

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. ANKA MAŠEK

**PROGRAM UKUPNOG RAZVOJA
OPĆINE TRPINJA**

U okviru Mikroregije

Općina Borovo Erdut Markušica Negoslavci

Šodolovci Trpinja

Osijek, 2007.

Na temelju članka 30. Poslovnika Općinskog poglavarstva općine Trpinja («Službeni vjesnik» Vukovarsko – srijemske županije, broj: 10/97.), Općinsko poglavarstvo općine Trpinja, na 12. sjednici, održanoj dana 31.01.2006. godine, donosi

Z A K L J U Č A K

o izradi Razvojnog projekta «Projekt ukupnog razvoja općine Trpinja»

I

Zbog potrebe sveobuhvatnog sagledavanja prostora, njegovih mogućnosti i potreba, te glavnih odrednica budućeg razvitka za područje općine Trpinja pristupa se izradi Razvojnog projekta – Projekta ukupnog razvoja (održivi regionalni razvitak – razvitak ruralnog prostora).

II

Projekt ukupnog razvoja (održivi regionalni razvitak – razvitak ruralnog prostora) općine Trpinja, radit će se u više dijelova ili faza, koji će svaki za sebe biti poseban projekt, u skladu s temama koje će se obrađivati:

Teme su.

- Gospodarstvo gospodarska infrastruktura (proizvodno – tržišni lanci, poljoprivredna proizvodnja i prerada, turizam, malo i srednje poduzetništvo, uslužne djelatnosti, dopunske djelatnosti i dr.),
- Stanovanje, javne zgrade i površine, komunalnu i društvenu infrastrukturu,
- Osnovne sastavnice i mjere ROP-a koje se odnose na provedbu razvojnog projekta.

III

Redoslijed obrade razvojnih dijelova iz tačke II. ovog zaključka utvrđivat će se u skladu s mogućnostima i potrebama, koje se ukažu tokom vremena, a u skladu s njihovom gotovošću određivat će se i izvoditi provedbene djelatnosti.

IV

Kao prvi dio Razvojnog projekta – Projekta ukupnog razvoja, općinski načelnik će ugovoriti izradu Projekta gospodarskog i cjelovitog razvoja s izvoditeljem ove usluge, te odrediti osobu za kontakt s izvoditeljem – koordinatora.

V

Na početku izrade projekta gospodarskog razvoja, izvoditelj će izraditi Razvojni nacrt u obliku ankete, koja će obuhvatiti razvojne dijelove iz tačke 1. ovog Zaključka. U utvrđivanju potreba putem ankete, sudjelovat će zainteresirani građani i subjekti sa područja općine, čije će sudjelovanje osigurati koordinator.

VI

Nakon provedene ankete, izvoditelj će s koordinatorom utvrditi Projektni zadatak za izradu Razvojnog projekta – projekta ukupnog (gospodarskog) razvoja, a Projekt gospodarskog razvoja će potom odrediti kako će se razvijati ono, što je utvrđeno anketom (u Razvojnem nacrtu), a odnosi se na gospodarski razvoj područja općine Trpinja.

VII

Ovaj zaključak stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u «Službenom vjesniku» Vukovarsko – srijemske županije.

Klasa: 300-01/06-01/01

Ur. broj: 2196/08-01-06-07

Trpinja, 31.01.2006. godine

NAČELNIK
Dorđe Čurčić

DOSTAVITI:

1. Ured državne uprave u Vukovarsko – srijemskoj županiji
Služba za opću upravu, Županijska 11., Vukovar
2. «Službeni vjesnik» Vukovarsko – srijemske
županije, Županijska 9, Vukovar
3. *Arhiva, ovdje*

Na temelju članka 19. točka 7. Statuta općine Trpinja („Službeni vjesnik“ Vukovarsko-srijemske županije, br. 5/02. i 4/03.), Općinsko vijeće općina Trpinja, na 20. sjednici, održanoj dana 12.05.2008. godine, donosi

ODLUKU

o usvajanju Programa ukupnog razvoja općine Trpinja u okviru Mikroregije općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja

I.

Donosi se Odluka o usvajanju Programa ukupnog razvoja općine Trpinja u okviru Mikroregije općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja.

II.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Klasa:300-01/08-01/01

Ur. broj: 2196/08-01-08-02

Trpinja, 12.05.2008. godine

Izdavači:

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Ekonomski fakultet u Osijeku

Općina Borovo

Općina Erdut

Općina Markušica

Općina Negoslavci

Općina Šodolovci

Općina Trpinja

Pauk, Cerna

Za izdavača:

Prof. dr. sc. Anka Mašek, Ekonomski fakultet u Osijeku

Izdavački savjet:

Prof. dr. sc. Željko Turkalj, Ekonomski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. Ivan Ferenčak, Ekonomski fakultet u Osijeku

Prof. dr. sc. Anka Mašek, Ekonomski fakultet u Osijeku

Rado Bosić, načelnik općine Borovo

Jovan Jelić, načelnik Općine Erdut

Budimir Drača, načelnik Općine Markušica

Dušan Jeckov, načelnik Općine Negoslavci

Pero Kličković, načelnik Općine Šodolovci

Đorđe Ćurčić, načelnik Općine Trpinja

Urednica:

Prof. dr. sc. Anka Mašek, Ekonomski fakultet u Osijeku

Recezeni:

Prof. dr. sc. Hrvoje Šošić

Prof. dr. sc. Milan Ivanović

Lektorica

Prof. Gordana Kolarik

Prijevod

Prof. Igor Barišić

Grafičko oblikovanje

Studio HS Internet d.o.o., Osijek

Tisak

Pauk, Cerna

ISBN 978-953-253-029-2

ISBN 978-953-283-003-3

Dr. sc. Hrvoje Šošić
Tel. 01 37—327
I. B. Mažuranić 64

Zagreb, 07.07. 2007. god.

Djelo:

PROGRAM UKUPNOG RAZVOJA MIKROREGIJE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE BOROVO, ERDUT, MARKUŠICA, NEGOSLAVCI, ŠODOLOVCI I TRPINJA

Opseg: 600 a.k.

Aktor i koordinator projekta prof. dr. sc. Ankica Mašek

Izvršitelj projekta: Ekonomski fakultet u Osijeku

Recenzent: Prof. dr. sc. Hrvoje Šošić

NEMO PROPHETA IN PATRIA

Recenzija

Recenzija je obavljena neposrednom analizom i raspravom s auktoricom 600 stranica finalnog teksta Program ukupnog razvoja Mikroregije jedinica lokalne samouprave sa dvije županije i to Vukovarsko-srijemske gdje obrađuje općine Borovo, Markušicu, Negoslavce, i Trpinju i s Osječko-baranjske općine Erdut i Sodalovce sa 30.06. 2007. godinom. Karakteristika ovih općina je da se svih šest nalaze na području od posebne državne skrbi i skupinje i da na njima živi pretežno stanovništvo pravoslavne vjeroispovjesti u svim naseljima osim u naselju Aljmaš, Erdutu i naselju Čelije. Obradene su kompletne prezentacije za svaku jedinicu lokalne samouprave s ukupno 68 slajdova i pregledani hand out materijali s održanih predavanja.

N A L A Z

Program ukupnog razvoja jedinica lokalne samouprave Borovo, Erdut, Markušica Negoslavi Šodalovci i Trpinja, auktorice prof. dr. sc. Ankice Mašek, osobito je djelo rađeno po sustavu provedene detaljne analize «botom up» značajnijih gospodarskih subjekata, obiteljskih poljoprivrednih gospodarstvenika, udruga, svih javnih i političkih sudionika promatrane Mikroregije. Obradeni su prirodni potencijali s posebnom obradom i nalaskom na mogućnosti koje pruža Drava i Dunav u razvoju turizma u skladu s propozicijama održivog ruralnog razvoja. Upravo radi toga auktorica predlaže otvaranje

Centra za održivi ruralni razvoj u Erdutu

koji će zajedno sa ostalim organizacijama civilnog društva i partnerskim odnosom s lokalnom samoupravom umrežavati sve zainteresirane pojedince koji se žele uključiti u stvaranju turističkog proizvoda.

Vrijednost ovog djela je posebno u tome što je auktorica prikazala, iako opisno, bilancu područnog kapitala i vrijednosti koju ima ovaj kraj kroz brojne kulturne manifestacije i

sadržaje, arheološke lokalitete i sakralne spomenike kulture, što je posebno značajno za razvoj svih navedenih jedinica lokalne samouprave i cijele Mikroregije.

Auktorica je analizom socijalne strukture, poduzetničke infrastrukture, i poduzetničkog kapitala došla do spoznaje, da se s obzirom na prirodne i ljudske potencijale, uz dodatna ulagnja, partnerske odnose javnog i privatnog sektora, nove oblike organiziranja kroz cluster, mogu postići značajani gospodarski razvoj u svih šest promatranih općina.

S obzirom na naglašenu aktivnost oko razvoja turizma u općini Borovo i sva brojna kulturna i umjetnička događanja predviđeno je otvaranje

Centra za kulturnu i kulturne aktivnosti u Borovu,

koji bi se trebao baviti organiziranjem svih kulturnih i drugih umjetničkih manifestacija na nivou cijele Mikroregije.

Kako ovaj kraj ima potencijal za gospodarski razvoj, a predviđeno je i uređenje svih poduzetničkih zona u svim općinama, planirano je aktiviranje

Info točke «Centar za poduzetništvo i razvoj sa sjedištem u Trpinji».

U planiranom Centru kreirati će se postavljeni projekti iz PUR-a i provoditi planirana edukacija a sve zainteresirane gospodarstvenike i stanovnike analizirane Mikroregije.

S obzirom na globalizacijske trendove, ulazak Republike Hrvatske u sustav zemalja EU, svi naši prostori, zemlja, zrak i voda, ljudi, etno vrijednosti, kulturni i drugi sadržaji trebaju biti predstavljeni u svojoj ljepoti i bogatstvu s obilježjem zaštićenog identiteta na internet stranicama lokalne samouprave i analizirane Mikroregije, što je auktorica posebno istakla u PUR-a. Predloženo je da vizualni identitet, na osnovu svih istaknutih vrijednosti, rade stručnjaci akademski obrazovani dizajneri, kako bi analizirana Mikroregiju bila prepoznatljiva po svojim posebitostima u odnosu na druge mikroregije.

ZAKLJUČNO

Program ukupnog razvoja Mikroregije jedinica lokalne samouprave Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja je dokument koji će poslužiti svim potencijalnim investitorima kao vodilja za ulazak u nove partnerske odnose javnog i privatnog sektora kao i otvaranje vlastitih poduzetničkih pothvata na za to planiranim prostorima za nove investicije u okviru poduzetničkih zona i prostora predviđenih prostornim planom lokalnih samouprava.

Djelo, Program ukupnog razvoja auktorice Ankice Mašek, je izuzetno vrijedno, jer daje kvalitetnu temeljitu analizu gospodarstva, organizacija civilnog sektora, ljudskog i područnog kapitala, uvid u snage, slabosti, prilike i pretnje, što je od posebnog značaja jer upućuje na životnu stvarnost lokalnih samouprava i cijele Mikroregije.

Prof. dr. sc. Hrvoje Šošić

Datum recenziranja:

Osijek, 10.07.2007.

Podaci o recenzentu:

Dr. sc. Milan Ivanović
Znanstveni suradnik Elektrotehničkog fakulteta Osijek

Podaci o recenziranom djelu:

Rukopis Prof. dr.sc. Anka Mašek

PROGRAM UKUPNOG RAZVOJA MIKROREGIJE OPĆINA - BOROVO, ERDUT, NEGOSLAVCI, MARKUŠICA, ŠODOLOVCI I TRPINJA.
(cca 600 str./ 123 tablica, 11 shema / 77 slike)

Komentar recenzenta

Republika Hrvatska je u procesima tranzicije gotovo dvadesetak godina, a cijelo to vrijeme ovi su procesi zaustavljeni i ometani ratnom agresijom odnosno, kasnije se odvijaju u vrlo teškim uvjetima poslijeratnog društva. Zato se u mnogim područjima privrednog i društvenog razvoja u našoj zemlji kasni za više koraka za uspješnijim tranzicijskim zemljama koje su već (2004.) postale članicama Europske unije.

Nizom akcija i makro projekata Vlade Republike Hrvatske nastoji se ovo zakašnjenje prevladati i nakon sanacije ratnih razaranja započeti ciklus razvoja u područjima posebne državne skrbi - koje pored otoka i slabo razvijenih općina obuhvaća i ratom zahvaćena područja. Jedan od važnih koraka na tome putu je i makro projekt PUR (Program ukupnog razvoja) kojeg trebaju sačiniti sve jedinice lokalne samouprave na područjima posebne državne skrbi.

Istočno-slavonska mikroregija obuhvaća područje šest jedinica lokalne samouprave i to općine: Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja. To područje je mirnom reintegracijom uključeno (1998.godine) u pravno-politički sustav Republike Hrvatske nakon ratnih događanja 1991-1995. godine i u tim procesima – kako ističe autorica - proživjelo je svoju katarzu i sada se priprema za novi razvojni ciklus.

Knjiga je podijeljena u četiri dijela s ukupno 32 poglavlja u kojima se razmatraju sva temeljna pitanja ukupnog razvoja rečene mikro regije počevši od kvalitativne i kvantitativne analize stanja prirodnih resursa, društvenih potencijala, kulturne tradicije i sakralnih vrijednosti do ukazivanja na snage, slabosti, prilike i smetnje, a da bi se na toj osnovi postavili programi razvoja. Korišten je niz istraživačkih metoda - koje u potpunosti odgovaraju istraživanim problemima - od kojih posebno ističemo metodu promatranja i «botom up» analizu. Posebna vrijednost je nastojanje za bilanciranjem područnog kapitala, koji vrednuju i nematerijalni potencijali lokalnih zajednica – društveni kapital s kulturnom tradicijom i civilnim društvom.

U kreiranju Programa ukupnog razvoja ostvarena je puna suradnja autorice, istraživačkog tima, dužnosnika lokalne samouprave i vodećih osoba u lokalnoj zajednici i civilnog društva na tom području.

PUR-a se posebno obrađuju – na temeljima regionalnog pristupa i platformi održivog razvoja – područni kapital, ruralni razvoj te model financiranja razvoja jedinica lokalne samouprave. U tome okviru postavlja se program razvoja poljoprivredne proizvodnje i

proizvodnje hrane, razvoj turizma, razvoj prometa i energetske infrastrukture, te poduzetništva u obrtu i industriji. Vrlo je značajno da autorica postavlja i suvremene okvire za aktivnosti na provedbi gospodarskog razvoja na području mikro regije; to se odnosi na informatičku osnovu i korištenja GIS-a (geografski informacijski sustav), na zaštitu okoliša i organizacijska unaprjeđenja proizvodnje putem strojnih prstena i klastera te pitanja vizualnog identiteta koji ima veliki značaj u tržišnom pozicioniraju proizvoda s nacionalnim posebnostima na europskom tržištu.

Kako se radi o svodnoj (sumarnoj) analizi stanja i konceptu PUR-a u ovoj knjizi daju se osnovni pravci razvoja za pojedine općine članice mikroregije kao i detaljniji podaci o zajedničkom dijelu. Što čini ukupno cca 600 stranica. Autorica je predvidjela za svaku pojedinu općinu posebno tiskati zajednički dio s predmetnom općinom.

Može se zaključiti da je prof. dr. sc. Anka Mašek ovim istraživačkim radom i ovom knjigom izgradila na znanstvenim osnovama novi model sagledavanja problematike ukupnog (društvenog i gospodarskog) razvoja lokalnih područja te postavila standarde za suvremenu analizu stanja, izradu programa razvoja te provedbu razvojnog ciklusa u lokalnim zajednicama u tranzicijskim poslijeratnim društvima.

U Osijeku, 10. srpnja, 2007. godine

Dr. sc. Milan Ivanović

KAZALO

	Str.
Popis grafikona	13
Popis shema	13
Popis slika	13
Popis tablica	14
<i>Predgovor</i>	16
1. ISKAZNICA PROGRAMA	18
Položaj RH u Europi	19
Položaj Vukovarsko-srijemske županije u RH	20
Položaj Osječko-baranjske županije u Republici Hrvatskoj	21
Položaj Mikroregije u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji	22
Turistički zemljovid Općine Borovo	23
Turistički zemljovid Općine Erdut	24
Turistički zemljovid Općine Markušica	25
Turistički zemljovid Općine Negoslavci	26
Turistički zemljovid Općine Šodolovci	27
Turistički zemljovid Općine Trpinja	28
2. PORUKA AUTORA	29
3. PORUKA ČELNIKA OPĆINE	33
3.1. Poruka čelnika Općine Borovo	33
UVOD	36
<i>I. DIO RAZVOJNOG PROJEKTA</i>	39
4. REGIONALNI RAZVOJ I REGIONALNA POLITIKA	40
4.1. Općenito o regionalnom razvoju i regionalnoj politici	40
4.2. Nacionalni okvir za regionalni razvoj	41
4.3. Partnerstvo privatnog i javnog sektora	43
4.4. Regionalni i/ili područni razvoj u RH, hrvatska područja (regije) u svjetskom okruženju ili utakmici	45
4.4.1. Regionalizacija kao nužnost	45
4.4.2. Regionalna politika u Republici Hrvatskoj	45
4.4.2.1. Najnoviji prijedlog podjele Hrvatske na tri statističke regije	46
4.4.3. Mikroregija Općina Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-Šodolovci-Trpinja	47
4.4.3.1. Osnovne karakteristike i snage Mikroregije Općina Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-Šodolovci-Trpinja	48
4.4.3.1.1. Općina Borovo	48
4.4.3.1.2. Općina Erdut	52
4.4.3.1.3. Općina Markušica	55
4.4.3.1.4. Općina Negoslavci	57
4.4.3.1.5. Općina Trpinja	59
4.4.3.1.6. Općina Šodolovci	61
4.4.3.2. Mikroregija u brojkama	63

4.4.4. Razvojni problemi i razvojna ograničenja	64
4.4.4.1. Osnovne karakteristike i slabosti Mikroregije	64
4.4.4.1.1. Općina Borovo	65
4.4.4.1.2. Općina Erdut	65
4.4.4.1.3. Općina Markušica	66
4.4.4.1.4. Općina Negoslavci	67
4.4.4.1.5. Općina Trpinja	68
4.4.4.1.6. Općina Šodolovci	69
4.4.4.2. Postojeće aktivnosti općina u Mikroregiji koje su u tijeku	69
5. ODRŽIVI RAZVOJ	72
5.1. Općenito o održivom razvoju	72
5.2. RH i održivi razvoj	74
5.3. Mikroregija općina Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-Šodolovci-Trpinja i održivi razvoj	75
5.3.1. Općina Borovo	77
5.3.2. Općina Erdut	78
5.3.3. Općina Markušica	81
5.3.4. Općina Negoslavci	82
5.3.5. Općina Šodolovci	83
5.3.6. Općina Trpinja	83
6. PODRUČNI KAPITAL	86
6.1. Područni kapital Mikroregije Općina Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-Šodolovci-Trpinja	86
7. RURALNI RAZVOJ	97
7.1. Mikroregija Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Trpinja i Šodolovci u programu ruralnog razvitka	99
7.1.1. Ruralni razvoj Općine Borovo	99
7.1.2. Ruralni razvoj Općine Erdut	103
7.1.3. Ruralni razvoj Općine Markušica	106
7.1.4. Ruralni razvoj Općine Negoslavci	109
7.1.5. Ruralni razvoj Općine Šodolovci	109
7.1.6. Ruralni razvoj Općine Trpinja	110
7.2. Kako što prije pokrenuti ruralni razvoj	111
7.3. Civilno društvo	113
8. FINANCIRANJE RAZVOJA JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	116
8.1. Investicije na razini jedinice lokalne samouprave	117
8.1.1. Općenito o investicijama	117
8.2. Uloga jedinica lokalne samouprave u razvoju Regija	117
8.3. Investicijska odluka jedinica lokalne samouprave	118
8.4. Predradnje za investicijske odluke jedinice lokalne samouprave	118
8.5. Primjer kako se prema suvremenom pristupu može financirati razvoj jedinica lokalne samouprave	119
8.6. Proračunski prihodi jedinica lokalne samouprave	122
8.7. Proračun RH za poticanje poduzetništva	122
8.8. Programi financijske potpore	123

II. DIO RAZVOJNOG PROJEKTA

126

9. OPĆINA BOROVO U POTICANJU RAZVOJA GOSPODARSTVA	127
9.1. Općina Borovo	127
9.2. Sažetak	128
9.3. Postojeće mogućnosti razvoja Općine Borovo	134
9.3.1. Opća obilježja	134
9.3.2. Povijesna obilježja	135
9.3.3. Stanovništvo	137
9.3.3.1. Zapošljavanje	138
9.3.4. Granski razvoj proizvodnih, prerađivačkih, uslužnih i društvenih mogućnosti	140
9.3.5. Komunalna i društvena infrastruktura Općine Borovo	141
9.3.5.1. Postojeća komunalna i društvena infrastruktura koja je u dobrom stanju	141
9.3.5.2. Infrastruktura koja je potrebna	142
9.4. Partnerstvo privatnog i javnog sektora Općine Borovo	143
9.5. Razvojni problemi i razvojna ograničenja – SWOT analiza	144
9.6. Bilanca stanja prihoda i rashoda Općine Borovo	150
9.6.1. Indikatori radno sposobnog stanovništva i proračunska sredstva	151
9.7. Gospodarski razvoj Općine Borovo	151
9.7.1. Razvojni i prateći gospodarski subjekti	151
9.7.1.1. Poljoprivredne zadruge	152
9.7.1.2. PZ «Brestove Međe», Borovo	152
9.8. Problematika poduzetnika Općine Borovo	153
9.9. Općina kao subjekt konkretnog razvoja gospodarstva	154
9.10. Nasljeđe u službi razvoja	156
9.10.1. Društveno i gospodarsko nasljeđe	157
9.10.2. Arheološki lokalitet Gradac	157
9.10.3. Pravoslavna crkva sv. arhidakona Stefana Prvomučenika	157
9.10.4. Ostala sakralna i spomenička baština	157
9.10.5. Nošnja starih Borovaca	157
9.10.6. Značajni građani Borova	158
9.10.7. Značajne manifestacije u Borovu	158
9.11. Građani u razvoju vlastitog područja	160
9.11.1. Kulturno-umjetničko društvo «Branislav Nušić»	160
9.11.2. Udruga umirovljenika «Zapadni Srijem», Podružnica Borovo	161
9.11.3. Udruga antifašističkih boraca NOR-a i antifašista	161
9.11.4. Šahovski klub «Sloga», Borovo	161
9.11.5. Školski športski klub «Sloga», Borovo	162
9.11.6. Udruga «Plavi Dunav», Borovo	162
9.11.7. Utjecaj škole	163
9.11.8. Utjecaj Crkve	165
9.12. Ruralni razvoj Općine Borovo	165
9.13. Umjesto zaključka PUR-a Općine Borovo	167

III. DIO RAZVOJNOG PROJEKTA

174

10. RAZVOJ POLJOPRIVREDE I PROIZVODNJA HRANE U RAZVOJNOM PROJEKTU JLS

175

10.1. Opći dio

175

10.2. Posebni dio	177
10.3. Hrana	179
10.3.1. Kalkulacije značajnijih poljoprivrednih proizvoda	183
11. RAZVOJ TURIZMA U RAZVOJNOM PROJEKTU JLS	187
11.1. Razvoj turizma u okviru Mikroregije	188
11.1.1. Sadržaj za kvalitetnu turističku ponudu Općine Borovo	188
11.1.2. Sadržaj za kvalitetnu turističku ponudu Općine Erdut	188
11.1.3. Sadržaj za kvalitetnu turističku ponudu Općine Markušica	191
11.1.4. Sadržaj za kvalitetnu turističku ponudu Općine Negoslavci	192
11.1.5. Sadržaj za kvalitetnu turističku ponudu Općine Šodolovci	193
11.1.6. Sadržaj za kvalitetnu turističku ponudu Općine Trpinja	193
12. GOSPODARSKE TEME U RAZVOJNOM PROJEKTU JLS	194
12.1. Gospodarske teme u razvoju područja Mikroregije Općina Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-Šodolovci-Trpinja	194
12.1.1. Gospodarske teme na području Općine Erdut	195
12.1.2. Gospodarske teme na području Općine Borovo	196
12.1.3. Gospodarske teme na području Općine Markušica	197
12.1.4. Gospodarske teme na području Općine Negoslavci	199
12.1.5. Gospodarske teme na području Općine Šodolovci	200
12.1.6. Gospodarske teme na području Općine Trpinja	200
12.1.7. Umjesto zaključka o problematici poduzetnika	206
13. NOVI ZAOKRET U RAZVOJU GOSPODARSTVA	209
13.1. Poštivanje plodoreda radi očuvanja tla i proizvodnje organske hrane	212
13.2. Proizvodnja organske hrane - budućnost za hrvatske poljoprivrednike	214
13.3. Zašto organska proizvodnja?	215
13.3.1. Korištenje strojnih prstenova u poljoprivredi	216
13.3.2. Oplemenjivanje zemljišta s “karbo-kalkom“	216
13.3.3. Proizvodnja humusa od organskog otpada s farmi	217
13.3.3.1. Proizvodnja humusa od organskog otpada pomoću kalifornijskih glista	218
13.3.3.2. Kako do organskih tvari za proizvodnju humusa?	218
13.3.4. Biotehnološko stoljeće	219
13.3.4.1. Što je vizija ovog stoljeća?	219
14. INFORMACIJSKA PODRŠKA	220
14.1. Informacijska podrška prirodnih resursa	220
14.2. Uvođenje GIS-a u gospodarstvo s težištem na poljoprivredi	220
15. CLUSTERI	222
15.1. Zašto <i>clusteri</i> ?	222
15. 1. 1. <i>Clusteri</i> u razvoju gospodarstva	222
15.2. Zadruge	223
16. PROMET I ENERGIJA	227
16.1. Prometni pravci - značajan faktor u razvoju gospodarstva	227
16.2. Strategija razvoja prometnog pravca Koridor Vc	227
16.3. Višenamjenski kanal Dunav - Sava	229

16.3.1. Kanal Dunav-Vukovar-Sava kao svjetski pravac	231
16.3.2. Strategija Dunav – Drava – Sava, euroregionalne suradnje za razdoblje između 2007.-2013.	232
16.4. Prometni položaj Općina Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-Šodolovci-Trpinja	234
16.5. Umjesto zaključka	240
16.6. Energetska učinkovitost	240
16.6.1. Geotermalna energija na prostoru gospodarske zone Kafilerija u Markušici	241
16.6.2. Novi izvori energije	241
17. VIZUALNI IDENTITET PODRUČJA MIKROREGIJE OPĆINA BOROVO ERDUT, MARKUŠICA, NEGOSLAVCI, ŠODOLOVCI I TRPINJA	243
18. FINANCIRANJE ULAGANJA U RAZVOJNOM PROJEKTU JLS	245
18.1. Financiranje JLS s primjerima vođenja investicija	245
18.2. <i>Cost benefit</i> analiza	245
18.3. Stručni tim za investicije	246
19. OKOLIŠNI DIO RAZVOJNOG PROJEKTA JLS	248
19.1. Očuvanje okoliša u Mikroregiji Općina Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-Šodolovci-Trpinja	248
20. ZAKONI, PRAVILNICI, UREDBE I PROPISI KOJIM SE TREBA PRIDRŽAVATI U IZRADI PUR (RAZVOJNIH PROJEKATA)	252
21. PROVEDBA PUR	256
21. 1. Projekti u okviru lokalne samouprave Erdut	258
21.1.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Erdut	258
21.2. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Borovo	261
21.2.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Borovo	261
21.3. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Markušica	263
21.3.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Markušica	236
21.4. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Negoslavci	264
21.4.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Negoslavci	264
21.5. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Šodolovci	266
21.5.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Šodolovci	266
21.6. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Trpinja	266
21.6.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Trpinja	266
22. RAZVOJNA KAMPANJA	270
23. ZAKLJUČAK	273
24. PRIJEVOD NA ENGLLESKI JEZIK: IZVOD IZ PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA MIKROREGIJE BOROVO – ERDUT – MARKUŠICA – NEGOSLAVCI – ŠODOLOVCI – TRPINJA	274
IV. DIO RAZVOJNOG PROJEKTA	318
25. LITERATURA	319

26. PRILOZI

323

27. KRATICE

375

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Stanovništvo prema starosti

Grafikon 2. Vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivrednim proizvodima u razdoblju 1996.–2006. godine

POPIS SHEMA

Shema 1. Nacionalni okvir za regionalni razvoj

Shema 2. Shema podjele Hrvatske na tri statističke regije prema NUTS-a

Shema 3. Idejna shema održivog ruralnog razvoja Mikroregije

Shema 4. Misaoni obrazac – Potporne institucije gospodarstva

Shema 5. Misaoni obrazac – Smjernice razvoja ruralnog turizma

Shema 6. Informatizacija sustava županije

Shema 7. Clusteri proizvodnje

Shema 8. Osnivanje tvrtke u okviru JLS

Shema 9. Povrat poreza na dohodak (Područja od posebne državne skrbi)

POPIS SLIKA

Slika 1. Položaj Republike Hrvatske u Europi

Slika 2. Položaj Vukovarsko-srijemske županije u Republici Hrvatskoj

Slika 3. Položaj Osječko-baranjske županije u Republici Hrvatskoj

Slika 4. Položaj Mikroregije u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji

Slika 5. Turistički zemljovid Općine Borovo

Slika 6. Turistički zemljovid Općine Erdut

Slika 7. Turistički zemljovid Općine Markušica

Slika 8. Turistički zemljovid Općine Negoslavci

Slika 9. Turistički zemljovid Općina Šodolovci

Slika 10. Turistički zemljovid Općine Trpinja

Slika 11. Rado Bosić, načelnik Općine Borovo

Slika 12. Siniša Rakazović, direktor PZ «Brestove međe»

Slika 13. Područje gospodarskih zona Općine Borovo

Slika 14. Na sastanku udruga Općine Borovo

Slika 15. KUD «B. Nušić»

Slika 16. Šahovski klub «Sloga», Borovo

Slika 17. NK «Sloga», Borovo

Slika 18. Karate klub «Sloga», Borovo

Slika 19. Košarkaški klub «Sloga», Borovo

Slika 20. Čedo Lukić, prota

Slika 21. Radionica «Od vizije do realizacije» s čelnicima Općine i predstavnicima udruga

Slika 22. Na sastanku predstavnika turističkog razvoja Općine Erdut

Slika 23. Na sastanku predstavnika turističkog razvoja Općine Erdut

Slika 24. Trasa kanala Dunav-Sava

Slika 25. Faze izgradnje kanala Dunav - Sava

Slika 26. Prometni položaj Općine Borovo

Slika 27. Položaj Općine Erdut u Osječko-baranjskoj županiji

Slika 28. Položaj Općine Markušica

Slika 29. Prostorni obuhvat Općine Negoslavci

Slika 30. Prostorni obuhvat Općine Šodolovci

Slika 31. Prostorni obuhvat Općine Trpinja

POPIS TABLICA

- Tablica 1. Osnovne karakteristike Mikroregije u brojkama
Tablica 2. Bilanca područnog kapitala Mikroregije Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Trpinja i Šodolovci 2006. godine
Tablica 3. Bilanca stanovništva = ljudski kapital Mikroregije Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja
Tablica 4. Pregled vrijednosti Mikroregije koje se ne nalaze u bilancama Općina
Tablica 5. Ukupne površine u ha po katastarskim kulturama Općine Borovo sa stanjem 2006. godine
Tablica 6. Stanovništvo i prosječni broj nezaposlenih prema mjestu prebivališta i stupnju stručne spreme u rujnu 2003. godine
Tablica 7. Stanovništvo i prosječni broj nezaposlenih prema mjestu prebivališta u svibnju 2007. g.
Tablica 8. SWOT analiza Općine Borovo
Tablica 9. Bilanca stanja Općine Borovo na dan 31. 12. 2006. godine
Tablica 10. Prihodi i rashodi Općine Borovo
Tablica 11. Podatci o jedinici lokalne uprave Borovo
Tablica 12. Vizija razvoja Poljoprivredne zadruge «Brestove Međe», Borovo
Tablica 13. Poljoprivredna kućanstva prema ukupno raspoloživom zemljištu, površinama ukupno raspoloživog i korištenog zemljišta, popis poljoprivrede 2003. godine
Tablica 14. Površine korištenog poljoprivrednog i ostalog zemljišta po kategorijama, popis polj. 2003. godine
Tablica 15. Stanje voćaka na području Mikroregije
Tablica 16. Stanje grla stoke na području Mikroregije
Tablica 17. Kalkulacija proizvodnje pšenice na području Općine za 2006. godinu
Tablica 18. Kalkulacija proizvodnje kukuruza na području Općine za 2006. godinu
Tablica 19. Kalkulacija proizvodnje suncokreta na području Općine za 2006. godinu
Tablica 20. Kalkulacija proizvodnje soje na području Općine za 2006. godinu
Tablica 21. Kalkulacija prerađevina od tovljenika žive vage 102 kg
Tablica 22. Bilanca stanja OPG za uzgoj nazimica od 35 kom
Tablica 23. Račun dobiti i gubitka za jedno OPG koji proizvodi prasce od 35 nazimica, I godina
Tablica 24. Bilanca stanja OPG za uzgoj nazimica od 35 kom
Tablica 25. Račun dobiti i gubitka za jedno OPG koji proizvodi prasce od 35 nazimica, I godina
Tablica 26. Voćne vrste, plaćanje po jedinici prema područjima
Tablica 27. Minimalni broj trsova/stabala/biljaka po ha potreban za ostvarivanje prava na poticaj
Tablica 28. Poticaji Vukovarsko-srijemske županije
Tablica 29. Primjer četveropoljnog plodoreda na tri lokacije zemljišta
Tablica 30. Primjer 10-godišnjeg tzv. čvrstog plodoreda s osiguranim plasmanom proizvoda
Tablica 31. Primjer 10-godišnjeg plodoreda ili tzv. slobodnog plodoreda za kulture koje nemaju osiguran plasman
Tablica 32. Popis pravnih osoba na području Općine Borovo
Tablica 33. Popis udruga s područja Općine Borovo
Tablica 34. Popis obrta s područja Općine Borovo

- Tablica 35. Popis pravnih osoba na području Općine Erdut
- Tablica 36. Popis udruga s područja Općine Erdut
- Tablica 37. Popis obrta s područja Općine Erdut
- Tablica 38. Popis pravnih osoba na području Općine Markušica
- Tablica 39. Popis udruga s područja Općine Markušica
- Tablica 40. Popis obrta s područja Općine Markušica
- Tablica 41. Popis pravnih osoba na području Općine Negoslavci
- Tablica 42. Popis udruga s područja Općine Negoslavci
- Tablica 43. Popis obrta s područja Općine Negoslavci
- Tablica 44. Popis pravnih osoba na području Općine Šodolovci
- Tablica 45. Popis udruga s područja Općine Šodolovci
- Tablica 46. Popis obrta s područja Općine Šodolovci
- Tablica 47. Popis pravnih osoba na području Općine Trpinja
- Tablica 48. Popis udruga s područja Općine Trpinja
- Tablica 49. Popis obrta s područja Općine Trpinja

Predgovor

Prihvaćajući izradu PUR-a za šest općina - Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja - čije je većinsko stanovništvo pravoslavne vjeroispovijesti prihvatila sam izazov i s velikim entuzijazmom prišla izradi projekta. Sve ove općine su u prvoj skupini posebne državne skrbi, jer su tu bila velika stradanja ljudi, na stotine poubijanih, nestalih, stotine kuća opljačkanih, spaljenih i razrušenih. Komunalna infrastruktura u pojedinim naseljima kompletno je uništena, a u nekim naseljima djelomično. U svakom slučaju cijela komunalnu infrastrukturu treba negdje obnoviti, a negdje izgraditi novu. Tu su sela koja su cijela iseljena i razrušena kao što su Aljmaš i Čelije, tu su i sela u kojima su vođene velike bitke, uništavane kuće, ginuli i bježali ljudi, činili se veliki i nezapamćeni zločini, ali i sela gdje su ljudi ostajali i čekali neka nova vremena, koja nakon Sodome i Gomore moraju doći. Borovo, Trpinja, Čelije, Aljmaš, ostat će duboko zapisani u povijesti naše civilizacije, osobito Erdut, mjesto u kojemu je potpisan sporazum o mirnoj reintegraciji s vizijom budućnosti o povratku ljudi i nastavljanja života. Živuci su to spomenici prošlih događanja, ali i spomenici životne stvarnosti sadašnjosti s novom vizijom za humani suživot.

Ovo su mjesta koja su doživjela katarzu. Upravo radi toga, kao iz sna svih užasa probuđeni, doživjet će preobrazbu koja će im donijeti sretnu budućnost, jer su u demokratskim vremenima i mogućnostima slobodnog kreiranja vlastitih poduzetničkih aktivnosti, koja će im omogućiti život dostojan čovjeka.

Želja mi je bila spoznati istinske vrijednosti cijelog područja kojeg sam obrađivala, te sam s maksimalnom ambicijom ušla u sve pore života ljudi, koji bivstvuju na ovim prostorima. Svjesna situacije da će tu biti ugodnih i neugodnih događanja i razgovora, analiza po sistemu *botom up* koje će upućivati na razne specifičnosti i posebitosti vezane za političke, gospodarske, kulturne, vjerske, športske i druge situacije, što sam nužno uzela u obzir i realno sve posložila s ciljem ostvarivanja kompleksnog i ostvarivog PUR-a.

Jedno je sigurno jasno, svaka cesta koja vodi kroz naselja ili kroz oranice, obrađene i one koja su pod minama, vinograde, šumarke, vožnja uz rijeku Vuku, ili prelaskom preko mostića rječice Osatina, pogled na Dravu ili Dunav, daju sliku jednog moćnog kraja bogom dane ljepote i svekolikih mogućnosti. To su zacijelo realne prilike da ovaj kraj postane razvijeno područje bogatih, sretnih i zadovoljnih ljudi.

Socijalni kapital koji je stalno prisutan u svim analizama i razgovorima upućuje na ljude koji žele raditi, žele ostvariti svojim radom blagostanje za sebe i svoju obitelj, žele biti korisni, organizirani, umreženi ili udruženi, žele uspjjeti u životu.

Jedan dio njih je izniknuo iz mase i postao poznato uspješan kao što je «VUKOVIĆ COMPANY» i dobio nagradu gazele, jer je sa 137. mjesta u drugoj godini došao na visoko peto mjesto, a on je vodeći generator preobrazbe Mikroregije (daje udrugama, pomaže mlade i sve kulturne, vjerske i druge afirmativne aktivnosti i manifestacije). Treba spomenuti i PROTEIN, proizvođača stočne hrane i uzgoja tovljenika iz Bobote, koji daje prijedlog kako da ostala OPG rade umreženo s njegovom proizvodnjom i također postanu uspješni.

Obrađene su općine svaka za sebe, a u sažetku PUR-a prikazane su aktivnosti koje treba provoditi.

Ostaje daljnji korak kojega treba učiniti - izraditi vizualni identitet Mikroregije, a zatim sve sažetke staviti na web stranicu i informatički umrežiti kako bi bili transparentni i dostupni svima koji su zainteresirani za ulaganja u ova područja.

Sadržaje eko sustava - pejzaže, vidikovce, staništa ptica i divljači, bogati riblji fond Drave, Dunava i ritova, ribnjake i bajere, autohtone dijelove šuma slavonskoga hrasta i inih vrsta drveća (što u mnogim dijelovima svijeta više ne postoje), sakralne objekte, spomenike kulture, stare i napuštene dvorce europske provenijencije, kulu u Erdutu, kuće tradicionalnog graditeljstva, arheološki neistražene lokalitete, najveću vinsku bačvu na svijetu od 67.000 lit kapaciteta vina koja je u funkciji u podrumu Vinarije Erdut i druge atraktivne sadržaje - valja obraditi na visokosofisticirani način u multimedijalnom i digitalnom obliku i učiniti dinamički dostupnim potencijalnim turističkim posjetiteljima putem širokopoljnih internet portala.

To je aktualni put za globalizacijsko umrežavanje svih potencijala Mikroregije, a istovremeno i najbolja i najefikasnija zaštita od plagijatora, nedobronamjernih i nestručnih komunikatora:

„Ako laže koza, ne laže rog“

Prof. dr. sc. Anka Mašek

1. ISKAZNICA PROGRAMA

Naziv Naručitelja:

OPĆINA BOROVO

Glavna 3

32227 Borovo

MB: 1303473

OPĆINA MARKUŠICA

V. S. Karadžića 3

32213 Markušica

MB: 01304623

OPĆINA ŠODOLOVCI

Ive Andrića 3

31 215 Ernestinovo

MB: 09000046

OPĆINA ERDUT

B. J. Jelačića 4

31 226 Dalj

MB: 1316818

OPĆINA NEGOSLAVCI

Braće Nerandžić 2

32239 Negoslavci

MB: 9000020

OPĆINA TRPINJA

Gajčanska 1

32224 Trpinja

MB: 0475572

Rado Bosić, načelnik Općine Borovo

Jovan Jelić, načelnik Općine Erdut

Budimir Drača, načelnik Općine Markušica

Dušan Jeckov, načelnik Općine Negoslavci

Pero Kličković, načelnik Općine Šodolovci

Đorđe Ćurčić, načelnik Općine Trpinja

Naručitelji programa:

Program:

Mikroregija:

PROGRAM UKUPNOG RAZVOJA

Borovo-Erdut-Markušica-Negoslavci-

Šodolovci-Trpinja

Naziv izvršitelja programa:

EKONOMSKI FAKULTET U OSIJEKU

Gajev trg 7, 31 000 Osijek

Matični broj: 3021645

*CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i
reinženjering, Osijek*

Gornjodravaska obala 84, 31 000 Osijek

Matični broj: 2222914

Odgovorne osobe za izradu dokumentacije:

Voditeljica programa:

Suradnice na programu:

Prof. dr. sc. Anka Mašek

Gordana Podolar, dipl. oec.

Katica Križanović, dipl. oec.

Okončanje programa:

Završetak 31.06. 2007. godine

Slika 1. Položaj Republike Hrvatske u Europi

Izvor: www.netcafe.hr

Slika 2. Položaj Vukovarsko-srijemske županije u Republici Hrvatskoj

Izvor: www.psihijatrija.com/vukovar/karta-vs-z.gif

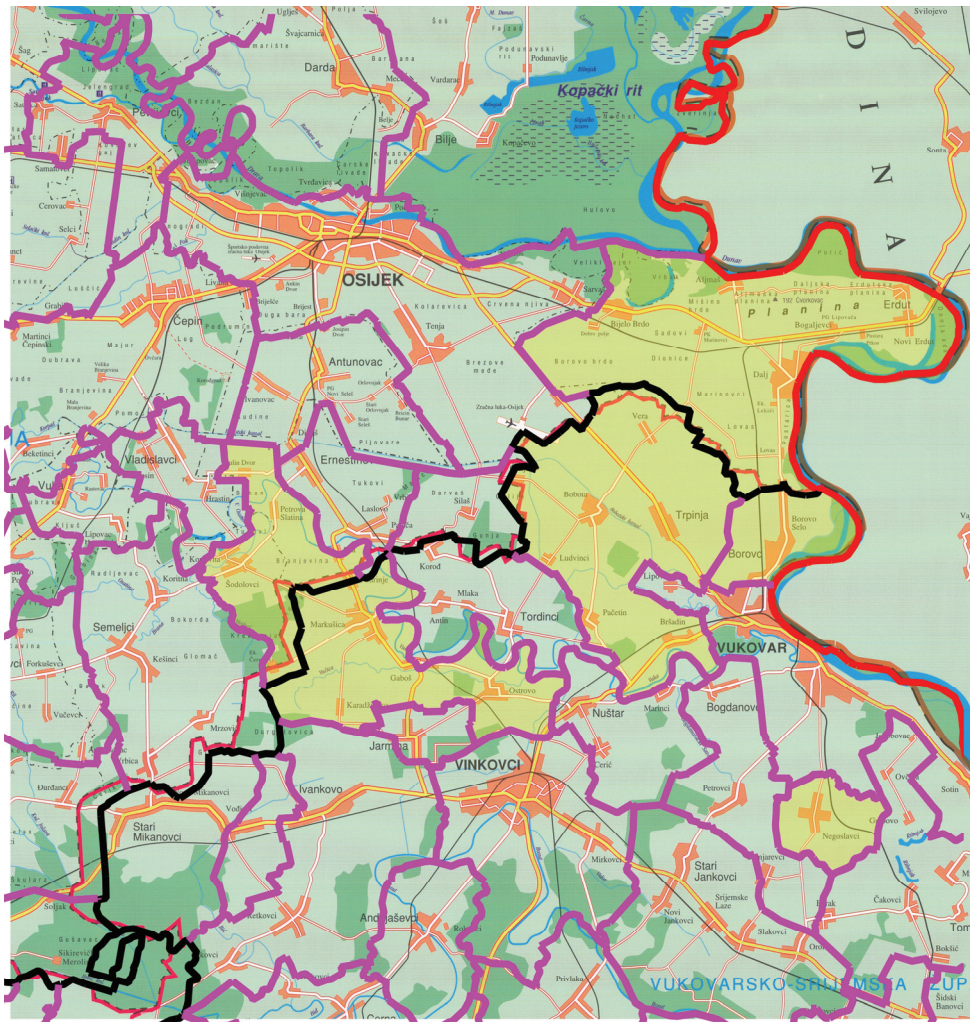
Slika 3. Položaj Osječko-baranjske županije u Republici Hrvatskoj

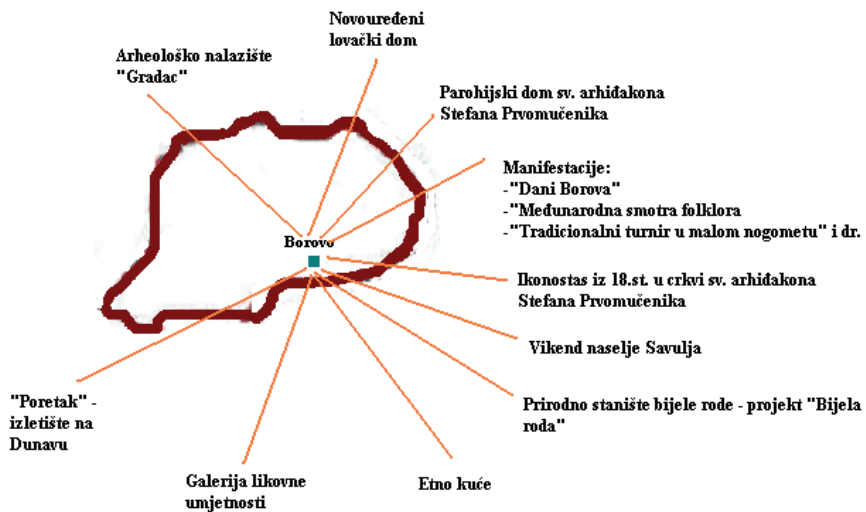

Izvor: <http://hr.wikipedia.org>

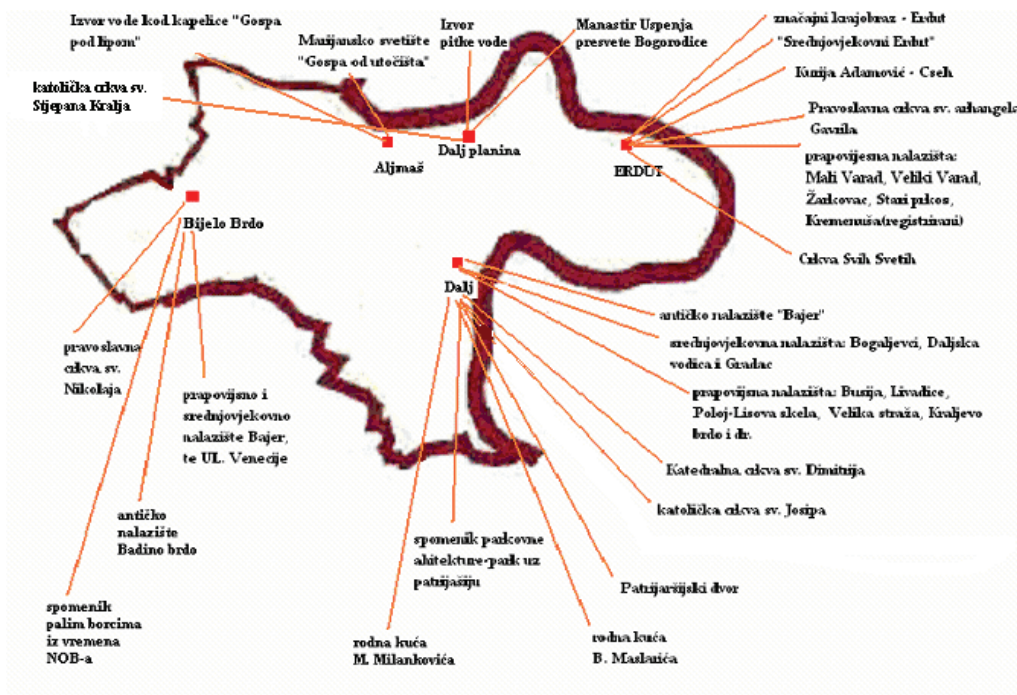

Slika 4. Položaj Mikroregije u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji

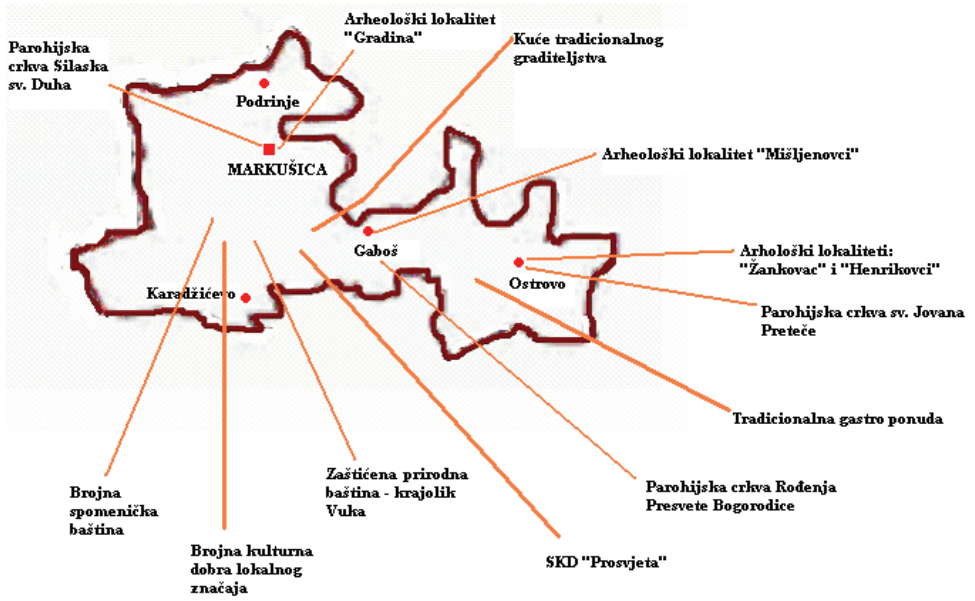

Slika 5. Turistički zemljovid Općine Borovo

Slika 6. Turistički zemljovid Općine Erdut

Slika 7. Turistički zemljovid Općine Markušica

Slika 8. Turistički zemljovid Općine Negoslavci

Slika 9. Turistički zemljovid Općine Šodolovci

Slika 10. Turistički zemljovid Općine Trpinja

2. PORUKA AUTORA

U skladu s ciljevima ekonomske politike Republike Hrvatske pokrenute su aktivnosti za izradu Strategije razvoja, Regionalni operativni programi za razvoj i Programi ukupnog razvoja jedinica lokalne uprave i regionalne samouprave, kako bi došli do kvalitetne spoznaje o snagama i slabostima, mogućnostima i prijetnjama te predložili potrebna rješenja.

«Temelji lokalne i regionalne samouprave postavljeni su u Ustavu Republike Hrvatske iz 1990. god. Zakonu o lokalnoj samoupravi i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01), koji je donesen 2001. godine. Međutim, u prvih deset godina hrvatske neovisnosti i iskustva s demokratski uređenom lokalnom samoupravom, lokalni i regionalni potencijali nisu se razvili u punom smislu zbog više čimbenika – visokocentraliziran sustav, nezreli demokratski procesi, kao i učinci rata i okupacije dijelova zemlje.»¹

Program ukupnog razvoja jedinica lokalne samouprave Borova, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Šodolovaca i Trpinje predstavljat će podlogu za izradu *feasibility* studija i projekata kako bi se organizirano pristupilo ruralnom razvoju jedinice lokalne samouprave, a kroz to doprinijelo razvoju područja istočne Hrvatske, a samim tim i Republike Hrvatske. Svrha izrade ovog dokumenta je na osnovi analize *bottom up* dobiti što je moguće kvalitetniji uvid u specifičnosti kraja i probleme koji otežavaju razvoj. Na osnovi spoznaje o mogućnostima koje imaju ove JLS s obzirom na socijalni kapital i prirodne resurse, moguća je brza realizacija projekata koji su predviđeni u Programu ukupnog razvoja i ostvarivanje kvalitetnog životnog standarda ljudi koji tu rade i žive.

Svaki kraj ima svoje specifičnosti, etno i eko vrijednosti koje smo nastojali prepoznati, a tada i predložiti, pored postojećih, nove razvojne programe i staviti u funkciju sve one zaboravljene vrijednosti koje u ovim općinama postoje. Sve nove predviđene aktivnosti traže uključivanje svih političkih i gospodarskih struktura međusektorski umreženih s drugama i drugim asocijacijama civilnog sektora. Jedino u zajedničkom djelovanju, osim želje za profitom, treba doći do izražaja i želja za očuvanjem postojećih vrijednosti kulturne i spomeničke baštine, želja za njegovanjem tradicije po kojoj se prepoznaju krajolici i ljudi koji su nekada živjeli i danas žive na ovim prostorima. Postoje još uvijek neistraženi arheološki lokaliteti na području Općina Borova, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Šodolovaca i Trpinje te zapuštene kuće tradicionalnog graditeljstva koje treba privesti svrsi i staviti u funkciju ruralnog razvoja analizirane Mikroregije. Civilni sektor je u svim općinama posebno orijentiran na očuvanje svoje tradicije, njeguje se kulturno-spomenička baština; još uvijek se njeguju etno običaji, čuvaju starine i sakralni spomenici i crkvena događanja od kojih se posebno ističe poznato svetište s tristo godina postojanja - Gospa od Utočišta u Aljmašu. Sve će ove vrijednosti novim projektima biti zaštićene u svrhu ruralnog razvitka kako ne bi nestali u vjetrometini raznih previranja i procesa globalizacije.²

Jedan dio ove Mikroregije leži na dvjema značajnim rijekama, Dravi i Dunavu, što predstavlja posebne uvjete za razvoj turizma i prekograničnu suradnju.

¹ Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj (CARDS 2002 program za Hrvatsku) Analiza stanja u regionalnom razvoju RH. ECORYS, Zagreb, 24. rujna 2004. str. 19.

² Thomas Fridman, *The Lexus and the Olive Tree*, 2000. by the Thomas L. Friedman p.249.

Kako bi se što kvalitetnije i ubrzano pokrenuli projekti u svrhu ruralnog razvitka Mikroregije u Općini Erdut, u mjestu Erdut koje leži na Dunavu otvara se

Centar za održivi ruralni razvitak.

U okviru Centra djelovat će Udruga Slap, Agencija lokalne demokracije i CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering.

U naselju Dalj otvoriti će se

Poduzetničko-razvojni centar,

a u kući Milutina Milankovića

Kulturno-znanstveni centar.

Kako ova Mikroregija ima brojna kulturno-umjetnička društva, kulturne i športske manifestacije, organizirana etno događanja kao što su stari športovi, zanati, predstavljanje kućne radinosti na otvorenom, izložbe i gastro-ponudu, u Općini Borovo planira se formiranje

Centra za kulturu, koji bi umrežavao sve kulturne, tradicionalne i športske aktivnosti.

Program ukupnog razvoja je dokument koji je nastao na osnovi izrade kvalitetne gospodarske i sociološke analize jedinica lokalne samouprave. U procesu rada koristila se postojeća dokumentacija, Strategija razvoja VSŽ³, Regionalni operativni program VSŽ, Strategija razvoja OBŽ, Regionalni operativni program OBŽ, statistički bilteni, izvještaji, analize, razni prikazi, sudjelovalo se u raznim etno manifestacijama i sajmovima, obavljani su razgovori i radionice s predstavnicima:

- jedinice lokalne samouprave
- poljoprivrednih zadruga
- trgovačkih društava i obrtnika
- udruga
- ravnateljem škole
- crkvene organizacije i
- i drugih neformalnih skupina.

U izravnim razgovorima s načelnicima, pročelnicima i suradnicima JLS dobiveni su podatci o postojećem stanju, problemima i programima razvoja. Rad s gospodarstvenicima i obrtnicima otvorio je problematiku naplate potraživanja i problem kada država traži uvijek nove i nove namete.

Mali poduzetnik ulaže vlastita sredstva, svu svoju imovinu, ulazi u rizik, a teško se razvija, jer ima velika davanja, «stalno nekakve uplatnice stižu koje se mora platiti». Smatraju kako rad na *crno* donosi više koristi nego predstavljanje poduzetnika u obliku obrta ili trgovačkog društva. No i unatoč tome, u Općini Erdut, u mjestu Dalj i Bijelom Brdu, razvija se vrlo uspješno građevinska tvrtka «Vuković Company» d.o.o. sa sjedištem u Vukovaru, koja objedinjuje brojne male poduzetnike – obrtnike s ovih prostora u svrhu zajedničkog djelovanja. Prepoznatljiva je po ubrzanom rastu i razvoju. Osim ove tvrtke postoji i privatna

³ A. Mašek i suradnici, Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije, Sveučilište J. J. Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku, 2005. god.

tvrtka poljoprivredne proizvodnje (stočne hrane, stočne farme) PROTEIN u Boboti koja je ponudila kooperaciju s OPG-om o uzgoju nazimica i prasaca za tov prema suvremenoj tehnologiji proizvodnje, te poljoprivredne zadruge u svim općinama i značajna suradnja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s tvrtkom «ŽITO» iz Osijeka, *Novim agrarom* s pogonom u Dalju i IPK svinjogojska farma Lipovača-Prkos u Erdutu.

Predlaže se Vladi Republike Hrvatske uvođenje zakonske odrednice kojom se treba ozakoniti obveza prema „kojoj repromaterijal, materijal za daljnju preradu i obradu, može kupovati samo registrirani obrtnik ili registrirana tvrtka uz predstavljanje obrtnice, ili dobivene kartice, a ne privatna lica koja kupuju repromaterijal radi rada na *crno*. Uvođenjem reda u poslovanju kroz poštivanje zakonskih propisa, Vlada Republike Hrvatske dobila bi sredeno tržište, zadovoljne poduzetnike, registriranu zaposlenost i više sredstava u proračun. Rad na *crno* usko je povezan s tzv. nezaposlenošću i socijalnim naknadama, jer postoji evidentirani broj nezaposlenih, ali ako tražite radnika za bilo kakav posao, ne možete ga dobiti, jer ih zapravo i nema nezaposlenih, samo se vode kao nezaposleni i dobivaju za to naknadu, a zapravo rade na *crno*. Ovaj problem susreće se u svakom mjestu lokalne samouprave.

Da bi se postojeća situacija promijenila potrebno je pokrenuti nekoliko značajnih aktivnosti:

- zatražiti funkcioniranje pravne države, debirokratizirati pojedine segmente lokalnog pravosuđa za ubravanje i rješavanje sporova;
- pravnim propisima onemogućiti otvaranje i zatvaranje tvrtki bez prethodne revizije i podmirivanja preuzetih obveza uz radikalne zakonske kazne;
- u projektu „HITRO. HR“ treba uvesti registar *nepodobnih* poduzetnika u RH;
- stroga kontrola *crnih tržišta* i sive ekonomije i
- provjeriti kvalitetnom evidencijom radnike koji se vode u HZZ kao nezaposleni.

U skladu s navedenim primjedbama u Strateškom okviru za razvoj RH navedena je između ostaloga i «reforma pravosuđa s postavljenim ciljevima:

- kompletno, pravedno i učinkovito pravosuđe,
- zaštita vjerovnika, vlasništvo prava i poštivanje ugovora,
- neprekidno usavršavanje sudaca i drugih pravosudnih struka u poznavanju europske sudske prakse,
- usklađivanje s pravnom stečevinom EU».⁴

Dok pravosuđe ne postane neovisno, nepristrano i iznad svega učinkovito nema razvoja malog i srednjeg poduzetništva, a do tada niti gospodarskog razvoja.

Sređivanjem pravnog okvira i poštivanjem pravnih normi može se planirati ubrzaniji razvoj jedinice lokalne samouprave.

U Programu ukupnog razvoja navedene su glavne karakteristike, snage, slabosti i prijedlog za nova ulaganja na osnovi javno-privatnog partnerstva, organiziranje *cluster*a, razvoj poduzetničke zone i na njoj izgradnja proizvodnih pogona u kojima bi se zapošljavalo stanovništvo, a kroz to povećao i poboljšao životni standard ljudi.

S obzirom na niske proračunske prihode (tablica 1, JLS u brojkama), sredstva koja postoje u proračunu su nedostatna za pokretanje značajnijih aktivnosti. Svaki novi projekt, svaka nova investicija ima svoju cijenu za koju se trebaju pronaći sredstva. Radi bržeg pokretanja razvoja predlaže se raspisivanje natječaja, međusektorska povezivanja, partnerstva s domaćim i stranim investitorima. «Jedan od oblika partnerstva su javno-privatni fondovi rizičnog

⁴ Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12. svibanj 2006. str. 64.

kapitala koji su specijalizirani u teritorijalnom (npr. Regionalni rizični fondovi) ili industrijskom smislu (npr. Ekološke proizvodnje), a koje podupire država zbog podudarnosti njihove specijalizacije i javnog interesa, ulažući novac izravno u njih.»⁵

Osim toga svjesni smo da se razvoj jedinica lokalnih samouprava «može temeljiti samo na zajedničkim nastojanjima, naporima i udruženim resursima javnoga, poslovnog i civilnog sektora». Svrha je objedinjavanje malih usitnjenih projekata u jedan razvojni program. «Jedino veliki programi imaju izgleda privući sredstva europskih pretprijetnih fondova i jedino usklađenim djelovanjem moguće je u kraćem roku postići vidljive i mjerljive učinke».⁶

Predlaže se odmah pristupiti izradi kataloga svih predloženih projekata s kratkim opisom investicije, za javno i privatno partnerstvo, staviti katalog na web stranicu i pozvati fondove na suradnju.

Puno brže će sve zaživjeti ako se aktivira

Info točka – centar za poduzetništvo u Trpinji

na postojećoj lokaciji u kojoj bi voditelj Centra i stručni timovi radili na organiziranoj edukaciji, umrežavanju udruga i partnerstvu. U Centru bi gradili razvojne programe, pripremali i objedinjavali, povezivali i stvarali infrastrukturu za veće, regionalne razvojne projekte u području ruralnog razvitka. Jedino veliki programi imaju izgleda privući sredstva međunarodnih novčarskih institucija, pretprijetnih i kohezijskih fondova EU.

Prof. dr. sc. Anka Mašek

---

⁵ Ibidem 46.

⁶ Okvir za ruralni razvitak, Slap, Osijek, 2005. str. 10.

3. PORUKA ČELNIKA OPĆINE

3.1. Poruka čelnika Općine Borovo

Slika 11. Rado Bosić, načelnik Općine Borovo

Kada je riječ o Programu ukupnog razvoja čiju je izradu pokrenula Općina Borovo u suradnji s ostalim općinama u Mikroregiji, zajedno s Ekonomskim fakultetom u Osijeku, tj. voditeljicom projekta prof. dr. sc. Ankom Mašek, osnovna polazišta su bila napraviti kvalitetnu analizu stanja, uključiti sve sudionike privređivanja u aktivnost izrade Programa, nevladine i crkvene organizacije, ravnatelja škole, kao i sve osobe koje žele sudjelovati u postavljanju i ostvarivanju vizije razvoja Općine Borovo.

Suradnja je doprinijela da smo odredili prioritete koji će nam biti okosnica za pokretanje održivog ruralnog razvoja. Svjesni smo činjenice da je današnje vrijeme vrijeme globalizacije, naglašenog kretanja ljudi, kapitala i roba s jednog kraja svijeta na drugi i da postoje posebno naglašeni interesi za ulaženje u prostore s raznim namjerama. Želimo iskoristiti te namjere i privući ljude na ove naše prostore i upravo smo radi toga odmah prišli akcijskom programu kojim bismo mogli što prije aktivirati gospodarstvo i zaposliti stanovništvo.

Prioriteti su nam sljedeći:

- uređenje infrastrukture i otvaranje gospodarskih zona čime bi se povećala zaposlenost lokalnog stanovništva;
- poticati novu strukturu poljoprivredne proizvodnje temeljene na edukaciji;
- razvoj prerađivačkih pogona (kako za ratarske tako i za stočarske proizvode);
- pakiranje i skladištenje gotovih proizvoda (osiguran je prostor za izgradnju hladnjače i skladišta);
- paralelni razvoj turizma (koji je najvećim dijelom vezan uz Dunav),
- uređenje izletišta *Poretak* s marinom za brodice, rekreacijskim centrom, kupalištem, ribnjakom za razvoj športskog ribolova, te kompletnom komunalnom infrastrukturuom;
- uređenje komunalne infrastrukture kao osnove za svaki daljnji korak u provođenju Programa održivog ruralnog razvoja i razvoja turizma.

Svjesni smo da je uz razvoj stočarstva, i uz to vezanu preradu stočarskih proizvoda, usko povezan i razvoj ratarstva radi proizvodnje stočne hrane. Pri izgradnji farmi nužno je slijediti europske standarde koji su u Općini Borovo uglavnom zanemareni, ali je isto tako nužno pokrenuti edukaciju za proizvođače i sve druge koji se žele uključiti u razvojne programe, ruralni razvitak i razvoj turizma.

Stoga kao Općina podržavamo aktiviranje

Info – točke, centra za razvoj poduzetništva

koji bi zajedno sa stručnim i znanstvenim institucijama organizirao seminare i radionice za sve zainteresirane u Općini Borovo.

Osim toga Općina želi otvoriti

Centar za kulturu i kulturne aktivnosti

kako bi se što bolje i umreženo mogle odvijati kulturno-umjetničke i športske manifestacije i događanja, stvarati socijalna kohezija i razvoj turizma.

Svjesni smo da je partnerstvo i umrežavanje ključna formula za ostvarivanje postavljenog nam cilja koji je sadržan u PUR-u, stoga smo predložili niz suradnji i partnerstva s potencijalnim ulagačima i investitorima kako bismo što prije ostvarili postavljene programe.

Do sada smo imali brojne aktivnosti vezane uz razvoj Općine, pokrenuli smo inicijative za osnivanje obrtničkih zadruga koje bi trebale objediniti pojedine proizvođače i omogućiti njihov zajednički istup na tržištu, međutim, teško se ljudi odlučuju na suradnju jer im nedostaju spoznaje i mogućnosti što im ta suradnja donosi. Upravo radi toga dajemo značajan naglasak na edukaciju, socijalnu koheziju, otvaranje permanentnih radionica za polaznike prema grupama interesa. Općina će uvjetovati da će se stimulirati i poticati u razvojnim projektima samo oni poduzetnici koji će prolaziti obavezne edukacije, seminare i radionice.

Smatramo da je znanje i poznavanje informacija presudno u ostvarivanju Programa ukupnog razvoja s posebnim naglaskom na održivi ruralni razvoj, razvoj turizma.

Općina Borovo, osim prirodnih bogatstava vezanih za Dunav koji pružaju mogućnosti za turistički razvitak, posjeduje 194 ha pašnjaka od kojih je $\frac{1}{4}$ površine na kojoj će se urediti izletišta *Poretak* s marinom, šetnjicom, kupalištem, pješačkim stazama i dr. Osim toga, bogatstvo šuma i različitih vrsta ptica, te dunavske ade (vožnja turista čamcima), lovačko i ribolovno društvo, Udruga ukrasnih životinja «Feniks», mlin star oko 150 godina, golubari i dr. dodatni su čimbenici turističke ponude Općine. Pored toga održavaju se brojne manifestacije različitog sadržaja od 13. travnja do mjeseca listopada svake godine koje privuku 5-6 tisuća turista, ponekad čak i više. Sve to zahtijeva smještajne kapacitete za prihvatanje turista, a rješenje se vidi u izgradnji hotela u samom centru sela s 30-ak soba i oko 40 domaćinstava spremnih za prihvatanje turista uz tradicionalnu gastronomsku ponudu.

U turističku ponudu Općine ubrajaju se i arheološko nalazište Gradac (koje nije dovoljno istraženo i zbog čega želimo angažirati stručnjake - arheologe koji bi vršili iskapanja) i izgradnja šetnjice koja bi trebala ići sve do Osijeka te izgradnja biciklističke rute Dunav.

Općina broji 556 stalno zaposlenih osoba i to uglavnom u bolnicama, policiji i školstvu, dok obrtnika ima zanemariv broj. Želimo povećati broj zaposlenih u proizvodnim zanimanjima, obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima s malom količinom hektara zemljišta. Da bismo postigli održivi ruralni razvoj, s naglaskom na razvoj turizma, to nam je naglašena orijentacija.

Zbog velike aktivnosti Dunava koji ruši obalu, potrebno je izvršiti učvršćivanje obale. Kako je najveći vodostaj Dunava 720 m, planira se sagraditi *obalo utvrda u cilju zaštite naseljenog građevinskog dijela mjesta*. Nasipanje obale na 820 m, osigurat će i funkcionalnost izletišta,

odnosno spriječiti plavljenje prostora predviđenog za izletišta te omogućiti korištenje trim-staze i drugih rekreacijskih sadržaja. U zadnjih 20-ak godina 15-17 metara obale je nestalo djelovanjem Dunava. Za tu nam je investiciju namjera napraviti projekt i aplicirati za sredstva pretpripravnih i kohezijskih fondove EU.

S obzirom da sam prošao dosta razvijenih zemalja, spoznao sam što traže stranci, a koje su naše mogućnosti u stvaranju ponude. Trebamo urediti infrastrukturu, izgraditi prilaze do lovačkog doma i arheološkog nalazišta Gradac, a radi široke lepeze turističke ponude otvoriti školu jahanja i sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora. Uz tako kompleksnu turističku ponudu sigurno ćemo privući zanimanje turista.

Osim toga, budući da je Dunav poveznica jedne s drugom obalom, želimo razvijati prekograničnu suradnju i razmjenjivati znanja i iskustva, turističke, kulturne i druge sadržaje radi stvaranja socijalne kohezije i gospodarskog interesa.

Kao načelnik Općine Borovo želim svim našim stanovnicima ugodan život, a da bi to postigli treba im omogućiti pronalaženje posla, uključivanje u razne aktivnosti i sadržaje koji bi im donosili prihode i zadovoljstvo za sebe i svoje obitelji.

U Borovu, 01.07.2007. g.

Načelnik Općine Borovo:
Rado Bošić

UVOD

Program ukupnog razvoja jedinica lokalne samouprave Borova, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Šodolovaca i Trpinje je Mikroregija koju čini stanovništvo pretežito pravoslavne vjeroispovijesti zaokružili smo u jednu cjelinu radi zajedničkog pokretanja ruralnog razvoja.

To je prostor od 482,67 km² na kojemu živi prema popisu od 2001. godine 26.717 stanovnika, od toga aktivno stanovništvo čini 43,44%. Osim Negoslavaca sve ostale općine su međusobno povezane.

Međutim, svaka jedinica lokalne samouprave ima svoje posebitosti po kojima su prepoznatljivi, a koje bi u jednom zajedničkom organiziranju proizvodnih, uslužnih djelatnosti i civilnoga sektora putem udruga, mogli imati kvalitetnu turističku ponudu, što je značajno za ruralni razvoj predstavljene Mikroregije.

Cilj projekta je pripomoći stanovništvu općina da ostanu u svojim postojećim gospodarstvima. Da bi njihov rad stvarao dodanu vrijednost, trebali bi prihvatiti nova pravila ponašanja koje donosi novo vrijeme procesa globalizacije. To znači da trebaju djelovati individualno, ali povezano u svrhu stvaranja zajedničkog proizvoda, prepoznatljivog, pod zaštićenom markom *brandom* vizualnim identitetom, bilo da se radi o:

- obiteljskoj poljoprivrednoj proizvodnji
- obrtničkoj djelatnosti
- narodnim etno običajima
- kulturnim, umjetničkim, crkvenim i drugim sadržajima ili
- manifestacijama vezanim za narodne i crkvene običaje i dr.

Kod izrade PUR-a prema propisanoj metodologiji, analizom postojećeg stanja svake jedinice lokalne samouprave prema fraktalnom pristupu, tj. «odozdo – bottom up»⁷ došlo se do kvalitetne slike stanja o:

- postojećim mogućnostima
- postojećim ograničenjima i
- razvojnim mjerama i djelatnostima.

Svaka od ovih točaka obrađena je u sažetku i u dijelu teksta koji se odnosi na svaku jedinicu lokalne samouprave.

Projekt je namijenjen jedinici lokalne samouprave, a istovremeno i «središnjim državnim institucijama kako bi se osposobile za upravljanje regionalnom politikom na način na koji to rade odgovorne institucije u zemljama članicama Europske unije.»⁸

⁷ Metodologija izrade projekata ukupnog razvoja JLS ili dijelova PUR-a 2005. str. 5.

⁸ Program Europske unije CARDS za Republike Hrvatsku, Tehnička pomoć središnjim državnim institucijama zaduženim za regionalni razvoj

Ovoj Mikroregiji mogle bi se još pridružiti i druge jedinice lokalne samouprave koje imaju svoje posebitosti, na osnovi kojih se mogu uklopiti u ruralni razvoj, te stvoriti cjelovitu ponudu, što bi činilo mozaik ljepote raznolikosti kulturoloških etno vrijednosti, tradicije u obiteljskim gospodarstvima, različitim sadržajima u stilu života, rada i stvaralaštva.

Međusektorskim povezivanjem, stvaranjem partnerstva, zajednički udruženi i predstavljeni svijetu pomoću visokosofisticirane tehnike možemo postići prepoznatljivost, dobiti *image* posebitosti, koji će se u nadolazećim vremenima sve više cijeliti i tražiti, i niti jedna najezda halapljivih interesa za nemilosrdnim profitom ne će moći uništiti tu ljepotu i tradiciju življenja.

Izgradnjom vizualnog identiteta Mikroregije, stavljanjem naše zajedničke ponude proizvoda ruralne sredine na web stranicu pod zaštitnim znakom prepoznatljivosti, za nas će znati sve turističke agencije, a tada i svi oni koje žele uživati u ljepoti sjeveroistočnog dijela istočne Hrvatske.

To je put kako se sačuvati u vjetrometini globalizacije. To je istovremeno put kako se zaštititi od zaborava, od brzine življenja i pomodarstva.⁹

Globalizacijski procesi se ne mogu zaustaviti, ali ih treba provoditi u skladu s pravilima ponašanja koja štite eko i etno vrijednosti neke regije i naroda koji u njoj žive.¹⁰ Stuart Hart vidi globalizacijske procese u razvoju predvođenim privatnim sektorom koji stvara rentabilne tvrtke služeći istodobno «povećanju kvalitete života siromašnih, poštivanju kulturnih razlika i očuvanju ekološkog integriteta našeg planeta»¹¹

«U području ekonomske politike to isto tako znači **nužnost ubrzanja onih reformi koje će omogućiti jačanje cjenovne konkurentnosti cjelokupne ekonomije. Umjesto reformi korak po korak, potrebna je logika grude snijega – paralelnog pokretanja niza različitih promjena.**»¹²

Ljepotu raznolikosti ovoga kraja treba prepoznati i zajednički pokrenuti nove trendove ruralnog razvoja.

⁹ Thomas L. Friedman, *Lexus and the Olive Tree*, 2000, by the Thomas L. Friedman, p. 249

¹⁰ Thomas L. Friedman, *The Lexus and the Olive Tree*, 2000, by the Thomas L. Friedman p.249.

¹¹ Stuart Hart «Capitalism at the Crossroads, Wharton School Publishing, 2005. p. 127

¹² Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 40.

***I DIO
RAZVOJNOG
PROJEKTA***

4. REGIONALNI RAZVOJ I REGIONALNA POLITIKA

4.1. *Općenito o regionalnom razvoju i regionalnoj politici*

Regionalna politika polazi od podjele države na pojedine dijelove koji imaju neka posebna obilježja koja su osobita i prepoznatljiva po svojim posebnostima u klimi, gospodarskom razvoju, prometnoj povezanosti, položaju u odnosu na susjede, broju stanovništva, kulturnim, eko i etno vrijednostima i dr. «Osnovna ideja regionalne politike je optimizirati razvojne potencijale i resurse regija u cilju unapređenja njihovog ukupnog gospodarsko-socijalnog stanja. Stoga je u nacionalnom interesu pružiti dodatnu podršku regijama koje zaostaju u razvoju kako bi bile sposobne pridonijeti održivom konkurentnom gospodarstvu i kako bi od istog imale koristi. Takav interes stoji i iza regionalne politike koju provodi Europska unija.

U Europskoj uniji postoje 268 regija druge razine NUTS-a (kratica za prostornu nomenklaturu koja se koristi u Eurostatu). Najviše regija druge razine ima Njemačka koja je po broju stanovnika najveća članica EU. U njenom sastavu se nalazi 16 pokrajina što predstavlja regije prve razine i i 41 regije druge razine prema NUTS-a. Za razliku od Njemačke, manje članice EU svrstane su prema NUTS-a u regije prve razine kao što su Danska, Cipar, Estonija, Latvija, Litva, Luksemburg i Malta. U regije druge razine razvrstane su one regije koje se nalaze u okviru pojedinih država članica EU, a pripadaju drugim kontinentima izvan Europe. Svrha razvrstavanja pojedinih područja na regije druge razine je očekivanje pomoći za razvoj iz sredstava Ujedinjenih fondova.

Naime, krajnji cilj regionalne politike uvijek je isti: uravnoteženi regionalni razvoj. Europski model gospodarske i socijalne kohezije tj. regionalne politike kao takve temelji se na procesu Programiranja razvojnih ciljeva i prioriteta koji se usuglašavaju unutar što šireg kruga partnera.

Uključivanjem većeg broja partnera u spomenuti proces osigurava se široki konsenzus o razvojnim smjernicama te se omogućava učinkovito povezivanje resursa javnog i privatnog sektora usmjerenih na poticanje razvoja. Primjenom tog modela EU pomaže svojim regijama koje zaostaju u razvoju da uspješno provedu svoje razvojne Programe u zadanom vremenu te da u okviru istih pronađu najefikasnije mjere kojima će se ojačati njihova konkurentnost.

Regionalna politika izrazito je multisektorskog karaktera i kao takva zadire u mnoge sfere života i društva. Na svakoj pojedinačnoj regiji, vladi i njihovim partnerima odgovornim za regionalni razvoj stoji odluka na što će se regionalna politika usmjeriti. Uloga javnog i nevladinog sektora nezaobilazna je u jačanju razvoja, a samo uspješna regionalna politika privlači privatne investicije koje zapravo predstavljaju osnovu gospodarskog rasta». ¹³ Upravo radi toga Program Europske unije CARDS za Republiku Hrvatsku otvorio je Program «Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj»¹⁴. «Cilj programa je pomoći RH pri definiranju jedinstvene, na širokom konsenzusu utemeljene politike ujednačenog regionalnog

¹³ Program Europske unije CARDS za RH, Tehnička pomoć središnjim državnim institucijama zaduženim za regionalni razvoj

¹⁴ Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj (CARDS 2002 Program za Hrvatsku), ECORYS, Zagreb, 24. rujna 2004.

razvoja koja će potaknuti razvoj održivog i konkurentnog nacionalnog gospodarstva»¹⁵ Prema ovom programu kojeg financira Europska unija sredstvima CARDS 2002 Programa, a koordinira Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, postavit će se «Jedinstveni okvir za regionalne razvojne Programe». Doprinos programa je izrada novog pravnog okvira te strukture, mehanizmi i procedure potrebne za vođenje regionalne politike koja će pridonijeti poboljšanju konkurentnosti hrvatskih potencijala i postojećih resursa.¹⁶

U provedbu programa uključena su ministarstva i druga tijela državne uprave, koja su i glavni korisnici programa, a oni su i suodgovorni za regionalni razvoj. «Pored njih u provedbu programa uključit će se predstavnici regionalne i lokalne samouprave kao i predstavnici gospodarskih i socijalnih partnera te nevladinih organizacija».¹⁷

4.2. Nacionalni okvir za regionalni razvoj

U dokumentu Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj stoji kako se, usprkos široko prihvaćenom poimanju da različitosti regija u Hrvatskoj u smislu prirodnih, geografskih, društvenih, ekonomskih i političkih značajki predstavljaju ogromno bogatstvo za državu, navedenim prednostima još uvijek se ne upravlja na uspješan način. Nakon ovog dokumenta napravljen je nacionalni Program za regionalni razvoj, kao model prema kojemu bi jedinice lokalne samouprave trebale raditi programe.

Kroz provedbu programa ojačat će se kapaciteti za učinkovitije planiranje regionalnog razvoja te će se poticati jače povezivanje nacionalnih instrumenata za poticanje razvoja regija s inicijativama regionalnih aktera kao i partnerski odnosi i suradnja među svim zainteresiranim stranama. Takav koncept pridonijet će poboljšanju kako nacionalnih, tako i regionalnih, tj. lokalnih aktivnosti usmjerenih na poticanje razvoja te njihovoj međusobnoj koordinaciji.

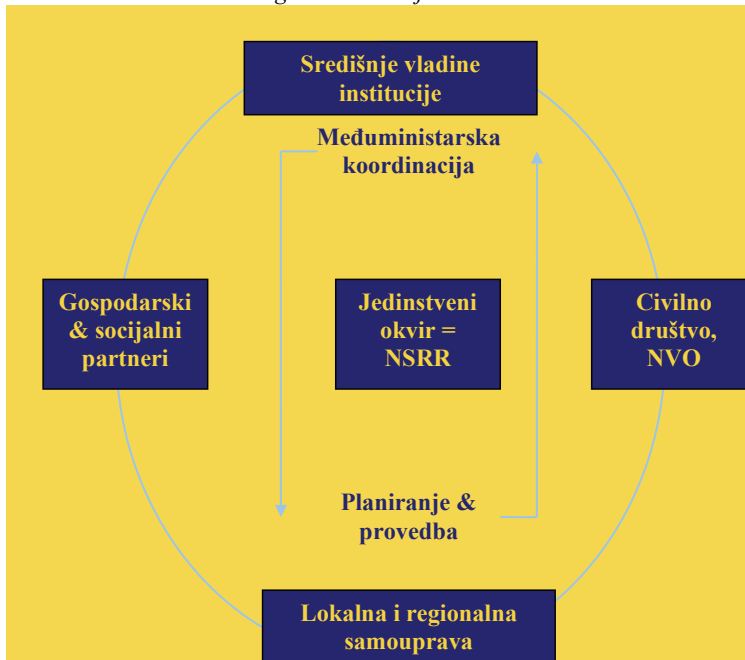
---

¹⁵ Program Europske unije CARDS za RH, Tehnička pomoć središnjim državnim institucijama zaduženim za regionalni razvoj

¹⁶ Ibidem 4.

¹⁷ Ibidem 5.

Shema 1. Nacionalni okvir za regionalni razvoj

Izvor: Program Europske unije CARDS za RH, Tehnička pomoć središnjim državnim institucijama zaduženim za regionalni razvoj

Ovaj nacionalni okvir za regionalni razvoj trebao bi predlagati programe koji su promišljeno planirani, zasnovani na međusektorskoj suradnji, partnerstvu kako horizontalnom (partneri na lokalnoj razini) tako i vertikalnom (povezanost s lokalnim i regionalnim institucijama i resornim ministarstvima) i socijalnoj koheziji. Prema načelima supsidijarnosti na razini regija treba raditi programe koje podržavaju svi lokalni čimbenici, lokalne vlasti i stanovništvo.

U osnovnim načelima regionalnog razvoja, definirana su načela:¹⁸ koncentracije, programiranja, partnerstva, nadopunjavanja i djelotvornosti. «Načelo koncentracije podrazumijeva ulaganje dostatne količine javnih sredstava u zaostala područja kako bi bio ostvaren trajan i mjerljiv učinak. Načelo Programiranja podrazumijeva dugoročan strateški, sveobuhvatni i holistički pristup za rješavanje niza složenih problema s kojima se suočavaju zaostala područja. Načelo partnerstva podrazumijeva sudjelovanje svih ključnih sudionika regionalnog razvoja u svim stadijima ciklusa javne politike – upravljanje, Programiranje, provedba, praćenje i ocjena, te financijsko vođenje i nadzor. To uključuje predstavnike regionalne i lokalne samouprave, socijalne partnere, civilno društvo, posebne interesne grupe (ekološke, manjinske itd.) zajedno sa središnjim tijelima državne uprave. Načelo nadopunjavanja (dodanosti) podrazumijeva da sredstva Strukturnih fondova koje zemlja članica dobiva za potrebe regionalnog razvoja ne smiju zamjenjivati i/ili istisnuti državna sredstva, tj. financijske obveze zemlje članice prema regionalnom razvoju. Načelo

¹⁸ Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj (CARDS 2002 Program za Hrvatsku) ECORYS, Zagreb, rujan 2004. str. 45.

djelotvornosti/praćenja i ocjene podrazumijeva postojanje sredstava za mjerenje utjecaja javnih ulaganja u regionalnom razvoju u smislu povećanja djelotvornosti takvih ulaganja.»¹⁸

4.3. Partnerstvo privatnog i javnog sektora

Partnerstvo privatnog i javnog sektora predstavlja ključni čimbenik u razvoju regija. Partnerstvo znači povezivanje u svrhu zajedničkog djelovanja za ostvarivanje vizije razvoja, posebno kod izrade regionalnih razvojnih projekata u području ruralnog razvitka.

Sam izraz «partnerstvo» u Ekonomskom leksikonu znači: «Partnerstvo ili ortaštvo, društvo građanskog prava, ugovorom zasnovan obvezno-pravni odnos kojim se ugovorne stranke obvezuju udružiti svoj rad i/ili svoju imovinu u cijelosti ili djelomično radi postizanja nekog zajedničkog cilja, bez stvaranja novog subjekta. Ortaci mogu biti fizičke i pravne osobe, koje se moraju dogovoriti o zajedničkom cilju ortaštva. Ako takav dogovor izostane, ortaštva nema. Mora postojati sporazum makar i o labavoj zajedničkoj organizaciji, putem koje svaki ortak ima određeni utjecaj i pravo sudjelovanja u odlučivanju, čime se ne stvara pravna osoba. Ortaštvo ne može biti stranka u parničkom postupku, ne može biti upisano u zemljišne knjige, a i u stečajnom postupku subjekti su ortaci, a ne društvo. U sporu između ortaštva i trećih svi ortaci su tužitelji i tuženici. Ako tuži ortak u sporu s ortaštvom, postavlja zahtjev protiv svih ostalih ortaka. Imovinu ortaštva čine uloženi ortaka i imovina stečena tijekom poslovanja ortaštva. Udjeli ortaka u dobiti i gubitku utvrđuju se ugovorom, a ako oni nisu utvrđeni, svaki ortak ima jednak udio u dobiti i gubitku.»¹⁹

Javno-privatno partnerstvo nije izraz sadašnjeg vremena. Ono je postojalo i javljalo se još za vrijeme Rimskog Carstva, pa i u doba renesanse.

«Iako nema jednoznačne definicije, javno-privatno partnerstvo razumijeva suradnju javnog i privatnog sektora u kojoj javni sektor kupuje uslugu od privatnog sektora, a jedan ili više elemenata u realizaciji projekta pripada privatnom sektoru. Javno-privatno partnerstvo može, ali i ne mora uključivati privatno financiranje. Koncept javno-privatnog partnerstva doživljava velik uspon tijekom posljednjeg desetljeća 20. st., tako da je 2003. godine vrijednost javno-privatnog partnerskog ulaganja iznosila 41 milijardu USD, nasuprot 6 milijardi u 2000. Razlozi primjene su proračunska ograničenja, zahtjev za poboljšanje kvalitete usluga javnog sektora temeljem znanja i radnih metoda privatnog sektora, potreba promjene uloge države u gospodarstvu te povećanje učinkovitosti iskorištavanja sredstava iz strukturnih fondova. Najčešći sektori primjene: izgradnja infrastrukture (ceste, željeznice, zračne i morske luke), informacijska tehnologija, školstvo, zdravstvo i bolnice, šport i turizam, komunalne usluge i zbrinjavanje otpada.

Organizacijski oblici mogu biti: - koncesija – privatni sektor sudjeluje u financiranju izgradnje infrastrukture, privatno financijski investicijski projekti – privatni sektor investira u projekt, javni sektor daje neki od nužnih poticaja (npr. zemlju) i plaća pristojbu za korištenje objekata, koji nakon određenog razdoblja preuzima u vlasništvo, zajedničko ulaganje – franšiza – privatni sektor u zamjenu za pristojbu koju plaća državi dobavlja i naplaćuje javnu uslugu; djelomična privatizacija.

¹⁹ Ekonomski leksikon, Zagreb

Potreba za javno-privatnim partnerskim projektima postoji ako ambiciozni razvojni planovi nadmašuju resurse javnog sektora. Iz istog razloga postoji i opasnost nekritičkog korištenja ovog koncepta. U zemljama EU postoji iskustvo primjene, međutim i neizvjesnost kako javno-privatno partnerstvo prilagoditi zakonodavstvu, propisima, statističkim i računovodstvenim standardima EU.»²⁰

«Važno je poticati osnivanje razvojnih agencija koje će zajedno s jačanjem već postojeće poduzetničke infrastrukture poticati i podupirati razvojne aktivnosti u županijama i biti promotor županijskih partnerstva za razvoj»²¹

Predsjednik Vlade RH ukazao je na značaj sklapanja javno-privatnog partnerstva u razvoju našeg gospodarstva. «Pokazalo se da se možemo ujediniti oko važnih projekata i da nam je politička orijentacija od drugotne važnosti, a da je važno da nešto dobro napravimo za Hrvatsku i njezine građane. Cilj nam je ugovaranje i izvođenje većeg broja projekata u vrlo kratkom vremenskom periodu i podjela rizika između privatnih poduzetnika i javne vlasti radi efikasnog i efektivnog korištenja sredstava poreznih obveznika. .... Sve što treba u županijama, gradovima i JLS može se sagraditi za pet, šest ili sedam godina»²²

Javno partnerstvo prije svega služi javnim interesima, ali potencijalni investitori žele u partnerskom zajedništvu naći i svoj interes.

U javno-privatnom partnerstvu mogu sudjelovati samo pravne osobe registrirane u Republici Hrvatskoj. Javni partneri bili bi Vlada, ministarstva, državne tvrtke, te jedinice lokalne i područne samouprave i njihove tvrtke.

U osnutku je Agencija za javno-privatno partnerstvo, a u prvoj fazi osniva se odjel Agencije za promicanje ulaganja i izvoza kojoj će javni partneri dostavljati svoje projekte. Nakon dobivene suglasnosti, javnim natječajem bi se išlo na izbor privatnog partnera koji bi svojim novcem sagradio predviđeni objekt. On bi nakon gradnje ostao nakon ugovorenog roka u vlasništvu privatnika, kojem bi lokalna samouprava plaćala najam za korištenje, pri čemu bi se mogla dugoročno zadužiti do najviše 35 posto prihoda ostvarenog godinu dana ranije.

Privatni partner snosi troškove gradnje i odgovoran je za ispravno funkcioniranje objekta koji se gradi, a nakon njegove izgradnje vodio bi brigu oko njegovog održavanja, tako da jedinica lokalne samouprave nema nikakvo opterećenje na troškove proračuna od ulaska u investiciju s privatnim partnerom.

Model javno-privatnog partnerstva odnosio bi se na:

- javne infrastrukturne objekte (poput bolnica, škola, domova umirovljenika, tržnica, športskih terena, galerija i dr.) u čiju bi se gradnju ili obnovu uz državu i lokalnu samoupravu uključio i privatni sektor kako bi se skratili rokovi gradnje i pobrinulo oko kvalitetnog organiziranja sadržaja u novim objektima;
- partnerstvo s civilnim sektorom; u partnerstvu se vide udruživanje resursa, međusektorska suradnja, motivacija, znanje, informacije, pokretanje stručnih timova i konačno izrada projekata; mali usitnjeni projekti ujedinjeni u «jedan veliki program imaju izgleda privući sredstva europskih pretpriступnih fondova».²³

²⁰ Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 31.

²¹ Ibidem, 36

²² Vjesnik, 8.9 srpnja 2006. str. 3.

²³ Okvir za ruralni razvitak, Slap Osijek, 2005. str. 10.

Civilni sektor ima najveću odgovornost u pokretanju inicijative za uključivanje jedinica lokalne i područne samouprave njenih udruga, institucija, obiteljskih gospodarstava, raznih zadruga, obrta i tvrtki u zajednički rad zasnovan na partnerstvu kako bi bili spremni pokrenuti regionalni ruralni razvoj.

4. 4. Regionalni i/ili područni razvoj u Republici Hrvatskoj, hrvatska područja (regije) u svjetskom okruženju ili utakmici

4.4.1. Regionalizacija kao nužnost

Regionalizacija EU u središtu je zanimanja od 1980. godine, tj. od ubrzanja europskih integracijskih procesa. Harmonični razvoj Europe postavljen je kao cilj od osnivanja EEZ 1957. godine i stvaranja Europskog socijalnog fonda. Od 1973. godine ulaskom V. Britanije i Irske u članstvo EEZ, uočena je nužnost osnivanja novih strukturnih fondova za posebne ciljeve: poljoprivredu, ribarstvo i regionalni razvoj. Stvaranje jedinstvenog tržišta EU potaknulo je da se regionalni ekonomski razvoj shvati znatno ozbiljnije. Ukazala se potreba za povećanjem Strukturnih fondova za siromašnije regije unutar EU. Regionalna politika EU bazirana je na financijskoj solidarnosti tako da je dio proračuna EU namijenjen manje razvijenim regijama.

U razdoblju od 2000.-2006. godine trećina proračuna EU, tj. 213 milijardi EUR-a namijenjeno je manje razvijenim regijama. Regionalna politika EU nastoji unaprijediti ekonomski razvoj svojih najsiromašnijih regija. Za to su namijenjeni Strukturni fondovi. Regionalna politika EU usko je povezana s projektom jedinstvenog europskog tržišta, procesima europske integracije i regionalnim aktivizmom. 30. travnja 2004. godine pristupa EU deset članica: Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, Slovenija, Malta i Cipar.

4. 4. 2. Regionalna politika u Republici Hrvatskoj

Na sjednici Vijeća ministara EU 03. listopada 2005. godine Hrvatska je dobila status države kandidata za punopravno članstvo u EU. Početak pregovora određen je 20. listopada 2005. godine. U pregovorima o punopravnom članstvu između EU i države kandidata veliki značaj pridaje se regionalnoj politici, kao važnom segmentu gospodarske politike. U Hrvatskoj nije uspostavljen jedinstveni institucionalni okvir za provedbu regionalne politike. Na nacionalnoj razini regionalna je politika u djelokrugu Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka. Promjena stanja može se očekivati s ubrzanim procesom integriranja RH u EU. 13. listopada 2005. godine javno je predstavljen prijedlog Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske. Sukladno ujednačenoj europskoj statističkoj nomenklaturi, tj. NUTS II, Državni zavod za statistiku dobio je zadatak da svoj prijedlog o podjeli teritorija Republike Hrvatske **na pet statističkih regija dostave EUROSTAT-u u proljeće 2004. god.** Prema toj podjeli istočna Hrvatska obuhvaćala je Virovitičko-podravsku, Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku, Vukovarsko-srijemsku i Osječko-baranjsku županiju. EUROSTAT je u svibnju 2004. god. odbio navedeni prijedlog te je DZS krenuo u izradu novog. **U podjeli na četiri regije istočna Hrvatska ponovo je zadržala svojih pet županija navedenih iz prvog prijedloga. Ovaj prijedlog prihvaćen je od strane EUROSTAT-a.** DSZ dostavio je novi prijedlog u Bruxelles bez dogovora s Vladom i bez procjene financijskih učinaka za Hrvatsku u trenutku kad joj se otvore europski fondovi. Nakon što je za ovu podjelu regija EUROSTAT

dalo zeleno svjetlo, DSZ ga je poslao Vladi na razmatranje, ali se još nije povela rasprava o tom prijedlogu.

Regija ne smije imati manje od 800.000 niti više od 3.000.000 stanovnika.

U prijedlogu Proračuna Republike Hrvatske za 2007. godinu posebno su planirana sredstva za regionalni razvoj kako bi se postigao «ujednačeni razvoj svih regija». Za regionalni razvoj planirano je izdvojiti 2.026.290.000 kuna (što je 946 milijuna više nego 2006. god.)²⁴ Za razvoj otoka namijenjeno je 265,6 mil. kuna, za područje posebne državne skrbi i brdsko-planinska područja 456,5 mil. kuna, za obnovu i razvoj vodoopskrbnog sustava 109,5 mil kuna i za ostale programe regionalnog razvoja 1,194 mlrd kuna. «Proračunskim sredstvima nastoji se poboljšati uvjete života i ekonomska moć stanovništva na otocima, brdsko-planinskim područjima i područjima od posebne državne skrbi. Cilj je održivi razvitak tih područja i ujednačavanje njihovog razvoja s razvitkom ostalih regija u Republici Hrvatskoj, te zaustavljanje depopulacije i poticanje demografske obnove na tim područjima.

«U proračunu se kroz Fond za regionalni razvoj izdvajaju sredstva namijenjena realizaciji infrastrukturnih projekata, koji su preduvjet za gospodarski razvoj i gospodarskih projekata koji su rentabilni, izvozno orijentirani i zapošljavaju lokalno stanovništvo. Istovremeno se financiraju infrastrukturni projekti uz kreditni aranžman po povoljnijim uvjetima. Moguće je i dobivanje bespovratne potpore, ako je financijska snaga lokalne jedinice, koja predlaže projekt, manja od 65% prosjeka RH. Svaka županija dobiva određeni iznos sredstava prema svojoj razvijenosti.»²⁵

4.4.2.1. Najnoviji prijedlog podjele Hrvatske na tri statističke regije

Prema NUTS-a Hrvatska je razvrstana u prvu razinu regija kao što su i druge zemlje EU slične veličine. U drugu razinu razvrstavanja po regijama prema najnovijem prijedlogu Državnog zavoda za statistiku, Hrvatska bi se u svrhu statističke obrade podataka, trebala dijeliti na tri regije NUTS-a. Predložena podjela na tri regije bile bi:

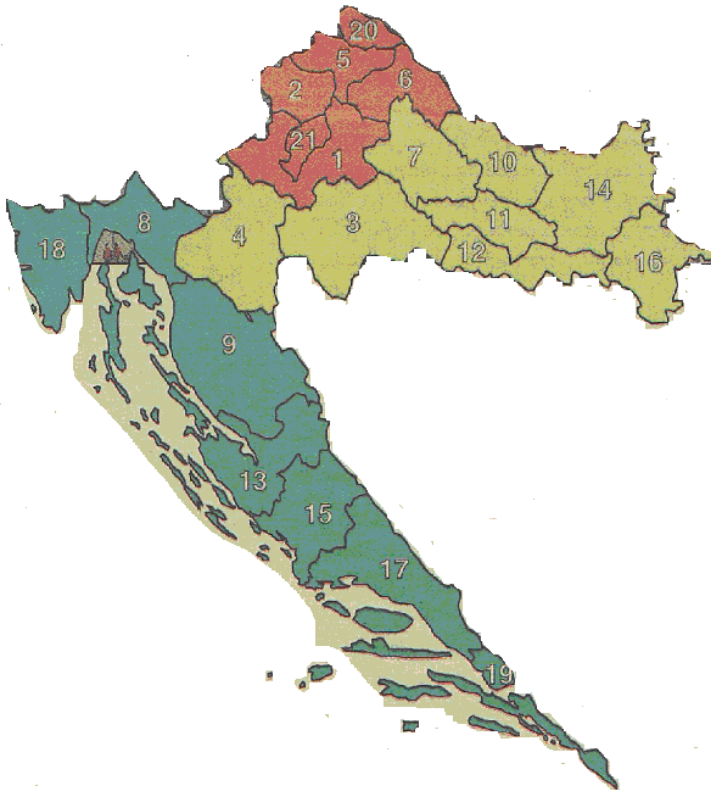
1. Sjeverozapadna Hrvatska koju bi činile: Grad Zagreb, Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Međimurska i Koprivničko-križevačka županija (5 županija i grad Zagreb) koje bi obuhvaćale nešto manje od 1,7 milijuna stanovnika.
2. Središnja i Istočna Hrvatska činile bi drugu regiju u koju su razvrstane: Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Bjelovarsko-bilogorska, Karlovačka i Sisačko-moslavačka županije (8 županija) koje obuhvaćaju nešto više od 1,3 milijuna stanovnika.
3. Jadranska Hrvatska, prema prijedlogu DSZ, predstavljala bi treću regiju u koju su razvrstane: Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija (7 županija) koju čini nešto više od 1,4 milijuna stanovnika.

Za ovu predloženu podjelu Državnog zavoda za statistiku, Hrvatska treba dobiti potvrdu o prihvaćanju od Eurostat-a, nakon čega će biti objavljeno u Narodnim novinama.

²⁴ Proračun 2007. godine, Za ravnomjerniji razvoj Hrvatske, Ministarstvo financija RH, str. 15/16

²⁵ Ibidem, str. 14/15.

Shema 2. Shema podjele Republike Hrvatske na tri statističke regije prema NUTS-a

Izvor: PV broj 3464, 5. veljače 2007.god.

Svrha podjele na regije druge razine je obrada i prezentacija statističkih podataka radi izrade projekata i povlačenje sredstava iz prepristupnih, strukturnih i kohezijskih fondova EU.

4.4.3. Mikroregija općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja

Mikroregija je sačinjena u okviru Programa ukupnog razvoja (PUR-a)²⁶ koji obuhvaća Općine Borovo, Erdut, Markušicu, Negoslavce, Trpinju i Šodolovce. Proteže se kroz dvije županije, i to Osječko-baranjsku na jugoistoku i na Vukovarsko-srijemsku županiju na sjeveroistoku.

Prostor Mikroregije obuhvaća 6 općina, 25 naselja, ukupne površine 482,67 km² na kojem živi prema popisu stanovništva 2001. godine 26.717 osoba. U odnosu na 1991. godinu kada je popis pokazivao 32.349 stanovnika, broj stanovnika se smanjio za 5.632 ili 17,5%. Aktivno stanovništvo čini 11.606 osoba. Razlog smanjenju stanovništva nalazimo u ratnim i poslijeratnim migracijama. Jedan dio stanovništva se vraća na svoja ognjišta i želi nastaviti

²⁶ Prema napatku MMTPR, Uprave za regionalni razvoj, predloženoj metodologiji za izradu projekta ukupnog razvoja (PUR-a)

život u svom naselju, a jedan dio je pronašao bolja rješenja za sebe i svoju obitelj. Problem je što napuštene kuće stoje prazne, a one razrušene se sporo i neorganizirano obnavljaju, tako da se narušava idilična slika naselja.

Na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje analizirane Mikroregije u evidenciji je 3.127 nezaposlenih, od toga visoke stručne sprema 32 i više sprema 48 osoba. Posebno je teško prihvatiti činjenicu da se viša i visoka sprema ne mogu uklopiti u proizvodne tokove gospodarstva, ili ne mogu pokrenuti vlasti posao.

Posebno je problem zapošljavanja, što nisu ni približno usklađeni ponuda s potražnjom radne snage.

Imamo konstantnu potražnju za jednom vrstom radne snage, koje nema na HZZ-u tako da tvrtke traže dozvolu za njihovim uvozom, a s druge strane imamo osobe na evidenciji nezaposlenih, čija stečena znanja i struku nitko ne treba.

Osim toga, iz pokazatelja HZZ-a vidljivo je da postoje potrebe za stručnim kadrom, stručnjacima i znalcima koji bi mogli i bili spremni preuzeti odgovorne poslove, ali takvih nema; potražnja za njima svakim danom je sve veća, a njih nema i teško se mogu uvoziti, a ako se i jave tada su njihove cijene ponude i do deset puta veće od domaćih. Dakle, isplati se ulagati u znanje, a to bi trebao biti poziv svima nezaposlenima s visokom spremom na HZZ-u.

Očito je da treba dosta poraditi na doškolovanju i prekvalifikaciji postojećih nezaposlenih osoba na HZZ-u svih struka na nova atraktivnija zanimanja, koja se traže na tržištu rada.

4.4.3.1. Osnovne karakteristike i snage Mikroregije:

4.4.3.1.1. Općina Borovo

Prirodna obilježja:

- Općinu Borovo čini naselje Borovo u kojemu živi 5.360 stanovnika prema popisu iz 2001. godine. Nalazi se na samoj desnoj obali Dunava koje predstavlja osobit prostor bogat dunavskim adama, s djelomično uređenim pješčanim plažama. Rijeka Dunav predstavlja značajan čimbenik razvoja cijele Općine.
- Ukupna površina Općine iznosi 28,13 km² od kojih na poljoprivredno zemljište otpada 2.023 ha i to: oranice 1.844 ha, pašnjaci 161 ha, voćnjaci 18 ha, na šumsko zemljište otpada 274 ha, dok neplodno tlo obuhvaća 516 ha.
- Na području Općine postoje tri bare: močvara bogata ribom, koja se nalazi u neposrednoj blizini vikend naselja Savulja i još dvije bare koje su prirodna mrjestilišta ribe. Na tom području odvija se športski ribolov, te je u tu svrhu izgrađena staza uz bare.
- Postoji prostor tzv. *Ruža vjetrova* - isprepletanje zračnih struja, pogodno za odmorišta, s mogućnošću uključivanja u turističku ponudu.
- U Općini postoji prirodno stanište bijelih roda, čak 23 gnijezda, te je s tim u vezi pokrenut projekt pod nazivom *Bijela roda*.
- Eksploatacijska polja pijeska nalaze se u istočnom i jugoistočnom dijelu Općine Borovo.

Sociološka obilježja:

- Mlado stanovništvo (do 19 godina) čini udio 21,25 % u ukupnom stanovništvu, odnosno broji 1.153 stanovnika, a iz godine u godinu broj upisanih učenika u prvi razred osnovne škole se povećava, što predstavlja značajan socijalni kapital Općine.
- Od društvene infrastrukture postoji: OŠ *Borovo*, čitaonica i biblioteka, Dječji vrtić *Zlatokosa*, Dom zdravlja – dvije ambulante obiteljskog liječnika i jedna stomatološka ambulanta, općinska uprava, poštanski ured HP-PS *Vukovar*, mjesno groblje, radiopostaja, izdavačka djelatnost, udruge.
- Postoji ustrojena skrb za stare i nemoćne u domu kapaciteta cca 20 osoba.
- Uz samu glavnu cestu posebno je istaknut i uređen prostor za galeriju likovnih djela akademskih umjetnika, umjetnika naive i izvornog slikarstva, osvjetljena je cijelu noć kako bi je prolaznici mogli vidjeti i doživjeti ugodaj mjesta.
- Naglašena potreba stanovništva za pokretanjem održivog ruralnog razvitka, ponude seoskog, lovnog, ribolovnog, sakralnog i inog turizma.
- Prema Registru udruga djeluje aktivno 13 udruga.
- Postoji posebna briga vodstva Općine na uređenju komunalne infrastrukture i uređenju naselja.

Značajni građani Borova

1. Grigorije Jezdimirović, (1745. – 1822.) istaknuti umjetnik koji je krajem 18. stoljeća slikao ikonostase u Batajnici, Bačkoj Palanci, Šašincima, Čortanovcima i rodnom Borovu
2. Petar Šarkić, (1804. - ?) učitelj
3. Andreja Vuković, (1812.-1884.) inženjer građevinarstva. Podigao u Beogradu značajne građevine kao što su: hotel London i Balkan, zgrada Uprave monopola, zgrada tadašnjeg Etnografskog muzeja, niz privatnih kuća u Beogradu i Srbiji
4. Vasa Bulić, (1827. – 1893.) liječnik
5. Konstantin Peičić, (1802. – 1882.) liječnik; preteča je modernog socijalnog osiguranja, bio je član Srpskog liječničkog društva.²⁷

Značajne manifestacije u Borovu

«Mjesto je poznato po brojnim športskim i društvenim manifestacijama kao što je *Dani Borova* u okviru koje se organizira *Međunarodna smotra folklor*, *Tradicionalni turnir u malom nogometu*.»²⁸

- 13.04.2006. – Udruženje penzionera: obilježavanje Dana penzionera Borovo
  - Udruženje antifasista: Obilježavanje dana oslobođenja Borova
- 22.05. 2006. – Dan Općine Borovo
- 23. – 25.06.2006. – KUD «B.Nušić»: VII Međunarodni festival folklor
  - 06.2006. – SKD «Prosveta»: Tribina povodom 130. godišnjice života i djela Bore Stankovića
- 30.06.2006. – Radio Borovo obilježavanje 15. godišnjice rada
- 08.- 30.07. 2006. – NK «Sloga»: Turnir u malom nogometu
- 14. – 16.07.2006. – KUD «B. Nušić». 15. Međunarodna likovna kolonija

²⁷ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002., str. 13

²⁸ <http://www.opcina-borovo.hr/opcinaborovo.html>

- 23.- 30.07.2006. – Šah klub «Sloga-Planum»: Međunarodni šahovski turnir «Slavonija 2006»
- 29.07.2006. – Udruženje penzionera: *Poetsko-zabavno veče*
- 18.08.2006. – Košarkaški klub «Sloga»: Noćni basket turnir
- 08.09.2006. – KUD «B. Nušić»: 11. Tradicionalna međunarodna fišijada
- 01.10.2006. – Udruženje penzionera: Dan starih

Značaj 2001. godine za Borovo:²⁹

- 770 godina Borova
- 240 godina početka izgradnje Pravoslavnog hrama sv. arhidakona prvomučenika Stefana
- 80 godina lovstva u Borovu
- 75. godišnjica FK «Sloga», Borovo
- 70. godišnjica dolaska «Bate» u Borovo
- 65. godišnjica električne struje u Borovu
- 50 godina KUD-a «Branislav Nušić» (Borovo)
- 25. godišnjica KK «Sloga», Borovo
- 20 godina podružnice umirovljenika Borovo
- 10. godišnjica Radio-Borova

Gospodarska obilježja:

- Općina pripada području posebne državne skrbi I. skupine.
- U Općini Borovo prema Uredu državne uprave, Službe za gospodarstvo u 2006. godini djeluje 74 obrta. Prema Sudskom registru djeluje 10 trgovačkih društava i jedna zadruga. Registrirano je 157 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a od toga je u sustavu PDV-a 19 OPG-a.
- Postoje tri farme mliječnih krava, dvije tovnih svinja, dvije ovaca i jedna peradi.
- Prva gospodarska zona uređuje se na površini od 11,83 ha.
- 50% gospodarske zone obnovljeno s kompletnom infrastrukturom i stavljen je dio u funkciju - mini-zona na površini cca 2,5 ha –za sušare, silos i dvije farme tovnih svinja i mliječnih krava.
- Druga poduzetnička zona planirana je u partnerstvu s Općinom Trpinja na površini od 43 ha na području između ovih dviju Općina.
- Općina ima izgrađenu cestovnu infrastrukturu kao i željeznicu.
- U svrhu turističke ponude uređen je lovački dom na obali Dunava s 12 ležajeva.
- Usitnjena poljoprivredna gospodarstva spremna su organizirati se u svrhu turističke ponude.
- Udružena poljoprivredna gospodarstva u Poljoprivrednu zadrugu «Brestove međe».
- Utvrđeni uvjeti za ostvarivanje prekogranične suradnje s općinama iz Mađarske, Bosne i Srbije u cilju ostvarivanja prekogranične suradnje.
- Provodi se uređenje zelenih površina.

Arheološka obilježja:

- arheološko nalazište *Gradac* iz 8. stoljeća - prostor je 2 km udaljen od naselja, gdje je pronađen je veliki broj predmeta kao sto su drške od grnčarije, keltski novac iz 1762. godine (pohranjen u Muzeju u Vukovaru)

²⁹ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002, str. 23

Kulturno-umjetnički i sakralni sadržaji:

- posebno uređen parohijski dom sv. arhidakona Stefana Prvomučenika za okupljanje vjernika
- sakralni objekti:
  - crkva sv. arhidakona Stefana Prvomučenika
- ostala sakralna i spomenička baština:
  - inventar parohijske crkve sv. arhidakona Stefana Prvomučenika
  - ikonostas iz 18. stoljeća koji ima posebnu umjetničku vrijednost
  - spomen-ploča palim borcima i ŽFT na objektu NK
  - spomen-ploča palim borcima i ŽFT u mjestu
  - spomenik palim borcima i ŽFT na zgradi OŠ B. Maslarić
  - spomen-ploča na kući u kojoj je održan I. sastanak KP Borovo, 1941. godina Željeznička ulica 26
  - spomenik **12 redarstvenika** povodom događanja iz 1991. godine (napravljen 2002. godine)
- razvijena lovačka društva za nisku divljač u predjelima dunavskih ada
- razvijena ribolovna društva – registrirana četiri alasa
- etno kuća prepoznatljive gradnje za kraj u kojem se nalazi
- uređena galerija likovne umjetnosti u kojoj svoja djela izlažu umjetnici izvornog slikarstva i akademski umjetnici iz Borova i sudionici iz drugih država (Srbije, Crne Gore, Makedonije, BiH, Mađarske, itd.)
- vrlo aktivna udruga KUD-a „Branislav Nušić“ unutar koje djeluje tamburaški orkestar
- mjesto je poznato po brojnim manifestacijama koje se organiziraju u okviru manifestacije *Dani Borova*:
  - folklor – *Međunarodna smotra folklor, poetsko-muzičke večeri SKUD-a Prosvjeta*
  - *fišijada* – međunarodna manifestacija
  - likovne manifestacije – *likovna kolonija*
  - športske manifestacije – *Međunarodni šahovski turnir, Noćni basket turnir, Tradicionalni turnir u malom nogometu.*
  - dramska skupina
- izuzetno aktivna Udruga antifašističkih boraca Hrvatske – nastavljaju tradiciju iz vremena NOB-a, obilježavaju tradiciju oslobođenja Borova od fašizma
- Udruga umirovljenika „Zapadni Srijem“ - podružnica Borovo, ističe se posebnom aktivnošću u poboljšanju životnih uvjeta umirovljenika
- kuće tradicionalnog graditeljstva

Turistička prirodna obilježja:

- dunavske ade
- prirodna bogatstva vezana uz Dunav, 194 ha pašnjaka od kojih je ¼ površine predviđena za športsko rekreacijsko izletište Poretak na kojem se planiraju sadržaji: zimovnik, šetnica i kupalište, trim staza, ponuda uslužnih djelatnosti sa ribnjakom, (bogatstvo šuma, različitih vrsta ptica i riba)
- uređena etno kuća sa mlinom starim 150 godina
- Ruža vjetrova - isprepletanje zračnih struja pogodno za odmarališta i rekreaciju
- kuće tradicionalnog graditeljstva
- arheološki lokalitet *Gradac*
- spomenička, sakralna i kulturna baština
- šetnica uz Dunav, te prostor za lov i ribolov.

4.4.3.1.2. Općina Erdut

Prirodna obilježja:

- Općinu Erdut sačinjavaju naselja: Aljmaš, Bijelo Brdo, Dalj, Daljska Planina i Erdut, a u njoj živi 8.417 stanovnika po popisu 2001. godine.
- Ukupna površina Općine iznosi 157,78 km² od kojih na poljoprivredno zemljište otpada 10.898 ha, a na šumsko zemljište 2.319 ha.
- Poznata je kao vinogradarski kraj - 550 ha zasađenog vinograda.
- Postoji izvor geotermalne i sumporne vode u Aljmašu i Erdutu, (do danas još nedovoljno istraženi).
- Crkva Gospe od Utočišta u Aljmašu poznato je hodočašće staro 300 godina.
- Značajna kulturna dobra na području Općine Erdut su *Srednjovjekovni Erdut* - ostatci kula s kraja 15. stoljeća i dvorac *Kurija Adamović – Cseh* iz sredine 19. stoljeća, te arheološka nalazišta - dvije srednjovjekovne nekropole koje pripadaju tzv. bjelobrdske kulture, rodna kuća Milutina Milankovića u Dalju, patrijaršijski dvor i patrijaršijski park površine 1,22 ha. Crkva sv. Nikolaja u Bijelom Brdu izgrađena je 1764. godine i zaštićeno je kulturno dobro.
- Izvor vode kod kapelice *Gospa pod lipom* u Aljmašu.
- Izvor pitke vode u Dalj planini kod manastira *Uspenja presvete Bogorodice*, poznatiji kao *Daljska vodica*. Pitke vode nema u većim količinama, a narod mu pripisuje ljekovita svojstva.
- Od mineralnih sirovina postoje rezerve opekarske gline (lokalitet pored Bijelog Brda).
- Stanište ptica nalazi se na staroj Dravi i u ritovima u podnožju naselja Bijelog Brda, Aljmaša i Erduta na što se u produžetku nadovezuje Kopački rit.

Sociološka obilježja:

- naglašena starosna struktura stanovništva
- nema mladih stručnjaka, visoko obrazovani kadrovi odlaze u veća mjesta radi zaposlenja i stvaranja egzistencije
- nema inicijative za pokretanje vlastitog poduzetničkog poduhvata, kao niti ulaska u nove suvremene oblike poljoprivredne proizvodnje
- nesklonost sklapanju partnerstva, udruživanju i umrežavanju
- briga za djecu predškolskog uzrasta (otvoren vrtić 2007. godine u Bijelom Brdu, a 2008. godine planira se otvoriti vrtić i u Dalju).
- Srednja škola u Dalju koja u programu edukacije potiče održivi ruralni razvitak
- postoje inicijative za otvaranje muzeja, galerija, čitaonica
- njegovanje nasljeđa, spomeničke, kulturne i sakralne baštine
- značajna i poznata vjerska događanja, hodočašće *Gospa od Utočišta* u Aljmašu
- postepeno se obnavljaju i druga svetišta kao što su u Dalj planini kod manastira *Uspenja presvete Bogorodice*, poznatiji kao *Daljska vodica*
- prema Registru udruga djeluje 47 udruga
- udruge aktivne u stvaranju turističkog proizvoda

Gospodarska obilježja:

- Općina pripada području posebne državne skrbi I. skupine.
- Rijeke Dunav i Drava protječu rubnim dijelovima Općine kojoj pripada 36 km dunavske obale i 13 km dravske obale, te omogućava stanovnicima:
  - razvoj ribolovnog turizma
  - razvoj utemeljen na riječnom plovnom putu

- Lesna uzvišenja koja su pogodna za sadnju vinograda i razvoj vinarstva (poznata erdutska vina) i podrumarstva.
- Kvalitetna zemlja za razvoj ratarske proizvodnje, sadnju dugogodišnjih nasada vinograda i voćnjaka.
- Srednja škola u Dalju kao regionalna strukovna poljoprivredna škola s vizijom „poduzetništvo u poljoprivredi“.
- Gospodarska zona u Bijelom Brdu i Prkosu (poljoprivredno dobro koje se nalazi na prostoru između naselja Dalja i Erduta) na ukupnoj površini od 8,9 ha
- Prema Obrtnom registru djeluje 88 obrta, prema Sudskom registru 10 trgovačkih društava i 1 zadruga.
- Na području Općine postoji 412 registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i to u Erdutu 58, u Aljmašu 26, u Dalju 192 i u Bijelom Brdu 136.

Arheološka obilježja:

- Na području Općine Erdut nalazi se 8 pojedinačno zaštićenih civilnih i sakralnih građevina, 12 arheoloških lokaliteta, 2 etnološke građevine i više spomen-obilježja vezanih uz radnički pokret i II. svjetski rat.
- Arheološki lokaliteti na području općine Erdut:
  - Registrirani:
    - Aljmaš «Crkvina i Stepaničevac», prapovijesno i srednjovjekovno nalazište
    - Aljmaš «Podunavlje», prapovijesno nalazište
    - Bijelo Brdo «Bajer te Ul. Venecije», prapovijesno i srednjovjekovno nalazište
    - Dalj «Bajer», antičko nalazište
    - Dalj «Bogaljevci», srednjovjekovno nalazište
    - Dalj «Busija», prapovijesno nalazište
    - Dalj «Livadice», prapovijesno nalazište
    - Dalj «Poloj-Lisova skela», prapovijesno nalazište
    - Dalj. planina «Velika straža», prapovijesno nalazište
    - Dalj. planina «Kraljevo brdo», prapovijesno nalazište
    - Erdut «Mali Varad, Veliki Varad i Žarkovac», prapovijesno nalazište
    - Erdut «Stari prkos i Kremenuša», prapovijesno nalazište
  - Evidentirani:
    - Aljmaš «Selište», srednjovjekovno nalazište
    - Aljmaš «Čvorkovac», antičko nalazište
    - Aljmaš «Ul. M. Gupca», prapovijesno nalazište
    - Aljmaš «Zlatna ulica 52», prapovijesno nalazište
    - Bijelo Brdo «Baldino Brdo», antičko nalazište
    - Dalj «Gradac», srednjovjekovno nalazište
    - Dalj «Daljska vodica», srednjovjekovno nalazište
    - Dalj «Mala straža», prapovijesno nalazište
    - Dalj «Dolovi», prapovijesno nalazište
    - Dalj «Marinovci», prapovijesno nalazište
    - Dalj «Lipovac», antičko nalazište
    - Erdut «Centar naselja», srednjovjekovno nalazište

- Erdut «Orašje», prapovijesno nalazište

Kulturni i sakralni sadržaji:

- Značajna kulturna dobra na području Općine Erdut su *Srednjovjekovni Erdut* - ostatci kula s kraja 15. stoljeća i dvorac *Kurija Adamović – Cseh* iz sredine 19. stoljeća, te arheološka nalazišta - dvije srednjovjekovne nekropole koje pripadaju tzv. bjelobrdskej kulturi, rodna kuća Milutina Milankovića u Dalju, patrijaršijski dvor i patrijaršijski park površine 1,22 ha. Crkva sv. Nikolaja u Bijelom Brdu izgrađena je 1764. godine i zaštićeno je kulturno dobro.
- Poznato je Marijansko svetište *Gospa od Utočišta* u Aljmašu, koje bilježi 300 godina postojanja i koje godišnje posjeti 100.000 hodočasnika. Crkva je novosagrađena (stara je srušena u Domovinskom ratu) u Aljmašu.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva.
- U Općini Erdut, koja obuhvaća četiri naselja, postoji sedam crkava, manastir i patrijaršijski dvor i to:
  - crkva „Gospa od Utočišta“ u Aljmašu
  - crkva sv. Nikolaja u Bijelom Brdu
  - katedralna crkva svetog Dimitrija u Dalju
  - katolička crkva svetog Josipa u Dalju
  - katolička crkva sv. Stjepana kralja u Dalj planini
  - crkva Svih svetih u Erdutu
  - pravoslavna crkva svetog arhanđela Gavrila u Erdutu
  - patrijaršijski dvor - ljetna rezidencija srpskih patrijarha u Dalju i
  - manastir Uspenja presvete Bogorodice u Dalj planini.

Razvoj turističke ponude:

- U suradnji s Turističkom zajednicom Općine Erdut, Općina je provela program «smeđe» signalizacije.
- U tijeku je uređenje kule u Erdutu pod nadzorom Konzervatorskog odjela za zaštitu spomenika kulture.
- Otvoren je Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu (nositelji projekta: Agencija lokalne demokracija, udruga «Slap», Osijek, te udruga «Credere», Osijek). U okviru Centra za ruralni razvitak organizirat će se edukacija za turističke vodiče, međusektorska povezivanja, partnerstva, umrežavanja u svrhu stvaranja kompletne turističke ponude.
- IPK-a Erdutska vinarija d.o.o. Erdut u svrhu stvaranja turističkog proizvoda, ulazi u novi program održivog ruralnog razvoja i to:
  - uređenje dvorca *Kurija Adamović – Cseh*, a u njemu prostorije za muzej, galeriju i Školu mira
  - obnovu postojeće upravne zgrade u hotel s četiri zvjezdice i 25 soba
  - uređenje zgrade za konferencijski turizam s restoranom visoke kategorije
- Zgrada bivše bolnice, sada u vlasništvu Saponije d.o.o. Osijek uredit će se do 2008. godine za edukaciju zaposlenika i za rekreaciju, s pretenzijom uključivanja u turističku ponudu.
- Na području Općine djeluje Udruga vinara koja ima cilj, između ostalog, razvoj vinskih cesta čime bi se proširila turistička ponuda Općine Erdut.
- Postoje aktivnosti Općine za zaštitu spomeničke, kulturne i sakralne baštine u svrhu stvaranja kompletnog turističkog proizvoda.
- Izgradnja biciklističke staze pored Dunava.

- U okviru djelovanja udruga za lov i ribolov razvija se program turističke ponude.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva s gospodarskim sadržajem i običajima prema PUR-u stavit će se u funkciju razvoja turizma.
- U tijeku je uređenje kompletne infrastrukture u Općini - struja, voda, kanalizacija, telefoni, sporedne ceste i plin u mjestima i vikend-naseljima - u svrhu kvalitetnijeg života mještana i stvaranja uvjeta za razvoj turizma i održivi razvitak Općine Erdut.
- Planira se uređenje zapuštenih, a zaštićenih dijelova prirode na području Općine, značajan krajobraz – Erdut, te spomenik parkovne arhitekture – Dalj, park uz patrijaršiju, ukupne površine 161,22 ha.
- U svrhu razvoja turizma, s obzirom na prvu skupinu područja od posebne državne skrbi, u okviru Centra za ruralni razvitak u partnerstvu s lokalnom samoupravom, NVO, poduzetnicima i osobama posebno zainteresiranim za ruralni razvitak, u pripremi je provođenje edukacija, izrada projekata za aplikaciju svjetskim novčarskim institucijama, donatorima i pretpristupnim i kohezijskim fondovima EU.
- U sklopu aktivnosti za izradu PUR-a organizirana je radionica s Udrugama, lokalnom samoupravom, predstavnicima OPG-a, osobama zainteresiranim za lokalni razvitak kada su prilikom odabira ideja doneseni konkretni prijedlozi za izradu projekata za turističku ponudu i održivi ruralni razvitak (prijedlozi sudionika radionice su u prilogu).

4.4.3.1.3. Općina Markušica

Privodna obilježja.

- Općinu Markušica čine naselja Gaboš, Karadžičevo, Markušica, Ostrovo i Podrinje u kojima živi 3.053 stanovnika prema popisu iz 2001. godine. Smještena je na desnoj obali rijeke Vuke, u mikroregiji Vinkovačko-vukovarske lesne zaravni istočno-hrvatske ravnice, 25 km zapadno od grada Vukovara.
- Općina Markušica u okruženju je dvaju gradova - Vinkovaca i Osijeka - kojima su oduvijek ljudi radno egzistirali.
- Ukupna površina Općine iznosi 73,45 km², od čega poljoprivredne površine zauzimaju 6.469,44 ha, šumske 331,03 ha, a neplodno tlo 530,14 ha.
- Rječice Vuka i Vučica protječu kroz sva naselja Općine, a Vuka sjevernom stranom određuje prirodnu granicu Općine.
- Mineralne sirovine – područje Općine izgrađuju naslage lesa kvartalne starosti koje su osnovna sirovina u industriji opekarskih proizvoda.
- Geotermalni izvor u blizini lokacije gospodarske zone *Kafilnerija* od 80 °C.
- Zaštićena prirodna baština:
  - zaštićeni krajolik Vuke, površine 106,99 ha

Sociološka obilježja:

- Većina stanovništva, čak 53,78% od ukupnog stanovništva, staro je više od 60 godina.
- Broj upisanih u prvi razred godinama se smanjuje.
- Nizak stupanj educiranosti ljudi, a samim time nizak je i nivo socijalnog kapitala.
- Nedostatak mladih stručnjaka.
- Postoji jedna osnovna škola u Markušici i dvije područne u Gabošu i Ostrovu koje su u izrazito lošem stanju, jer su zgrade dotrajale, namještaj i oprema zastarjeli i također dotrajali.
- Predškolska nastava se provodi prema programu predškolskog odgoja pri osnovnoj školi.

- Registrirano je 10 udruga (prema Registru udruga).

Gospodarska obilježja:

- Općina pripada području od posebne državne skrbi I. skupine.
- Stanovništvo se pretežito bavi uzgojem klasičnih poljoprivrednih kultura.
- To je izrazito poljoprivredni kraj s posebnim naglaskom na stočarstvo.
- U Općini Markušica prema Središnjem obrtnom registru djeluje 14 obrta, 9 trgovačkih društava, a prema općinskim podatcima 4 poljoprivredne zadruge.
- Predviđeno je zemljište gospodarske zone u naseljima Gaboš i Markušica, te za gospodarsku zonu *Kafilerija* u blizini naselja Markušica na kojima je potrebno urediti infrastrukturu na ukupnoj površini od oko 18 ha.
- U Općini postoji 369 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, čija je osnovna djelatnost proizvodnja mlijeka i uzgoj tovljenika. U sustavu PDV-a je 39 OPG-a i to u naselju Markušica 9, Karadžićevu 5, Ostrovu 15, Podrinju 4 i naselju Gaboš 6 OPG-a.
- Postojanje pet organiziranih lovišta predstavlja realne pretpostavke za razvoj lovnog turizma.

Arheološka obilježja:

- Arheološki lokaliteti:
  - Gaboš – Mišljenovci, prapovijesni arheološki lokalitet
  - Markušica – Gradina, prapovijesni arheološki lokalitet
  - Ostrovo – Žankovac, antički arheološki lokalitet
  - Ostrovo – Henrikovci, antički arheološki lokalitet.

Kulturno-umjetnički i sakralni sadržaji:

- Bogatstvo kulturne, sakralne i spomeničke baštine:
  - Markušica – Parohijska crkva Silaska sv. Duha
  - Gaboš – Parohijska crkva Rođenja Presvete Bogorodice
  - Ostrovo – Parohijska crkva sv. Jovana Preteče (Krstitelja)
  - Markušica – spomenik poginulim sovjetskim avijatičarima; na mjesnom groblju nalazi se spomenik ruskoj ženi-pilotu Evgeniji Černjiševoj
  - Gaboš – spomenik palim borcima i ŽFT ispred društvenog doma
  - Gaboš – spomen-ploča palim borcima i ŽFT na OŠ
  - Gaboš – spomen-ploča Stevanu Paliću
  - Markušica – spomenik palim borcima i ŽFT
  - Markušica – spomen-ploča palim borcima i ŽFT na OŠ
  - Markušica – spomenik Černišev Evgenij na groblju
  - Markušica – spomenik fontana sa spomenikom pl. Kostu Rakinu, središte naselja
  - Ostrovo – spomen-ploča SKOJ-evcima, Ulica Vladimira Nazora
  - Ostrovo – spomenik palim borcima i ŽFT u središtu naselja
  - kuće tradicionalnog graditeljstva.

Turistički sadržaji Općine Markušica

- Zaštićena prirodna baština:
  - zaštićeni krajolik Vuke, površine 106,99 ha.
- Geotermalni izvor u blizini lokacije gospodarske zone od od 80 °C.
- Bogatstvo kulturne (sakralna i arheološka) i spomeničke baštine, te zaštićene prirodne baštine:
  - kuće tradicionalnog graditeljstva
  - Markušica – Parohijska crkva Silaska sv. Duha
  - Gaboš – Parohijska crkva Rođenja Presvete Bogorodice
  - Ostrovo – Parohijska crkva sv. Jovana Preteče
  - Gaboš – Mišljenovci, prapovijesni arheološki lokalitet
  - Markušica – Gradina, prapovijesni arheološki lokalitet
  - Ostrovo – Žankovac, antički arheološki lokalitet
  - Ostrovo – Henrikovci, antički arheološki lokalitet
  - Markušica – Spomenik poginulim sovjetskim avijatičarima, na mjesnom groblju nalazi se spomenik ruskoj ženi-pilotu Evgeniji Černjiševoj
  - Gaboš – Spomenik palim borcima i ŽFT ispred Društvenog doma
  - Gaboš – Spomen-ploča palim borcima i ŽFT na OŠ
  - Gaboš – Spomen-ploča Stevanu Paliću
  - Markušica – Spomenik palim borcima i ŽFT
  - Markušica – Spomen-ploča palim borcima i ŽFT na OŠ
  - Markušica – Spomenik Černišev Evgenij na groblju
  - Markušica – Spomenik fontana sa spomenikom pl. Kosti Rakinu, središte naselja
  - Ostrovo – Spomen-ploča SKOJ-evcima, Ulica Vladimira Nazora
  - Ostrovo – Spomenik palim borcima i ŽFT u središtu naselja
  - zaštićeni krajolik Vuka, površine 106,99 ha.
- Postojanje realnih pretpostavki za razvoj seoskog i ribolovnog turizma jer postoji pet organiziranih lovišta, koja su već poznata strancima.
- Dobra je prometna povezanost.

4.4.3.1.4. Općina Negoslavci

Prirodna obilježja:

- Općinu Negoslavci čini naselje Negoslavci u kojemu živi 1.466 stanovnika prema popisu stanovništva 2001. godine. Prema teritorijalnom ustrojstvu lokalne samouprave dio je prostora Vukovarsko-srijemske županije, koja zauzima jugoistočni dio geografske cjeline istočne Hrvatske, odnosno Republike Hrvatske. U okviru Vukovarsko-srijemske županije Općine Negoslavci se prostorno nalazi u njenom sjeveroistočnom dijelu, u okruženju grada Vukovara na sjeveru, Općine Bogdanovci na zapadu i jugozapadu, te Općine Tompojevci na jugoistoku i istoku.
- Ukupna površina Općine iznosi 21,21 km² od čega su 1.965,74 poljoprivredne površine, 7,12 ha šume i neplodno tlo 147,95 ha.
- Posebni prirodni prostori - područje uz potok Savak u južnome dijelu Općine Negoslavci.
- Područje ribnjaka Dobra voda, u površini od 3,1 ha u vlasništvu je Poljoprivredne zadruge Negoslavci.
- Okolno područje koje je ritskog karaktera i poznato je kao lovno područje površine je 16,2 ha. Ribnjak je dan na korištenje i upravljanje ŠRD «Dobra voda», Negoslavci. Koristi se za športsko-rekreacijske namjene.

Sociološka obilježja:

- Prema popisu stanovnika 2001. godine Općina ima 1.466 stanovnika, u odnosu na popis 1991. smanjenje je 15%.
- Naglašena je starosna dob stanovništva.
- U Općini ima jedna osnovna škole (do 8. razreda) koju pohađa ukupno 99 školaraca, provodi se predškolska nastava prema programu predškolskog odgoja pri osnovnoj školi koja trenutno okuplja 15 polaznika.
- Prema Registru udruga djeluje 7 udruga.

Gospodarska obilježja:

- Spada u kategoriju posebne državne skrbi, prva skupina.
- Planirana gospodarska zona – za farme oko 10 ha.
- Proizvodnja klasičnih poljoprivrednih kultura na malim obiteljskim gospodarstvima.
- Gospodarske aktivnosti Općine pretežno su poljoprivreda, i stočarstvo.
- Do sada je registrirano oko 300 obiteljskih gospodarstava, od toga u sustavu POV-a 22 obiteljska poljoprivredna gospodarstva.
- Prema Obrtnom registru djeluje 9 obrta, prema Sudskom registru jedno trgovačko društvo i jedna zadruga, a Poljoprivredna zadruga Negoslavci predstavlja glavnu okosnicu razvoja cijele Općine.
- Kao potencijal za održivi ruralni razvitak i razvoj turizma izdvaja se područje ribnjaka *Dobra voda* u površini od 3,1 ha u vlasništvu Poljoprivredne zadruge Negoslavci, kao i okolno područje koje je ritskog karaktera i poznato kao lovno područje u površini od 16,2 ha. Ribnjak je dan na korištenje i upravljanje ŠRD «Dobra voda», Negoslavci. Koristi se za športsko-rekreacijske namjenu. Ribolovno društvo vrši redovna poribljavanja i održavanja ribnjaka i okoliša.
- Od objekata turističke namjene na lokaciji bivše željezničke stanice nalazi se lovačko-ribolovni dom, površine oko 150 m², kojega treba adaptirati.
- U okviru održivog gospodarskog razvitka mogu se obnoviti kuće tradicionalnog graditeljstva i poslužiti u razvoju turizma umrežene s turističkom ponudom na nivou PUR-a Mikroregije.

Kulturno-umjetnički i sakralni sadržaji

- Kao potencijalni turistički potencijali prostora mogu biti i određene manifestacije stalnoga karaktera, koje svojim održavanjem i karakterom mogu privući određeni broj posjetitelja. To su manifestacije smotra folklor a i malonogometni turnir koji okupe i do 300 posjetitelja.
- U izgradnji je novi parohijski dom.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva.
- Kulturna baština:
  - crkva u središtu sela sagrađena je 1759. godine, posvećena je Uspenju Presvete Bogorodice i spomenik je kulture
  - kapelica pored groblja posvećena je sv. Ivanu, a sagrađena je u 17. stoljeću
  - zgrada prve škole u središtu Negoslavaca najstarija je zgrada u JLS, podignuta 1761., obnovljena 1909. godine
  - zgrada općine Negoslavci izgrađena je 1901. godine
  - dvije skupne grobnice 4 palih boraca u NOB-u
  - spomen-česma palim borcima i ŽFT
  - skupna grobnica 7 strijeljanih boraca u Dudiku, crkva Uspenja, centar sela,
  - spomen-ploča Dušanu Plečašu.

Turistički potencijali na području Negoslavaca

- vrijedno poljoprivredno zemljište
- vode, specifična vegetacija uz kanale i ritove
- lovna divljač
- područje ribnjaka *Dobra voda*, površine 3,1 ha, kao i okolno područje ritskog karaktera koje predstavlja značajno lovno područje i pruža mogućnost za razvoj rekreacijskog, lovnog i ribolovnog turizma
- kuće tradicionalnog graditeljstva kojih ima u izobilju
- gastro-specijaliteti po kojima je ovaj kraj prepoznatljiv
- kulturna, sakralna i spomenička baština
- kulturno-umjetnička događanja, športski događaji i razne kulturne manifestacije

4.4.3.1.5. Općina Trpinja

Prirodna obilježja:

- Općinu Trpinja sačinjavaju mjesta Bobota, Bršadin, Čelije, Ludvinci, Pačetin, Trpinja i Vera u kojima živi prema popisu iz 2001. godine 6.466 stanovnika. Nalazi se na sjeverozapadu Vukovarsko-srijemske županije, 14 km sjeverozapadno od grada Vukovara, na prometnim pravcima Vukovar – Osijek i Vukovar – Vinkovci koji joj osiguravaju dobru prometnu povezanost.
- Dijelom područja Općine protječe rijeka Vuka i Bobotski kanal (kanal I. reda). Područje Općine Trpinja prema ustrojstvu vodnog gospodarstva, pripada vodnom području sliva Drave i Dunava, a prema odluci Vlade RH u cijelosti se nalazi na Slivnom području Vuka.
- Površina zemljišta Općine iznosi 12.378 ha od čega su: 10.466 ha oranice, 105 ha voćnjaci, 43 ha vinogradi, 19 ha livade, 489 ha pašnjaci, 340 ha šuma i neplodnog tla 916 ha.
- Pod minama se nalazi 197 ha, od čega 182 ha državnog zemljišta i 15 ha zemljišta u privatnom vlasništvu.
- Blizina gradova - Vukovara, Vinkovaca i Osijeka.
- Blizina zračne luke Klisa.

Sociološka obilježja:

- Općina spada u područje posebne državne skrbi I. skupine.
- Prevladava staračko stanovništvo u svim mjestima osim Veri, gdje je prosječna starost stanovništva 43 godine.
- Kod stanovništva se uočava apatija i nezainteresiranost za uređenje mjesta, zapušteni su kanali, raslinje, društveni domovi, kuće, nema ukasnog bilja koje bi davalo obilježje mjestu, sve djeluje tužno i ruševno. Stječe se dojam kako se smatra da to netko drugi treba uraditi.
- Postoji prividna nezaposlenost, teži se socijalnoj pomoći i brizi od strane društvene zajednice.
- Prema Registru udruga postoji 28 udruga.

Gospodarska obilježja:

- Kvalitetno poljoprivredno zemljište.
- Proizvodnja pretežno klasičnih kultura proizvodnje na okrupnjenim posjedima, a na usitnjenim gospodarstvima postepeno se prelazi na dohodovnije kulture, sade se

dugogodišnji nasadi, povrtlarke kulture, podižu se plastenici s proizvodnjom povrća i cvijeća.

- Tradicija poljoprivredne proizvodnje koja je dugi niz godina naslonjena na poljoprivredni kombinat VUPIK d.d. koji i danas omogućava poljoprivrednim subjektima kooperantske odnose te otkup viška proizvodnje.
- Razvijene stočarske farme po čemu je ovaj kraj poznat (svinjogojstvo i govedarstvo).
- Tradicija svinjogojske proizvodnje u mjestu Bobota koja je za vrijeme bivše države slovila kao mjesto s najvećom proizvodnjom svinja.
- Općina Trpinja ima najveći broj obiteljskih gospodarstava upisanih u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na području Vukovarsko-srijemske županije. Broji **743 obiteljska poljoprivredna gospodarstva**, od toga 87 je u sustavu PDV-a.
- Na području Općine na temelju Središnjeg obrtnog registra djeluje 67 obrta, a općinske dokumentacije bilježe 10 poduzeća i dvije zadruge.
- Planirana je poduzetnička zona na površini od 43 ha za prerađivačke kapacitete, agrozona za farme, catering autodrom za catering club na prostoru naselja u Trpinji, vlasništvo Općine.
- Plovni kanal Dunav – Sava prolazi će Općinom, odnosno luka je planirana u samoj Općini Trpinja, u mjestu Bršadin.
- Postoji mogućnost razvoja lovnog turizma, a održavanje brojnih manifestacija kulturnih i športskih sadržaja, postojanje kuća tradicionalnog graditeljstva, arheološka nalazišta, sakralni objekti, spomenici, prostori za uređenje i rekreacijske sadržaje, pružaju mogućnost stvaranja kvalitetne turističke ponude i održivog ruralnog razvoja.

Arheološka obilježja:

- Postoje brojna arheološka nalazišta u mjestima:
  - Bobota - *Savulja*, prapovijesni arheološki lokalitet, *Staro Ljeskovo*, antički arheološki lokalitet, *Markovo Brdo*, prapovijesni arheološki lokalitet, *Stari Siget* u Staroj Boboti, srednjovjekovni arheološki lokalitet;
  - U Bršadinu postoje ostatci vojne bolnice iz doba Austro-Ugarske poznatije pod nazivom *Drveni Beč*;
  - Trpinja - *Staro Selo*, prapovijesni arheološki lokalitet;
  - Pačetin - *Parcela PIK-a IV*, prapovijesni arheološki lokalitet;
  - Ludvinci - *Barvala*, prapovijesni arheološki lokalitet.

Kulturno-umjetnički i sakralni sadržaji:

- Aktivnosti mladih očituju se također u njihovom aktivnom sudjelovanju u udruzi kao i u sudjelovanju u udruzi *Klub mladih* koji je smješten u Bršadinu.
- Postoje brojne manifestacije koje se održavaju gotovo cijele godine (od veljače do listopada):
  - manifestacije kulturnog sadržaja (smotre folkloru i amaterskog kulturnog stvaralaštva)
  - športske manifestacije
  - manifestacija *Dani vina*.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva u Trpinji: Gajčanska ulica, Velika ulica, Gavrlova ulica, Novi šor, Manojlova ulica i dr.
- Brojni sakralni objekti:
  - parohijska crkva Vaznesenja Gospodnjeg u Trpinji
  - parohijska crkva sv. Velikomučenika Georgija u Boboti

- katolička crkva srca Isusovog u Čelijama
- pravoslavna crkvena opština Bršadin
- crkva sv. Nikolaja u Pačetinu i
- pravoslavna crkvena opština Vera.
- Brojni spomenici antifašizma.
- Imaju dosta aktivnih udruga koje promiču kulturne, športske i dr. sadržaje:
- Kulturno- umjetničko društvo „Đoko Patković“ koje je sudjelovalo u organizaciji Vidovdanskog sabora
- NK «Sindelić» Trpinja, NK «Borac» Bobota, NK «Bršadin» Bršadin» i NK «Sloga» Pačetin.
- šahovski klubovi iz Trpinje, Bobote, Bršadina i Pačetina.
- udruga Treća životna dob koja zapošljava 13 djelatnika i skrbi o starim i nemoćnim osobama
- najaktualnija udruga na području Općine Trpinja je Udruga umirovljenika iz Bršadina čiji je predsjednik Đorđe Mitrović; udruga je nositelj života u mjestu, organizira brojna putovanja za svoje članove i usko surađuje s Općinom i Crkvom.

Turistički sadržaji Općine Trpinja:

- kuće tradicionalnog graditeljstva
- spomenici kulture, sakralni objekti
- arheološka nalazišta u Boboti, Bršadinu, Trpinji, Pačetinu i Ludvincima
- prostori bivše ciglane s bajerima za rekreaciju i športske aktivnosti
- plovni kanal Dunav – Sava, luka u Bršadinu
- ribolovni i lovni turizam
- organska poljoprivredna proizvodnja
- gastro-specijaliteti
- njegovanje starih zanata, obrta i događanja
- brojne kulturne manifestacije
- planirana poslovna zona autodrom za catering club na prostoru naselja u Trpinji, vlasništvo Općine.

4.4.3.1.6. Općina Šodolovci

Prirodna obilježja:

- Općinu Šodolovci čine naselja Ada, Koprivna, Palača, Paulin Dvor, Petrova Slatina, Silaš i Šodolovci u kojima živi 1.955 stanovnika prema popisu iz 2001. godine. Dio je šireg prostora istočnog dijela Republike Hrvatske, odnosno dio njegove prirodno-geografske cjeline istočne Hrvatske.
- Ukupna površina Općine iznosi 78,32 km², od toga 5.762 ha čine poljoprivredne površine, 1.473 ha šumske površine i 48 ha vodene površine. Na području Općine nalazi se cca 1.800 ha državnog zemljišta. Jedan dio zemljišta je dan u koncesiju (bivšem IPK- ratarstvo ili njegovim nasljednicima), a jedan dio je pod minama. Pod minama se nalazi oko 1.400 ha zemljišta i to državnih, privatnih, poljoprivrednih površina, šuma, jedan dio ribnjaka i pašnjaka.
- 45 ha površine pod ribnjacima (mrjestilišta, uzgoj ribe, 6 – 7 zimovnika) poznato po uzgoju i izvozu somova u vlasništvu Vodne zajednice Vuka (jedan dio ribnjaka pod minama).
- Tla su kisela i pogodna za uzgoj duhana i paprike.

- S obzirom na kvalitetu tla postoji pogodnost za podizanje trajnih nasada oraha, lješnjaka i drugih sličnih kultura.
- Crnica pogodna za uzgoj lubenica u Palači, Paulin Dvoru i Silašu.

Sociološka obilježja:

- Izrazito je staračko stanovništvo i mladi odlaze iz Općine u potrazi za egzistencijom.
- Ne postoji osnovna škola, ali postoje tri područne škole za sedam mjesta Općine.
- Napuštenih je oko 20% u naseljima Općine Šodolovci.
- Registrirano je 8 udruga.

Gospodarska obilježja:

- Općina pripada području od posebne državne skrbi I. skupine.
- U Općini Šodolovci prema Obrtnom registru djeluje 9 obrta; prema Sudskom registru 1 trgovačko društvo i dvije zadruge u Silašu i Šodolovcima.
- Postojanje hladnjače kapaciteta 500 m² u privatnom vlasništvu, koja nije u funkciji zbog toga što vlasnik nije organizirao rad hladnjače, niti je riješio pitanje vlasništva nad hladnjačom.
- Tradicija uzgoja lubenica u mjestima Palači i Silaš, a u novije vrijeme uzgojem se bave i stanovnici naselja Petrova Slatina

Arheološka obilježja:

- Postoje dva registrirana arheološka nalazišta u naselju Koprivna i to:
  - *Vodenčina* - prapovijesno nasljeđe
  - *Udovičko polje* - srednjovjekovno nalazištete brojni spomenici iz vremena NOB-a lokalnog značaja.

Kulturno-umjetnički i sakralni sadržaji:

- Crkva je srušena za vrijeme rata i nije obnovljena tako da danas vjernici vrše obrede u priručno uređenoj kapelici.
- U naselju Koprivna na mjesnom groblju nalazi se pravoslavna crkva/grobljanska kapela/ Male Gospe, registrirani spomenik graditeljske baštine. Kapela je izuzetno vrijedan primjerak srednjovjekovne arhitekture (barokizirana u 18. stoljeću). Ostali sakralni objekti su: pravoslavne bogomołje u naseljima Silaš i Petrova Slatina, kao i započeta crkva svetog proroka Ilije u Silašu.
- U naselju Silaš postoji etnološki spomenik *Čardak*.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva.

Turistička ponuda i sadržaji:

- 45 ha površine je pod ribnjacima (mrjestilišta, uzgoj ribe, 6 – 7 zimovnika) poznatim po uzgoju i izvozu somova, koja su vlasništvu Vodne zajednice Vuka (jedan dio ribnjaka još uvijek je pod minama)
- kuće tradicionalnog graditeljstva
- arheološka nalazišta i lokaliteti
- kulturna, sakralna spomenička baština
- kulturno-umjetnička društva kulturne i športske manifestacije
- u naselju Silaš nalazi se etnološki spomenik *Čardak*.

4.4.3.2. Mikroregija u brojkama

Tablica 1. Osnovne karakteristike Mikroregije u brojkama

Elementi	Borovo	Erdut	Markušica	Negoslavci	Šodolovci	Trpinja	Mikroregija	OBŽ	VSŽ	RH
Površina u km ²	28,13	157,78	73,45	21,21	78,32	123,78	482,67	4.152	2.448	56.542
Broj naselja	1	4	5	1	7	7	25	264	84	6.767
Stanovništvo 2001.	5.360	8.417	3.053	1.466	1.955	6.466	26.717	330.506	204.768	4.437.460
Muški	2.524	3.941	1.408	682	908	3.062	11.525	158.677	98.470	2.135.900
Ženski	2.836	4.476	1.645	784	1.047	3.404	14.192	171.829	106.298	2.301.560
Broj stanovnika na km ² 2001.	190,5	53,3	41,7	69,1	25,0	52,24	55,35	79,6	83,6	78,5
Aktivno stanovništvo 2001. Udio u ukup. st.%	2.512 46,87	3.459 41,1	1.400 45,86	685 46,73	784 40,1	2.766 42,78	11.606 43,44	137.948 41,74	82.798 40,44	1.952.619 44,0
Aktivno stanovništvo 2006. Udio u ukup. st.%	1.354 25,26			985 67,19		2.600 40,21				
Poljoprivredno st. Udio u ukup. st.%	667 12,44	880 10,46	1.028 33,67	489 33,37	639 32,69	1.765 27,30	5.468 20,47%	21.105 6,39	19.202 9,38	246.089 5,5
Korištene poljoprivredne površine ha	2.023	10.898	3.192,85	1.320,97	2.572,81	5.785,33	25.792,96	260.778	140.500,58	860.195,17
Šumske površine u ha 2006.	274	2.319	331,03	7	1.473	340	4.744,03	82.868	69.382	2.021.129
Registrirani posl. subj. pros. 2005.	79	99	22	11	12	79	302	8.152	1.116 ³⁰	215.682
Broj zaposlenih 2001. % zaposlenosti	1.538 61,23	2.021 58,43	1.092 78	619 90,36	564 71,94	1.879 67,93	7.713 47,13	104.521 75,77	60.876 73,52	1.553.643 79,57
Broj zaposlenih 2006. % zaposlenosti	450 33,23			260 26,4		600 23,08				
Prosjeck nezaposlenih 2001.	66,77%	34,06%	23,79%	22,34%	20,03%	32,54%	47,13%	23,19%	21,922	398,976
Proračunska sredstva 2006.g. bez dotacija iz Proračuna	3.697.675	10.326.913	1.942.969	572.026	968.471	2.933.038	20.441.092	268.877.007,5	334.145.730*	93.995.547.750
Proračunska sredstva 2006.g.	4.600.056	11.729.249	3.185.419	1.158.864	2.305.732	3.886.980	26.866.300	273.350.851,47	408.755.546	93.995.547.750
Proračunska sredstva po stanovniku bez dotacija iz Proračuna	689,86	1.226,91	636,41	390,19	495,38	453,61	765,1	813,53	1.631,83**	21.182,29
Proračunska sredstva po stanovniku	858,22	1.393,52	1.043,37	790,49	1.179,40	601,14	1.005,59	827,07	1.996,19	21.182,29
Ekonomski odnosi s inoz. 2005.g. Izvoz, tis. US \$ Uvoz, tis. US \$	0 255	73 4.153	0 0	0 4	147 8	28 2.032	248 6.452	447.673 335.184	135.371 139.226	8.808.988 18.546.533
Zdravstveno stanje 2005.g. doktori medicine stomatologije farmaceuti ostali	3 2 2 6	3 2 2 5	1 1 - 2	1 - - 1	1 - - -	2 1 - 2	11 6 6 16	706 138 127 1.416		11.360 3.092 2.377 36.566
Uzdržavano stanovništvo 2001. g.	1.624	2.804	948	426	713	2.412	8.927	110.227	73.683	1.337.287
Aktivno stanovništvo u ukupnom st. 2001. u %	46,87	41,1	45,86	46,73	40,1	42,78	43,44	41,74	40,44	44,00

Izvor: Republika Hrvatska, Vukovarsko srijemska županija, Državni zavod za statistiku 2001., Statistički bilten 2006., Dokumenti općina, Sudski registar, Registar obrtnika, Registar udruga, Osječko-baranjska županija – Županija u brojkama 2006., *Proračunski prihodi VSŽ bez pomoći iz državnog proračuna, ** Proračunski prihodi po stanovniku VSŽ bez pomoći iz državnog proračuna

³⁰ Odnosi se na društva s ograničenom odgovornošću

4.4.4. Razvojni problemi i razvojna ograničenja

4.4.4.1. Osnovne karakteristike i slabosti Mikroregije

Problemi i slabosti Mikroregije očituju se u pretežno staračkom stanovništvu, razrušenim kućama koje se postepeno obnavljaju, ali i praznim kućama u koje samo povremeno dolaze pojedini članovi obitelji i ponovno odlaze u mjesta gdje inače borave.

Razlog raseljavanja stanovništva nalazimo u posljedicama rata, ali i nemogućnosti zapošljavanja mlađeg stanovništva, jer su tvornice koje su postojale prije rata uništene, a i proces tranzicije je velikim dijelom uzrok gubitka radnih mjesta. Prema proračunu je oko 20% kuća u pojedinim naseljima prazno. Naselja se slabo uređuju jer je tu pretežno staračko stanovništvo, a o praznim kućama i okućnicama malo tko brine, pa sve izgleda dosta tužno i zapušteno.

Problem je lokalnoj samoupravi što ne može naplatiti komunalnu naknadu (staračko stanovništvo nema sredstava, a vlasnici napuštenih kuća smatraju da tu ne stanuju pa da nisu dužni niti plaćati obveze koje bi inače plaćali), tako da se potraživanja iz godine u godinu povećavaju; izniman je slučaj Općine Borovo. Iako postoje odrednice o obaveznom uređenju, objavljene u službenom vjesniku VSŽ³¹, kojim «vanjski dijelovi zgrade (fasade, balkoni, terase, ulazna vrata, prozori, podrumski otvori, žljebovi i drugi vanjski uređaji) moraju biti uredni i čisti, a oštećenja se moraju popraviti» na njih nitko ne obraća pažnju.

Odluka o komunalnom redu upućuje kako su «vlasnici stanova i poslovnih prostorija, najmoprimci, zakupci i drugi korisnici stambenih i poslovnih prostorija dužni brinuti o urednom i estetskom vanjskom izgledu i čistoći uličnih terasa, prozora, lođa, balkona i naprava što ih koriste.» Osim toga «vlasnici zgrada dužni su brinuti o urednom izgledu i čistoći fasada, ulaznih vrata u zgradu, podrumskih otvora, prozora i sličnih naprava, koji su zajednički dijelovi zgrade. Zabranjeno je na prozorima, vratima, balkonima, terasama i drugim dijelovima zgrade uz javne površine vješati ili izlagati rublje, posteljine, tepihe i druge predmete, što bi nagrđivalo vanjski izgled naselja.» U istom naputku stoji da su «vlasnici zgrada dužni popravljati vanjske dijelove zgrada. Oštećenja vanjskih dijelova zgrada koja predstavljaju opasnost za prolaznike i promet, moraju se odmah otkloniti. Vanjski dijelovi zgrade koji nagrđuju opći izgled okoline moraju se urediti u toku godine u kojoj je ta okolnost utvrđena».³²

Infrastruktura u naseljima nije kompletno uređena, a najveći je problem obnova vodovodnog sustava i uvođenje kanalizacijskog sustava s pročišćavačem.

S obzirom da je Mikroregija poznata kao stočarski kraj, problem se javlja u odlagalištima uginulih životinja koji će se riješiti tek kada proradi planirana izgradnja Kafilerije u gospodarskoj zoni Markušica.

Osnovna karakteristika Mikroregije je da infrastruktura svih naselja generalno treba obnovu.

³¹ Službeni vjesnik, odluka o komunalnom redu, br. 11/97. čl. 9.

³² Odluka o komunalnom redu VSŽ 11/97 čl. 10 i 11.

4.4.4.1.1. Općina Borovo

Infrastruktura koja je potrebna

- Gradnja kanalizacijskog sustava i sustava odvodnje s pročišćavačem.
- Izgradnja preostalih nogostupa i rekonstrukcija postojećih.
- Uređenje prostora predviđenog za izgradnju gospodarske zone (iz obrasca).
- Asfaltiranje preostalih 5% sporednih cesta.
- Izgradnja javne rasvjete u vikend-naselju Savulja.
- Sanacija vodovodnog sustava.
- Izgradnja prilaza do lovačkog doma i arheološkog nalazišta *Gradac*.
- Sagraditi konjičku stazu te provesti vanjsko uređenje prostora radi razvijanja turističke ponude i otvaranja škole jahanja.
- Izvršiti učvršćivanje obale Dunava zbog velike aktivnosti vode Dunava koja narušava obalu. Kako je najveći vodostaj Dunava 720 m, planira se sagraditi *obalo utvrda* i nasipanje obale na 820 m. U zadnjih 20-ak godina 15-17 metara obale je nestalo djelovanjem Dunava.
- Sagraditi mostić za trim-stazu i jedan veći most.
- Šetnica uz Dunav.
- Izgradnja biciklističkih staza uz Dunav, dunavske ade i naselje.
- Urediti stari mlin star 150 godina i golubarnike u svrhu razvoja turizma otvoriti JPP.
- Urediti kupalište na dunavskim adama.

Slabosti Općine Borovo:

- potreba za informatičkom opremom
- nedostatak sredstava
- nedostatak mladih stručnjaka
- udruge nemaju koordinaciju
- nepostojanje obilaznice (ista je predviđena u Prostornom planu uređenja Općine); teški kamioni uništavaju cestu i stambene objekte u naselju.

4.4.4.1.2. Općina Erdut

Infrastruktura koja je potrebna

- Vodovodna mreža i crpilište Dalj je u rekonstrukciji, planirana je izgradnja magistralnog cjevovoda (tzv. Erdutski prsten) kojim će se sva naselja opskrbiti prerađenom vodom iz crpilišta Dalj. U Bijelom Brdu stanovnici koriste vodu iz vlastitog vodovoda izgrađenog '80-tih godina koja je zagađena prevelikom količinom sumpora, željeza, nitrata i nitrita. Do sada je izgrađeno oko 13 km vodovodne mreže. Ukupna vrijednost investicije je cca 10 milijuna kuna. Priključenje vodovoda u Bijelom Brdu na vodovod Osijeka (spojni cjevovod Sarvaš – Bijelo Brdo), investicija je vrijedna cca 2,5 milijuna kuna; započeta je prošle, a planira se završetak ove godine.
- Izgradnja glavnog opskrbnog cjevovoda Dalj-Erdut, dionica kroz naselje Dalj. Započeli su radovi izgradnje vodovoda prema Erdutu, te se ima namjera spajanje Erdutskog prstena prema Bijelom Brdu.
- Uređenje Patrijaršijskog parka (spomenik parkovne arhitekture).

- Izrada projektne dokumentacije i rekonstrukcija Erdutske kule (spomenik nulte kategorije).
- Kanalizacija – u izradi su idejna rješenja za izgradnju kanalizacijskog sustava u svim naseljima Općine i vikend-naseljima gdje postoji i kamo ide vodovodna mreža. Investicija je vrijedna cca 85 milijuna kuna.
- Izrada dokumentacije i izgradnja/nabava hladnjače za neškodljivo zbrinjavanje uginulih životinja. Postoji plan izgradnje *Kafilerije* u Markušici.
- Divlje deponije se svake godine saniraju i pojedine trajno zatvaraju. Izrada projekta za reciklažu otpada. Planira se provesti uređenje deponije *Studenac* i izgraditi reciklažno dvorište.
- Nabava i postavljanje kontejnera za razvrstavanje kućnog smeća (Zeleni otoci).
- Rekonstrukcija niskonaponske mreže u suradnji s HEP-om.
- Uređenju nerazvrstanih cesta – lenija u atarima i vikend-naseljima.
- Sa Županijom i Hrvatskom vodama provodi se projekt uređenja kanala III. i IV. reda.
- Rekonstrukcija rodne kuće Božidara Maslarića u Dalju i prenamjena u vrtić.
- Općina Erdut izrazila spremnost Osječko-baranjskoj županiji za izgradnju vinskih cesti na području Općine Erdut.
- Uvođenje plinske mreže za sva naselja i vikend-naselja.
- Održavanje oko 20% napuštenih kuća u kojima nitko ne živi, ili se u njih dolazi povremeno, kao i problem kuća u kojima živi staračko stanovništvo bez značajnih prihoda pa se kuće i okućnice ne održavaju.

Slabosti Općine Erdut:

- Blizina granice – povećani promet utječe na loše uvjete življenja zbog stvaranja buke i zagađenja okoliša izazvanih velikom količinom ispušnih plinova.
- Nema zbrinjavanja starih osoba.
- Naglašena starosna struktura stanovništva.
- Nema mladih stručnjaka.
- Informatička nepismenost.

4.4.4.1.3. Općina Markušica

Infrastruktura koja je potrebna:

- javnu rasvjetu treba obnoviti u Markušici, Gabošu i Ostrovo;
- izgradnja ceste u naselju Karadžičevo, sanacija ceste u naselju Ostrovo, u naselju Podrinje sanirati i izgraditi cestu do mjesnog nogometnog igrališta, u naselju Gaboš izgraditi cestu do veterinarske stanice dužine oko 200 m;
- sanacija divljih deponija;
- sanacija i/ili izgradnja nogostupa u svim naseljima;
- potrebno je obnoviti lokalni vodovod i izgraditi vodovodnu mrežu u naselju Karadžičevo; u izradi je projektna dokumentacija za priključenje lokalnih vodovodnih mreža Općine na regionalni vodovod;
- izgradnja kanalizacijske mreže u svim naseljima Općine;
- obnova područne škole u Ostrovo koju pohađa 25-ero djece jer u lošem stanju;
- izgradnja infrastrukture za gospodarske zone u Gabošu i Markušici površine 11 ha i za područje gospodarske zone Kafilerija u blizini Markušice površine 5,65 ha;

- postoje divlja odlagališta, nisu uređena i predmet su sanacije Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost i to 30% Markušica, a 70% fond;
- sanacija divljih deponija i odlagališta otpada i u Gabošu, Ostrovu, Podrinju i Karadžićevu prema istom principu kao i sanacija u naselju Markušica;
- obnavlja se željeznička pruga Vinkovci – Osijek, što je od izuzetnog značaja za gospodarski razvoj Općine;
- rješavanje problema za oko 20% napuštenih kuća u kojima nitko ne živi, ili se u njih dolazi povremeno, kao i problem kuća u kojima živi staračko stanovništvo bez značajnih prihoda pa se kuće i okućnice ne održavaju.

Slabosti Općine Markušica

- Većina stanovništva, čak 53,78% od ukupnog stanovništva, staro je više od 60 godina.
- Navika u proizvodnji klasičnih poljoprivrednih kultura.
- Strah od ulaska u vlastiti posao jednim dijelom zbog nepovoljnih kredita, a jednim dijelom zbog nesigurnosti plasmana.
- Problem naplate potraživanja postojećih poljoprivrednih zadruga i poljoprivrednih proizvođača (stočara).
- Broj upisanih u prvi razred osnovne škole godinama se smanjuje.
- Nizak stupanj educiranosti ljudi, a samim time je i nizak nivo socijalnog kapitala.
- Nedostatak mladih stručnjaka.
- Potreba za informacijama.

4.4.4.1.4. Općina Negoslavci

Infrastruktura koja je potrebna:

- školska športska dvorana, osigurana je lokacija i projektna dokumentacija;
- tribine na školskom igralištu malih športova;
- zgrada općinske uprave s pratećim prostorijama, u fazi je izrada projektne dokumentacije;
- mrtvačnica na mjesnom groblju - izrađen ID-e projekt za izgradnju kapele;
- kanalizacijska mreža s pročišćivačem - stanje alarmantno zbog nivoa podzemnih voda te sabirnih jama;
- javna rasvjeta – planirana je izgradnja betonskih stupova za javnu rasvjetu i električnu mrežu; neophodno je dislociranje voda visokog napona iz Ulice oslobođenja i Ulice Milorada Šerbića; dio radova je završen, a nastavak se predviđa realizacijom Projekta socijalno-gospodarskog oporavka upućenog Ministarstvu mora, turizma, prometa i razvitka čija je vrijednost cca 1,000.000,00 kuna;
- niskonaponska mreža – projektnu dokumentaciju izradit će HEP Vinkovci tijekom 2007. godine;
- saniranje i izgradnja ceste D57 Negoslavci – Vukovar jer u lošem stanju;
- obnova i dogradnja veterinarske ambulante koja je neophodna u Negoslavcima s obzirom na postojeću stočarsku proizvodnju i planiranu gradnju novih farmi mliječnih krava; veterinarska ambulanta je postojala, ali je zbog ruševne zgrade i loših uvjeta prestala s radom 2006. godine; u vlasništvu je Veterinarske stanice Vukovar;
- opremanje postojećih prostorija u novoj zgradi zdravstvene ambulante radi otvaranja zubne ambulante;

- sanacija deponije *Grabovo* koja je udaljena 4 km istočno od Negoslavaca, potrebna je izradba projektne dokumentacije;
- sušara i preradbeni pogon za voće.

Slabosti Općine Negoslavci

- Naglašena je potreba za edukacijom stanovništva.
- Nedovoljna informiranost.
- Ne postoje prerađivački kapaciteti (sušare i prerađivački kapaciteti za voće) pa se sve prodaje kao sirovina.
- Prevladavaju mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja se trebaju udružiti da bi opstala.
- Uzgajaju se radno ekstenzivne poljoprivredne kulture.
- Nedostatak mladih stručnjaka.
- Nizak nivo educiranosti stanovništva.
- Prevladava visok stupanj staračkog stanovništva.
- Nedostaju sušara i preradbeni pogon za voće.
- Postojećih 8 nezaposlenih više i visoke sprema ne mogu naći posao.

4.4.4.1.5. Općina Trpinja

Infrastruktura koja je potrebna:

- U većini naselja ima napuštenih kuća s neuređenim okolišem.
- Postojanje divljih deponija (kabasti otpad se ne odvozi, nekontrolirano se bacaju uginule životinje i životinjski otpad).
- Stočna groblja u Veri, Boboti i ostalim naseljima Općine treba urediti prema Zakonu o zbrinjavanju uginulih životinja i životinjskog otpada dok se ne izgradi Kafilerija u gospodarskoj zoni Markušica.
- Priključne ceste i pločnici trebaju obnovu.
- Struja nije adekvatno uređena, javna rasvjeta polovično je provedena.
- Ulični kanali su zapušteni.
- Društveni domovi traže obnovu.
- Nema kanalizacijske mreže.
- Nema mrtvačnice u Boboti Veri, Pačetinu i Čelijama, u Ludvincima nema uređenog pristupa groblju.
- Voda iz seoskih vodovoda u mjestima; vodovodna mreža je stara i u mjestima gdje je uveden regionalni vodovod.
- Neuređeni kanali trećeg i četvrtog reda stvaraju problem poplava (Vera, Ludvinci).

Slabosti Općine Trpinja

- Potreba za edukacijom stanovništva.
- Potreba za informacijama.
- Usitnjena poljoprivredna gospodarstva.
- Minirano područje.
- Stanovništvo pored vlastitog gospodarstva koje ne prelazi 10 ha traži zaposlenje u tvrtkama.

4.4.4.1.6. Općina Šodolovci

Infrastruktura koja je potrebna

- Izgradnja vodovodne mreže u mjestu Šodolovci, Koprivni i Paulin Dvoru. Vodovodna mreža u Paulin Dvoru biti će povezana na Vodovod Osijek preko Ernestinova. Potpisan je sporazum sa Vodovodom Osijek, izrađen je glavni projekt te se ove godine kreće u njegovu izgradnju.
- Razminiravanje dijela zemljišta. Veliki broj mina na poljoprivrednom zemljištu, 200 ha privatnog poljoprivrednog zemljišta pod minama.
- Kanalska mreža u zapušenom i neodržavanom stanju. Potrebno uređenje kanala III i IV stupnja
- Uklanjanje divlji deponija u vrijednosti od cca 700.000,00 kuna.
- Potrebno provesti plinifikacija u svim naseljima
- Kanalizacija ne postoji niti u jednom mjestu.

Slabosti Općine Šodolovci:

- Potreba za edukacijom stanovništva.
- Potreba za informacijama.
- Pod minama se nalazi oko 1.400 ha zemljišta i to državnog, privatnog, poljoprivrednih površina, šuma, jedan dio ribnjaka i pašnjaka.
- Uništena kulturna baština.
- Samo tri područne škole za 7 mjesta Općine.
- Nema zbrinjavanja starih osoba.
- Staro stanovništvo i negativan prirodni prirast.
- Nije izgrađena kanalizacijska mreža.
- Nije sređena infrastruktura u svim naseljima.

Slabosti Mikroregije:

- Nema opskrbe kvalitetnom pitkom vodom u većini naselja Mikroregije.
- Poljoprivredno zemljište još nije dodijeljeno za raspodjelu.
- Udruge nemaju koordinaciju.
- Nesklonost povezivanju, partnerstvu.
- Niska educiranost ljudi, a samim time je i nizak nivo socijalnog kapitala u većini naselja Mikroregije.
- Odlazak mladih iz naselja.
- Pretežno staračko stanovništvo, osim u Općini Borovo.
- Neselektirani otpad.
- Velika nezaposlenost.

4 4.4.2. Postojeće aktivnosti Općine u Mikroregiji koje su u tijeku

Realne pretpostavke za ostvarivanje:

- kanal Dunav – Sava koji će prolaziti kroz Mikroregiju i imati luku u istoj (u Bršadinu, Općina Trpinja) povezat će ovaj dio mikroregije s europskim plovnim putovima;
- turističke ponude s obzirom na značajne potencijale koje daje rijeka Dunav, dunavske ade - *Poretak* u Borovu;

- ribolovni turizam;
- lovni turizam na nisku divljač;
- spomenička baština u Erdutu, ostatci kula iz 15. st. i dvorac *Adamović – Čeh* iz sredine 19. st.;
- turističke ponude vjerskog turizma; poznato je svetište Gospe od Utočišta u Aljmašu, koje postoji od 1704. god.; danas je to novosagrađeno vjersko središte; manastir Uspenja presvete Bogorodice izgrađen sredinom 18. st., poznatiji kao *Daljska vodica*, gradi se konak 18x12 m na 2 kata gdje će bratstvo manastira (monasi) živjeti, u Dalju crkva sv. Dimitrija izgrađena 1715. god.; u Bijelom Brdu crkva sv. Mihovila izgrađena 1764. god., pod zaštitom spomenika kulture;
- arheološki lokalitet *Gradac* u Borovu, dvije srednjovjekovne nekropole koje pripadaju tzv. bjelobrdskej kulturi;
- zdravstveni turizam na području izvora geotermalnih i sumpornih voda;
- razvoj ribolovnog turizma u Negoslavcima na ribnjaku od 20 ha u tri nivoa s pročišćavanjem voda;
- otvaranje poduzetničkih pothvata s obzirom na planirane prostore gospodarskih zona u pojedinim Općinama Mikroregije.

Osnovna karakteristika i slabosti Mikroregije očituju se u nesređenoj komunalnoj infrastrukturi, u naseljima je oko 20% napuštenih kuća i pretežno staračko stanovništvo.

U Mikroregiji, tj. Općini Šodolovci još uvijek ima miniranog zemljišta - oko 1.400 ha, a u Općini Trpinja 198 ha.

Stanovništvo koje se računa kao aktivno pretežno radi u svojim malim OPG-ima, vode se na HZZ-u kao nezaposleni, a poslove koje oni znaju raditi teško pronalaze. Poznata je neusklađenost između ponude i potražnje radne snage, koju bi trebalo riješiti tako da se uvede doškoloavanje stanovništva i njihova prekvalifikacija u zanimanja koja se traže na tržištu rada.

S obzirom na značajnu prisutnost staračkog stanovništva (što je vidljivo iz obrađenih podataka općina) potrebno je uvesti zajedničku brigu o starima i nemoćnima kroz organizacije civilnoga društva.

U okviru Mikroregije, radi ostvarivanja programa ruralnog razvitka svih općina i pretvaranja slabosti u snage i prilike, otvorit će se u naselju Borovo

Centar za kulturu, koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti,

u naselju Erdut

Centar za održivi ruralni razvitak i Škola mira u okviru IPK-a Erdutska vinarija,

u naselju Dalj

Poduzetničko - razvojni centar,

a u kući Milutina Milankovića u Dalju

Kulturno-znanstveni centar,

a u naselju Trpinja aktivirat će se ponovno

Info-točka, Centar za poduzetništvo.

U okviru ovih centara moći će jedinice lokalne samouprave umreženo, zajedno s organizacijama civilnog društva, poduzetnicima i osobama koje se žele uključiti u ruralni razvoj Mikroregije, ostvariti partnersku suradnju i umreženo raditi na projektima koji mogu biti financirani od strane svjetskih novčarskih institucija, pretprijetnih i kohezijskih fondova EU.

5. ODRŽIVI RAZVOJ

Vizija / cilj EU do 2010.

„EU kao najdinamičnije i najkonkurentnije gospodarstvo svijeta temeljeno na znanju, istodobno sposobno za održiv razvoj, s brojnim i boljim radnim mjestima, očuvanim okolišem te većom socijalnom kohezijom.“

(Lisabonska strategija, ožujak 2000.)

5.1. Općenito o održivom razvoju

Čovječanstvo se našlo pred velikim problemom. Ne mogu se brzim potezima riješiti postojeća uništenost zemlje, zraka i vode. Prirodne kataklizme koje su sve učestalije upozoravaju na poremećenost klime i pitanje opstanka života na Zemlji. Znanstvenici sve češće upozoravaju političare da se mora puno toga promijeniti kako bismo zaustavili postojeće razaranje bio, eko i etno sustava, a poduzetnike prisililo zakonskim okvirima na pravila ponašanja koje osiguravaju «održivi razvoj».³³ Globalizacijski procesi se ne mogu zaustaviti, ali ih treba provoditi u skladu s pravilima ponašanja koja štite eko i etno vrijednosti neke regije i naroda koji u njoj žive.³⁴ Stuart Hart vidi globalizacijske procese u razvoju predvođenim privatnim sektorom koji stvara rentabilne tvrtke služeći istodobno „povećanju kvalitete života siromašnih, poštivanju kulturnih razlika i očuvanju ekološkog integriteta našeg planeta“³⁵ Danas se sve više govori o «mekom gospodarstvu (softnomics)»³⁶. Gospodarstvo znanja ili neopipljivi elementi doprinose razvoju gospodarstva. Poduzetnici su shvatili da «inteligentnim poduzetništvom» i «stvaranjem partnerstva među poduzetničkim timovima»³⁷ olakšavaju tijek znanja, talenata i ideja među tvrtkama. Rifkin upozorava kako je korištenje znanosti, posebno u poljoprivredi, bez nadzora i privole onih kod kojih se primjenjuje «igranje ekološkog ruleta».³⁸

Međutim, nadzor se može postići ako se uspostavi «svjetski sustav vladanja (Global Governance System) radi ovladavanja socijalnim, kulturnim i ekološkim oblicima ekonomske globalizacije».³⁹ Države koje su zemljopisno vezane zajednički brinu o prihvaćanju pravila «održivog razvoja» o kojima govori F. J. Radermacher. «Novo viđenje prirode kao nedjeljive

³³ Franz Josef Radermacher, Ulm, siječanj 2003. u knjizi RAVNOTEŽA ILI RAZARANJE Eko-socijalno-tržišno gospodarstvo kao ključ svjetskog održivog razvoja, INTERCON, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2003., str. 11.

³⁴ Thomas L. Fridman, The Lexus and the Olive Tree, 2000., by Thomas L. Friedman p. 249.

³⁵ Stuart Hart, Capitalism at the Crossroads, Wharton School Publishing, 2005., p. 156.

³⁶ Leif Edvinsson, Korporacijska longituda, Navigacija ekonomijom znanja, DIFFERO, 2003., str. 53.

³⁷ Ibidem, str. 147.

³⁸ Jeremi Rifkin, The Biotechnology Century, Penguin Putnam Inc., New York, 1998., p. 109.

³⁹ Franz Josef Radermacher, str. 299.

mreže života najbolje je vidljivo u inicijativi za osnivanje prekograničnih mirovnih parkova. ... Nastoji se osnovati prekogranična područja za zaštitu prirode kako bi se ponovno povezali prirodni ekosustavi koji su prije bili razdvojeni državnim granicama. Logiku tih prekograničnih zaštićenih područja najbolje je izrazio dr. Pallo Jordan, tadašnji južnoafrički ministar okoliša i turizma u uvodnom obraćanju na konferenciji o prekograničnim zaštićenim područjima, održanoj u Cape Townu, u Južnoafričkoj Republici, 1997. godine.⁴⁰ Prekogranična zaštićena područja u prvom su redu namijenjena očuvanju integriteta regionalnih ekosustava i očuvanja biološke raznolikosti i prirodnih staništa. Imaju još dvije srodne namjene: očuvati kulturne resurse i vrijednost, osobito među prekograničnim stanovništvom, te promicati mir među zemljama.»⁴¹

Al Gore,⁴² govori o «globalnom upravljanju» kako bi sve ljude uvjerali da rade na očuvanju globalne prirode. S obzirom na probleme i teškoće oko očuvanja okoliša, zaštite životinja, uklanjanja zagađivača, Europska unija treba ubrzati proces integracija za sve države i regije koje prema zemljopisnoj pripadnosti trebaju postati njen sastavni dio. Stvorila je «europski model održivog razvoja», postavila standarde i pravila u gospodarstvu kojih se moraju pridržavati sve njene članice.

Prema najnovijim informacijama, upravo danas ujutro (23. 06. 07.) u 7 sati na vijestima Angelina Merkel, njemačka kancelarka, izjavila je kako je donesen europski ugovor s konsenzusom prema kojemu se može povećavati broj novih članica, što za RH znači da će uskoro postati i pravno sastavni dio EU, dakle, prihvatiti sve odrednice koje njeni zakoni nalažu, pa i po pitanju «održivog razvoja». Ubrzat će se proces smanjivanja zagađivača i uklanjanje divljih deponija (s preorijentacijom na reciklažu otpada umjesto zakopavanja, čime će se dobiti sekundarne sirovine koje danas uvozimo). Ubrzat će se uvođenje reda u poljoprivrednoj proizvodnji prihvaćanjem standarda EU, prelazit će se na organsku proizvodnju i proizvodnju ekološki ispravne hrane i s ubrzanim «održivim ruralnim razvojem».

To istovremeno znači da se treba poraditi na zajedničkom projektu cijele regije uvođenja kanalizacijske mreže u sva naselja s pročišćavačem, čišćenju kanala, vodotoka i rječica kako bi ulaskom u zajedništvo postali ravnopravni po čistoći, a posebni po ljepoti i očuvanosti krajolika kojega Hrvatska ima.

Pri ulasku teških teretnih vozila u RH, cisterne s gorivom i drugim teškim teretima treba usmjeriti na teretni željeznički prijevoz da bismo spasili ceste od propadanja. Na taj način sačuvat će se ceste, ali i smanjiti zagađenost zraka, povećati briga oko očuvanja prirodnih bogatstava što je od presudnog značaja za cijeli eko sustav, ljude, životinjski i biljni svijet.

---

⁴⁰ Jeremy Rifkin, *Europski san, Kako europska vizija budućnosti polako zasjenjuje američki san*, Školska knjiga, 2006. g. ... "Rijeke Južnoafričke Republike protječu kroz više država. Naši planinski lanci ne prekidaju se naglo na onome mjestu gdje je neki političar u 19. stoljeću povukao crtu na zemljovidu. Vjetrovi, oceani, kiša i atmosferska strujanja ne priznaju političke granice. Zemljin okoliš zajednička je imovina cijelog čovječanstva i svih živih bića, a ono što se događa u jednoj zemlji ne utječe samo na njezine susjede, već i na mnoge druge, daleko izvan njezinih granica."

⁴¹ Jeremy Rifkin, *Europski san, Kako europska vizija budućnosti polako zasjenjuje američki san*, Školska knjiga, 2006. god.

⁴² Al Gore, *Neugodna istina*, Algoritam, Zagreb, 2007. str. 270.

5.2. Republika Hrvatska i održivi razvoj

Hrvatska sa svojih 56.542 km² površine i 4.437.460 stanovnika je pravi dragulj za europska ulaganja prema Ustavu RH i zakonima koji se poštuju u središnjim europskim prostorima. Istraživanja su pokazala da su kod nas još uvijek:⁴³

- nezagađena tla – poljoprivredne površine 3,006.000 ha koje mogu proizvoditi kvalitetnu i sigurnu hranu
- površina teritorijalnih voda 31.067 km² – pogodne za ribarstvo i uzgoj školjaka, poznato je da je voda za piće značajno prirodno bogatstvo države
- šume 2.021.129 ha s kvalitetnim potencijalom drvne mase
- prirodni rezervati s očuvanom florom i faunom – nacionalni parkovi u RH, - Plitvička jezera, Kornati, Brijuni, otok Mljet, rijeka Krka i slapovi Krke, Velebit, Risnjak, i parkovi prirode: Kopački rit, Vransko jezero, Papuk, Medvednica
- morska obala s otocima 1.185 otoka, od toga nastanjenih 66, pogodna je za razvoj elitnog turizma
- zapušteni športski ribnjaci
- neiskorišteni prostori napuštenih sela smještenih u nedirnutoj prirodi
- brojni neistraženi arheološki lokaliteti
- postoji neistražena spomenička baština i sakralne vrijednosti
- etno vrijednosti, njegovanje tradicijskih kulturnih vrijednosti.

Hrvatska u svom mirazu kod ulaska u europsko zajedništvo donosi prirodna bogatstva koja nigdje nisu niti količinski, niti vrijednosno bilancirana, tako da se ne zna čime Hrvatska raspolaže i u kojim iznosima, niti kakva je rasprostranjenost po regijama.

U Hrvatskoj se može organizirati proizvodnja visokokvalitetne i organski uzgojene hrane što je značajna prednost u odnosu na zemlje koje imaju već zagađena i istrošena tla.

Sve te vrijednosti i prirodni potencijali trebali bi zanimati Europsku uniju, zbog «održivog razvoja» ne samo Europe, već i cijeloga planeta. Svojim strogim zakonima o okolišu, kao i zakonima o čistoći hrane nameću se pravila ponašanja svim njenim pridošlim članicama, jer je proizvodnja roba podvrgnuta visokoj kontroli, a prekršaji se kažnjavaju visokim kaznama, kako bi prirodna bogatstva, etno i eko vrijednosti bili sačuvani za generacije koje dolaze.

S obzirom da je EU pokazala interes za proširenjem i uključivanjem u njen sustav i drugih zemalja koje su za to zajedništvo zainteresirane, formirala je pretprijetne fondove kojima želi pomoći zemljama koje žele ući u zajedništvo za njihovu pravnu regulativu, gospodarsko, infrastrukturno uređenje i zaštitu okoliša.

Do sada je Hrvatska koristila sredstva OBNOVE za ratom uništena područja, sredstva CARDS-a, a za sada postoji mogućnost korištenja sredstava ISPE i SAPARD-a kako bi uravnotežila regionalni razvoj.

Hrvatska se već neko vrijeme pripremala na korištenje sredstava Programa PHARE, ISPA i SAPARD-a, u okviru kojih joj je za razdoblje 2005.-2006. predviđeno 245 milijuna eura pomoći. Od toga 160 milijuna iz Programa PHARE, 60 milijuna za ISPA te 25 milijuna za Program SAPARD, koji započinje u 2006. godini.

⁴³ Radna zajednica podunavskih regija 1990. - 2000.

Europska komisija predložila je da se od 2007. programi ISPA, SAPARD, PHARE i CARDS ukinu, odnosno da se združe u jedinstveni prepristupni (instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), koji bi još više naglasio institucijsko jačanje provedbenih tijela, te načela prepristupne pomoći približio načelima EU Programa koji će uslijediti nakon članstva. Glavni je razlog reforme potreba da se zemlje, među kojima je i Hrvatska, tijekom prepristupnog razdoblja pripreme za decentraliziranu provedbu) višegodišnje programiranje te da osnaže svoj receptivni kapacitet.

O prepristupnom uspjehu Hrvatske ovisi korist od samog članstva u EU. Važan uspjeh u korištenju prepristupnih fondova je i radi toga da se mogu pratiti reforme koje predstoje ulaskom u članstvo EU. Politika EU postavlja strože uvjete za decentraliziranu organiziranost država. Više sredstava usmjerava se za korištenje «europskog modela» i održivi razvoj koji pretpostavlja poštovanje viših standarda u proizvodnji, prometu i infrastrukturi.

U ovim odrednicama politike razvoja Europske unije Hrvatska treba vidjeti svoju priliku za ostvarivanje strategije ubrzanoga razvoja s naglaskom na «održivi ruralni razvoj».

5. 3. Mikroregija Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja i održivi razvoj

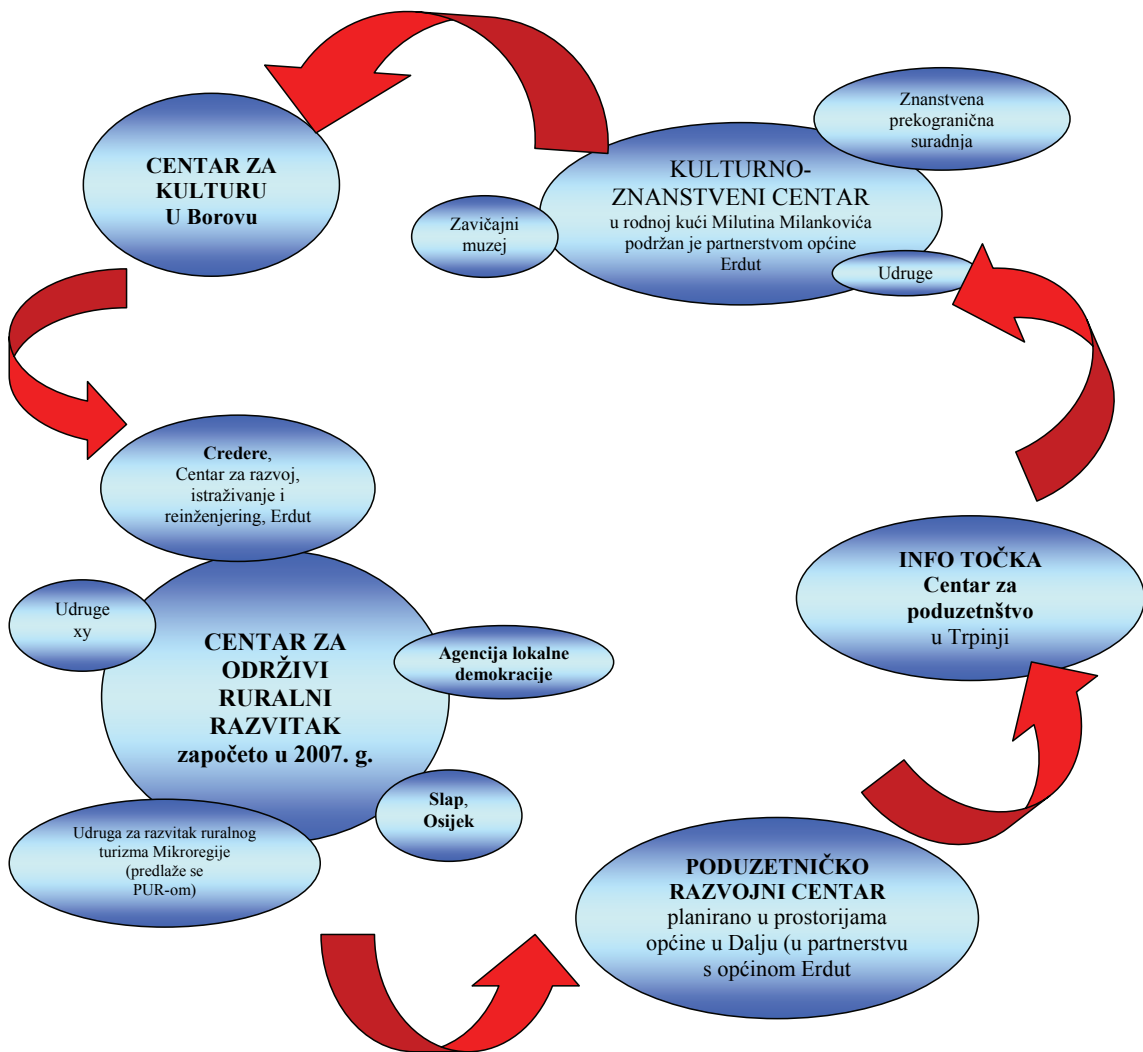
Program ukupnog razvoja Mikroregije Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja sadrži posebno obrađena poglavlja Održivi ruralni razvoj iz kojih se vide akcije za preorijentaciju i poboljšanje postojeće gospodarske situacije u okviru održivog ruralnog razvoja. U Općini Erdut otvoren je i

Centar za održivi ruralni razvitak

u sklopu kojega djeluju:

- «SLAP», Udruga za kreativni razvoj
- AGENCIJA LOKALNE DEMOKRACIJE
- CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering

Shema 3. Idejna shema održivog ruralnog razvoja Mikroregije

Centar će raditi na projektima, partnerstvu, umrežavanju civilnog sektora lokalne samouprave, gospodarstvenika, obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i osoba koje se žele baviti održivim ruralnim razvojem za sve općine analizirane Mikroregije.

Program Centra je donesen početkom 2007. godine, a Centar je započeo sa radom sredinom 2007. godine unutar kojega djeluju Agencija lokalne demokracije, Slap, Udruga za kreativni razvoj i Credere, Centar za razvoj, istraživanja i reinžinjerung.

U PUR-u su navedena poglavlja koja se odnose na održivi razvitak svake općine:

5.3.1. Općina Borovo

1. Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja umreženim djelovanjem i povezivanjem u partnersku suradnju Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske i cijele RH.
2. Edukacija i osposobljavanje kadrova obiteljskih gospodarstava koja se žele uključiti u organizirani partnerski odnos proizvodnje i turističke ponude (*clusteri* i poljoprivredne zadruge).
3. Poticanje i razvoj malog i srednjeg poduzetništva:
  - kompletirati s potrebnom infrastrukturom gospodarsku zonu ukupne površine oko 12 ha i ući u uređenje druge gospodarske zone s JLS Trpinja
  - financijski i informacijski podržati poduzetnički centar na razini mikroregije radi kontakta s poduzetnicima i povezivanja u poduzetničku info – točku.
4. Razvoj poljoprivrede i stočarstva u duhu partnerske suradnje i udruživanja u *cluster*e i poljoprivredne zadruge i to za:
  - uzgoj povrća u staklenicima
  - sadnju aromatičnog bilja i
  - otvaranje farmi mliječnih krava, svinja i peradi.
5. Razvoj prerađivačkih kapaciteta:
  - izgradnja sušare za aromatično bilje
  - izgradnja mini plastenika za povrće
  - izgradnja ribnjaka i
  - izgradnja mini mljekara.
6. Razvoj turizma i ugostiteljstva:
  - izgradnja hotela u centru Borova
  - izgradnja šetnice uz Dravu i Dunav
  - izgradnja ugostiteljskih objekata uz šetnicu
  - izgradnja biciklističke staze uz Dravu i Dunav
  - izgraditi izletišta na Dunavu zvan Poretak s kompletnim sadržajem: kupalište, prostor za rekreaciju, zimovnik za brodice i čamce i dr.
  - razvoj vjerskog turizma u partnerstvu s Općinom Erdut – pravoslavni manastir u Dalj planini Uspenja presvete Bogorodice.
  - razvoj seoskog turizma u obiteljskim gospodarstvima
  - ponuda etno vrijednosti, etno kuća sa mlinom starim 150 godina i zaštićeni prostor arheološkog lokaliteta *Gradac*
  - izrada panoa s planom znamenitosti i kulturne baštine ispred zgrade Općine.
7. Ulaganje u kapitalne investicije radi razvoja gospodarstva:
  - investicije u infrastrukturu za završetak drugog dijela gospodarske zone
  - izgradnja ceste do druge poduzetničke zone koja je planirana u partnerstvu s Općinom Trpinja

- investicije u izgradnju zajedničke gospodarske zone s Općinom Trpinja
  - izgradnja javne rasvjete u vikend-naselju Savulja, Borovo
  - uređenje preostalih 5% sporednih cesta
  - izgradnja kanalizacijske mreže i mreže odvodnje
  - rekonstrukcija nogostupa i izgradnja na pojedinim mjestima
8. U privatnim obiteljskim kućama motivirati ljude na preorijentaciju na turističku djelatnost kreditnim linijama; oko 40 OPG-a mogu se odmah uključiti u razvojni program Općine. (Županija stimulira otvaranje privatnih turističkih odredišta, Općina će subvencionirati kamate 3-4 %).
  9. Stimulirati gastro-ponudu u OPG-ima.
  10. Formiranje Centra za kulturu koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti čiji su radovi u tijeku.
  11. Izgraditi prilaze do lovačkog doma i arheološkog nalazišta *Gradac*.
  12. Radi razvijanja turističke ponude otvoriti školu jahanja i sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora.
  13. Angažirati stručnjake (arheologe) koji bi vršili iskapanja arheološkog nalazišta *Gradac*.
  14. Izvršiti učvršćivanje obale Dunava zbog velike aktivnosti vode Dunava koja narušava obalu. Kako je najveći vodostaj Dunava 720 m, planira se sagraditi *obalo utvrda* i nasipanje obale na 820 m. U zadnjih 20-ak godina 15-17 metara obale je nestalo djelovanjem Dunava.
  15. Sagraditi mostić za trim-stazu i jedan veći most.
  16. Zajedno s udrugama i poduzetnicima staviti u funkciju razvoja turizma: prirodna bogatstva vezana za Dunav, 194 ha pašnjaka od kojih je ¼ površine predviđena za športsko rekreacijsko izletište Poretak na kojem se planiraju sadržaji: zimovnik, šetnica i kupalište, trim staza, ponuda uslužnih djelatnosti sa ribnjakom (bogatstvo šuma, različitih vrsta ptica i riba), vožnja turista čamcem i dr.
  17. Poraditi na umrežavanju udruga na programu razvoja turizma kao što su lovačko i ribolovno društvo, Udruga ukrasnih životinja «Feniks».
  18. Kulturno-umjetničke manifestacije, sve manifestacije različitih sadržaja (koje privuku 5 – 6 tisuća turista) staviti u funkciju turističke ponude i razvoja.
  19. Uređenje kuća tradicionalnog graditeljstva u svrhu razvoja turizma.
  20. Izrada predinvesticijskih studija i *cost-benefit* analiza za planirana kapitalna infrastrukturna ulaganja.

5.3.2. Općina Erdut

- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja umreženim djelovanjem i povezivanjem u partnersku suradnju Mikroregije i turističku ponudu Istočne Hrvatske i cijele RH.
- Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu (nositelji projekta: Agencija lokalne demokracija, Udruga «Slap», Osijek, te Udruga «Credere», Osijek).
- Razvoj sakralnog turizma s obzirom na poznato svetište u Aljmašu (uređenje cijelog Trga, postaviti klupe, hortikulturalno urediti cijeli prostor, izgraditi pješačku stazu od trga do izlaza iz sela) i svetište Uspenja presvete Bogorodice u Dalju, poznatiji kao *Daljska vodica*. Potreba za uređenjem prilaza.
- Razvoj seoskog turizma u okviru programa ruralnoga razvoja.
- Sadnja vinograda i dugogodišnjih nasada voćnjaka sadnjom autohtonih vrsta voća.
- Izgradnja šetnice uz Dunav.

- Izgradnja biciklističke staze od Erdutske kule do Mišinoḡ brda.
- Izgradnja malog igrališta za ljetne športove u 2007. godini te ostvarivanje projekta po kojemu bi Erdut postao centar za održavanje priprema i treninga športskim klubovima.
- Izgradnja gospodarskih zona u Bijelom Brdu i Prkosu (poljoprivredno dobro koje se nalazi na prostoru između naselja Dalja i Erduta) na ukupnoj površini od 8,9 ha.
- Stimulirati na zemljištu na području od Aljmaša do Erduta (koje po svojim svojstvima - sastavu tla i broju sunčanih dana - pogoduje podizanju vinograda) sadnju dugogodišnjih nasada vinograda i voća.
- Postavljanje table Erdutsko vinogorje na ulazu u samo vinogorje.
- Uređenje vinske ceste od Mišinoḡ brda do Erdutske kule.
- Animiranje svih domaćinstava koja posjeduju podrume i vinograde u turističku ponudu Vinskih cesta.
- Razvijanje turističke ponude Vinarije Erdut:
  - uređen stari dvorac u kojem bi se nalazili muzej, galerija i Škola mira
  - hotel s cca 25 soba
  - objekt s kuhinjom, restoranom i dvoranama visoke kategorije – mogućnost za razvoj konferencijskog turizma.
- Rekonstrukcija niskonaponske mreže u suradnji s HEP-om.
- Uređenju nerazvrstanih cesta – lenija u atarima (naseljima i vikend-naseljima)
- Uvođenje plinske mreže u sva naselja i vikend-naselja.
- Provođenje mjera zaštite okoliša i kulturne baštine u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša; zeleni plan djelovanja Općine Erdut, ZEO Nobilis.
- Uređenje prostora Erdutske kule u svrhu turističke ponude. Sa prostorom erdutskih vinograda, gdje je smješten dvorac *Kurija Adamović – Cseh*, navedeni prostor će se povezati visećim mostom, koji će biti izgrađen preko *surduka*, a sve u svrhu kvalitetnije turističke ponude.
- Rekonstrukcija rodne kuće Milutina Milankovića u Dalju u kojoj će biti zavičajni muzej, informatičko-tehnološki centar i kulturno-znanstveni centar. Projekt se provodi u suradnji s Ministarstvom kulture, Odjel u Osijeku i Ministarstvom nauke i zaštite okoline Republike Srbije.
- Rekonstrukcija rodne kuće Božidara Maslarića s prenamjenom u vrtić.
- U planu je provedba sljedećih mikroprojekata u naseljima Općine Erdut:
  - o Aljmaš - izgradnja živih jaslica
  - o Dalj - izgradnja rekreacijskog centra *Jama*
  - o Erdut - izrada turističkih razglednica
  - o Dalj Planina - uređenje starih podruma i provođenje edukacije *starih vinara*
  - o Bijelo Brdo - izgradnja ribarske kuće na Staroj Dravi radi proširenja turističke ponude.
- Uređenje stare srpske vjeroispovjedne škole, koju je podigao patrijarh Georgije Branković 1906. godine u Ulici bana Jelačića 1. u Dalju (u vlasništvu je Općine). Ta škola ima posebno značenje kulturno-spomeničke baštine i površine je 600 m². Postoje dvije mogućnosti za njenu prenamjenu:
  - postoji inicijativa prenamjene jednim dijelom u muzej eparhije osječko-poljske i baranjske, a u drugim prostorijama bila bi sala za predavanja koja za sada stoji prazna i propada ili
  - prenamjena toga prostora u srednju školu, a postojeći objekt škole prenamijeniti u dom za umirovljenike.
- Rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva na području Općine Erdut.

- Stvaranje **branda Aljmaš - ribarsko naselje** oživljavanjem starih zanata – izrada ribarskih alata, pletenje pruća i izrada drvenih *čiklova* uz gastro-ponudu ribljih specijaliteta.
- U naselju Aljmaš planira se provesti uređenje centra naselja i ceste od ulaza naselja prema Svetištu. Projekt je za tu svrhu izrađen.
- U planu je uređenje groblja u naseljima – uređenje staza i ozelenjivanje.
- Sanacija Erdutske kule kao spomenika nulte kategorije u suradnji s Ministarstvom kulture.
- Podnesen je projekt za malu komunalnu infrastrukturu – adaptacija i sanacija pješačke staze.
- Provodi se projekt sanacije cesta u naseljima i vikend-naseljima: Erdut, Aljmaš, Dalj i Bijelo Brdo i Dalj Planina
- Vodovodna mreža i crpilište Dalj je u rekonstrukciji, planirana je izgradnja magistralnog cjevovoda (tzv. Erdutski prsten) kojim će se sva naselja opskrbiti prerađenom vodom iz crpilišta Dalj. U Bijelom Brdu stanovnici koriste vodu iz vlastitog vodovoda izgrađenog '80-tih godina koja je zagađena prevelikom količinom sumpora, željeza, nitrata i nitrita. Do sada je izgrađeno oko 13 km vodovodne mreže. Ukupna vrijednost investicije je cca 10 milijuna kuna. Priklučenje vodovoda u Bijelom Brdu na vodovod Osijeka (spojni cjevovod Sarvaš – Bijelo Brdo), investicija je vrijedna cca 2,5 milijuna kuna; započeta je prošle, a planira se završetak ove godine.
- Izgradnja glavnog opskrbnog cjevovoda Dalj-Erdut, dionica kroz naselje Dalj. Započeli su radovi izgradnje vodovoda prema Erdutu, te se ima namjera spajanje Erdutskog prstena prema Bijelom Brdu.
- Uređenje Patrijaršijskog parka (spomenik parkovne arhitekture).
- Izgradnja kanalizacijskog sustava s odvodnjom – u izradi su idejna rješenja za izgradnju kanalizacijskog sustava u svim naseljima i vikend-naseljima kamo je doveden vodovodni sustav. Investicija vrijedna cca 85 milijuna kuna.
- Izrada dokumentacije i izgradnja/nabava hladnjače za neškodljivo zbrinjavanje uginulih životinja. Postoji plan izgradnje *Kafilerije* u Markušici.
- Nabava i postavljanje kontejnera za razvrstavanje kućnog smeća (Zeleni otoci) i kanti za smeće za domaćinstva.
- Izrada projekta za reciklažu otpada. Planira se provesti uređenje deponije Studenac i izgraditi reciklažno dvorište. U planu je sanacija deponije u Erdutu; do svibnja 2007. godine sanirane su dvije deponije.
- Sa Županjem i Hrvatskom vodama provodi se projekt uređenja kanala III. i IV. reda.
- U suradnji s Općinom Bač, Općina Erdut planira stvoriti zajednički radio; radijski program bi se održavao na dva jezika, te mogućnost povezivanja turističkih zajednica tih dviju Općina.
- Novoosnovana Udruga korisnika bežičnih sustava i Interneta *Dalj Wireless* koja djeluje na području Dalja radi na povezivanju svih naselja Općine putem interneta.
- Udruživanje Općine Erdut i okolnih općina radi prikupljanja financijskih sredstava za financiranje projekta tretiranja komaraca na području koje obuhvaćaju općine.
- U narednih 10 godina planira se provesti pročišćavanje korita Stare Drave.
- Izgradnja luke u Aljmašu.
- Održavanje oko 20% napuštenih kuća u kojima nitko ne živi, ili se u njih dolazi povremeno, kao i problem kuća u kojima živi staračko stanovništvo bez značajnih prihoda pa se kuće i okućnice ne održavaju.

- Izrada *cost benefit* analize za izgradnju robnog terminala kod prijelaza Bogojevo (usmjeravanje tereta s kamiona na kontejnere i željeznicu, na čvorište Vinkovci i Vrpolje).
- Izrada predinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza za kapitalna ulaganja Općine Erdut.

5.3.3. Općina Markušica

- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja umreženim djelovanjem i povezivanjem u partnersku suradnju Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske i cijele RH.
- Izgradnja infrastrukture u tri gospodarske zone i to u naselju Markušica dvije gospodarske zone od 6 ha i 5,65 ha, i naselju Gaboš cca 5 ha.
- Izgradnja Kafilerije - građevinsko područje gospodarske zone Kaliferija planirano je u blizini građevinskog područja naselja Markušice kč. br. 1251 k.o. Markušica, ukupne površine 5,65ha, a namijenjeno je isključivo za potrebe gradnje kaliferije.⁴⁴ Zapošljavali bi oko 70 ljudi. Investicija je vrijedna cca 25 milijuna eura. Provodile bi se sljedeće aktivnosti:
  - prikupljanje klaoničkog otpada i uginulih domaćih životinja s područja pet županija
  - ekološko zbrinjavanje ovih otpada u pogonu kafilerije (termička obrada)
  - proizvodnja koštanog brašna
  - proizvodnja hrane za pse i
  - lumbrikultura (uzgajanje glista) i proizvodnja humusa.
- Poticanje razvoja poduzetničkih aktivnosti u gospodarskoj zoni naselja Gaboš na površini od oko 5 ha uz pripadajuću infrastrukturu, na kojoj bi se odvijale aktivnosti skladištenja, prerade žitarica i proizvodnje stočne hrane.
- Gradnja silosa kapaciteta 800 vagona u okviru gospodarske zone u naselju Markušica, te izgradnja skladišta i sušare.
- Provođenje edukacija za:
  - stočarstvo
  - pokretanje poduzetničkih pothvata i
  - ekološku poljoprivrednu proizvodnju.
- Udruživanje proizvođača poljoprivredne proizvodnje u zadruge i *cluster*.
- Program razvoja lovnog turizma (postoji pet otvorenih lovišta).
- Javnu rasvjetu treba obnoviti u Markušici, Gabošu i Ostrovo.
- Izgradnja ceste u naselju Karadžićevo, sanacija ceste u naselju Ostrovo, u naselju Podrinje sanirati i izgraditi cestu do mjesnog nogometnog igrališta, a u naselju Gaboš izgraditi cestu do veterinarske stanice dužine cca 200 m.
- Sanacija i/ili izgradnja nogostupa u svim naseljima.
- Obnova lokalnog vodovoda i izgradnja vodovodne mreže u naselju Karadžićevo; u izradi je projektna dokumentacija za priključenje lokalnih vodovodnih mreža Općine na regionalni vodovod.
- Izgradnja kanalizacijske mreže u svim naseljima Općine.
- Obnova područne škole u Ostrovo koju pohađa 25-ero djece jer je u lošem stanju.
- Sanacija divljih odlagališta koja su registrirana, nisu uređena i predmet su sanacije Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost i to 30% Markušica, a 70% Fond.

⁴⁴ Prostorni plan uređenja općine Markušica, Osijek, prosinac 2005. godine, str.70

- Sanacija divljih deponija i odlagališta otpada i u Gabošu, Ostrovu Podrinju i Karadžićevu prema istom principu kao i sanacija u naselju Markušica.
- Rješavanje problema održavanja oko 20% napuštenih kuća u kojima nitko ne živi, ili se u njih dolazi povremeno, kao i problem kuća u kojima živi staračko stanovništvo bez značajnih prihoda pa se kuće i okućnice ne održavaju.
- Rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva.
- Izrada *cost benefit* analiza za kapitalne investicije.

5.3.4. Općina Negoslavci

- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja umreženim djelovanjem i povezivanjem u partnersku suradnju Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske i cijele RH.
- Nužna preorijentacija s poljoprivredne proizvodnje na dohodovnije kulture koje osiguravaju veću novostvorenu vrijednost.
- Potrebna je edukacija poljoprivrednika za ratarsku i stočarsku proizvodnju.
- Izgradnja sušare, prerađivačkih kapaciteta, hladnjače za voće i povrće, mini mljekare za proizvodnju sira i namaza od sira na prostoru gospodarske zone.
- Rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva.
- Planira se izgradnja 7 farmi muznih krava - jednu farmu je izgradila PZ Negoslavci, dvije se grade, a ostale se planiraju izgraditi. Investitori za izgradnju preostalih farmi su obiteljska poljoprivredna gospodarstva.
- Izgradnja školske športske dvorane, osigurane su lokacija i projektna dokumentacija.
- Postaviti zahtjev za istraživanje arheoloških lokaliteta u svrhu otkrivanja nasljeđa i razvoja turizma.
- Izgradnja tribine na školskom igralištu malih sportova.
- Izgradnja zgrade općinske uprave s pratećim prostorijama; u fazi je izrada projektne dokumentacije.
- Izgradnja mrtvačnice na mjesnom groblju - izrađen ID-e projekt za izgradnju kapele.
- Projekt kanalizacijske mreže s pročišćavačem – za sada je stanje alarmantno zbog nivoa podzemnih voda, te sabirnih jama.
- Treba urediti javnu rasvjetu – planirana je izgradnja betonskih stupova za javnu rasvjetu i električnu mrežu; neophodno je dislociranje voda visokog napona iz Ulice oslobođenja i Ulice Milorada Šerbića; dio radova je završen, a nastavak se predviđa realizacijom Projekta socijalno-gospodarskog oporavka upućenog Ministarstvu mora, turizma, prometa i razvitka čija je vrijednost oko 1,000.000,00 kuna.
- Osposobljavanje niskonaponske mreže – projektnu dokumentaciju izradit će HEP Vinkovci tijekom 2007. godine.
- Saniranje i izgradnja ceste D57 Negoslavci – Vukovar, jer je u lošem stanju.
- Adaptacija i dogradnja veterinarske ambulante koja je neophodna u Negoslavcima s obzirom na postojeću stočarsku proizvodnju i planiranu gradnju novih farmi mliječnih krava. Veterinarska ambulanta je postojala, ali je zbog ruševne zgrade i loših uvjeta prestala s radom 2006. godine; u vlasništvu je Veterinarske stanice Vukovar.
- Opremanje postojećih prostorija u novoj zgradi zdravstvene ambulante radi otvaranja zubne ambulante.
- Sanacija deponije Grabovo koja je udaljena 4 km istočno od Negoslavaca; potrebna je izrada projektne dokumentacije.
- Izrada *cost benefit* analiza za kapitalne investicije

5.3.5. Općina Šodolovci

- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja umreženim djelovanjem i povezivanjem u partnersku suradnju Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske i cijele RH.
- Obnova crkve i uređenje crkvenog dvorišta u naselju Koprivna – razvoj ponude sakralnog turizma.
- Izgradnja vodovodne mreže u mjestu Šodolovci, Koprivni i Paulin Dvoru. Vodovodna mreža u Paulin Dvoru bit će povezana na osječki vodovod preko Ernestinova. Potpisan je sporazum s Vodovodom Osijek, izrađen je glavni projekt te se ove godine kreće u njegovu izgradnju.
- Razminiravanje dijela zemljišta. Veliki je broj mina na poljoprivrednom zemljištu, čak 200 ha privatnog poljoprivrednog zemljišta je pod minama i treba ponuditi privatnom sektoru razminiranje uz besplatno korištenje zemljišta na 40 god.
- Uklanjanje divljih deponija. Investicija vrijedna 700.000,00 kuna.
- Potrebno je provesti plinifikaciju u svim naseljima.
- Projekt odvodnje i izgradnje kanalizacijskog sustava u svim naseljima.
- Čišćenje kanalske mreže koja je u zapuštenom i neodržavanom stanju. Potrebno uređenje kanala III i IV stupnja.
- Izrada *cost benefit* analiza za kapitalna ulaganja.

5.3.6. Općina Trpinja

- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja umreženim djelovanjem i povezivanjem u partnersku suradnju Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske i cijele RH.
- Obnova i uređenje potrebne infrastrukture u svim mjestima Općine Trpinja.
- Uređenje i osposobljavanje poduzetničke zone predviđene prostornim planom za razvoj gospodarstva i to: u naselju Trpinja cca 6 ha, naselju Boboti 3,5 ha, naselju Bršadin cca 2 ha i naselju Veri cca 6 ha namijenjeno za građenje raznih sadržaja u svrhu pokretanja gospodarskih aktivnosti.
- Planirano uređenje agro-zone površine cca 200 ha na području općine Trpinja i to: u naselju Bobota 40 ha, naselju Vera 20 ha, naselju Pačetin 35 ha, naselju Bršadin 47 ha, naselju Trpinja 43 ha. Na tom prostoru planiraju se graditi: skladišta, sušare, objekti za preradu poljoprivrednih proizvoda, hladnjače, pogoni za proizvodnju bio-dizela, farme i dr.
- Pristupiti uređenju svih naselja za održivi ruralni razvoj.
- Sve prostore u okviru Općine istražiti zbog uređenja i prenamjene za rekreaciju i šport:
  - za napušteni prostor stare ciglane s bajerima ponuditi koncesiju poduzetnicima s najboljom ponudom uređenja i osmišljavanja sadržaja
  - pristupiti uređenju biciklističkih staza za rekreaciju turista.
- Uređenje i obnova društvenih domova u kojima bi se smjestili:
  - muzej
  - čitaonice
  - galerije
  - prostor za kulturno-umjetničke sadržaje
  - prostor za djelovanje udruga.

- Objekte ruralne stambene arhitekture i tradicionalnog graditeljstva, u dogovoru s Konzervatorskim zavodom spomeničke baštine, zaštititi i prenamijeniti ih u kvalitetan turistički proizvod.
- Napuštene zgrade u vlasništvu Općine privesti svrsi.
- U skladu s odrednicama Županije o komunalnom redu riješiti pitanje saniranja prostora i napuštenih kuća u naseljima.
- Izgradnja ljetne lenije koja su u županijskoj mreži cesta:
  - cesta Trpinja - Bobota u dužini 2,5 km
  - cesta Bršadin – Lipovača u dužini 1,7 km.
- Izgradnja nove ambulante u centru sela Trpinja (prostor je određen pored Vatrogasnog doma).
- Izrada projektne dokumentacije za izgradnju kanalizacije u svim naseljima Općine.
- Izgradnja mrtvačnica u naseljima Veri, Boboti, Pačetinu i Čelijama, te pristupa groblju u Ludvincima.
- Izgradnja dječjeg vrtića u naselju Trpinja.
- Izgradnja zdravstvenih ambulanti u naseljima Trpinji i Boboti.
- Proširenje školskog objekta u naselju Bršadin.
- Izgradnja sportskog doma u naselju Trpinja.
- Aktivirati Info-točku, centar za poduzetništvo u Trpinji na postojećoj lokaciji za:
  - izradu predinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza zajedno sa stručnim timovima
  - organiziranje edukacije za potrebe lokalne samouprave
  - informatičko obrazovanje odraslih
  - radionice za ruralni razvitak
  - pripreme programa za korištenje poticaja od strane Vlade RH i Županije za sadnju novih nasada voćnjaka
  - pružanje potrebnih informacija za sve zainteresirane potencijalne poduzetnike na području općine Trpinja
  - koordiniranje rada s udrugama
  - rad na projektima zajedno sa stručnim timovima na korištenju pretpripravnih i kohezijskih fondova EU.
- Poticaj i razvoj malog i srednjeg poduzetništva:
  - na prostoru poduzetničke zone
  - za preorijentaciju s klasičnih na dohodovnije kulture proizvodnje
  - za sadnju nasada voćnjaka
  - za povezivanje i udruživanje OPG-a u zadruge ili *cluster*
- Ulaganje u kapitalne investicije radi razvoja gospodarstva i to za:
  - izgradnju kanalizacijske mreže s pročišćivačem
  - rekonstrukciju vodovodne mreže
  - obnovu javne rasvjete; u nekim mjestima polovično je provedena
  - rekonstrukciju nerazvrstanih cesta
  - uređenje nogostupa u svim naseljima
  - uređenje kanala trećeg i četvrtog reda (kada dođe do kiše oranice su pod vodom, primjerice Vera, Bobota, Ludvinci)
  - adaptaciju i uređenje društvenih domova u mjestima
  - stočna groblja u Veri, Boboti i ostalim naseljima Općine urediti prema Zakonu o zbrinjavanju uginulih životinja i životinjskog otpada dok se ne izgradi kafilerija u gospodarskoj zoni Markušica
  - uređenje seoskih vodovoda u mjestima; vodovodna mreža stara je i u mjestima gdje je uveden regionalni vodovod

- uređenje uličnih kanala.
- Orijentacija na održivi ruralni razvoj s obzirom na prirodne potencijale Općine s naglaskom na:
  - lovni turizam
  - posjete kućama tradicionalnog graditeljstva
  - arheološke lokalitete
  - kulturno-umjetnička događanja KUD-ova
  - sakralne objekte i
  - spomenike kulture.
- Izgradnja poslovne zone autodrom za *catering club* na prostoru naselja u Trpinji u vlasništvu Općine.
- Izgradnja Kafilerije za uginule životinje i životinjski otpad zajedno u partnerskom odnosu s Općinama Markušica, Negoslavci, Šodolovci, Borovo i Erdut.
- U privatnoj investiciji Europa Mill d.o.o., Zagreb (kupljeno privatno zemljište) pri samom ulasku u Trpinju. U 2008. godini izgraditi će se benzinska crpka sa terminalom za kamione, praonicom, restoranom i trgovinom.
- U privatnom poduzetničkom pothvatu otvara se Biljemerkant trgovina u centru mjesta (kupljeno zemljište u privatnom vlasništvu).
- Izrada *cost benefit* analiza za kapitalna ulaganja.

Sve općine obrađene Mikroregije u okviru svojih mogućnosti rade na programima poboljšanja postojećeg stanja u svrhu očuvanja okoliša, uređenja prostora, saniranja divljih deponija i odlagališta otpada, kao i uređenju komunalne infrastrukture.

U provedbi PUR-a navedeno je postojanje Centra za održivi ruralni razvoj u Erdutu, u okviru kojega će civilni sektor, zajedno u partnerstvu s lokalnom samoupravom, poduzetnicima i osobama koje se žele uključiti u projekte održivog ruralnog razvoja, poraditi na ujedinjenju malih projekata u cjelovite veće projekte zato što takvi projekti imaju veće nade da budu prihvaćeni od strane međunarodnih novčarskih institucija, pretpriступnih i kohezijskih fondova EU.

Osim toga otvorit će se u naselju Borovo Centar za kulturu koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti, koji će također pokrenuti partnerstva između civilnog sektora i lokalne samouprave na nivou Mikroregije radi izrade zajedničkih projekata te radi traženja pomoći od svjetskih donatora i svjetskih novčarskih institucija, pretpriступnih i kohezijskih fondova EU.

U Općini Trpinja aktivirat će se ponovo Info-točka, Centar za razvoj poduzetništva u okviru kojega bi se organizirale edukacije za sve zainteresirane stanovnike Mikroregije i sve ostale poslove vezane za razvoj gospodarstva.

6. PODRUČNI KAPITAL

Pod područnim kapitalom podrazumijevamo vlasništvo jedinice lokalne samouprave koje se prikazuje u bilanci stanja kao što su zgrade i zemljište, oprema, vrijednosnice, udjeli u tvrtkama, potraživanja, ali i ona prirodna bogatstva koja se nalaze na području lokalne samouprave, koja nisu u direktnom vlasništvu JLS, ali se nalaze na njihovom području kao što su:

- izvori pitke vode
- geotermalni izvori
- jezera
- rijeke
- kulturna i spomenička baština
- sakralni objekti
- razna arheološka nalazišta
- proizvodna sredstva OPG-a
- zemljišta
- šume
- štednje
- pričuve
- tezauracije
- kulturna događanja i manifestacije i
- etno vrijednosti i dr.

Osim stvari materijalne vrijednosti i prirodnih bogatstava, u područni kapital se ubraja i ljudski kapital, vrijednost ljudskih resursa na određenom prostoru.

Ljudski kapital, sposobnost ljudskih resursa od presudne je važnosti za pokretanje razvoja.

Istovremeno u područni kapital mogu se ubrojiti i vrijednosti koje ima županija u svom vlasništvu, koje joj pripadaju i na koje ona može utjecati za pokretanje razvoja.

6.1. Područni kapital Mikroregije Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja

Područni kapital Mikroregije sastoji se od imovine koja postoji u jedinici lokalne samouprave, ljudskog kapitala, prirodnih resursa ekosustava zemlje, zraka i vode, kulturne, sakralne i spomeničke baštine, vlastite imovine obiteljskih gospodarstava, imovine poduzetnika i njihovih pogona, tezauracije i svih drugih vrijednosti koje postoje na tim područjima.

S obzirom da ne postoje sistematizirane i izračunate stvarne vrijednosti nacionalnog bogatstva u Republici Hrvatskoj, pa tako niti u jedinicama lokalne samouprave, prikazat će se

nacionalno bogatstvo prema iskazanim brojkama u bilanci stanja i stanovništvu, a ostale vrijednosti područnog kapitala prikazane su opisno.

Tablica 2. Bilanca područnog kapitala Mikroregije Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Trpinja i Šodolovci 2006. godine

AKTIVA	Iznos u kn	PASIVA	Iznos u kn
Zbroj bilance Borovo	11.703.415	Izvori:	11.703.415
Zbroj bilance Erdut	27.949.035	Izvori:	27.949.035
Zbroj bilance Markušica	8.918.874	Izvori:	8.918.874
Zbroj bilance Negoslavci	1.945.627	Izvori:	1.945.627
Zbroj bilance Šodolovci	3.996.400	Izvori:	3.996.400
Zbroj bilance Trpinja	5.461.443	Izvori:	5.461.443
Ukupna bilanca:	59.974.794		59.974.794

Vrijednosti koje se ne nalaze u bilanci i vlasništvu Mikroregije: Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja

Tablica 3. Bilanca stanovništva = ljudski kapital Mikroregije Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja

Stanovništvo	Ukupno	% udjela	Aktivno i ostalo stanovništvo	Aktivno	% udjela
Borovo	5.360	20,06	Borovo	2.512	9,4
Erdut	8.417	31,50	Erdut	3.459	12,95
Markušica	3.053	11,43	Markušica	1.400	5,24
Negoslavci	1.466	5,49	Negoslavci	685	2,56
Šodolovci	1.955	7,32	Šodolovci	784	2,93
Trpinja	6.466	24,20	Trpinja	2.766	10,65
			ukupno aktivno st.	11.606	43,44
			ostalo	15.111	56,56
Ukupno stanovništvo Mikroregije	26.717	100,00	Ukupno stanovništvo Mikroregije	26.717	100,00

Izvor: Bilance općina – stavke iz bilance objašnjene u okviru obrađenog materijala svake općine

Tablica 4. Pregled vrijednosti Mikroregije koje se ne nalaze u bilancama općina

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
Općina Borovo:			
- poljoprivredne površine:	xxxx	glavnica žitelja Općine Borovo (prirodni resursi)	xxxx
- oranice 1.844 ha,			
- pašnjaci 161 ha			
- šumsko zemljište 274 ha	xxxx		xxxx
- neplodno tlo 516 ha	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- močvara bogata ribom i još dvije bare koje su prirodna mrjestilišta ribe	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- eksploatacijska polja pijeska u istočnom i jugoistočnom dijelu Općine Borovo	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- prirodno stanište bijelih roda, čak 23 gnijezda, te je s tim u vezi pokrenut projekt pod nazivom <i>Bijela roda</i> .	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- prva gospodarska zona uređuje se na površini od 11,83 ha, 50% gospodarske	xxxx	glavnica Općine Borovo u vlasništvu Općine.	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
zone obnovljeno s kompletnom infrastrukturom i stavljen dio u funkciju - mini-zona na površini oko 2,5 ha – sušare, silosi i dvije farme tovnih svinja i mliječnih krava			
- arheološko nalazište <i>Gradac</i> iz 8. stoljeća - prostor 2 km udaljen od naselja, gdje je pronađen je veliki broj predmeta kao sto su drške od grnčarije, keltski novac iz 1762. godine (pohranjen u Muzeju u Vukovaru)	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
<ul style="list-style-type: none"> - sakralni objekti: <ul style="list-style-type: none"> - crkva sv. arhidakona Stefana Prvomučenika • ostala sakralna baština: <ul style="list-style-type: none"> - inventar parohijske crkve sv. arhidakona Stefana Prvomučenika - ikonostas iz 18. stoljeća ima posebnu umjetničku vrijednost - posebno uređen parohijski dom sv. arhidakona Stefana Prvomučenika za okupljanje vjernika 	xxxx	glavnica crkvenih institucija	xxxx
<p>spomenička baština:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spomen-ploča palim borcima i ŽFT i član NK «Sloga», spremište NK - spomen-ploča palim borcima i ŽFT u mjestu - spomenik palim borcima i ŽFT na šk. B. Maslarić - spomen-ploča na kući u kojoj je održan I. sastanak KP Borovo, 1941. godina, Željeznička ulica 26 <p>- spomenik <i>12 redarstvenika</i> povodom događaja iz 1991. godine (napravljen 2002. g.)</p>	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- etno kuća prepoznatljive gradnje za kraj u kojem se nalazi	xxxx	glavnica – privatni posjedi	xxxx
- galerija likovne umjetnosti u kojoj izlažu svoja djela umjetnici izvornog slikarstva i akademski umjetnici iz Borova i sudionici iz drugih država (Srbije, Crne Gore, Makedonije, BiH, Mađarske, itd.)	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- vrijednosti komunalne infrastrukture	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- škola	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- vrtić	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- čitaonica i biblioteka	xxxx	glavnica Općine Borovo	xxxx
- štednje	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- tezauracija stanovništva	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
- pričuve	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- privatni kapital poduzetnika	xxxx	glavnica poduzetnika	xxxx
- narodne predaje, običaji, povijesna obilježja, spomeničke vrijednosti kraja, bogata gastronomska ponuda	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog kapitala	xxxx
Općina Erdut:			
- poljoprivredne površine: - oranice 9.184 ha - voćnjaci 137 ha - vinogradi 549 ha - livade 92 ha - pašnjaci 616 ha	xxxx	glavnica žitelja Općine Erdut (prirodni resursi)	xxxx
- šumsko zemljište 2.319 ha,	xxxx		xxxx
- neplodno tlo 2.561 ha	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx
- rijeke Dunav i Drava protječu rubnim dijelovima Općine kojoj pripada 36 km dunavske obale i 13 km dravske obale	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx
- izvor geotermalne i sumporne vode u Aljmašu i Erdutu (do danas još neistraženo)	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx
- izvor vode kod kapelice <i>Gospa pod lipom</i> u Aljmašu	xxxx	glavnica crkvenih institucija RH	xxxx
- izvor pitke vode u Dalj planini kod manastira <i>Uspenja presvete Bogorodice</i> , poznatiji kao <i>Daljska vodica</i> ; pitke vode nema u većim količinama, a narod mu prepisuje ljekovita svojstva	xxxx	glavnica crkvenih institucija	xxxx
- od mineralnih sirovina postoje rezerve opekarske gline (lokalitet pored Bijelog Brda) i građevinskog pijeska	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx
- gospodarska zona u Bijelom Brdu i Prkosu (poljoprivredno dobro koje se nalazi na prostoru između naselja Dalja i Erduta) na ukupnoj površini od 8,9 ha	xxxx	glavnica Općine Erdut u vlasništvu općine.	xxxx
- na području Općine Erdut nalazi se 8 pojedinačno zaštićenih civilnih i sakralnih građevina, 12 arheoloških lokaliteta, 2 etnološke građevine i više spomen-obilježja vezanih uz radnički pokret i II. svjetski rat.	xxxx	glavnica Općine i crkvenih institucija	xxxx
- značajna kulturna dobra na području Općine Erdut su: - <i>Srednjovjekovni Erdut</i> - ostatci kula s kraja 15. stoljeća - dvorac <i>Kurija Adamović – Cseh</i> iz sredine 19. stoljeća, - te arheološka nalazišta: - dvije srednjovjekovne nekropole koje pripadaju tzv. bjelobrdskej kulturi - rodna kuća Milutina Milankovića - rodna kuća Božidara Maslarića	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
<ul style="list-style-type: none"> • Arheološki lokaliteti na području općine Erdut: <ul style="list-style-type: none"> ○ Registrirani: <ul style="list-style-type: none"> - Aljmaš «Crkvina i Stepničevac», prapovijesno i srednjovjekovno nalazište - Aljmaš «Podunavlje», prapovijesno nalazište - Bijelo Brdo «Bajer te Ul. Venecije», prapovijesno i srednjovjekovno nalazište - Dalj «Bajer», antičko nalazište - Dalj «Bogaljevci», srednjovjekovno nalazište - Dalj «Busija», prapovijesno nalazište - Dalj «Livadice», prapovijesno nalazište - Dalj «Poloj-Lisova skela», prapovijesno nalazište - Dalj. planina «Velika straža», prapovijesno nalazište - Dalj. planina «Kraljevo brdo», prapovijesno nalazište - Erdut «Mali Varad, Veliki Varad i Žarkovac», prapovijesno nalazište - Erdut «Stari prkos i Kremenuša», prapovijesno nalazište ○ Evidentirani: <ul style="list-style-type: none"> - Aljmaš «Selište», srednjovjekovno nalazište - Aljmaš «Čvorkovac», antičko nalazište - Aljmaš «Ul. M. Gupca», prapovijesno nalazište - Aljmaš «Zlatna ulica 52», prapovijesno nalazište - Bijelo Brdo «Baldino Brdo», antičko nalazište - Dalj «Gradac», srednjovjekovno nalazište - Dalj «Daljska vodica», srednjovjekovno nalazište - Dalj «Mala straža», prapovijesno nalazište - Dalj «Dolovi», prapovijesno nalazište - Dalj «Marinovci», prapovijesno nalazište - Dalj «Lipovac», antičko nalazište - Erdut «Centar naselja», srednjovjekovno nalazište - Erdut «Orašje», prapovijesno nalazište 	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
- kuće tradicionalnog graditeljstva.	xxxx	glavnica – privatni posjedi	xxxx
- u Općini Erdut koja obuhvaća četiri naselja postoji sedam crkava, manastir i patrijaršijski dvor i to:	xxxx	glavnica crkvenih institucija	xxxx
- crkva Gospe od Utočišta u Aljmašu			
- crkva sv. Nikolaja u Bijelom Brdu,			
- katedralna crkva svetog Dimitrija u Dalju			
- katolička crkva svetog Josipa u Dalju			
- katolička crkva sv. Stjepana kralja u Dalj planini			
- crkva Svih svetih u Erdutu i			
- pravoslavna crkva svetog arhandela Gavrila u Erdutu			
- patrijaršijski dvor - ljetna rezidencija srpskih patrijarha u Dalju			
- manastir Uspenja presvete Bogorodice u Dalj planini			
- ostale sakralne građevine su:			
- patrijaršijski park.			
- stara srpska vjeroispovjedna škola u Dalju iz 1906. godine			
- vrijednosti komunalne infrastrukture	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx
- škole	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx
- novoizgrađeni vrtić u Bijelom Brdu	xxxx	glavnica Općine Erdut	xxxx
- pričuve	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- štednje	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- tezauracije stanovništva	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- privatni kapital poduzetnika	xxxx	glavnica poduzetnika	xxxx
- narodne predaje (priče o <i>Zlatnoj ulici</i> i <i>Carskoj bašči</i>), običaji, povijesna obilježja, spomeničke vrijednosti kraja, bogata gastronomska ponuda	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog kapitala	xxxx
Općina Markušica:			
- poljoprivredne površine:	xxxx	glavnica žitelja Općine Markušica (prirodni resursi)	xxxx
- oranice 6.062 ha			
- voćnjaci 32 ha			
- vinogradi 3 ha			
- livade 53 ha			
- pašnjaci 318 ha			
- šumsko zemljište 331 ha	xxxx		xxxx
- neplodno tlo 530 ha	xxxx	glavnica Općine Markušica	xxxx
- rijeke Vuka i Vučica	xxxx	glavnica Općine Markušica	xxxx
- bogatstvo mineralnih sirovina	xxxx	glavnica Općine Markušica	xxxx
- zaštićena prirodna baština – zaštićeni krajolik Vuke površine 107 ha	xxxx	glavnica Općine Markušica	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
<ul style="list-style-type: none"> - predviđeno zemljište za gospodarske zone u naseljima Gaboš i Markušica, te za gospodarsku zonu Kafilerija u blizini naselja Markušica na kojima je potrebno urediti infrastrukturu na ukupnoj površini od oko 18 ha 	xxxx	glavnica Općine Markušica u vlasništvu općine.	xxxx
<ul style="list-style-type: none"> - arheološki lokaliteti: <ul style="list-style-type: none"> - Gaboš – <i>Mišljenovci</i>, prapovijesni arheološki lokalitet - Markušica – <i>Gradina</i>, prapovijesni arheološki lokalitet - Ostrovo – <i>Žankovac</i>, antički arheološki lokalitet - Ostrovo – <i>Henrikovci</i>, antički arheološki lokalitet 	xxxx	glavnica Općine Markušica	xxxx
<ul style="list-style-type: none"> - bogatstvo kulturne i spomeničke baštine: <ul style="list-style-type: none"> - Markušica – spomenik poginulim sovjetskim avijatičarima; na mjesnom groblju nalazi se spomenik ruskoj ženi-pilotu Evgeniji Černjiševoj - Gaboš – spomenik palim borcima i ŽFT ispred društvenog doma - Gaboš – spomen-ploča palim borcima i ŽFT na OŠ - Gaboš – spomen-ploča Stevanu Paliću - Markušica – spomenik palim borcima i ŽFT - Markušica – spomen-ploča palim borcima i ŽFT na OŠ - Markušica – spomenik Černišev Evgenij na groblju - Markušica – spomenik fontana s spomenikom pl. Kosti Rakinu, u središtu naselja - Ostrovo – spomen-ploča SKOJ-evcima, Ulica V. Nazora - Ostrovo – spomenik palim borcima i ŽFT u središtu naselja 	xxxx	glavnica Općine Markušica	xxxx
bogatstvo sakralne baštine: <ul style="list-style-type: none"> - Markušica – parohijska crkva silaska sv. Duha - Gaboš – parohijska crkva rođenja Presvete Bogorodice - Ostrovo – parohijska crkva sv. Jovana Preteče (Krstiteljja) 	xxxx	glavnica crkvenih institucija	xxxx
<ul style="list-style-type: none"> - kuće tradicionalnog graditeljstva 	xxxx	glavnica – privatni posjedi	xxxx
<ul style="list-style-type: none"> - vrijednosti komunalne infrastrukture 	xxxx	glavnica Općine Markušica	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
- škole	xxxx	glavnica Općine Markušica	xxxx
- štednje	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- tezauracije stanovništva	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- pričuve	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- privatni kapital poduzetnika	xxxx	glavnica poduzetnika	xxxx
- narodne predaje, običaji, spomenička vrijednost kraja, povijesna obilježja, gastronomska ponuda	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog kapitala	xxxx
Općina Negoslavci			
- poljoprivredne površine: - oranice 1.857 ha - voćnjaci 15 ha - vinogradi 10 ha - pašnjaci 19 ha	xxxx	glavnica žitelja Općine Negoslavci (prirodni resursi)	xxxx
- šumsko zemljište 7 ha	xxxx		xxxx
- neplodno tlo 147 ha	xxxx	glavnica Općine Negoslavci	xxxx
- posebni prirodni prostori - područje uz potok Savak u južnom dijelu Općine Negoslavci	xxxx	glavnica Općine Negoslavci	xxxx
- područje ribnjaka <i>Dobra voda</i> , u površini od 3,1 ha	xxxx	glavnica Poljoprivredne zadruge Negoslavci	xxxx
- kuće tradicionalnog graditeljstva.	xxxx	glavnica – privatni posjedi	xxxx
sakralna baština: - crkva u središtu sela sagrađena je 1759. godine, posvećena je Uspenju Presvete Bogorodice, spomenik je kulture - kapelica pored groblja, posvećena je Sv. Ivanu, a sagrađena je u 17. stoljeću	xxxx	glavnica crkvenih institucija	xxxx
kulturna baština: - zgrada prve škole u središtu Negoslavaca najstarija je zgrada u JLS, podignuta 1761., obnovljena 1909. godine - zgrada JLS Negoslavci izgrađena je 1901. godine - dvije skupne grobnice 4 palih boraca u NOB-u - spomen-česma palim borcima i ŽFT - skupna grobnica 7 strijeljanih boraca u Dudiku, crkva Uspenja, centar sela, - spomen-ploča Dušanu Plećašu.	xxxx	glavnica Općine Negoslavci	xxxxx
- gospodarska zona – za farme oko 10 ha	xxxx	glavnica općine u vlasništvu općine	xxxx
- novi parohijski dom	xxxx	glavnica crkvenih institucija	xxxx
- vrijednosti komunalne infrastrukture	xxxx	glavnica Općine Negoslavci	xxxx
- škola	xxxx	glavnica Općine Negoslavci	xxxx
- štednje	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- tezauracije stanovništva	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- pričuve	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- privatni kapital poduzetnika	xxxx	glavnica poduzetnika	xxxx
- potencijalni turistički potencijali prostora: smotra folklor a i	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
malonogometni turnir, koji okupe i do 300 posjetitelja		kapitala	
- narodne predaje, običaji, spomenička vrijednost kraja, povijesna obilježja, gastronomska ponuda	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog kapitala	xxxx
Općina Šodolovci			
- poljoprivredne površine: - oranice 5.368,34 ha - voćnjaci 15,22 ha - vinogradi 4,41 ha - pašnjaci 234,8 ha	xxxx	glavnica žitelja Općine Šodolovci (prirodni resursi)	xxxx
- šumsko zemljište 1.478,3ha	xxxx		xxxx
- neplodno tlo 617,33 ha	xxxx	glavnica Općine Šodolovci	xxxx
- ribnjaci 45 ha	xxxx	glavnica Općine Šodolovci	xxxx
• postoje dva registrirana arheološka nalazišta u naselju Koprivna i to: ○ <i>Vodenčina</i> - prapovijesno nasljeđe ○ <i>Udovičko polje</i> - srednjovjekovno nalazište, te brojni spomenici iz vremena NOB-a lokalnog značaja	xxxx	glavnica Općine Šodolovci	xxxx
- u naselju Koprivna na mjesnom groblju je pravoslavna crkva/grobljanska kapela/ Male Gospe, registrirani spomenik graditeljske baštine; kapela je izuzetno vrijedan primjerak srednjovjekovne arhitekture (barokizirana u 18. stoljeću) ostali sakralni objekti su: pravoslavne bogomolje u naseljima Silaš i Petrova Slatina, kao i započeta crkva Svetog proroka Ilije u Silašu	xxxx	glavnica crkvenih institucija	xxxx
- u naselju Silaš postoji etnološki spomenik Čardak	xxxx	glavnica općine Šodolovci	xxxx
- kuće tradicionalnog graditeljstva	xxxx	glavnica – privatni posjedi	xxxx
- vrijednosti komunalne infrastrukture	xxxx	glavnica Općine Šodolovci	xxxx
- škole	xxxx	glavnica Općine Šodolovci	xxxx
- štednje	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- tezuracije stanovništva	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- pričuve	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- privatni kapital poduzetnika	xxxx	glavnica poduzetnika	xxxx
- narodne predaje, običaji, spomenička vrijednost kraja, povijesna obilježja, gastronomska ponuda	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog kapitala	xxxx
Općina Trpinja			
- poljoprivredne površine: - oranice 10.466 ha - voćnjaci 105 ha - vinogradi 43 ha - pašnjaci 489 ha	xxxx	glavnica žitelja Općine Trpinja (prirodni resursi)	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
- šumsko zemljište 340ha	xxxx		xxxx
- neplodno tlo 916 ha	xxxx	Glavnica Općine Trpinja	xxxx
- planirana je poduzetnička zona na površini od 43 ha za prerađivačke kapacitete, agro-zona za farme površine cca 200 ha, <i>catering</i> autodrom za <i>catering club</i> na prostoru naselja u Trpinji	xxxx	glavnica Općine Trpinja u vlasništvu općine	xxxx
- postoji mogućnost razvoja lovnog turizma i održavanje brojnih manifestacija kulturnih i športskih sadržaja	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog kapitala	xxxx
- kuće tradicionalnog graditeljstva (u Trpinji Gajčanska ulica, Velika ulica, Gavrilova ulica, Novi šor, Manojlova ulica i dr.)	xxxx	glavnica – privatni posjedi	xxxx
<ul style="list-style-type: none"> • postoje brojna arheološka nalazišta u mjestima: <ul style="list-style-type: none"> - Bobota – <i>Savulja</i>, prapovijesni arheološki lokalitet, <i>Staro Ljeskovo</i>, antički arheološki lokalitet, <i>Markovo Brdo</i>, prapovijesni arheološki lokalitet, <i>Stari Siget</i> u Staroj Boboti, srednjovjekovni arheološki lokalitet. - u Bršadinu postoje ostatci vojne bolnice iz doba Austro-Ugarske poznatije pod nazivom <i>Drveni Beč</i> - Trpinja - <i>Staro Selo</i>, prapovijesni arheološki lokalitet - Pačetin - <i>Parcela PIK-a IV</i>, prapovijesni arheološki lokalitet - Ludvinci - <i>Barvala</i>, prapovijesni arheološki lokalitet 	xxxx	glavnica Općine Trpinja	xxxx
<ul style="list-style-type: none"> - postoje brojne manifestacije koje se održavaju gotovo cijele godine (od veljače do listopada): <ul style="list-style-type: none"> - manifestacije kulturnog sadržaja (smotre folkloru i amaterskog kulturnog stvaralaštva) - športske manifestacije - manifestacija <i>Dani vina</i>. 	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog kapitala	xxxx
<ul style="list-style-type: none"> - brojni sakralni objekti: <ul style="list-style-type: none"> - parohijska crkva Vaznesenja Gospodnjeg u Trpinji - parohijska crkva sv. Velikomučenika Georgija u Boboti - katolička crkva srca Isusovog u Čelijama - pravoslavna crkvena opština 	xxxx	glavnica crkvenih institucija	xxxx

Aktiva = Sredstva	Iznos u €	Pasiva = Izvori	Iznos u €
Bršadin - crkva sv. Nikolaja u Pačetinu i - pravoslavna crkvena opština Vera			
- brojni spomenici antifašizma	xxxx	glavnica Općine Trpinja	xxxx
- vrijednosti komunalne infrastrukture	xxxx	glavnica Općine Trpinja	xxxx
- škole	xxxx	glavnica Općine Trpinja	xxxx
- knjižnica u Trpinji	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- štednje	xxxx	glavnica općine Trpinja	xxxx
- tezauracije stanovništva	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- pričuve	xxxx	glavnica stanovništva	xxxx
- privatni kapital poduzetnika	xxxx	glavnica poduzetnika	xxxx
- narodne predaje, običaji, spomenička vrijednost kraja, povijesna obilježja, gastronomska ponuda	xxxx	glavnica etno baštine i posebne vrijednosti ljudskog kapitala	xxxx
Zbroj bilance: neprocjenjive vrijednosti materijalne i nematerijalne imovine Mikroregije Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja	xxxx	Zbroj bilance: neprocjenjive vrijednosti materijalne i nematerijalne imovine Mikroregije općina	xxxx

7. RURALNI RAZVOJ

Prema definiciji OECD-a ruralnim područjima smatraju se zajednice s manje od 150 stanovnika po kvadratnom kilometru. U Republici Hrvatskoj ruralni prostor predstavlja 90% kopnenog dijela ili 61% naseljenog dijela u kojemu živi oko 47% ukupnog stanovništva.

To su područja u kojima prevladavaju poljoprivredne i šumske površine, gdje živi domicilno stanovništvo u manjim ili većim naseljima i bavi se većinom poljoprivredom, ratarstvom, stočarstvom, voćarstvom i vinogradarstvom, uzgojem raznih drugih poljoprivrednih kultura, ili ponegdje obrtom koji postepeno odlazi u izumiranje. Ruralni prostori često nemaju svu potrebnu infrastrukturu, kao što su središnje ceste, struja, voda, plin, telekomunikacije, kanalizacija, uređena odlagališta otpada, tako da je rad i život ljudi u takvim prostorima otežan.

«Ruralni je prostor značajni prirodni resurs koji zahtijeva pažljivo održavanje i upravljanje te svrsishodnu uporabu na dobrobit sadašnjih i budućih naraštaja. Osim potrebe postojanja nacionalne strategije ruralnoga razvitka, potrebno je, prema načelu supsidijarnosti*, na razini regija praviti regionalne operacijske planove za pokretanje razvoja... Uspješna strategija lokalnoga ekonomskog razvitka je ona strategija koja je nastala kao rezultat prepoznatljivih potreba u lokalnoj zajednici i koju aktivno podržavaju i lokalne vlasti i ostali lokalni čimbenici**»⁴⁵

Polazimo od postavke da ruralni razvoj podrazumijeva usklađenost u postignuću kvalitete življenja svih ljudi i zajednica u jednoj državi uz očuvanje autohtonih vrijednosti kraja. To znači da su svi krajevi u jednoj državi ujednačeno razvijeni, da kroz sve dijelove zemlje postoje ceste, voda za piće, plin, telekomunikacije, struja, kanalizacija s pročišćavačem, uređene deponije s ugovorenim prostorom za reciklažu i proizvodnju sekundarnih sirovina, sa zajedničkom brigom za očuvanje okoliša i organiziranom brigom za edukaciju stanovništva prema usklađenim standardima.

Ruralni razvoj istovremeno podrazumijeva da se njeguju specifičnosti kraja, etno vrijednosti, kulturna i spomenička baština, sakralna mjesta, posebitosti i kvaliteta kulinarskih specijaliteta.

Ruralni razvoj također podrazumijeva da se njeguju različitosti ljudi u vjeri, običajima, s različitostima stilova življenja svih koji žive na ovim prostorima, jer oni daju mozaik ljepote, razbijaju monotoniju, potiču radoznalost i ponudu specifičnosti.

⁴⁵ Okvir za ruralni razvitak, SLAP, Osijek, 2005., G. Ćorić, I. Podgorčić, Poduzetnički pristup ruralnom razvitku, str. 51.

* Namjena načela supsidijarnosti je osigurati učinkovito donošenje odluka što bliže građanima, odnosno onima kojih se to neposredno tiče. Osim toga, primjena ovoga načela osigurava i neprekidnu provjeru provedbe aktivnosti na razini zajednice i njezine opravdanosti u odnosu na mogućnost njene provedbe na nacionalnoj ili regionalnoj razini. Bit je u formulaciji i provođenju plana i Programa koji prvenstveno spadaju u djelokrug nadležnosti regionalnih i lokalnih jedinica.

** Iz tematskog izvještaja Ekonomski razvoj, osnaživanje i razvoj zajednice u Hrvatskoj u sklopu programa Mobilizacije i razvoj zajednice, MAP Savjetovanja, veljača 2005., G. Ćorić

Nositelji ruralnog razvoja su udruge, kulturna i umjetnička društva zajedno, a s lokalnom samoupravom doprinose kvaliteti življenja domicilnog stanovništva.

Cilj je potaknuti poduzetništvo da se uključi zajedno s udrugama u rad na općem dobru, a koje u konačnici uvijek bude na opće zadovoljstvo i opći interes svih žitelja mjesta, regije i konačno cijele Republike Hrvatske.

Da bismo mogli razmišljati o kvalitetnom ruralnom razvitku Republike Hrvatske, prije svega treba usklađeno (Vlada preko resornih ministarstava, lokalne uprave i samouprave) poraditi na programima:

- očuvanja tradicionalnih izumirućih obrta
- istraživanja arheoloških lokaliteta, radi naše povijesti i interesa drugih
- istraživanja geotermalnih izvora ljekovitih voda i omogućiti lokalnoj samoupravi izgradnju lječilišta i drugih sadržaja, (takvih izvora ima po cijeloj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu)
- povećati utjecaj lokalne samouprave kod upravljanja prirodnim resursima na njenom području.

Potrebno je poraditi na popisu:

- naše spomeničke baštine, kulturnih i sakralnih objekata
- svih značajnijih zbirki etno vrijednosti koje govore o ljudima i njihovim običajima u kraju gdje su radili i živjeli
- neiskorištenih ribnjaka za športski ribolov
- svih važnih događanja i životnih priča, kako bi se prenosile mlađim naraštajima, strancima koji dolaze na ove naše prostore radi boravka ili otvaranja proizvodnih pogona.

Ruralni prostori se trebaju zaštititi⁴⁶, opisati svoju opstojnost, svoje običaje, svoje bogatstvo u kulturnim i drugim sadržajima, kako bi bili predstavljeni svijetu u svim svojim vrijednostima, kvaliteti koju imamo i koje nam pripada.

Ne smije se dozvoliti da odlazimo u zajedništvo bez stvarne zaštite visokosofisticiranom tehnikom i nepredstavljeni u svoj svojoj ljepoti kulturnih, likovnih, športskih, ekoloških i drugih vrijednosti i događaja kojima obiluje ovaj kraj.

Osnovni je problem što nigdje ne postoje sistematizirana evidencija etno vrijednosti, spomenička, kulturna i sakralna dobra, procijenjene vrijednosti građevina tradicionalnog graditeljstva kao i svih drugih sadržaja koje postoje u jednom naselju, a što sve zajedno čini prirodno i etno bogatstvo, koje se može staviti u funkciju ruralnoga razvoja.

Nema evidencije, nema bilance nacionalnog bogatstva, pa tako nema niti bilo kakovog znanja i pretpostavki o tome koliko zapravo vrijedimo i što sve imamo u našem mirazu.

---

⁴⁶ Thomas Fridman, *The Lexus and the Olive Tree*, 2000., by the Thomas L. Friedman p.134.

7. 1. Mikroregija Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Trpinja i Šodolovci u programu ruralnog razvitka

Mikroregija Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Trpinja i Šodolovci u programu ruralnog razvoja vidi svoje prilike za ubrzani gospodarski razvoj izradom projekata koje vode organizirane udruge civilnog društva zajedno s FORUMOM udrugama u partnerstvu s lokalnom samoupravom, gospodarstvenicima, obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima i pojedincima koji imaju jasnu viziju i žele se uključiti u razvojne projekte.

Predviđeno je da će **Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu** zajedno sa suradnicima i udrugama koje ga čine, predstavnicima lokalnih samouprava, organizacijama civilnog društva iz općina, gospodarstvenicima, obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, i pojedincima u partnerstvu, umreženo raditi na objedinjavanju malih projekata u veće kako bi ih mogli aplicirati za financiranje svjetskim donatorima, novčarskim financijskim institucijama, pretprikladnim i kohezijskim fondovima EU.

7. 1. 1. Ruralni razvoj Općine Borovo

Općina Borovo - s obzirom na prirodni položaj kojeg ima, prostor uz Dunav, dunavske ade sa 194 ha pašnjaka od kojih je $\frac{1}{4}$ površine predviđena za športsko rekreacijsko izletište *Poretak* na kojem se planiraju sadržaji: zimovnik, šetnica i kupalište, trim staza, ponuda uslužnih djelatnosti sa ribnjakom (bogatstvo šuma, različitih vrsta ptica i riba) - ima značajan prirodni potencijal za ostvarivanje programa održivog ruralnog razvitka stvaranjem prepoznatljivog turističkog proizvoda i bavljenja turizmom. To je prostor koji je djelomično uređen, ali dodatnim investiranjem u infrastrukturu (kao što su pješačke staze, trim-staza, biciklistička staza, otvaranje konjičkog kluba, uređenje konjičkih staza, uvođenje struje u vikend-naselje Savulja, koje pruža posebni ugođaj) dobit će se dodatna vrijednost ovog kraja.

Ovaj dio Dunava predstavljao je kroz povijest značajan izvor prihoda stanovništvu, a značajan je čimbenik za razvoj Borova i danas. Ovaj se prostor uklapa u cjelovitu ponudu ruralnog održivog razvoja ne samo Borova, već i cijelog kraja.

Na području Općine postoje tri bare: močvara bogata ribom u čijoj neposrednoj blizini se nalazi vikend naselje Savulja i još dvije bare koje su prirodna mrjestilišta ribe. Na tom području odvija se športski ribolov, te je u tu svrhu izgrađena staza uz bare.

Postoji prostor tzv. Ruža vjetrova - isprepletanje zračnih struja, pogodno za odmorišta i rekreaciju, što može biti sadržajni dio turističke ponude.

U Općini postoji prirodno stanište bijelih roda, čak 23 gnijezda, te je s tim u vezi pokrenut projekt pod nazivom Bijela roda.

Postoje eksploatacijska polja pijeska u istočnom i jugoistočnom dijelu Općine Borovo.

U blizini samoga mjesta nalazi se arheološko nalazište *Gradac* iz 8. stoljeća – prostor 2 km udaljen od naselja na kojem je pronađen veliki broj predmeta kao sto su drške od gmčarije, keltski novac iz 1762. godine (pohranjen u Muzeju u Vukovaru).

Kulturno-umjetnički i sakralni sadržaji toliko su brojni da mogu upotpuniti kompletnu turističku ponudu Općine Borovo.

Postoji posebno uređen parohijski dom sv. arhidakona Stefana Prvomučenika za okupljanje vjernika i crkva sv. arhidakona Stefana Prvomučenika.

Od ostale sakralne i spomeničke baštine koja se može koristiti u turističkoj ponudi su:

- inventar parohijske crkve sv. arhidakona Stefana Prvomučenika
- ikonostas iz 18. stoljeća koji ima posebnu umjetničku vrijednost
- spomen-ploča palim borcima i ŽFT na objektu NK
- spomen-ploča palim borcima i ŽFT u mjestu
- spomenik palim borcima i ŽFT na zgradi OŠ B. Maslarić
- spomen-ploča na kući u kojoj je održan I. sastanak KP Borovo, 1941. godine, Željeznička ulica 26
- spomenik **12 redarstvenika** povodom događanja iz 1991. godine (napravljen 2002. godine)

U Općini postoje razvijena lovačka društva za nisku divljač u predjelima dunavskih ada, razvijena ribolovna društva, a registriranih su četiri alasa.

Osobitost mjesta je etno kuća prepoznatljive gradnje za kraj u kojem se nalazi. Postoji uređena galerija likovne umjetnosti u kojoj izlažu svoja djela umjetnici izvornoga slikarstva i akademski umjetnici iz Borova i sudionici iz drugih država (Srbije, Crne Gore, Makedonije, BiH, Mađarske, itd.).

Od kulturno-umjetničkih društava poznata i atraktivna je udruga KUD „Branislav Nušić“ unutar koje djeluje tamburaški orkestar, folklorna, dramska, recitatorska i likovna sekcija.

Općina je poznata po brojnim manifestacijama koje se organiziraju u okviru manifestacije *Dani Borova* kao što su:

- folklor – *Međunarodna smotra folklor, poetsko muzičke večeri SKUD-a Prosvjeta*
- *fišijada* – međunarodna manifestacija
- likovne manifestacije – *likovna kolonija*
- sportske manifestacije – *Međunarodni šahovski turnir, Noćni basket turnir, Tradicionalni turnir u malom nogometu*
- dramska sekcija.

Za turističku ponudu aktivna je i udruga antifašističkih boraca Hrvatske – nastavljaju tradiciju iz vremena NOB-a, obilježavaju tradiciju oslobođenja Borova od fašizma. Udruga umirovljenika „Zapadni Srijem“ - Podružnica Borovo ističe se posebnom aktivnošću u području kulture i poboljšanja životnih uvjeta umirovljenika.

U svrhu ostvarivanja ruralnog razvoja izgradit će se hotel s restoranom za 30 osoba, za tu je namjenu lokacija već određena.

U tijeku je priprema projekata za izgradnju:

- izgradnja šetnice uz Dravu i Dunav
- izgradnja ugostiteljskih objekata uz šetnicu
- izgradnja biciklističke staze uz Dravu i Dunav
- izgraditi izletišta na Dunavu zvano Poretak s kompletnim sadržajem: kupalište, prostor za rekreaciju, zimovnik za brodice i čamce i dr.
- razvoj vjerskog turizma u partnerstvu s Općinom Erdut – pravoslavni manastir u Dalj planini Uspenja presvete Bogorodice.
- ponuda etno vrijednosti, etno kuća sa mlinom starim 150 godina i zaštićeni prostor arheološkog lokaliteta *Gradac*
- izrada plana s planom znamenitosti i kulturne baštine ispred zgrade Općine.

Ulaganje u kapitalne investicije radi razvoja gospodarstva

- Investicije u infrastrukturu za završetak drugog dijela gospodarske zone.

- Izgradnja ceste do druge poduzetničke zone koja je planirana u partnerstvu s Općinom Trpinja.
- Investicije u izgradnju zajedničke gospodarske zone s Općinom Trpinja.
- Izgradnja javne rasvjete u vikend-naselju Savulja, Borovo
- Uredjenje preostalih 5 % sporednih cesta.
- Izgradnja kanalizacijske mreže i mreže odvodnje.
- Rekonstrukcija nogostupa i izgradnja na pojedinim mjestima.
- U privatnim obiteljskim kućama motivirati ljude za preorijentaciju na turističku djelatnost kreditnim linijama; oko 40 OPG-a mogu se odmah uključiti u razvojni program Općine. (Županija stimulira otvaranje privatnih turističkih odredišta, Općina će subvencionirati kamate 3-4 %).
- Stimulirati gastro-ponudu u OPG-ima.
- Formiranje Centra za kulturu, koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti čiji su radovi u tijeku.
- Izgraditi prilaze do lovačkog doma i arheološkog nalazišta Gradac.
- Radi razvijanja turističke ponude otvoriti školu jahanja i sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora.
- Angažirati stručnjake, arheologe, koji bi vršili iskapanja arheološkog nalazišta Gradac.
- Izvršiti učvršćivanje obale Dunava; zbog velike aktivnosti voda Dunava narušava obalu; kako je najveći vodostaj Dunava 7,20 m, planira se sagraditi *obalo utvrda* i nasipanje obale na 820 m; u zadnjih 20-ak godina 15-17 metara obale je nestalo zbog djelovanja Dunava.
- Sagraditi mostić za trim-stazu i jedan veći most.
- Zajedno s udrugama i poduzetnicima staviti u funkciju razvoja turizma: prirodna bogatstva vezana za Dunav, 194 ha pašnjaka od kojih je ¼ površine predviđena za športsko rekreacijsko izletišta Poretak na kojem se planiraju sadržaji: zimovnik, šetnica i kupalište, trim staza, ponuda uslužnih djelatnosti sa ribnjakom (bogatstvo šuma, različitih vrsta ptica i riba), vožnja turista čamcem i dr.
- Poraditi na umrežavanju udruga na programu razvoja turizma kao što su lovačko i ribolovno društvo, Udruga ukrasnih životinja «Feniks».
- Kulturno-umjetničke manifestacije, sve manifestacije različitih sadržaja (koje privuku 5 – 6 tisuća turista) staviti u funkciju turističke ponude i razvoja.
- Uredjenje kuća tradicionalnog graditeljstva u svrhu razvoja turizma.
- Izrada preinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza za planirana kapitalna infrastrukturna ulaganja.

Osim toga mjesto ima posebne vrijednosti, osim navedenih turističkih, prirodnih i materijalnih sadržaja u ljudskom kapitalu, u interesu stanovništva za ulaganje u stvaranje turističkog proizvoda koji će biti prepoznatljiv u ostvarivanju programa održivog ruralnog razvitka Općine Borovo.

OPG-i postepeno prelaze s klasičnih kultura poljoprivredne proizvodnje na plastenike i staklenike i bavljene povrtlarstvom, jer postoje tržišta u bližem, ali i širem okruženju. S obzirom na PUR i održivi ruralni razvoj, u kojem je turizam jedna od vodećih programskih orijentacija Općine Borovo, ova proizvodnja imat će dolaskom turista svoje potrošače u samom mjestu u OPG-ima i drugim turističkim odredištima.

Za što bolji uspjeh potrebno je uključiti se u turističku ponudu umreženo i ponuditi partnersku suradnju u svrhu ostvarivanja ruralnog razvoja Mikroregije, turističku ponudu istočne Hrvatske i cijele RH.

Osim toga turistička ponuda Općine Borovo ima velike mogućnosti u okviru prekogranične suradnje s Vojvodinom i Republikom Mađarskom.

Na sastanku udruga i predstavnika Općine Borovo 30. 05. 2007. godine održana je edukacija o održivom ruralnom razvitku Općine i odrađena je radionica o viziji i viđenju programa razvoja s naglaskom na stvaranje turističkog proizvoda i razvoja turizma Općine. Skupine koje su radile na viziji razvoja predložile su prioritete i akcije za uključivanje u turističku ponudu pojedinih umreženih sadržaja.⁴⁷

7. 1. 1. 1. Vizija ruralnog razvoja Općine Borovo⁴⁸

Vizija razvoja Općine Borovo (Skupina 1 u kojoj su sudjelovali: Danijela Beretin, Novica Gajić, Borivoj Novaković, Čedomir Bosić, Duško Drobić):

- oko 8.000 stanovnika i status grada
- srednja škola u Borovu
- što više udruga različitog tipa
- hotel ili motel kapaciteta 20 ležaja
- šetnjica uz Dunav
- dolazak turista kopnom i vodenim putem
- uređeno izletište *Poretak*
- poduzetnička zona, velika zaposlenost
- ekološka proizvodnja hrane
- bogati kulturni život općine
- potpuno izgrađena infrastruktura
- uređeni parkovi, šume, botanički vrtovi
- izgrađena obilaznica
- športski centar (teniski tereni, bazen, ...)
- veća briga za starije i nemoćne
- mladi stručni kadrovi
- izgrađene biciklističke staze
- zaštićeni prostori i etno kuće
- prirodni rezervat
- mini pogoni za proizvodnju
- velika ekološka svijest građana, mogućnost reciklaže i
- sveopće zadovoljstvo.

Vizija razvoja općine Borovo (Skupina 2 u kojoj su sudjelovali: Dušan Adnađ, Branko Perišić, Borislav Nikolić, Dušan Latas i Slobodanka Ferenčić)

⁴⁷ Prilog radionica održanih u Općini Borovo 30. 05. 2007. god.

⁴⁸ Dana 30. svibnja, 2007. god. s početkom u 10 sati, u Općini Borovo u općinskoj zgradi održana je radionica pod nazivom *Od vizije do realizacije* od strane udruga Slap, Osijek i Credere, Osijek na kojoj su sudjelovali predstavnici udruga s područja Općine s ciljem analize postojećih stanja i resursa, utvrđivanjem potreba i vizije ukupnog održivog ruralnog razvoja Općine. Predavanje i radionica trajali su do 16 sati s prekidima za kavu i nučak. Podijeljeni u dvije skupine, predstavili su sljedeće vizije razvoja.

«Sredina mirna i ugodna za življenje»

1. Gospodarstvo:
  - gospodarska zona Borovo – Trpinja
  - razvijeno malo gospodarstvo,
  - prisustvo tvrtki iz Srbije i Vojvodine.
2. Poljoprivredna proizvodnja:
  - mliječno i mesno stočarstvo
  - uzgoj voća i povrća, aromatičnog bilja
  - razvijeno pčelarstvo.
3. Turizam:
  - kupalište na Dunavu
  - izgrađena marina
  - lovni i ribolovni turizam i
  - škola jahanja.
4. Ekologija:
  - ekološke akcije
  - projekt zaštite bijele rode i
  - akcija *Lijepo Borovo*.
5. Šport i kultura:
  - međunarodna smotra folklor
  - turnir u malom nogometu
  - likovna kolonija
  - *rock* festival
  - smotra crkvenih zborova
  - dom kulture
  - kazališne predstave
  - kino predstave
  - *Večeri poezije i*
  - razni edukativni sadržaji.
6. Tradicija i običaji:
  - Badnjak u Borovu
  - Uskrs u Borovu
  - izbor kraljice ljepote i
  - Sela – prela.

7.1.2. Ruralni razvoj Općine Erdut

Općina Erdut ima sve predispozicije za održivi ruralni razvoj, jer ima prirodne potencijale rijeke Dravu i Dunav, koje spajaju istok i zapad, bogatu kulturnu i sakralnu baštinu, još uvijek sačuvane kuće tradicionalnog graditeljstva, etno vrijednosti, poljoprivrednu i stočarsku proizvodnju, vinske podrum, ali i udruge koje se žele uključiti u organiziranju turističku ponudu umreženo sa svim pratećim sadržajima i gastro specijalitetima u okviru obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Ruralni razvoj Općine Erdut polazi od sljedećih sadržajnih aktivnosti:

- Suradnja s Turističkom zajednicom Općine Erdut, čije je sjedište u Aljmašu. Provođenje programa turističke signalizacije.
- Uređenje kule u Erdutu pod zaštitom Konzervatorskog odjela za zaštitu spomenika kulture.

- Otvorenje Centra za održivi ruralni razvoj u Erdutu (nositelji projekta: Agencija lokalne demokracija, udruga «Slap», Osijek, te udruga «Credere», Osijek) U okviru Centra za ruralni razvitak organizirat će se edukacija za turističke vodiče, međusektorska povezivanja, partnerstva, umrežavanja u svrhu stvaranja kompletne turističke ponude.
- IPK Erdutska vinarija, d.o.o. Erdut u svrhu stvaranja turističkog proizvoda, ulazi u novi program održivog ruralnog razvoja i to:
  - uređenje dvorca *Kurija Adamović – Cseh*, a u njemu prostorije za muzej, galeriju i Školu mira
  - adaptacija postojeće upravne zgrade u hotel s četiri zvjezdice i 25 soba
  - uređenje zgrade za konferencijski turizam s restoranom, visoke kategorije.
- Zgrada bivše bolnice, sada u vlasništvu Saponije d.o.o. Osijek uredit će se do 2008. godine za edukaciju zaposlenika i za rekreaciju, s pretenzijom uključivanja u turističku ponudu.
- Na području Općine djeluje Udruga vinara koja ima za cilj razvoj vinskih cesta čime bi se proširila turistička ponuda Općine Erdut.
- Postoje aktivnosti Općine za zaštitu spomeničke, kulturne i sakralne baštine u svrhu stvaranja potpunog turističkog proizvoda.
- Izgradnja biciklističke staze pored Dunava.
- U okviru djelovanja udruga za lov i ribolov razvija se program turističke ponude.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva s gospodarskim sadržajem i običajima prema PUR-u stavit će se u funkciju razvoja turizma.
- U tijeku je uređenje kompletne infrastrukture u općinama, struja, voda, kanalizacija, telefoni, sporednih cesta i plin u mjestima i vikend-naseljima u svrhu kvalitetnijeg života mještana i stvaranja uvjeta za razvoj turizma i održivi razvitak Općine Erdut.
- Planira se uređenje zapuštenih, a zaštićenih dijelova prirode na području Općine, značajni krajobraz – Erdut, te spomenik parkovne arhitekture – Dalj, park uz patrijaršiju. Ukupne površine 161,22 ha.
- U svrhu razvoja turizma, s obzirom na prvu skupinu područja od posebne državne skrbi, u okviru Centra za ruralni razvitak u partnerstvu s lokalnom samoupravom, NVO, poduzetnicima i osobama posebno zainteresiranim za ruralni razvitak, u pripremi su provođenje edukacija, izrada projekata za aplikaciju svjetskim novčarskim institucijama, donatorima i pretprijetnim i kohezijskim fondovima EU.
- U sklopu aktivnosti za izradu PUR-a organizirana je radionica s Udrugama, lokalnom samoupravom, predstavnicima OPG-a za i osobama zainteresiranim za lokalni razvitak gdje su prilikom odabira ideja, doneseni konkretni prijedlozi za izradu projekata za turističku ponudu i održivi ruralni razvitak (prijedlozi sudionika radionice su u prilogu).

7.1.2.1. Vizija ruralnog razvoja, prijedlozi radionica s predsjednicima mjesnih odbora Općine Erdut⁴⁹

Viziju ruralnog razvoja Općine Erdut dale su skupine koje su sačinjavale udruge civilnog društva i mjesni odbori naselja.

Mjesni odbor Aljmaš

Naziv: Žive jaslice

Nositelj: Mjesni odbor

Partneri: Turistička zajednica Općine Erdut, Župni ured, udruga Dora, ugostitelji, DVD, ŠRD, ALD, Slap, seoska domaćinstva, Društvo naša djeca

Cilj: razvoj ponude turizma tijekom cijele godine

Naziv: Uređenje šetnjice uz Dravu i Dunav

Nositelj: Mjesni odbor

Partneri: TZOE, Općina, ŠRD, DVD, samouki umjetnik

Cilj: uređenje prostora radi ugodnijeg boravka gostiju.

Mjesni odbor Dalj

Naziv: Rekreativski centar Jama, Dalj

Nositelji: JPP: privatni poduzetnici, Općina Erdut, Turistička zajednica

Ciljevi: gradnja kapitalnog turističkog centra, povećati zaposlenost, uključivanje većeg broja građana, te plasman domaćih poljoprivrednih proizvoda, veća iskoristivost prirodnih resursa (Dunav, atar), prepoznatljivost na turističkoj karti RH i izlazak iz anonimnosti, dovesti što veći broj turista na duže razdoblje (granica sa Srbijom; blizina Novog Sada, Subotice i Sombora), promocija domaćih autohtonih poljoprivrednih proizvoda, gastronomska ponuda, povećanje životnog standarda građana i povećanje ekološke svijesti građana.

Time bi se uklonila bara iz centra sela.

Mjesni odbor Erdut

Naziv: Turistička razglednica Erduta

Nositelj: Udruga žena

Partneri: Udruga mladih, ALD, Slap, Općina Erdut, DVD, Turistička zajednica

Cilj: promocija Erduta kao turističkog mjesta, angažiranje mladih, žena i ostalog stanovništva, razvoj određenih vještina kod mladih

Mjesni odbor Dalj Planina

Naziv: Uređenje starih podruma i edukacije «starih vinara»

Nositelj: Mjesni odbor

Partneri: vlasnici podruma, TZOE, donatori

---

⁴⁹ Produkt edukacije i radionice od strane udruge za kreativni razvoj „SLAP“ i Agencije lokalne demokracije i CREDERE, Centra za razvoj, istraživanja i reinženjering u VIŠNJIČI 30. 05. 2007.

Ciljevi: uređenje vinskih podruma za vinske ceste, edukacija «starih vinara» u pravcu razvoja seoskog turizma i novom načinu plasmana proizvoda, očuvanje tradicije i povećanje zaposlenosti mladih.

Na prostoru Općine Erdut u postupku je registracija udruge vinara, kojima je cilj razvoj vinske ceste na području cijele Općine.

Mjesni odbor Bijelo Brdo

Naziv: Ribarska kuća na Staroj Dravi
Nosioци: ŠRD «Karas», Mjesni odbor
Partneri: Općina, Vuković Company, razni obrtnici
Cilj: proširenje turističke ponude

7.1. 3. Ruralni razvoj Općine Markušica

Općina Markušica ima sve uvjete za ruralni razvoj, s obzirom na prostor, naselja i kuće tradicionalnog graditeljstva, spomeničku i kulturnu baštinu, uvjete za razvoj lovnog turizma i stanovništvo koje teško pronalazi nova zaposlenja.

Za ostvarivanje ruralnog razvoja potrebno je:

- uređenje kompletne komunalne infrastrukture u naseljima
- edukacija stanovništva za napuštanje tradicionalnih proizvodnih kultura i prelazak na organsku proizvodnju
- povećana briga oko očuvanja okoliša
- obnova spomenika kulturne i sakralne baštine
- povećana briga oko zaštite vodotoka, uređenje kanala III. i IV. reda
- edukacija stanovništva o njegovanju turističke ponude i dr.

Za sve navedene potrebe oko uređenja i akcije oko provođenja edukacije, te prelaska s tradicionalnih kultura proizvodnje na organsku proizvodnju treba biti uključen civilni sektor, koji će zajedno, umreženo s lokalnom samoupravom odraditi veliki dio posla osmišljavanjem i izradom projekata za ostvarivanje sredstava fondova za ruralni razvitak.

S obzirom da EU stimulira uključivanje mikro i makro regija u program ruralnog razvitka, osigurana su znatna sredstva za izradene i prihvaćene projekte odrađene s tom namjenom.

Prvi korak nakon što je prihvaćen i napravljen završni dokument PUR-a potrebno je izvršiti akcijski plan prioriteta i započeti s radom na projektima prema rasporedu.

Svaki od projekata traži da u njima budu, osim postavljenog cilja, predstavljeni partneri koji zajednički žele umreženo imati svoj udio u projektu. Aktivnosti oko ulaska u novu fazu razmišljanja i djelovanja u svakom slučaju će se isplatiti svim stanovnicima zajednice, lokalne samouprave, Mikroregije i cijelog područja istočne Hrvatske, jer je «ruralni razvitak jedan od zajedničkih nazivnika za programe zapošljavanja u ruralnim krajevima, eko i etnoturizmu, oživljavanje starih zanata, proizvodnje organske hrane, uređenja i očuvanja zdravog okoliša, zaštite vodotokova, očuvanja kulinarske tradicije, javnih i kulturnih događanja, obnove

spomenika kulture, obnove sakralnih objekata, oživljavanje tradicijskih običaja, izgradnja infrastrukture; svega onoga što doprinosi razvitku ruralnoga područja.»⁵⁰

Lokalna samouprava nije u stanju sama pokrenuti ruralni razvoj, jer nema niti novac, niti mogućnost organiziranja, ona to može učiniti jedino u zajedništvu s civilnim sektorom, dajući mu podršku, mogućnost rada i umreženog djelovanja.

U Općini Markušica već su pokrenuti projekti s ciljem pokretanja održivog ruralnog razvoja i razvoja turizma. Planira se provesti projekt *Etno zbirka istočne Slavonije u selu Ostrovo*. Provedba projekta omogućila bi zapošljavanje lokalnog stanovništva Općine Markušica.

«Etno zbirka istočne Slavonije u selu Ostrovo»⁵¹

Osnovni cilj ovoga projekta je omogućiti turistima da na jednom mjestu upoznaju etnografsko blago sela istočne Slavonije.

Posebni ciljevi u okviru osnovnog cilja

1. Educirati stanovnike pet sela Općine Markušica o ruralnom turizmu i značaju etno zbirke za turističku ponudu ovog dijela istočne Slavonije.
2. Mobilizirati stanovnike pet sela Općine Markušica da prikupljaju i predaju etno predmete u organizatoru zbirke (SKD «Prosvjeta»).
3. Prikupiti etno predmete, očistiti i pripremiti za procjenu i opis od strane stručnjaka.
4. Izvršiti procjenu te selekciju etno predmeta i opisati ih.
4. Educirati osoblje buduće etno zbirke (voditelj i 4 osobe koje će dežurati na postavi etno zbirke za vrijeme turističke sezone) o pravilima i metodama rada etno zbirki.
5. Izraditi postav izložbe, pripremiti i tiskati katalog izložbe.
6. Svečano otvoriti postav i započeti javno djelovanje etno zbirke.

Selo Ostrovo nalazi se na putu Vinkovci-Osijek (kojim prolaze brojni inozemni turisti iz smjera Mađarske prema BiH (i obratno). U okružju sela nalaze i tri velika grada - Osijek, Vinkovci i Vukovar - tako da se može računati i na domaće turiste.

Selo Ostrovo broji 550 stanovnika (utemeljeno je 1690. godine) i ima snažnu tradiciju seoskog života.

SKD «Prosvjeta», Pododbor Ostrovo djeluje već 50 godina na području kulture i okuplja u svome radu 50 članova, posebno mladih, a na kulturne priredbe dolazi cijelo selo. Postoji i kulturna razmjena s drugim selima na području Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije.

U selu postoji zgrada (sada su u njoj prostorije SKD-a «Prosvjeta») koja je izgrađena 1902. godine i predstavlja izuzetan primjer ambijentalne arhitekture (slika br. 2). Zgrada je sada u postupku procjene troškova i postupaka za sanaciju i zaštitu; SKD «Prosvjeta» je poduzelo više aktivnosti kod odgovarajućih institucija u Vinkovcima i Osijeku (Zavod za zaštitu spomenika kulture....).

Zgrada se nalazi na uglu (raskrižju) dvije glavne prometnice u selu (jedna je magistralna cesta Osijek-Vinkovci) okružena drvoredom, a susjedna zgrada je Dom kulture. U blizini (druga

⁵⁰ Okvir za ruralni razvitak, grupa autora, Nakladnik, Udruga za kreativni razvoj Slap, Osijek, 2005. str. 10.

⁵¹ Prof. dr. sc. Milan Ivanović, Projekt *Etno zbirka istočne Slavonije u selu Ostrovo*, Osijek, 2007., str 1-4

zgrada od našeg objekta) je restauracija s ljetnim vrtom i parkingom, što omogućava ugodno zadržavanje putnika i turista.

U zgradi postoje četiri prostorije od kojih će dvije biti namijenjene za postav izložbe etno zbirke i za prihvat turista, a druge dvije će biti za ured SKD-a «Prosvjeta».

Zgradu je Općina Markušica dala na korištenje SKD «Prosvjeta», tako da ne postoje zapreke za realizaciju projekta.

Općina Markušica je izradila program razvoja seoskog turizma u koji je uključena i ova inicijativa – uređenje etno zbirke u selu Ostrovo.

Općina Markušica je partner u ovom projektu te će osim političke, moralne i organizacijske potpore podržati projekt s 10.000 kn.

Projektom su predviđene potrebne aktivnosti koje bi trebale biti završene u roku od 12 mjeseci, a odnose se na:

- javna predavanja o ruralnom turizmu i značaju etno zbirke za turističku ponudu ovog dijela istočne Slavonije
- promociju akcije Etno zbirka (putem promotivnih materijala: plakata i prospekata
- prikupljanje etno predmeta i njihova procjena
- edukacija osoblja
- izrada kataloga Etno zbirke
- postava izložbe i
- otvorenje postava.

Realizacijom navedenih aktivnosti na ovom projektu područje regije postići će se:

1. Kulturna baština (zgrada ambijentalne arhitekture iz 1902.) bit će u funkciji ruralnog turizma (općine i regije).
2. Kulturna baština (tradicija slavonskog sela, etno predmeti, stari obrti) bit će sačuvana i stavljena u funkciju ruralnog turizma.
3. Pridonijet će se ozračju povjerenja u društvo, lokalnu samoupravu i državnu upravu. Bit će snažnija socijalna kohezija koja će omogućiti lakše pokretanje drugih razvojnih projekata.
4. Međuetnička tolerancija će biti na višoj razini i bit će razvijeniji oblici građanske komunikacije i suradnje.

S obzirom na brojna arheološka nalazišta i lokalitete, te sakralne i druge spomenike kulture moguće je već sada raditi na organiziranju ruralnog turizma u naseljima. Postoje kuće tradicionalnog graditeljstva, poznati gastro specijaliteti, OPG-i koja bi se rado uključili u program turističke ponude.

Postoji pet organiziranih lovišta koji predstavljaju realne pretpostavke za razvoj lovnog turizma.

Na području Općine Markušica prevladava karakterističan ravničarski kultivirani krajobraz, s naročito značajnim predjelom uz rijeku Vuku koja se proteže duž sjeverne i sjeveroistočne granice Općine, a uz koju se nalazi i Zaštićeni krajolik Vuka, a pruža mogućnost razvoja ribolovnog i rekreacijskog turizma.

7. 1. 4. Ruralni razvoj Općine Negoslavci

Ruralni razvoj, održivi razvoj i očuvanje okoliša spada u novi trend razvoja u svijetu kapitalizma, kojemu i mi pripadamo. Razvijeni svijet je shvatio da se vraćanje na organsku poljoprivrednu proizvodnju smatra glavnim bitkom za opstanak čovječanstva. Vraćanjem prirodi, vraćamo se pravim vrijednostima neophodnim za normalno funkcioniranje života na Zemlji.

Sačuvana priroda i okoliš najveće su vrijednosti današnjeg svijeta. S obzirom da je značajan dio zemljišta u razvijenim zemljama uništen, ne postoje tradicijske vrijednosti koje kod nas još uvijek žive, mogućnost ruralnog razvoja je u našim prilikama (jednim dijelom i zbog nerazvijenosti) jedna od značajnih prilika za pokretanje gospodarskog razvoja.

U našim prostorima još uvijek postoji tradicijska obrada zemljišta, ubiranje plodova, spremanje zimnica i čuvanja hrane, što u zemljama razvijenog svijeta više ne postoji, jer je sve podređeno brzom industrijskoj obradi i pripremi.

Još uvijek nezagađeni ruralni prostori Općine Negoslavci, kuće i stanovnici s tradicionalnim načinom pripreme hrane i uzgajanjem povrća i voća u svojim vrtovima mogu biti u umreženoj organizaciji značajna gospodarska poluga za zapošljavanje i doprinos prihoda uz postojeću poljoprivrednu proizvodnju obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu.

Kao potencijal za održivi ruralni razvitak i razvoj turizma izdvaja se područje ribnjaka Dobra voda, u površini od 3,1 ha u vlasništvu Poljoprivredne zadruge Negoslavci, kao i okolno područje koje je ritskog karaktera i poznato kao lovno područje u površini od 16,2 ha. Ribnjak je dan na korištenje i upravljanje ŠRD «Dobra voda», Negoslavci. Koristi se za športsko-rekreacijske namjene. Ribolovno društvo vrši redovna poribljavanja i održavanje ribnjaka i okoliša.

Od objekata turističke namjene, na lokaciji bivše željezničke stanice nalazi se lovačko-ribolovni dom, površine oko 150 m², kojega treba adaptirati.

U ruralni razvitak Općine treba uključiti sva zainteresirana obiteljska poljoprivredna gospodarstva, koji umreženo s ostalim sudionicima turističkih aktivnosti uz gastro-specijalitete čine jednu cjelinu ponude za nadolazeće organizirane skupine posjetitelja.

Za organizirani ruralni razvitak neophodno je srediti komunalnu infrastrukturu i urediti spomeničku baštinu, kuće tradicionalnog graditeljstva, ceste, pristup ribnjaku, rasvjete, urediti muzej, čitaonicu i galeriju.

7. 1. 5. Ruralni razvoj Općine Šodolovci

Za uključivanje u program održivog ruralnog razvoja lokalne samouprave značajna je uloga civilnoga društva i socijalna kohezija, njihovo djelovanje, nasljeđe, spomenička baština, kulturna događanja koja daju ugodaj i duhovnu kvalitetu življenja stanovništva.

Općina Šodolovci vidi razvoj svoje lokalne samouprave u razvoju poljoprivrede i preorijentacije proizvodnje s klasičnih kultura na dohodovnije kulture proizvodnje i to zasadu novih trajnih nasada voćnjaka, bavljenje povrtlarstvom u plasticima i staklenicima za ugovorena tržišta.

Istovremeno, s obzirom na područja pod šumom od 1.473 ha i postojanje brojnih lovačkih društava, postoji mogućnost razvoja lovnog i ribolovnog turizma.

Postoji značajan problem razminiranja zemljišta, jer je 1.400 ha pod minama i to poljoprivrednog zemljišta, šuma, livada, ribnjaka, a prema postojećoj dinamici razminiranja, to će trajati dugi niz godina.

Postoji prijedlog da se državno zemljište pod minama da na besplatno korištenje privatnicima na 40 i više godina, koji bi platili razminiranje površina jednim dijelom, a jednim dijelom Vlada RH. Na taj način ubrzao bi se proces razminiranja i mogao bi se očekivati gospodarski razvoj Općine Šodolovci.

Općina poduzima značajne napore za kompletno uređenje komunalne infrastrukture u svim mjestima kako bi omogućila potencijalnim poduzetnicima otvaranje proizvodnih pogona, sadnju dugogodišnjih nasada, hladnjača i ostalih djelatnosti u okviru pojedinih naselja.

Postoje najave u novom pristupu organiziranja organske poljoprivredne proizvodnje, koju bi trebalo sve više prihvaćati, jer je to budućnost sela, a posebno naglašeni interes zemalja EU za proizvodima organske poljoprivredne proizvodnje.

S obzirom na brojna arheološka nalazišta i lokalitete, te sakralne i druge spomenike kulture moguće je već sada raditi na organiziranju ruralnog turizma u naseljima. Postoje kuće tradicionalnog graditeljstva, poznati gastro specijaliteti, OPG-i koja bi se rado uključili u program turističke ponude.

Potrebno je od Zavoda za zaštitu spomenika kulture zatražiti uvrštavanje kuća tradicionalnog graditeljstva u popis za restauraciju i obnovu pod njihovim nadzorom, kako se ne bi izgubila kulturna i spomenička baština svih mjesta lokalne samouprave Šodolovci.

7. 1. 6. Ruralni razvoj Općine Trpinja

Općina Trpinja ima značajne potencijale za održivi ruralni razvoj s obzirom na interes mještana za organiziranje turističke ponude u svojim kućama. Postoje kulturna nasljeđa, arheološki lokaliteti, spomenici kulture, sakralni objekti posebne važnosti, etno vrijednosti, prostori za rekreacijske i športske sadržaje. Međutim, da bi se moglo pokrenuti postojeće stanje potrebno je prije svega urediti kompletnu infrastrukturu u svim mjestima Općine.

U tijeku uređenja komunalne infrastrukture, istovremeno treba zatražiti od resornih ministarstava zaštitu arheoloških lokaliteta i njihova istraživanja, a od Konzervatorskog odjela zatražiti uređenje nekoliko objekata ruralne stambene arhitekture.

Za prostor koji bi se mogao prenamijeniti u turističke rekreacijske sadržaje, treba raspisati natječaj i dati u koncesiju najboljem ponuđaču i privesti svrsi.

Sve prirodne potencijale zajedno sa svim kulturnim nasljeđem i vrijednostima, lovni i ribolovni turizam, arheološke lokalitete, uz kvalitetnu ugostiteljsku ponudu potrebno je umrežiti i partnerskim odnosom organiziranja staviti u funkciju razvoja. Kvalitetna turistička ponuda traži kvalitetni turistički proizvod i priču koja može biti zanimljiva svakom dolazećem turistu u organiziranoj posjeti, sa željom da doživi cjeloviti ugođaj jednog mu ponuđenog kraja. Za sve to treba novi pristup organiziranja, umreženim sustavom djelovanja, uključivanjem svih postojećih potencijala koji postoje u cilju ruralnog razvitaka Općine.

Da bi sve moglo što prije doći do realizacije u okviru postojećih aktivnih udruga, potrebno je pristupiti partnerstvu lokalne samouprave, pojedinaca i NVO umrežavanjem i udruživanjem. Sve NVO trebaju pristupiti FORUM-u udruga kako bi mogli zajedno raditi na projektima za korištenje sredstava pretpripravnih i kohezijskih fondova EU.

Za ubrzanje procesa uključivanja Općine Trpinja u turističku ponudu ruralnog razvitka Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske, potrebno je ponuditi partnersku suradnju svim zainteresiranim investitorima za ulaganje u postojeće općinske prostore namijenjene za rekreacijske sadržaje, gradnju objekata za turističku ponudu i organizatorima turističkih aktivnosti.

7.2. Kako što prije pokrenuti ruralni razvoj

Naglašene aktivnosti Vlade RH orijentirane su na otvaranje poduzetničkih zona u svakoj lokalnoj samoupravi koje imaju predispozicije za razvoj poduzetničkih aktivnosti.

Međutim, da bi se poduzetništvo moglo razvijati i pokrenuo ruralni razvoj regija, potrebno je koristiti sredstva koja su stavljena na raspolaganje Republici Hrvatskoj od strane svjetskih novčarskih institucija i sredstva pretpripravnih i kohezijskih fondova EU.

Da bi se sredstva mogla koristiti prije svega treba - na osnovi donesenih Strategija razvoja, regionalnih operativnih Programa kao i Programa ukupnog razvoja, koji su doneseni na osnovi prepoznatih potreba u lokalnoj samoupravi zajedno sa svim aktivnim institucijama - odlučiti koji se programi mogu i na koji način aplicirati kako bi se koristile potpore za razvoj.

Jedan od osnovnih pravila za ubrzaniji ruralni razvoj je umrežavanje,⁵² međusektorsko povezivanje i partnerstvo javnog i privatnog sektora. Na osnovi međusektorskog povezivanja dobit će se veći programi koji imaju veće izgleda za korištenje novčarskih sredstava donatora i pretpripravnih fondova EU.

Programi koji se odnose na ruralni razvoj trebaju se «promišljeno planirati, koordinirano i nadopunjujući, gradeći razvojne projekte».⁵³

U Programu ruralnog razvoja trebaju biti uključeni svi gospodarski subjekti, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, udruge, lokalna i regionalna samouprava i to horizontalno i vertikalno umreženi s jednim zajedničkim ciljem, ostvariti razvoj mjerljivim učincima za vlastiti interes, ali i za opće dobro zajednice. Programi s takvom namjerom mogu ubrzano pokrenuti razvoj JLS, ali i cijele regije koja čini jednu prepoznatljivu cjelinu.

S obzirom na spoznaju o problemima zaostajanja ruralnih prostora u razvoju, izdvajaju se posebna novčana sredstva pri ministarstvima Vlade Republike Hrvatske uz mogućnost korištenja sredstava svjetskih novčarskih institucija, raznih donatora, pretpripravnih i kohezijskih fondova kako bi se izgradila potrebna infrastruktura, spriječio odlazak domicilnog

⁵² Albert Laszlo Barabasi, U mreži, Zašto je sve povezano i kako misliti mrežno u znanosti, poslovanju i svakodnevnom životu, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2006.

⁵³ Okvir za ruralni razvitak, grupa autora, SLAP, Osijek, 2005., str. 10.

stanovništva, uz mogućnost obnavljanja poljoprivrednih proizvodnji «u skladu s održivim razvojem» i uravnotežio regionalni razvoj.

U nadležnosti JLS je za svako mjesto i/ili naselje osigurati preduvjete za pokretanje ruralnog razvoja, a to znači:

- osigurati pristup naselju izgradnjom ceste
- uvođenje vodovodne mreže
- uvođenje rasvjete
- izgradnja kanalizacijskog sustava s pročišćavačem
- osigurati odvoz otpada na prostor za odlagalište gdje se vrši razvrstavanje i reciklaža uz proizvodnju sekundarnih sirovina i
- osigurati ostalu komunalnu infrastrukturu.

Pred lokalnom je samoupravom velika odgovornost po pitanju sređivanja ruralnoga prostora, jer je za svaki zahtjev za dodjelu namjenskih sredstava potrebno sređivanje dokumentacije, izrada projekata koji su u skladu sa Strategijom razvoja, Regionalnim operativnim programom i Programom ukupnog razvoja JLS. Bez izrađenih izvedbenih projekata s izrađenom *cost benefit* analizom u investicijskom programu nije moguće podnijeti zahtjev za dodjelu bilo kakvih potpornih sredstava za izvođenje radova i uređenje prostora.

Osim toga, za veće zahtjeve infrastrukture predlažu se partnerski odnosi koji geografski povezuju Mikroregije sa svrhom uređenja prostora i isplativosti ulaganja.

Da bi se što prije uravnotežio razvoj zadatak je lokalne samouprave pristupiti reformskim izazovima⁵⁴ i prilagoditi svoja ustrojstva prema suvremenim demokratskim principima.

Za ruralni razvitak regija neophodan je i od goruće važnosti rad na programima izgradnje potrebne infrastrukture, posebno vode, jer voda znači život; ceste, da se dobije pristup naseljima; struje bez koje je danas život nezamisliv, a istovremeno i uvođenje kanalizacijskog sustava s pročišćavačem, dok nije prekasno, jer nam prijeti zagađenje i uništavanje okoliša, koje će se kasnije teško od onečišćenja oporaviti. Program kanalizacijskog sustava treba raditi za cijelu regiju istočnu Hrvatsku, jer svega 20% stanovništva ima sređen kanalizacijski sustav i odvodnju. Takav program mogao bi biti financiran od strane pretpristupnih i kohezijskih fondova EU, jer se radi o očuvanju okoliša i zaštiti stanovništva na ovim našim prostorima.

---

⁵⁴ Lokalna samouprava pred reformskim izazovima, Vodič kroz lokalnu demokraciju, STINA, 2005.

7.3. *Civilno društvo*

*Bojni poklič građanskog društva glasi:
«Razmišljaj globalno, djeluj lokalno».⁵⁵*

Organizacije građanskog društva (civilni sektor) svoje djelovanje definiraju kao uslužni sektor i predstavlja značajan faktor u utjecaju na demokraciju zemlje. Njihova uloga se često definira kao neprofitni, ili treći sektor i želi se staviti prema klasičnoj klasifikaciji djelatnosti na zadnje mjesto. Međutim, organizacije udruga, njihove aktivnosti i djelovanje zaslužuju da ih se stavi na prvo mjesto, jer njihov rad, njihova angažiranost, a samim time i značenje utječe na širenje kulture, shvaćanje slobode, demokracije, a kroz to direktno doprinosi kvaliteti življenja ljudi.

Koliko je značajan neprofitni sektor vidi se i po činjenici da u njemu «radi više od devetnaest milijuna stalno zaposlenih djelatnika», a procjenjuje se da je «sektor građanskog društva težak 1,1 bilijun dolara» prema istraživanju Sveučilišta Johns Hopkins kojim je obuhvaćeno 22 zemlje.⁵⁶

«Rad za dobro zajednice uvelike se razlikuje od rada na slobodnom tržištu. Doprinos pojedinca trebao bi promicati društveni kapital zajednice. Iako iz tih aktivnosti često proizlaze i ekonomske posljedice, one su manje važne od društvene interakcije. Cilj nije gomilanje bogatstva, već društvena kohezija i društveno blagostanje»

«Europska unija postala je prva vladajuća struktura koja je organizacije građanskog društva službeno priznala kao punopravne partnere u mrežama javne uprave. Ona je građansko društvo prihvatila kao «treću sastavnicu» koja upravlja Europskom unijom te u njoj vidi «posrednika između države, tržišta i građana».⁵⁷

Smatra se da vlada postaje učinkovitija sudjelovanjem organiziranog civilnog društva u mrežama javne uprave i postiže partnerstva kojima se stvara mreža korisnih aktivnosti.

U građanskom društvu postoje tri glavne struje aktivnosti:

- promicanje vjere, obrazovanja i umjetnosti (socijalne usluge, skrb za lokalnu sredinu, promicanje rekreacije i športa, aktivnosti su usmjerene unutar nacionalnih granica);
- organizacije za zaštitu «prava», ciljevi su mnogo više politički usmjereni, a njihovo djelovanje je usmjereno uglavnom izvan nacionalnih granica (univerzalna djelovanja);
- organizacije koje zastupaju interese lokalnih kultura i etničkih skupina (očuvanje tradicije, običaja i vrijednosti).

Organizacije civilnog društva daju viziju *umrežene Europe* koja se temelji na suradnji i partnerstvu, a ne na suparništvu.

⁵⁵ Jeremy Rifkin, *Europski san*, Školska knjiga Zagreb, 2006. str. 289.

⁵⁶ Jeremy Rifkin, *Europski san*, Školska knjiga Zagreb, 2006. str. 287.

⁵⁷ *Ibidem*, 289.

Rifkin⁵⁸ također upućuje (koristeći se brojnim autorima i stručnjacima) kako je došlo vrijeme kada se vodeće korporacije sve više okreću institucijskom sudjelovanju u društvenim aktivnostima kako bi izdigli svoje *brandove* pomoću *lifestyle* marketinga, te kako je «novo doba partnerstva između biznisa i potrošača već na putu».

«Cilj marketinga *lifestyle* događaja je stvoriti doživotne veze s određenim zajednicama i interesnim grupama pozicioniranjem tvrtke kao aktivnog kulturnog partnera i igrača.» Tako poznati marketinški savjetnik Alfred L. Schreiber «svoje klijente savjetuje da pri odabiru životnog stila ili događanja trebaju tvrtke povezati s kulturnim aktivnostima ili institucijom koja 'već igra aktivnu ulogu u životima ljudi do kojih pokušavate doći'. On predlaže kako bi korporacije dolazeći na nove prostore trebale u cilju svoje promidžbe *brandova* «uključiti *country* glazbu ili umjetničke festivale, bolnice, uslužne organizacije, kazališne organizacije, amaterske sportske programe, zdravstvene fondacije, dnevnu njegu, čišćenje ili obnovu okoliša, očuvanje povijesne baštine, te lokalne školske programe.»⁵⁹

«Tvrtke troše više od 3 milijarde dolara godišnje na sponzoriranje društvenih i kulturnih događanja širom planeta».⁶⁰

Polazeći od stavova poznatih svjetskih savjetnika za promidžbu i marketing korporacija, za nadati se je kako će i kod nas zaživjeti veće razumijevanje ne samo naših, već i stranih tvrtki koje dolaze i pokazivati veći interes za rad udruga.

Prema Nacionalnoj strategiji stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva u Republici Hrvatskoj naglašena je suradnja i usuglašavanje svih partnera koji su sudionici buduće međusektorske suradnje (javni, nevladini, neprofitni i profitni sektor). «Do 2011. godine, kako bi se unaprijedio postojeći i stvorio novi pravni, institucionalni i financijski sustav potpore razvoju civilnoga društva te stvorilo poticajno okruženje za daljnji razvoj civilnoga društva u Republici Hrvatskoj, pristupilo se izradi Operativnog plana provedbe zadanih ciljeva s mjerama, nositeljima i rokovima.»⁶¹

«... Potrebno je da svi sudionici u društvu prihvate i primjenjuju zajedničke vrijednosti demokracije koje su utemeljene na društvenim promjenama, suradnji, otvorenosti, solidarnosti, socijalnoj pravdi i socijalnoj koheziji, javnosti rada, osobnoj moći i odgovornosti, sudjelovanju u odlučivanju, uvažavanju osobnosti i različitosti, samoorganiziranju, cjeloživotnom učenju i slobodnoj informacijskoj povezanosti.»⁶²

Osnovne karakteristike civilnog društva su:

- rad za opće dobro
- samoinicijativa građana
- dobrovoljnost djelovanja.

Program ukupnog razvoja Mikroregije Općina Borova, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Trpinje i Šodolovaca, s naglaskom na održivi ruralni razvitak, počiva na lokalnoj samoupravi

⁵⁸ Jeremy Rifkin, Doba pristupa, Nova kultura hiperkapitalizma u kojoj je cijeli život iskustvo za koje se plaća, Bulaja naklada, 2005. str. 221,

⁵⁹ Jeremy Rifkin, Doba pristupa, Nova kultura hiperkapitalizma u kojoj je cijeli život iskustvo za koje se plaća, Bulaja naklada, 2005. str. 222.

⁶⁰ Ibidem, str. 222.

⁶¹ Operativni plan provedbe, Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2007 do 2011. godine, Zagreb, veljača 2007., str. 1.

⁶² Ibidem. str.3.

i organizacijama civilnog društva. Njihov je zadatak zajedno pokrenuti aktivnosti lokalnog stanovništva za ulazak u novi gospodarski razvoj koji počiva na partnerstvu i udruživanju u zajednički «sustav mreže»⁶³ kako bi mogli ostvariti «svoj san» uključiti se u proizvodne, uslužne gospodarske aktivnosti uz kompletno zapošljavanje stanovništva i ostvarivanje dovoljne dobiti za sebe i svoje obitelji, a tada i za cijelu zajednicu.

Svaka lokalna samouprava ima udruge koje se bave raznim aktivnostima vezano za kulturu, šport, rekreaciju, brigu oko uređenja okoliša, ribolov i lov, umjetničke sekcije, brige za stare i nemoćne, brige za djecu, demokraciju, održavanja spomenika kulture, antifašističkih boraca, udruge boraca Domovinskog rata i dr.

Zajednički im je cilj ostvarivanje boljitka za sve žitelje u naseljima i lokalnoj samoupravi.

S obzirom kako udruge od svojih aktivnosti ne ostvaruju prihod već im jednim dijelom pomaže lokalna samouprava, koliko je to u njihovoj financijskoj mogućnosti, osobito ako su im prilivi u proračun nedostadni, kao i sredstva pomoći iz proračuna RH, tada se okreću donatorima, svjetskim novčarskim institucijama ili fondovima EU. Danas je postala praksa da «civilni sektor barem posljednjih desetak godina živi od projekata, promišlja logikom projektnog ciklusa i ima potrebna znanja o tom kako planirati, izraditi i provesti projekt, a zatim o istom napisati financijsko i programsko izvješće».⁶⁴

Za napisati projekt i njegovo praćenje, potrebna su određena znanja, koje udruge obično nemaju. Potrebna znanja mogu se naći kod onih institucija i udruga koje već duži niz godina žive od projekata i stalno su aktivne u novim projektima i projektnim ciklusima. Put do znanja i dobivanja informacija je udruživanje u «FORUM» udruga,⁶⁵ u povezivanju i partnerstvu.

Općine na području Mikroregije napravile su program za dobivanje sredstava od Svjetske banke za tzv. «socijalnu koheziju» na osnovu čega žele poboljšati postojeće aktivnosti udruga i pokrenuti nove.⁶⁶ (vidi u Prilozima, poglavlje 31.)

Osnovni cilj civilnog društva na području Mikroregije je poboljšati edukaciju stanovništva, pokrenuti aktivnosti za ostvarivanje PUR-a s naglaskom na održivi ruralni razvitak u sklopu kojega su planirani projekti za razvoj turizma.⁶⁷

Ove aktivnosti civilnog društva odvijat će se zajedno s FORUM-om udruga u partnerstvu s lokalnom samoupravom i osobama koje imaju viziju i želju za ostvarivanje ruralnog razvoja.

Radit će se na izradi projektnih prijedloga za dobivanje pomoći od donatora kao i za sredstva novčarskih financijskih institucija, pretpristupnih i kohezijskih fondova EU.

⁶³ Albert Laszlo Barabasi, U MREŽI, Zašto je sve povezano i kako misliti mrežno u znanosti, poslovanju i svakodnevnom životu, Naklada Jesenski Turk, Zagreb, 2006. str.122 -162

⁶⁴ Okvir za ruralni razvitak, Slap, Osijek, 2005. str. 10.

⁶⁵ Nešto više o FORUM-u udruga u prilogu «FORUM» udruga

⁶⁶ Izvod iz Programa Svjetske banke za «Socijalnu koheziju» Općina Borovo, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Trpinje i Šodolovaca.

⁶⁷ Prijedlog za projekte razvoja turizma sa radionica Općine Erdut i Općine Borovo.

8. FINANCIRANJE RAZVOJA JLS

Prihodi JLS ostvaruju se iz nekoliko izvora i to iz:

- poreznih prihoda
- neporeznih prihoda
- kapitalnih prihoda
- subvencije i
- ostalog.

«U strukturi poreznih prihoda neki porezi se u potpunosti dodjeljuju lokalnim jedinicama (porez na potrošnju, porez na vikendice, porez na neiskorišteno zemljište, porez na neiskorištene poduzetničke nekretnine, porez na neizgrađeno građevinsko zemljište, parcele, porez na tvrtku ili zaštitni znak, porez na korištenje javnih površina) i regionalnim jedinicama (porez na nasljedstvo i darivanje, porez na vozila, porez na brodice, porez na automate za zabavu). Ostali prihodi lokalne samouprave ubiru se od komunalne naknade, komunalnih doprinosa, prihoda od poduzetništva itd. Pored toga, grad ili općina mogu na svom području uvesti prirez porezu na dohodak.⁶⁸ Lokalna samouprava ima pravo na prihode iz zajedničkih poreza koji se ubiru na njihovom području, ali u postotcima koji su određeni zakonom. Zajednički se porezi dijele između svih razina vlasti. Ako na području lokalne samouprave nema razvijenih gospodarskih aktivnosti, nizak je postotak zaposlenog stanovništva, a tada se znatan dio mogućih prihoda ne uplati u proračun, pa se vode u bilanci stanja na aktivni kao nenaplativa potraživanja. Osim toga, lokalna samouprava prema važećem zakonu o korištenju prirodnih resursa nema uvid u korištenje šuma i drugih prirodnih izvora na svom području, tako da ne može utjecati na ostvarivanje svojih prihoda.

U *Strategiji i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj* stoji «Ukupni fiskalni kapacitet lokalnih i regionalnih jedinica mora ojačati ukoliko očekujemo da te jedinice postanu ozbiljni sudionici u provedbi razvojnih aktivnosti na svojem području. Lokalne i regionalne jedinice moraju imati financijske mogućnosti za provedbu vlastitih razvojnih Programa i trebaju aktivno sudjelovati u procesima koncipiranja politike regionalnog razvoja.»⁶⁹

⁶⁸ *Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj (CARDS 2002 Program za Hrvatsku) ECORYS, Zagreb rujan, 2004. str. 23.*

⁶⁹ *Ibidem. 23.*

8. 1. Investicije na razini jedinice lokalne samouprave⁷⁰

Zemlje koje investiraju više, imaju veće stope rasta... (P. A. Samuelson)

Treba nam dobro financiranih i plodnih poslovnih planova... (T. L. Fridman)

8.1.1. Općenito o investicijama

Sama riječ investicije (lat. investire – odjenuti nešto, uložiti) u širem smislu predstavlja izraz za aktivnosti usmjerene k novim ulaganjima. Ulaskom u investicije postižu se nove vrijednosti na osnovi kojih se želi ostvariti novostvorena vrijednost, direktno ili indirektno, a kroz to i boljitak za ljude koji žive na tom prostoru, a tada i cijele RH. Investicije mogu biti vidljive vrijednosti kao što su:

- materijalna dobra
- prirodna dobra i
- vrijednosnice.

Osim ulaganja u vidljive investicije, postoje ulaganja u neopipljive investicije kao što je:

- obrazovanje ili ulaganje u *ljudski kapital*
- investiranje u istraživanje i razvoj
- zdravstvo stanovništva
- kultura i sl.

Bez obzira o kakvim se investicijama radilo njihova je osnovna karakteristika da su to aktivnosti kojima se žrtvuje današnja potrošnja, imajući u vidu povećanje boljitka za budućnost.

8. 2. Uloga jedinica lokalne samouprave u razvoju regija⁷¹

Lokalne vlasti su odgovorne za *lokalna javna dobra*, dakle za djelatnosti čije su koristi, uglavnom, ograničene na mjesne stanovnike. Lokalne vlasti utječu direktno i indirektno na razvoj svoje samouprave. Direktno kroz sređivanje infrastrukture koja je neophodna za opstanak ljudi u naseljima (izgradnja cesta, rasvjeta, uvođenje vodovodne i kanalizacijske mreže, pločnici, mrtvačnice i dr.) i razvoj gospodarstva kroz uređenje poduzetničke zone, poduzetničkog inkubatora i poduzetničkog centra. Direktni utjecaj lokalnih vlasti može biti u podržavanju poduzetničkih inicijativa preuzimajući jedan dio tereta kamata na kredite, smanjenjem poreza, prireza, naknada doprinosa, pristojbi, koncesije i dr. Značajan direktni utjecaj ostvaruje JLS ako stimulira poduzetnike da koriste njihove poduzetničke zone plaćanjem niske cijene korištenog zemljišta ili otvaranjem mogućnosti za partnerstvo potencijalnim investitorima.

Indirektan, ali vrlo značajan utjecaj na razvoj u okviru jedinice lokalne samouprave očituje se kroz organiziranje specijaliziranih ciljanih tečajeva za edukaciju u svrhu poticaja

⁷⁰ A. Mašek, Lokalna samouprava, Hrvatski institut za lokalnu samoupravu Interkerkelijk Vredesberaad, "Poduzetništvo u lokalnoj samoupravi" i "Kako voditi investicije", Lokalna samouprava, hrvatska i nizozemska iskustva, CIP Katalogizacija u publikaciji, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, UDK 352(497.5:492)(035) Osijek, 2001., 488 str. ISBN 953-6918-00-5 (164.-175. i 457.-470. str.)

⁷¹ NN 33 11.04.2001. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi

poduzetništva i drugih aktivnosti koje se odnose na školstvo, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje i dr. Svaka jedinica lokalne samouprave ima svoje specifičnosti – nešto posebno – koje želi razvijati i u čemu želi biti jedinstvena i uspješna u razvoju. Te posebnosti koje ju čine jedinstvenom u odnosu na ostale, u zajedničkoj inicijativi s drugima, obično susjednim jedinicama lokalne samouprave, mogu stvoriti jednu zaokruženu cjelinu ponude međusektorskim povezivanjem horizontalno i vertikalno, stvarajući zajednički interes u okviru jedinice lokalne samouprave.

Politika regionalnog razvoja mora biti sastavni dio razvojne politike društva u cjelini koja mora biti sastavni dio postavljene regionalne strategije razvoja.

U današnjim uvjetima lokalna uprava i samouprava zauzima sve značajniju ulogu u donošenju Programa ukupnog razvoja mikroregije u okviru koje se nalaze odluke o novim ulaganjima prema potrebnim prioritetima što je sadržano u strategiji razvoja i regionalnom operativnom Programu.

Naravno, to podrazumijeva uklapanje u politiku planiranog okvira razvoja države s usklađenim mehanizmima vertikalne i horizontalne koordinacije - protoka informacija na svim razinama. U planirani okvir mjera razvojnog Programa kojeg donosi država podrazumijeva se uklapanje svih razvojnih Programa pojedinih regija. Kako je Hrvatska prihvatila poštivanje glavnih odrednica razvoja (kao što je zaštita okoliša) koji vrijede za razvojne Programe EU to istovremeno znači, s obzirom na poticanje euroregionalne suradnje, uklapanje regije i jedinica lokalne samouprave u regionalni razvoj Europske unije.

8. 3. Investicijska odluka jedinica lokalne samouprave

Ako je jedinica lokalne uprave i samouprave institucionalno utvrđeni donositelj investicijske odluke, redovito snosi sve pozitivne i negativne učinke svoje odluke. Iza svih investicijskih odluka, bez obzira o kakvim se izvorima sredstava radilo, treba stajati visoki stupanj odgovornosti onih koji odluke o investicijama donose i koji te odluke provode u djelo. To upućuje na činjenicu, kako je prije donošenja odluke potrebno izraditi iscrpnu stručnu dokumentaciju iz koje se može utvrditi je li ulaganje ekonomski opravdano ili nije. Budući da investicijska odluka ima dalekosežne posljedice, odluku o investiranju trebaju donijeti oni koji ulažu svoja sredstva, jer oni snose i rizik.

8. 4. Predradnje za investicijske odluke jedinice samouprave

Uobičajeno je da jedinica lokalne samouprave ulazi u investicije za izgradnju i uređenje komunalne infrastrukture. Međutim, ako na njenom području postoji tvrtka d.o.o. (koja spada u mala ili srednja poduzeća)⁷², a došla je u financijske teškoće te postaje upitan njen opstanak i zapošljavanje djelatnika, omogućeno je jedinici lokalne samouprave da investira u tvrtku do 25% vrijednosti vlasničke strukture, npr. s 24,9% vrijednosti glavnice, a da ne izgubi pravo na poticaje za razvoj malog gospodarstva⁷³ prema Zakonu o trgovačkim društvima. Za takvu vrstu investicija potrebno je izraditi investicijski program opravdanosti ulaganja.

⁷² NN, br. 29/02 Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva

⁷³ Zbirka propisa iz obrta, malog i srednjeg poduzetništva, Zagreb, listopad 2003., Poticaji za razvoj malog gospodarstva str. 243.

Ako se radi o izgradnji komunalne infrastrukture tada se za takve investicije podrazumijeva izrada *cost benefit* analize, *feasibility* studije i studije utjecaja na okoliš. Ona treba prikazati opravdanost ulaganja s obzirom na efekte koji se očekuju od ulaganja, troškove koje ta investicija donosi kao i njen utjecaj na okoliš. U Pravilniku utjecaja na okoliš objavljenom u Narodnim novinama (čl.2., alineja 6.) ističe se: "*cost – benefit analiza je analiza koristi i troškova koja zahvat u okolišu donosi za užu ili širu zajednicu i koja uključuje socijalne, demografske, gospodarstvene, ekološke, zdravstvene i druge utjecajne čimbenike*".⁷⁴

Donošenje investicijske odluke pretpostavlja izbor najboljeg od mogućih ponuđenih rješenja. Svaka odluka polazi od određenih pretpostavki, zapažanja i uvjerenja zbog kojih se odlučilo upravo za izabrano rješenje - investiciju. Odluka u sebi nosi znatne elemente rizika, koje treba svesti na najmanju moguću mjeru. Stoga je prije donošenja odluke o investicijama prethodno potrebno izvršiti značajne predradnje, koje opravdavaju takve odluke. One se mogu sistematizirati prema sljedećem redoslijedu:

- *provođenje svih vrsta istraživanja korištenjem SWOT analize*
- *analiza postojeće situacije u okviru jedinice lokalne samouprave*
- *cjelovita gospodarska analiza*
- *postojeća proizvodnja*
- *trgovina i ugostiteljstvo*
- *turizam*
- *zdravstvo*
- *školstvo*
- *kultura*
- *analiza ljudskog potencijala*
- *analiza lokalnih javnih dobara*
- *modeli financiranja lokalne samouprave*
- *način prikupljanja sredstava za investicije*
- *razrada prikupljenih ideja u okviru "lokalne samouprave"*
- *izrada preinvesticijskih studija – u razradi ideja, studije utjecaja na okoliš, izvedivost i isplativost ulaganja*
- *izrada konačnog prijedloga odluke o investiranju*
- *izrada prijedloga o načinu financiranja investicija i*
- *konačna izrada cost benefit analize za ulazak u kapitalne investicije.*

Izrađene analize postojećeg stanja na području lokalne samouprave daju realnu ocjenu stanja iz kojih se jedino mogu detaljnom razradom sistematizirati mogući pravci razvoja.

8.5. Primjer kako se prema suvremenom pristupu može financirati razvoj jedinica lokalne samouprave

Ustavom Republike Hrvatske općine, gradovi, kotarevi i županije utvrđeni su kao jedinice lokalne samouprave s pravom odlučivanja o potrebama i interesima građana na lokalnoj razini. U svrhu razvoja regije postoji interes građana za izgradnju kapitalnih investicija čije bi korištenje bilo predviđeno za duže vremensko razdoblje.

⁷⁴ Narodne novine 59. 16. lipnja 2000. god.

Do sada se dolazilo do prihoda za proračun jedinica lokalne samouprave od vlastite imovine, općinskih, gradskih i županijskih poreza, taksi, novčanih kazni i prihoda od prireza. Kako ta sredstva nisu dostatna za razvoj regije, postoji potreba potražiti instrumente financiranja lokalne samouprave od središnje vlasti ili s osnova eksternih izvora. Za financiranje kapitalnih investicija postoji Fond za regionalni razvoj sa sjedištem u Zagrebu, koji se puni iz proračuna i dijelom sredstava od privatizacije, preko kojeg se određuje način i uvjeti financiranja investicija. Na osnovi prikupljenih sredstava, županije dobivaju kvotu koja se koristi za ulaganje u kapitalne investicije JLS. Županija unutar dobivene kvote pravi raspored sredstava za JLS prema redosljedu važnosti investicija na osnovu izrađene i predane *cost benefit* analize, ocjene o isplativosti ulaganja, studije o okolišu i izvedivosti investicija. Sredstva mogu biti bespovratna, ako se radi o području od posebne državne skrbi i kreditna sredstva praćena putem HBOR-a ili drugih poslovnih banaka.

Uobičajeni izvor financiranja do sada su bila bespovratna i kreditna sredstva. Izvori bespovratnih sredstava postepeno presušuju, ostaju krediti HBOR-a i krediti poslovnih banaka. Međutim, osim tih izvora postoje kvalitetniji načini financiranja kapitalnih investicija pomoću emisija vrijednosnih papira i emisije municipalnih obveznica. Iako je ovaj način financiranja izuzetno kvalitetan i uobičajen u jedinicama lokalne samouprave zapadnih zemalja, kod nas još nije zaživio. Do sada kod nas postoje svega dva primjera gdje je jedinica samouprave financirala kapitalne investicije pomoću obveznica.

Pristup dugoročnim izvorima kreditiranja putem bankovnih kredita traži od lokalne samouprave hipoteke na vrijedne nekretnine. Krediti se moraju vraćati prema propisanom rasporedu anuiteta u točno propisanom vremenskom razdoblju. Kamata je s valutnom klauzulom što kredite čini varijabilnima, a svaka njihova promjena znatno poskupljuje investicije.

Namicanje sredstava za razvoj regije putem kredita u razvijenim zemljama je obično najnepopularniji. Postoje kod nas primjeri gdje su dane hipoteke za podizanje kredita radi investiranja u komunalnu infrastrukturu od pojedinih jedinica lokalne i područne samouprave na visokovrijedne stambene zgrade na najatraktivnijim prostorima, visoko vrijedna zemljišta, prirodne rezervate, šume i lovišta. Ako postojeća ulaganja ne budu dala planirane efekte i ulazak novca u planirani prihod proračuna jedinice lokalne samouprave, može postati upitno vraćanje dospjelih anuiteta, a tada i pitanje imovine dane pod hipoteku.

Na taj način može doći do otuđivanja naših najvrjednijih prostora i prirodnih bogatstava koje ima jedna općina ili regija.

S obzirom da je korištenje kapitalnih investicija predviđeno kroz duže razdoblje, bilo bi opravdano prenijeti dio tereta za njihovu izgradnju i na buduće generacije, koje će također imati koristi od novih izgrađenih objekata.

U praksi razvijenih zemalja se pokazalo da su najprikladniji eksterni instrumenti financiranja lokalne samouprave, emisija municipalnih obveznica.⁷⁵

Municipalne obveznice su vrijednosni papiri koje emitira grad ili regija u okviru lokalne samouprave, kako bi njihovim plasmanom na tržištu kapitala pribavila sredstva u visini emitiranih obveznica. Takve municipalne obveznice emitiraju se na određeni rok i kamatu,

⁷⁵ Sustav financiranja JL i PS, Novi informator, Zagreb, 2005., grupa autora

koja se isplaćuje vlasniku obveznice po unaprijed utvrđenoj dinamici. Kad istekne predviđeni rok obveznica dospijeva na naplatu. Za dobro funkcioniranje emisije vrijednosnih papira – municipalnih obveznica, pretpostavka je postojanje tržišta kapitala. Kako je tržište kapitala u Hrvatskoj sve aktivnije, otvara se mogućnost pribavljanja potrebnih financijskih sredstava za ulazak u kapitalne investicije emisijom različitih vrijednosnih papira. Svi oni subjekti koji imaju višak sredstava mogu svoja sredstva investirati u vrijednosne papire na tržištu kapitala i na taj način doći do veće kapitalizacije ili sigurnijeg uloga. Vrijednosni papiri se mogu ponovo plasirati na tržištu kapitala, ako se za to ukaže potreba i za njih dobiti gotova sredstva. I oni investitori koji ne raspoložu velikim financijskim sredstvima mogu na jednostavan način kupiti emitirane vrijednosne papire – municipalne obveznice - s nadom da će njihova vrijednost rasti i kod ponovnog plasmana na tržištu kapitala ostvariti određenu zaradu. Emisija obveznica, s obzirom na jamstva koja ih prate, predstavljaju veću sigurnost za ulagače.

Obveznice se mogu podijeliti na dugoročne, srednjoročne ili kratkoročne, lutrijske, indeksirane, obveznice s varijabilnim i fiksnim prinosom itd. Razvio se veliki broj različitih vrsta obveznica koje osim države izdaju i banke, gradovi, regije – kao što su jedinice lokalne samouprave, te razne financijske kuće.

Posebna pogodnost, za eventualnu emisiju municipalnih obveznica, pojavila se u Hrvatskoj kroz kuponsku privatizaciju. Kao najznačajniji sudionici u tom procesu pojavili su se privatizacijski investicijski fondovi (PIF-ovi), sada već zatvoreni investicijski fondovi (ZIF) koji su zamjenom privatizacijskih bodova za dionice društava, koja su na takav način privatizirana, prikupili kapitala čija realna vrijednost iznosi i nekoliko milijardi €. Ovaj kapital traži svoje sigurnije mjesto za ulaganje, a jedan od načina je ulaganje u kapitalne investicije u okviru jedinica lokalne samouprave.

Osim toga profunkcionirao je sustav mirovinskih fondova koji imaju znatno veći kapital i koji imaju problem kamo uložiti raspoloživa sredstva. Pojavio se također i veliki broj otvorenih investicijskih fondova koji također raspoložu sa znatnim kapitalom. Tijekom ove godine većina zatvorenih investicijskih fondova (ZIF) se transformirala u *holding* društva, no njihov interes za ulaganje u kvalitetne vrijednosne papire s tim nije opao.

Svi oni imaju problem diversifikacije rizika, odnosno potrebu za disperziranim ulaganjima i to pretežito u kvalitetne vrijednosne papire, kojih nažalost u Hrvatskoj još uvijek nema dovoljno. Obveznice, pa i municipalne, smatraju se takvima. Stoga je svaki program emisije municipalnih obveznica osuđen na uspjeh, jer je u tom slučaju realno očekivati da će se one razgrabiti odmah nakon što budu izdane. Svakako, cijeli financijski potencijal s kojim raspoložu institucionalni investitori ne bi mogao biti uložen isključivo u ovaj financijski instrument. No, isto tako treba uzeti u obzir činjenicu da i izvan ovih sredstava postoje još i sredstva drugih potencijalnih investitora (banke, osiguravajuća društva, individualni investitori) koji bi rado svoja sredstva uložili u municipalne obveznice ako bi se one pojavile na tržištu. Jedinice lokalne samouprave imaju zakonsku infrastrukturu i stručni potencijal koji bi mogao tehnički provesti emisiju municipalnih obveznica za ulaganje u Program razvoja regije gradnjom kapitalnih investicija čija bi izgradnja koristila sadašnjim i budućim generacijama. Stoga je potrebno:

- utvrditi iznos potrebnih sredstava i definirati Program financiranja kapitalnih investicija
- za račun lokalne samouprave odrediti stručni tim kao tehničkog nositelja emisije obveznica (brokerska kuća, prateća banka i dr.).

Kada se radi o financiranju kapitalnih investicija, čije se korištenje predviđa kroz duže vremensko razdoblje – pa se dio tereta izgradnje prenosi i na buduće generacije koje će, također, koristiti te objekte - potrebno je ispitati javno mišljenje stanovnika regije o njihovim

viđenjima i potrebama za novim ulaganjima.

Samo se na osnovi sistematski sveobuhvatnog pristupa analizi postojeće situacije mogu dati prijedlozi za dugoročna kvalitetna rješenja.

8.6. Proračunski prihodi jedinica lokalne samouprave

Proračunski prihodi lokalne samouprave vezani su za centralni sustav upravljanja financijama⁷⁶. Novi prijedlog proračuna za 2007. godinu sadrži fiskalnu decentralizaciju kako bi se financijski osnažio proračun lokalne i regionalne samouprave. Predlaže se izmjena Zakona o financiranju jedinica lokalne i regionalne samouprave, prema kojemu bi prihod od poreza na dohodak u cijelosti pripao županijskim, gradskim i općinskim proračunima, dok bi porez na dobit u cijelosti pripao državnom proračunu. Ako se prihvati novi prijedlog Zakona o financiranju jedinica lokalne i regionalne samouprave, tada bi lokalna samouprava imala veći interes za stimuliranje razvoja poduzetništva i otvaranje procesa javnog i privatnog partnerstva.

8. 7. Proračun RH za poticanje poduzetništva⁷⁷

U državnom proračunu za 2007. godinu planirano je za poticanje poduzetništva i poslovnog okružja 3,610.799.000,00 kuna što je u odnosu na prethodnu povećanje od 302. mil. kuna.

„U proračunu se izdvajaju znatna sredstva s ciljem poticanja poduzetništva. Financira se poduzetnička infrastruktura i poduzetničke zone s ciljem bržeg regionalnog i lokalnog razvoja. U 2007. godini planiran je 101 milijun kuna za ulaganje u slobodne zone i u poduzetničke potporne institucije. Izdvajaju se nepovratna sredstva i subvencioniraju kamate po poduzetničkim kreditima u malom gospodarstvu kako bi se promijenila struktura djelatnosti u korist proizvodnje. Cilj je i brže uključivanje u gospodarstvo posebnih ciljnih skupina (početnika, mladih, žena, branitelja) te povećanje broja poslovnih subjekata i novozaposlenih radnika u malim i srednjim trgovačkim društvima. U proračunu se za Program razvoja trgovačkih društava, čiji je cilj financiranje razvojnih Programa u gospodarstvu orijentiranih na novo zapošljavanje i izvoz, infrastrukturnih projekata važnih za gospodarski razvoj Republike Hrvatske, te Programa od posebnog značaja za Republiku Hrvatsku, izdvaja 203 milijuna kuna.

Poticanje izvoza, ulaganje u poduzetničke zone u kojima dominira proizvodna djelatnost, razvoj domaće proizvodnje, sve je to u proračunu prepoznato i kroz sredstva koja se izdvajaju Vlada jasno pokazuje odlučnost u poticanju razvoja poduzetničke klime.“⁷⁸

U proračunu za 2007. godinu „osmišljen je Program razvitka seoskog prostora čiji je cilj održivi razvitak seoskog područja osiguranjem primjerenih radnih i životnih uvjeta te očuvanjem prirodnog i kulturnog naslijeđa. Sustav potpora poljoprivrednicima, ribarima i hrvatskom selu sastoji se od: poticanja proizvodnje, potpora dohotku, kapitalnih ulaganja i

⁷⁶ Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, NN 33 01.04. 2001.

⁷⁷ Proračun 2007. godine, Za ravnomjerniji razvoj Hrvatske, Ministarstvo financija RH str. 20./21.

⁷⁸ Ibidem, str. 22./23.

mjera ruralnog razvitka, za što se u proračunu 2007. godine izdvaja 2.459 milijuna kuna što je za 10% više u odnosu na 2006. godinu.⁷⁹

8. 8. Programi financijske potpore

Cilj Vlade Republike Hrvatske je da svojim Programima i financijskim poticajnim mjerama poboljša poduzetničku klimu u Hrvatskoj, a da bi se to postiglo potrebno je na svim razinama državne uprave ostvariti pozitivne kontakte s poduzetnicima u cilju prepoznavanja i otklanjanja prepreka za brži razvoj poduzetništva. Upravo u cilju poticanja poduzetništva pokrenute su brojne poticajne kreditne linije, kao i linije dodjele bespovratnih potpora. Korisnici ovih potpora mogu biti svi gospodarski subjekti, a po pojedinim programima i jedinice JLiPS.⁸⁰ Linije financiranja pothvata su sljedeće.

8.8.1. Poduzetničke kreditne linije:

- a) poduzetnički krediti, odnosno krediti za ciljne skupine u koje se ubrajaju početnici, mlađi od 30 godina, žene i branitelji
- b) županijski poticajni poljoprivredni krediti
- c) krediti subvencionirani od strane JLS
- d) krediti HBOR-a
- e) pretpristupni fondovi EU
- f) *venture* kapitala
- g) krediti komercijalnih banaka
- h) *leasing* kuće i
- i) ostale kreditne linije.

8.8.2. Financiranje projekata JLS:

- a) municipalne obveznice
- b) kreditne linije HBOR-a
- c) kreditna sredstva Fonda za regionalni razvoj
- d) sredstva Svjetske banke
- e) ostala kreditna sredstva.

8.8.3. Bespovratne potpore

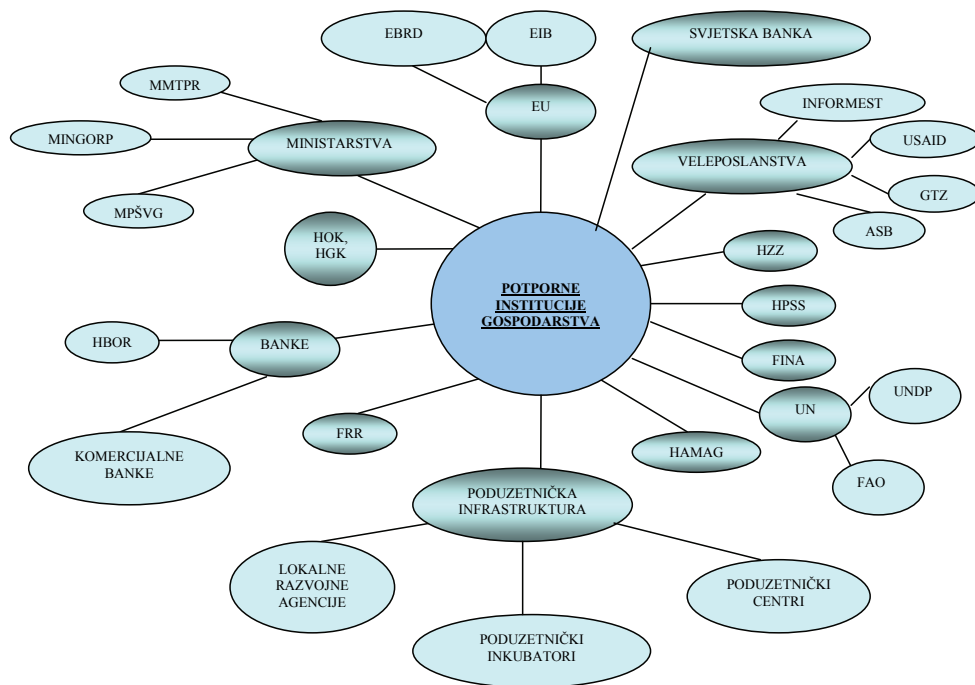
- a) Bespovratne potpore gospodarskim subjektima su:
  - proizvodne i nove zadruge
  - povrat kapitalnih ulaganja u visini 25 % na ulaganja u poljoprivredi, šumarstvu i vodnom gospodarstvu
  - povrat ulaganja u visini 50% iz SAPARD Programa
  - poticaji za *clustere*,
  - bespovratne potpore za marketinška ulaganja u proizvodne gospodarske subjekte
  - bespovratna sredstva ciljnim skupinama poduzetnika (mladi, žene, branitelji i početnici)
  - potpore zapošljavanju od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.
- b) Bespovratne potpore JLS su:
  - bespovratna sredstva za uređenje komunalne infrastrukture od Fonda za regionalni razvoj
  - bespovratna sredstva za zaštitu okoliša iz Fonda za zaštitu okoliša i
  - bespovratna sredstva za ulaganje u infrastrukturu iz pretpristupnih Programa (SAPARD).

⁷⁹ Ibidem, str. 22./23.

⁸⁰ www.mmtpr.hr

U realizaciji potrebnih projekata jedinicama lokalne samouprave, kao i gospodarskim subjektima, na raspolaganju stoje brojne potporne institucije gospodarstva.

Shema 4. Misaoni obrazac – Potporne institucije gospodarstva

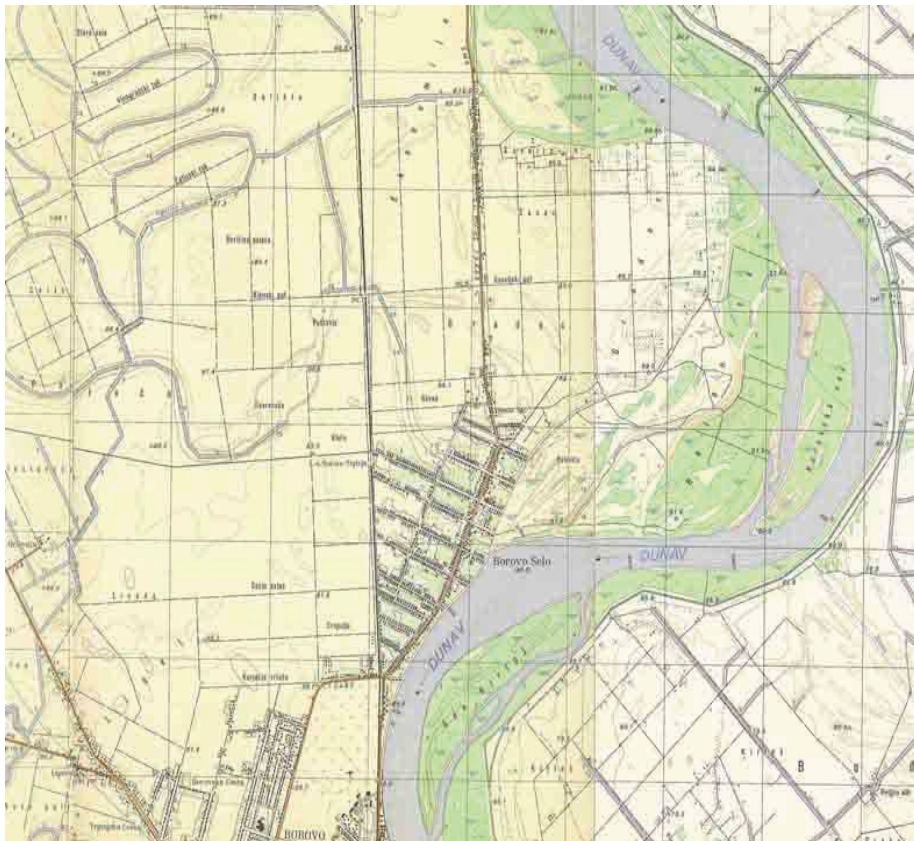

***II DIO
RAZVOJNOG
PROJEKTA***

9. OPĆINA BOROVO U POTICANJU RAZVOJA GOSPODARSTVA

9.1. Općina Borovo

9.2. Sažetak

NAZIV OPĆINE I SJEDIŠTE	OPĆINA BOROVO Glavna 3, 32 227 Borovo tel: (032) 439 598 e-mail: opcina.borovo@inet.hr
POVRŠINA OPĆINE	28,13 km ²
BROJ STANOVNIKA OPĆINE	5.360 stanovnika (prema podacima Općine 5.880 st.)
GUSTOĆA NASELJENOSTI	190,5 st./km ²
NASELJA OPĆINE	Borovo
NAČELNIK OPĆINE	Rado Bosić, tel: 098 496 103
OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPĆINE BOROVO	OSNOVNE KARAKTERISTIKE OPĆINE BOROVO
	<p>Prirodna obilježja:</p> <ul style="list-style-type: none"> Općinu Borovo čini naselje Borovo u kojemu živi 5.360 stanovnika prema popisu iz 2001. godine. Nalazi se na samoj desnoj obali Dunava što predstavlja osobit prostor bogat dunavskim adama s djelomično uređenim pješčanim plažama. Rijeka Dunav predstavlja značajan čimbenik razvoja cijele Općine. Ukupna površina Općine iznosi 28,13 km² od kojih na poljoprivredno zemljište otpada 2.023 ha i to: oranice 1.844 ha, voćnjaci 18 ha, pašnjaci 161 ha, na šumsko zemljište otpada 274 ha, dok neplodno tlo obuhvaća 516 ha. Na području Općine postoje tri bare: močvara bogata ribom u čijoj se neposrednoj blizini nalazi vikend naselja Savulja i još dvije bare koje su prirodna mrjestilišta ribe. Na tom području odvija se športski ribolov, te je u tu svrhu izgrađena staza uz bare. Postoji prostor tzv. Ruža vjetrova - isprepletanje zračnih struja, pogodno za odmorišta, s mogućnosti uključivanja u turističku ponudu. U Općini postoji prirodno stanište bijelih roda, čak 23 gnijezda, te je s tim u vezi pokrenut projekt pod nazivom Bijela roda. Eksploatacijska polja pijeska nalaze se u istočnom i jugoistočnom dijelu Općine Borovo. <p>Sociološka obilježja:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mlado stanovništvo (do 19 godina) čini udio 21,25 % u ukupnom stanovništvu, odnosno broji 1.153 stanovnika, a iz godine u godinu broj upisanih učenika u prvi razred osnovne škole se povećava, što predstavlja značajan socijalni kapital Općine. Od društvene infrastrukture postoji: OŠ <i>Borovo</i>, čitaonica i biblioteka, Dječji vrtić <i>Zlatokosa</i>, Dom zdravlja – dvije ambulante obiteljskog liječnika i jedna stomatološka ambulanta, općinska uprava, poštanski ured HP-PS <i>Vukovar</i>, mjesno groblje, radiopostaja, izdavačka djelatnost, udruge.

- Postoji ustrojena skrb za stare i nemoćne u domu kapaciteta cca 20 osoba.
- Uz samu glavnu cestu posebno je istaknut i uređen prostor za galeriju likovnih djela akademskih umjetnika, umjetnika naive i izvornog slikarstva, osvjetljena je cijelu noć kako bi je prolaznici mogli vidjeti i doživjeti ugođaj mjesta.
- Naglašena potreba stanovištva za pokretanjem održivog ruralnog razvitka, ponude seoskog, lovskog, ribolovnog, sakralnog i inog turizma.
- Prema Registru udruga djeluje aktivno 13 udruga.
- Postoji posebna briga vodstva Općine na uređenju komunalne infrastrukture i uređenju naselja.

Značajni građani Borova

1. Grigorije Jezdimirović, (1745. – 1822.), istaknuti umjetnik koji je krajem 18. stoljeća slikao ikonostase u Batajnici, Bačkoj Palanci, Šašincima, Čortanovcima i rodnom Borovu
2. Petar Šarkić, (1804. - ?) učitelj
3. Andrija Vuković, (1812.-1884.) inženjer građevinarstva. Podigao u Beogradu značajne građevine kao što su: hotel London i Balkan, zgradu Uprave monopola, zgradu tadašnjeg Etnografskog muzeja, niz privatnih kuća u Beogradu i Srbiji
4. Vasa Bulić, (1827. – 1893.) liječnik
5. Konstantin Pečić, (1802. – 1882.) liječnik; preteča je modernog socijalnog osiguranja, bio je član Srpskog liječničkog društva⁸¹

Značajne manifestacije u Borovu

«Mjesto je poznato po brojnim športskim i društvenim, manifestacijama kao što je *Dani Borova* u okviru koje se organizira *Međunarodna smotra folklor, Tradicionalni turnir u malom nogometu.*»⁸²

- 13.04. Udruženje penzionera - Dan penzionera Borova; udruženje antifašista: obilježavanje Dana oslobođenja Borova
- 22.05. Dan Općine Borovo
- 23.-25.06. KUD «B.Nušić», 2006.-VII. međunarodni festival folklor
- lipanj SKD «Prosvjeta» – tribina povodom 130.-te godišnjice života i djela Bore Stankovića
- 30.06. radio Borovo 2006. 15. godišnjica rada
- 8-30.07. NK «Sloga» - Turnir u malom nogometu
- 14.-16.07. KUD «B. Nušić», 2006. 15. međunarodna likovna kolonija
- 23.–30.07. Šah klub «Sloga – Planum» – međunarodni šahovski turnir
- 29.07. Udruženje umirovljenika – Poetsko zabavno veče

⁸¹ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002., str. 13

⁸² <http://www.opcina-borovo.hr/opcinaborovo.html>

- 18.08. Košarkaški klub «Sloga» – Noćni basket turnir
- 08.09. KUD «B. Nušić» - 11. tradicionalna međunarodna fišijada
- 01.10. Udruženje umirovljenika - Dan starih

Značaj 2001. godine za Borovo:⁸³

- 770 godina Borova
- 240 godina početka izgradnje pravoslavnog hrama sv. arhidakona prvomučenika Stefana
- 80 godina lovstva u Borovu
- 75. godišnjica FK «Sloga», Borovo
- 70. godišnjica dolaska «Bate» u Borovo
- 65. godišnjica električne struje u Borovu
- 50 godina KUD «Branislav Nušić» (Borovo)
- 25. godišnjica KK «Sloga», Borovo
- 20 godina podružnice umirovljenika Borovo
- 10. godišnjica Radio-Borova

Gospodarska obilježja:

- Općina pripada području posebne državne skrbi I. skupine.
- U Općini Borovo prema Uredu državne uprave, Službe za gospodarstvo u 2006. godini djeluje 74 obrta. Prema Sudskom registru djeluje 10 trgovačkih društava i jedna zadruga, registrirano je 157 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava od toga u sustavu PDV-a 19 OPG-a.
- Postoje tri farme mliječnih krava, dvije tovnih svinja, dvije ovaca i jedna peradi.
- Prva gospodarska zona uređuje se na površini od 11,83 ha.
- 50% gospodarske zone obnovljeno je s kompletnom infrastrukturom i stavljen je dio u funkciju – mini zona na površini cca 2,5 ha –za sušare, silos i dvije farme tovnih svinja i mliječnih krava.
- Druga poduzetnička zona planirana je u partnerstvu s Općinom Trpinja na površini od 43 ha na području između ovih dviju Općina.
- Općina ima izgrađenu cestovnu infrastrukturu kao i željeznicu.
- U svrhu turističke ponude uređen je Lovački dom na obali Dunava s 12 ležajeva.
- Usitnjena poljoprivredna gospodarstva koja su spremna organizirati se u svrhu turističke ponude.
- Udružena poljoprivredna gospodarstva u Poljoprivrednu zadrugu «Brestove međe».
- Utvrđeni su uvjeti za ostvarivanje prekogranične suradnje s općinama iz Mađarske, BiH i Srbije.
- Provodi se uređenje zelenih površina.

Arheološka obilježja:

⁸³ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002, str. 23

	<ul style="list-style-type: none"> • Arheološko nalazište <i>Gradac</i> iz 8. stoljeća - prostor je 2 km udaljen od naselja, gdje je pronađen veliki broj predmeta kao što su drške od grnčarije, keltski novac iz 1762. godine (pohranjen u Muzeju u Vukovaru). <p>Kulturno-umjetnički i sakralni sadržaji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posebno uređen parohijski dom sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika za okupljanje vjernika • sakralni objekti: <ul style="list-style-type: none"> - crkva sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika • ostala sakralna i spomenička baština: <ul style="list-style-type: none"> - inventar parohijske crkve sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika - ikonostas iz 18. stoljeća koji ima posebnu umjetničku vrijednost - spomen-ploča palim borcima i ŽFT na objektu NK - spomen-ploča palim borcima i ŽFT u mjestu - spomenik palim borcima i ŽFT na zgradi OŠ B. Maslarić - spomen-ploča na kući u kojoj je održan I. sastanak KP Borovo, 1941. godina Željeznička ulica 26 - spomenik 12 redarstvenika povodom događanja iz 1991. godine (napravljen 2002. godine) ○ razvijena lovačka društva za nisku divljač u predjelima dunavskih ada ○ razvijena ribolovna društva – registrirana četiri alasa ○ etno kuća prepoznatljive gradnje za kraj u kojem se nalazi ○ uređena galerija likovne umjetnosti u kojoj svoja djela izlažu umjetnici izvornog slikarstva i akademski umjetnici iz Borova i sudionici iz drugih država (Srbije, Crne Gore, Makedonije, BiH, Mađarske, itd.) ○ vrlo aktivna udruga KUD „<i>Branislav Nušić</i>“, unutar koje djeluje tamburaški orkestar, folklorna, recitatorska, dramska i likovna sekcija ○ mjesto je poznato po brojnim manifestacijama koje se održavaju u okviru manifestacije <i>Dani Borova</i>: <ul style="list-style-type: none"> - folklor – <i>Međunarodna smotra folklor, poetsko-muzičke večeri SKUD-a Prosvjeta</i> - <i>fišijada</i> – međunarodna manifestacija - likovne manifestacije – <i>likovna kolonija</i> - športske manifestacije – <i>Međunarodni šahovski turnir, Noćni basket turnir, Tradicionalni turnir u malom nogometu.</i> - dramska skupina • izuzetno aktivna Udruga antifašističkih boraca Hrvatske – nastavljaju tradiciju iz vremena NOB-a, obilježavaju tradiciju oslobođenja Borova od fašizma • Udruga umirovljenika Zapadni Srem - podružnica Borovo, ističe se posebnom aktivnošću u poboljšanju životnih uvjeta umirovljenika • kuće tradicionalnog graditeljstva
--	---

	<p>Turistička prirodna obilježja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dunavske ade • prirodna bogatstva vezana uz Dunav, 194 ha pašnjaka od kojih je ¼ površine predviđena za športsko rekreacijsko izletište Poretak na kojem se planiraju sadržaji: zimovnik, šetnica i kupalište, trim staza, ponuda uslužnih djelatnosti sa ribnjakom, (bogatstvo šuma, različitih vrsta ptica i riba) • uređena etno kuća sa mlinom starim 150 godina • Ruža vjetrova - isprepletanje zračnih struja pogodno za odmarališta i rekreaciju • kuće tradicionalnog graditeljstva • arheološki lokalitet <i>Gradac</i> • spomenička, sakralna i kulturna baština • šetnica uz Dunav, te prostor za lov i ribolov
<p>PUR-a OPĆINE BOROVO</p>	<p>PROGRAM UKUPNOG RAZVOJA OPĆINE BOROVO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izrada Pravilnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije. • Uključivanje u Program održivog ruralnog razvoja Mikroregije. • Edukacija i osposobljavanje kadrova obiteljskih gospodarstava koji se žele uključiti u organizirani partnerski odnos proizvodnje i turističke ponude (<i>clusteri</i> i poljoprivredne zadruge). • Poticanje i razvoj malog i srednjeg poduzetništva <ul style="list-style-type: none"> - kompletirati s potrebnom infrastrukturom gospodarsku zonu ukupne površine oko 12 ha i ući u uređenje druge gospodarske zone s općinom Trpinja - financijski i informacijski podržati poduzetnički centar na razini mikroregije radi kontakta s poduzetnicima i povezivanja u poduzetničku info – točku. • Razvoj poljoprivrede i stočarstva u duhu partnerske suradnje udruživanja u <i>cluster</i>e i poljoprivredne zadruge i to za: <ul style="list-style-type: none"> - uzgoj povrća u staklenicima - sadnju aromatičnog bilja - otvaranje farmi mliječnih krava, svinja i peradi. • Razvoj prerađivačkih kapaciteta: <ul style="list-style-type: none"> - izgradnja sušare za aromatično bilje - izgradnja mini platenika za povrće - izgradnja ribnjaka - izgradnja mini mljekara. • Razvoj turizma i ugostiteljstva: <ul style="list-style-type: none"> - izgradnja hotela u centru Borova - izgradnja šetnice uz Dravu i Dunav - izgradnja ugostiteljskih objekata uz šetnicu - izgradnja biciklističke staze uz Dravu i Dunav - izgraditi izletište na Dunavu zvano Poretak s kompletnim sadržajem: kupalište, prostor za rekreaciju, zimovnik za brodice i čamce i dr. - razvoj vjerskog turizma u partnerstvu s Općinom Erdut – pravoslavni manastir u Dalj planini Uspenja presvete

	<p>Bogorodice.</p> <ul style="list-style-type: none"> - razvoj seoskog turizma u obiteljskim gospodarstvima - ponuda etno vrijednosti, etno kuća sa mlinom starim 150 godina i zaštićeni prostor arheološkog lokaliteta <i>Gradac</i> - izrada panoa s planom znamenitosti i kulturne baštine ispred zgrade Općine. • Ulaganje u kapitalne investicije radi razvoja gospodarstva: <ul style="list-style-type: none"> - investicije u infrastrukturu za završetak drugog dijela gospodarske zone - izgradnja ceste do druge poduzetničke zone koja je planirana u partnerstvu s Općinom Trpinja - investicije u izgradnju zajedničke gospodarske zone s Općinom Trpinja - izgradnja javne rasvjete u vikend-naselju Savulja, Borovo - uređenje preostalih 5 % sporednih cesta - izgradnja kanalizacijske mreže i mreže odvodnje - rekonstrukcija pločnika i izgradnja na pojedinim mjestima • U privatnim obiteljskim kućama motivirati ljude za preorijentaciju na turističku djelatnost kreditnim linijama; oko 40 OPG-a mogu se odmah uključiti u razvojni program Općine (Županija stimulira otvaranje privatnih turističkih odredišta, Općina će subvencionirati kamate 3-4 %). • Stimulirati gastro ponudu u OPG-ima. • Formiranje Centra za kulturu koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti čiji su radovi u tijeku. • Izgraditi prilaze do Lovačkog doma i arheološkog nalazišta Gradac. • Radi razvijanja turističke ponude otvoriti školu jahanja i sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora. • Angažirati stručnjake, arheologe, koji bi vršili iskapanja arheološkog nalazišta Gradac. • Izvršiti učvršćivanje obale Dunava; zbog velike aktivnosti voda Dunava narušava obalu; kako je najveći vodostaj Dunava 720 m, planira se sagraditi <i>obalo utvrda</i> i nasipanje obale na 820 m. U zadnjih 20-ak godina 15-17 metara obale je nestalo djelovanjem Dunava. • Sagraditi mostić za trim stazu i jedan veći most. • Zajedno s drugama i poduzetnicima staviti u funkciju razvoja turizma: prirodna bogatstva vezana za Dunav, 194 ha pašnjaka od kojih je ¼ površine predviđena za športsko rekreacijsko izletište Poretak na kojem se planiraju sadržaji: zimovnik, šetnica i kupalište, trim staza, ponuda uslužnih djelatnosti sa ribnjakom (bogatstvo šuma, različitih vrsta ptica i riba), vožnja turista čamcem i dr. • Poraditi na umrežavanju udruga na programu razvoja turizma kao što su lovačko i ribolovno društvo, Udruga ukrasnih životinja «Feniks». • Kulturno-umjetničke manifestacije, sve manifestacije različitih sadržaja (koje privuku 5–6 tisuća turista) staviti u funkciju
--	--

	<p>turističke ponude i razvoja.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uređenje kuća tradicionalnog graditeljstva u svrhu razvoja turizma. • Izrada predinvesticijskih studija i <i>cost benefit</i> analiza za planirana kapitalna infrastrukturna ulaganja. <p>Javno privatno partnerstvo Općine Borovo s potencijalnim investitorima:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Partnerstvo s Općinom Trpinja u pogledu izgradnje gospodarske zone na površini 43 ha. U tu svrhu je potrebno izgraditi i cestu do gospodarske zone. 2. Partnerstvo s američkom tvrtkom koja želi izgraditi tri tvornice etanola, a projektu doprinosi prostorni položaj Općine Borovo (potencijali: Dunav, željeznica i cesta). 3. Partnerstvo s VUPIK-om u pogledu izgradnje benzinske crpke i trgovine. 4. Gradnju hotela s oko 30 soba i restoranom u centru Borova-lokacija je za tu namjenu određena. 5. Razvoj turističke djelatnosti: ribolovstvo, lovstvo na nisku divljač, ugostiteljska ponuda, izletišta, zimovnik i drugo na prostoru područja dunavskih ada u državnom vlasništvu, s djelomično uređenom pješčanom plažom površine oko 47 ha i izgrađenim sojenicama, umrežavanjem i partnerskom suradnjom lokalne zajednice, udruga i potencijalnih investitora. 6. Uređenje športsko-rekreacijskog prostora na obali Dunava. 7. Izgradnja kulturnog centra za društvena događanja koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti čiji su radovi u tijeku. 8. Organiziranje turističko-ugostiteljske ponude s kvalitetnim sadržajem i razvoj ruralnog turizma na prostoru arheološkog nalazišta Gradac. 9. Izgradnja ribnjaka na kojem bi se obavljao športski ribolov. 10. Radi razvijanja turističke ponude otvoriti školu jahanja i sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora u JPP. 11. JPP s udrugama, poduzetnicima i pravnim osobama koje se žele uključiti u ruralni razvoj.
--	---

9.3. Postojeće mogućnosti razvoja Općine Borovo

9.3.1. Opća obilježja

Općinu Borovo sačinjava samo mjesto Borovo. Nalazi se na cesti D519 udaljena, 43 km od Autoceste D4 Zagreb-Lipovac, a neposredno je oslonjena na grad Vukovar. «Borovo je smješteno na desnoj obali Dunava koje predstavlja specifičan prostor bogat dunavskim adama s djelomično uređenim pješčanim plažama u Vukovarsko srijemskoj županiji, udaljenost od

Vukovara 7 km, Vinkovaca 20 km, Iloka 45 km i Županje 50 km»⁸⁴. Značaj državne ceste Osijek – Vukovar – Erdut osigurava povezanost mjesta sa svim dijelovima Županije.

«Ukupna površina Općine iznosi 28,17 km², a od toga je 30% stambeni prostor i 70% ostalo»⁸⁵. Raspoloživo je 274 ha šumskih površina, 2.023 ha poljoprivrednih površina i 516 ha neplodnog zemljišta od kojih je:

- 1.441 ha privatno zemljište
- 1.376 ha državno zemljište

Što se tiče državnog zemljišta, Općina je dobila suglasnost od Ministarstva poljoprivrede i šumarstva KLASA: 320-02/02-01/490 UR.BR: 525-02-02-02/SK od 10.02.2002 god. na osnovi koje planira:

- povrat nacionaliziranih površina 150 ha.

Prema zadnjem popisu stanovništva 2001. god. u Općini Borovo bilo je 5.360 stanovnika, dok je prema popisu iz 1991. godine bilo 6.442 stanovnika.

Na području Općine postoji jedna osnovna škola (do 8. razreda) koju pohađa oko 330 školaraca i jedan vrtić u kojemu ima 90 polaznika u tri skupine.

Tablica 5. Ukupne površine u ha po katastarskim kulturama Općine Borovo sa stanjem 2006. godine

Katastarska općina	oranica	voćnjak	vinog.	livada	pašnjak	šuma	trstik	npl.	Uk.
Borovo	1844	18	-	-	161	274		516	2813
Ukupno područje Općine	1844	18	-	-	161	274		516	2813

Izvor: Dokumenti Općine

9.3.2. Povijesna obilježja⁸⁶

U povijesti je na ovom području bilo Panonsko more koje je dugim nizom godina nestajalo i pretvaralo se čitavim područjem u velike močvare, da bi se na kraju formirale rijeke. Taj period trajao je oko 30.000 godina. U debelim naslagama nađeni su fosili kopnenih životinja kao što su: mamut, pragovedo, nosorog, bizon, stepski slon i drugo.

U mlađem kamenom dobu kraj oko Borova bio je kontinuirano naseljen i to traje od oko 3.400 do 3.400 prije nove ere. Naselja su bila izgrađena blizu tekuće vode i bara. Stanovnici se bave lovom, ribolovom i sve češće pripitomljavanjem životinja – razvijaju se prvi oblici stočarstva i zemljoradnje. Svi nalazi fosila pripadaju različitim kulturama: starčevačkoj, vizantičkoj i sopotsko-kudelskoj. Osim vučedolske, na ovom području ima mnogo drugih neolitskih kultura: badenska i kostolačka. Vučedolska kultura trajala je do 1.700 godine prije nove ere.

Kultura brončanog doba razvila se iz elemenata kasnog neolita i poznata je kao panonska kultura, koja je trajala od oko 900 godina prije nove ere. Nađeni arheološki predmeti pripadaju *bjelobrdske* kulturi koja se nastanila na Vršac, Vatin grupu.

⁸⁴ <http://www.opcina-borovo.hr/index.html>

⁸⁵ <http://www.opcina-borovo.hr/index.html>

⁸⁶ Prepričano iz Prostornog plana uređenja općine Borovo od 5. do 7. stranice

Ovo područje nastanjuju Iliri; to je staro željezno doba značajno zbog dolaska indoeuropskih naroda u Europu. Stanovništvo se bavilo ribolovom, stočarstvom, zemljoradnjom i obrtom.

Mlađe željezno doba (laten) počinje dolaskom Kelta u ove krajeve. Kelti kuju novac i izrađuju predmete od keramike, nakit od bronce i slično, a pronađeni su na lokalitetu Gradac.

Razdoblje rimskog doba od 1231. godine, kada je Borovo bilo posjed vukovarskog grada, donosi različita imena za mjesto Borovo, tako da se prvobitno zvalo Titoburgum, Borks, Boro, Borah, potom Tvrdavica, Kaštelet i Gradac uz desnu obalu Dunava. Staro selo ležalo je nešto sjevernije od današnjeg. Tu je bio izgrađen Dominikanski samostan, a na visokoj dunavskoj obali, Gorjanski su sazidali jaku tvrđavu. Borovo je početkom 15. stoljeća bilo trgovačko obrtničko mjesto, u kojem su se održavali veliki tjedni sajmovi. Dokument iz 15. stoljeća govori o njima kao o starim ustanovama.

Za vrijeme rimske vladavine jedini prijelaz preko Dunava bio je most kod Gradca, koji je bio utvrda – kaštel, a ujedno je bio središte značajnijih putova. Sam položaj Gradca bio je za Rimljane utvrda – kaštel koji je imao strateški značaj u sprječavanju navale slavenskih plemena pod Batonom i Pinesom koji su Rimljani jedva gušili. U neposrednoj blizini Gradca nalazi se Savulja. To je močvara bogata ribom, te je tako kaštel imao nepresušan izvor ribe za ishranu. Osim ribolovom, stanovništvo-Rimljani bave se i poljoprivredom, posađeni su prvi vinogradi za vrijeme vladavine rimskog cara Probusa.

Tijekom velike seobe naroda u 5. stoljeću raspada se Rimsko Carstvo, a ove krajeve nastanjuju Slaveni. Pronađena su keramika, posuđe i lonci ukrašeni vodoravnim linijama. Najstariji nalaz toga doba pripada bjelobrdskoj kulturi od 9. do 12. stoljeća. Pokraj Borova na Gradcu pronađeni su ostatci materijalne kulture koji pripadaju periodu II, avarskog kongrata iz 8. stoljeća.

Gradac, arheološki lokalitet sjeverno od Borova, iako nedovoljno ispitan, dao je veliki doprinos upoznavanju materijalne kulture predaka. Zapis o Gradcu spominje se u doba vladanja ugarskog kralja Andrije kada se Gradac utvrđuje, jer se sprema najezda tatara – Mongola.

Životno poboljšanje za stanovnike Borova, koje je inače bilo veoma siromašno (najčešće su se bavili prodajom pijeska i ribe) nastupilo je u vrijeme metropolita Pavla Nenadovića koji je, kako predavanja kažu, štitio seljake od nasilja županijskog komorskog činovništva. Ta je činjenica izuzetno pozitivno utjecala na porast kuća i stanovnika u Borovu, a ilustracije radi 1736. godine Borovo je imalo 49 kuća, a 1811. godine 231 kuću i 1.754 stanovnika. U to vrijeme počinje gradnja crkve svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana na mjestu nekadašnje crkve brvnare. Građena je od 1761. do 1764. godine i od tada postojano širi duhovnost i pravoslavlje.

Osnovana je po prvi put Općinska uprava kojom je upravljao seoski knez. Prvi poznati knez u Borovu, koji je izabran 1711. godine, bio je Petar Radaković. Godine 1880. Borovo ponovno ima status JLS, s načelnikom, bilježnikom, blagajnikom, poljarom i babicom.

Borovo 1884. godine ustanovljava svoj grb koji je u izvornom obliku i danas službeni grb Općine Borovo.

«Razdoblje poslije Prvog svjetskog rata je razdoblje siromaštva i teškog života. Sudbonosna prekretnica se dogodila 1931. godine kada češki industrijalac Tomaš Bata počinje gradnju Tvornice obuće i guma «Bata» Borovo. Najveću na Balkanu. Siromašni borovski seljaci i nadničari postaju industrijski radnici.

Sredinom tridesetih godina Borovo po treći puta stječe status općine. U to vrijeme u Borovu su sagrađene dvije školske zgrade, suvremena cesta, dva javna arteška bunara, te opskrba mjesta električnom energijom.

U vremenskom razdoblju od 1936. do 1941. godine predsjednik Općine Borovo bio je Toma Maksimović koji je ujedno i bio direktor tvornice «Bata» u Borovu.

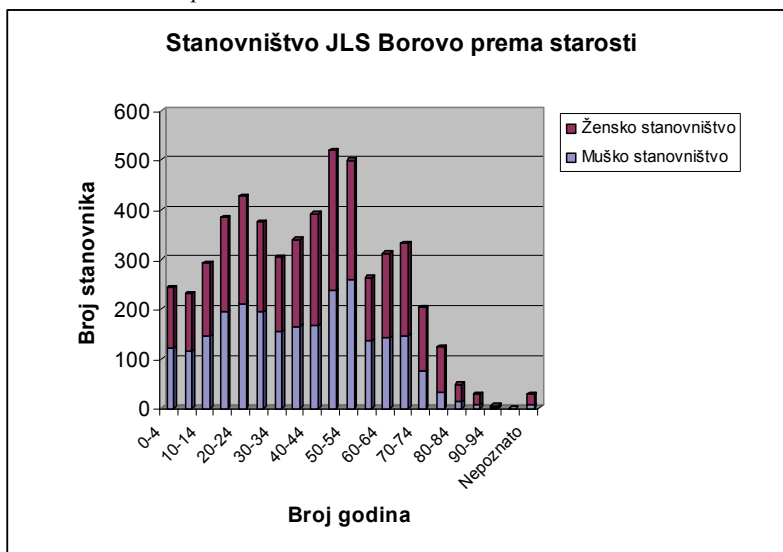
Nakon Drugog svjetskog rata Borovo gubi status općine i postaje Mjesnom zajednicom u sastavu Općine Vukovar. Donacijama građana izgrađeni su objekti komunalne infrastrukture, kao i vodovodna mreža, suvremena cesta, školska-sportska dvorana i dr.

„Važniji događaji mjesta Borova vezani su uz gradnju Tvornice obuće i guma «Bata» Borovo 1931. godine, opskrbu domaćinstava Borova električnom energijom 1936. godine, gradnju nove školske zgrade 1936. /1937. godine kada šestorazrednu nastavu pohađa 310 učenika, gradnju dva arteška bunara 1937. godine, gradnju vodovodne mreže na cijelom prostoru Borova 1969. godine, gradnju asfaltna ceste 1970. godine, izgradnju telefonske mreže 1987. godine, osnivanje Dječjeg vrtića «Zlatokosa» 1998. godine, te gradnju Tržišnog centra Borovo 1998. godine.»⁸⁷.

9.3.3. Stanovništvo

U Općini Borovo živi prema posljednjem popisu stanovništva iz 2001. godine 5.360 stanovnika od kojih je 2.524 muškog spola i 2.836 ženskog spola.

Grafikon 1. Stanovništvo prema starosti

Izvor: Državni zavod za statistiku

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Popis stanovnika 2001. godine, radni kontingent Općine Borovo čini 3.648 stanovnika od kojih je 1.788 osoba ženskog spola i 1.860 osoba muškog spola. Prosječna starost iznosi 39,7 godina, indeks starenja je 91,7, odnosno koeficijent starosti iznosi 19,8.

Veliki se broj stanovnika nalazi u dobnj granici do 19 godina, čak 1.153 stanovnika što iznosi 21,51% od ukupnog broja stanovnika. Stanovništvo od 20 do 60 godina starosti (3.120 žitelja) čini 58,21% ukupnog stanovništva Općine, dok stanovništvo starije od 60 godina (1.057 žitelja) čini 19,72% ukupnog stanovništva predmetne Općine.

⁸⁷ Općina Borovo, Borovo 770 godina (1231.-2001.), 2001/2002.godina

Veliki dio stanovništva (2.448 osoba) živi od rođenja u Borovu, dok su se 864 osobe doselile iz drugih mjesta Vukovarsko-srijemske županije, 659 osoba iz druge županije, 1.382 osobe iz inozemstva (iz Bosne i Hercegovine 1.142 osobe, Slovenije 5 osoba i iz SRJ 225 osoba), a za 11 osoba taj podatak je nepoznat.

Od ukupnog broja stanovnika prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Popis stanovnika 2001. godine, na području Općine Borovo 2.512 stanovnika ubraja se u aktivno stanovništvo što čini udio u ukupnom stanovništvu od 46,87 %, a od kojih 1.538 osoba obavlja zanimanje. Uzdržavano stanovništvo čine 1.624 osobe, dok 1.224 osobe imaju osobne prihode.

Promatrajući nacionalnu strukturu vidljivo je da na području Općine Borovo živi u najvećoj mjeri stanovništvo srpske nacionalnosti, 4.640 stanovnika što u postotku iznosi 86,57%, dok hrvatsko stanovništvo čini s 425 osoba udio od 7,93% u ukupnom stanovništvu.

U pogledu stečene stručne spreme na području predmetne Općine čak 122 stanovnika steklo je višu stručnu spremu, 125 visoku stručnu spremu dok je po jedna osoba završila magisterij i doktorat. Srednju školu završilo je 1.947 osoba od kojih su 1.332 osobe završile trogodišnju srednju školu, dok su ostali završili četverogodišnju srednju školu. Bez završene škole ili sa svega nekoliko razreda završene osnovne škole su 1.004 osobe, koje su uglavnom iznad 60 godina starosti. Sa završenom osnovnom školom je 1.371 osoba, no te osobe su u fazama daljnje edukacije, odnosno u procesu stjecanja srednjoškolske naobrazbe.⁸⁸

Iz analiziranih podataka može se zaključiti da se stanovništvo Općine Borovo pomlađuje, no postoji visok stupanj niske educiranosti i stečenog stupnja naobrazbe stanovništva.

9.3.3.1. Zapošljavanje

Od ukupnog broja stanovnika Općine Borovo 1.354 osobe se ubrajaju u aktivno stanovništvo prema podacima popisa stanovnika 2001. godine Državnog zavoda za statistiku. Od ukupnog broja aktivnog stanovništva zanimanje obavlja 450 osoba ili 30,1% od ukupnog radno sposobnog stanovništva.

Tablica 6. Stanovništvo i prosječni broj nezaposlenih prema mjestu prebivališta i stupnju stručne spreme u rujnu 2003. godine

Redni broj	Stanovništvo	Vukovarsko-srijemska županija	Grad Vukovar	Općina Borovo
Ukupno stanovništvo prema popisu u 2001.		204.768	31.670	5.360
Zaposleni u obrtu i slobodnim zanimanjima		14.035⁸⁹		756
1.	Ukupno nezaposlenih s 31.07.2003. g.⁹⁰	20.746	3.620	845
2.	Nezaposlenih žena	11.522	2.197	467
3.	NKV	1.988	238	67
4.	PKV i NSS	6.205	1.128	286
5.	KN i VKV	7.552	1.253	324
6.	SSS	4.407	831	156
7.	VŠS	354	123	7
8.	VSS	238	47	5

Izvor: Statistički ljetopis RH, dokumenti Vukovarsko-srijemske županije, HZZ, područna služba Vinkovci, srpanj 2003.

⁸⁸ www.dsz.hr

⁸⁹ Zaposleni u 2001. god. FINA

⁹⁰ HZZ, Područna služba Vinkovci

Tablica 7. Stanovništvo i prosječni broj nezaposlenih prema mjestu prebivališta u svibnju 2007.g.

Redni broj	Stanovništvo	Vukovarsko-srijemska županija	Grad Vukovar	Općina Borovo	Zaposleni U Općini
Ukupno stanovništvo prema popisu u 2001.		204.768	31.670	5360	
Zaposleni u obrtu i slobodnim zanimanjima				450	
1.	Ukupno nezaposleni u 05. 2007. g.⁹¹	17.404	2.953	700	
2.	Nezaposlenih žena	10.110	1.763	381	
3.	NKV	799	59	18	
4.	PKV i NSS	5.127	906	257	
5.	KV i VKV	6.795	1.042	254	3
6.	SSS	4.059	773	149	4
7.	VŠS	344	107	15	2
8.	VSS	280	66	7	1

Izvor: Statistički ljetopis RH, Mjesečni statistički bilten, Vukovar, svibanj 2007. godine

Usporedimo li podatke iz tablice 4. i 5. vidimo da se broj nezaposlenih smanjuje u Vukovarsko-srijemskoj županiji za 3.342 osobe, ili 16,2% gradu Vukovaru za 667 osoba ili 18,5% i Općini Borovo za 145 osobe ili 17,2%. Međutim, zabrinjavajuće je što se za promatrane tri godine, viša stručna sprema sa sedam nezaposlenih povećala na 15, a visoka stručna sprema s pet u 2003. godini na 7 u 2007. godini.

Postavlja se pitanje koja znanja su stekle osobe za vrijeme studiranja da se ne mogu uključiti u aktivnosti i pronaći posao adekvatno stečenoj diplomi. Odnosno, nisu li završili školovanje i stekli znanja koja nikome nisu potrebna, pa bi bilo neophodno razmišljati o promjeni zanimanja, odnosno o prekvalifikaciji na stjecanje znanja i sposobnosti za poslove i zanimanja koja se traže na tržištu rada.

Ove brojke govore da ne postoji mobilnost ljudi i njihova spremnost za brzu prekvalifikaciju i njihov odlazak na rad u druge sredine, gdje je potražnja za takvom vrstom radne snage, a istovremeno nisu spremni ući u vlastiti poduzetnički pothvat.

Danas je vrijeme kada se trebaju nuditi znanja koja se odmah mogu primijeniti na radnom mjestu koje se preuzme. Ovo je doba kada se adekvatno stečenim znanjima traži radno mjesto da se to znanje pokaže i na osnovi obavljenog posla stekne plaća. Sve više se traži izučena struka, znalci i sposobni ljudi na tržištu rada. Ovo je vrijeme kada se ugovori sklapaju na vrijeme dok ti poslovi traju.

Nema više stalnog doživotnog zaposlenja, jer svaki novi posao traži nove ljude, nova znanja i spremnost za uključivanje u tržišnu utakmicu sebe kao osobe. Adekvatno znanju i sposobnostima ostaje se na poslu, ili se mijenja posao adekvatno svojim sklonostima, mogućnostima i voljom za radom.

Novo vrijeme donosi i nove poglede na rad i potrebe za radom, pa je radi toga potrebno provođenje permanentnog obrazovanja kako bi se:

⁹¹ Mjesečni statistički bilten, HZZ

- uključili u poslovne aktivnosti adekvatno svojim sposobnostima
- stekli nova znanja za poboljšanje posla kojeg obavljamo
- promijenili posao ili
- otvorili vlastiti poduzetnički pothvat.

9.3.4. Granski razvoj proizvodnih, prerađivačkih i uslužnih mogućnosti te društvenih mogućnosti

«Borovo ima kvalitetne prirodne resurse, što je rezultiralo tradicionalnom ratarsko-stočarskom proizvodnjom, razvitkom male privrede i trgovine, te bogatom tradicionalnom kulturom».⁹²

«Nizine zauzimaju čitavu površinu Općine Borovo. Od ukupne površine Općine najviše otpada na poljoprivredne i šumske površine. Prema pogodnosti za obradu razlikujemo dvije skupine tla. Prva najpogodnija skupina obuhvaća osobito vrijedno obradivo tlo koje zauzima najveći dio područja Općine od 1.646,26 ha. Druga skupina ograničeno obradiva tla nalazi se na istočnom dijelu Općine u pojasu uz tok rijeke Dunav površine 198,49 ha. Ekološka očuvanost tala je na visokoj razini za proizvodnju ekološki čistih poljoprivrednih proizvoda, stoga bi se u budućem razvoju poljoprivredne djelatnosti na području Općine naglasak trebao staviti na ovaj segment poljoprivredne proizvodnje. Na području predmetne Općine u zoni toka rijeke Dunav nalaze se šume gospodarske namjene površine oko 274 ha. Osnovno obilježje hidrografije je rijeka Dunav duljina čijeg toka uz Općine Borovo iznosi 9.100 m, dok je prosječna širina 350 m».⁹³

Područje Općine Borovo je prema aktivnosti stanovništva pretežno poljoprivredno područje, naime 49,26% stanovnika od ukupnog aktivnog stanovništva na području Općine se bavi poljoprivredom. «Ostatak stanovništva orijentiran je na proizvodne djelatnosti, locirane djelomično na području Općine Borovo ili u okolnim gradovima, malo obrtništvo i tercijarne djelatnosti».⁹⁴

«Gospodarsku osnovu Općine Borovo čine: poljodjelstvo, stočarstvo, ribarstvo, preradba mesa, proizvodnja ljekovitog bilja, proizvodnja gume i obuće, građevinarstvo, trgovina, ugostiteljstvo, turizam (turistička i putna agencija), prijevoz putnika i obrti (autoprijevoz, autoservisi, grafičke usluge, fotografski, cvjećari, klesarski, frizerski, stolarski i dr.)»⁹⁵

Prva gospodarska zona uređuje se na površini od 11,83 ha, od toga je 50% obnovljeno s kompletnom infrastrukturom i stavljen je dio u funkciju – mini zona na površini oko 2,5 ha na kojoj su izgrađene sušare, silosi, dvije farme tovnih svinja i tri farme mliječnih krava. Također postoje i dvije farme ovaca i jedna farma peradi. Druga poduzetnička zona planirana je u partnerstvu s Općinom Trpinja na području od 43 ha između ovih dviju Općina.

Na području Općine Borovo postoji 157 registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, a od toga je 19 u sustavu PDV-a.

⁹² <http://www.opcina-borovo.hr/index.html>

⁹³ Prepričano iz Prostornog plana uređenja Općina Borovo od str. 16.-18.

⁹⁴ Prostorni plan uređenja općine Borovo str. 25

⁹⁵ Leksikon naselja Hrvatske, Mozaik knjiga, 2004., str. 61.

«Općina Borovo kontinuirano nastoji provoditi mjere poticaja za razvoj i unapređenje male privrede i zanatstva, osobito stimuliranjem realizacije projekata kao što su: izgradnja mlina, mljekare, ribnjaka, farmi i sl.»⁹⁶

S obzirom na potencijal Općine Borovo u smislu krajobraznih vrijednosti potrebno je potencirati razvitak sljedećih vrsta turizma: športsko-rekreacijski, izletnički i seoski turizam.

9.3.5. Komunalna i društvena infrastruktura

9.3.5.1. Postojeća infrastruktura koja je u dobrom stanju

«Općina Borovo, kao jedinica lokalne samouprave, intenzivnim aktivnostima uspješno je provela Plan izgradnje i održavanja komunalne infrastrukture u razdoblju od 1997. – 2001. godine:

- održavanje javnih površina u centru mjesta i mjesnom groblju
- najvećim dijelom uklonjene su divlje deponije
- očišćena obala Dunava
- sanacija javne rasvjete, vodovodne mreže i objekta Doma umirovljenika»⁹⁷

Postojeća komunalna infrastruktura:

- Glavna cesta asfaltirana u cijelosti.
- Obnovljena je osnovna škola.
- Struja i javna rasvjeta u mjestu Borovo postoji.
- Plin – plinski sustav izgrađen je u cijelosti.
- Telefoni postoje – digitalna telefonska mreža.
- Vodovod postoji – vodovodni sustav izgrađen je u cijelosti, djelomično je potrebna sanacija.
- Pločnici djelomično izgrađeni.
- Nema uređene deponije, u toku je sanacija divljih odlagališta.

Postojeću društvenu infrastrukturu čine:

- ambulanta primarne zdravstvene zaštite
- stomatološka ambulanta
- veterinarska ambulanta
- pošta
- mjenjačnica
- osnovna škola
- dječji vrtić i
- lokalni radio
- izgrađen je parohijski dom
- Postoji uređena galerija akademskih likovnih umjetnika, ali i umjetnika izvornog slikarstva i slikarstva naive, koja je osvijetljena cijelu noć i predstavlja imponzantan prizor svakom prolazniku.

⁹⁶ Općina Borovo, Borovo 770 godina (1231.-2001.), 2001/2002.godina, str. 19

⁹⁷ Općina Borovo, Borovo 770 godina (1231.-2001.), 2001/2002.godina, str. 19

9.3.5.2. Infrastruktura koja je potrebna

- Gradnja kanalizacijskog sustava i sustava odvodnje s pročišćavačem.
- Izgradnja preostalih pločnika i rekonstrukcija postojećih.
- Uredenje prostora predviđenog za izgradnju gospodarske zone (iz obrasca).
- Asfaltiranje preostalih 5% sporednih cesta.
- Izgradnja javne rasvjete u vikend-naselju Savulja.
- Sanacija vodovodnog sustava.
- Izgradnja Kulturnog centra za kulturu i društvena događanja koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti.
- Izgradnja prilaza do Lovačkog doma i arheološkog nalazišta Gradac.
- Sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora radi razvijanja turističke ponude i otvaranja škole jahanja.
- Izvršiti učvršćivanje obale Dunava zbog velike aktivnosti vode Dunava koja narušava obalu. Kako je najveći vodostaj Dunava 720 m, planira se sagraditi *obalo utvrda* i nasipanje obale na 820 m. U zadnjih 20-ak godina 15-17 metara obale je nestalo djelovanjem Dunava.
- Sagraditi mostić za trim stazu i jedan veći most.
- Šetnica uz Dunav.
- Izgradnja biciklističkih staza uz Dunav, dunavske ade i naselje.
- Urediti stari mlin star 150 godina i golubarnike, u svrhu razvoja turizma otvoriti JPP.
- Urediti kupalište na predviđenom izletištu Poretak.

Naselje Borovo već na prvi pogled daje sliku uređenog mjesta, odmah se vidi istaknuta briga vodstva Općine zajedno sa stanovnicima naselja da je to naselje u kojemu ljudi žele nešto poduzeti i pokrenuti za sebe i svoju okolinu.

Naselje je uređeno i postoji briga o saniranju napuštenih prostora i razrušenih kuća. U bilanci stanja vidljivo je da su stavke neplaćene komunalne naknadne beznačajne, osobito ako to usporedimo s drugim općinama. Nenaplaćeni udjel neplaćene komunalne naknade iznosi svega 0,9%. Općina se pridržava odrednica objavljenih u službenom vjesniku VSŽ⁹⁸, kojim «vanjski dijelovi zgrade (fasade, balkoni, terase, ulazna vrata, prozori, podrumski otvori, žljebovi i drugi vanjski uređaji) moraju biti uredni i čisti, a oštećenja se moraju popraviti.»

Vodstvo Općine uspjelo je cijelo naselje u velikom dijelu staviti pod kontrolu, pločnike, fasade i odstraniti grafite sa zgrada kako bi sve djelovalo uredno i ugodno za život stanovništva.

Poštuju se odrednice o komunalnom redu koje upućuju na to kako su «vlasnici stanova i poslovnih prostorija, najmoprimci, zakupci i drugi korisnici stambenih i poslovnih prostorija dužni brinuti o urednom i estetskom vanjskom izgledu i čistoći uličnih terasa, prozora, lođa, balkona i naprava što ih koriste.» Osim toga «vlasnici zgrada dužni su brinuti o urednom izgledu i čistoći fasada, ulaznih vrata u zgradu, podrumskih otvora, prozora i sličnih naprava, koji su zajednički dijelovi zgrade. Zabranjeno je na prozorima, vratima, balkonima, terasama i drugim dijelovima zgrade uz javne površine vješati ili izlagati rublje, posteljinu, tepihe i druge predmete, što bi nagrđivalo vanjski izgled naselja.» U istom naputku stoji da su «vlasnici zgrada dužni popravljati vanjske dijelove zgrada. Oštećenja vanjskih dijelova zgrada koja

⁹⁸ Službeni vjesnik, odluka o komunalnom redu, br 11/97. čl. 9.

predstavljaju opasnost za prolaznike i promet, moraju se odmah otkloniti. Vanjski dijelovi zgrade koji nagrdjuju opći izgled okoline moraju se urediti u toku godine u kojoj je ta okolnost utvrđena».⁹⁹

Već kod samog ulaska u naselje Borovo pored ploče koja obilježava naziv naselja, posađeno je cvijeće i ureden okoliš. Uređen prostor ostavlja dojam da vodstvo Općine vodi računa o svom naselju, te da ima utjecaj na mještane, pa čak i one nestašne, jer se uspjelo očistiti pročelja zgrada od grafita i njihovo prisustvo na ostalim objektima i prostorima svesti na minimum.

9.4. Partnerstvo privatnog i javnog sektora

Partnerstva koja se formiraju na lokalnoj razini imaju za cilj ostvarivanje kvalitetnijeg života stanovništva i ostvarivanje gospodarskog razvoja općine.

Partnerstva povezuju osobe, sredine, institucije i cijele sektore. «Partnerstvo se stvara tokom suradnje različitih sektora – točnije, administrativnog, javnog sektora te privatnih institucija (poduzetništva, nevladinih organizacija, akademskih sredina, medija, crkve, pa čak i pojedinaca koji su važni za određeno društvo)»¹⁰⁰Jedinice lokalne uprave mogu ući u partnerske odnose i suradnju s različitim sektorima u svrhu postignuća razvoja svoje zajednice.

U Strateškom okviru za razvoj 2006. – 2013.¹⁰¹ predlaže se «realno mogućim ulaganjima i stvaranjem povoljnog zakonodavnog i institucionalnog okruženja poticati javno-privatna partnerstva za ulaganja u razvoj tehnoloških parkova i zona, te visokotehnološka spin-off poduzeća».

Općina Borovo namjerava otvoriti partnerske odnose s organizacijama civilnoga društva u okviru lokalne samouprave, ali isto tako i sa svim ostalim poduzetničkim sektorom koji ima namjeru razvijati gospodarstvo i zapošljavati stanovništvo na području Općine i to tako da im omoguću određene popuste u plaćanju komunalne naknade i subvenciju dijela kamata na kredite za nove razvojne programe.

Partnerskim odnosom, uključivanjem civilnog društva u poticanje održivog ruralnog razvoja Općine s naglaskom na razvoj seoskog i rekreacijskog turizma, s etno i kulturnim i sakralnim sadržajima, te gastro ponudom, Općina želi podijeliti odgovornost s poduzetnicima i udrugama i pokrenuti razvojne projekte kako bi se mogli kandidirati za korištenje donatorskih, pretpriступnih, kohezijskih i drugih novčarskih fondova EU.

JPP Općine Borovo u svrhu gospodarskog razvoja

- Partnerstvo s općinom Trpinja u pogledu izgradnje gospodarske zone na površini od 43 ha. U tu svrhu je potrebno izgraditi i cestu do gospodarske zone.

⁹⁹ Odluka o komunalnom redu VSŽ 11/97 čl. 10 i 11.

¹⁰⁰ HILS – Hrvatski institute za lokalnu samoupravu, Graditi da traje, Partnerska rješenja u pružanju usluga u području socijalnih, zdravstvenih, i obrazovnih potreba, Priručnik pripremljen u okviru Projekta Cards 2003. str. 9.

¹⁰¹ Republika Hrvatska, Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, Zagreb, 12. svibanj 2006. str. 20.

- Partnerstvo s američkom tvrtkom koja želi izgraditi tri tvornice etanola, a projektu doprinosi prostorni položaj Općine Borovo (potencijal: Dunav, željeznica i cesta).
- Partnerstvo s VUPIK-om u pogledu izgradnje benzinske crpke i trgovine.
- Gradnja hotela s oko 30 soba s restoranom u centru Borova - lokacija je za tu namjenu određena.
- Razvoj turističke djelatnosti: ribolovstvo, lovstvo na nisku divljač, ugostiteljska ponuda, izletišta, zimovnik i drugo na prostoru područja dunavskih ada u državnom vlasništvu s djelomično uređenom pješčanom plažom površine oko 47 ha i izgrađenim sojenicama.
- Uređenje športsko-rekreacijskog prostora na obali Dunava.
- Prostor arheološkog nalazišta *Gradac* namijeniti za razvoj ruralnog turizma s organiziranom turističko-ugostiteljskom ponudom i kvalitetnim sadržajem.
- U privatnim obiteljskim kućama motivirati ljude za preorijentaciju na turističku djelatnost kreditnim linijama (JLS će subvencionirati kamate 3-4 %).
- Izgradnja ribnjaka na kojem bi se obavljao športski ribolov.
- Izgradnja kulturnog centra za društvena događanja koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti čiji su radovi u tijeku.
- Radi razvijanja turističke ponude otvoriti školu jahanja i sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora u JPP.
- Partnerstvo s udrugama, poduzetnicima i pravnim osobama koje se žele uključiti u ruralni razvoj.

Partnerstvom se izgrađuje povjerenje, želja i volja za zajedničkim ostvarivanjem cilja. Posebno je značajno partnerstvo lokalne samouprave i civilnoga sektora, jer se time potiče veća aktivnost i mobilnost ljudi i ostvaruje utjecaj na socijalnu politiku zajednice.

Značaj partnerstva lokalne samouprave s civilnim sektorom je i u tome što civilni sektor često ima stručnjake koji se mogu uključiti u izradi projekata i njihovo apliciranje donatorima i svjetskim novčarskim institucijama. Rad na projektima i njihovo ostvarivanje doprinosi izgradnji socijalnog kapitala zajednice što je od posebnog značaja za ostvarivanje održivog ruralnog razvitka.

9.5. Razvojni problemi i razvojna ograničenja - SWOT analiza

Mogućnosti razvoja proizlaze iz snage same Općine kao i iz prilika koje se pružaju.

Tablica 8. SWOT analiza Općine Borovo

SNAGE +	SLABOSTI -
<ul style="list-style-type: none"> • blizina grada Vukovara i Osijeka • blizina državne granice • ima izgrađenu cestovnu infrastrukturu kao i željeznicu • Općina se nalazi na samoj obali Dunava što predstavlja specifičan prostor bogat dunavskim adama, s djelomično uređenim pješčanim plažama • Ruža vjetrova - isprepletanje zračnih struja, pogodno za odmorišta; potencijalna snaga za uključivanje u 	<ul style="list-style-type: none"> • potreba za informatičkom opremom • nedostatak sredstava • nema uređene deponije odlagališta otpada i provodi se sanacija divljih deponija • pločnici su djelomično izgrađeni, a na nekim dijelovima je potrebna rekonstrukcija • kanalizacija nije izgrađena • nedostatak mladih stručnjaka • udruge nemaju koordinaciju • nepostojanje obilaznice (ista je

<p>turističku ponudu</p> <ul style="list-style-type: none"> • mlado stanovništvo (do 19 godina) čini udio 21,25 % u ukupnom stanovništvu, odnosno broji 1.153 stanovnika, a iz godine u godinu broj upisanih učenika u prvi razred osnovne škole se povećava – visok nivo socijalnog kapitala • u Općini Borovo prema Upravnom odjelu za gospodarstvo Vukovarsko-srijemske županije djeluje 74 obrta prema Sudskom registru 10 trgovačkih društava i jedna zadruga, te prema Registru udruga 13 udruga; također postoji 157 registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava • postoje tri farme mliječnih krava, dvije tovnih svinja, dvije ovaca i jedna peradi • prva gospodarska zona uređuje se na površini od 11,83 ha • 50% gospodarske zone obnovljeno s kompletnom infrastrukturom i stavljen je dio u funkciju – mini zona na površini oko 2,5 ha –sušare, silosi i dvije farme tovnih svinja i mliječnih krava, • prevladavaju usitnjena poljoprivredna gospodarstva koja su se spremna organizirati u svrhu turističke ponude • u svrhu turističke ponude uređen je Lovački dom na obali Dunava s 12 ležajeva • udružena poljoprivredna gospodarstva u Poljoprivrednu zadrugu «Brestove međe» • postoji ustrojena skrb za stare i nemoćne u domu kapaciteta cca 20 osoba • provodi se uređenje zelenih površina • razvijena lovačka društva za lov na nisku divljač u predjelima dunavskih ada • razvijena ribolovna društva – registriranih četiri alasa • etno kuća prepoznatljive gradnje za kraj u kojem se nalazi • u Općini postoji prirodno stanište bijelih roda, čak 23 gnijezda – projekt <i>Bijela roda</i> 	<p>predviđena u Prostornom planu uređenja Općine); teški kamioni uništavaju cestu i stambene objekte u naselju.</p>
---	---

- arheološko nalazište Gradac - prostor je 2 km udaljen od naselja, gdje je pronađen veliki broj predmeta kao što su drške od grnčarije, keltski novac iz 1762. godine (pohranjen u Muzeju u Vukovaru)
- postoji vikend-naselje *Savulja*, u čijoj je neposrednoj blizini močvara bogata ribom
- uređena galerija likovne umjetnosti u kojoj izlažu svoja djela umjetnici izvornog slikarstva i akademski umjetnici iz Borova i sudionici iz drugih država (Srbije, Crne Gore, Makedonije, BiH, Mađarske, itd.)
- posebno uređen parohijski dom sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika za okupljanje vjernika
- sakralni objekti:
  - crkva sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika
- ostala sakralna i spomenička baština:
  - inventar parohijske crkve sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika
  - ikonostas iz 18. stoljeća ima posebnu umjetničku vrijednost
  - spomen-ploča palim borcima i ŽFT na objektu NK
  - spomen-ploča palim borcima i ŽFT u mjestu
  - spomenik palim borcima i ŽFT na zgradi OŠ B. Maslarić
  - spomen-ploča na kući u kojoj je održan I. sastanak KP Borovo, 1941. godina, Željeznička ulica 26
  - spomenik **12 redarstvenika** povodom događanja iz 1991. godine (napravljen 2002. godine)
- od društvene infrastrukture postoji: OŠ *Borovo*, biblioteka, Dječji vrtić *Zlatokosa*, Dom zdravlja –dviije ambulante obiteljskog liječnika i jedna stomatološka ambulanta, općinska uprava, poštanski ured HP-PS *Vukovar*, mjesno groblje, radiopostaja, izdavačka djelatnost, udruge
- Aktivno Kulturno-umjetničko društvo

<p>„Branislav Nušić“ u okviru kojega se organiziraju sljedeće manifestacije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Folklor - <i>Međunarodna smotra folklor</i> - likovne manifestacije – <i>borovska kolonija</i> (likovna sekcija «Savo Šumanović») - dramska skupina - <i>poetsko muzičke večeri SKUD-a Prosvjeta</i> <ul style="list-style-type: none"> • mjesto je poznato po brojnim drugim manifestacijama koje se organiziraju u okviru manifestacije <i>Dani Borova</i>: <ul style="list-style-type: none"> - <i>fišijada</i> – međunarodna manifestacija - športske manifestacije – <i>Međunarodni šahovski turnir, Noćni basket turnir, Tradicionalni turnir u malom nogometu</i> • izuzetno aktivna udruga antifašističkih boraca Hrvatske – nastavljaju tradiciju iz vremena NOB-a, obilježavaju tradiciju oslobođenja Borova od fašizma • razvijen šport, šah je u drugoj ligi i planiraju ući u prvu ligu 	
<p>PRILIKE ++</p>	<p>PRIJETNJE --</p>
<ul style="list-style-type: none"> • otvaranje prekogranične suradnje, utvrđeni su uvjeti za ostvarivanje prekogranične suradnje s općinama iz Mađarske, Bosne i Srbije • partnerstvo s Općinom Trpinja u pogledu izgradnje gospodarske zone na površini od 43 ha na području između ovih dviju općina; u tu svrhu potrebno je izgraditi i cestu do gospodarske zone • partnerstvo s američkom tvrtkom koja želi izgraditi tri tvornice etanola, a projektu doprinosi prostorni položaj Općine Borovo (potencijali: Dunav, željeznica i cesta) • partnerstvo s VUPIK-om u pogledu izgradnje benzinske crpke i trgovine • izgradnja Kulturnog centra za okupljanje udruga i razne društvene manifestacije • edukacija i osposobljavanje kadrova 	<ul style="list-style-type: none"> • osnovna prijetnja je odljev stanovništva • ugroženost okoliša zbog neizgrađenosti kanalizacijske mreže

<p>obiteljskih gospodarstava koji se žele uključiti u organizirani partnerski odnos proizvodnje i turističke ponude (clusteri i poljoprivredne zadruge)</p> <ul style="list-style-type: none"> • poticanje i razvoj malog i srednjeg poduzetništva - kompletirati s potrebnom infrastrukturom gospodarsku zonu ukupne površine 12 ha i ući u uređenje druge gospodarske zone s JLS Trpinja - financijski i informacijski podržati poduzetnički centar na razini mikroregije radi kontakta s poduzetnicima i povezivanja u poduzetničku info – točku • razvoj poljoprivrede i stočarstva u duhu partnerske suradnje i udruživanja u <i>cluster</i>e i poljoprivredne zadruge i to za:<ul style="list-style-type: none"> - uzgoj povrća u staklenicima - sadnju aromatičnog bilja - otvaranje farmi mliječnih krava, svinja i peradi • postoje interesi Općine i poduzetnika, potencijalnih investitora za razvoj prerađivačkih kapaciteta i to za:<ul style="list-style-type: none"> - izgradnju sušare za aromatično bilje - izgradnju mini plastenika za povrće - izgradnju ribnjaka - izgradnju mini mljekara • postoje interesi Općine i privatnih investitora za razvoj turizma i ugostiteljstva i to:<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja šetnice uz Dunav - izgradnja ugostiteljskih objekata uz šetnicu - izgraditi izletišta na Dunavu zvan Poretak s kompletnim sadržajem: kupalište, prostor za rekreaciju, zimovnik za brodice i čamce i dr. - razvoj seoskog turizma u obiteljskim gospodarstvima - ponuda etno vrijednosti – zaštićen prostor Gradac - izraditi pano s planom znamenitosti i kulturne baštine ispred zgrade Općine • ulaganje u kapitalne investicije radi razvoja gospodarstva<ul style="list-style-type: none"> - investicije u infrastrukturu za završetak drugog dijela gospodarske zone	
--	--

<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja ceste do druge poduzetničke zone koja je planirana u partnerstvu s Općinom Trpinja - obnova rasvjete u Općini Borovo, odnosno izgradnja u vikend-naselju Savulja - uređenje preostalih 5% sporednih cesta - izgradnja kanalizacijske mreže i mreže odvodnje - rekonstrukcija pločnika i izgradnja na pojedinim mjestima • gradnja hotela s 30-ak soba srestoranom u centru Borova- lokacija je za tu namjenu određena • razvoj turističke djelatnosti: ribolovstvo, lovstvo na nisku divljač, ugostiteljska ponuda, izletišta, zimovnik i drugo na prostoru područja dunavskih ada s djelomično uređenom pješčanom plažom površine oko 47 ha i izgrađenim sojenicama, šetnica uz Dunav, trim staza, biciklistička staza tzv. <i>Dunavska ruka</i>, škola jahanja • uređenje športsko-rekreacijskog prostora na obali Dunava – plaža uz <i>flosove</i> • u privatnim obiteljskim kućama motivirati ljude za preorijentaciju na turističku djelatnost kreditnim linijama (JLS će subvencionirati kamate 3-4 %) • mogućnost razvoja vjerskog turizma u partnerstvu s Općinom Erdut – pravoslavni manastir u Dalj planini, Uspenja presvete Bogorodice • mogućnosti za razvoj športskog lovnog i ribolovnog turizma - izgradnja ribnjaka u vlasništvu Općine na kojem bi se obavljao športski ribolov, postoje i tri bare koje su prirodna mrjestilišta šarana. 	
---	--

9.6. Bilanca stanja, prihoda i rashoda Općine Borovo

Tablica 9. Bilanca stanja Općine Borovo na dan 31. 12. 2006. godine

AKTIVA	Iznos u KN 01.01.	Iznos u KN 31.12.	PASIVA	Iznos u KN 01.01.	Iznos u KN 31.12.
DUGOTRAJNA IMOVINA	10.516.208	11.587.275	KAPITAL I REZERVE	10.931.106	11.318.415
Prirodna bogatstva	1.062.652	1.082.652			
Materijalna imovina	9.352.584	10.411.122			
Oprema	91.041	83.570			
Nefinancijska imovina u pripremi	9.931	9.931			
KRATKOTRAJNA IMOVINA	414.898	116.140	DUGOROČNE OBVEZE	-	-
Novac	42.292	12.430			
Potraživanja	172.606	103.710			
Depoziti	200.000	-			
Vremenska razgraničenja	-	-	KRATKOROČNE OBVEZE	-	385.000
Gubitak iznad visine kapitala	-	-	Vremenska razgraničenja		
UKUPNA AKTIVA:	10.931.106	11.703.415	UKUPNA PASIVA:	10.931.106	11.703.415

Sistemizacija podataka iz bilance stanja

Kao što je vidljivo iz bilance stanja, najznačajniju stavku u bilanci predstavlja materijalna imovina 89% koja se odnosi na zgrade u vlasništvu Općine.

Stavka nenaplaćenih potraživanja je svega 0,9% što znači da Općina uspijeva naplatiti propisanu komunalnu naknadu i ostala potraživanja svojih mještana.

Tablica 10. Prihodi i rashodi Općine Borovo

Iznosi u kunama

Red. br.	O P I S	Planirano za 2006.	Ostvareno 31.12. 2006.	Planirano za 2007.
1.	PRIHODI	5.059.000	4.600.056	5.988.000
1.	Prihodi od poreza (61)	2.988.000	2.573.296	3.163.000
2.	Pomoć iz proračuna (63)	921.000	902.381	2.033.000
3.	Prihodi od imovine (64)	182.000	179.204	162.000
4.	Prihod od prodaje roba i usluga	-	-	-
5.	Ostali prihodi (65) i (66)	768.000	745.175	630.000
6.	Prihodi od prodaje nefinancijske imovine (7)	-	-	-
11.	Primitci od financijske imovine i zaduži. (8)	200.000	200.000	-
12.	SVEUKUPNO IZDATCI	5.102.000	5.011.074	5.988.000
13.	Razlika - višak - manjak	- 43.000	- 411.018	0
14.	Višak iz 2005 god	+ 43.000	+42. 292	-
15.	Razlika - saldo	0	- 368.726	-

Izvor: Općinska dokumentacija

9.6.1. Indikatori radno sposobnog stanovništva i proračunska sredstva

Tablica 11. Podatci o jedinici lokalne uprave Općine Borovo

Broj stanovnika	Broj radno sposobnog stanovništva	Broj zaposlenih	Postotak zaposlenosti (3/2) x 100	Proračunska sredstva po stanovniku		
				kuna	% od VSŽ	% od RH
5.360	1.354	450	33,23	689,86*	42,28	3,26

Izvor: Općinska dokumentacija

* bez dotacije iz državnog proračuna

Iz prikazane tablice je vidljivo kako je u Općini Borovo mali postotak zaposlenog stanovništva, a proračunska sredstva po stanovniku, bez dotacije iz državnog proračuna (902.381,00 kuna) iznose 689,86 kuna, što je manje u odnosu na županijski prosjek za 57,72% ili 941,97 kuna, odnosno manje za 96,74% u odnosu na proračun RH.

9.7. Gospodarski razvoj Općine Borovo

9.7.1. Razvojni i prateći gospodarski subjekti

U Općini Borovo prema Upravnom odjelu za gospodarstvo, obnovu i razvoj Vukovarsko-srijemske županije djeluje 74 obrta, prema Sudskom registru 10 trgovačkih društava i jedna zadruge, te prema Registru udruga 13 udruga.

Na području Općine do sada je registrirano 157 obiteljskih gospodarstava koja predstavljaju najznačajniji razvojni resurs, značajna su osnova na kojoj se može temeljiti budućnost ovog prostora. Problem obiteljskih gospodarstava je u tome što još uvijek siju pretežno klasične poljoprivredne kulture i uzgajaju tovne svinje, goveda i mliječne krave. No, ima i onih koji razmišljaju o novim dohodovnijim proizvodnim kulturama. Upravo to i dokazuje činjenica da se u sustav PDV-a uključilo 19 OPG-a, što znači da su se spremno odlučili na tržišnu utakmicu s očitom namjerom da žele promijeniti klasični pristup proizvodnje u one koji ostvaruju više novostvorene vrijednosti.

Potrebna bi bila edukacija poljoprivrednika kako bi što bolje spoznali nove potrebe i trendove u Europi i svijetu, jer ćemo ubrzo postati dio svjetske globalizacijske cjeline, a do tada se trebamo pripremiti kako bismo bili u trendu događanja i tržišne ponude poljoprivrednih proizvoda. Zemlje EU sve više traže poljoprivredne proizvode organske proizvodnje i ekološki proizvedenu hranu za koju mi, s obzirom na naše nezagađene prostore, imamo sve predispozicije da ju proizvedemo i budemo traženi s prepoznatljivim *brandom* kraja iz kojega dolazi. Takvi proizvodi uvijek će imati svoje kupce i prođu na izbirljivoj svjetskoj sceni neumoljivog i izbirljivog tržišta.

Značajni industrijski objekti na području Općine su: Mlin za preradu žitarica (Sotoriva), Mesna industrija «Bodirković», te veći broj manjih privrednih pogona i obrta, poduzeća uslužnih djelatnosti - Krstonošić d.o.o. – poduzeće za cestovni prijevoz, trgovinu i poljoprivrednu proizvodnju.

9.7.1.1. Poljoprivredne zadruge

9.7.1.2. PZ «Brestove Međe», Borovo¹⁰²

Slika 12. Siniša Rakazović,
upravitelj PZ «Brestove međe»

Poljoprivrednu zadrugu «Brestove međe» formirala su 54 dobrovoljno udružena zadrugara unutar 23 obiteljska poljoprivredna gospodarstva. To su male farme od 20-50 grla stoke, a svaki zadrugar obrađuje 20 katastarskih jutara zemlje, odnosno oko 540 ha zemlje nalazi se u vlasništvu Zadruge. Zadrugu financira Kraljevski državni institut iz Norveške. Na prostoru Vukovarsko-srijemske županije postoje četiri zadruge koje financira navedeni Institut - to su poljoprivredne zadruge smještene u Bogdanovcima, Njemcima, Lovasu i Borovu. Norvežani su na prostore VSŽ-e i OBŽ-e došli kao trgovačko društvo i

nisu zainteresirani za finalni proizvod, nego su im aktivnosti vezane za organizaciju seminara. Jedan takav održan je u Topuskom.

U sklopu upravne zgrade Zadruge nalazi se poljoprivredna ljekarna, te podno skladište površine 8x20 m. Zgrada je opremljena kompletnom infrastrukturom - struja, voda i telefon. Norvežani su kupili potrebne strojeve, a od Općine dobili su 8.500 m² zemljišta u zakup. U vlasništvu Zadruge nalaze se:

- dvije silos ćelije kapaciteta svaka 508 t
- sušara, koja za sat vremena osuši 3.000 kg robe
- usipni koš, kapaciteta 25 t i
- elektronska vaga.

Ukupna vrijednost opreme koju su dali Norvežani iznosi 150.000 eura, a sve ostale potrebite radove neophodne za funkcioniranje zadruge, kao što je izgradnja i stavljanje u funkciju strojeva, obavili su sami zadrugari angažirajući tvrtku Vuković Company d.o.o., Vukovar za izgradnju i Seting Inženjering d.o.o., Delnice za strojeve.

Žetvu su obavili u dogovoru sdvije privatne tvrtke: «Bosino» i mlinsko pekarski obrt «Sotorivo», vlasnik gosp. Živković. Zadruga je prošle godine primila i uskladištila 1.150 t pšenice. Gospodin Rakazović ističe kako država značajno utječe na izbor poljoprivredne kulture koja će se uzgajati određujući iznos potpora za pojedine kulture, te nadodaje da je svaki početak težak, a povrat kredita ne ide kako je očekivao. Kod prodaje krmača ostvarivao je cijenu tek 5 kuna/kg, što je izuzetno niska cijena. Svoje proizvode plasiraju na tržištu, a agrokontrolu vrši tvrtka Ekspozitura iz Vinkovaca.

Farme u sklopu zadruge su privatne, 23 obitelji se bave proizvodnjom prasadi i tovljenika. Uzgajaju oko 30 komada krmača, poneki i 50 komada, te 10-50 komada tovljenika. U posjedu zadruge nalazi se oko 350 komada tovljenika. Ostale obitelji bave se proizvodnjom mlijeka. Oformljene su mljekare «Tina» i «Agro», koje se bave i proizvodnjom voćnih jogurta.

Veliki im problem predstavljaju divlje svinje iz Vojvodine, jer prelaze na njihov prostor i ubijaju njihove domaće svinje. Kada je riječ o poljoprivrednoj proizvodnji gosp. Rakazović smatra kako je neophodno preorijentirati na proizvodnju se uljarica. S tim u svezi obavio je razgovore s Agrokromom.

Zadruga preuzima proizvodnju, pronalazi kupca i snabdijeva repromaterijalom sve kooperante i nema namjeru ići u dodatne proizvodnje. Ostavljena je mogućnost da zadrugar sam može prodati svoju robu. Biljna proizvodnja se prodaje putem zadruge, dok stočni fond uglavnom samostalno ili preko zadruge.

¹⁰² PZ «Brestove Međe», direktor Siniša Rakazović, MB 098 662 745

Prosječno je bilo uzgajano 2.000 tovljenika godišnje za prodaju. PZ je pronalazila kupce, a to je pretežno bio Agrokor.

Bodirković Živojin iz Borova uzgajao je 150 rasplodnih krmača. Imao je zatvoren ciklus od prasilja do finalnih proizvoda. Prerađu je obavljao sam. Isključivo se bavio proizvodnjom mesa - kulen, kobasice i ostalo. Jedini je na ovom području ovlašten za obavljanje klanja svinja tovljenika. Posjeduje svoje trgovine-mesnice u Vukovaru, Borovu naselju i Borovu. Pretrpio je najveću štetu kada se pojavila svinjska kuga.

Cilj je održati postojeće stanje.

Andra Matić iz Drenovaca, šef ureda za gospodarstvo, imao je namjeru dodijeliti kredit za revitalizaciju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava zbog posljedica kuge. Odnosi se na kredit od HBOR-a, namjenski, za kupnju bređe nazimice ili bređe junice.

Gospodin Rakazović ističe kako je poljoprivreda prije bila podštapalica i pomagala je budžetu svakom obiteljskom gospodarstvu, no danas je potrebno izvršiti preorijentaciju s klasičnih kultura na dohodovnije. Zbog poremećaja na tržištu kukuruz nisu prodali. Imaju uskladišten kukuruz privatnika (1kn/kg) – prinos po hektaru iznosi 55-60 t suhog zrna. Suncokret su prodali tvrtki «Feliks» po cijeni od 1,35kn/kg jer vrijeme nije bilo pogodno za skladištenje. Prinos je bio slab zbog čestih kiša i iznosio je oko 1,5 t/ha. Od države su dobili poticaj za suncokret u iznosu od 2.500kn/ha. Soja se također uzgaja, ali u manjem opsegu. Prinos je iznosio 2-3 t/ha. Vršiti otkup pšenice po cijeni od 0,82-0,85kn/kg ovisno o kakvoći.

Poučeni iskustvom sa zapada, vizija razvoja ove poljoprivredne zadruge ogleda se kroz udruživanja proizvođača u zadrugu, a time bi zadruga postala posrednik između proizvođača poljoprivrednih proizvoda, bilo da je riječ o proizvodnji mesa ili proizvodnji mlijeka (za koje je stvorena dobra osnova) ili o nečem trećem, ovisno o državnim smjernicama za poljoprivrednu proizvodnju. Prema riječima gosp. Rakazovića uspješnost zadruge ovisi o savjesnom odnosu udruženih proizvođača prema zadruci, jer s napretkom zadruge povećava se i njihov osobni napredak.

Gospodin Rakazović ističe mogućnost da bi se ove godine mogao povući iz posla, te da bi ga naslijedila njegova kćerka koja je diplomirani agronom. Inače, gospodin je trenutačno jedini zaposleni u Zadruci, a poslove knjigovodstva obavlja knjigovodstveni servis. Ističe da je najznačajnih problem - problem nedovoljne edukacije.

Tablica 12. Vizija razvoja POLJOPRIVREDNE ZADRUGE, Borovo, direktor Rakazović
18.12.06.

Mjesto investiranja	Naziv investicije	Vremensko razdoblje	Očekivano zapošljavanje	Iznos investicije	Način financiranja
Borovo	kooperacija s 54 kooperanta oko 540 jutara		1	neznatna ulaganja	vlastita sredstva

9.8. Problematika poduzetnika Općine Borovo

Problematika poduzetnika Općine Borovo ne razlikuje se značajno od problematike malih poduzetnika ostalih općina na nivou Mikroregije.

Sve se svodi na nepoštivanje ugovora, neizvršavanje obveza od strane velikih gospodarskih subjekata što se tiče plaćanja i otkupa ugovorenih proizvoda.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva još uvijek siju većinom klasične poljoprivredne kulture, međutim, sve se više javlja zanimanje mladih poljoprivrednika za prelazak na dohodovnije proizvodnje kao što su povrtlarstvo, sadnja nasada voćnjaka i dr.

Osim toga u PUR-u Općine naglašena je aktivnost na održivom ruralnom razvoju i razvoju turizma, tako da se u ovom programu mogu naći OPG-i koji se žele baviti turističkom ponudom od pružanja usluge noćenja, cjelodnevnog boravka ili samo služenjem domaćih gastro specijaliteta po kojima je ovaj kraj poznat.

Općina je spremna (a i Županija daje poticaje u tu namjenu bespovratnim potporama) poticati razvoj i inicijative OPG-a za uređenje kuća i prostora u svrhu stvaranja kvalitetne turističke ponude i to subvencijom kamata od 2 do 3 % ili ulaskom JPP prema potrebi i sigurnosti opstojnosti poduzetničke inicijative.

Plastenici, staklenici i bavljenje povrtlarstvom je budućnost za obiteljska poljoprivredna gospodarstva, jer postoje tržišta u bližem, ali i širem okruženju. S obzirom na PUR i održivi ruralni razvoja gdje je turizam jedna od vodećih programskih orijentacija Općine Borovo, ova proizvodnja imaće dolaskom turista svoje potrošače u samom mjestu u OPG-ima i drugim turističkim odredištima.

Jedna od problema poduzetnika je njihova razjedinjenost, a novo dolazeće vrijeme traži umreženost i zajedničko planiranje proizvodnje i plasmana. Udruživanje u bilo koje asocijacije, udruge, zadruge ili *cluster*e omogućit će im profitabilnije i sigurnije poslovanje i ostvarivanje novostvorene vrijednosti.

Problem razjedinjenosti je i kod obrtnika, ugostiteljske, uslužnih i drugih djelatnosti. Novo vrijeme koje donosi proces priključivanja Europskoj uniji i proces globalizacije nameću potrebu za udruživanjem, kako bismo zaštitili svoje djelatnosti i zajedno bili jači na domaćem i svjetskom tržištu.

Stočna proizvodnja, farme tovnih svinja, goveda i mliječnih krava nisu napravljena prema europskim standardima – standardima ekološke proizvodnje. Kada se bude pristupilo Europskoj uniji takve farme ne će moći opstati, morat će se opremiti prema propisima o uzgoju stoke u farmama.

Umreženost i zajedničko djelovanje posebno će biti značajno kod otvaranja novih objekata i sadržaja za razvoj turističkih aktivnosti. Ovdje će posebno doći do izražaja usklađeni akcijski programi u ponudi turističkog proizvoda.

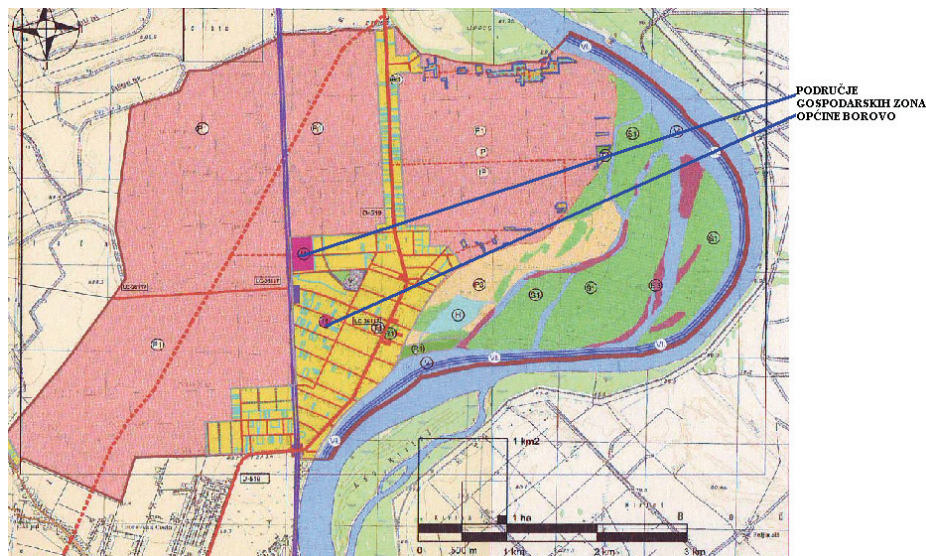
9.9. Općina Borovo kao subjekt konkretnoga razvoja gospodarstva

Zaposleni u Općini Borovo imaju značajne aktivnosti u poticanju razvoja gospodarstva. Značajno su aktivni u širokoj lepezi djelovanja, pokretanjem razvoja poduzetničkih aktivnosti u poljoprivredi, preradi, preorijentaciji na dohodovnije poljoprivredne kulture, razvoju

turizma uključivanjem obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava za uređenje kuća i bavljenjem turističkom ponudom, uređenjem komunalne infrastrukture, uređenjem prostora dunavskih ada za cjelovitu turističku ponudu, akcijama oko kulturno-umjetničkih društava i raznih manifestacija, pa do aktivnosti da se urede kuće tradicionalnog graditeljstva i istraže arheološki lokaliteti Gradac.

Posebno je posvećena briga oko održavanja socijalne kohezije stanovništva, uređuje se Parohijski dom za sakralne prigode i svečanosti, domovi kulture, njeguje se galerija za likovno stvaralaštvo mještana Borova, što daje stanovništvu poticaj za djelovanje, stvaranje i viziju perspektive za pronalaženje vlastitog poslovnog pothvata i zapošljavanje.

Općina Borovo među prvima je osnovala poduzetničku zonu na površini 11,83 ha, od toga je 50% obnovljeno s kompletnom infrastrukturom i stavljen je dio u funkciju – mini zona na površini oko 2,5 ha na kojoj su izgrađene sušare, silosi, dvije farme tovnih svinja i tri farme mliječnih krava. Također postoje i dvije farme ovaca i jedna farma peradi. Druga poduzetnička zona planirana je u partnerstvu s Općinom Trpinja na području od 43 ha između ovih dviju Općina.

Slika 13. Područje gospodarskih zona Općine Borovo

Otvoreni su partnerski odnosi s Kraljevskim državnim institutom iz Norveške i Poljoprivrednom zadrugom Borovo.

Norvežani su na prostore VSŽ-e i OBŽ-e došli kao trgovačko društvo i nisu zainteresirani za finalni proizvod, nego su im aktivnosti vezane za organizaciju seminara.

«Općina Borovo kontinuirano nastoji provoditi mjere poticaja za razvoj i unapređenje male privrede i zanatstva, osobito stimuliranjem realizacije projekata kao što su: izgradnja mlina, mljekare, ribnjaka, farmi i sl.»¹⁰³

S obzirom na prirodne potencijale Općine Borova, rijeku Dunav i dunavske ade, kompleks od 194 ha pašnjaka, od toga $\frac{1}{4}$ zimovnika za brodice, šetnice, trim staze, lovni i ribolovni športski turizam, šume, pješčane plaže, postoji zanimanje stanovništva za uključivanje u kompletnu turističku ponudu (uređenje kuća, gastro specijalitete s prenoćenjem). Općina potiče kompletan program održivog ruralnog razvoja, stimulirajući partnerske odnose gradnje hotela i drugih rekreacijskih sadržaja.

U samoj blizini mjesta nalazi se prostor tzv. Ruža vjetrova - ispreplitanje zračnih struja, što predstavlja pogodnost za odmorišta i relaksaciju posjetitelja. Tu je još neistraženo arheološko nalazište Gradac, spomenici kulture, sakralne građevine, kuće tradicionalnog graditeljstva koje treba Konzervatorski odjel za zaštitu spomenika kulture zaštititi i privesti svrsi. Kulturno-umjetnička događanja, razna športska i kulturna događanja Općina značajnim dijelom financira, sve u svrhu promidžbe Općine i pomoći u ostvarivanju i poticanju poduzetnika za uključivanje u turističku ponudu.

Sve brojne aktivnosti, investicije u obnovu i uređenje objekata, gradnju šetnjice, biciklističkih staza i rekreacijskih sadržaja, uređenje obale Dunava, zahtijeva značajna financijska sredstva koja će se jednim dijelom osigurati putem apliciranja projekata za sredstva svjetskih novčarskih institucija, sredstva donatora i pretpripravnih i kohezijskih fondova Europske unije. Općina će stimulirati izradu i dijelom pripomoći financiranje projekata, kako bi ostvario postavljeni program održivog ruralnog razvitka.

Bit je da u umreženom, udruženom djelovanju i partnerskim odnosom svih sudionika u procesu organiziranja turističke ponude zajedno lokalna samouprava, poduzetnici, udruge imaju isti cilj, isti program i njegovo ostvarivanje.

Svi umreženi sadržaji zajedničkim projektom mogu biti obrađeni u formi koja se traži za korištenje sredstava svjetskih donatora, novčarskih institucija, pretpripravnih i kohezijskih fondova EU.

Zapravo, jedino zajedničkim istupom postoji mogućnost i prilika za dobivanje potpora međunarodnih financijskih institucija.

9.10. Nasljeđe u službi razvoja

Bez obzira što prema Prostornom planu na području JLS Borovo nema kulturnih dobara koja bi bila vrednovana kao 0 kategorija, internacionalnog značaja, nasljeđe, koje ima samo naselje i njegovo bliže okruženje - neistraženi arheološki lokalitet Gradac, spomenička, sakralna i kulturna baština, -dovoljno je značajno za stvaranje zanimljivog turističkog proizvoda i zajedno s ostalim prirodnim i drugim potencijalima za stvaranje kvalitetne turističke ponude Općine Borovo.

¹⁰³ Općina Borovo, Borovo 770 godina (1231.-2001.), 2001/2002.godina, str. 19

«Na području Općine od povijesnih naselja je samo naselje Borovo. Dosad zakonom nije bilo zaštićeno kao povijesna cjelina. Očuvane tradicijske arhitekture ima u dijelovima naselja Borovo. Sukladno njihovim kulturno-povijesnim obilježjima, stupnju očuvanosti pripadajućih povijesnih struktura – prostornih, ali i graditeljskih, ali i kvaliteti neposrednog pejzažnog okruženja, vrednovana su kategorijom 3 – lokalnog značaja.

Posebno vrijedan dio prirodnog krajobraza predstavlja prostor šuma uz Dunav, te prostor zapadnog i sjevernog dijela Općine.»¹⁰⁴

9.10.1. Društveno i gospodarsko nasljeđe

O društvenom i gospodarskom nasljeđu najviše svjedoče zaštićeni spomenici kulture koji oslikavaju mjesto kroz povijest.

Tako pronalazimo jednu pojedinačno zaštićenu sakralnu građevinu, jedan arheološki lokalitet, četiri spomenika i spomen-obilježja vezanih za radnički pokret i Drugi svjetski rat, te jednu zbirku pokretnih predmeta.

9.10.2. Arheološki lokalitet Gradac

Gradac je prapovijesni i srednjovjekovni arheološki lokalitet sjeverno od Borova. Iako nedovoljno ispitan, dao je veliki doprinos upoznavanju materijalne kulture predaka. Zapis o Gradcu spominje se u doba vladanja ugarskog kralja Andrije kada se Gradac utvrđuje, jer se sprema najezda Tatara – Mongola.

9.10.3. Pravoslavna crkva sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika

Sakralna građevina «prvog od 7 đakona kojega su apostoli rukopoložili i koji je nevino stradao kamenovanjem. Svake godine 15. kolovoza Borovo i Borovci obilježavaju crkveno slavlje. Toga dana, 428. godine, moštini Svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana prenesena su iz Jeruzalema u Carigrad. Borovska crkva građena je od 1761. do 1764. godine u duhu srednjeeuropskog baroka u vrijeme kada Srbi doseljenici u ove krajeve, uvelike primaju kulturne utjecaje toga vremena».¹⁰⁵

9.10.4. Ostala sakralna i spomenička baština

1. Inventar parohijske crkve sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika.
2. Spomen-ploča palim borcima i ŽFT na objektu NK.
3. Spomen-ploča palim borcima i ŽFT u mjestu.
4. Spomenik palim borcima i ŽFT na zgradi OŠ B. Maslarić.
5. Spomen-ploča na kući u kojoj je održan I. sastanak KP Borovo, 1941. godina, Željeznička ulica 26.
6. spomen obilježje 12 redarstvenika povodom događaja iz 1991. godine (izgrađen 2002. godine)

9.10.5. Nošnja starih Borovaca

«U Borovu su se nekada muškarci oblačili ovako: kod svečanih zgoda košulja od domaćeg platna, a na prsima vezena zlatom u obliku grančice; gaće, također od domaćeg platna, poširoke i prošupljene odozdo. Šupljike su bile 2-3 prsta široke. Svečane gaće bile su bez tura, svaka nogavica *pobaška nafaltana*. Preko košulje – pojas crveni od vunice ili tkanica istkana

¹⁰⁴ Prepričano iz Prostorni plan uređenja Općine Borovo od 85. do 92. stranice

¹⁰⁵ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002., str. 9-11

u raznim bojama. Oko vrata nosili su *poše* od crne svile na kojoj su zlatom vezene grančice. Na glavi su nosili šešir. Obuća – kožne papuče i bijele čarape od vula sa šarama. U obične dane nosili su košulju, koja je na prsima bila izvezena u bijelo; gaće poširoke s turom, na glavi šešir, a zimi šubara. Zimi su muškarci oblačili *čakšire* od *čoje* plave boje, išarane *gajtanima* i uske uz nogu. Prsluk od *čoje* s *brišimom* išaran, ili od pliša. Na košulju su nosili *pršnjak* od ovčje kože. Na sve to *kožuh* žute boje ponekad i bijele, od ovčje kože išaran vunicom u raznim bojama. Na glavi kapa bijele ili crne boje od janjeće kože, crna za praznike, bijela za svaki dan. Obuća za zimu: svečana – *čizme na bore*, a za svaki dan opanci s *kaišima* i *obojcima* u raznim bojama, omotani do pod koljeno. Ženska nošnja: djevojke su oblačile kratke košulje, zvane *oplečak*, izvezene zlatom na rukavima, a oko vrata su se *rozale na gajtan*. Bijele suknje, široke od *šifona* sašivene od *pet pola*, dolje šlinga i porub ošlingan. Po suknji *kecelja*, bijela od šifona, naokolo šlingana. Po košulji –*oplečku* prsluci, najčešće od pliša, na njima čipka ili su zlatom vezeni *bogato*. Za zimu su se oblačile *rekle*, širom krojene od štofa. Bogatije djevojke i žene imale su bundu od štofa opšivenu zečjom kožom oko rukava i dolje, postavljenu janječom kožom. Obuća: niske obične cipele s bijelim čarapama. Za svaki dan – opanci i obojci. Starije žene nosile su široke *rekle od batista* i poširoke šarene suknje, a sasvim starije žene suknje u tamnoj boji. Povrh svega nosile su veće marame s velikim *fronclama*, najčešće crne boje. *Pršnjaci* bez rukava, bili su od ovčje kože – išarani. Obuća za svaki dan – opanci, za svečane zgone – cipele ili kožne papuče. Djevojke i mlade snaše iz Borova, nosile su na glavi *zlatane* od crne svile, zlatom izvezene. Mlade snaše nosile su još i *kondže* od crne svile, također izvezene zlatom s velikim cvjetovima, koje su kupovale (negdje u gradu). U crkvu su nosile *ubrade*, raznim poljskim cvijećem iskičene. Ako mlada nije imala *ubradu*, nije mogla ići u crkvu. Mlade snaše nose *džege* izrađene od srebra i zlata. Za glavom djevojke nose i *crtinojle* zataknete u punđu. To je nakit za kosu *na feder da poigrava*... Lijepo stoji ljetno cvijeće oko punđe. Mnoge djevojke nosile su *derdane*, crvene ili plave, a one bogatije još i *seferine*, oko vrata ili na prsima. Starije žene nisu nosile nikakav nakit. Djevojke, mlade i starije žene, češljale su se jednako: sakupile bi kosu u punđu na zatiljku, u kasnija vremena češljaju se isto, ali nakit na glavi ne nose. Jedino *snaše* nose *džegu*. Omotaju pletenice oko glave da im *džega* bolje stoji.»¹⁰⁶

9.10.6. Značajni građani Borova

1. Grigorije Jezdimirović,(1745. – 1822.) istaknuti umjetnik koji je krajem 18. stoljeća slikao ikonostase u Batajnici, Bačkoj Palanci, Šašincima, Čortanovcima i rodnom Borovu
2. Petar Šarkić, (1804. - ?) učitelj
3. Andrija Vuković (1812. -1884.), inženjer građevinarstva, podigao u Beogradu značajne građevine kao što su: hotel London i Balkan, zgradu Uprave monopola, zgradu tadašnjeg Etnografskog muzeja, niz privatnih kuća u Beogradu i Srbiji
4. Vasa Bulić, (1827. – 1893.) liječnik
5. Konstantin Peičić, (1802. – 1882.) liječnik, preteča je modernog socijalnog osiguranja, bio je član Srpskog liječničkog društva¹⁰⁷

9.10.7. Značajne manifestacije u Borovu

«Mjesto je poznato po brojnim športskim i društvenim, manifestacijama kao što je *Dani Borova* u okviru koje se organizira: *Međunarodna smotra folkloru, Tradicionalni turnir u malom nogometu.*»¹⁰⁸

¹⁰⁶ Prepričano iz Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002, str. 9-11

¹⁰⁷ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002., str. 13

Brojna kulturna, športska i društvena događanja održavaju se tijekom cijele godine na području Općine:

- 13.04.2006. – Udruženje penzionera: obilježavanje Dana penzionera Borovo
  - Udruženje antifašista: Obilježavanje dana oslobođenja Borova
- 22.05. 2006. – Dan Općine Borovo
- 23. – 25.06.2006. – KUD «B.Nušić»: VII Međunarodni festival folklor
  - 06.2006. – SKD «Prosveta»: Tribina povodom 130. godišnjice života i djela Bore Stankovića
- 30.06.2006. – Radio Borovo obilježavanje 15. godišnjice rada
- 08.- 30.07. 2006. – NK «Sloga»: Turnir u malom nogometu
- 14. – 16.07.2006. – KUD «B. Nušić»: 15. Međunarodna likovna kolonija
- 23.- 30.07.2006. – Šah klub «Sloga-Planum»: Međunarodni šahovski turnir «Slavonija 2006»
- 29.07.2006. – Udruženje penzionera: *Poetsko-zabavno večer*
- 18.08.2006. – Košarkaški klub «Sloga»: Noćni basket turnir
- 08.09.2006. – KUD «B. Nušić»: 11. Tradicionalna međunarodna fišijada
- 01.10.2006. – Udruženje penzionera: Dan starih

Značaj 2001. godine za Borovo:¹⁰⁹

- 770 godina Borova
- 240 godina početka izgradnje pravoslavnog hrama sv. arhidakona Prvomučenika Stefana
- 80 godina lovstva u Borovu
- 75. godišnjica FK-a «Sloga», Borovo
- 70. godišnjica dolaska «Bate» u Borovo
- 65. godišnjica električne struje u Borovu
- 50 godina KUD-a «Branislav Nušić» (Borovo)
- 25. godišnjica KK «Sloga», Borovo
- 20 godina Podružnice umirovljenika Borovo
- 10. godišnjica Radio-Borova

Svake godine 15. kolovoza Borovo i Borovci obilježavaju crkveno slavlje. Toga dana, 428. godine, moštini svetog prvomučenika i arhidakona Stefana prenesene su iz Jeruzalema u Carigrad.

«Prva etno izložba u Općini Borovo održana je 26. – 28. listopada 2001. godine u prostoru Dječjeg vrtića «Zlatokosa» organizirana od strane udruge umirovljenika – podružnica Borovo. Tako se, na primjer, mogla vidjeti spavaća soba s kolijevkom, posude od keramike: koršovi, tegle, kuglofi, kuhinjski pribor: avani, mlinovi, pegle na žar; tkalački pribor: kolovrat, vitlo, te detalji gostinjske sobe s damskim ormarićem. Bili su izloženi i pribor za rad na zemlji, kućna vinarija – podrum, stari dijelovi kuhinje, zatim džege, ukrasni vezovi, šlingani ručni radovi, vezeni svatovski peškiri, dijelovi narodne nošnje, ukrasne marame, stari muzički instrumenti,... Prva etno izložba u Borovu ukazala je na postojanost potrebe stalne etno postavke, budući da borovska domaćinstva još uvijek čuvaju mnogo toga što već sada ima etnološku vrijednost.»¹¹⁰

¹⁰⁸ <http://www.opcina-borovo.hr/opcinaborovo.html>

¹⁰⁹ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002, str. 23

¹¹⁰ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002, str. 45

9.11. Građani u razvoju vlastitog područja

Slika 14. Na sastanku udruga Općine Borovo

Građani svoj doprinos u razvoju vlastitog područja najbolje iskazuju djelovanjem kroz brojne udruge. Na taj naćni oni potiću mjesno stanovništvo na razmišljanje o očuvanju prirodne i etno baštine, brizi o starim i nemoćnima, te kvalitetnim sadržajima za iste, očuvanju prirode, braniteljima, športskim aktivnostima i drugim aktivnostima za mlade.

U Općini ima registrirano 13 udruga.¹¹¹

Na sastanku održanom 13. studenog 2006. u prostorijama Općinskog ureda u Borovu pojavilo se pet udruga koje imaju znaćajan utjecaj sa svojim aktivnostima na život i rad općine Borovo.

Udruge su različito organizirane i imaju različito djelovanje:

9.11.1. Kulturno-umjetnićko društvo «Branislav Nušić»

Slika 15. KUD «Branislav Nušić», Borovo

i tamburaše.

Udruhu Kulturno-umjetnićko društvo «Branislav Nušić» Borovo, Glavna br. 3 vodi Radoslav Bosić. Dušan Latas je potpredsjednik društva. Udruga se financira dijelom iz vlastitih izvora, te iz potpora Općine, potpora Źupanije i dr. potpora. Tradicija kulturno-umjetnićkog amaterizma kontinuirano se njeguje od 1951. godine kada je u Borovu osnovano Kulturno-umjetnićko društvo «Branislav Nušić» koje okuplja ljubitelje folkloru, likovne umjetnosti, glumce amatere, recitatore

¹¹¹ Udruge prema popisu nalaze se u prilogu.

Udruga ima 160 članova. U svom djelovanju vodi računa o njegovanju kulturne baštine, organizira međunarodne likovne kolonije¹¹², međunarodni festival folklor, smotru folklor nacionalnih manjina Hrvatske, kazališnih predstava i tamburaških koncerata¹¹³. Udruga se sastoji od: folklorne, likovne, tamburaške i dramsko - recitatorske skupine. Aktivna je, kako na području Republike Hrvatske, tako i u inozemstvu na međunarodnim smotrama folklor sudjelujući u brojnim kulturnim manifestacijama¹¹⁴.

9.11.2. Udruga umirovljenika «Zapadni Srijem», Podružnica Borovo

Udrugu umirovljenika «Zapadni Srijem», Podružnica Borovo, Trg palih boraca 2, vodi Rajko Šijaković. Udruga se financira iz vlastitih izvora financiranja – članarina, te potpora Općine Borovo. Udruga djeluje od 1997. godine na području Općine Borovo.

Udruga ima 350 članova. Rad podružnice odnosi se na pomoć umirovljenicima u rješavanju statusnih pitanja, opskrbi ogrjevom i namirnicama po sniženim cijenama. Udruga je i organizator različitih kulturnih događanja, kao npr. *Večeri poezije*, te raznih ekskurzija i izleta. Udruga je, osim na području Borova, aktivna i u Apatinu, Somboru, Odacima, Bečaju, Novom Bečaju, Vrbasu, Trbobranu, Šabcu, Srijemskom Karlovcima i Subotici.

9.11.3. Udruga antifašističkih boraca NOR-a i antifašista

Udrugu antifašističkih boraca NOR-a i antifašista vodi Đorđe Miroslavljević. Udruga se financira iz članarina njezinih članova, novčanih i materijalnih potpora JLS, kao i povremenih potpora od strane SABA RH. Udruga djeluje od 2000. godine na području JLS Borovo. Udruga ima 126 članova. Bavi se zaštitom spomenika sa značajnim obilježjima iz NOB-a, borbom protiv oblika fašizma i semitizma, povećanjem broja članova, povezivanjem s drugim udrugama. Suraduje i s ostalim udrugama na području JLS Borovo, kao što su vrtić i osnovna škola.

9.11.4. Šahovski klub «Sloga» Borovo

Slika 16. Šahovski klub «Sloga», Borovo

Udrugu šahovskog kluba «Sloga» Borovo, Trg palih boraca 2, vodi profesor Slobodan Landup, predsjednik. Udruga se financira djelom iz vlastitih izvora, a djelom iz potpore Općine i Županije, te donacija. Udruga djeluje od 1999. godine na području JLS Borovo.

Udruga ima 87 članova, od toga 20 natjecatelja iz ženske i muške juniorske ekipe. Udruga je aktivna na području cijele Hrvatske, budući da sudjeluje u Hrvatskoj ligi. U suradnji s vinkovačkim i đakovačkim klubovima sudjeluje u organizaciji međunarodnog *rejting* turnira koji se održava svake godine.

¹¹² Brošura KUD «Branislav Nušić» Borovo, Likovna sekcija «Sava Šumanović» - Borovska kolonija 2006.

¹¹³ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231. – 2001.), Borovo, 2001./2002., stranica 36.

¹¹⁴ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231. – 2001.), Borovo, 2001./2002., stranica 36.

9.11.5. Školski športski klub «Sloga» Borovo

Slika 17. NK «Sloga», Borovo

Slika 18. Karate klub «Sloga», Borovo

Slika 19. Košarkaški klub «Sloga», Borovo

Udrugu ŠSK «Sloga» vodi Jovan Ajduković, predsjednik. Udruga se financira iz potpora JLS, različitih donacija, te iz vlastitih izvora iznajmljivanjem sportske školske dvorane. Udruga djeluje na području Županije sudjelujući na raznim natjecanjima.

Udruga ima oko 200 članova. Bavi se edukacijom školske djece u okviru športskih aktivnosti, pa je tako osnovana košarkaška skupina, kao i odbojka, rukomet, nogomet, stolni tenis, karate, šah, streljaštvo i atletika.

9.11.6. Udruga «Plavi Dunav», Borovo

Udruga «Plavi Dunav» Borovo se bavi promicanjem turističke ponude općine Borovo. Program rada u 2007. godini planira sljedeće sadržaje¹¹⁵:

- *Badnjak u Borovu*, manifestacija u zajednici sa srpskom pravoslavnom crkvom i Općinom Borovo u svrhu očuvanja vjerskih i običajnih vrijednosti
- *Svetosavska beseda sa svetosavskim druženjem* u suradnji sa srpskom pravoslavnom crkvom i organizaciji Udruge umirovljenika Borovo
- uskršno natjecanje učenika OŠ u bojanju jaja uz pokroviteljstvo nekog od privrednika iz Borova
- postavljanje plana mjesta u središtu Borova (uz parking u neposrednoj blizini budućeg hotela) s legendom koja će objasniti određene lokacije od Graca do aerodroma
- *Oko placa lijepih Borovaca*, manifestacija u suradnji s KUD-om «Branislav Nušić» iz Borova – oživljavanje i prezentacija nekih starih običaja u proljeće
- *Durđevdanu u susret* - od Jutrenja do noćne trke ulicama Borova u suradnji sa športskim organizacijama Borova
- *Dječja nedjelja* kao manifestacija u kojoj sudjeluju najmlađi, natjecanja djece u crtanju na asfaltu i športskim natjecanjima primjerenim tom uzrastu; manifestacija se organizira u suradnji s Dječjim vrtićem «Zlatokosa» iz Borova
- u suradnji s Osnovnom školom i tvrtkom «Kompakt» iz Vukovara organizirati školu u prirodi uz primjeren izbor lokacije, te pripremiti organizaciju ljetovanja djece iz Borova
- u okviru manifestacije *Borovsko ljeto*, u suradnji sa šahovskim klubom «Sloga» iz Borova organizacija vikend-turnira u šahu
- u suradnji s Općinom Borovo pripremiti projekt vezan za aktivnosti na Dunavu (plaža, športsko-rekreacijski sadržaji i sl.) uz sudjelovanje ekološke skupine, ribiča i lovaca u Borovu

¹¹⁵ Prijedlog programa rada i financijski plan za 2007. godinu

- u svrhu očuvanja okoliša nastaviti u suradnji s OŠ Borovo projekt *Bijela roda* i aktivnostima vezanim za čistu životnu sredinu poput akcije *Uredimo staništa bijele rode* i sl.,
- s lovcima ugovoriti uređenje Lovačkog doma, osmisliti sadržaje u tom objektu, organizacija lovačkog turnira, organizacija zaštite životinja, kao i poduzimanje aktivnosti promocije lovnog turizma
- s ribičima raditi na zaštiti riblje mladi, uređenju dunavaca i bara, te organizaciji ribičkih natjecanja
- organizacija natjecanja, u suradnji s Radio-Borovom, uređenja javnih površina ispred kuća; akcija bi trajala od sredine travnja do sredine srpnja
- priprema prijedloga izrade: suvenira (koji mora najbolje izraziti tradiciju i karakteristike Borova), razglednica Borova i prirodnih ljepota okoliša, zastavica i prospekata; sve treba biti na visokom umjetničko-dizajniranom i grafičkom nivou
- u suradnji s KUD-om «Branislav Nušić» organizacija tradicionalne borovske fišijade krajem rujna na pripremljenoj lokaciji (dvorište ljetne pozornice ili uz obalu Dunava)
- organizacija izleta, ekskurzije u suradnji sa školama gdje se odvija program za nacionalne manjine, udrugom umirovljenika, SPC i drugima kada se za to ukaže potreba
- organizacija manifestacije vezane za plodove jeseni i dostignuća naših privrednika i poljoprivrednika
- organizacija u suradnji sa SPC duhovne večeri crkvenog pojanja s crkvenim zborovima krajem listopada
- organizacija raznih koncerata povodom određenih datuma
- razvoj suradnje s Turističkom zajednicom grada Vukovara i muzejom u Vukovaru
- suorganizacija likovne kolonije Borovo i održavanje izložbi, literarnih večeri i sl.,
- održavanje najmanje tri sjednice Turističkog vijeća tijekom godine.

Općina Borovo ima naglašenu želju razvijanja kompletne turističke ponude, te vlastite aktivnosti usmjeriti u pravcu razvoja turističke ponude na planiranom prostoru koji je predviđen prostornim planom dunavskih ada.

9.11.7. Utjecaj škole

Osnovna škola Borovo

Osnovna škola je u postojećoj mreži škola, a školsko područje Osnovne škole Borovo obuhvaća teritorij općine Borovo. U blizini škole se nalaze suvremeni dječji vrtić i sportski tereni. Zbog dužine mjesta oko 7 km, i širine 2 km, učenici s krajnjih područja, Crepulja i Savulje dolaze u školu posebno organiziranim prijevozom.

Početkom ove školske godine 2006./2007. završena je kompletna obnova i rekonstrukcija zgrade Škole pod pokroviteljstvom Vijeća Europe i Vlade RH. Investicija je vrijedna 7,5 milijuna kuna. Unutrašnjost škole je kompletno obnovljena, a površina unutarnjeg prostora iznosi 3.278 m². Obnovljeno je 14 učionica ukupne površine 834m². Četiri učionice su specijalizirani kabineti i to za informatiku, likovnu i glazbenu kulturu, tehničku kulturu, te biologiju i kemiju. Potpuno je uređena i sportska dvorana koja ima gledalište s 350-400 sjedećih mjesta i može primiti do 800 osoba, u čijem je sastavu uređen i stan domara. Dvorana se maksimalno koristi za školske aktivnosti, tako da se do 21 h odvijaju sve aktivnosti vezane uz školu. Izvan toga se iznajmljuje članovima školskog sportskog kluba.

Također su moderno uređeni školska knjižnica, zbornica, uredi, sanitarni čvorovi i ostale pomoćne prostorije, a izuzetno dobro i funkcionalno je opremljena školska kuhinja. «Opremljenost škole nastavnim sredstvima i pomagalicama je nezadovoljavajuća» ističe ravnatelj škole, te dodaje: «ali se nadamo da ćemo uz pomoć Ministarstva, različitih donacija i dobrom suradnjom s lokalnom upravom za vrlo kratko vrijeme školu potpuno opremiti». Naime, za sada informatička učionica nije opremljena i ove godine ne postoji izborni predmet informatike. Osim informatičke opreme nedostaju i rekviziti za tehničku kulturu. Knjižni fond ima 3.500 knjiga, od čega je najveći dio školska lektira.

S prednje strane školske zgrade nalazi se zeleni park s ukrasnim biljkama i drvećem u kojem su postavljene klupe za sjedenje i odmor učenika, a sa stražnje strane je betonirano dvorište. Športsko igralište nalazi se preko puta škole i ima dva dijela, rukometno i košarkaško igralište, a u planu je i izgradnja igrališta za odbojku na pijesku, te postavljanje betonskih stolova za stolni tenis. Ukupna površina školskog igrališta iznosi 3.545 m². Takav okoliš se redovito održava, u čemu sudjeluju i učenici i učitelji i tehničko osoblje, a posebno ekološke i športske skupine.

Osnovna škola Borovo ima 324 učenika, od kojih je 160 učenika u nižim i 164 učenika u višim razredima osnovne škole, a raspoređeni su u 17 razrednih odjela. Škola ima 44 djelatnika, od toga 11 učitelja razredne nastave, 20 učitelja predmetne nastave, 2 stručna suradnika i 11 ostalih djelatnika. «Dok većina osnovnih škola pokazuje tendenciju pada broja učenika, OŠ Borovo može se pohvaliti rezultatima napretka u ovom pogledu. Tako je u ovoj školskoj godini u prve razrede upisano 49 učenika, što je 20 učenika više u odnosu na prethodnu godinu, a sljedeće godine očekuje se upis i većeg broja učenika.»¹¹⁶

Škola planira, u skladu svoje odgojne uloge, izvođenje izleta, ekskurzija, dane športa i druge aktivnosti izvanškolske nastave. Također planiraju međuškolske, međurazredne i razredne priredbe vezane za određene datume u nazočnosti roditelja kao gostiju. Posebno vode računa o priredbama za Božić, Uskrs, Dan škole i Svetog Savu. Za učenike s posebnim potrebama škola će izraditi programe u suradnji s defektologom odobrenih od strane komisije pri Županijskom uredu za prosvjetu, te raditi prema prilagođenim programima. Kulturna djelatnost škole vezana je i za praznike važne za srpsku nacionalnu manjinu kao što su: proslava Sv. Save, Dan škole - 22. svibnja, pravoslavna Nova godina, 14. siječnja i treći dan pravoslavnog Uskrsa – dan kada mještani posjećuju groblje. U školi se neki datumi obilježavaju učeničkim priredbama u kojima sudjeluju učenici recitatori, članovi školskoga zbora, te mladi folklorasi pri KUD-u «Branislav Nušić», Borovo. Održavaju se i izložbe učeničkih likovnih radova, radova tehničke kulture, kućne radinosti i sl. Učenici sudjeluju i na manifestacijama i smotrama organiziranim na razini općina i Županije. U sklopu nastave provode se i različiti drugi planovi kao što su: plan profesionalnog informiranja i usmjeravanja, plan zdravstveno-socijalne i ekološke zaštite učenika (redoviti zdravstveni pregledi, preventivni program suzbijanja zlouporabe droge, program aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima, program mjera za prevenciju poremećaja u ponašanju).

Ravnatelj škole, gospodin Tihomir Jakovljević, profesor koji je bio učenik ove škole, a koji je na ovom radnom mjestu od 01. 09. 2006. godine, naglašava da će ustrajati «na kvaliteti nastave i kvaliteti radnog kadra»¹¹⁷. Prema njegovom mišljenju, profesori koji vole svoj posao

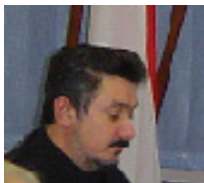
¹¹⁶Prepričano iz razgovora s Tihomirom Jakovljević, ravnateljem OŠ Borovo

¹¹⁷Prepričano iz razgovora s ravnateljem OŠ Borovo, Tihomirom Jakovljevićem

oduvijek rade kao što svi profesori moraju raditi od ove godine prema programu HNOS-a. Od radnog kadra nedostaje stručnjak informatičar, za kojeg će se raspisati natječaj za pola radnog vremena.

Ravnatelj je pun ambicija za dobrobit škole, no ističe da je teško organizirati sve planirane aktivnosti budući da škole nemaju svoje vlastite izvore financiranja. No, on će ustrajati na provođenju vizije «već sada krenuti usmjeravati djecu i razvijati im vlastitu viziju svoje osobnosti kako bi se polako opredijelili za svoje buduće zvanje. Trenutačno unutar škole nema zainteresiranog kadra koji bi se htio u svojem slobodnom vremenu aktivirati za slobodne aktivnosti s djecom, ali ja ću svojim primjerom pokazati kako ovaj pristup ima veliki učinak. Sve se pomjera, ali je presporo. Potrebno je motivirati djecu već u osnovnoj školi da izaberu željeno zanimanje.»¹¹⁸

9.11.8. Utjecaj Crkve

Slika 20. Čedo Lukić, prota

Pravoslavna crkva sv. arhiđakona Stefana Prvomučenika (sakralna građevina), «prvog od 7 đakona kojega su apostoli rukopoložili i koji je nevino stradao kamenovanjem. Svake godine 15. kolovoza Borovo i Borovci obilježavaju crkveno slavlje. Toga dana, 428. godine, mošni Svetog prvomučenika i arhiđakona Stefana prenesene su iz Jeruzalema u Carigrad. Borovska crkva građena je od 1761. do 1764. godine u duhu srednjoeuropskog baroka u vrijeme kada Srbi doseljenici u ove krajeve, uvelike primaju kulturne utjecaje toga vremena».¹¹⁹ Čedo Lukić, prota. Parohija ima 5.200 vjernika, od toga je 1.860 djece. Imamo dva svećenika i jednog đakona koji za svaku obljetnicu imaju posvetu spomenika. Redovito se održava vjeronauk u okviru crkve. Vjeronaučni odgoj održavaju dva vjeroučitelja.

U posljednjoj fazi uređenja je parohijski dom gdje se nalazi prigodna dvorana za crkvene i društvene sastanke, kuhinja i tri stana.

Arheološki nalazi u vlasništvu navedene crkve, koji su poslani u Vukovar na restauraciju, još nisu vraćeni.

9.12. Ruralni razvoj Općine Borovo

Općina Borovo s obzirmo na prirodni položaj kojega ima - prostor uz Dunav, dunavske ade s 194 ha pašnjaka, šuma, ¼ zimovnika za brodice, pješčane plaže, jezera za športski ribolov, prostor za lov na nisku divljač - ima značajan prirodni potencijal za ostvarivanje programa održivog ruralnog razvitka stvaranjem turističkog proizvoda i bavljenjem turističkom djelatnošću. To je prostor koji je djelomično uređen, ali dodatnim investiranjem u infrastrukturu kao što su pješačke staze, trim staza, biciklistička staza, otvaranjem konjičkog kluba, uređenje konjičkih staza, uvođenje struje u vikend-naselje Savulja, koji pruža posebni ugođaj i dobit će se dodatna vrijednost ovog kraja.

¹¹⁸ Ibidem

¹¹⁹ Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002.

Ovaj dio Dunava predstavljao je kroz povijest značajan izvor prihoda stanovništvu, a značajan je čimbenik za razvoj Borova i danas. Ovaj se prostor uklapa u cjelovitu ponudu ruralnog održivog razvoja ne samo Borova, već i cijelog kraja.

Na području Općine postoje tri bare: močvara bogata ribom u čijoj blizini se nalazi vikend naselje Savulja i još dvije bare koje su prirodna mrjestilišta ribe. Na tom području odvija se športski ribolov, te je u tu svrhu izgrađena staza uz bare.

Postoji prostor tzv. Ruža vjetrova - isprepletanje zračnih struja, pogodno za odmorišta, postoji mogućnost uključivanja u turističku ponudu.

U Općini postoji prirodno stanište bijelih roda, čak 23 gnijezda, te je s tim u svezi pokrenut projekt pod nazivom Bijela roda.

Eksploatacijska polja pijeska nalaze se u istočnom i jugoistočnom dijelu Općine Borovo.

U blizini samog mjesta nalazi se arheološko nalazište Gradac iz 8. stoljeća - prostor je 2 km udaljen od naselja, gdje je pronađen veliki broj predmeta kao sto su drške od grnčarije, keltski novac iz 1762. godine (pohranjen u Muzeju u Vukovaru).

Kulturno-umjetnički i sakralni sadržaji toliko su brojni da mogu upotpuniti kompletnu turističku ponudu Općine Borovo. Postoji posebno uređen parohijski dom sv. arhidakona Stefana Prvomučenika za okupljanje vjernika, te crkva sv. arhidakona Stefana Prvomučenika.

Od ostale sakralne i spomeničke baštine koja se može koristiti u turističkoj ponudi su:

- inventar parohijske crkve sv. arhidakona Stefana Prvomučenika
- ikonostas iz 18. stoljeća koji ima posebnu umjetničku vrijednost
- spomen-ploča palim borcima i ŽFT na objektu NK
- spomen-ploča palim borcima i ŽFT u mjestu
- spomenik palim borcima i ŽFT na zgradi OŠ B. Maslarić
- spomen-ploča na kući u kojoj je održan I. sastanak KP Borovo, 1941. godina, Željeznička ulica 26
- spomenik **12 redarstvenika** povodom događanja iz 1991. godine (napravljen u 2002. godini).

U Općini postoje razvijena lovačka društva za nisku divljač u predjelima dunavskih ada, razvijena ribolovna društva, a registriranih su četiri alasa.

Karakteristika cijelog mjesta je etno kuća prepoznatljive gradnje za kraj u kojem se nalazi. Postoji uređena galerija likovne umjetnosti u kojoj izlažu svoja djela umjetnici izvornog slikarstva i akademski umjetnici iz Borova i sudionici iz drugih država (Srbije, Crne Gore, Makedonije, BiH, Mađarske, itd.).

Od kulturno-umjetničkih društava poznata i atraktivna je udruga KUD „Branislav Nušić“, unutar koje djeluje tamburaški orkestar, te folklorna, dramska, recitatorska i likovna sekcija.

Inače, Općina je poznata po brojnim manifestacijama (u 2006.godini) koje se događaju u okviru manifestacije *Dani Borova* kao što su:

- folklor – *Međunarodna smotra folklor, Poetsko-muzičke večeri SKUD-a Prosvjeta*
- fišijada – međunarodna manifestacija
- likovne manifestacije – *likovna kolonija*
- športske manifestacije – *Međunarodni šahovski turnir, Noćni basket turnir, Tradicionalni turnir u malom nogometu.*

- dramska skupina.

Za turističku ponudu aktivna je i udruga antifašističkih boraca Hrvatske – nastavljaju tradiciju iz vremena NOB-a, obilježavaju tradiciju oslobođenja Borova od fašizma. Udruga umirovljenika Zapadni Srijem - Podružnica Borovo ističe se posebnom aktivnošću u području kulture i poboljšanju životnih uvjeta umirovljenika.

Mjesto ima posebne vrijednosti, osim navedenih turističkih, prirodnih i materijalnih sadržaja, u ljudskom kapitalu, u zanimanju stanovništva za ulaganje u stvaranje turističkog proizvoda koji će biti prepoznatljiv u ostvarivanju programa održivog ruralnog razvitka Općine Borovo.

OPG-i postepeno prelaze s klasičnih kultura poljoprivredne proizvodnje na plastenike i staklenike i bavljene povrtlarstvom, jer postoje tržišta u bližem, ali i širem okruženju. S obzirom na PUR i održivi ruralni razvoj, u kojem je turizam jedna od vodećih programskih orijentacija Općine Borovo, ova proizvodnja imaće dolaskom turista svoje potrošače u

Slika 21. Radionica Od vizije do realizacije s čelnicima Općine i predstavnicima udruga

samom mjestu u OPG-ima i drugim turističkim odredištima.

Za što bolji uspjeh potrebno je uključiti se u turističku ponudu umreženo i ponuditi partnersku suradnju u svrhu ostvarivanja ruralnog razvoja Mikroregije, turističku ponudu istočne Hrvatske i cijele RH.

Osim toga, turistička ponuda Općine Borovo ima veliku mogućnost prekogranične suradnje s Vojvodinom i Republikom Mađarskom, Srbijom i BiH.

Na sastanku udruga i predstavnika Općine Borovo 30. 05. 2007. godine održana je edukacija o održivom ruralnom razvitku Općine i održana radionica o viziji i viđenju programa razvoja s naglaskom na stvaranje turističkog proizvoda i razvoja turizam Općine. Skupine koje su radile na viziji razvoja predložile su prioritete i akcije za uključivanje u turističku ponudu pojedinih umreženih sadržaja.¹²⁰

9.13. Umjesto zaključka PUR-a Općine Borovo

PUR Općine Borovo rađen je u okviru Mikroregije koju obuhvaća šest općina - Borovo, Trpinja, Erdut, Markušica, Negoslavci i Šodolovci.

¹²⁰ Prilog radionica održanih u Općini Borovo 30. 05. 2007. god.

Program je rađen u suradnji s predstavnicima Općine, političkih i nestranačkih organizacija, poduzetnicima, predstavnicima crkvenih organizacija, ravnateljem škole, civilnim sektorom i inima koji su imali želju uključiti se u PUR svoje Općine.

Na osnovi dobivenih dokumenata, Strategije razvoja VSŽ, Regionalnog operativnog programa, razgovora, statističke obrade, rada u radionicama s predstavnicima poglavarstva i udrugama izrađen je PUR, predloženi i usvojeni projekti kao osnova za pokretanje održivog ruralnog razvoja Općine Borovo.

PUR je podloga za izradu mikroprojekata razvoja i ostvarivanje potpore područne i regionalne samouprave, Vlade Republike Hrvatske, svjetskih donatora, novčarskih institucija, prepristupnih i kohezijskih fondova EU.

Općina Borovo ima posebne prirodne pogodnosti i ljudske potencijale za uključivanje u svjetske gospodarske tokove putem međunarodne poveznice Dunava, kvalitetne turističke ponude i može postati dio europskog gospodarskog prostora ostvarivanjem programa održivoga ruralnoga razvoja.

Jedna od glavnih pretpostavki za ostvarivanje projekata je partnerska suradnja, umrežavanje s civilnim sektorom, poduzetnicima i pojedincima koji imaju volju i sposobnost za pokretanje održivog ruralnog razvoja. Bez partnerske suradnje sve namjere pomoći iz programa EU ostat će samo želja bez realizacije.

Prilog 1.

Obeležen Dan borovske opštine i škole¹²¹

22.05. je u Borovu potpisan Sporazum o prekograničnoj saradnji između RH opština Borovo, RS vojvodanske opštine Bač i mađarske opštine Medina. Sporazum su na svečanoj sednici kojom je obeležen 22.maj - Dan opštine Borovo potpisali Rado Bosić i Laslo Salaj, načelnici opština Borovo i Medina i Tomislav Bogunović, predsednik opštine Bač. Bogunović je ujedno podsetio kako će od 1. jula biti uspostavljena trajektna veza Vukovar-Bač, zahvaljujući donaciji holandske Vlade, a načelniku Bosiću uručio je Povelju grada Bača. Jučerašnjoj proslavi prisustvovali su predstavnici društveno-političkog i javnog života iz opštine Borovo, Vukovarsko-sremske i Osječko-baranjske županije, susednih i opština u sastavu ZVO-a te SDSS-a.

Na svečanoj sednici Opštinskog veća koja je održana u sali bioskopa u Borovu bili su i predstavnici Generalnog konzulata Srbije u Vukovaru, SPC-a, OEBS-a i pomoćnici ministara u Vladi Republike Hrvatske iz redova srpske zajednice. Posle svečane sednice Opštinskog veća, u Sportskoj dvorani Osnovne škole Borovo održana je školska akademija koju su pripremili učenici škole sa svojim nastavnicima. U programu su učestvovali članovi Pevačkog hora i Ritmičke sekcije te borovski osnovci, članovi dramsko-recitatorske, tamburaške i folklorne sekcije borovskog KUD-a. Škola danas ima 17 odeljenja sa ukupno 320 učenika. Ovo je prva proslava 22. maja - Dana borovske škole u novoobnovljenoj školskoj zgradi, podsetio je u izjavi za Radio Borovo direktor škole Tihomir Jakovljević.

Od najznačajnijih rezultata u radu lokalne samouprave u proteklih godinu dana načelnik Bosić izdvaja sanaciju lokalnih cesta u dužini od dva kilometra i 800 metara pešačke staze, izgradnju Vatrogasnog i Parohijskog doma, sanaciju škole, izgradnju parkirališta, niskonaponske mreže i javne rasvete u sporednim ulicama. Opština Borovo obezbedila je uslove za rad kulturnih i sportskih društava, dečjeg vrtića i Radio Borova, podsetio je načelnik Bosić i dodao kako je upravo raspisan konkurs za sanaciju Kulturnog centra u Borovu. Posebna pažnja posvećena je socijalnom, odnosno

¹²¹ www.opcina-borovo.hr

programu razvoja malog i srednjeg preduzetništva. Od planiranih aktivnosti načelnik izdvaja asfaltiranje 1600 metara lokalnih cesta i 2 kilometra pešačke staze, adaptaciju Doma kulture, uređenje i ograđivanje mesnog groblja, sanaciju vodovodne mreže, nastavak izgradnje Parohijskog i Vatrogasnog doma, nabavku vatrogasnog vozila te izradu projektne dokumentacije za kanalizaciju. "Županija Vukovarsko-sremska čini sve da se ravnomerno razvijaju svi njeni delovi ,kao što zahtevamo da se u Republici Hrvatskoj svi jednako razvijamo, bez obzira na političke stranke. Jer jednom, kada prođu izbori, svi moramo raditi na dobrobit ljudi koji žive na ovim prostorima" rekao je u izjavi za Radio Borovo predsednik Županijske skupštine Mato Stojanović. Pored Stojanovića, jučerašnjoj proslavi Dana opštine Borovo prisustvovali su dožupan Jovan Ajduković i predstojnik Ureda župana Marinko Beljo, ispred Vukovarsko-sremske županije.

10. MANIFESTACIJA DANI BOROVA

BOROVSKO LETO 2007.

UPOZNAJTE LEPOTE BOROVA I UŽIVAJTE U GOSTOPRIMSTVU BOROVA!

APRIL

13.04. 2007. - Udruženje penzionera:

Dan oslobođenja Borova i Dan penzionera - podružnice Borovo

MAJ

22.05. 2007. - Općina Borovo

Dan općine Borovo

20.05. - 26.06. 2007. - Udruženje golubara:

"Kup Borova" - takmičenje golubara

JUN

22.06. - 24. 06. 2007. - KUD "Branislav Nušić"

VIII Međunarodni festival folklor

22.06. 2007. - Udruženje antifašista

Dan antifašističke borbe

06. mesec - Radio Borovo

Obeležavanje 16 godina rada Radio Borova

(memorijal Bate Dejanovića, emisija Radio Beograda)

JUL

13.07. - 15.07. 2007. - KUD "Branislav Nušić"

XVI međunarodna likovna kolonija

07. mesec (polovina) - SKD "Prosvjeta" - Pododbor Borovo

Veče Isidore Sekulić

17.07. - 12.08. 2007. - NK "Sloga"

Turnir u malom nogometu

26.07. - 30.07. 2007. - Šah klub "Sloga"

Šahovski turnir

28.07. 2007. - Udruženje penzionera

Poetsko zabavno veče

29.07. 2007. - SRD "Sloga"

Takmičenje u pecanju na plovak

AVGUST

15.08. 2007. - NK "Sloga"

Prijateljska nogometna utakmica

18.08. 2007. ŠSK "Sloga"

Noćni basket turnir

SEPTEMBAR

14.09. 2007. KUD "Branislav Nušić"

XII međunarodna fišijada

09. mesec - Udruženje penzionera

25. godišnjica osnivanja Udruženja penzionera Borovo

09. mesec - Udruženje medara

Regionalno ocenjivanje kvalitete meda

09. mesec - LD "Sloga"

Takmičenje u gaganju u glinenih golubova

09. mesec - Udruga "Fenix"

Izložba ukrasnih životinja

OKTOBAR

01.10. 2007. - Udruženje penzionera

Obeležavanje Dana starih

www.opcina-borovo.hr

Prilog 2.

Dana 30. svibnja, 2007. god. s početkom u 10 sati, u Općini Borovo u općinskoj zgradi održana je radionica pod nazivom *Od vizije do realizacije* u organizaciji udruga Slap, Osijek i Credere, Osijek na kojoj su sudjelovali predstavnici udruga s područja Općine s ciljem analize postojećih stanja i resursa, utvrđivanjem potreba i vizije ukupnog održivog ruralnog razvoja Općine. Predavanje i radionica trajali su do 16 sati s prekidima za kavu i ručak. Podijeljeni u dvije skupine predstavili su sljedeće vizije razvoja:

Vizija razvoja Općine Borovo (Skupina 1 u kojoj su sudjelovali: Danijela Beretin, Novica Gajić, Borivoj Novaković, Čedomir Bosić, Duško Drobić):

- oko 8.000 stanovnika i status grada
- srednja škola u Borovu
- što više udruga različitog tipa
- hotel ili motel kapaciteta 20 ležaja
- šetnjica uz Dunav
- dolazak turista kopnom i vodenim putem
- uređeno izletište *Poretak*
- poduzetnička zona, velika zaposlenost
- ekološka proizvodnja hrane
- bogati kulturni život Općine
- potpuno izgrađena infrastruktura
- uređeni parkovi, šume, botanički vrtovi
- izgrađena obilaznica
- športski centar (teniski tereni, bazen, ...)
- veća briga za starije i nemoćne
- mladi stručni kadrovi
- izgrađene biciklističke staze
- zaštićeni prostori i etno kuće
- prirodni rezervat
- mini pogoni za proizvodnju
- velika ekološka svijest građana, mogućnost reciklaže i
- sveopće zadovoljstvo.

Vizija razvoja Općine Borovo (Skupina 2 u kojoj su sudjelovali: Dušan Adnađ, Branko Perišić, Borislav Nikolić, Dušan Latas i Slobodanka Ferenčić)

«Sredina mirna i ugodna za življenje»

1. Gospodarstvo:
  - gospodarska zona Borovo – Trpinja
  - razvijeno malo gospodarstvo
  - prisustvo tvrtki iz Srbije i Vojvodine.
2. Poljoprivredna proizvodnja:
  - mliječno i mesno stočarstvo
  - uzgoj voća i povrća, aromatičnog bilja
  - razvijeno pčelarstvo.
3. Turizam:
  - kupalište na Dunavu

- izgrađena marina
  - lovni i ribolovni turizam
  - škola jahanja.
4. Ekologija:
- ekološke akcije
  - projekt zaštite bijele rode
  - akcija *Lijepo Borovo*.
5. Šport i kultura:
- međunarodna smotra folklor
  - turnir u malom nogometu
  - likovna kolonija
  - *rock* festival
  - smotra crkvenih zborova
  - dom kulture
  - kazališne predstave
  - kino predstave
  - *Večeri poezije*
  - razni edukativni sadržaji.
6. Tradicija i običaji:
- Badnjak u Borovu,
  - Uskrs u Borovu,
  - Izbor kraljice ljepote
  - Sela – prela.

***III DIO
RAZVOJNOG
PROJEKTA***

10. RAZVOJ POLJOPRIVREDE I PROIZVODNJA HRANE U RAZVOJNOM PROJEKTU JLS

10.1. Opći dio

U današnjem dinamičnom okružju ako poljoprivrednik želi tržišno konkurentno i ekonomski isplativo gospodariti, svakodnevno mora usvajati nova znanja, vještine i aktualne tržišne informacije. Poljoprivredna proizvodnja je vrlo složen proces koji svakodnevno zahtijeva donošenje važnih odluka, a naizgled mali propusti u planiranju i realizaciji lako mogu dovesti u pitanje egzistenciju poljoprivrednika i njegovog gospodarstva. Trendovi globalizacije i tržišnih kretanja nameću u svim gospodarskim djelatnostima, pa tako i u poljoprivrednoj proizvodnji, visoki stupanj specijalizacije i standardizacije procesa, što nameće potrebu udruživanja proizvodnje, angažiranje stručnih osoba te korištenje suvremenih tehničkih i tehnoloških rješenja. Republika Hrvatska je donijela brojne zakone i propise o poljoprivredi koji se definiraju kao „gospodarska djelatnost koja obuhvaća bilinogojstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti, sukladno skupinama 01.1, 01.2, 01.3 i 01.4 Nacionalne klasifikacije djelatnosti“¹²².

Međunarodno udruženje za razvoj organske poljoprivrede – International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) definiralo je ekološku poljoprivredu koja je prihvaćena u Programima organizacije Ujedinjenih naroda (WHO i FAO) i Vijeća Europske unije (Uredba vijeća 2092/91 od 24. lipnja 1991.), gdje se provodi prema posebnim standardima i pravnim propisima, a zajednička radna skupina FAO/WHO pri UN-u radi na smjernicama za proizvodnju ekološke hrane. „*Ekološka proizvodnja* (“organska”, “biološka”) poseban je sustav održivoga gospodarenja u poljoprivredi i šumarstvu. Obuhvaća uzgoj bilja i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahvate i sustave. Ekološka proizvodnja podrazumijeva najpovoljnije korištenje plodnosti tla i raspoložive vode, uz prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, povećanje prinosa i otpornosti biljaka s pomoću prirodnih sila i zakona, uz propisanu uporabu gnojiva, sredstava za zaštitu bilja i životinja, sukladno s međunarodno usvojenim normama i načelima... *Ekološki proizvod* onaj je proizvod, koji je proizveden i označen sukladno s odredbama Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i propisa donesenih na temelju njega.“¹²³

Osim Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda ova proizvodnja je regulirana i pravilnicima. Pravilnikom o ekološkoj proizvodnji u uzgoju bilja i proizvodnji biljnih proizvoda, NN 91/01, u članku 1. propisuju se „minimalni zahtjevi agrotehnike za ekološku proizvodnju u uzgoju bilja i u proizvodnji biljnih proizvoda, obuhvaća postupke i određene norme uzgoja bilja te upravljanje ekološkom proizvodnjom, a među ostalim: plan proizvodne jedinice, uvjete prijelaznog razdoblja, paralelnu proizvodnju, izbor bilja i vrsta, održavanje plodnosti, popis dopuštenih gnojiva i sredstava za poboljšanje tla, upravljanje trajnim nasadima (voćnjaci, vinogradi i šume) i prirodnim područjima, uvjete i način pakiranja, rukovanja i skladištenja te dopuštene uvjete i postupke prijevoza.“

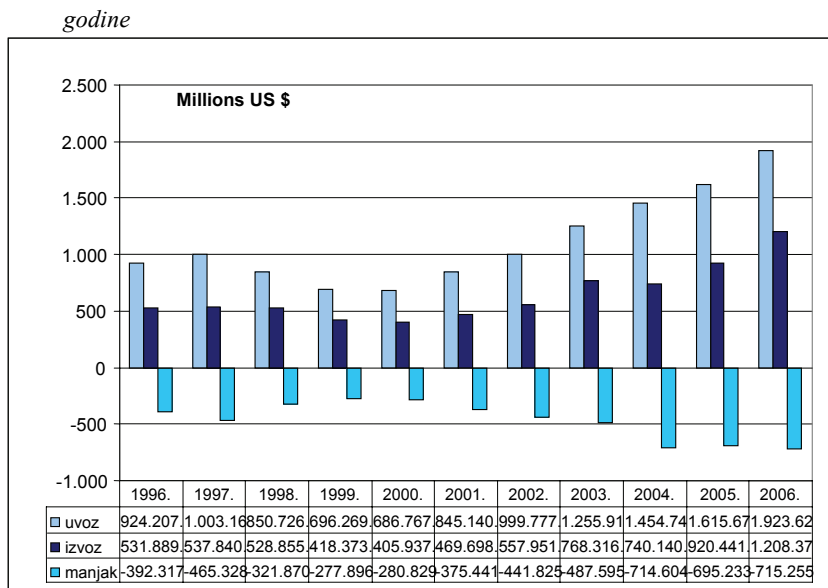
¹²² Zakon o poljoprivredi, NN br. 66/2001 i 83/2002, Članak 2.

¹²³ Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, NN 12/01, Članak 2.

Iako je provođenje agrarne reforme u tijeku „obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj posjeduju u prosjeku 2,9 ha. Samo 2,6 % od ukupnog broja gospodarstava posjeduje preko 10 ha zemljišne površine. Obiteljska gospodarstva nisu racionalna, slabo su opremljena i teško mogu dati kvalitetnu proizvodnju za tržište. Slabo je izražena želja za prihvaćanjem novih znanja i tehnologija. Zajednički kooperativni marketing nije razvijen. Stare socijalističke zadruge zasnivane su na prisilnom principu, nemarketingški su organizirane, a nove tržišne udruge nisu ni stvorene. Razvoj obiteljskih gospodarstava u Hrvatskoj može ići samo preko prilagodbe obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u novi tržišni gospodarski sustav, praćenjem novih tehnologija i usvajanjem novog znanja.“¹²⁴

Stanje u vanjsko-trgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u razdoblju od 1996. godine do 2006. godine pokazuje negativan trend koji je vidljiv u sljedećem grafičkom prikazu.

Grafikon 2. Vanjsko-trgovinska razmjena poljoprivrednim proizvodima u razdoblju 1996.–2006.

Izvor: HSS, Ravnateljstvo za selo, poljoprivredu i hranu, Obrada podataka DZS RH

Trend uvoza primarnih poljoprivrednih proizvoda najviše pogađa mala i srednja obiteljska poljoprivredna gospodarstva, budući da ista malo sudjeluju u preradi i distribuciji hrane. Budući da većina domaćinstava s ovog područja ima svoj posjed i bavi se poljoprivredom kao osnovnom ili dopunskom djelatnošću, ako žele egzistirati, u budućnosti im predstoji preorijentacija s radno ekstenzivne na radno intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, udruživanje proizvodnje kao i njena prerada s ciljem istupa na tržište. Jedan od vidova mogućeg plasiranja proizvoda je agroturizam koji se mora temeljiti na cjelokupnoj ponudi specifičnosti općine.

¹²⁴ <http://www.poslovniforum.hr/poljoprivreda/>

10.2. Posebni dio

Tablica 13. Poljoprivredna kućanstva prema ukupno raspoloživom zemljištu, površinama ukupno raspoloživog i korištenog zemljišta, popis poljoprivrede 2003. godine

Skupine poljoprivrednih kućanstava prema ukupno raspoloživom zemljištu	Broj kućanstava <i>1</i>	Ukupno raspoloživa površina zemljišta, ha (3+7) <i>2</i>	Korišteno poljoprivredno zemljište, ha				Ostalo zemljište, ha <i>7</i>	Broj parcela korištenoga poljoprivrednog zemljišta <i>8</i>
			ukupno korišteno (4+5-6) <i>3</i>	u vlasništvu <i>4</i>	uzeto u zakup <i>5</i>	dano u zakup <i>6</i>		
REPUBLIKA HRVATSKA	448.532	1.162.611,95	860.195,17	720.074,06	202.804,90	62.683,79	302.416,78	1.918.358
Osječko-baranjska županija	41.103	104.031,00	95.986,72	72.039,90	36.084,79	12.137,97	8.044,28	100.895
Erdut	1.866	3.346,58	3.130,70	2.723,53	1.082,36	675,19	215,88	4.181
Šodolovci	597	2.860,43	2.572,81	2.033,69	799,3	260,18	287,62	2.655
Vukovarsko-srijemska županija	26.316	89.674,59	84.820,65	56.438,86	38.330,89	9.949,10	4.853,94	68.742
Borovo	1.058	1.180,32	1.085,29	979,12	236,79	130,62	95,03	1.773
Markušica	862	3.428,42	3.192,85	2.755,36	776,15	338,66	235,57	2.747
Negoslavci	401	1.359,12	1.320,97	1.151,73	309,23	139,99	38,15	1.204
Trpinja	1.703	6.059,76	5.785,33	5.076,87	1.347,30	638,84	274,43	5.057

Izvor: www.dzs.hr

Najveći udio poljoprivrednog zemljišta koristi se u namjenu oranica i vrtova što je moguće vidjeti iz sljedećeg tabličnog prikaza.

Tablica 14. Površine korištenog poljoprivrednog i ostalog zemljišta po kategorijama, popis polj. 2003. godine

Skupine poljoprivrednih kućanstava prema ukupno raspoloživom zemljištu	Korišteno poljoprivredno zemljište, ha										Ostalo zemljište, ha		
	ukupno (2+3+4+5+6+8+10) <i>1</i>	oranice i vrtovi <i>2</i>	povrtnjaci (na okućnici, korišteni za vlastite potrebe) <i>3</i>	livade <i>4</i>	pašnja ci <i>5</i>	voćnjaci		vinogradi		rasadnici i košaracka vrba i dr. <i>10</i>	ukupno <i>11</i>	od toga: neobrađeno poljoprivredno zemljište <i>12</i>	od toga: šumsko zemljište <i>13</i>
						ukupno <i>6</i>	od toga: plantažni <i>7</i>	ukupno <i>8</i>	od toga: plantažni <i>9</i>				
Osječko-baranjska županija	95.986,72	90.047,86	747,48	2.032,84	827,73	1.799,14	462,95	506,15	285,08	25,52	8.044,28	2.376,64	1.706,47
Erdut	3.130,70	2.980,16	54,04	12,8	1,91	48,86	14,79	31,03	20,62	1,9	215,88	31,39	25,22
Šodolovci	2.572,81	2.544,00	15,19	0,3	0,87	12,38	0,02	0,01	-	0,06	287,62	144,67	54,01
Vukovarsko-srijemska županija	84.820,65	82.193,34	555,05	504,82	316,25	915,43	215,57	324,02	276,06	11,74	4.853,94	1.652,02	598,78
Borovo	1.085,29	1.050,88	21,76	0,43	1	9,86	2,07	1,21	-	0,15	95,03	25,8	1,32
Markušica	3.192,85	3.143,33	14,49	7,81	1,11	25,77	1,61	0,26	-	0,08	235,57	101,84	1,3
Negoslavci	1.320,97	1.294,15	14,81	-	-	11,88	-	0,13	-	-	38,15	0,06	1,11
Trpinja	5.785,33	5.680,92	46,67	4,66	1,14	49,57	5,88	1,87	0,28	0,5	274,43	46,63	2,66

Izvor: www.dzs.hr

Prema Popisu poljoprivrede iz 2003. godine Državnog zavoda za statistiku broj stabala i plantažnih voćaka te broj grla stoke na području Mikroregije je sljedeći:

Tablica 15. Stanje voćaka na području Mikroregije

VOĆNJAK	UKUPAN BROJ STABALA VOĆAKA												Ukupno
	BOROVO		ERDUT		MARKUŠICA		NEGOSLAVCI		ŠODOLOVCI		TRPINJA		
	Ukupa n broj stabala	Od toga: broj stabala na plantaž i	Ukupa n broj stabala	Od toga: broj stabala na plantaž i	Ukupa n broj stabala	Od toga: broj stabala na plantaž i	Ukupa n broj stabala	Od toga: broj stabala na plantaž i	Ukupa n broj stabala	Od toga: broj stabala na plantaž i	Ukupa n broj stabala	Od toga: broj stabala na plantaž i	
šljive	5.729	854	13.891	1.758	17.398	386	5.313	-	7.129	-	25.991	363	75.451
jabuke	1.793	105	17.470	10.719	2.013	300	908	-	1.360	-	4.202	540	27.746
kruške	1.735	1.050	3.966	740	1.688	500	516	-	759	-	1.570	80	10.234
trešnje	290	-	748	10	541	-	220	-	209	-	531	-	2.539
višnje	688	-	2.408	75	1.169	-	498	-	687	-	1.865	-	7.315
breskve i nektarine	585	40	5.946	1.580	509	100	325	-	149	-	902	-	8.416
marelice	264	-	1.313	312	215	-	108	-	102	-	394	-	2.396
smokve	12	-	78	-	19	-	6	-	34	-	34	-	186
citrusi	-	-	71	40	29	-	-	-	-	-	9	-	109
orasi	513	10	1.825	141	1.645	-	226	-	1.093	-	1.704	260	7.006
bademi	17	-	60	10	3	-	4	-	-	-	6	-	90
lješnjaci	131	-	293	-	288	-	81	-	133	-	6.536	180	7.462

Izvor: obrada podataka, www.dzs.hr, popis poljoprivrede 2003. godine

Tablica 16. Stanje grla stoke na području Mikroregije

GRLO	UKUPAN BROJ GRLA						UKUPNO
	Borovo	Erdut	Markušica	Negoslavci	Šodolovci	Trpinja	
goveda	780	693	1.057	345	752	2.295	5.922
svinje	4.271	12.483	8.735	3.306	5.738	26.134	60.667
ovce	1.435	1.055	1.317	229	345	4.467	8.848
koze	300	645	538	148	209	599	2.439
konji	5	34	4	11	1	7	62
magarci, mazge i mule	-	3	-	1	-	5	9
kunići	371	1.448	512	-	445	748	3.524
perad	27.801	47.034	26.396	8.784	19.146	47.814	176.975
pčelinje zajednice - košnice	70	143	350	211	46	430	1.250

Izvor: obrada podataka, www.dzs.hr, popis poljoprivrede 2003. godine

10.3. Hrana

Hrvatska je s ciljem približavanja i harmonizacije svojih propisa s legislativom Europske unije i drugim međunarodnim standardima, pristupila izradi brojnih zakonskih i podzakonskih akata na svim područjima, pa tako i na području poljoprivredno-prehrambenog zakonodavstva. Stoga je u srpnju 2003. godine Hrvatski sabor usvojio Zakon o hrani kojim se zaokružuje globalni okvir reforme poljoprivredno-prehrambene legislative, a temeljem istog je osnovana Hrvatska agencija za hranu. Zakon o hrani regulira područje sigurnosti i kakvoće hrane u Republici Hrvatskoj u cilju zaštite života i zdravlja ljudi, zaštite interesa potrošača te zaštite globalnog interesa Republike Hrvatske u nastupu na međunarodnom tržištu. Usklađen je s Uredbom Europske Komisije (EC br. 178/2002) iz siječnja 2002. godine o temeljnim načelima i zahtjevima propisa o hrani, uspostavi Europske uprave za sigurnost hrane (EFSA) i postupcima vezanim uz higijensku i zdravstvenu ispravnost hrane, te drugim EU propisima (uredbama i smjernicama) kojima se uređuje područje proizvodnje i distribucije hrane do krajnjeg potrošača. Prema Zakonu o hrani, NN 117/03, članak 3., stavak 1., hrana se definira kao „...svaka tvar ili proizvod prerađen, djelomično prerađen ili neprerađen, a namijenjen je da ga ljudi konzumiraju ili se može očekivati da će ga ljudi konzumirati.“

Budući da hrana predstavlja osnovnu egzistencijalnu potrebu ljudi, poseban naglasak se stavlja na zdravstveno ispravnu hranu, odnosno na onu hranu koja ne može prouzročiti štetne utjecaje na zdravlje ljudi ako se proizvodi pripremaju i konzumiraju u skladu s njenom namjenom. Kako bi se proizvodila zdravstveno ispravna hrana i time postigla visoka razina zaštite života i zdravlja ljudi, zakonske mjere koje se primjenjuju sukladno propisima o hrani temelje se na procjeni rizika, osim kada to nije primjereno okolnostima ili naravi same mjere. Procjenu rizika koja se temelji na dostupnim znanstvenim dokazima i nezavisnom, objektivnom i transparentnom načinu obavlja Hrvatska agencija za hranu koja o riziku obavještava nadležne institucije i zainteresirane strane u cilju prosljeđivanja pravovremene, pouzdane, objektivne i razumljive informacije o rizicima povezanim s hranom ljudi, odnosno hranom za životinje. Zaštita interesa potrošača u pogledu sigurnosti i mogućeg izbora hrane je na prvom mjestu te se stoga zakonskim propisima reguliraju svi relevantni čimbenici koji direktno ili indirektno utječu na proizvodnju hrane. Stoga se izričito u Zakonu o hrani navodi što podrazumijeva pojam hrane, a što ne. «Pojam hrane uključuje i piće, žvakaču gumu, prehrambene aditive i bilo koju drugu tvar koja se namjerno ugrađuje u hranu tijekom njezine proizvodnje, pripreme ili obrade. Pojam hrane uključuje i vodu, i to vodu koja služi za javnu opskrbu pučanstva kao voda za piće; vodu koja se upotrebljava i/ili ugrađuje u hranu tijekom njezine proizvodnje, pripreme ili obrade; vodu pakiranu u originalno pakiranje kao stolna voda, mineralna voda i izvorska voda.

Pojam hrane ne uključuje hranu za životinje; žive životinje, osim ako su pripremljene za stavljanje na tržište kao hrana; biljke prije žetve, berbe ili pobiranja plodova; lijekove i medicinske proizvode definirane posebnim propisom; kozmetiku definiranu posebnim propisom; duhan i duhanske proizvode definirane posebnim propisom; narkotike ili psihotropne tvari unutar značenja iz Jedinstvene konvencije Ujedinjenih naroda o narkoticima, 1961., i Konvencije Ujedinjenih naroda o psihotropnim tvarima, 1971., te rezidue i kontaminante, kao i prirodne sastojke biljnog i životinjskog podrijetla koji štetno djeluju na zdravlje ljudi.»¹²⁵ Istim Zakonom definirane su i kategorije „Nove hrane“ koja obuhvaća hranu i sastojke hrane koji sadrže genetski modificirane organizme, sastoje se od

¹²⁵ Zakon o hrani, N.N. 117/03, Članak 3., stavak 2 i 3

njih i koji su proizvedeni od istih. Također, obuhvaća hranu ili sastojke hrane s novom ili namjerno modificiranom primarnom molekularnom strukturom, koji se sastoje od mikroorganizama, gljivica i algi ili koji su izolirani iz istih, hranu i sastojke koji nisu dobiveni tradicionalnim načinima razmnožavanja, a koji se sigurno mogu konzumirati, te hranu i sastojke na kojoj je bio primijenjen proizvodni postupak koji se sada ne koristi, a u slučajevima kada on uzrokuje znatne promjene u sastavu ili strukturi hrane ili sastojaka hrane, koje utječu na njihovu prehrambenu vrijednost, metabolizam ili razinu nepoželjnih tvari.

Ekološka proizvodnja – prilika za razvitak

Pod ekološkom proizvodnjom podrazumijevamo proizvodnju hrane bez umjetnih gnojiva i pesticida. Njezina proizvodnja zahtijeva mnogo uloženoga ljudskoga rada i angažiranosti. S obzirom na trud i angažiranost u stvaranju poljoprivrednoga proizvoda namijenjenoga potrošnji, trebala bi biti isplativa i ugovorena za plasman na domaće i inozemna tržišta. Da bi se ekološka proizvodnja mogla organizirati i ponuditi tržištu u većim količinama, potrebno je izuzetno brižno organiziranje i međusektorsko povezivanje. Trenutačno je u Upisnik upisano 343 ekološka poljoprivrednika¹²⁶. Hrvatska je 2001. donijela Zakon o ekološkoj poljoprivredi i druge prateće pravilnike¹²⁷. Osim toga, dvostruko su veći državni poticaji, nego za konvencionalnu poljoprivredu.

“Ekološka je poljoprivreda jedina poljoprivreda koja je u Hrvatskoj regulirana zakonom, dok za konvencionalnu i integralnu nema takvih zakonskih propisa. Integralna, koja je po stupnju iznad konvencionalne, a niža od ekološke, regulirana je pravilnicima udruga poljoprivrednika.”¹²⁸ Ekološka je poljoprivreda opterećena strogim normama i za nju treba dosta znanja, što oni koji se bave konvencionalnom poljoprivredom nemaju. Ekološka poljoprivreda traži zatvoreni krug - ratarstvo spojeno sa stočarstvom. Osim toga, nužna je proizvodnja komposta, a po mogućnosti i proizvodnja humusa. Prijelazno razdoblje od konvencionalne proizvodnje na ekološku traje od jedne do pet godina. Jedna je godina dovoljna samo za zemlju koja prethodno nije bila korištena za proizvodnju, a pet je godina potrebno za zemlju koja je bila tretirana umjetnim gnojivima. Ekološku proizvodnju nadzire šest nadzornih stanica te dvije pravne osobe koje potvrđuju rad stanica. Rješenje za uporabu znaka “eko”, koje odobrava Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva, obnavlja se svake godine.

Prema politici hrane EU ista mora imati vanjske standarde o sigurnosti hrane koji će zaštititi i unaprijediti zdravlje potrošača. U svakom društvu proizvodnja i konzumacija hrane imaju veliki značaj. Njegove posljedice mogu biti ekonomske, socijalne, a u mnogim slučajevima i po okoliš. Međutim, zaštita zdravlja treba uvijek biti prioritet. Sve to treba uzeti u obzir u razvitku politike hrane. Nadalje, kvaliteta okoliša, posebice ekosustava može različito djelovati na etape u hranidbenom lancu. Politika okoliša stoga igra veliku ulogu u sigurnosti hrane za potrošača.

Industrija hrane i pića vodeći je industrijski sektor u EU s godišnjom proizvodnjom oko 600 milijardi eura ili oko 15% ukupnoga outputa. Ova je industrija treći po veličini poslodavac u industrijskom sektoru u EU s 2,6 milijuna zaposlenih, od čega je 30% u malim i srednjim poduzećima. S druge strane, sektor poljoprivrede ima godišnju proizvodnju od oko 200 milijardi eura i osigurava oko 7,5 milijuna radnih mjesta na neodređeno vrijeme. Veličina

¹²⁶ Izvor: PV 3454/27. studenoga 2006., str. 6.

¹²⁷ Zakon o hrani, N.N. 117/03

¹²⁸ IBIDEM, PV. 3454 27.XI. 2006. STR. 6.

izvoza poljoprivredne proizvodnje, hrane i pića iznosi oko 50 milijardi eura godišnje. Sve zemlje članice EU potrošačima trebaju ponuditi visoku sigurnost i kvalitetu proizvoda. To je osnovna uloga Unutrašnjeg tržišta (tržišta EU). Lanac proizvodnje hrane postao je rastuće kompleksan. Svaka karika u tom lancu mora biti jednako snažna kako bi zdravlje potrošača bilo adekvatno zaštićeno. Ovu odredbu treba poštivati, bilo da je hrana proizvedena u EU ili se uvozi iz zemalja izvan EU.¹²⁹

Bijela knjiga određuje koju će politiku hrane preinačiti u proaktivan, dinamičan, jedinstven i opsežan instrument koji osigurava visoku razinu zdravlja ljudi i zaštite potrošača.

“Vodeće je načelo politika hrane temeljena na opsežnom, integrativnom pristupu: unutar hranidbenoga lanca”¹³⁰ (od farme do stola), preko svih sektora hrane između svih zemalja članica, vanjskih granica EU i unutar EU, na međunarodnim forumima i forumima odlučivanja EU, u svim fazama oblikovanja politike.

Glavni nositelji sigurnosti hrane u Bijeloj knjizi (znanstveno savjetovanje, prikupljanje i analiza podataka, nadzorni i kontrolni aspekti, kao i informiranje potrošača) moraju oblikovati cjelinu za postizanje integrativnog pristupa. Uloge interesnih grupa u hranidbenom lancu (proizvođači stočne hrane, ratari i proizvođači hrane, nadležna tijela zemalja članica i trećih zemalja, Komisije EU, potrošača) moraju biti jasno određene: proizvođači stočne hrane, ratari i proizvođači hrane imaju primarnu odgovornost u sigurnosti hrane; nadzorna tijela nadziru i nameću odgovornost preko aktivnosti nacionalnoga nadzora i kontrolne sustave; Komisija se usredotočuje na procjenu sposobnosti nadležnih tijela isporučiti ove sustave kroz reviziju i nadzor na nacionalnoj razini. Potrošači trebaju, također, prihvatiti odgovornost za prikladno skladištenje, korištenje i kuhanje hrane. Prema tomu, politika ‘od farme do stola’ pokriva sve sektore hranidbenoga lanca, uključujući i proizvodnju stočne hrane, primarnu proizvodnju, preradu hrane, skladištenje, prijevoz i maloprodaju i bit će sustavno i dosljedno primijenjena. Uspješna politika hrane zahtijeva sljedivost stočne hrane i hrane u njihovim sastojcima. Moraju biti uvedeni odgovarajući postupci koji će omogućiti takvu sljedivost. To uključuje obvezu za proizvođače stočne i ostale hrane osigurati sustav i način povlačenja stočne i ostale hrane s tržišta ako je nastupio rizik po zdravlje potrošača. Dužnost je menadžerske strukture voditi evidenciju o dobavljačima sirovina i svih sastojaka koji ulaze u smjesu hrane, kako bi se izvor problema mogao ustanoviti.

Ovaj će opsežan integrirani pristup voditi do jedinstvene, učinkovite i dinamične prehrabene politike. Treba istaknuti nedostatke koji proizlaze iz trenutnog sektora, strogoga pristupa ograničenog sposobnošću brzo i fleksibilno se nositi s rizikom za zdravlje ljudi. Politika treba biti pod stalnim nadzorom i kada je potrebno biti prilagođena reagirati na nedostatke, upravljati rizicima u nastajanju te prepoznati nove razvitke u lancu proizvodnje. U isto vrijeme, razvitak ovoga pristupa treba biti transparentan, uključujući sve interesne skupine i dopustiti im stvaranje učinkovitoga doprinosa novom razvitku. Razina transparentnosti već je postignuta stvaranjem javnih znanstvenih mišljenja. Izvješća o ispitivanju treba proširiti na druga srodna područja o sigurnosti hrane. Analiza rizika treba formirati temelj politike o sigurnosti hrane. EU treba temeljiti hranidbenu politiku na prilagodbi triju komponenti analize rizika: procjeni rizika, upravljanje rizikom i prijenosu rizika.

¹²⁹ Commission of the European Communities; White Paper on food safety, Brussels, 12. 01. 2000., COM (1999.) 719 final, str. 6

¹³⁰ U Bijeloj knjizi izraz „hranidbeni lanac“ pokriva cjelokupan lanac hrane i stočne hrane

“U procesu odlučivanja EU treba uzeti u obzir i druge zakonske čimbenike bitne za zaštitu zdravlja potrošača i promicanje dobrih poslovnih običaja u trgovini hranom.”¹³¹ Glavni cilj Europske uprave za hranu je “pridonijeti visokoj razini zaštite zdravlja potrošača u području sigurnosti hrane, kroz koje povjerenje potrošača može biti ponovno uspostavljeno i zadržano.”¹³² Stoga planira donijeti “novi zakonski okvir o sigurnosti hrane, za hranu životinjskoga podrijetla, o zdravlju i skrbi za životinje, higijeni, zagađivačima i ostacima, dodacima, aromama, pakiranjima i zračenju, mjerama intervencije te procesu odlučivanja. U pogledu provođenja kontrole naglašava nužnost provođenja kontrole u svim etapama hranidbenoga lanca. Informiranje potrošača usmjereno je na uspostavljanje komunikacije s povratnom vezom te informiranje potrošača o hrani koju konzumiraju. Prilikom uvoza hrane vodi se temeljnim načelom da uvezeni artikli hrane i životinjske stočne hrane moraju udovoljavati zdravstvenim uvjetima koji su jednaki onima koje je postavila za svoju proizvodnju.”¹³³

Posebna se pozornost u hrvatskom zakonodavstvu poklanja hrani životinjskoga podrijetla, a samim tim i hrani za životinje, s obzirom da ista utječe na zdravlje životinja koje proizvode hranu ili se upotrebljavaju za proizvodnju hrane za ljudsku konzumaciju. Stoga postoje zakonske odredbe o hrani za životinje, propisane Zakonom o hrani, NN 117/03 i Pravilnikom o stočnoj hrani, NN od 1. svibnja 1998. Njima se propisuju uvjeti kakvoće koje moraju zadovoljavati krmiva i industrijski proizvedene krmne smjese, ali i temeljni uvjeti za osiguravanje i očuvanje kakvoće te način njihova deklariranja i sadržaj deklaracije. Potrošači uz zahtjev za visoku sigurnost hrane, uz spoznaju o novoj hrani, sve više teže proizvodima visoke kvalitete i to ne samo kvalitete sastojaka, izostanku aditiva ili načina proizvodnje, nego i značajkama poput **tradicionalnog podrijetla**, utjecaju proizvodne djelatnosti na očuvanje okoliša i društvo u cjelini.

Nadalje, mogućnost sljedivosti mora biti uspostavljena u svim etapama proizvodnje, distribucije hrane, sirovina biljnoga i životinjskoga podrijetla, životinja koje proizvode hranu ili služe za proizvodnju hrane, kao i sljedivosti bilo koje druge stvari namijenjene ugradnji ili se može očekivati da će biti ugrađena u hranu. Hrana stavljena na tržište ili ona koja će vjerojatno biti na tržištu, mora biti deklarirana ili na drugi način određena odgovarajućom propisanom dokumentacijom ili drugim informacijama, kako bi se osigurala mogućnost sljedivosti. Isto tako, subjekti u poslovanju s hranom (osim na razini primarne proizvodnje) obvezni su uspostaviti i provoditi redovite kontrole higijenskih uvjeta proizvodnje u svakom objektu pod svojim nadzorom, provedbom preventivnoga postupka samokontrole, razvijenoga u skladu s načelima sustava analize opasnosti i kritičnih kontrolnih točaka.

“Hrana može imati oznaku ‘tradicionalni ugled’ ako je proizvedena uporabom tradicionalnih sirovina, ima tradicionalni sastav ili je proizvedena ili preradena na tradicionalni način, a odlikuje se osobitim svojstvima u odnosu na drugu sličnu hranu iz iste kategorije.

Tradicionalni zemljopisni ili nezemljopisni nazivi za označavanje hrane (prehrambenoga proizvoda) koja potječe iz neke regije ili iz nekoga određenog mjesta mogu se registrirati kao oznake izvornosti, ako taj prehrambeni proizvod udovoljava propisanim uvjetima.”¹³⁴

Ovako proizveden tradicionalni proizvod subjekti u okviru regije trebaju plasirati kako na domaće, tako i na inozemno tržište poštujući zakonske odredbe o hrani zemlje u koju plasiraju

¹³¹ Ibidem 1., str. 8.-9.

¹³² Ibidem 2. str. 16.

¹³³ Ibidem 3., prepričano str. 16.-34.

¹³⁴ Zakon o hrani, NN 117/03, Članak 36, stavak 1

proizvod ili ga trebaju plasirati “nevidljivim izvozom” turistima i tako proizvodnjom tradicionalnih proizvoda na razini prepoznatljive regije ostvariti profitabilnu proizvodnju hrane. U najvećoj se mjeri na ovom području proizvode radno ekstenzivne poljoprivredne kulture koje za obiteljsko gospodarstvo, koje raspolaže malim površinama poljoprivrednog zemljišta, teško mogu predstavljati izvor egzistencije.

10.3.1. Kalkulacije značajnijih poljoprivrednih proizvoda

Tablica 17. Kalkulacija proizvodnje pšenice za 2007. godinu

PŠENICA 1 ha	JEDINICA MJERE	KOLIČINA	CIJENA BEZ PDV-a (prosječna)	IZNOS U KN zakup	Vlastito zemljište
SJEME	kg	180	2,50	450,00	450,00
GNOJIVO I PRIHRANA					
NPK	kg	250			
UREA	kg	100			
Kan	kg	100		1.040,00	1.040,00
ZAŠTITNA SREDSTVA					
Duett	L	2			
Husar	l	0,3		725,00	725,00
RAD TRAKTORA				552,00	552,00
oranje	h	3			
tanjuranje i rausiranje	h	1			
sijanje	h	0,5			
prihranjivanje i zaštita	h	0,1			
KOMBAJNIRANJE				550,00	550,00
VODOPRIVREDNA ZAŠTITA	ha			100,00	100,00
ZAKUP ZEMLJIŠTA				750,00	
UKUPNI TROŠKOVI				4.167,00	3.417,00
PRINOS	kg	6.000	1,00	6.000,00	6.000,00
POTICAJ				2.250,00	2.250,00
UKUPNI PRIHODI				8.250,00	8.250,00
RAZLIKA				4.083,00	4.833,00

Izvor: Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Prnjavor

Tablica 18. Kalkulacija proizvodnje kukuruza za 2007. godinu

KUKURUZ 1 ha	JEDINICA MJERE	KOLIČINA	CIJENA BEZ PDV-a (prosječna)	IZNOS U KN zakup	Vlastito zemljište
SJEME	kom	50.000		600,00	600,00
GNOJIVO I PRIHRANA					
NPK	Kg	300			
UREA	kg	300		1.410,00	1.410,00
ZAŠTITNA SREDSTVA					
Radazin Extra	L	4,5			
Ekvit	L	2			
Cambi	L	1		817,00	817,00
RAD TRAKTORA (GORIVO)				552,00	552,00
oranje	h	3			
tanjuranje i rausiranje	h	1			
sijanje	h	0,5			
prihranjivanje i zaštita	h	0,1			
KOMBAJNIRANJE				550,00	550,00
VODOPRIVREDNA ZAŠTITA	ha			100,00	100,00
ZAKUP ZEMLJIŠTA				750,00	
TROŠKOVI SUŠENJE I DR.					

KUKURUZ 1 ha	JEDINICA MJERE	KOLIČINA	CIJENA BEZ PDV-a (prosječna)	IZNOS U KN zakup	Vlastito zemljište
AMORTIZACIJA STROJEVA					
UKUPNI TROŠKOVI				4.779,00	4.029,00
PRINOS (SUHI KUKURUZ u zrnju od 6 - 8 tona suhog)	kg	6.000	1,20	7.200,00	7.200,00
POTICAJ				800,00	800,00
UKUPNI PRIHODI				8.000,00	8.000,00
RAZLIKA				3.221,00	3.971,00

Izvor: Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Prnjavor

Tablica 19. Kalkulacija proizvodnje suncokreta za 2007. godinu

SUNCOKRET 1 ha	JEDINICA MJERE	KOLIČINA	CIJENA BEZ PDV-a (prosječna)	IZNOS U KN zakup	Vlastito zemljište
SJEME	kom	65.000		550,00	550,00
GNOJIVO I PRIHRANA					
NPK 15-15-15	kg	400			
Kan	kg	200		1.400,00	1.400,00
ZAŠTITNA SREDSTVA					
Racer 25-EC	L	1,8			
Dual	L	1,4		593,40	593,40
RAD TRAKTORA (GORIVO)				606,00	606,00
oranje	h	3			
tanjuranje i rausiranje	h	1			
sijanje	h	0,5			
prihranjivanje i zaštita	h	0,1			
zagrtanje	h	0,45			
KOMBAINIRANJE				500,00	500,00
VODOPRIVREDNA ZAŠTITA	ha			100,00	100,00
ZAKUP ZEMLJIŠTA				750,00	
TROŠKOVI SUŠENJE I DR.					
AMORTIZACIJA STROJEVA					
UKUPNI TROŠKOVI				4.499,40	3.749,40
PRINOS	kg	3.000	1,36	4.080,00	4.080,00
POTICAJ				2.250,00	2.250,00
UKUPNI PRIHODI				6.330,00	6.330,00
RAZLIKA				1.830,60	2.580,60

Izvor: Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Vuka

Tablica 20. Kalkulacija proizvodnje soje za 2007. godinu

SOJA 1 ha	JEDINICA MJERE	KOLIČINA	CIJENA BEZ PDV-a (prosječna)	IZNOS U KN zakup	Vlastito zemljište
SJEME	kg	100	6,00	600,00	600,00
GNOJIVO I PRIHRANA					
NPK	Kg	700			
UREA	Kg	100			
Kan	kg	100		2.210,00	2.210,00
ZAŠTITNA SREDSTVA					
Dynam 75 WG	kg	0,25		700,00	700,00
RAD TRAKTORA (GORIVO)				552,00	552,00
oranje	h	3			
tanjuranje i rausiranje	h	1			
sijanje	h	0,5			
prihranjivanje i zaštita	h	0,1			

SOJA 1 ha	JEDINICA MJERE	KOLIČINA	CIJENA BEZ PDV-a (prosječna)	IZNOS U KN zakup	Vlastito zemljište
KOMBAJNIRANJE				550,00	550,00
VODOPRIVREDNA ZAŠTITA	ha			100,00	100,00
ZAKUP ZEMLJIŠTA	ha			750,00	
TROŠKOVI SUŠENJE I DR.					
AMORTIZACIJA STROJEVA					
UKUPNI TROŠKOVI				5.462,00	4.712,00
PRINOS	kg	3.000	1,50	4.500,00	4.500,00
POTICAJ				1.600,00	1.600,00
UKUPNI PRIHODI				6.100,00	6.100,00
RAZLIKA				638,00	1.388,00

Izvor: Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Svilaj

Kalkulacija životne stvarnosti

Obiteljsko gospodarstvo u vlasništvu 10 ha, radi 46 sati godišnje, a zaradi na:

pšenici 48.330,00 kn,
 kukuruzu 39.710,00 kn,
 suncokretu 25.806,00 kn,
 soji 13.880,00 kn.

Budući da se na razini Mikroregije u velikoj mjeri odvija stočarska proizvodnja u nastavku je prikazana usporedba prodaje tovljenika kao gotovog proizvoda s prodajom prerađevina od istog tog tovljenika.

Primjer: Kalkulacija cijena tovljenika i prerađevina od tovljenika

Svinja za kolinje težine od 102 kg po cijeni od 12,00kn/kg + PDV = 1.224,00 kn + PDV

Dvije polutke ukupne težine 78 kg (2 x 39kg) po cijeni od 19,00kn/kg = 1.482,00 kn.

Klaonički otpad iznosi 23,5 kg, odnosno 23,04%.

Tablica 21. Kalkulacija prerađevina od tovljenika žive vage 102 kg

	Količina u kg	Kn/kg	Iznos u kunama
Krvavice	3,65	14,90	54,39
Svinjska glava*	5,5 (1,65 kg iskorištenje za krvavice)	10,00	55,00
Srce, jezik**	1	25,00	25,00
Kožice***	1	3,00	3,00
Salo	1	4,00	4,00
Hamburger slanina (sirova, neobrađena)	16	24,90	398,40
Svinjski vrat (s kostima)	3,2	39,90	127,68
Svinjska peka (bez kostiju)	5,2	39,90	207,48
Svinjske noge	1,5	5,00	7,50
Bubrezi	0,3	10,00	3,00
Svinjski butovi (šunke)	23,9 (2 komada x 11,95 kg)	29,90	714,61
Kulen (meso vrata i plečke – 3 kg)	1,5	150,00	225,00
Kobasica (meso krmenadle, vrata, plečke)	17,2	34,90	600,28
UKUPNO			2.342,34

Izvor: Mesnica «Bebrinka», Donja Bebrina sa cijenama izraženim u rujnu 2007. godine *,**,*** Svinjska glava, srce, jezik i kožice koriste se u izradi krvavica te su njihove pojedinačne vrijednosti izuzete iz ukupnog zbroja.

Primjer ekološke proizvodnje meda

U konvencionalnom pčelarstvu proizvodnja do 1 000 kilograma meda može se puniti kod kuće ili u specijaliziranim punionicama. Ako je med ekološki, mora biti prvi u punionici kako ne bi došao u dodir s konvencionalnim. Pčelari moraju ispuniti mnoge uvjete ekološke proizvodnje: imati poseban pribor, ekološke saće i matice. Košnice ne mogu svako malo seliti jer moraju dobiti potvrde Hrvatskih šuma ili vlasnika livada da šuma ili livada na koju žele postaviti košnice najmanje tri godine nisu tretirane kemijskim sredstvima. Od konvencionalnih pčelara moraju biti udaljeni najmanje dva kilometra, a teže se nose u borbi s nametnicima. Zato je konvencionalno pčelarstvo mnogo lakše i daje veće prinose jer ne treba ispunjavati sve spomenute uvjete. Ekološki proizvodi u trgovinama moraju biti na posebnim policama, koje obično plaćaju sami proizvođači, a sve to poskupljuje proizvod u odnosu na konvencionalni. Poljoprivrednik koji se želi baviti ekološkom proizvodnjom mora biti upisan u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava u mjestu gdje stanuje i mora priložiti dokaz o vlasništvu zemlje iz gruntovnice.

“Od svega je najbitnije da ljudi shvate kako se ekološkom proizvodnjom mogu osigurati biološka ravnoteža i održivi razvitak.” Uskoro će početi primjena Zakona o zaštiti vodozaštitnog prostora jer se u tri zone tog zaštićenog prostora ljudi ne bi smjeli baviti konvencionalnom poljoprivredom.

“S vremenom ćemo morati implementirati i zakone koji vrijede u Europskoj uniji, a prema kojima se vlasnicima zemlje na određenim područjima plaća da ju ne tretiraju kemijskim sredstvima”.¹³⁵

Kako bi se osigurala najprofitabilnija proizvodnja, treba uspostaviti ravnoteže između vrste i količine proizvoda i troškova proizvodnje.

“Da bi se to postiglo treba pružiti i omogućiti stručno i praktično proizvodno usavršavanje. Mjere agrarne politike države, kao i kreditna politika moraju omogućiti pretvorbu postojećih u suvremena obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Razvitak suvremenih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i malih fleksibilnih tvrtki čija se proizvodnja temelji na raspoloživim prirodnim resursima, omogućit će učinkovitu uporabu ukupnih ekonomskih potencijala. Ova se načelna opredjeljenja ne će moći ostvariti primjenom rigoroznih uvjeta gradnje objekata u funkciji poljoprivredne proizvodnje (silosa, sušara, tovilista itd.), postavljenih u važećim planovima. Ti su rigorozni uvjeti nerijetko onemogućavali realizaciju pojedinih razvojnih Programa.”¹³⁶

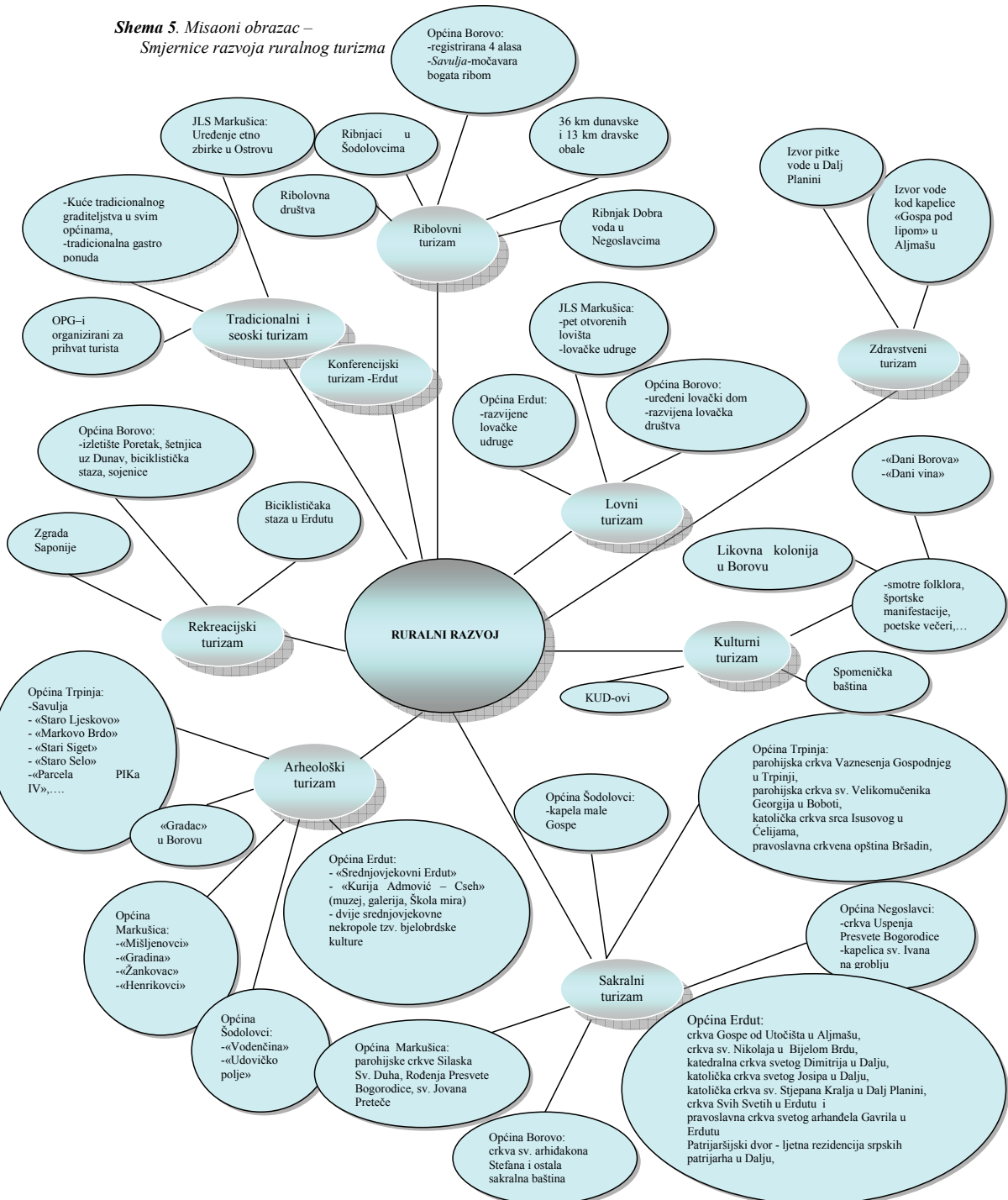
Da bi se moglo pristupiti suvremenom načinu organiziranja proizvodnje prema propozicijama “održivoga razvitka” potrebno je prije svega izgraditi kanalizacijski sustav s pročišćivačem i to objedinjenim projektom za cijelu istočnu Hrvatsku, kontrolom uporabe zaštitnih sredstava, primjenom plodoreda u poljoprivredi, oplemenjivanjem tla postupnim prelaskom na organsku proizvodnju.

¹³⁵ Marija Ševar, načelnica Odjela za ekološku i poljoprivrednu proizvodnju u Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu
Ibidem, PV. 3454, 27. XI. 2006., str. 6.

¹³⁶ Marija Ševar, načelnica Odjela za ekološku i poljoprivrednu proizvodnju u Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu
Ibidem, PV. 3454, 27. XI. 2006., str. 6.

11. RAZVOJ TURIZMA U RAZVOJNOM PROJEKTU JLS

Shema 5. Misaoni obrazac –
Smjernice razvoja ruralnog turizma

11. 1. Razvoj turizma u okviru Mikroregije

11.1.1. Sadržaji za kvalitetnu turističku ponudu jedinice lokalne samouprave Borovo

Turistička prirodna obilježja:

- dunavske ade
- prirodna bogatstva vezana uz Dunav, 194 ha pašnjaka od kojih je ¼ površine predviđena za športsko rekreacijsko izletište *Poretak* na kojem se planiraju sadržaji: zimovnik, šetnica i kupalište, trim staza, ponuda uslužnih djelatnosti sa ribnjakom (bogatstvo šuma, različitih vrsta ptica i riba)
- uređena etno kuća sa mlinom starim 150 godina
- Ruža vjetrova - isprepletanje zračnih struja pogodno za odmarališta i rekreaciju
- kuće tradicionalnog graditeljstva
- arheološki lokalitet Gradac
- spomenička, sakralna i kulturna baština
- šetnica uz Dunav, te prostor za lov i ribolov

11.1.2. Sadržaji za kvalitetnu turističku ponudu jedinice lokalne samouprave Erdut

Slika 22. Na sastanku predstavnika turističkog razvoja Općine Erdut

Turizam¹³⁷

Područje Općine Erdut dio je kontinentalnog turističkog područja Republike Hrvatske. Temeljne prirodne i stvorene resurse, koji su ujedno i turistički potencijali Općine Erdut, čine: bogatstvo voda (vodotoci, rukavci, bare), šume i šumsko područje s bogatstvom i relativnom očuvanošću ekološkog sustava biljnih i životinjskih zajednica, zaštićena područja prirode, vrijedni ruralni prostor, kao i bogatstvo kulturno-

povijesne i graditeljske baštine, a koji pružaju mogućnosti za razvitak različitih oblika turizma: izletničkog, zdravstveno-rekreacijskog, ekološkog, vjerskog, seoskog, lovnog i ribolovnog.

Područja uz vodotoke Dravu i Dunav su prostori za koje se vezuje razvitak turističkih lokaliteta i sadržaja namijenjenih potrebama izletničkog i rekreacijskog turizma i športskog ribolova (ušće Drave u Dunav, potez kod Aljmaša i dalje uz Dunav) Mogućnosti značajnije prometne i turističke valorizacije ovog prostora ogledaju se kroz omeđenost prostora rijekama Dunavom i Dravom. Razvijanje riječnog turističkog prometa učinilo bi ovo područje još dostupnijim i obogatilo bi turističku ponudu još jednim sadržajem (nautički turizam na

¹³⁷ Prostorni plan uređenja Općine Erdut, str. 74

rijekama). Razvijanjem i aktiviranjem vinorodnih područja i vinskih podruma Erdutskog vinogorja, kroz otvaranje, tzv. vinskih cesta, treba razvijati ovu specifičnost ruralnog turizma. Poljoprivredno područje i naselja u tom okruženju, svojim tradicijskim i drugim obilježjima pružaju mogućnost za razvitak ruralnog turizma na ovom području.

Razvoj vjerskog turizma kroz tradicionalno godišnje hodočašće u Aljmaš, još je jedna od posebnosti ovog turističkog potencijala. Značajna rekreacijska područja u Općini Erdut predstavljaju i područja postojeće vikend izgradnje (naselja povremenog stanovanja) vezana uz blago povišene terene i vodotoke.

Slika 23. Na sastanku predstavnika turističkog razvoja Općine Erdut

Razgovor s predsjednikom Mjesnog odbora Dalja Dragoljubom Očić 08.05. 2007.

Gospodin Dragoljub Očić dužnost predsjednika Mjesnog odbora u Dalju obavlja od studenog 2006. godine.

Poljoprivreda se smatra okosnicom razvoja cijele Općine, no prevladavaju usitnjena poljoprivredna gospodarstva, a država svojim zakonima uvjetuje da «mali seljak» propada. Problem se javlja i u stočarskoj proizvodnji i to: nemogućnost prodaje viškova i prodaja po izuzetno niskim cijenama.

Stoga se razvoj Općine vidi se u raznovrsnoj turističkoj ponudi. U suradnji s Agencijom lokalne demokracije, turizam nastoje podignuti na višu razinu. Kako bi se postigao ljepši izgled sela pokušavaju se angažirati lokalne žene koje bi sadile cvijeće i uređivale okućnice svojih kuća, kao i javnih površina.

Bogatstvo šuma pruža mogućnost za razvoj športskog lova, a blizina rijeka Dunava i Drave za razvoj športskog ribolovnog turizma. Sakralni turizam na području Općine vidi se u postojanju Marijanskog svetišta u Aljmašu, koje privlači hodočasnike iz svih krajeva Hrvatske i iz inozemstva.

U svrhu razvoja turizma nužno je uključivanje domaćinstava, koja će turistima pored pružanja usluge prenoćišta ponuditi i razne druge sadržaje poput: sudjelovanja u branju kukuruza, svinjokolji ili u pečenju rakije.

Pored razvoja turizma nastoji se i gospodarstvo podignuti na višu razinu s obzirom da su ratna zbivanja 90-ih godina razorno djelovala na gospodarstvo na ovom području. Stoga, postoji plan za izgradnju slobodne zone na području Općine i njezino opremanje potrebnom infrastrukturom. Time bi se privukle tvrtke iz Vojvodine koje bi izgradile tvornice (proizvodne, trgovačke, skladišta i sl.) i time omogućile unos novog kapitala kroz investicije i mogućnost zapošljavanja lokalnog stanovništva.

Za turističku ponudu na ovom području značajna je i kuća Milutina Milankovića.

Razgovor s predsjednikom Mjesnog odbora u Aljmašu Dominikom Jung, 08.05.2007.

U naselju Aljmaš u planu je otvaranje turističkog ureda s pola radnog vremena jedne osobe. Postoje naznake da će Županijske ceste i Županijski ured cesta financirati i izgraditi mjesnu cestu u naselju. Postoji plan za uređenje ceste od ulaza u selo do Svetišta, a obuhvaća izgradnju pločnika s lijeve i desne ceste. Postoji također problem kada se za vrijeme kišnog razdoblja djelovanjem kiša zemlja nanosi na cestu i stvara nered sve do Svetišta. Iz tog razloga se želi ući u izgradnju zatvorenih kanala s lijeve i desne strane ceste na ulazu u mjesto, a iznad njih nalazili bi se pločnici za pješake. Time bi se riješio problem sigurnosti pješaka za vrijeme hodočasničkih dana. Nedostatak parkirališnih mjesta u naselju nastoji se riješiti izgradnjom parkirališta na njivama na ulazu u selo na površini od 10 ha, no one su u privatnom posjedu i vlasnici ih ne žele prodati. Čak ni inicijativa mjesnog župnika, koji im je ponudio zemljište u crkvenom vlasništvu i to da bi im za svaki njihov hektar dao dva, nije urodila plodom. Kako bi riješili problem zastoja na cesti zbog velikog prometa za vrijeme hodočasničkih dana policija im je dala sugestiju da se cesta koja ide prema Mišinom brdu uredi kao kružni tok čime bi se omogućila cirkulacija prometa. Postoji ideja da se manji dio prostora uredi za kampiranje, a posebno prostor za parkiralište autobusa.

Mještanima Aljmaša prioritet je razvoj seoskog i vjerskog turizma. Turisti iz Amerike dolaze u Aljmaš na nekoliko sati na objed tijekom cijele godine i to 2-3 puta tjedno i to u 2-3 autobusa. Izgradnjom luke omogućilo bi se zadržavanje turista na duže vrijeme, koji trenutačno dolaze u Vukovar u organizaciji kružnih putovanja turističke agencije iz Osijeka. Izgradnja luke započet će ove godine što stvara potrebu za izgradnjom novih smještajnih kapaciteta u Aljmašu.

Značajni datumi u Aljmašu su 15. kolovoz, te 8. i 9. rujan. U Aljmašu se slavi Velika Gospa, Mala Gospa i Ime Marijino. U prošlosti su turisti posjećivali Aljmaš tih datuma, no danas turistička sezona traje cijelu godinu.

Velika želja turističke zajednice je osmisliti autohtoni aljmaški suvenir po kojem bi kraj bio prepoznatljiv.

U Aljmašu su davno imali stolara, brice, pekare i mnoge druge majstore starih zanata koji su danas izumrli.

Danas u Aljmašu ima registrirano 20-ak tvrtki koje realno ne postoje, ali kako je to područje od posebne državne skrbi tvrtke se registriraju na tom području zbog pogodnosti koje taj prostor pruža.

Razvoj turističke ponude:

- U suradnji s Turističkom zajednicom općine Erdut Općina je provela program «smeđe» signalizacije.
- U tijeku je uređenje kule u Erdutu pod nadzorom Konzervatorskog odjela za zaštitu spomenika kulture.
- Otvoren je Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu (nositelji projekta: Agencija lokalne demokracija, udruga «Slap», Osijek, te udruga «Credere», Osijek) U okviru Centra za ruralni razvitak organizirat će se edukacija za turističke vodiče, međusektorska povezivanja, partnerstva, umrežavanja u svrhu stvaranja kompletne turističke ponude.

- IPK Erdutska vinarija, d.o.o. Erdut u svrhu stvaranja turističkog proizvoda, ulazi u novi program održivog ruralnog razvoja i to:
  - uređenje dvorca *Kurija Admović – Cseh*, a u njemu prostorije za muzej, galeriju i Školu mira
  - adaptacija postojeće upravne zgrade u hotel s četiri zvjezdice i 25 soba
  - uređenje zgrade za konferencijski turizam s restoranom, visoke kategorije.
- Zgrada bivše bolnice, sada u vlasništvu «Saponije» d.o.o. Osijek uredit će se do 2008. godine za edukaciju zaposlenika i za rekreaciju, s pretenzijom uključivanja u turističku ponudu.
- Na području Općine djeluje Udruga vinara koja ima cilj, između ostalog, razvoj vinskih cesta čime bi se proširila turistička ponuda Općine Erdut.
- Postoje aktivnosti Općine za zaštitu spomeničke, kulturne i sakralne baštine u svrhu stvaranja kompletnog turističkog proizvoda.
- Izgradnja biciklističke staze pored Dunava.
- U okviru djelovanja udruga za lov i ribolov razvija se program turističke ponude.
- Kuće tradicionalnog graditeljstva s gospodarskim sadržajem i običajima prema PUR-u stavit će se u funkciju razvoja turizma.
- U tijeku je uređenje kompletne infrastrukture u Općini; struja, voda, kanalizacija, telefoni, sporedne ceste i plin u mjestima i vikend-naseljima u svrhu kvalitetnijeg života mještana i stvaranja uvjeta za razvoj turizma i održivi razvitak Općine Erdut.
- Planira se uređenje zapuštenih, a zaštićenih dijelova prirode na području Općine, značajni krajobraz – Erdut, te spomenik parkovne arhitekture – Dalj, park uz patrijaršiju, ukupne površine 161,22 ha.
- U svrhu razvoja turizma s obzirom na prvu skupinu područja od posebne državne skrbi, u okviru Centra za ruralni razvitak u partnerstvu s lokalnom samoupravom, NVO, poduzetnicima i osobama posebno zainteresiranim za ruralni razvitak, u pripremi je provođenje edukacije, izrada projekata za aplikaciju svjetskim novčarskim institucijama, donatorima i predpristupnim i kohezijskim fondovima EU.
- U sklopu aktivnosti za izradu PUR-a organizirana je radionica s Udrugama, lokalnom samoupravom, predstavnicima OPG-a za i osobama zainteresiranim za lokalni razvitak gdje su prilikom odabira ideja, doneseni konkretni prijedlozi za izradu projekata za turističku ponudu i održivi ruralni razvitak (prijedlozi sudionika radionice su u prilogu).

11.1.3. Sadržaji za kvalitetnu turističku ponudu jedinice lokalne samouprave Markušica

Turizam¹³⁸

Područje Općine Markušica kao dio bivše Općine Vinkovci, te u neposrednoj blizini grada Vinkovaca, nije se u prošlom razdoblju razvijalo kao turističko područje. Danas je, međutim, to zasebna Općina ruralnih obilježja, koja zbog prethodno navedenih razdoblja, ali i zbog drugih okolnosti (nedostupnost prostora u vrijeme i nakon Domovinskog rata) nije zabilježila značajniji gospodarski razvoj, pa tako ni turistički razvoj u okviru kojih bi iskoristila svoje prirodne i potencijale svog prostora za turističku djelatnost.

Stoga se u okviru turističko-ugostiteljskih kapaciteta na području Općine javljaju isključivo ugostiteljski kapaciteti tipa *caffe-bara* (ukupno tri objekta, s ukupno 145m² neto izgrađene površine i 90 sjedećih mjesta), prosječne veličine oko 48 m². Od ostalih ugostiteljskih objekata, na prostoru Općine je još jedan ugostiteljski objekt, tipa slastičarnice, od oko 35 m² izgrađene površine i 28 sjedećih mjesta.

¹³⁸ Prostorni plan uređenja općine Markušica, Osijek, prosinac 2005. godine, str. 21. i 74.

Od ukupnog broja ugostiteljskih objekata (ukupno 4 objekta), većina je locirana u središtu naselja Markušice (3 objekta), a jedan u naselju Ostrovo.

Zbog ruralnih obilježja Općine (izuzetno vrijedno poljoprivredno zemljište) moguće je planirati razvoj seoskog turizma, kroz uključivanja seoskih gospodarstava, da se uz svoju osnovnu djelatnost-poljoprivredu uključe u turizam, kao dopunsku djelatnost, kroz različite oblike proizvodnje i pružanja usluga u okviru svog (turističkog) obiteljskog gospodarstva (**razvitak ekološki proizvedene hrane, ponuda jela i pića iz vlastite proizvodnje, smještaj i boravak turista u okviru seoskog gospodarstva, rekreacijske aktivnosti kroz sudjelovanje u radovima na poljoprivrednom gospodarstvu, u tradicionalnim seoskim običajima i manifestacijama i drugo**). Ovakav oblik turizma moguće je razvijati u okviru naselja, odnosno obiteljskih gospodarstava. U okviru naselja, na području Općine, nalaze se **sakralne građevine, te spomenici kulturno-povijesnog nasljeđa, koji čine specifične kulturne, turističke potencijale, čijim bi se uključanjem u turizam ostvarila sprega kulture i turizma**, a što je u skladu sa strateškim odrednicama razvoja turizma na razini države.

Na području Općine ne nedostaje objekata kulturno-povijesne i tradicijske baštine, iako su naselja, pa time i brojne građevine oštećene i uništene, a koje je nakon obnove potrebno vrjednovati i predstaviti kroz turističku ponudu.

Na području Općine Markušica, od potencijalnih turističko-rekreacijskih sadržaja mogu se izdvojiti **lovna područja**, kao potencijalna područja za razvoj lovnog turizma. Na području Općine su tri zajednička lovišta i to: zajedničko lovište broj 39. na području k.o. Markušica i Karadžičevo, s ukupno 3.013 ha, zajedničko lovište broj 50. na području k.o. Ostrovo na ukupno 1.157 ha, te zajedničko lovište broj 48. na području k.o. Gaboš s 1.276 ha. Ukupna površina lovišta iznosi 5.446 ha (podatci Općine Markušica-Upitnici za PPUO).

Kao potencijalni turističko-rekreacijski sadržaji na području Općine mogu se izdvojiti i **ribolovna područja uz rijeku Vuku** koja protječe njezinim sjevernim (i istočnim) dijelom i koja je zbog svog meandriranja u prostoru stvorila zanimljiv prirodni okoliš, koji je zbog svoje osobitosti u PPŽ Vukovarsko-srijemske definiran kao predjel vrijednog krajolika, koji obuhvaća pojas uz obale, riječne rukavce s izvornim dijelovima krajolika u kojima treba očuvati vegetaciju uz rijeku. Dio vrijednog krajolika od Gaboša do Tordinaca (susjedna Općina) još je dodatno zaštićen u kategoriji zaštite prirode - zaštićeni krajolik. Ovakvi prirodni potencijali povećavaju vrijednost ukupnog prostora, pa time i turističkog i predstavljaju potencijalna turistička područja za različite oblike rekreacije i odmora u prirodi, razvijanje ribolovnog turizma, ali i drugih oblika rekreacije vezanih uz vodu i boravak u prirodi.

11.1.4. Sadržaji za kvalitetnu turističku ponudu jedinice lokalne samouprave Negoslavci

Turistički potencijali na području općine Negoslavci su:

- vrijedno poljoprivredno zemljište
- vode, specifična vegetacija uz kanale i ritove
- lovna divljač
- područje ribnjaka Dobra voda, površine 3,1 ha, kao i okolno područje ritskog obilježja koje predstavlja značajno lovno područje, pruža mogućnosti za razvoj rekreacijskog, lovnog i ribolovnog turizma
- kuće tradicionalnog graditeljstva kojih ima u izobilju
- gastro specijaliteti po kojima je ovaj kraj prepoznatljiv
- kulturna, sakralna i spomenička baština
- kulturno-umjetnička događanja, športski događaji i razne kulturne manifestacije.

Turizam¹³⁹

«Na području Općine Negoslavci kao postojeće turističko, odnosno rekreacijsko područje, izdvaja se područje ribnjaka «Dobra voda», u površini od 3,1 ha, kao i okolno područje koje je ritskog karaktera i poznato kao lovno područje u površini od 16,2 ha.

Od objekata turističke namjene, na lokaciji bivše željezničke stanice se nalazi lovačko-ribolovni dom, od oko 150 m², koji je međutim danas u takvom stanju da mu je potrebna adaptacija.

Kao potencijalni turistički potencijali prostora mogu biti i određene manifestacije stalnog karaktera, koje svojim održavanjem i karakterom mogu privući određeni broj posjetitelja. To su na području Općine Negoslavci manifestacije, Smotra folklora koje okupe i do 300 posjetitelja, te malonogometni turniri, koji također okupe toliko posjetitelja.»

11.1.5. Sadržaji za kvalitetnu turističku ponudu jedinice lokalne samouprave Šodolovci

Turistička ponuda i sadržaji:

- 45 ha površine pod ribnjacima (mrjestilišta, uzgoj ribe, 6 – 7 zimovnika) poznato po uzgoju i izvozu somova u vlasništvu Vodne zajednice Vuka (jedan dio ribnjaka pod minama)
- kuće tradicionalnog graditeljstva
- arheološka nalazišta i lokaliteti
- kulturna, sakralna spomenička baština
- kulturno-umjetnička društva, kulturne i športske manifestacije
- etnološki spomenik *Čardak* u naselju Silaš.

11.1.6. Sadržaji za kvalitetnu turističku ponudu jedinice lokalne samouprave Trpinja

Turistički sadržaji Općine Trpinja:

- kuće tradicionalnog graditeljstva
- spomenici kulture, sakralni objekti
- arheološka nalazišta u Boboti, Bršadinu, Trpinji, Pačetinu i Ludvincima
- prostori bivše ciglane s bajerima za rekreaciju i športske aktivnosti
- plovni kanal Dunav – Sava, luka u Bršadinu
- ribolovni i lovni turizam
- organska poljoprivredna proizvodnja
- gastro specijaliteti
- njegovanje starih zanata, obrta i događanja
- brojne kulturne manifestacije
- planirana poslovna zona autodrom za *cataring club* na prostoru naselja u Trpinji, vlasništvo Općine.

¹³⁹ Prostorni plan općine Negoslavci, Osijek, studeni 2005. godine, str. 33

12. GOSPODARSKE TEME U RAZVOJNOM PROJEKTU JLS

12. 1. Gospodarske teme područja Mikroregije Općina Borovo, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Šodolovaca i Trpinje

Pod gospodarskom razvijenosti jedne regije podrazumijevamo angažiranost ljudi u proizvodnim pogonima, otvorenim obrtima, radom u obiteljskim gospodarstvima, uz istovremeno ostvarivanje novostvorene vrijednosti dostatne za kreativni život ljudi i njihovih obitelji. Međutim, pored proizvodnih aktivnosti za razvoj lokalne samouprave, značajne su aktivnosti udruga, njegovanje kulturnih nasljeđa, događanja vezanih uz crkvene, pučke i druge svečanosti.

Gospodarski razvoj lokalne samouprave ovisi o gospodarskim subjektima koji zajedno s jedinicama lokalne samouprave snose «društvenu odgovornost» za razvoj regije. (U okviru Ujedinjenih naroda i Europske komisije izrađen je 1997. godine prvi međunarodni Standard «društvene odgovornosti» SA8000 –Social Accountability Standard).

«Pojam odgovornosti engl. Accountability, u nedostatku primjerenijeg hrvatskog izraza ovdje znači da poduzeća, posebice velike kompanije, moraju skrbiti o okolišu i ljudima u sredinama u kojima ostvaruju dobit. Nadalje, oni postaju odgovorni te su pod prismotrom svih sudionika u svojoj poslovnoj i lokalnoj zajednici. Dakle, osim o dobavljačima, stvarnim i potencijalnim kupcima, medijima, poslovnim bankama te ostalim poslovnim partnerima i suradnicima, poslovni sektor mora brinuti i o potrebama lokalne uprave, problemima lokalnoga stanovništva te utjecaju njihovih proizvoda na okoliš, ekonomski razvoj i konkurentnost malih proizvođača, društvene odnose, kulturu i sve ostale društveno-ekonomske kategorije koje čine neku lokalnu zajednicu.»¹⁴⁰

U Strateškom okviru za razvoj RH stoji: «Potrebno je promovirati socijalnu odgovornost privatnih kompanija. Država može utvrditi indikativne smjernice u alociranju proračuna za socijalnu odgovornost privatnih korporacija i preporučiti privatnim kompanijama da ih ugrade u svoje planove društveno odgovornih akcija. Privatnim se korporacijama treba preporučiti da alokaciju proračuna za socijalnu odgovornost (Programi donacija) obavljaju na temelju javnih natječaja ili dodavanjem sredstava u one Programe koji su preporučeni od strane stručnih državnih tijela. Potrebno je utvrditi nacionalne nagrade za korporativnu socijalnu odgovornost i pridati im odgovarajuću medijsku i političku pozornost.»¹⁴¹

Tvrtke koje rade u okviru lokalne samouprave trebale bi biti u uskoj suradnji s politikom regionalnog razvoja područja na kojoj ostvaruju prihod i dobit.

¹⁴⁰ Sonja Vuković, Vodič kroz međusektorsku suradnju, Slap, Osijek, 2004.

¹⁴¹ Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 45.

12.1.1. *Gospodarske teme na području Općine Erdut*

Što se tiče problematike poduzetnika u Općini Erdut radi boljeg prikaza stanja možemo ih podijeliti na:

- privatna trgovačka društva
- poljoprivredne zadruge i
- obiteljska poljoprivredna gospodarstva.

Od privatnih tvrtki najveća i najznačajnija za Općinu Erdut je „Vuković Company“ d.o.o., proizvodnja, trgovina i usluge, tvrtka koja se bavi gradnjom i trgovinom građevinskog materijala. S obzirom na brzinu rasta svrstana je u «tvrtku gazela» 2005. godine. Glavno sjedište joj je u Vukovaru, ali ima razvijen pogon – skladište građevinskog materijala u Bijelom Brdu. Tvrtka zapošljava oko 300 djelatnika i to pretežno s područja Bijelog Brda, Dalja i Vukovara. Zapošljava stručne ljude, struke vezane za građevinske radove. Ne žele ići u shemu izdvajanja dijela proizvodnih pogona po sistemu *outsourcing* jer žele imati kontrolu nad izvođenjem kvalitete radova.

U Bijelom Brdu imaju bazu, tj. radionicu za proizvodnju crne bravarije i limarsku radionicu, a tu

planiraju graditi i tvornicu betona i armaturne mreže. Inače, posluje pozitivno i ima razvojne programe i vizije razvoja koji obećavaju dodatno zapošljavanje stanovništva.

Nastoje biti u trendu novih tehnologija u graditeljstvu, posebno se orijentiraju na saniranje vlažnih starih zgrada specijalnom tehnikom isušivanja, prema uzetom patentu znanstvenika iz Beograda, tako da imaju kvalitetnu ponudu što im omogućava proboj na tržište konkurencije. Cijena gradnje stambenih objekata po 1 m² im je ispod prosječne cijene gradnje kakva je na tržištu ponude, tako da su konkurentni, kako po kvaliteti izgradnje, tako i po cijeni ponude.

Pomaže udruge i druge aktivnosti građana oko uređenja naselja i njegovanja kulturno-umjetničkih sadržaja i etno vrijednosti kraja. Za tvrtku „Vuković Company“ d.o.o može se reći da je motor razvoja Bijelog Brda, Dalja i cijele Mikroregije.

IPK Erdutski vinogradi d.o.o. su u vlasništvu malih dioničara i jednog većinskog vlasnika. Iako posluju negativno, što ima svake godine smanjuje vlastitu glavnica, (razlog nije poznat) imaju razvojne programe koji obećavaju novu budućnost i razvoj u Erdutu.

Žele se preorijentirati na stvaranje «turističkog proizvoda» s centrom u prostoru Erdutskih vinograda.

U programu razvoja žele:

- urediti dvorac *Kurija Admović – Cseh* iz sredine 19. stoljeća, a u njegovim prostorijama napraviti Školu mira, muzej i galeriju;
- postojeću upravnu zgradu prenamijeniti u hotel s četiri zvjezdice i 25 soba;
- urediti postojeći prostor zgrade u kojoj bi bila dvorana za konferencijski turizam s restoranom visoke kategorije.

Pored uredenih prostora uređuju se i dodatni sadržaji za rekreaciju i šport i turističku ponudu visoke kategorije.

Ostvarivanjem vizije razvoja Erdutske vinarije, pretpostavka je povećano zapošljavanje stanovništva - struke za turističku djelatnost.

Što se tiče ostalih registriranih tvrtki na području Općine Erdut osobito je to da se njihov broj stalno povećava, ali one tu zapravo ne postoje. Samo u Aljmašu ima oko 20-tak, postoji

registracija, ali samo radi toga što su to područja od posebne državne skrbi pa njihovi vlasnici imaju određene pogodnosti.

Od izuzetne važnosti za gospodarski razvoj Općine imaju i tvrtke: «Novi agrar», d.o.o., Osijek – najveća ratarska tvrtka na području Općine, tvrtka «Piljić», d.o.o., Osijek – poduzeće za proizvodnju PVC stolarije, te farma: IPK svinjogojska farma *Lipovača- - Prkos*, d.o.o., Erdut.

Poljoprivredna zadruga bavi se otkupom poljoprivrednih proizvoda od svojih kooperanata s problematikom kojom se sreću i ostale PZ u okviru Mikroregije.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva pretežno se bave proizvodnjom klasičnih ratarskih kultura na malim i okrupnjenim poljoprivrednim posjedima, a na prostoru Daljske planine pretežno uzgojem vinove loze i proizvodnjom vina. U tijeku su aktivnosti oko pokretanja projekta vinskih cesta na području Aljmaške, Daljske i Erdutske planine.

Postoje farme uzgoja muznih krava, farme svinja posebno u Dalju i Bijelom Brdu, a s obzirom na pojavu svinjske kuge ova je proizvodnja zaustavljena.

Postoje problemi prodaje poljoprivrednih proizvoda, a nakon prodaje naplata na vrijeme. Obično se s naplatom čeka po šest i više mjeseci.

S obzirom na brojna obiteljska gospodarstva koja se bave uzgojem vinove loze i proizvodnjom vina, radi sigurnijeg plasmana, udruga vinara omogućit će lakši plasman vina kao i organizirane posjete vinskim cestama kroz sve registrirane vinske podrume diljem Općine Erdut.

12.1.2. Gospodarske teme na području Općine Borovo

Problematika poduzetnika Općine Borovo ne razlikuje se značajno od problematike malih poduzetnika ostalih općina na nivou Mikroregije.

Sve se svodi na nepoštivanje ugovora, neizvršavanje obveza od strane velikih gospodarskih subjekata što se tiče plaćanja i otkupa ugovorenih proizvoda.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva još uvijek većinom siju klasične poljoprivredne kulture, međutim sve više se javlja interes mlađih poljoprivrednika za prelazak na dohodovnije proizvodnje kao što su povrtlarstvo, sadnja nasada voćnjaka i dr. U sustavu PDV-a je 19 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.¹⁴²

Osim toga, u PUR-u je naglašena aktivnost na održivom ruralnom razvoju i razvoju turizma, tako da se u ovom programu mogu naći OPG-i koji se žele baviti turističkom ponudom od pružanja usluge noćenja, cjelodnevnog boravka ili samo služenjem domaćih gastro specijaliteta po kojima je ovaj kraj poznat.

Općina je spremna (a i Županija daje poticaje u tu namjenu bespovratnim potporama) poticati razvoj i inicijative OPG-a za uređenje kuća i prostora u svrhu stvaranja kvalitetne turističke

¹⁴² RH Ministarstvo financija, Područni ured Vukovar, 05. 06. 2007. god.

ponude i to subvencijom kamata od 2 do 3 % ili ulaskom JPP prema potrebi i sigurnosti opstojnosti poduzetničke inicijative.

Plastenici, staklenici i bavljenje povrtlarstvom je budućnost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, jer postoje tržišta u bližem, ali i širem okruženju. S obzirom na PUR i održivi ruralni razvoj, gdje je turizam jedna od vodećih programskih orijentacija Općine Borovo, ova proizvodnja imaće dolaskom turista svoje potrošače u samom mjestu u OPG-ima i drugim turističkim odredištima.

Jedan od problema poduzetnika je njihova razjedinjenost, a dolazeće vrijeme traži umreženost i zajedničko planiranje proizvodnje i plasmana. Udruživanje u bilo koje asocijacije, udruge, zadruge ili *cluster*e omogućit će im profitabilnije i sigurnije poslovanje i ostvarivanje novostvorene vrijednosti.

Problem razjedinjenosti je i kod obrtnika, ugostiteljske, uslužnih i drugih djelatnosti. Međutim, novo vrijeme koje donosi proces priključivanja Europskoj uniji i proces globalizacije nameće potrebu za udruživanjem, kako bi zaštitili svoje djelatnosti i zajedno bili jači na domaćem i svjetskom tržištu.

Stočna proizvodnja, farme tovnih svinja, goveda i mliječnih krava nisu napravljene prema europskim standardima – ekološke proizvodnje. Kada se bude pristupilo Europskoj uniji, takve farme ne će moći opstati, morat će se opremiti prema propisima o uzgoju stoke u farmama.

Umreženost i zajedničko djelovanje posebno će biti značajno kod otvaranje novih objekata i sadržaja za razvoj turističkih aktivnosti. Ovdje će doći posebno do izražaja sinkronizirani i usklađeni akcijski programi u ponudi turističkog proizvoda.

12.1.3. Gospodarske teme na području Općine Markušica

Svi se prisutni članovi OPG-a Općine Markušica slažu da je neophodno osiguranje matičnih stada, ali nedostatak novčanih sredstava onemogućava im da to i učine. Pojedini proizvođači mlijeka posjeduju 20, 50 i do 100 muznih krava. Pojedinci se bave proizvodnjom mlijeka 10 godina i problem im predstavlja povećanje stočnog fonda, jer su «pioniri» na tom području. U prilog tome govori priča jednog od proizvođača koji se proizvodnjom mlijeka bavi 10 godina, a početni fond od 5 muznih krava u tom razdoblju povećao je tek na 16 grla.

Osnovni problem je i nedostatak tržišta na kojeg bi plasirali svoje proizvode, proizvedeno nemaju kome prodati.

Desimir Panić, koji posjeduje oko 10 jutara zemlje na kojoj uzgaja klasične poljoprivredne kulture (kukuruz, suncokret i pšenicu) i vlasnik je poljoprivredne trgovine u Ostrovu, ističe kako se na tržištu na hrvatskom jugu značajno obara cijena kukuruza. Tamo cijena klipa kukuruza iznosi tek 10 lipa, a ovdje se plaća i po 50 lipa.

Proizvođači mlijeka s područja Općine Markušica bili su udruženi mljekarsku zadrugu «Obitelj» vlasnika gosp. Livajića iz Tenje. Jedan od proizvođača ističe da je u razdoblju od pet do šest dana izgubio oko 11.000 kuna budući da su u njegovom mlijeku «navodno» pronašli antibiotik, te je bio prisiljen platiti gubitak jedne cisterne mlijeka, a to su isto mlijeko,

prema tvrdnjama ogorčenog gospodarstvenika, prodali trgovini mlijeka u mjestu blizu Zagreba.

Veliki problem im je što zadruga uzima velike marže, a pored toga osporavaju im i kvalitetu mlijeka utvrđenu brojnim analizama. Problem predstavlja i otkup mlijeka. Proizvođač Zorić mjesečno izgubi 2-3 tisuće kuna budući da mu, kako on navodi, analizama obaraju kvalitetu mlijeka, a time i njegovu cijenu. Svi prisutni (članovi OPG-a) se slažu da nema izbora u pogledu odabira mljekarske zadruge.

Najteže je onima koji imaju 5-6 jutara zemlje ili 5-6 krmača, jer nemaju uvjete za ostvarivanje državnog poticaja. Za uzgoj jedne krave potreban je hektar zemlje. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva raspolažu u prosjeku s 30 ha zemlje što vlastite, što u zakupu. Zakup zemlje plaćaju oko 100 eura po hektaru godišnje.

Proizvođač Dragoslav Zorić započeo je mljekarsku proizvodnju prije 5 godina. Platilo je vlasniku mljekarske zadruge «Obitelj», gosp. Livajiću, 42.000 kuna za projektiranje štale i za dobivanje kredita, no dobio je samo projekt vrijedan ne više od 5.000 kuna. Tada mu je obećao dati tri junice, ali ni to nije učinio. Danas proizvođač Zorić posjeduje stočni fond od 144 grla (pasmine simentalka, holštajn i švedsko crveno govedo), od toga je 108 muznih krava. Uzgaja i junice koje isključivo koristi za povećanje stočnog fonda.

«Ljudi su naučili da rade i da im se plati. Dođu, odvedu svinje i obećaju plaćanje u roku od par dana, ali to ne učine» tvrdi jedan od uzgajivača tovnih svinja, koji je sedam puta išao na ovrhu pošto mu otkupljivač nije platio 10.200 kuna (1999.g.), ali svoje potraživanje nikada nije naplatio.

Većina poljoprivrednika posluje s kreditom, kojeg su uzeli, pretežno, zbog izgradnje farmi. Sada su prisiljeni proizvoditi i te proizvode prodati kako bi podmirili rate kredita.

Potencijali za razvoj ratarske proizvodnje u Općini Markušica su idealni, budući da postoje uvjeti za navodnjavanje poljoprivrednih površina, ali za to, čini se, u Općini nitko nema interesa. Na području Općine bio je zasađen i voćnjak, no preuzela ga je ambrozija i voćnjak je propao.

Gospodarstvenici u Općini Markušica slabo naplaćuju cijenu za svoj rad. Prema njihovim tvrdnjama cijenu stoke ostvaruju znatno nižu u odnosu na pravednu cijenu. Kod vršidbe pšenice troškovi prijevoza i skladištenja terete proizvođače i time im umanjuju prihode. «Nema realnosti u otkupu zbog troškova silosa» - navodi jedan od gospodarstvenika. Lom kod preuzimanja pšenice iznosi 17% i tereti proizvođača. Svako šturo zrno propada na vagi i smanjuje ukupan prihod od prodaje za oko 13%.

Stanovništvo je ovih naselja veći dio prihoda ostvarivalo na prodaji povrća i voća na osječkoj tržnici, no kako su prometne veze poremećene, a odlazak na tržnicu nekim organiziranim prijevozom skup, taj dio prihoda im je izostao.

Sada, kada se izgradi željeznička pruga Osijek – Vinkovci, (čija je rekonstrukcija u tijeku) ponovo će moći ići s povrćem i voćem na tržnicu u Osijek i Vinkovce, što će im omogućiti poboljšanje prihoda u obiteljskom gospodarstvu.

Proizvođači tovnih svinja ogorčeni su i kada je u pitanju ostvarivanje državnog poticaja za svinje, jer, naime, država subvencionira s 2,50 kune kupce, dok proizvođači nemaju nikakvog poticaja prilikom prodaje.

Prema riječima gospodarstvenika u cijeloj Općini ima oko 350 tovnih svinja, a glavni problem je što se značajan dio uvozi i to pretežno iz Rumunjske i Mađarske.

Na području Općine Markušica u sustavu PDV-a je 19 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.¹⁴³

12.1.4. Gospodarske teme na području Općine Negoslavci

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Općini Negoslavci tradicionalno su orijentirana na stočarsku proizvodnju i proizvodnju klasičnih poljoprivrednih kultura. Ta obiteljska gospodarstva danas posjeduju kompletnu mehanizaciju koja može opslužiti čitavo područje Općine. Pored uzgoja tipičnih klasičnih ratarskih kultura kao što su pšenica i kukuruz sve se više počinju baviti uzgojem kultura poput soje i suncokreta vodeći pri tome računa o poštivanju plodoreda.

U sustavu PDV-a su 22 obiteljska poljoprivredna gospodarstava.¹⁴⁴

Kako se radi o malim proizvođačima, koji su nositelji proizvodnje na ovom području, nužno je stvoriti uvjete da se održi postojeća razina proizvodnje. To je jedino moguće njihovim udruživanjem kroz Poljoprivrednu zadrugu «Negoslavci» ili da se u svojoj proizvodnji oslone na veće proizvođače (one s 50 i više hektara zemlje u posjedu) s područja Općine. O uzgoju dohodovnijih kultura i ne razmišljaju, jer za to nemaju uvjete. Nepostojanjem hladnjače i tržišta na kojem bi prodavali proizvode po cijeni koju bi realno mogli ostvariti, ne ulaze u proizvodnju kultura poput paprike, lubenica, krumpira, jagoda, višanja i ostalog bobičastog voće. Tako primjerice, pojava «braonskog» krumpira iz uvoza, koji je cijenom znatno konkurirao domaćem, onemogućila je njegovu prodaju na uzgojenom području Općine. Pojedine vrste pšenice, koje su namijenjene za proizvodnju stočne hrane, uzgajaju se zbog većeg prinosa kojeg daju, a ne zbog kvalitete i koriste se u prehrani ljudi. Domaća slama se spaljuje, a koristi se ona iz uvoza koja ni po čemu nije kvalitetnija. Na području Općine pojedini proizvođači vršili su analizu tla za umjetna gnojiva. No, za potpunu analizu potrebno je izvršiti i mikrobiološku analizu tla koja je znatno skuplja, a nedostaje financijskih sredstava da se ona izvrši.

Bolja situacija nije ni kada je riječ o stočarskoj proizvodnji. Nositelji stočarske proizvodnje na području Općine su proizvođači koji posjeduju u prosjeku dvije krave, a samim time ne ostvaruju pravo na državne poticaje, niti imaju osigurano tržište za plasman svojih proizvoda. Kako bi taj problem riješili i postali uspješni potreban im je stočni fond od najmanje 50 komada goveda, a da bi ga ostvarili potrebne su im godine i godine. Na području Općine prisutan je i problem tržišnog viška krava i teladi koje nemaju kome prodati. Prije rata otkup se vršio i po dva puta tjedno, a danas se prilikom prodaje značajno obara cijena goveda, te se tako za kravu težine 600 – 800 kg u prosjeku ostvari cijena od oko 2.000,00 kuna. Više se ne isplaćuje poticaj za uzgoj ženske teladi, a kvota za ostvarivanje poticaja za uzgoj bikova iz godine u godinu se povećava.

¹⁴³ RH Ministarstvo financija, Područni ured Vukovar, 05. 06. 2007. god.

¹⁴⁴ Ibidem

U poljoprivrednoj proizvodnji cijenu proizvoda uvjetuju veliki proizvođači čime proizvodnja onih malih postaje neprofitabilna. Isto tako, najveći trgovci u trgovačkim centrima velikih gradova nisu ujedno i proizvođači, nego preprodavači koji konkuriraju niskom cijenom proizvoda, a time mali proizvođači gube tržište za plasman svojih proizvoda.

Sve to dovodi do činjenice da je potrebno formirati centar za otkup tržišnog viška poljoprivrednih proizvoda na području Županije, a kada je riječ o malom proizvođaču, on treba biti stručan čovjek koji će i proizvoditi i voditi brigu o uspješnom plasmanu svojih proizvoda kako bi ta proizvodnja za njega bila profitabilna.

12.1.5. Gospodarske teme na području Općine Šodolovci

U Općini Šodolovci postoje obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja imaju od 5 do 10 ha zemlje, ali ima i okrupnijih poljoprivrednika od 25 do 75 jutara, koji obrađuju što svoju, što zemlju u zakupu. Pretežno se siju klasične kulture kao što su pšenica, kukuruz, i dr., a oni koji imaju stoku siju još i djetelinu i silažni kukuruz. Jedno obiteljsko gospodarstvo sadi od 4 do 8 jutara lubenica. Pored ratarstva uzgajaju stoku i to pretežno mliječne krave i nešto ovaca. Mlijeko im je visoke kategorije kvalitete, a otkupljuje ga „Megle“ iz Osijeka.

Sva obiteljska poljoprivredna gospodarstva slažu se da je osnovni problem, u poljoprivrednoj proizvodnji na ovom području, nepostojanje tržišta na kojem bi prodali svoje proizvode. Ono što i prodaju daleko je ispod cijene koju bi za te proizvode trebali postići. Pored toga smatraju da država treba bolje zaštititi proizvođače poljoprivrednih proizvoda, urediti tržište za plasman proizvoda, provesti kvalitetnije interventni otkup i obavljati isplatu poticaja na vrijeme.

Nemaju informacije o novim mogućnostima proizvodnje, tržištu i konkurenciji. Nepovjerljivi su jedni prema drugima tako da djeluju svaki za sebe samostalno i snalaze se na tržištu kako znaju.

Proizvodili bi i druge proizvodnje, ali žele da im netko garantira otkup i dogovorenu cijenu, ovako im je sve veliki rizik. Proizvode klasične kulture, jer im je njihova prodaja sigurna, bez obzira kakva će biti cijena otkupa, odnosno prodaja na tržištu.

12.1.6. Gospodarske teme na području Općine Trpinja

Problem poduzetnika Općine Trpinja ne razlikuje se od problema poduzetnika ostalih općina u promatranoj Mikroregiji. Naime, svi se tuže na nesredeno tržište i nepoštivanje dogovora oko otkupa i ugovorene cijene otkupa. Posebni problem je naplata prodanih proizvoda.

Međutim, velika većina OPG-a još uvijek pribjegava sijanju klasičnih kultura kao što su pšenica, kukuruz, soja, uljana repica, šećerna repa, a vrlo malo ih se odlučuje prijeći na proizvodnju organske hrane, proizvodnju povrća i sadnju trajnih nasada koje posebno stimulira Vlada RH.

Primjerice za sadnju trajnih nasada prve skupine voća u koju spadaju jabuka, kruška, malina, kupina, stimulacija po jednom ha sadnje iznosi 24.000,00 kn, a na području od posebne državne skrbi 32.400,00 kn po jednom hektaru.

Za sadnju trajnih nasada druge skupine voća u koje spada koštunjicavo voće kao što su breskve, šljive, orah, trešnja, višnja, lijeska stimulacija sadnje po jednom hektaru iznosi 17.800,00 kuna, a na području od posebne državne skrbi 22.700,00 kuna.

Županija je posebno stimulirala sadnju dugogodišnjih nasada i to za šljivu 8 kuna, breskvu 5 kuna, krušku 4 kune, jabuku 3 kune i za lozni cijep 1 kunu. Međutim, ove će godine doći do promjena, jer se radi novi Pravilnik o stimuliranju sadnje dugogodišnjih nasada.

S obzirom da uz troškove sadnje ide i analiza tla, da bi što više potaknulo ulagače u sadnju dugogodišnjih nasada, Županija je u 2003., 2004. i 2005. godini snosila 50% troškova analize, 30% Općina, a ulagač 20%. U 2006. godini sve troškove analize tla snosila je Županija, a u 2007. godini troškove analize dijele po pola Županija i Općina, tako da osoba koja se odluči na sadnju dugogodišnjih nasada ima što manje vlastitih troškova oko ulaska u posao.

Stimulacija sadnje ovisi i o količinu korištenih sadnica i posađenih hektara trajnih nasada.

Osim toga obiteljska poljoprivredna gospodarstva trebaju stupiti u neke od ponuđenih asocijacija kao što su partnerski odnosi s poznatim i uspješnim proizvođačima kao što su kooperanti, udružiti se u poljoprivredne zadruge ili udruge. Na taj način pristupili bi proizvodnji organizirano, planiranih plodoreda, količina, kvalitete i s većom ponudom isporučenih proizvoda što je vrlo bitno i značajno kod otkupa i dogovora oko plaćanja isporučene robe.

Svaka samostalna proizvodnja, usitnjena, svedena na individualnog proizvođača, teško može opstati na tržištu konkurencije, neloyalnog nadmetanja i neidentificiranih trgovaca. Obično trgovina s nepoznatim kupcem ne završava uspješno, već naprotiv, preuzimaju se poljoprivredni proizvodi, a novac nikada ne stigne proizvođaču.

Za prelazak na organsku proizvodnju koja se posebno traži u zemljama EU treba više volje od strane obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava s dodatnom edukacijom stručnjaka. Potrebne su preporuke, upute kako i što raditi u poljoprivredi kako bi bili dohodovnij i isplativiji od konvencionalne proizvodnje, čija će stimulacija postepeno nestati.

U sustavu PDV-a je 39 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.¹⁴⁵

Jedna od vrlo uspješnih tvrtki u općini Trpinja je tvrtka «PROTEIN».

«PROTEIN», d.o.o. Bobota

«PROTEIN», proizvođač stočne hrane i uzgajivač tovljenika, kupuje u prosjeku 20.000 prasadi godišnje, ili oko 2.000 prasadi mjesečno i to je pretežno uvoz iz Nizozemske. Ne uvozi od proizvođača direktno, već od organizacije koja se bavi tim poslom i koja ne s jednog, već s više mjesta prikuplja naručene prasce.

Prasce od 2,5 do 3 mjeseca teška 23 kg plaća ovisno o tržišnoj cijeni od 40 do 55 €. Svaki kilogram preko te težine plaća se jedan euro.

Ove troškove još dodatno opterećuju sljedeće radnje oko uvezene prasadi do njihovog smještaja u tovljište.

Od mjesta utovara u Nizozemskoj do Bobote plaća se: prijevoz, veterinarski pregled, istovar, vađenje krvi, pregled, stavljanje matice (broj pod kojim se svako prase vodi), analiza krvi, karantena, rad u karanteni, posao utovara, posao veterinara, prijevoz do farme gdje se prasci konačno smještaju.

¹⁴⁵ RH Ministarstvo financija, Područni ured Vukovar, 05. 06. 2007. god.

Za 20.000 uvezenih prasaca «PROTEIN» dodatno plaća još 800.000,00 kn, ili po jednomu uvezenom prasetu 40,00 kn.

Tvrtka «PROTEIN» uvozi prasce zato što na domaćem tržištu teško može naći prasce potrebne kvalitete. Prasci moraju biti od sjemena kvalitetne pasmine s poznatim pedigreom, jer samo takvi prasci kasnije daju kvalitetne tovljenike i meso koje traži sve izbirljivije domaće tržište.

Zašto se ne uzgoje prasci tražene kvalitete na domaćem tržištu od strane OPG-a?

OPG kod nas, jednim dijelom zbog nestašice novca, a drugim zbog ustaljenih navika ne pridaju dovoljno veliki značaj osjemenjivanja krmača, pa se odlučuju za jeftinije varijante, a to je osjemenjivanje krmača s jeftinijim sjemenom nerasta bez pedigrea, a tada ne mora plaćati veterinara i sjeme selekcijske službe.

Ako OPG uzgaja nazimice i oploduje ih sjemenom od selekcijske službe, tada je to sjeme kvalitetno, na osnovi kojeg se dobiju kvalitetni prasci i te prasce se može stavljati u tov, jer se od njih dobiva kvalitetno meso koje traži tržište. Prasci moraju biti od nerasta s pedigreom. Tako uzgojene prasce, tvrtka «PROTEIN» kupuje, kada ih hrani kao tovljenike svojom smjesom može ih prodati, jer je njihovo meso kvalitetno onako kako je traženo na tržištu.

Kada se kupuju prasci od domaćih proizvođača prasaca, tada se plaća jedno prase staro dva do tri mjeseca po kilogramu 12,5 do 15,00 kuna, ovisno o stanju na tržištu. To je po komadu od 300,00 do 500,00 kn.

Kupnja prasaca domaćeg uzgoja više se isplati PROTEINU, jer nema toliko troškova i posla oko prijevoza, smještaja, karantene, pregleda i sve što dolazi kod uvezenih prasaca.

Kada bi se OPG-e uspjelo educirati da počnu s proizvodnjom prasadi s nazimicama domaćeg proizvodnje i oplodene sjemenom iz selekcijske službe, koja postoji u Osijeku, Brodu, Križevcima, tada bi prasce kupovao od njih, a ne iz uvoza.

Na taj način imali bi koristi i jedni i drugi.

Račun za proizvodnju prasadi u domaćem OPG:

Jedna nazimica (krmača) isplativa je ako se oprasi više od sedam puta i oprasi u prosjeku deset prasaca. Nazimica se oprasi u prosjeku 2,3 puta godišnje, što znači da daje godišnje prosječno 23 praseta.

Jedan OPG-e može optimalnim uzgojem imati od 30 do 40 krmača sposobnih za oplodnju, što znači da se godišnje može uzgojiti od **690 do 920 prasadi**.

Za otkup prasaca nema problema, jer «PROTEIN» mjesečno kupuje oko 2.000 kom prasadi za tov, ali to moraju biti prasci od sjemena selekcijskog centra rasnog nerasta. Ekonomska isplativost ulaganja OPG u proizvodnju prasadi.

Jedna nazimica (krmača) iz domaćeg uzgoja stoji oko 1000,00 kuna, dok su uvozne nazimice, (koje se kod nas potiču za uzgoj) stoji 2-3.000,00 kuna.

Kada se uvezu rasplodne rasne nazimice prosječno 70 do 80% postaju krmače, ostale su neplodne.

Napominjemo da za proizvodnju prasaca nije značajno je li nazimica domaća ili je iz uvoza, bitno je da je oplodeno sjeme od rasnog nerasta ili iz selekcijskog centra. Ova tvrdnja potkrijepljena je praktičnom spoznajom vlasnika «PROTEINA» gosp. Rusmirović Drage, jer je na domaćim nazimicama proizvodio prasid uz korištenje sjemena selekcijske službe iz Osijeka i uzgojio tovljenike, svojom hranidbenom smjesom, vrhunske kvalitete mesa.

Međutim, domaći OPG-i za proizvodnju prasadi vrhunske kvalitete moraju ući u dodatna ulaganja koja se za 30 – 40 nazimica kreću i do 100.000,00 kuna.

Za uzgoj nazimica i proizvodnju prasadi OPG-e mora pripremiti svinjce za prasenje krmača i to tako da se napravi tzv «sendvič» za zadržavanje temperature u svinjcima. Kada se krmača oprasi postoji «uklještenje» za prasenje nazimica, da se ne bi prasci ugnječili i da ne bi bilo uginuća prasadi. Za uzgoj 30 do 40 nazimica, uz izgradnju uzgajališta čija se cijena kreće od 30 – 40.000 kuna, mora se još uložiti u adaptiranje prostora što dodatno iznosi oko 20.000,00 do 30.000,00 kuna.

Za ulazak u investiciju uređenja svinjaca i kupnju nazimica OPG-i obično moraju tražiti kreditna sredstva banaka. Ta sredstva se dobivaju na rok otplate od 5 do 6 godina s kamatama od 7%, uz subvenciju 2% kamata od strane Županije. Problem u kreditu je što se za subvenciju kamata mora dostaviti velika papirologija, pa se OPG-i nerado obraćaju Županiji, već se odlučuju na kredite direktno kod banaka.

Postoji bojazan ulaska u kredit, a i upitno ga je i ishoditi, jer se treba potrošiti dosta vremena na hodanje i čekanje na njegovu realizaciju, pa se stoga predlaže da Županija, u cilju poticaja razvoja sela, pripomogne OPG-ima stimuliranjem oplodnje nazimica besplatnim sjemenom. Cijena za jedno osjemenjivanje stoji 35,00 kn x 2 godišnje = **70,00 kn po nazimici**.

Za 30 do 40 nazimica to stoji **2.100,00 do 2.800,00 kuna godišnje**.

Hrane za jednu nazimicu treba dnevno 2,3 kg smjese, a pred prasenje 3,5 – 4 kg smjese. U toku prasenja trebaju 5 do 7 kg smjese dnevno, ovisno o tome koliko krmača ima prasadi.

Prasici su kod krmače u farmi od 28 do 30 dana, a u OPG-u od 35 do 40 dana, nakon toga se predaju u tov.

Razlika od farme i OPG-a je u načinu i pristupu hranjenju krmača.

1 kg smjese za krmače s prascima stoji 1,70 kn, a za nazimice koje su neplodne 1,50 kn.

1,70 kn x 4,00 kg (u prosjeku) = 6,80 kn x 35 nazimica = 238,00 kn dnevno x 35 dana = 8.330,00 kn od prasenja do konačne isporuke. Za dva prasenja (70 dana) godišnje iznosi **16.660,00 kn**. Za ostale dana krmače pojeđu 2,3 kg smjese dnevno x 35 krmača = 80,5 kg smjese x 1,70 kn = 136,85 kn x (365 – 70) 295 dana = **40.370,75 kn**.

Za jedno prase cijena je u prosjeku 400 kuna x 350 prasaca = 140.000,00 kuna

U prosjeku OPG-e s 35 nazimica može proizvesti oko 805 prasaca x 400,00kuna = **322.000,00 kuna godišnje**.

Hrana za nazimice godišnje:

Jedna nazimica pojede u prosjeku hrane za $(1,70 \text{ kn} \times 3,5 \text{ kg}) \times 5,95 \text{ kn} \times 365 \text{ dana} = 2.171,75 \text{ kn} \times 35 = \mathbf{76.011,25 \text{ kn}}$.

Umjetno osjemenjivanje za jedno prasce $35, \text{kn} \times 2,3 \text{ godišnje} = 80,5 \text{ kn} \times 35 = \mathbf{2.817,50 \text{ kn}}$

Koncentrat za hranjenje sastoji se od:

- kukuruza
- ječma
- pšenice
- soje
- sojine sačme
- suncokretove sačme
- ribljeg brašna i
- vitaminskih dodataka.

Ako OPG-e ima svoj kukuruz i pravi smjesu, tada je sve jeftinije.

Kada bi bilo 10 OPG-a u selu koji bi se bavili proizvodnjom prasaca s uzgojem od 30 do 40 nazimica, u pet sela bilo bi dovoljno prasaca koliko treba «PROTEIN» mjesečno i godišnje i ne bi se moralo kupovati prasce iz uvoza.

Ako ima 40 krmača u OPG-u, tada se skoro svaki dan oprasi po jedna krmača, a ponekad i dvije. Ako je 10 OPG-a u mjestu to znači da bi veterinar svaki dan bio u selu i vršio oplodnju krmača.

Bitno je da oplodnja krmača bude stimulirana od strane Županije – besplatna, tada bi se potaknuo razvoj i proizvodnja prasaca koji su potrebni za tov i ne bi se moralo ići na uvoz.

Rješenje za OPG-e u Općini Trpinja, aproksimirane bilanca stanja i račun dobiti i gubitka OPG-a koji ulazi u partnerski odnos s tvrtkom «PROTEIN» d. o.o. Bobota.

1. Aproximacija

Tablica 22. Bilanca stanja OPG-a za uzgoj nazimica od 35 kom

AKTIVA	Iznos u kunama	PASIVA	Iznos u kn
DUGOTRAJNA IMOVINA	95.000,00	GLAVNICA	105.000,00
<i>Uzgajalište</i>	<i>30.000,00</i>		
<i>Uređenje:</i>	<i>30.000,00</i>		
<i>Nazimice</i>	<i>35.000,00</i>		
KRATKOTRAJNA IMOVINA	10.000,00		
Novac	10.000,00		
SREDSTVA:	105.000,00	IZVORI:	105.000,00

Tablica 23. Račun dobiti i gubitka OPG-a koji proizvodi prasce od 35 nazimica, 1 godina

Elementi	Duguje	Potražuje	% udjela
Prihod od prodaje prasaca Prosječno 850 prasaca x prosj. cijena otkupa 400,00 po prasetu		322.000,00	
Uređenje tova	30.000,00		
Kupnja nazimica jedna nazimica 1.000 x 35 prosječno u oboru	35.000,00		
Hrana od proteina za 35 nazimica godišnje u prosjeku pojeđu 3,5 kg dnevno smjese x 1,70 kn	76.011,25		
Osjemenjivanje za 35 nazimica x 2,3 prasnja x 35,00 kn sjeme	2.817,50		
Veterinar godišnje 100, 00 x 35 =	3.500,00		
Voda, struja	10.000,00		
Osiguranje	10.000,00		
Kalo. gubitak 6% godišnje	19.320,00		
Rad jednog djelatnika: 7.000,00 kn	84.000,00		
Ukupni troškovi:	270.648,75		
Ostvarena dobit:	51.351,25		
UKUPNO:	322.000,00	322.000,00	

2. Aproksimacija

Tablica 24. Bilanca stanja OPG-a za uzgoj nazimica od 35 kom

AKTIVA	Iznos u kunama	PASIVA	Iznos u kn
DUGOTRAJNA IMOVINA	95.000,00	GLAVNICA	15.000,00
<i>Uzgjalište</i>	<i>30.000,00</i>		
<i>Uređenje:</i>	<i>30.000,00</i>	KREDIT	90.000,00
<i>Nazimice</i>	<i>35.000,00</i>		
KRATKOTRAJNA IMOVINA	10.000,00		
Novac	<i>10.000,00</i>		
SREDSTVA:	105.000,00	IZVORI:	105.000,00

Tablica 25. Račun dobiti i gubitka OPG-a koji proizvodi prasce od 35 nazimica, 1 godina

Elementi	Duguje	Potražuje
Prihod od prodaje prasaca Prosječno 850 prasaca x prosj. cijena otkupa 400,00 po prasetu		322.000,00
Hrana od proteina za 35 nazimica godišnje u prosjeku pojedju 3,5 kg dnevno smjese x 1,70 kn	76.011,25	
Osjemenjivanje za 35 nazimica x 2,3 prasenja x 35,00 kn sjeme	2.817,50	
Veterinar godišnje 100,00 x 35 =	3.500,00	
Amortizacija	5.900,00	
Kamate na kredit + troškovi banke	6.300,00	
Voda, struja	10.000,00	
Osiguranje	10.000,00	
Kalo. gubitak 6% godišnje	19.320,00	
Rad jednog djelatnika: 7.000,00 kn	84.000,00	
Ukupni troškovi:	217.848,75	
Ostvarena dobit:	104.151,25	
UKUPNO:	322.000,00	322.000,00

Prema drugoj aproksimaciji kredit je na dvije godine počeka, što znači da je dobit OPG-a isključivo njegova zarada prve godine proizvodnje prasaca.

12.1.7. Umjesto zaključka o problematici poduzetnika

Očito je da poljoprivrednici ne shvaćaju vrijeme u kojemu se nalaze. Tražeći da država riješi njihove probleme je gledanje u prošla vremena. Naime, neophodno je shvatiti da se ovako razjedinjeni, mali proizvođači obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, ne mogu nositi s tržištem, nakupcima i prekupcima, poljoprivrednim zadrugama koje uzimaju «velike marže», kupcima koji ne plaćaju i sl. Država može urediti pravni sustav tako da djeluje učinkovito u rješavanju sporova.

Osim toga, treba postojati organizirani sustav dotoka i praćenja informacija za sve sudionike privređivanja. Bez informiranosti o okruženju ne može se opstati na tržištu otvorene i nelojalne konkurencije.

Iz svih životnih priča nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava vidi se da se posao obavlja stihijski ili prema naputcima ne tako stručnih osoba, odnosno osoba čije savjete ne mogu koristiti za donošenje odluke o budućoj proizvodnoj orijentaciji. Jedini put za uspješnije poslovanje u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima je:

- udruživanje ili umrežavanje s istim ili sličnim poljoprivrednim proizvođačima u udruge, zadruge, *cluster*; jedino udruženi mogu kontrolirati proizvodnju, ugovarati proizvodnju, utjecati na tržište i cijene;
- organiziranje edukacije sa stručnjacima prema grupama poljoprivrednika i prema područjima interesa;
- preorijentacija na dohodovnije kulture poljoprivredne proizvodnje, osobito malih usitjenih OPG-a;
- orijentacija na pokretanje održivog ruralnog razvitka s naglaskom na razvoj turizma;
- postepeni prelazak na organsku proizvodnju i proizvodnju ekološki zdrave hrane, u partnerstvu s već poznatim proizvođačima eko proizvoda.

Općina se treba povezati s civilnim sektorom u okviru lokalne samouprave i s poznatim uspješnim organizacijama nevladinih udruga kako bi uspjela potaknuti organiziranu edukaciju poljoprivrednika i ostalih zainteresiranih o novim trendovima u razvoju poljoprivrede, načinu povezivanja i umrežavanja kao osnovi za poboljšanje situacije i opstanka na svojim imanjima i naseljima.

Umrežena mala obiteljska gospodarstva u partnerstvu s lokalnom samoupravom i civilnim sektorom mogu raditi na projektima kako bi dobili financijsku podršku kod novih ulaganja od strane međunarodnih financijskih organizacija i pretprijetnih i kohezijskih fondova EU.

Što se tiče proizvođača mlijeka, njihovih problema i shvaćanja životne stvarnosti, potrebno je istaknuti činjenicu da **«prosječna eurofarma proizvede 14,5 puta više mlijeka nego Hrvatska.»**¹⁴⁶

Dok velike mljekarske tvrtke u Europi ili Americi mlijeko od proizvođača dobivaju preko zadruge ili burzi, u Hrvatskoj kooperanti opskrbljuju mljekare. Lura d.d., vodeća hrvatska industrija mliječnih proizvoda i najveći otkuplivač mlijeka, okuplja oko 28.000 kooperanata iz Hrvatske. U Luri ističu kako je naša proizvodnja nedovoljna, usitnjena i s malobrojnim tržišno orijentiranim proizvođačima.

Otkupno mlijeko, pak, nema odgovarajuću kvalitetu zato što proizvođači još ne provode pravilnik o kakvoći sirova mlijeka.

U EU kapacitet farme prosječno iznosi 23 krave, a u nas 2,8, europski proizvođači prosječno drže 17,3 krava, a naši 2,9, europska farma proizvede godišnje 128.000 litara, a 8800 naša. Od toga farma u Europi proda 120.000 litara mlijeka, a u Hrvatskoj 5700. Proizvođač u EU preda 328 litara na dan, a u Hrvatskoj 18.»

¹⁴⁶ Udruga mljekara RH, Babina Greda

.... Mljekarski stručnjaci ističu da proizvodnja mlijeka, tj. otkup ispod 3000 litara mlijeka po kravi godišnje nije profitabilna, dok je prosjek u zemljama EU preko 5000 litara. Nažalost u Hrvatskoj je u prosjeku broj otkupljenih litara mlijeka po kravi još uvijek oko 1500 litara.»¹⁴⁷

Pogledamo li ove podatke, ostaje nam jedino spoznaja kako se kod nas mora jako puno poraditi na edukaciji obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, prije svega radi njih samih, a zatim radi općeg pristupa razvoju poljoprivrede i sela.

---

¹⁴⁷ Udruga mljekara RH, Babina Greda 16. lipanj, 2007. god.

13. NOVI ZAOKRETI U RAZVOJU GOSPODARSTVA

Mikroregija kao poljoprivredni kraj ima značajan potencijal za razvoj. Zemlja je visoke kvalitete, pogodna za uzgoj klasičnih kultura proizvodnje, ali i za sadnju dugogodišnjih nasada voćnjaka i dohodovnijih kultura proizvodnje kao što su jagode i razno povrće. Problem je što se zemljište ne daje na analizu i ne koriste usluge Instituta za ispitivanje tla kako bi dobili uvid u oporavak tla, stanje mikroflore i strukture zemljišta.

Međutim prije podizanja trajnih nasada, potrebno je izvršiti analizu o kemijskom svojstvu tla¹⁴⁸ kojom se utvrđuju¹⁴⁹ vrijednosti tla kako bi se dobile preporuke gnojidbe kod sadnje.

- humus
- pH
- ukupni dušik
- ukupni CaCO₃
- fiziološki aktivni fosfor i kalih (P₂ O₅ i K₂ O)
- CaCO₃ , Ca(CaO)
- Al³⁺
- određivanje: kadmija, žive, olova, molibdena, arsena, kobalta, nikla, bakra, kroma, cinka
- ukupni sumpor
- tekstura tla
- druga fizikalna svojstva

Prema Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi¹⁵⁰ ostvaruju se prava na poticaj po hektaru za podizanje trajnih nasada

- voćnjaka na površini od najmanje 0,50 ha
- vinograda na površini od najmanje 0,25 ha

Tablica 26. Voćne vrste, plaćanje po jedinici prema područjima

Skupina	Voćne vrste	osnovno plaćanje po jedinici u kn	Područja s težim uvjetima gospod.kn
I. (prva)	jabuka		
	kruška		
	mandarina		
	kupina	24.000,00	32.400,00
	malina		
	kivi		
	limun		
	narandža		
II. (druga)	breskva		

¹⁴⁸ N. N. 53/00, članak 39 točka 5.

¹⁴⁹ Zavod za tlo, Vinkovačka 63. a, Osijek

¹⁵⁰ Koji je donio Hrvatski sabor na sjednici 04. lipnja 2004. godine, na ostvarivanje prava na poticaj po hektaru za podizanje nasada

Skupina	Voćne vrste	osnovno plaćanje po jedinici u kn	Područja s težim uvjetima gospod.kn
	nektarina		
	marelica		
	trešnja		
	višnja	16.800,00	22.700,00
	šljiva		
	orah		
	badem		
	lijeska		
	kesten		
	smokva		
	rogač		
	šipak		
	vinograd	33.600,00	45.400,00

Godišnji poticaj za višegodišnje nasade ostvaruje se podnošenjem zahtjeva Uredu za gospodarstvo, a iznosi 2.500,00 kuna/ha, osim jagode gdje je 1.250,00 kuna/ha i vinograda gdje je 3.400,00 kuna/ha u područjima s otežanim uvjetima gospodarenja.¹⁵¹

Tablica 27. Minimalni broj trsova/stabala/biljaka po ha potreban za ostvarivanje prava na poticaj

Šifra kultura	vrsta	Kom/ha	Šifra kultura	vrsta	Kom/ha
0803	Lavanda	3.000	1615	Trešnja na <i>Prunus avium</i>	120
1501	Plemenita loza – vinski kultivari	3.000	1616	Trešnja na <i>Prunus mahaleb</i>	150
1502	Plemenita loza – stolni kultivari	2.000	1617	Trešnja na <i>Colt</i>	500
1601	Jabuka na sjemenjaku	200	1618	Trešnja na <i>Gissela</i>	1.000
1602	Jabuka na MM 106	500	1619	Višnja	300
1603	Jabuka na M9	1.800	1620	Šljiva	300
1604	Kruška na sjemenjaku	300	1621	Orah	100
1605	Kruška na dunji	1.250	1622	Badem	200
1606	Mandarina	500	1623	Lijeska	300
1607	Kupina	2.500	1624	Kesten	150
1608	Malina	4.000	1625	Smokva	200
1609	Kivi	500	1626	Rogač	100
1610	Limun	500	1627	Šipak	300
1611	Naranča	800	1628	Crni i crveni ribiz	2.500
1612	Breskva	500	1629	Ogrozd	2.000
1613	Nektarina	500	1700	Maslina	150
1614	Marelica	280	2001	Hmelj	3.500

¹⁵¹ Prema Pravilniku o načinu i uvjetima provedbe modela poticanja proizvodnje od 17.02.2007.

U sljedećoj tablici vidljivi su utrošeni poticaji za razvoj poljoprivrede tijekom 2003., 2004., 2005. i 2006. godine i planirani poticaji za 2007. godinu.

Tablica 28. Poticaji Vukovarsko- srijemske županije

R.br.	Poticanje razvoja poljoprivrede	2003. godina	2004. godina	2005. godina	2006. godina	2007. godine (predviđeno)
1.	Sufinanciranje osnivanja poljoprivrednih udruga i zadruga	30.394,10	97.669,39	25.365,80	30.500,00	50.000,00
2.	Sufinanciranje umjetnog osjemenjivanja	143.920,00	199.400,00	256.410,00	116.797,77	200.000,00
3.	Sufinanciranje kupovine voćnih sadnica i vinove loze	63.347,00	325.300,00	399.220,00	640.585,00	500,00,00
4.	Sufinanciranje analize tla	-	157.536,73	101.347,54	197.721,54	200.000,00
5.	Subvencija kamata-Croatia banka	385.074,98	699.854,34	1.199.871,22	1.707.791,11	1.700.000,00
6.	Ekološka poljoprivreda	-	-	11.603,66	30.431,18	100.000,00
7.	Troškovi izrade mini projekata (registr. objek. Za preradu)	177.473,55	200.000,00	218.000,00	150.281,00	200.000,00
8.	Sufinanciranje razvoja seoskog turizma	-	-	-	-	50.000,00

Izvor: Odjel za poljoprivredu VSŽ, Vinkovci

13.1. Poštivanje plodoreda radi očuvanja tla i proizvodnje organska hrane

Na području Mikroregije postoji 38.104,15 ha poljoprivrednih površina, od čega oranica 25.792,96 ha na kojima se pretežno siju klasične kulture proizvodnje. S obzirom na «nepredvidivo tržište» dolazi do nepoštivanja plodoreda u sisanju pojedinih poljoprivrednih kultura. Osim toga, mala obiteljska gospodarstva koja imaju farme, pretežno su primorana sijati kukuruz u monokulturi radi prehrane stoke, što dovodi do izrabljivanja poljoprivrednog zemljišta i istanjanja tla.

Nepoštivanje plodoreda dovodi:

- devastacije zemljišta
- pojave štetočina («ako se kukuruz sije u monokulturi, pojavljuje se kukuruzna zlatica koja zna prouzročiti velike štete po poljima», slično je sa suncokretom, sojom, krumpirom, kupusom, repom jer se pojavljuju nematode)
- širenje bolesti
- umanjeње prinosa po hektaru.

Kako bi zaštitili poljoprivredna zemljišta od devastacije i poštivali plodored korištenja tla s naizmjeničnim rasporedom sjetve, neophodno je uvesti sustav kontrole poštivanja zakonskih odrednica o načinu korištenja poljoprivrednog zemljišta.

Sustav kontrole, od strane savjetodavnih službi o korištenju poljoprivrednog zemljišta, spriječio bi devastaciju poljoprivrednih površina i sačuvao naše najvrjednije prirodne resurse koje područje istočne Hrvatske ima. Trebalo bi voditi brigu o tome što i kada se treba sijati, odnosno što se radi sa zemljom kako bi:

- poštivali plodosmjenu kultura
- smanjili nekontrolirano izrabljivanje poljoprivrednog zemljišta
- kvalitetnije obrađivali zemlju
- unosili dovoljno hranjiva u zemlju kako bi se tlo oporavilo, «da se stabilizira mikroflora i struktura zemljišta.»¹⁵²

Po «uzoru na Europsku uniju, treba uvesti poticajne mjere za odmor zemljišta svakih pet ili šest godina»¹⁵³

Iz navedenog primjera vidljivo je sisanje četveropoljnog plodoreda na tri lokacije zemljišta.

---

¹⁵² Dr. Marko Josipović, Poljoprivredni institut Osijek

¹⁵³ Ibidem,

Tablica 29. Primjer četveropoljnog plodoreda na tri lokacije zemljišta

Primjer četveropoljnog plodoreda na tri lokacije zemljišta		
I. polje	II. polje	III. polje
kukuruz 	soja 	pšenica
soja 	pšenica 	šećerna repa
pšenica 	šećerna repa 	kukuruz
šećerna repa 	kukuruz 	soja

Izvor: Marko Josipović, Poljoprivredni institut Osijek

Tablica 30. Primjer 10-godišnjeg tzv. čvrstog plodoreda s osiguranim plasmanom proizvoda

Primjer 10-godišnjeg tzv. čvrstog plodoreda s osiguranim plasmanom proizvoda	
1. ozima pšenica 	
2. kukuru z 	
3. jari ječa m 	
4. šećerna repa 	
5. soja 	
6. ozima pšenica 	
7. kukuru z 	
8. zob 	
9. suncokret 	
10. ozima pšenica 	

Izvor: Marko Josipović, Poljoprivredni institut Osijek

Tablica 31. Primjer 10-godišnjeg plodoreda ili tzv. slobodnog plodoreda za kulture koje nemaju osiguran plasman

Primjer 10-godišnjeg okvirnog plodoreda ili tzv. slobodnog plodoreda za kulture koje nemaju osiguran plasman	
1. ozima strnina - pšenica ili ječa m 	
2. okopavina - kukuruz ili soja 	
3. jara strnina - jari ječa m ili zob 	
4. okopavina ili jednogod. leguminoza 	
5. ozima strnina - pšenica ili ječa m 	
6. jara strnina - jari ječa m ili zob 	
7. okopavina - kukuruz ili soja 	
8. jara strnina - jari ječa m ili zob 	
9. okopavina - kukuruz ili soja 	
10. ozima strnina - pšenica ili ječa m 	

S obzirom da je Hrvatska prihvatila osnovna pravila očuvanja okoliša i razvoj gospodarstva prema principima «održivog razvoja»¹⁵⁴ potrebno je uvesti obvezatne mjere zaštite našeg zemljišta kako bismo ga ostavili budućim generacijama onakva kakvog smo ga dobili od naših predaka. Jer, zemlja, zrak i voda su vrijednosti Bogom dane, koje pripadaju svima nama bez obzira na to čije je vlasništvo.

¹⁵⁴ Zakon o okolišu, NN

13.2. *Proizvodnja organske hrane budućnost je za hrvatske poljoprivrednike*

U Hrvatskoj još uvijek postoje zemljišta koja nisu zagađena, zemljišta koja su pod minama, a koja se nakon razminiranja mogu koristiti u proizvodnji organske hrane prepoznatljive kvalitete, s oznakom prostora na kojem je proizvedena – izvorno hrvatsko.

Razvijene zemlje Europe sve se više orijentiraju na proizvodnju organske hrane (“istraživanja su pokazala da 80% britanskih domaćinstava kupuje organsku hranu”¹⁵⁵) jer sve više stanovništva želi hranu prirodnoga podrijetla, s oznakom područja na kojem je proizvedena.

U najnovijem popisu tvrtki nositelja oznake “proizvod sa znakom izvorno hrvatsko”¹⁵⁶ (koje nose autohtoni hrvatski proizvodi koji su rezultat hrvatske tradicije, razvojno-istraživačkog rada, inovacije i invencije), od ukupno objavljenih 139 tvrtki s područja istočne Hrvatske (pet županija – Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska, Brodsko-posavska, Požeško-slavonska i Virovitičko-podravska) prijavljeno je svega 17 tvrtki.

Ovaj podatak upućuje na problem naših tvrtki i njenih menadžera, posebice s područja istočne Hrvatske, i njihovoj spremnosti na uključivanje u svjetske globalizacijske procese i konkurentna tržišta.

Postavljamo si pitanje: Što je s našim poljoprivrednim proizvodima za koje kažemo da se proizvode na “još uvijek očuvanom i nezagađenom tlu” i šumama - hrastovim trupcima i proizvodima od hrasta? Nekada smo bili nadaleko poznati po proizvodnji parketa, bačvi i dr. proizvoda od hrasta!

Gdje su nestali naši poljoprivredni proizvodi po kojima smo bili poznati još u 18. stoljeću, kao što su: šećer, kanditorski proizvodi, koža i proizvodi od kože, voće i proizvodi od voća, šljivovica, slavonski med i proizvodi od meda, tradicionalni odjevni predmeti (poput primjerice “špenzle” i dr.)?

Dokazano je da proizvodi koji nose oznaku *hrvatska kvaliteta* jamče kvalitetom proizvod koji ne zaostaje za najvišim svjetskim standardima.

“Dodatnu vrijednost pronaći ćete kod proizvoda koji nose oznaku ‘izvorno hrvatsko’ jer su oni - uz svoju visoku kvalitetu i plod inovativno-inventivnoga rada hrvatskih proizvođača ili proizlaze iz naše tradicije - doista jedinstveni u svijetu - izvorno hrvatski”¹⁵⁷

¹⁵⁵ Jeremy Rifkin, *Europski san*, Školska knjiga, 2006., str. 417.

¹⁵⁶ *Privredni vjesnik*, broj 3467, HGK 20. veljače

¹⁵⁷ *Ibidem*, predsjednik HGK Nadan Vidošević

13.3. Zašto organska proizvodnja?

Organska proizvodnja hrane znači očuvanje svih živih bića, bio i ekosfere na zemaljskoj kugli, prihvaćanje standarda proizvodnje prema načelima “održivoga razvitka”.

Organska proizvodnja hrane podrazumijeva ekološku proizvodnju koja pretpostavlja optimalno korištenja tla i raspoložive vode, poštujući prirodne zakone, uz propisanu gnojidbu i uporabu zaštitnih sredstava, čuvajući krajobrazu prema propisanim međunarodnim normama i standardima.

“Organska se poljoprivreda temelji na potpuno različitim načelima, na uporabi raznovrsnih metoda uzgoja kako bi se proizvodnja hrane vratila svom prirodnom okolišu. Glavi cilj nije postizanje odvojenosti, nego uklopljenosti. Kako bi se postigao taj cilj, poljoprivrednici primjenjuju sustavni pristup poljoprivredi, koji se temelji na uspostavi simbiotskih i obostrano korisnih odnosa između usjeva, kukaca, ptica, mikroorganizama i tla. Na farmama za organski uzgoj hrane primjenjuju se organska, a ne petrokemijska gnojiva i sredstva za prirodnu kontrolu nametnika, umjesto toksičnih gena, insekticida i pesticida. Na tim se farmama tlo tretira kao ‘živa zajednica’, primjenjuje se najmodernija tehnologija za dohranu mikroorganizama koji oslobađaju, pretvaraju i prenose hranjive tvari i to tako da čovjek surađuje s prirodom, umjesto da se bori protiv nje. Uzgajivači organske hrane primjenjuju i mješovit uzgoj različitih kultura i rotaciju usjeva kako bi spriječili da korov, kukci i uzročnici bolesti uzrokuju štetu na njihovim poljima. U borbi protiv štetočina primjenjuju i različite načine privlačenja korisnih kukaca i ptica. Uzgajivači organske hrane siju sorte čiji je genski ustroj usklađen s dinamikom lokalnih ekosustava, a istodobno veliku pozornost poklanjaju prirodnim ciklusima recikliranja. U organskoj se poljoprivredi primjenjuje sustavni pristup, pri čemu surađuju fitopatolozi, entomolozi, mikrobiolozi, fitogenetičari, stručnjaci za razvitak novih sojeva i drugi stručnjaci, kako bi se plodno tlo pretvorilo u minijaturne ekosustave sastavljene od mreža simbiotskih veza, koje, pak, djeluju kao cjelovite zajednice.

Znanost organske poljoprivrede dovodi u pitanje sve naše spoznaje o tom kako bi trebala funkcionirati prosvjetiteljska znanost. Tradicionalno smo znanost smatrali oruđem za iskorištavanje prirodnih resursa, a novi naraštaj znanstvenika krenuo je drugim putem – znanostu ponovno uspostavljaju odnos s okolišem i izgrađuju prirodne zajednice.”¹⁵⁸

Trendovi globalizacije i tržišnih kretanja nameću u svim gospodarskim djelatnostima, pa tako i u poljoprivrednoj proizvodnji, visok stupanj specijalizacije i standardizacije procesa, što nameće potrebu udruživanja proizvodnje, angažiranje stručnih osoba te uporabu suvremenih tehničkih i tehnoloških rješenja. Republika Hrvatska donijela je brojne zakone i propise o poljoprivredi koji se definiraju kao “gospodarska djelatnost koja obuhvaća bilinogojstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti, sukladno skupinama 01.1, 01.2, 01.3 i 01.4 Nacionalne klasifikacije djelatnosti”.¹⁵⁹

Međunarodno udruženje za razvitak organske poljoprivrede (International Federation of Organic Agriculture Movements - IFOAM) odredilo je ekološku poljoprivredu prihvaćenu u programima organizacije Ujedinjenih naroda (WHO i FAO) i Vijeća Europske unije (Uredba vijeća 2092/91 od 24. lipnja 1991.), gdje se provodi prema posebnim standardima i pravnim

¹⁵⁸ Ibidem, 417-418.

¹⁵⁹ Zakon o poljoprivredi, NN br. 66/2001 i 83/2002, Članak 2.

propisima, a zajednička radna skupina FAO/WHO pri UN-u radi na smjernicama za proizvodnju ekološke hrane. *Ekološka proizvodnja* (organska, biološka) poseban je sustav održivoga gospodarstva u poljoprivredi i šumarstvu. Obuhvaća uzgoj bilja i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahvate i sustave. Ekološka proizvodnja podrazumijeva najpovoljnije iskorištavanje plodnosti tla i raspoložive vode, uz prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, povećanje prinosa i otpornosti biljaka pomoću prirodnih sila i zakona, uz propisanu uporabu gnojiva, sredstava za zaštitu bilja i životinja, sukladno međunarodno usvojenim normama i načelima... Ekološki proizvod je proizveden i označen sukladno odredbama Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i propisa donesenih na temelju istoga.¹⁶⁰

Osim Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, ova je proizvodnja regulirana i pravilnicima. Pravilnikom o ekološkoj proizvodnji u uzgoju bilja i proizvodnji biljnih proizvoda (NN 91/01, članak 1.) propisuju se “minimalni zahtjevi agrotehnike za ekološku proizvodnju u uzgoju bilja i proizvodnji biljnih proizvoda, obuhvaća postupke i određene norme uzgoja bilja te upravljanje ekološkom proizvodnjom, a među ostalim: plan proizvodne jedinice, uvjeti prijelaznog razdoblja, paralelnu proizvodnju, izbor bilja i vrsta, održavanje plodnosti, popis dopuštenih gnojiva i sredstava za poboljšanje tla, upravljanje trajnim nasadima (voćnjaci, vinogradi i šume) i prirodnim područjima, uvjete i način pakiranja, rukovanja i skladištenja te dopuštene uvjete i postupke prijevoza.“

Iako je provođenje agrarne reforme u tijeku, “obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj posjeduju u prosjeku 2,9 hektara. Samo 2,6% od ukupnoga broja gospodarstava posjeduje više od 10 hektara zemljišne površine. Obiteljska gospodarstva nisu racionalna, slabo su opremljena i teško mogu dati proizvodnju kvalitetnu za tržište. Slabo je izražena želja za prihvaćanjem novih znanja i tehnologija. Zajednički kooperativni marketing nije razvijen. Stare socijalističke zadruge temelje se na prisilnom načelu, nemarketinški su organizirane, a nove tržišne udruge nisu ni stvorene. Razvitak obiteljskih gospodarstava u Hrvatskoj može ići samo preko prilagodbe obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u novi tržišni gospodarski sustav, praćenjem novih tehnologija i usvajanjem novih znanja.“¹⁶¹

13.3.1. Korištenje strojnih prstenova u poljoprivredi

Zbog tehnološkog zahtjeva poljoprivredne proizvodnje i proizvodnje različitih kultura, predlaže se specijalizacija pojedinih proizvođača za proizvodnju pojedine kulture, a specijalizirani proizvođači mogu se udružiti u strojni prsten (podatke o tome vidi u Poljoprivredno savjetodavnoj službi)

13.3.2. Oplemenjivanje zemljišta s “karbo-kalkom“

Prilikom sadnje šećerne repe zemlja se istanjuje jer se s repom vadi i dio zemlje koja (iako se dio lista i zemlje odreže, a samo korijen repe odvozi u šećeranu) zajedno s repom odlazi u šećerane. Dolazi do degradacije kvalitete tla uzrokovane odvožnjom velike količine zemlje uz repu. Prema procjeni stručnjaka gubi se oko 2% sadržaja humusa što utječe na strukturu tla,

¹⁶⁰ Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, NN 12/01, Članak 2.

¹⁶¹ <http://www.poslovniforum.hr/poljoprivreda/>

kvalitetu i prinos uroda. „Da bi se samo ovaj gubitak nadoknadio upotrebom stajnjaka, trebao bi postojati značajan stočni fond kroz duži vremenski period.“¹⁶²

„Stajnjak, čijim bi unošenjem porasla samo potencijalna plodnost tla, trebao bi 3-4 godine da se prirodnim mikrobiološkim aktivnostima potpuno transformira u pravcu efektivne plodnosti praćene i nastajanjem humusa. Poznato je da je u smislu godišnje potrebe stajnjaka, potrebno imati jedno govedo po hektaru.“¹⁶³

U šećeranama se repa pere, a sav mulj se taloži u lagunama. Prljave vode se dekantiraju i dobije se „karbokalk“ sa 70% suhe tvari što se može koristiti kao korisno gnojivo za tlo. Inače u području Županje su kiselkasta tla i za sve površine na kojima se uzgajala repa, a i ostalim ova suha tvar „karbo-kalk“ se može koristiti kao vrlo korisno kvalitetno gnojivo.

U vrijeme kampanje proizvodnje šećera koja traje oko 100 dana, dnevno se izdvoji oko 18-200 tona karbo-kalka sa 70% suhe tvari.

To znači da se za vrijeme šećerne kampanje u Sladorani Županja dobije oko 18 – 20.000 tona „karbo-kalka“ koje se može koristiti za oplemenjivanje zemljišta. Svi koji su ugovorno predali šećernu repu mogu ga besplatno odvesti na svoje njive. Međutim, nema interesa za njegov odvoz, tako da često imaju problem s njegovim skladištenjem.¹⁶⁴

Znamo da su poljoprivredne površine oko Županje poznate po kiselkastim tlima, tako da bi ovo gnojivo s obzirom na „karbo-kalk“ vrijednosti bio posebno značajan za oplemenjivanje tla, ali korisnici zemljišta ne žele ga odvoziti, iako je besplatan, jer im je to dodatni posao.

13.3.3. Proizvodnja humusa od organskog otpada s farmi

Humus lat. (humus – zemlja, tlo) zemlja crnica, gornji sloj zemlje.¹⁶⁵ «Humus je tamna organska tvar tla, nastala procesom humifikacije, a sastoji se od isokomolekulskih organskih spojeva koloidne naravi. Humus je izvor najvažnijih bioelemenata, a veoma povoljno utječe i na fizičke osobine tla (strukturu, poroznost i dr.) Količina humusa može se povećati gnojidbom organskim gnojivom.»¹⁶⁶

S obzirom da se sve više koriste umjetna mineralna gnojiva u gnojidbi tla, te da se ne poštuju plodoredi u korištenju poljoprivrednih površina, proizvodnja humusa od organskih tvari pokazuje se kao imperativ u poboljšanju prinosa poljoprivrednih usjeva, očuvanju vrijednosti poljoprivrednih površina i proizvodnji prema principima «održivog razvoja».

¹⁶² Program revitalizacije poljoprivrednog zemljišta, Integralni informatički inženjering IPK- Osijek, str.2.1992.g.

¹⁶³ Ibidem, str. 3.

¹⁶⁴ Sladorana, Županja, razgovor s ing.Miličević, ožujak, 2007. god.

¹⁶⁵ Bratoljub Klaić, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1984. str. 560

¹⁶⁶ Opća enciklopedija, tom 3. JLZ, 1977. str. 536.

13.3.3.1. Proizvodnja humusa od organskog otpada pomoću kalifornijskih glista

Poznata je uloga humusa za rast biljaka, kao i za poboljšanje strukture tla i sprječavanje pokorice. „Prisustvo malog broja mikroorganizama tipa nokardija, koji su inače maksimalno zastupljeni u humusu, jasno pokazuje da naša tla sve više osiromašuju u sadržaju humusa. Također se uočava sve manje prisustvo p-kinona, u kulturama mikroorganizama u zemljištu, a poznato je da oni učestvuju u stvaranju humusa i stimulatивно utječu na metabolizam biljaka.

Istraživanja koja su provedena na jednom imanju proizvođača humusa od kalifornijskih glista pokazala su sljedeće rezultate.¹⁶⁷

Dobiveni humus s glisišta koristi se za gnojidbu poljoprivrednih površina, ubrzano se poboljšava kvaliteta tla, postiže povećana rodnost, smanjuju štetočine, a time postiže veća isplativost i efikasnost u poljoprivrednoj proizvodnji. Posebno je humus zanimljiv kod sadnje povrća jer se upotrebom humusa kod gnojidbe smanjuje vrijeme zrenja plodova, pa je moguće prije osloboditi zemlju za sadnju drugih vrsta povrća.

- Standardno leglo glista (2m x 1m sadrži oko 100.000 glista) koje nakon 9 mjeseci prerade daje oko 100 kg humusa.
- Na 1 m² uništenog zemljišta, da bi se zemljište oporavilo dodaje se prve godine 30 – 35 dkg humusa. Druge godine potrebno je svega 3 do dkg humusa.
- Zemlja oplemenjena humusom daje veće prinose i kvalitetniji rod.

13.3.3.2. Kako do organskih tvari za proizvodnju humusa?

Organske tvari za proizvodnju humusa dobiju se iz stajnjaka goveda, svinja, kokošaka, zečeva i drugih životinja. Međutim, sve lišće, usitnjeno drvo, suhi otpad biljaka daju izvrstan organski otpad koji može poslužiti za proizvodnju humusa.

Kalifornijske gliste proizvode humus i prerađuju sve osim plastike, stakla i željeza.

Sve sabirne jame, umjesto da se isipavaju po poljima, trebale bi se stavljati na glisnjak, zajedno s usitnjenim suhim travama, granama ili lišćem, nakon čega bi se dobio za 9 mjeseci kvalitetan humus prerađen kalifornijskim glistama.

Zemljište koje se tretira humusom, daje kvalitetniji i brži urod.

15 dana brže rode mahune, zriju rajčice, salata, rotkvice, kupus i drugo povrće.

---

¹⁶⁷ A. Mašek, Uspješnost u proizvodnji obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, 1987.
Farma od 250 svinja ili 95 goveda daje oko 28 tona organskih otpadaka.
28 tona otpada daje godišnje cca16 t humusa
1 svinja od 50 kg težine proizvede dnevno oko 400 grama izmeta;
1 govedo proizvede 2 do 4 puta više izmeta, oko 1.200 grama,
12 – 15 pilića proizvedu dnevno oko 400 grama izmeta.

13.3.4. Biotehnoško stoljeće

Biološki nas izvori hrane i odijevaju, pružaju nam smještaj, lijekove i duhovnu hranu.¹⁶⁸

Biološki se izvori nalaze u prirodnim ekosustavima šuma, savana, pašnjaka i oranica, pustinja, tundri, rijeka, jezera i mora, kao i na obrađenim poljima, u vrtovima, bankama gena te botaničkim i zoološkim vrtovima.¹⁶⁹

Cilj izrade Programa ukupnog razvitka je stvaranje temeljnih pretpostavki za ostvarivanje ruralnoga razvitka, zapošljavanje i blagostanje stanovništva na području općine Gradište.

Vodilja kod izrade PUR-a ostvarivanje je cilja primjenom suvremenoga fraktalnog pristupa – promatrajući i respektirajući potrebe, mogućnosti za razvitak, snage, slabosti, prilike i prijetnje svakog aktivnog sudionika općine u gospodarskom i društvenom pogledu.

13.3.4.1. Što je vizija ovog stoljeća?

Ovo je stoljeće “rođeno” kao biotehnoško stoljeće. Polazi od svekolike preobrazbe koja usmjerava razvitak društva temeljenog na:

- čovjeku kao samoodgovornom pojedincu, koji preuzima središnju ulogu u razvitku svijeta;
- primijenjenom znanju (know how) s visokosofisticiranom digitalno integriranom, informatičkom, komunikacijskom tehnologijom u procesu odlučivanja;
- umreženom znanju sa svrhom održivoga razvitka koji se temelji na:
  - bio-ekološkom čistom zraku, vodi i tlu;
  - zdravlju koje postaje roba nad robama;
  - duhu kao ključnoj sastavnici vrijednosti i vrjednota - temelja procesa življenja (U zdravom tijelu, zdrav duh!).

Čisti zrak, voda i zemlja imaju sve veću vrijednost i sve veću cijenu. To su tri izuzetno značajna faktora za današnji i budući razvitak i opstanak čovječanstva na Zemlji.

Sunce sve više postaje, osim izvora života, glavnim osloncem sigurnog i nepresušnog izvora energije.

Danas je vrijeme globalnoga svjetskog tržišta na kojem se traži kvaliteta i posebnost, po čemu možemo biti prepoznatljivi.

Došli smo na prekretnicu događanja. Ili ćemo uspjeti izboriti vlastito mjesto na tom tržištu svojim ekološki čistim proizvodima ili ćemo nestati sa svjetske scene. U tom globalnom tržištu jedino je u konkurenciji s posebnostima - robama ekovrijednosti - moguće izboriti opstanak i ostvariti održivi razvitak!

¹⁶⁸ Michael Keating, Program za promjenu, Skup o Zemlji, str. 15.

¹⁶⁹ Ibidem, str. 15

14. INFORMACIJSKA PODRŠKA

14.1. Informacijska podrška prirodnih resursa¹⁷⁰

Zemljište, zrak i vode imaju sve veću cijenu i danas postaju najveća gospodarska vrijednost. U ekonomiji se pod prostorom misli na trodimenzionalni obuhvat površine zemljišta, zraka ili vode nad i ispod nekog mjesta. Prirodnim resursima vrijednost sve više raste i sve više se vodi briga oko njihovog korištenja i onečišćenja. U vrijeme procesa tranzicije i globalizacije posebna briga se posvećuje planiranju i korištenju vrijednih prirodnih resursa, a koja se može provesti jedino suvremenim putem - uvođenjem GIS-a (geoinformatičkog sustava).

14.2. Uvođenje GIS-a u gospodarstvo s težištem na poljoprivredi

U današnjim uvjetima globalizacije geoinformacijski sustav predstavlja sastavni dio suvremenog znanstvenog i gospodarskog razvoja i to naročito u poljoprivrednoj proizvodnji. Bez GIS-a nemoguće je implementirati visokosofisticiranu agrotehnologiju za precizno poljodjelstvo GPS navigacijom, odnosno postići argumentirano certificiranje kakvoće ratarskih i povrtlarskih proizvoda, s obzirom na korištene pedološke i druge ekološke resurse (proizvodno podrijetlo prehrambene komponente), što predstavlja primjenu ključnog europskog standarda u proizvodnji i distribuciji hrane. To mora biti ključni uvjet i pretpostavka uspješnog uključivanja Hrvatske u EU.

U cilju suvremenog pristupa Programu ukupnog razvoja gospodarstva županije, potrebno je nastaviti i završiti u cijelosti uvođenje GIS-a u sve oblasti gospodarstva, a prioritet dati poljoprivredi.

S tim u svezi treba izvršiti:

- inventarizaciju poljoprivrednih površina
  - prepoznavanje tipa kultura – klasifikacija
  - statistika poljoprivrednih površina
- agro-ekološko modeliranje
  - kartiranje agro-ekoloških čimbenika
  - predviđanje uroda
- monitoring
  - praćenja kvaliteta usjeva, pojava erozije, bolesti, poplava i drugo
- informatički objediniti podatke u svim djelatnostima komunalne infrastrukture kao: raspolaganje gradskim prostorom, uvid u nova ulaganja za vodovod i kanalizaciju, HPT, elektru i plinifikaciju.

¹⁷⁰ A. Mašek, Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije, Vukovar, 2005.

Informatizaciju cjelovitog sustava županije postaviti po prikazanoj shemi:

Shema 6. Informatizacija sustava županije

U GIS-u županije, općine mikroregije čine njen sastavni dio i zajedno s ostalim općinama čine jednu cjelinu koja je povezana s ostalim županijama i centrom GIS-a u RH.

Ovo je put kako se općine mogu uklopiti u sustav praćenja poljoprivredne proizvodnje prema standardima EU s ubrzanim prijelazom na organsku proizvodnju hrane, koja počiva na 4D geoinformacijskom monitoringu.

15. CLUSTERI

Dosadašnji problem u plasmanu poljoprivrednih proizvoda mogao bi se poboljšati umrežavanjem u *cluster*e ili zadruge radi smanjenja troškova oko nabave repromaterijala, zajedničke ponude poljoprivrednih proizvoda kontrolirane kvalitete i ulazak u nove poduzetničke aktivnosti otvaranjem prerađivačkih pogona u poslovnoj zoni Ambarine.

15. 1. Zašto clusteri?

Danas je vrijeme globalizacije, gdje svjetska tržišta, a posebno tržište EU postaje sve više transparentno, s mogućnošću plasmana svih vrsta proizvoda, ali provjerene, ustaljene kvalitete s *brandom* koji ima prihvaćeni standard pod brojem i oznakom regije gdje je proizveden čime se dobiva povjerenje i sigurnost kupca. Mali proizvođači na tako velika i organizirana tržišta ne mogu pristupiti. Radi se o potrebi za ponudom većih količina proizvoda, a za to su potrebna njihova zajednička udruživanja u takve gospodarske asocijacije, u ovom slučaju *cluster*e, koji će moći prikupljati proizvode, načiniti prepoznatljiviji *brand* proizvoda, uspostaviti kontrolu kvalitete, organizirati marketing, uspostaviti kontakte za prodaju i naplatu isporučenih proizvoda.

15. 1. 1. Clusteri u razvoju gospodarstva

«Clusteri su zemljopisna koncentracija međusobno povezanih poduzeća i institucija u određenoj gospodarskoj grani. Obuhvaćaju čitavi niz umreženih sektora, a preduvjet je da prostorno nisu udaljeni i da postoje uski neformalni odnosi. Postoje bez formalnih veza»¹⁷¹

«Cluster» engl. – hrpa, gomila, mnoštvo, masa ili po drugom značenju predstavlja «skup tonova koji istodobno zvuče a međusobno su udaljeni za malu ili veliku sekundu»¹⁷². To bi u prenesenom smislu značilo skupina kao grozd koja raste grozdasto. *Clusteri* bi u tom slučaju značili udruživanje više proizvođača u svrhu stvaranja jednog zajedničkog proizvoda.

U gospodarstvu to znači da o gotovom proizvodu, koji ima priznatu marku i ustaljenu kvalitetu koja udovoljava standardima zahtjevnih tržišta, brine organizirano društvo s nekoliko umreženih proizvođača istih ciljeva.

«Praćenje mreže obuhvaća:

- Upravljanje mrežom (koordinacija i organizacija)
- Iniciranje, pokretanje i praćenje mrežnih i kooperacijskih projekata
- Skupove o najrazličitijim temama (stručna područja pojedinih mreža; kvalificiranje i daljnje usavršavanje; pokretanje projekata i kooperacija; prezentacija mreža; radionice – definiranje ciljeva mreža»¹⁷³

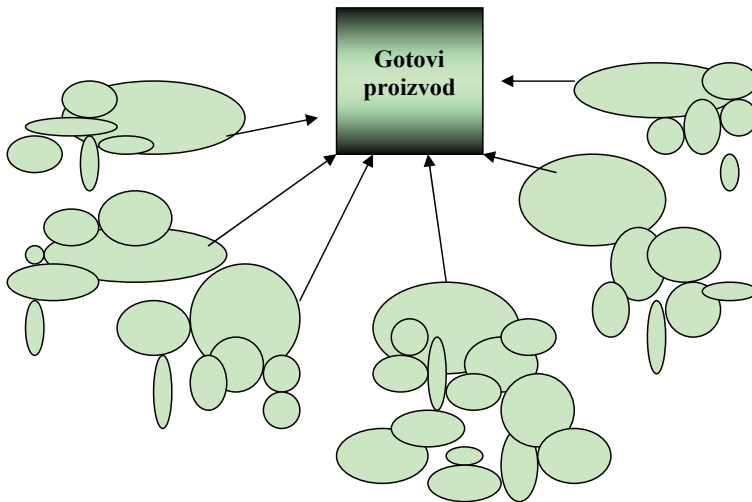
Funkcioniranje clustera prikazano je u sljedećoj shemi:

¹⁷¹Michael E. Porter, «Harvard Business Manager» 3/99

¹⁷² Bratoljub Klaić, Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH Zagreb, 1984. str. 694.

¹⁷³ Oskar H. Seidler, dipl. ing MBA, direktor Kamten Technologie GmbH, Zbornik predavanja Sammelwerd ker Vortrage, INTERCON, 10. Oktober 2002.

Shema 7. Clusteri proizvodnje

15.2. Zadruga

Udruživanjem obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u zadruga sa svrhom zajedničkog promicanja poljoprivredne proizvodnje, zajednički planirane i dogovorene proizvodnje i plasmana proizvoda, postiže se kvalitetnija poduzetnička klima i ostvaruju bolji rezultati poslovanja.

«Zadruga je dobrovoljno udruženje zadrugara u kojem svaki član sudjeluje neposredno i koje zajedničkim poslovanjem po načelu uzajamne pomoći unapređuje i zaštićuje svoj gospodarski i drugi profesionalni interes, u cilju ostvarenja svoje osobne i zajedničke dobiti zadrugara u skladu sa zakonom i pravilima zadruga»¹⁷⁴.

Zadrugu može osnovati najmanje tri poslovno sposobne fizičke osobe.

Član zadruga može u cijelosti ili djelomično poslovati putem zadruga. Zadrugar može putem zadruga:

- prodavati svoje proizvode, odnosno usluge;
- nabavljati proizvode ili koristiti usluge za obavljanje svoje djelatnosti
- ili ostvarivati one ciljeve zbog kojih je zadruga osnovana.

¹⁷⁴ NN 36/95. Zakon o zadrugama, 23. svibnja 1995. čl. 1.

Zadrugar ulaže u zadrugu članski ulog koji može biti u kunama, stvarima i pravima izraženim u novčanoj protuvrijednosti. Uobičajeno je da se u zadrugu unose jednaki članski ulogi.

Zadruga počinje funkcionirati kada se sastavi ugovor o osnivanju i sazove osnivačka skupština zadruge (koja mora biti sazvana u roku od tri mjeseca). Osnivačka skupština donosi pravila zadruge, bira upravitelja i imenuje članove nadzornog odbora. Pravila zadruge sadrže odredbe kojih se zadrugari moraju pridržavati u njihovom zajedničkom interesu.

Nakon održane osnivačke skupštine prijava za osnivanje zadruge upisuje se u sudski registar nakon čega se utvrđuje:¹⁷⁵

- tvrtka, sjedište i predmet poslovanja zadruge,
- ukupni iznos članskih uloga,
- dan sklapanja ugovora o osnivanju,
- imena članova nadzornog odbora, ako ga zadruga ima,
- ime upravitelja,
- ovlasti za zastupanje zadruge,
- odgovornost zadrugara.

Ugovorom o zadrugi postavljaju se sva prava i obveze zadrugara koja su u njihovom interesu.

«Zadruga posluje u svoje ime i za svoj račun; u ime i za račun zadrugara; a može poslovati u svoje ime i za račun zadrugara, u skladu s ugovorom o osnivanju i pravilima zadruge».¹⁷⁶

Dvije ili više zadruga mogu osnovati zadružni savez koji postaje pravna osoba i upisuje se u sudski registar. Zadružnim savezom upravljaju članice predviđeno statutom zadružnog saveza.

Zadrugu treba voditi prema postavljenim propisima i u skladu sa Zakonom o zadrugama kako ne bi dolazilo do kaznenih odredaba koje su štetne za članove zadruge ili zadružnog saveza.

U našim malim mjestima u većini postoje mala obiteljska gospodarstva koja su orijentirana sama na sebe. Djeluju nepovezano, nemaju dovoljno informacija o tržištu, o novim trendovima u proizvodnji o mogućnostima poboljšanja i prelaska proizvodnje na organsku proizvodnju koja traži zaokret u poljoprivrednoj proizvodnji i dodatnu edukaciju proizvođača.

S obzirom na neorganiziranost proizvođača, nepoznavanja svih mogućnosti i pogodnosti koje im se nude, stvara se loša klima u selima koja rezultira nezadovoljstvom.

«Seljačko gospodarstvo poduzetničkog tipa nezamjenjiv je temelj razvitka hrvatske poljoprivrede. Seljačka gospodarstva, međutim, ne mogu ostati izolirani gospodarski subjekti. Zato se ona svugdje u razvijenom svijetu, a to mora vrijediti i za Hrvatsku, udružuju u dva tipa svojih asocijacija. Kada žele unaprijediti proizvodnju na gospodarstvu, seljaci se udružuju u zadruge. Zadruga je poslovna tvrtka. Za ostvarivanje širih interesa, osnivaju interesne, profesionalne i sindikalne udruge koje nisu gospodarski subjekti. Dakle, nema suprotstavljanja između zadruge i udruge jer i jedna i druga su neposredni oblik organiziranja seljaka. Zadruga je udruženje ali i pravno-gospodarski subjekt dok je udruga samo udruženje i

---

¹⁷⁵ Ibidem čl. 12.

¹⁷⁶ Ibidem čl. 21.

ne može se baviti poslovanjem. Hrvatski zadružni savez prvi je inicirao osnivanje udruga još 1990. godine.

Seljak se udružuje u zadrugu radi tržišta. Da bi došao do tržišta mora investirati u doradu, preradu, hladnjače, trgovačku infrastrukturu, a to ne može uspješno uraditi svako seljačko gospodarstvo ponaosob jer su u pravilu prema (presitna) da bi samostalno izlazili na tržište. To je osnovni razlog da se grade zadružne vinarije, uljare, mljekare, hladnjače i sl.

Zadruga kao oblik udruživanja nudi najveću stabilnost i sigurnost proizvođaču. Uloga zadruge je prijem i osiguranje plasmana proizvoda poljoprivrednog proizvođača. To će se najlakše osigurati ako zadruga može za više proizvođača organizirati preradu njegove sirovine, odnosno proizvodnju gotovog ili barem poluproizvoda. Time bi se ublažio sezonski pritisak na tržište, ujednačile bi se cijene tijekom godine i stabilizirala ponuda i potražnja. Povećao bi se uz cijenu i obrt kapitala koji sadašnju poljoprivrednu proizvodnju ograničava.»¹⁷⁷

«Temeljna filozofija zadruga i zadružnog organiziranja je zajedništvo s točno određenim ciljem. S obzirom na to da je zadruga skupna organizacija gospodarskoga tipa, temeljni smisao zadružnog organiziranja jest da kroz zajednički rad odgovori na individualne gospodarske slabosti svojih članova. Riječ je zapravo o tome da se ljudi udruže kako bi se obranili, tj. gospodarski preživjeli u, za njih nepovoljnom gospodarskom okruženju. I današnje zadružno organiziranje temelji se na tom načelu. Pojedinci osjećaju da su kao individue u gospodarskom smislu hendikepirani i da je potrebno oskudne resurse - zemljište (male ukupne površine i rasparcelirani posjedi), kapital (nedostatak vlastitoga kapitala), rad (mali broj radno sposobnih na gospodarstvu), pa i znanje u smislu upravljanja - staviti u zajednički kontekst. Tako se stvara zadružna asocijacija koja pokušava unaprijediti zajedničke gospodarske interese pojedinaca.

Zadruga posluje prema nekim dobro poznatim zadružnim načelima. To je dobrovoljno i otvoreno članstvo, demokratsko upravljanje zadrugom kojom upravljaju sami članovi, njihova međusobna gospodarska suradnja i pravedna raspodjela, autonomija i neovisnost, zadružno obrazovanje i osposobljavanje.

Hrvatska je zemlja koja ima iznimnu tradiciju zadružnog organiziranja, puno dulju od onoga što nazivamo modernim zadružnim organiziranjem koje počinje 1844. godine u Engleskoj. Kod nas zadrugarstvo zapravo nastaje još u vrijeme početaka feudalizma kad se na ovim prostorima formiraju kućne ili obiteljske zadruge, koje onda prerastaju same sebe u doba raspada feudalizma i jačanja tržišnih odnosa. No prva zadruga u modernom smislu, prema pisanim dokumentima, jest štedno-kreditna zadruga u Pitomači, osnovana 1862. godine. Prvom poljoprivrednom zadrugom smatra se ona koja je osnovana 1864. godine u Korčuli.»¹⁷⁸

«Europska unija poklanja osobitu pozornost zadružnom organiziranju. U veljači 2004. godine EU izdaje priopćenje o razvoju zadrugarstva. Zapravo pokušava na tradicijama europskog zadrugarstva s kraja 19. stoljeća razviti zadrugarstvo i u onim zemljama koje su u svojoj povijesti imale realsocijalistički pristup zadružnom organiziranju. Zadružno organiziranje je zapravo vrlo poželjan oblik organizacije u našoj poljoprivredi, osobito u ovom vremenu prije pristupa Uniji, jer bojim se da će obiteljska gospodarstva na razini sadašnjih proizvodnih mogućnosti teško moći konkurirati u ovom kontekstu. Suvremena zadruga ne traži od svojih članova da kolektiviziraju svoje resurse, kao što je to bio slučaj pedesetih godina, nego zapravo stvaraju određeni proizvodni rast u kojem svako gospodarstvo, pa i obiteljsko, može

¹⁷⁷ www.poslovniforum.hr

¹⁷⁸ www.glas-koncila.hr, iz razgovora s dr. Miroslavom Tratnikom, stručnjakom za ekonomiku poljoprivrede i agrarnu politiku

proizvoditi svojim vlastitim resursima, ali dio svoga proizvodno-tržišnog »hendikepa« prenosi na zadrugu. Ona umjesto njega odrađuje onaj dio posla u kojemu je ono slabo. Jedino preko zadruge mala gospodarstva mogu na relativno brz i lak način ostvariti veću proizvodnju. Evo jednoga primjera. Proizvođač jabuka koji ima jedan hektar voćnjaka, ne može na tržištu ponuditi mnogo. Na globaliziranom europskom tržištu njegove šanse nisu gotovo nikakve. No trideset takvih proizvođača objedinjenih u zadrugu tvore proizvodnju koja je konkurentna. Takva zadruga može jednom velikom trgovačkom lancu garantirati opskrbu tijekom pet ili šest mjeseci.»¹⁷⁹

«U Francuskoj su proizvođači jedne od najpoznatijih vrsta sira »Roquefort« zapravo zadružno organizirani. Komparativne prednosti mjesta Roquefort iskorištene su tako da su se lokalni proizvođači mlijeka okupili u zadrugu. Potom su osnovali zadružnu mljekaru koja zrenje sira organizira u jednoj pećini, koja, kažu, ima neke posebne osobine u pogledu kvalitete sira. Proizvodi se taj sir i u drugim zemljama, ali pod imenom »a la Roquefort« (kao Roquefort). Francuska je općenito dobrim dijelom, po mojim spoznajama, svoju paletu vrlo kvalitetnih sireva razvila upravo kroz zadružno organiziranje lokalnih proizvođača. Kao što vidite, zadruga tu ima svoju ulogu u razvitku ruralnog prostora, tako što razvija gospodarske aktivnosti koje ta zajednica nudi. Zato je ona posebno pogodna organizacijska forma za budući ruralni razvitak Hrvatske, koji se danas u EU posebno respektira.»¹⁸⁰

Zadruga je gospodarska asocijacija, okuplja privatne osobe, pa je na neki način privatna tvrtka, koja unaprjeđuje gospodarstvo svojih članova, koja mora poštivati utvrđene standarde kvalitete proizvoda kako bi stvorila prepoznatljiv zadružni proizvod za dugi rok proizvodnje i jedino tako može opstati.

---

¹⁷⁹ Ibidem

¹⁸⁰ Ibidem

16. PROMET I ENERGIJA

16.1. Prometni pravci - značajan faktor u razvoju gospodarstva

Najavljivani prometni pravci koji će prolaziti Vukovarsko–srijemskom županijom, kao što je višenamjenski kanal Dunav – Sava, kao i cestovni pravac Koridor Vc koji prolazi pored Vukovarsko–srijemske županije, obnovljeni željeznički prometni pravac, doprinijet će povezivanju Sjevera i Juga, Istoka i Zapada, a samim time otvoriti mogućnosti i novine za gospodarski razvoj.

U Strateškom okviru za razvoj stoji:¹⁸¹

«Teritorijem Hrvatske prolaze dva kopnena (koridor X/Xa te Vb/Vc kao ogranci koridora V) i jedan riječni koridor (koridor VII – rijeka Dunav) koji su dio mreže europskih koridora.» Razvoj prometne infrastrukture mora biti usmjeren povećanju međusobne integriranosti i povezanosti ukupnog prometnog sustava – morskih luka, željezničke i cestovne infrastrukture te vodenog prometa i riječnih luka na kopnu kako bi se postigli sinergijski učinci na razvoj i konkurentnost gospodarstva.»¹⁸²

Za Vukovarsko-srijemsku županiju od posebne je važnosti novi prometni pravac Koridor Vc koji je u tijeku izgradnje, a trebao bi biti završen do 2008. godine. Ovaj prometni pravac omogućit će gospodarstvenicima uspostavljanje direktne veze sa sjeverom Europe i jugom Republike Hrvatske.

16.2. Strategija razvoja prometnog pravca Koridor Vc¹⁸³

Strategiju razvoja cestovne mreže istočne Hrvatske izradio je IGH¹⁸⁴ u kojoj je vidljiva planirana prometnica Koridor Vc.

Prometni pravac nazvan Koridor Vc deklariran je kao prioritetan u sklopu prometnog koncepta i strategije razvitka cestovne mreže. Osnovne će značajke i zadaće buduće autoceste u gospodarsko prometnom smislu biti sljedeće:¹⁸⁵

- racionalno povezivanje slavonskog i bosanskohercegovačkog prostora s Jadranom preko luke Ploče, odnosno šire povezivanje srednje Europe s Jadranom,
- povoljnije povezivanje specifičnih gospodarskih cjelina, s posebnim naglaskom na poljoprivredu i turizam,
- društveno-kulturno i civilizacijsko prožimanje različitih država i regija s razvojnim mogućnostima u prostoru duž trase te s drugim pozitivnim utjecajima.

¹⁸¹ Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 27-30.

¹⁸² Ibidem 28.

¹⁸³ A. Mašek, Ž. Turkalj, 1. Međunarodni znanstveni simpozij, «Koridor Vc kao euroregionalna poveznica, Baltik – Srednja Europa – Jadran», Utjecaj «Koridora Vc» na gospodarski razvoj u procesu globalizacije, Ekonomski fakultet, Osijek, 2004. str. 283.-293.

¹⁸⁴ Institut građevinarstva Hrvatske, Poslovni centar Osijek, 1998.god.

¹⁸⁵ Ibidem p. 4

S obzirom na značaj Koridora Vc za zemlje kroz koje će prolaziti, njegova izgradnja financirat će se, osim sredstvima zemalja kroz koje prolazi, i sredstvima međunarodnih financijskih institucija za razvoj.

Koridor Vc prolazi kroz istočnu Hrvatsku¹⁸⁶, ulazi u Baranju, prolazi pokraj Osijeka, Đakova, Srednjaka i Svilaja prema granici Republike Bosne i Hercegovine. Planirano je da ide dolinom rijeke Bosne pokraj Sarajeva, kroz Hercegovinu do luke Ploče.

Predviđeno je da u istočnoj Hrvatskoj bude ukupno sedam čvorišta: Beli Manastir, Čeminac, Osijek, Podravska brza cesta, Đakovo, Sredanci i Svilaj. U neposrednoj blizini ceste nalaze se gradovi Vinkovci i Slavonski Brod. Posebno će na autocestu biti vezani i ostali dijelovi regije, kao što su gradovi Vukovar, Županja, Ilok, Valpovo, Donji Miholjac, Belišće i Našice.

Osnovna karakteristika područja kroz koje prolazi autocesta Koridor Vc:

- plodne nezagađene poljoprivredne površine
- šume s poznatim lovištima
- ribnjaci i ritovi – u blizini od oko 10 km Kopački rit
- rijeka Drava
- blizina rijeke Dunav i
- blizina naselja oko 800 na kojem živi 888.110 stanovnika.

«Slavonija i Baranja zauzima površinu od 11.090 km², što je 19,8% površine Republike Hrvatske. Glavne značajke koridora Vc koji je službeno potvrđen Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske, odnosno odlukama Helsinške konferencije (1997. godine) su sljedeće:¹⁸⁷

- Kvalitetnije povezivanje slavonsko-baranjskog i jadranskog prostora kao preduvjet gospodarskog, turističkog i kulturnog prožimanja,
- Izgradnjom i povezivanjem koridora Vc s uzdužno formiranom Podravskom magistralom i Posavskom autocestom omogućuje se kvalitetno povezivanje većih urbanih središta Slavonije i Baranje Osijeka, Vukovar, Slavonskog Broda, Đakova, Valpova, Vinkovaca i Belog Manastira, sa Zagrebom i drugim većim središtima srednje i zapadne Europe,
- Otvara se mogućnost potpunije valorizacije turističkih lokaliteta (Kopački rit, Ivandvor, Borovik, Bizovačke toplice, Đakovačka Breznica, Satnica) i graditeljske baštine Osijeka, Vukovara, Đakova, Valpova, Slavonskog Broda, Našica i Požege.

Izgradnjom prometnog Koridora V/C kroz područje Slavonije i Baranje u duljini od L = 87,4 km, kao i izgradnjom ostale neophodne infrastrukture radi europskog značaja, postiže se povezanost cestovnog, željezničkog i plovnog puta s rijekom Dunav.

Tako će se pravo značenje i prometna valorizacija dobiti izgradnjom:»¹⁸⁸

- Transeuropske autoceste sjever-jug, Beli Manastir-Osijek-Đakovo-Sredanci,
- Plovnog kanala Dunav-Sava s lukom Vukovar,
- Modernizacijom željezničke pruge Beli Manastir-Osijek-Đakovo-Vrpolje-Slavonski Šamac.

¹⁸⁶ Trasa buduće autoceste (Transeuropean Motorway -TEM) počinje u zoni sjeverno od mjesta Luč, proteže se prema jugu istočno od postojeće ceste D-7, obilazi Beli Manastir sa zapadne strane, prolazi zapadno od Čemince, te na dijelu između Petrijevaca i Josipovca prelazi mostom rijeku Dravu nastavljajući između Čepina i Čepinskih Martinaca prema jugu. Dalje, trasa je položena zapadno, usporedno s postojećom cestom D-7, obilazeći Đakovo sa zapadne strane, te prolazi pokraj Starih Perkovaca i Donjih Andrijevac. Istočno od sela Sredanci priključuje se na autocestu D-4 (E-70). Ibidem p.10

¹⁸⁷ Ibidem, p. 8

¹⁸⁸ Ibidem p. 3.

Ova povezanost istočne Hrvatske sa sjeverem i jugom Europe omogućuje novi pristup u razvoju gospodarstva s obzirom na mogućnost brzog protoka svih vrsta roba i ljudi s jednog kraja Europe na drugi.

16.3. Višenamjenski kanal Dunav - Sava

Hrvatska planira u budućnosti razviti snažni prometni koridor Hrvatsko Podunavlje – Jadran čiji je dio višenamjenski kanal Dunav – Sava. Višenamjenski značaj kanala sadržan je u njegove tri funkcije i to u funkciji navodnjavanja, odvodnje te plovidbe. Budući kanal Dunav - Sava, kao temelj kombiniranoga vodno-željezničkog prometnog koridora Podunavlje – Jadran, u Hrvatskoj je prepoznat kao provodnik prometnog potencijala između srednje Europe i Sredozemlja.

«Prva zamisao o gradnji kanala zapisana je 1737. godine. Tada je navodno kanal bio blizu ostvarenja. Poslije toga ponovo je 1753. godine ideja o kanalu potekla od grofa Serbellonyja kod preustrojstva Slavonske krajiške pukovnije. Treća poznata ideja potječe iz 1770. godine kad časnik Kühn podnosi prijedlog o korištenju Bosuta i Vuke za plovnost. Od pukovnika Vauqueza ostala je varijanta iz 1792. godine, a braća Kiss 1795. godine daju za varijantu dva najdetaljnija nacrti i predračuna. Slijede zamisli Nagyja iz 1836. godine i 1842. godine.

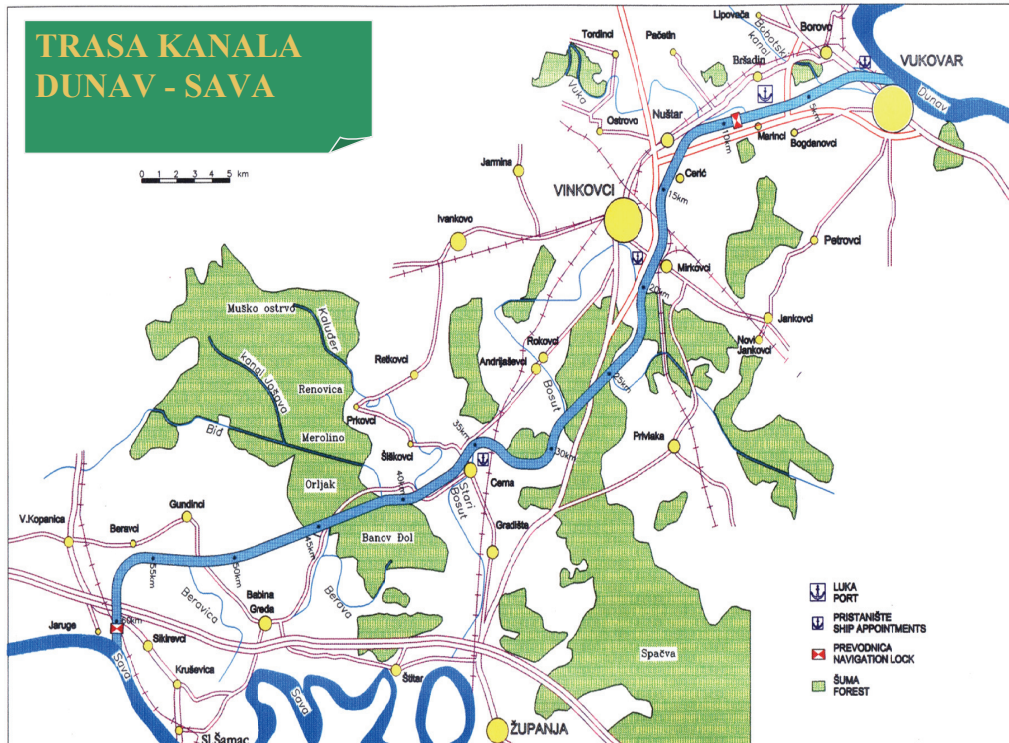
Barun Zornberg je izradio 1867. godine kraću i dužu varijantu. Poslije njega Tür i Gerster 1881. godine, a Ugarsko ministarstvo trgovine 1908. predlaže Kossuthovu varijantu. Poslije I. svjetskog rata svoju varijantu daje inž. Stevanović 1935., a poslije II. svjetskog rata inž. Bezljaj 1961. idejni program radi Hidroprogram – Zagreb 1965. godine, a posebnu studiju izradio je prof. dr. Svetličić 1977. godine.

Varijanta Dunav-Tisa-Dunav iz 1985. godine temelj je sadašnjem Idejnom programu. Svi programi ili studije rađeni su prema tehničkim zahtjevima vremena u kojemu su nastajali. Od prvih ideja kanala samo za plovnost dolazi se danas do ostvarenja višenamjenske uloge kanala Dunav-Sava i očekuje se njegova konačna gradnja.

Vremenski plan gradnje kombiniranog prometnog koridora Podunavlje – Jadran prema procjeni građevinskih stručnjaka, predviđa građenje prvih 9 km kanala i luku Vukovar odmah. Najvjerojatniji redoslijed daljnje gradnje biti će sljedeći; dovršetak gradnje kanala, kanaliziranje dionice Save od Siska do Zagreba gdje je danas moguća ograničena plovnost, kanaliziranje Save od Siska do Županje i konačno gradnja dvokolosječne željeznice Rijeka – Zagreb i istočnu Hrvatsku. Gradnja kanala je strateško gospodarsko pitanje za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, pa će i vremenski plan u znatnijoj mjeri biti određen u sklopu međudržavne gospodarske suradnje.»¹⁸⁹

¹⁸⁹ Višenamjenski kanal Dunav – Sava, Ministarstvo pomorstva prometa i veza, Zagreb, prosinac 2002. str.16.-17.

Slika 24. Trasa kanala Dunav-Sava

Slika 25. Faze izgradnje kanala Dunav - Sava

16.3.1 Kanal Dunav – Vukovar – Sava kao svjetski pravac¹⁹⁰

Kanal Dunav – Vukovar – Sava je svjetski pravac zato jer je vukovarsko-dunavski pravac s ishodištem u Jadranu i Rijeci optimalan pravac. S jedne strane za srednju Europu od Austrije i Njemačke do Finske i Norveške, s morima koja se smrzavaju, do same druge obale s desne strane, počevši od Poljske, Litve, Letonije, Estonije, Češke, Slovačke i Mađarske.

Izgradnjom 60 km dugog kanala Dunav – Vukovar – Sava, Vukovar bi bio bliži Jadranu za 412 km. Udaljenost od Vukovara kod prirodne raskrsnice na Dunavu, do Jadranskog mora smanjila bi se izgradnjom 60 km dugog kanala Vukovar – Sava. Tada bi Zagreb od Vukovara bio udaljen Savom oko 340 km, a sada je udaljen Dunavom i Savom preko Beograda oko 810 km. Vukovar će tada biti bliže Jadranu za 412 km.

«Hrvatski Suez», kako su ga nazvali poznati autori, trebao bi postati najvažniji program ne samo za županijski i gospodarski već i sveukupni hrvatski razvoj.

Kanal Dunav – Vukovar – Sava u dužini od 60 km skraćuje sadašnji vodeni put za 412 km. Dosadašnju njegovu izgradnju onemogućavali su svjetski konkurenti. Razvijali su luke Trst i Kopar (iako su njihove mogućnosti ograničene zbog nemogućnosti prilaska velikih brodova),

¹⁹⁰ A. Mašek, Globalizacija i svjetski koridori «Vukovar središnje raskrižje Europe i Svijeta», GIS, International conference, . str. 283.292 Polan, Croatian, 2004.

kako bi nasilno i neprirodno izgurali hrvatsku luku Rijeka i riječki bazen. Međutim, luka Rijeka je optimalno rješenje za cijeli europski jug, budući da je jedina sposobna prihvaćati plovila od 300.000 t i više, za razliku od primjerice Bara s potencijalom od 30.000 t što vrijedi čak i za jednu Đenovu zbog čega bi se teret morao prevoziti cijelom Italijom.

Do sada su se forsirala povezivanja s Trstom i Koprom koji su manji u odnosu na mogući kapacitet i potencijale Rijeke i riječkog bazena.

Kanal Dunav – Vukovar – Sava je, osim svjetskog prometnog značenja, važan i zbog velike uloge u navodnjavanju poljoprivrednih površina, slivnih područja Biđa, Bosuta i Vuke. Njegova izgradnja potaknut će razvoj ribogojstva na tom području, a ujedno bi novi vodeni put kanalom odteretio i dio vode rijeke Save u Dunav. Time bi se ujedno postiglo, da na jednom od najplodnijih područja svijeta bude znatno smanjena opasnost od poplava, posebno povremenih i katastrofalnih. Fenomen močvare i spačvanskih šuma kao krajnja točka povezivanja sjevera i juga Europe zabilježen je i baštinili smo ga i kroz 2 000 godina staru legendu o «zlatnom runu».

Zbog toga od kanala – Dunav Vukovar – Sava uklopljenog u širi koncept Hrvatskog Sueza - veze hrvatskog Jadrana i hrvatskog Podunavlja nema većeg, impozantnijeg, vrijednijeg, grandioznijeg i važnijeg strateškog programa. I to ne samo za Vukovarsko-srijemsku županiju i Vukovar, već i za sveukupni hrvatski razvoj.

Izgradnjom kanala Dunav - Sava postigla bi se pozitivna djelovanja na dijelove srednje Europe s jedne strane i Izraela s druge strane Sredozemnog mora. Tako bi se Izrael kao bogati mogući partner preko Vukovara uključio u svjetske tijekove Istok – Zapad, Sjever – Jug.

Kada se radi o spajanju luke Rijeka i riječkog pomorskog bazena, onda se Rijeka mora spajati i razvijati kao Hrvatski Suez do Vukovara i Dunava, a Rijeka se nema zašto spajati s Trstom i Koprom već s Hrvatskom, Kupom, Savom i hrvatskim Podunavljem, Vukovarom, s Bosnom i Hercegovinom kanalom Dunav – Vukovar – Sava i lukom Ploče.

16.3.2. Strategija Dunav – Drava - Sava Euroregionalne suradnje za razdoblje između 2007.-2013.¹⁹¹

Dunav- Drava-Sava Euroregionalna suradnja je osnovana za zajedničko razvijanje regija koje su u vrlo tijesnoj povijesnoj vezi, te za izgradnju V/C koridora koji je prijeko potreban za to. Gospodarski i društveni razvoj zahtijeva suradnju na raznim stručnim područjima, te u radu na zajedničkim projektima od zainteresiranih strana u regiji. Za vrijeme 8-godišnjeg djelovanja euroregije su se formirale kao i osobne i institucionalne veze na kojim se nadalje može temeljiti konkretni i razvojni rad. Novo područje djelovanja može se temeljiti na izradi i izvršenju konkretnih razvojnih projekata koji uzimaju u obzir razvojnu strategiju članica-područja.

Strateški ciljevi Euroregionalne suradnje su:

1. Mnogostrana, međunarodna konkurentnost euroregije:
  - a) Bilansiranje periferijalne zaostalosti područja uključena u euroregiju.
  - b) Razvoj intenzivnog gospodarstva po znanju koristeći bazu znanja:
    - poticaj gospodarske namjene sveučilišnih istraživanja, njihovo stavljanje u podjelu rada euroregije.

¹⁹¹ Danube-Drava-Sava Euroregional Cooperation H-7621 Pecs, Szechenyi ter 9.

- uzajamno proširenje djelatnosti *spin off* tvrtki u okviru euroregije
  - organizacija novih tipova gospodarske suradnje, clustera, te inovacijskih lanaca u okviru euroregije.
  - c) Gospodarska primjena postojećih resursa euroregije, prvenstveno na području¹⁹²
    - okoliša
    - turizma
    - kulture
    - prehrambene industrije.
  - d) Umreženje institucija zainteresiranih u razvoju gospodarstva euroregije.
  - e) Pozicioniranje euroregije u sustavu međunarodnih prometnih koridora, prvenstveno realizacije V/C koridora.
  - f) Razvoj unutarnjeg sustava prometa euroregije.
2. Razvoj civilnih društvenih veza između područja euroregije:
- a) zblježavanje kultura, njihovo učinkovito predstavljanje
  - b) potpomaganje umreženja euroregijskih civilnih organizacija
  - c) uzajamna propaganda i edukacija jezičnih kultura
  - d) istaknuto menadžiranje športskih odnosa i takmičenja
  - e) stavljanje elektroničkih medija u središte.
3. Zajednički međunarodni nastup:
- a) postizanje poznatosti uniji
  - b) potpomaganje unijske integracije, snažno zastupanje regionalnih (nacionalnih) interesa u tom procesu
  - c) izgradnja učinkovitog političkog i javno upravljačkog sustava u pojedinim državama
  - d) umrežavanje sustava inozemnih odnosa područja euroregije.
4. Razvijanje sustava euroregije
- a) Institucionizirati suradnju
    - institucionizirati upravni sustav
    - institucionizirati izvršni sustav
    - razvoj unutarnjeg komunikacijskog sustava
    - osiguranje financijske pozadine za djelovanje euroregije.

Program rada Euroregionalne suradnje Dunav – Drava – Sava za razdoblje između 2007. – 2010. godine predviđa:

- I. Višestrana, međunarodna konkurentnost područja Euroregije
- 1. Evaluacija strategije područja razvoja Euroregije, stvaranje institucionalnog usklađivanja, stalna harmonizacija strategija i operativnih programa
  - 2. Razvoj gospodarstva utemeljen na intenzivnom znanju
  - 3. Uključivanje Euroregije u sustav međunarodnih prometnih koridora, u prvom redu realizacija koridora V/C
  - 4. Umrežavanje ustanova za podupiranje gospodarstva, gospodarskih komora, lokalnih poduzetničkih centara, industrijskih parkova i poduzetničkih zona

---

¹⁹² Ibidem

II. Razvoj veza civilnog društva Euroregije

1. Međusobno približavanje i efikasno upoznavanje kultura
2. Podupiranje umrežene suradnje civilnih organizacija Euroregije
3. Uzajamno propagiranje i edukacija jezičnih kultura
4. Istaknuti management športskih veza i priredbi
5. Stavljanje elektronskih medija u fokus

III. Kolektivni, međuregionalni nastup Euroregije

1. Postizanje opće poznatosti i priznatosti u EU
2. Podupiranje europskih integracija, snažno zastupanje nacionalnih (regionalnih) interesa u tom procesu
3. Izgradnja efikasnog sustava političkih i administrativnih veza u pojedinim državama
4. Umrežavanje vanjskopolitičkih veza područja euroregije

IV Daljnji razvoj organizacije Euroregija

1. Institucionalizacija suradnje

Na osnovu Programa rada Euroregionalne suradnje Dunav-Drava-Sava za razdoblje između 2007.-2010. godine, moguće je otvoriti sve vrste projekata ovisno o potrebama i interesima Mikroregije radi korištenja novčarskih sredstava pretpriступnih i kohezijskih fondova EU.

16.4. Prometni položaj Općina Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja

«Općina Borovo smještena je u sjeverno-istočnom dijelu Vukovarsko-srijemske županije. Općina Borovo graniči unutar Vukovarsko-srijemske županije s dvije jedinice lokalne samouprave i to: Općina Trpinja na istoku i Općina Vukovar na jugu. Sjeverna, istočna i južna granica Općine Borovo ujedno je i državna granica prema Republici Srbiji koja je ujedno i prirodna granica toka Dunava.»¹⁹³

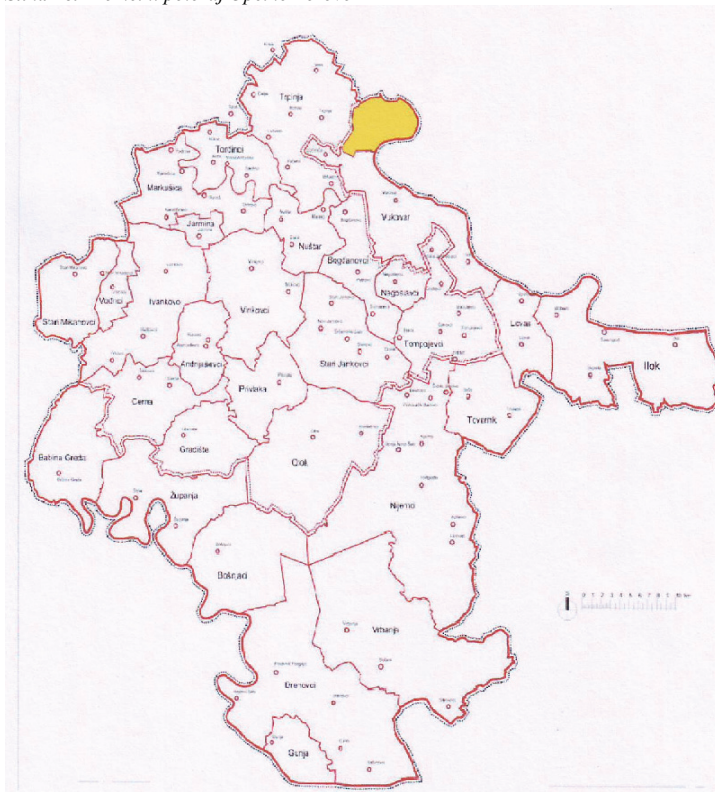
Općinu Borovo sačinjava samo mjesto Borovo. Nalazi se na cesti D-519 udaljena 43 km od Autoceste D4 Zagreb-Lipovac, a neposredno je oslonjena na grad Vukovar. «Borovo je smješteno na desnoj obali Dunava koje predstavlja specifičan prostor bogat dunavskim adama s djelomično uređenim pješčanim plažama u Vukovarsko srijemskoj županiji, udaljenost od Vukovara 7 km, Vinkovaca 20 km, Iloka 45 km i Županje 50 km»¹⁹⁴. Značaj državne ceste Osijek – Vukovar – Erdut osigurava povezanost mjesta sa svim dijelovima Županije.

Općina je od zračne luke Klisa udaljena svega desetak kilometara.

¹⁹³ PPUO Borovo, str. 4

¹⁹⁴ <http://www.opcina-borovo.hr/index.html>

Slika 26. Prometni položaj Općine Borovo

Izvor: Prostorni plan uređenja Općine Borovo

Općina Erdut nalazi se na cesti: DC 213 udaljena 80 km od Autoceste D4 Zagreb-Lipovac. Obavija ju rijeka Drava i Dunav, a tu se odmah nalazi međunarodni granični prijelaz Erdut - Bogojevo i glavna državna cesta. Trebalo bi razmotriti mogućnost izgradnje terminala za razvrstavanje teretnog prometa i preusmjerenje na željeznički prijevoz.

Na taj način smanjilo bi se opterećenje na hrvatskim cestama, direktno utjecalo na onečišćenje zraka i mogućnost zagađenja prostora uz cestu od nastalih prometnih nesreća prevrtanjem kamiona i istresanjem rasutog tereta i nafte.¹⁹⁵

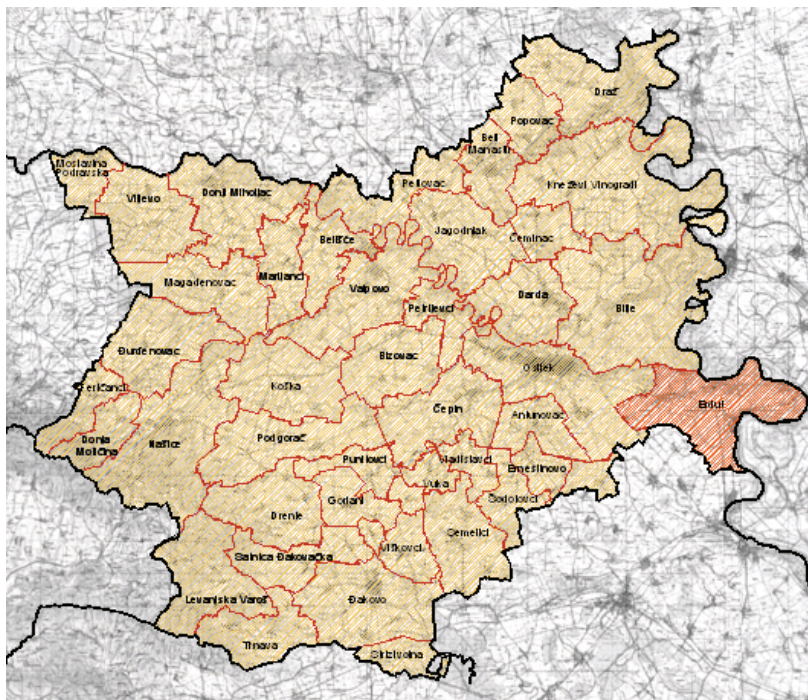
«Na taj način povećala bi se integriranost i povezanost ukupnog prometnog sustava... željezničke i cestovne infrastrukture te vodenog prometa i riječnih luka na kopnu kako bi se postigli sinergijski učinci na razvoj i konkurentnost gospodarstva. Boljom unutarnjom povezanošću prometnog sustava osigurat će se i povećana dostupnost europskih prometnih koridora odnosno bolja integriranost hrvatske prometne mreže s prometnom mrežom susjednih zemalja.»¹⁹⁶

Općina je od zračne luke Klisa udaljena svega dvadesetak kilometara.

¹⁹⁵ RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije, Strateški okvir za razvoj 2006.-2013., radna verzija, Zagreb 12. svibanj 2006. str. 29

¹⁹⁶ Ibidem, 28.

Slika 27. Položaj Općine Erdut u Osječko-baranjskoj županiji

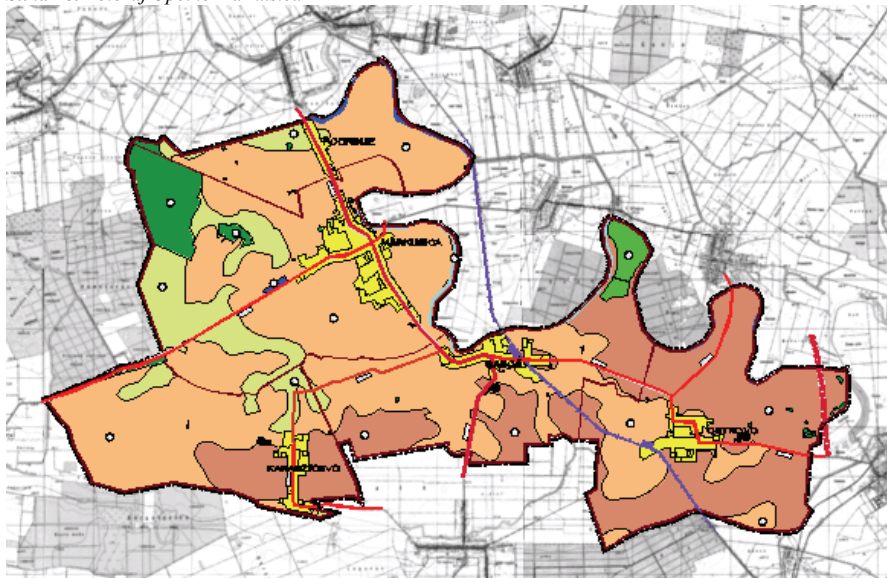
Izvor: Prostorni plan Općine Erdut

Općinu Markušica sačinjavaju naselja Markušica, Ostrovo, Gaboš, Podrinje i Karadžićevo, a nalazi se na državnoj cesti: D-518 udaljena 45 km od autoceste. «Smještena na desnoj obali rijeke Vuke, u mikoregiji Vinkovačko-vukovarske lesne zaravni Istočnohrvatske ravnice, 25 km zapadno od grada Vukovara».¹⁹⁷ Graniči na jugoistoku s gradom Vinkovci, na jugozapadu s Općinama Jarmina, Ivankovo, na sjeveru i sjeveroistoku s Općinom Tordinci, a na istoku s Općinom Nuštar.

Općina je od zračne luke Klisa udaljena svega dvadesetak kilometara.

¹⁹⁷ Leksikon naselja Hrvatske, Zagreb, 2004., str. 473.

Slika 28. Položaj Općine Markušica

Izvor: Prostorni plan uređenja Općine Markušica

Općinu Negoslavci čini naselje Negoslavci, nalazi se na cesti: D-57 udaljena 25 km od autoceste. U okviru Vukovarsko-srijemske županije, općina Negoslavci se prostorno nalazi u njenom sjeveroistočnom dijelu, u okruženju Grada Vukovara na sjeveru (udaljenost od Vukovara 9 kilometara), općina Bogdanovci na zapadu i jugozapadu, te općina Tompojevci na jugoistoku i istoku.»¹⁹⁸

Općina je od zračne luke Klisa udaljena svega tridesetak kilometara.

¹⁹⁸ Prostorni plan uređenja općine Negoslavci, Osijek, studeni 2005. godine

Slika 29. Prostorni obuhvat Općine Negoslavci

Izvor: Prostorni plan uređenja Općine Negoslavci

Općina Šodolovci prostorno je s okruženjem prvenstveno povezana trasom državne ceste D518 koja prolazi težištem između dva dijela prostora Općine. U budućnosti trasu postojeće ceste zamijenit će nova brza cesta planirana istočno od postojeće trase državne ceste D518. Osim cestovnih veza za prostor Općine značajna je i trasa željezničke pruge i red Osijek – Vinkovci koja se planira obnoviti i uključiti u prometni sustav istočne Hrvatske.

Općina je od zračne luke Klisa udaljena svega dvadesetak kilometara.

Slika 30. Prostorni obuhvat Općine Šodolovci

Izvor: Prostorni plan uređenja Općine Šodolovci

Općina Trpinja prometno je povezana državnom cestom D418, isprepliću je rijeka Vuka i Bobotski kanal (kanal I. reda).

Općina je od zračne luke Klisa udaljena svega desetak kilometara.

Kako će kanal Dunav – Sava prolaziti jednim dijelom kroz Općinu Trpinja, planirana je izgradnja luke u naselju Bršadin što će značajno utjecati na gospodarski razvoj i zapošljavanje stanovništva naselja, ali i cijele Općine Trpinja.

Slika 31. Prostorni obuhvat Općine Trpinja

16.5. Umjesto zaključka

Analizirana Mikroregija Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja imaju dobru prometnu povezanost s obzirom na državne ceste, željeznički promet (posebno značajno za Općinu Markušica, kada se izgradi željeznička veza Osijek - Vinkovci), riječni promet s obzirom na rijeku Dravu i Dunav, luku kod Aljmaša, Erduta i Vukovara i njenoj blizini naselju Borovo.

Sva naselja u okviru Mikroregije imaju povezanost sa zračnom lukom Klisa blizine od 10 do 30 km.

Postoji mogućnost izgradnje terminala za razvrstavanje tereta u naselju Erdut kod graničnog prijelaza Erdut-Bogojevo i usmjeravanje na željeznički promet.

16.6. Energetska učinkovitost

U Hrvatskoj postoji sve veća potreba za energijom i sve veća ovisnost o uvozu energije, stoga bi trebala biti uvedena stimulacija države za proizvodnju energije iz alternativnih izvora, ali i to kako uvesti štednju u potrošnji u svim segmentima društva.

«Potrebno je zakonodavnim i drugim mjerama **poticati energetska učinkovitost** u svim segmentima potrošnje energije – industriji, uslugama, transportu i širokoj potrošnji. To također uključuje energetska štedna izgradnja zgrada, postrojenja za grijanje i hlađenje isto kao i smanjivanje gubitaka u prijenosu i proizvodnji energije.»Mehanizam zbrinjavanja otpada, a posebno korištenje biomase, također je potrebno stavljati u službu proizvodnje energije»¹⁹⁹ Osim toga u promatranj Mikroregiji postoje brojne farme svinja, farme muznih krava, čiji organski otpad može biti iskorišten kao izvor energije. Najveća tvrtka «PROTEIN» u Boboti, godišnje utovi 20.000 tovnih svinja za domaće tržište. Od otpada tih svinja moguća je proizvodnja bio blina za potrebe farme, ali i za druge namjene.

16.6.1. Geotermalna energija na prostoru gospodarske zone Kafilerija u Markušici

Radovi na ispitivanju geotermalne energije na prostoru Markušice nisu dovoljno istraženi, ali bi trebali biti radi korištenja energije za potrebe tvrtke Kafilerija od strane INA NAFTAPLIN. Postojanje geotermalnog izvora u blizini lokacije gospodarske zone (geotermalni izvor od 80 °C) može poslužiti za pripremu tehnološke pare kao i grijanje poslovnog prostora po cijenama nižim od korištenja konvencionalnih fosilnih goriva.²⁰⁰

U Regionalom operativnom programu Vukovarsko-srijemske županije stoji:«Odgovarajućim tehničko – ekonomskim rješenjem geotermalni potencijal se može koristiti za grijanje objekata široke namjene na različitim temperaturnim razinama ovisno o toplinskim potrebama i projektiranom tehničkom rješenju toplifikacije svakog objekta ili građevine posebno. Maksimalnim korištenjem geotermalnog potencijala u zatvorenoj cjelogodišnjoj proizvodnji povrća i voća (plastenici, staklenici) značajno se doprinosi snižavanju troškova grijanja te se ovakvi tipovi objekata mogu podizati u neposrednoj blizini toplinskog izvora ili u sklopu drugih građevina različite namjene na urbaniziranom mikropodručju.»²⁰¹

16.6.2. Novi izvori energije

U skladu sa smjernicama RH i Strateškim okvirom za razvoj RH²⁰², poduzetnici u okviru Mikroregije trebali bi razmišljati kako bi «upravo privatni kapital mogao dati poseban impuls proizvodnji energije iz obnovljenih izvora».

Novi izvori energije mogu biti:

- dobiveni iz biomase s obzirom na brojne farme u Mikroregiji
- sunce, vjetar i voda
- dobiveni od organskog otpada koji se danas još uvijek zatrpava
- dobivena od uljane repice
- starih ulja i maziva i dr.

¹⁹⁹ Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 30.

²⁰⁰ Energetska komponenta čini od 20 do 30% investicije – što se, realno, može realizirati sredstvima iz fondova za obnovljive izvore energije – što bi cijeli pothvat učinilo realnijim, a poslovanje u Zoni ekonomičnijim.

²⁰¹ dr.sc. Ante Čikić, dipl.ing.stroj., Načelna procjena toplinskog učinka i mogućnosti korištenja geotermalne energije iz bušotine Babina Greda (BaG-1) u općini Babina Greda

²⁰² Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 30.

Al Gore u svojem djelu Neugodna istina,²⁰³ kada govori o alternativnim gorivima, navodi kako će «goriva budućnosti potjecati od plodova biljaka poput one rujevine što raste uz cestu ili od jabuka, trave, piljevine – gotovo od bilo čega. Goriva ima u svakom komadiću biljne materije koja može fermentirati. U jednogodišnjem urodu jednog jutra krumpira ima dovoljno alkohola za pokretanje mehanizacije potrebne za obradu polja još stotinu godina'. Te proročanske riječi Henri Ford izgovorio je 1925. Devedesatak godina poslije svjedočimo primjeni takvih inovacija, a među njima je i upotreba raznih oblika bioloških goriva dobivenih od obnovljive biljne materije, pa tako i kukuruza, drva i soje. Od obnovljivih goriva danas se najčešće primjenjuju biodizel i etanol.»

Što se tiče Mikroregije, s obzirom na obradive površine i poljoprivrednu proizvodnju, razvijeno stočarstvo, organski otpad i nove trendove u svijetu, po pitanju obnovljivih izvora energije predstoji gradnja novih pogona za proizvodnju energije na planiranim gospodarskim zonama, koji će dobivati energiju iz alternativnih izvora i biti učinkoviti.

---

²⁰³ Al Gore, Neugodna istina, ALGORITAM, Zagreb, 2007. str.312.

17. VIZUALNI IDENTITET PODRUČJA MIKROREGIJE

Vizualni identitet područja Mikroregije očituje se u promatranom prostoru i njegovim osnovnim karakteristikama koje ga čine prepoznatljivim u odnosu na druge Mikroregije

Svaka jedinica lokalne samouprave ima svoj logotip, međutim vizualni identitet Mikroregije ne postoji, pa je potrebno pristupiti njegovoj izradi.

Za izradu vizualnog identiteta potrebno je, s obzirom da se radi o «izrazito specijalističkom poslu», angažirati stručnjake akademski obrazovane dizajnere. Oni bi u suradnji sa stručnjacima za marketing, vodećoj političkoj, socijalno kulturološkoj, gospodarskoj strukturi za svih šest jedinice lokalne samouprave koje čine Mikroregiju, predložili.²⁰⁴

- Zaštitni znak JLS u okviru Mikro regije,
- Vizualne konstante,
- Logotip,
- Odabir boje,
- Pismo,
- Elemente vizualne komunikacije,
- Posebni proizvodi vizualne komunikacije

Potrebno je izraditi pravilnik o vizualnom identitetu za jedinice lokalne samouprave u okviru Mikroregije.

Vizualni identitet služi za obilježavanje područja kojeg predstavlja. Jedinice lokalne samouprave mogu pod unaprijed utvrđenim uvjetima ustupati taj znak svim gospodarskim subjektima sa svojega područja.

Međutim, kako se znak ne bi zlorabio, te time čak umanjio ugled svih onih koji ga koriste, jedinice lokalne samouprave trebaju ograničiti njegovu uporabu, osobito vremenski, te ustanoviti stalan nadzor korištenja znaka, te kakvoće roba i usluga, koje se pod tim znakom proizvode i distribuiraju na tržište.²⁰⁵

Zaštita oznaka regionalnog podrijetla nekog područja, predstavlja oznaku izvornosti kojeg na sebi nosi neki proizvod ili usluga, kao posebni oblik intelektualnog vlasništva, što omogućuje učinkovito sprječavanje zlorabe, odnosno neovlaštene upotrebe. Roba ili usluga sa znakom koji ukazuje da neki proizvod ili usluga potječe iz određenog zemljopisnog područja upućuje na određenu kvalitetu i svojstva koja se pripisuju tom podrijetlu.

Ove oznake omogućuju postizanje veće tržišne vrijednosti, a njihova učinkovita zaštita koristi kako proizvođačima, tako i potrošačima.

²⁰⁴ Metodologija izrade projekta ukupnog razvoja JLS ili dijelova PUR-a, MMTPR, 2005. str. 61.

²⁰⁵ Metodologija izrade projekta ukupnog razvoja JLS ili dijelova PUR-a, MMTPR, 2005. str. 61.

Hrvatski propisi definiraju oznaku zemljopisnog podrijetla kao naziv zemljopisnog područja ili neki drugi znak koji ukazuje da neki proizvod ili usluga potječe iz određenog zemljopisnog područja, određene Mikroregije, te da posjeduje određenu kvalitetu koja je karakteristična za taj kraj.

Kako bi se vizualni identitet nekog područja, Mikroregije, uspješno zaštitio potrebno je provesti odgovarajući postupak registracije. Kao i kod ostalih oblika intelektualnog vlasništva, oznaka izvornost zemljopisnog podrijetla postiže se u Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo, koji je ovlašteno tijelo u postupku registracije oznaka zemljopisnog podrijetla i oznaka izvornosti.

Osim Državnog zavoda, kod zaštite zemljopisnih oznaka podrijetla i oznaka izvornosti za prehrambene proizvode (hranu) i vina nadležno je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva o vinu te drugim odgovarajućim provedbenim propisima. Postupak se provodi u skladu sa Zakonom o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga te Pravilnika o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga.

O tome što treba zaštititi, koje proizvode i usluge, koju oznaku proizvod treba nositi s obzirom na kraj s kojega potječe, trebaju odlučiti sami poduzetnici koji će se baviti razvojem i plasmanom tih proizvoda.

U zaštiti oznake vizualnog identiteta, oblika intelektualnog vlasništva, zajedno s poduzetnicima trebaju biti uključene jedinice lokalne i regionalne samouprave kao i resorna tijela državne uprave.

Danas je vrijeme kada potrošači sve više traže proizvode na kojima se nalaze oznake kvalitete i izvornosti s obilježjem područja ili Mikroregije s kojega proizvod ili usluga potječe.

Oznake omogućuju postizanje veće tržišne vrijednosti i ostvarivanje veće novostvorene vrijednosti proizvođaču usluge ili proizvoda.

Posebitosti Mikroregije koje mogu biti glavni orijentir za izradu vizualnog identiteta sa zaštićenim znakom intelektualnog vlasništva kojega bi trebala nositi svaka usluga ili proizvod proizvođača.

- Rijeke Drava, Dunav, dunavske ade, Vuka
- aljmaška, erdutska i daljska planina sa zasađenim vinogradima, vina
- Proizvodnja hrane s proizvodima karakterističnim za područje Mikroregije
- Naglašene etno vrijednosti kraja
- Sakralni spomenici, srednjovjekovne građevine, spomenici kulture
- Arheološki lokaliteti
- Njegovanje narodnih običaja
- Gastro specijaliteti koji su poznati za područje Mikroregije
- Kulturno-umjetničke, crkvene i športske manifestacije

18. FINANCIRANJE ULAGANJA U RAZVOJNOM PROJEKTU JLS

18.1. Financiranje JLS s primjerima vođenja investicija

Za pokretanje poslovnog pothvata najčešći način bio je korištenje kreditnih sredstava banaka. Partnerstva i drugi oblici financiranja izbjegavala su se radi nesigurnosti i nedovoljnog poznavanja načina dolaska do potrebnog početnog kapitala. U Strateškom okviru za razvoj navodi se kako «u hrvatskom financijskom sustavu postoji prevelika dominacija kredita kao instrumenta financiranja» radi niskih kamatnih stopa koje su postojale na financijskom tržištu u EU. Međutim, predviđa se u skoro vrijeme porast kamatnih stopa u EU što bi moglo «označiti početak dugotrajnijeg razdoblja rasta kamata. Stoga se preporučuje da bi u takvim uvjetima, hrvatske tvrtke morale početi pronalaziti druge načine financiranja, «što uključuje i izdavanje i vlasničkih financijskih instrumenata (npr. Izdavanje dionica)».²⁰⁶

Pod instrumentima iz Strateškog okvira predlaže se poticati razvoj tvrtki s pomoću korištenja fondova rizičnoga kapitala.

18. 2. Cost Benefit analiza

Na osnovi cost benefit analize donosi se investicijska odluka o novim ulaganjima. Investicijska studija treba odgovarati postavljenom okviru mjera razvoja kojeg donosi država, regija i jedinica lokalne i područne samouprave. Sve je u okviru instrumenata koji služe provođenju ciljeva pretpristupne strategije razvoja Republike Hrvatske u europske integracije.

Cost benefit analiza treba sadržavati unaprijed utvrđene osnovne elemente kao što su:

Predgovor

1. UVOD

2 JL I PS

2.1. Općenito o JL i PS

2.2. Stanovništvo JL I PS

2.3. Gospodarske aktivnosti JL i PS

2.4. Bilanca stanja, prihoda i rashoda

3. SWOT ANALIZA

4.POTREBNA KAPITALNA ULAGANJA U JL i PS

5.FEASIBILITY STUDIJA

5.1. Planirana bilanca stanja feasibility studije

5.2. Struktura i vrijednost ulaganja

5.3. Planirani prihod JL i PS i plan otplate kredita

5.4 Aproximiranje prihoda i rashoda ulaganja u kapitalne investicije

²⁰⁶ Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 45.

5.5. Isplativost ulaganja

6. OČEKIVANE KORISTI OD ULAGANJA U KAPITALNE INVESTICIJE JL i PS

7. ZAKLJUČNA OCJENA PROJEKTA

8. PRILOZI – dokumentacija (projekti, dozvole i dr.)

Opis pojedinih dijelova iz cost benefit analize ovisi o vrsti i načinu investicijskih ulaganja. Investicijski dokument se koristi kao osnovica za izradu studije izvedbe, kojom se postavlja terminski plan početka i završetka investicije, postavlja se optimalno vrijeme, dinamika i raspored korištenja financijskih sredstava.

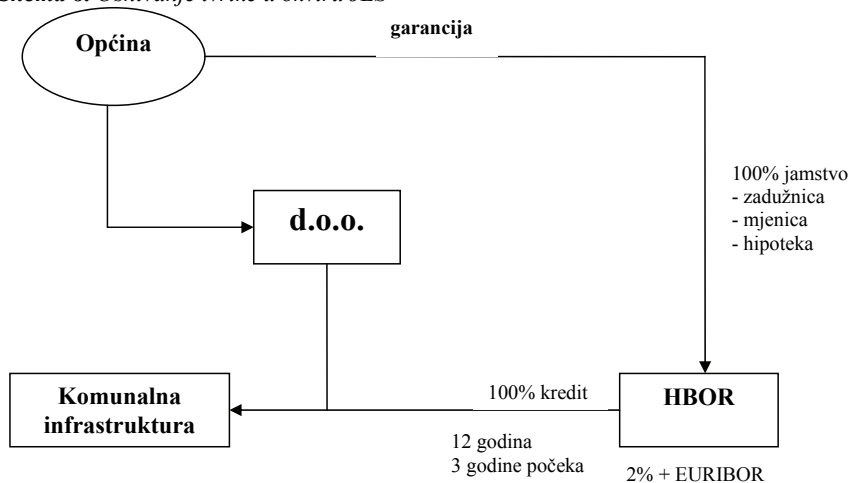
18.3. Stručni tim za investicije

Stručni tim za investicije može biti u okviru lokalne samouprave, a može biti i u okviru trgovačkog društva čiji je zadatak pratiti način vođenja investicije. Prema propisanom terminskom planu, kontrolni organ koji je za to osposobljen i ovlašten, prati i kontrolira izvođenje investicija, dinamiku trošenja planiranih i stvarnih sredstava. Uspoređuju se planirane sa stvarnim veličinama i ocjenjuju uzroci odstupanja.

Stručni tim za praćenje i vođenje investicija s najvećim je stupnjem samostalnosti. Tu se donose sve značajnije strateške odluke vezane za razvoj i praćenje investicija.

Otvaranje trgovačkog društva u okviru lokalne samouprave prikazane su na sljedećoj shemi.

Shema 8. Osnivanje tvrtke u okviru JLS

Ova organizacijska shema predlaže se za lokalnu samoupravu koja ima potrebe za ulaganje u kapitalne investicije kao što su:

- izgradnja vodovoda
- izgradnja cesta
- izgradnja odvodnje – kanalizacije
- uvođenje plina i sl. radova.

U okviru osnovanog trgovačkog društva stručni tim preuzima brigu i odgovornost za:

- izradu potrebne dokumentacije za prostorne planove
- planove za izvođenje svih građevinskih radova
- dobivanje građevinske dozvole
- izradu cost benefit analize za planirana kapitalna ulaganja.

Napravljena cost benefit analiza uz popunjeni obrazac o potrebnim ulaganjima sa svim prilogima predaje se putem županije Fondu za regionalni razvoj.

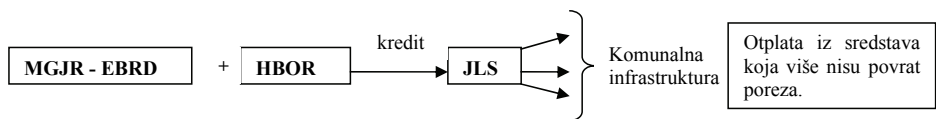
HBOR odobrava 100% kredit na tražena sredstva na 12 godina (unutar tih godina 3 godine počeka) uz kamatu od 2% + kamate EURIBOR oko. 2%, tako da se kamate u prosjeku kreću oko. 4-5% godišnje.

Za traženi iznos kredita JL i PS treba dati 100% jamstvo u vidu zadužnice, mjenice ili hipoteke.

Nakon 3 godine ako je tvrtka, koja je osnovana radi ulaganja u kapitalne investicije preuzela obvezu o izvršavanju posla, sve poslove izvela prema prikazanom projektu u cost benefit analizi

HBOR vraća garanciju koju je dobila od JL i PS i uzima garanciju tvrtke d.o.o.

Shema 9. Povrat poreza na dohodak (Područja od posebne državne skrbi)

Danas je praksa da, kod područja od posebne državne skrbi, JLS od svojih sredstava treba napraviti povrat poreza na dohodak. Prema novom prijedlogu Porezna uprava će biti ta koja isplaćuje povrat poraza na dohodak. Prema novome JLS ostaje višak sredstava u proračunu. Ta sredstva koja im ostaju trebaju uložiti u razvoj svoje JLS.

19. OKOLIŠNI DIO RAZVOJNOG PROJEKTA JLS

19.1. Očuvanje okoliša u Mikroregiji Općine Borovo, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Šodolovaca i Trpinje

Očuvanje okoliša spada u red prioriternih zadataka svih članova društvene zajednice. Propisi očuvanju okoliša regulirani su Ustavom i zakonima, ali često se susrećemo s činjenicom da se za njegovo neprovođenje ne snose nikakve sankcije.

Ustavom RH čl. 69. stoji .... «Građani, državna, javna i gospodarska tijela i udruge dužni su, u sklopu svojim ovlasti i djelatnosti, osobitu skrb posvećivati zaštiti zdravlja ljudi, prirode i ljudskog okoliša.»²⁰⁷

Prema tome, držimo li se odredbi koje propisuje Ustav RH, očuvanje okoliša bila bi na visokom nivou čistoće. Istovremeno Ustavom su propisane i odrednice za lokalnu samoupravu po pitanju očuvanja okoliša. «Pravo na lokalnu samoupravu obuhvaća pravo odlučivanja o potrebama i interesima građana lokalnog značaja, a osobito o uređivanju prostora i urbanističkom planiranju, o uređivanju naselja i stanovanja, o komunalnim djelatnostima o brizi za djecu, socijalnoj skrbi, kulturi, tjelesnoj kulturi, športu i tehničkoj kulturi te zaštiti i unapređenju prirodnog okoliša.»^{208/209}

Međutim, lokalna samouprava, u većini slučajeva osobito u onim županijama gdje su poduzetničke aktivnosti na niskom nivou, nema priliva sredstava u proračun koji bi pokrio sve troškove koji su navedeni propisima. Jedan dio sredstava u proračun dobiva se prema «ključu» iz proračuna RH, koja također nisu dostatna za sve potrebe lokalne samouprave. Delegacija Europske komisije u Republici Hrvatskoj vidi problem u «administrativno-teritorijalnoj podjeli Republike Hrvatske koji je više proizvod političkih procesa i borbi nego čvrsto utemeljenih i opravdanih razloga za teritorijalnu podjelu», pa u Strategiji i jačanju kapaciteta za regionalni razvoj stoji: «sadašnje lokalne i regionalne jedinice nisu u stanju ostvariti svoj razvojni potencijal, niti obavljati javne poslove na zadovoljavajućoj razini.»²¹⁰

S ekonomskog stajališta kao osnovne komponente prostora mogu se tretirati:²¹¹

- zemlja
- zrak i
- voda.

I zemljište i zrak i voda su izuzetno značajni faktor bez kojih je ljudski život, proces rada i stvaralaštva nezamislivi i neostvarivi.

Zemlju, zrak i vodu čovjek je izvorno koristio oduvijek besplatno.

²⁰⁷ Ustav RH, NN Zagreb, 1993. str. 44. č. 69.

²⁰⁸ Ibidem, čl. 128 str. 81.

²⁰⁹ Zakon o lokalnoj i područnoj/regionalnoj samoupravi, NN, 10/97, 124/97, 68/98, 22/99, 117/99, 128/99, 44/00, 129/00, 92/01, 79/02, 83/02, 25/03, 107/03, 175/03

²¹⁰ Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj (CARDS 2002 program za Hrvatsku) ECORYS, Zgb, 2004.

²¹¹ A. Mašek, Uvod u društveno planiranje, Ekonomski fakultet u Osijeku, 1986. str. 165.

S razvojem zemlja, zrak i voda dobivaju sve više na cijeni, njihovo pribavljanje u čistom obliku sve je skuplje. Slobodno zemljište, čisti zrak i čista voda imaju sve veću cijenu.

Zemljište, zrak i voda postupno postaju i robe, pa tako nemaju samo cijenu, već i vrijednost zbog udjela ljudskog rada potrebnog da se dođe do podobnog zemljišta, čiste vode i čistog zraka.

U svijetu razvijenog tržišnog gospodarstva vrijednost zemljišta, čiste vode i čistog zraka dobiva svakim danom sve veću vrijednost i cijenu.

Do sada se nitko nije zapitao koliko vrijede naši prirodni resursi (naše tlo, voda i čisti zrak), a posebno u odnosu na standarde EU. Stoga je potrebna ekonomska evaluacija:

- vrijednosti plodnih tla
- evaluacija čiste vode
- šuma (ali ne na bazi trupca, već na osnovi finalnih proizvoda)
- umjereno-kontinentalne klime istočne Hrvatske.

Treba utjecati na shvaćanje o potrebi evaluacije naših vrijednosti – bilanciranje nacionalnog i kulturnog blaga, što je preduvjet za spoznaju o postizanju svojih vrijednosti, da se jedna regija, nacija, prepozna po svojim osobitostima, etno i eko nacionalnom bogatstvu.

Razvijene zemlje svjesne su sve više da je očuvanje okoliša, briga za zemljište, vodu i zrak od presudnog značaja za opstanak ljudi na zemlji, jer

Zemlja ide sve ubrzanije u kataklizmičko stanje.

Zaustavljanje onečišćenja okoliša obavezuje nas radi nas samih i generacija koje dolaze.

U Strateškom okviru za razvoj²¹² po pitanju zaštite okoliša stoji:

- Potrebno je odlučno i neprekidno suzbijati aktivnosti koje rezultiraju devastacijom prostora i dosljedno inzistirati na poštivanju kriterija za određivanje namjene prostora.
- Razvoj turizma u skladu s kriterijima gradnje i prostornim planovima je temeljno polazište održivog razvoja turizma.
- Potrebno je razvijati cjelovitu turističku ponudu koja će s jedne strane promovirati komplementarnost turističkih potencijala obale i kontinentalnih krajeva te s druge strane bogatstvo i raznovrsnost kulturno povijesne baštine.
- Potrebno je osmisliti i kontinuirano provoditi komunikacijske programe o važnosti i značaju očuvanja i zaštite prostora i prirode isto kao i osnažiti nastavne programe o ekologiji u školama.
- Zaštita okoliša treba biti integralna dimenzija razvoja infrastrukture, energetike, poljoprivrede, industrije, oblikovanja turističkog proizvoda..
- Unaprjeđivati svijest o važnosti zaštite okoliša, zaokružiti odgovarajuću zakonsku regulativnu i dosljedno je provoditi uključujući i provođenje načela da onečišćivač treba platiti povećane društvene troškove koji nastaju njegovim djelovanjem.

²¹² Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 36.

- Potrebno je izgraditi zaokruženi sustav praćenja stanja okoliša utemeljen na EU pokazateljima u području okoliša.
- Potrebno je uspostaviti cjelovit informatiziran sustav gospodarenja otpadom, sanirati i zatvoriti postojeća neuređena i «divlja» odlagališta te uspostaviti centre za gospodarenje otpadom.
- Treba poticati privatna ulaganja u sustave reciklaže sekundarnih sirovina koje će se primarnom selekcijom izdvojiti iz otpada.
- Očuvanje kvalitete vode, sprječavanje onečišćenja, uključujući i zbrinjavanje otpadnih voda te osiguravanje adekvatne i stabilne opskrbe. Potrebno je, stoga, unaprijediti stupanj pokrivenosti države javnom vodoopskrbom, poboljšati stupanj pročišćavanja otpadnih voda i dostupnosti kanalizacijske mreže, ali i povećati kvalitetu sustava za obranu od poplave.
- Potrebno je naći optimalan odnos između gospodarskih mogućnosti ulaganja i utjecaja na stupanj zaštite okoliša koji će time postići. Također je potrebno kontinuirano tražiti nove načine financiranja ekoloških projekata.
- S obzirom na značajan vodni potencijal potrebno je intenzivirati ulaganja u razvoj sustava navodnjavanja i odvodnjavanja na način koji će omogućiti očuvanje prirodnih resursa i promicanje održive poglavito ekološke poljoprivredne proizvodnje te ostvarenje napretka u zaštiti seoskog područja.
- Jačati administrativnu sposobnost za provođenje zajedničke poljoprivredne politike EU. Posebna pažnja treba se usmjeriti na sigurnost i kakvoću hrane, kao i na jačanje administrativnih kapaciteta Agencije za hranu i pratećih službi.
- Objediniti raspoložive resurse za potporu područjima s razvojnim poteškoćama.
- Poticati prekograničnu suradnju, posebno u dijelu granice prema EU, kako bi se smanjio učinak granica na razvoj i omogućilo građanima i poslovnom sektoru iskorištavanje mogućnosti tržišta EU.

Po pitanju očuvanja okoliša danas brojni političari, književnici, istraživači u institutima, profesori upozoravaju svijet o potrebi za «održivim razvojem» i predlažu načine kako to provesti u životnu stvarnost.

Stvaranjem regionalnih parkova jedan je od putova kako ostvariti brigu o okolišu.

Al Gore navodi kako «djelovanje naših gospodarskih odluka na okoliš često se zanemaruje jer je tradicionalan način vođenja poslovnih knjiga omogućio da se ti čimbenici smatraju «sekundarnim elementima», pa se redovito izostavljanju iz bilance...».²¹³ Tužno je kako se prelazi olako preko svih zagađenja koja se danas čine na ovim našim prostorima. Ako se najozbiljnije i zakonskim odrednicama ne uvede red u očuvanju prostora, okoliša, ništa se ne će moći postići s programima «održivog ruralnog razvitka» ili razvoja seoskog turizma.

Analizirana Mikroregija imaju prirodne resurse koje treba što prije zaštititi kako ne bi došlo do zagađenja i uništenja neprocjenjivih vrijednosti sadržanih u:

- izvorima arteških bunara u naseljima
- riječnim tokovima Drave, Dunava, Vuke, Bobotskog kanala i rječice Osatina
- plodnom i nezagađenom poljoprivrednom zemljištu na kojemu je moguć prelazak na organsku proizvodnju i ekološku proizvodnju hrane
- zraku.

²¹³ Al Gore, Neugodna istina, ALGORITAM, Zagreb 2007. str. 270.

Kanalizacijski sustav još uvijek nije proveden niti u jednom naselju. Problem kanalizacijskog sustava je naglašen i njegova izgradnja treba biti obuhvaćena jedinstvenim projektom na nivou cijele regije istočne Hrvatske. Ovakav projekt može biti praćen iz sredstava pretprijetnih i kohezijskih fondova EU.²¹⁴

Hrvatske vode su dužne čistiti riječne tokove, Hrvatske šuma zajedno s lokalnom samoupravom rješavati problem iskorištavanja šuma, Hrvatske autoceste uređivati državne, a regionalna uprava lokalne ceste. S obzirom da se radi o državnim tvrtkama, država je odgovorna za neizvršavanje njihovih obveza po pitanju čišćenja i uređenja okoliša onog dijela regije koji je pod njihovom kompetencijom.

Samo na taj način može se očekivati očuvanje okoliša od zagađenja i širenja mogućih zaraza opasnih za svu floru i faunu regije.

Registrirane deponije se sređuju, ali otpad se ne reciklira, već odvozi na mjesto određeno za tu namjenu.

Prijedlog je da svih šest općina organizirano stimulira na osnovi javno-privatnog partnerstva potencijalnog investitora za izgradnju pogon za reciklažu sirovina, kako je predloženo u Strateškom okviru za razvoj 2006.-2013.²¹⁵

Vlada RH bi trebala podržati projekte i biti partner za:

- izgradnju pogona za preradu otpada
- izgradnju pogona za proizvodnju energije od alternativnih izvora
- razminiranje državnog zemljišta u svrhu bespovratnog korištenja na dugi niz godina

s preporukom na sufinanciranje od strane međunarodnih novčarskih institucija, pretprijetnih i kohezijskih fondova EU.

---

²¹⁴ Vodič kroz fondove Europske unije, pristup najvećem Europskom donatoru, Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva, Zagreb, 2005.

²¹⁵ Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12 svibanj 2006. str. 36.

20. ZAKONI, PRAVILNICI, UREDBE I PROPISI KOJIH SE TREBA PRIDRŽAVATI U IZRADI PUR (RAZVOJNIH PROJEKATA)

- Međunarodni sporazumi i ugovori
- Ustav RH, NN, Zagreb, 1993.
- Zakon o sustavu državne uprave, NN, broj 75/1993, 48/1999, 15/2000, 127/2000, 59/2001 i 199/2003
- Zakon o područjima županija, gradova i jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj, NN, br. 90/922/93., 58/93., 90/93., 10/94., 29/94. i 10/97.
- Zakon o lokalnoj i područnoj/regionalnoj samoupravi, NN, br. 10/97, 124/97, 68/98, 22/99, 117/99, 128/99, 44/00, 129/00, 92/01, 79/02, 83/02, 25/03, 107/03, 175/03
- Zakon o područjima posebne državne skrbi, NN, br. 26/03, pročišćeni tekst,
- Zakon o brdsko-planinskim područjima, NN, br. 12/02., 32/02., 117/03. i 42/05.
- Zakon o Gradu Zagrebu, NN, br. 62/01.
- Zakon o zemljišnim knjigama, NN, br. 91/96. i 114/01.
- Zakon o osnovnom školstvu, NN, br. 69/03, pročišćeni tekst
- Zakon o obnovi, NN, br. 24/96, 54/96, 87/96 i 57/00
- Zakon o obnovi i razvoju Grada Vukovara, NN, br. 44/01.
- Opći porezni zakon, NN, br. 127/00, 86/01 i 150/02 (pročišćeni tekst)
- Zakon o porezu na dodanu vrijednost, NN, br. 47/95, 164/98/, 105/99, 54/00 i 73/00.
- Zakon o porezu na dohodak, NN, br. 127/00, 150/02 (pročišćeni tekst) i 163/03
- Zakon o porezu na dobit, NN, br. 163/03
- Zakon o trgovačkim društvima, NN, br. 111/93 i Izmjene i dopune NN, br. 34/99
- Zakon o poticanju malog gospodarstva, NN, br. 59, Članak 2,
- Zakon o obrtu, NN, br. 49/03, pročišćeni tekst
- Zakon o zadrugama, NN, br. 36/95 + izmjene, NN, br. 67/01 i 12/02
- Zakon o trgovini, NN, br. 49/03
- Zakon o normizaciji, NN, br. 163/03
- Zakon o mjeriteljstvu, NN, br. 163/03
- Zakon o prostornom uređenju, NN, br. 30/94
- Zakon o gradnji, NN, br. 175/03, na snazi od 1. siječnja 2004.
- Zakon o komunalnom gospodarstvu, NN, br. 26/03, pročišćeni tekst,
- Zakon o financiranju vodnog gospodarstva, NN, br. 107/95., 19/96. i 88/98
- Zakon o poljoprivredi, NN br. 66/2001 i 83/2002, Članak 2,
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu, NN, br. 54/94, 48/95, 66/2001
- Zakon o stočarstvu, NN, br. 70/97, 36/98 Pročišćeni tekst
- Zakon o dobrobiti životinja, NN, br. 19/1999
- Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, NN, br. 47/03,
- Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, NN, br. 12/01, Članak 2.,

- Zakon o Fondu za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, NN, br. 1405/2003.
- Zakon o gnojivima i poboljšivačima tla, NN, br. 163/03
- Zakon o hrani, NN, br. 117/03, Članak 3., stavak 2 i 3, Članak 36., stavak 1,
- Zakon o lovu, NN, pročišćeni tekst, br. 10/94., 29/99. i 14/01
- Zakon o lukama unutarnjih voda, NN, br. 142/98
- Zakon o Fondu za regionalni razvoj, NN, br. 107/01
- Zakon o Fondu za razvoj i zapošljavanje, NN, br. 107/01
- Zakon o proračunu JLS, NN, br. 96/03

- Zakon o morskom ribarstvu, NN pročišćeni tekst, br. 46/97
- Zakon o slatkovodnom ribarstvu, NN, br. 106/01.
- Zakon o telekomunikacijama, NN, br. 122/03
- Zakon o turističkoj djelatnosti, NN, br. 08/96
- Zakon o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma, NN, br. 30/94
- Zakon o članarinama i turističkim zajednicama, NN, br. 35/95
- Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, NN, br. 49/03 + NN, br. 117/03
- Zakon o veterinarstvu, NN, br. 70/97. i 105/01
- Zakon o vinu, NN, br. 96/03.
- Zakon o zaštiti potrošača, NN, br. 96/03
- Zakon o oznakama proizvoda i usluga, NN, br. 173/03
- Zakon o otpadu, NN, br. 151/03
- Zakon o prijevozu opasnih tvari, NN, br. 97/93
- Zakon o zaštiti prirode, NN, br. 162/03
- Zakon o zaštiti okoliša, NN, br. 128/99.,
- Zakon o zaštiti zraka, NN, br. 48/95
- Zakon o vodama, NN, br. 107/95

- Pravilnik o deklaraciji ekoloških proizvoda, NN, br. 13/02,
- Pravilnik o ekološkoj proizvodnji u uzgoju bilja i proizvodnji biljnih proizvoda, NN, br. 91/01,
- Pravilnik o ekološkoj proizvodnji u preradi vlakana, NN, br. 81/02,
- Pravilnik o ekološkoj proizvodnji životinjskih proizvoda, NN, br. 13/02,
- Pravilnik o hrani za posebne prehrabne potrebe, NN, br. 80/04
- Pravilnik o izradi gospodarske osnove i godišnjeg plana u slatkovodnom ribarstvu, NN, br. 130/04.
- Pravilnik o izradi vodnogospodarske osnove Hrvatske, NN br. 120/03
- Pravilnik o kakvoći svježeg sirovog mlijeka, NN, br. 102/2000
- Pravilnik o kakvoći stočne hrane, NN, br. 26/98, 120/98, 55/99 i 76/03
- Pravilnik o mjerilima za utvrđivanje vrijednosti oduzetog poljoprivrednog zemljišta, šuma i šumskog zemljišta, NN, br. 58/98., 18/2004,
- Pravilnik o načinu obavljanja veterinarsko-sanitarnog pregleda kontrole nojeva, NN, br. 150/02
- Pravilnik o načinu prijevoza opasnih tvari u cestovnom prometu, NN, br. 54/95
- Pravilnik o obveznom označavanju i upisu u jedinstven registar domaćih životinja te vođenju evidencija, NN, br. 74/03
- Pravilnik o općem deklariranju ili označavanju hrane, NN, br. 114 /2004

- Pravilnik o osnovnim uvjetima kojima javne ceste izvan naselja i njihovi elementi moraju udovoljavati sa stajališta sigurnosti prometa, NN, br.110/01, 53/91
- Pravilnik o ostvarivanju prava na potporu osiguranja od mogućih šteta proizvodnji u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, NN, br. 47/03
- Pravilnik o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga, NN, br. 72/04
- Pravilnik o popisu ulova u gospodarskom ribolovu, NN, br. 91/03
- Pravilnik o poreznim i carinskim povlasticama na područjima posebne državne skrbi, NN, br. 57/96
- Pravilnik o postupanju s ambalažnim otpadom, NN, br. 53/96
- Pravilnik o postupku i uvjetima stjecanja znaka ekološkog proizvoda, NN, br. 13/02,
- Pravilnik o postupku prijave i odjave turista i načinu vođenja popisa turista, NN, br. 45/94
- Pravilnik o preradi u ekološkoj proizvodnji, NN, br. 13/02,
- Pravilnik o procjeni utjecaja na okoliš, NN br.59, Članak 2,
- Pravilnik o proglašenju i razvrstavanju turističkih mjesta u razrede, NN, br. 78/99
- Pravilnik o provedbi modela kapitalnih ulaganja u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, NN, br. 47/04
- Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u pokretnim objektima, NN, br. 22/96, 137/98, 153/02
- Pravilnik o pružanju usluga u seljačkom domaćinstvu, NN, br. 22/96, 47/97 25/99. i 29/00.
- Pravilnik o razvrstavanju, minimalnim uvjetima i kategorizaciji ugostiteljskih objekata, NN, br. 48/02
- Pravilnik o stručnom nadzoru u ekološkoj proizvodnji, NN, br.13/02,
- Pravilnik o sustavu ocjenjivanja sukladnosti u ekološkoj proizvodnji NN, br. 91/01,
- Pravilnik o turističkoj i ostaloj signalizaciji na cestama, NN, br. 87/02
- Pravilnik o upisniku odobrenja za pružanje turističkih usluga građana, NN, br. 62/96
- Pravilnik o upisu u Upisnik održivača sorti poljoprivrednoga bilja, NN, br. 73/01
- Pravilnik o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, NN, br. 128/02
- Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja sredstava naknade koja se plaća zbog promjene namjene poljoprivrednog zemljišta, NN, br. 22/01, 24/01 i 27/01
- Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja sredstava za kreditiranje razvitka i obnove poljoprivrede, NN, br. 85/01, 07/02, 147/02
- Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja sredstava ostvarenih od prodaje, zakupa i koncesije poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države, NN, br. 67/96 i 140/98
- Pravilnik o uvjetima i načinu upisa u upisnike ekološke proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, NN, br. 13/02,
- Pravilnik o uvjetima kojima moraju udovoljavati objekti za klanje životinja, NN, br. 20/92, 27/92, 75/93
- Pravilnik o uvjetima za oslobađanje od plaćanja doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje poljoprivrednika starijih od 65 godina,
- Pravilnik o uvjetima za postupanje s otpadom, NN, br. 123/97

- Pravilnik o veterinarsko-zdravstvenim uvjetima kojima moraju udovoljavati objekti registrirani za obradu, preradu i uskladištenje proizvoda životinjskog podrijetla na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, NN, br. 149/03
- Pravilnik o ribočuvarskoj službi, NN, br. 187/03
- Pravilnik o zaštiti gljiva, NN, br. 34/02.
- Pravilnik o porezu na dobit, NN, br. 54/01
- Pravilnik o porezu na dodanu vrijednost, NN, br. 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00 i 73/00 (pročišćeni tekst)
- Pravilnik o stočnoj hrani, NN od 1. svibnja 1998. godine,

- Uredba o javnoj raspravi u postupku donošenja prostornih planova, NN, br. 101/98
- Uredba o postupanju s opasnim otpadom, NN, br. 32/98
- Uredba o opasnim tvarima u vodama, NN, br. 78/98
- Uredba o procjeni utjecaja na okoliš, NN, br. 34/97
- Uredba vijeća 2092/91 od 24. lipnja 1991. godine,
- Uredba Vijeća Europske Komisije, NN, br. 178/2002.

- Popis ovlaštenih laboratorija, NN, br. 81/02,
- Popis pravnih osoba za provedbu postupka potvrđivanja nad ekološkom proizvodnjom, NN, br. 81/02,
- Popis nadzornih stanica za obavljanje stručnog nadzora nad ekološkom proizvodnjom, NN, br. 81/02,

- Odluka o osnovici osiguranja za obračunavanje i plaćanje doprinosa i za ostvarivanje prava iz mirovinskog osiguranja poljoprivrednika i članova njihovih kućanstava, NN, br. 25/2002,

21. PROVEDBA PUR

Radna grupa zajedno s načelnicima, pročelnicima, poglavarstvom, predsjednicima mjesnih odbora naselja, *managementom* vodećih gospodarskih tvrtki, predstavnicima obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, organizacijama civilnog društva, ravnateljem škole, i predstavnicima crkvenih organizacija i inih koji su bili zainteresirani za pokretanje održivog ruralnog razvoja, izradili su Programa ukupnog razvoja, koji je predstavljen pred nositeljima politike u lokalnoj samoupravi. Provedba PUR-a podijeljena je s akcijskim planom, koji će odrediti prioritete u izradi projekata provedbe u tri kategorije:

1. projekti koje će pokrenuti lokalna samouprava u dogovoru s poglavarstvom;
2. projekti koje će pokrenuti udruge tako što će se organiziranjem horizontalno i vertikalno povezati u partnerske odnose u FORUM udruge;
3. projekti koje će pokrenuti gospodarstvenici, tvrtke, obrti, Poljoprivredne zadruge i Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u partnerstvu s drugama i lokalnom samoupravom.

Sa svrhom što kvalitetnijeg i bržeg provođenja PUR-a osnovali su:

Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu

u partnerstvu s lokalnom samoupravom Erdut. Centar su osnovali «SLAP», udruga za kreativni razvoj, Agencija lokalne demokracije i CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering, Osijek. U okviru Centra za održivi ruralni razvoj mogu se umrežiti i druge zainteresirane udruge koje žele raditi na održivom ruralnom razvitku.

Područje djelovanja Centra vezano je za:

- jačanje ljudskih i infrastrukturnih kapaciteta
- socijalno poduzetništvo
- suradnju unutar regije
- međuregionalnu suradnju
- međunarodnu suradnju i
- stalno jačanje socijalne kohezije.

Ciljevi Centra:

1. Jačanje kapaciteta lokalne zajednice za apsorpciju fondova EU
2. Poticanje zapošljavanja na području eko-turizma i agro-poduzetništva
3. Međusektorsko, međuregionalno i međunarodno povezivanje

Moduli:

- mapiranje potreba i potencijala
- informiranje
- edukacija
- marketing
- umrežavanje i poslovno povezivanje
- mikro krediti za male poduzetnike
- izdavaštvo.

Korisnici Centra:

- lokalna samouprava
- poduzetnici
- potencijalni agro-poduzetnici
- udruge
- turističke zajednice.

Partneri u realizaciji:

- Asocijacija Agencija lokalne demokracije
- Županije, gradovi i općine
- Poduzetnički centri
- Regionalni forum udruga Slavonije
- Agencija za razvoj OSB županije
- Regionalna razvojna agencija
- Hrvatska mreža za ruralni razvoj
- Forum za ruralni razvitak
- CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinžinjerin

Općina Borovo otvorit će

Centar za kulturu, koji bi umrežavao sve kulturne, tradicionalne i športske aktivnosti.

Kako bi se što bolje pripremili i organizirali za sve kulturne, športske i ine manifestacije u okviru Općine Borovo, ali i u okviru PUR-a Mikroregije.

Općina Trpinja ponovo će aktivirati

Info-točku, centar za poduzetništvo

na postojećoj lokaciji za:

- izradu predinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza zajedno sa stručnim timovima
- organiziranje edukacije za potrebe lokalne samouprave
- informatičko obrazovanje odraslih
- radionice za ruralni razvitak
- pripreme programa za korištenje poticaja od strane Vlade RH i Županije za sadnju novih nasada voćnjaka
- pružanje potrebnih informacija za sve zainteresirane potencijalne poduzetnike na području Općine Trpinja
- koordiniranje rada s udrugama
- rad na projektima zajedno sa stručnim timovima na korištenju pretpripravnih i kohezijskih fondova EU.

U Dalju se planira otvoriti

Poduzetničko-razvojni centar,

a u kući Milutina Milankovića u Dalju

Kulturno-znanstveni centar.

21. 1. Projekti u okviru lokalne samouprave Erdut

21.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Erdut

- Izrada web stranice za Općinu Erdut.
- Izrada Pravilnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije.
- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja Mikroregije.
- Centar za održivi ruralni razvoj u Erdutu (nositelj projekta: Agencija lokalne demokracije, udruga «Slap», Osijek, te udruga «Credere», Osijek).
- Razvoj sakralnog turizma s obzirom na poznato svetište u Aljmašu (uređenje cijelog Trga, postaviti klupe, hortikulturalno urediti cijeli prostor, izgraditi pješačku stazu od trga do izlaza iz sela) i svetište Uspenja presvete Bogorodice u Dalju, poznatiji kao «Daljska vodica». Potreba za uređenjem prilaza.
- Razvoj seoskog turizma u okviru programa ruralnog razvoja.
- Sadnja vinograda i dugogodišnjih nasada voćnjaka sadnjom autohtonih vrsta voća.
- Izgradnja šetnice uz Dunav.
- Izgradnja biciklističke staze od Erdutske kule do Mišinog brda.
- Izgradnja malog igrališta za ljetne športove u 2007. godini, te ostvarivanje projekta po kojem bi Erdut postao centar za održavanje priprema i treninga športskim klubovima.
- Gospodarska zona u Bijelom Brdu i Prkosu (poljoprivredno dobro koje se nalazi na prostoru između naselja Dalja i Erduta) na ukupnoj površini od 8,9 ha.
- Stimulirati, na zemljištu na području od Aljmaša do Erduta koje po svojim svojstvima (sastavu tla i broju sunčanih dana) pogoduje podizanju vinograda, sadnju dugogodišnjih nasada vinograda i voća.
- Postavljanje table Erdutsko vinogorje na ulazu u samo vinogorje.
- Uređenje vinske ceste od Mišinog brda do Erdutske kule.
- Animiranje svih domaćinstava koja posjeduju podrume i vinograde u turističku ponudu vinskih cesta.
- Razvijanje turističke ponude Vinarije Erdut:
  - uređen stari dvorac u kojem bi se nalazili: muzej, galerija i Škola mira
  - hotel s oko 25 soba
  - objekt s kuhinjom, restoranom i dvoranama visoke kategorije – mogućnost za razvoj konferencijskog turizma.
- Rekonstrukcija niskonaponske mreže u suradnji s HEP-om.
- Uređenje nerazvrstanih cesta – lenija u atarima (naseljima i vikend-naseljima).
- Uvođenje plinske mreže u sva naselja i vikend-naselja.
- Provođenje mjera zaštite okoliša i kulturne baštine u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša; zeleni plan djelovanja Općine Erdut, ZEO Nobilis.
- Uređenje prostora Erdutske kule u svrhu turističke ponude. Sa prostorom erdutskih vinograda, gdje je smješten dvorac *Kurija Adamović – Cseh*, navedeni prostor će se povezati visećim mostom, koji će biti izgrađen preko *surduka*, a sve u svrhu kvalitetnije turističke ponude.
- Rekonstrukcija rodne kuće Milutina Milankovića u Dalju u kojoj će biti zavičajni muzej, kulturno-znanstveni centar, te informatičko-tehnološki centar. Projekt se provodi u suradnji s Ministarstvom kulture, odjel u Osijeku i Ministarstvom nauke i zaštite okoline Republike Srbije.
- Rekonstrukcija rodne kuće Božidara Maslarića s prenamjenom u vrtić.
- U planu je provedba sljedećih mikroprojekata u naseljima Općine Erdut:
  - Aljmaš - izgradnja živih jaslica

- Dalj - izgradnja rekreacijskog centra Jama
- Erdut - izrada turističkih razglednica
- Dalj Planina - uređenje starih podruma i provođenje edukacije «starih vinara»
- Bijelo Brdo - izgradnja ribarske kuće na Staroj Dravi radi proširenja turističke ponude.
- Uređenje stare srpske vjeroispovjedne škole, Ulica bana Jelačića 1. u Dalju – u vlasništvu je Općine, koju je podigao patrijarh Georgije Branković 1906. godine. Ta škola ima posebno značenje kulturno-spomeničke baštine, površine 600 m². Postoje dvije mogućnosti za njegovu prenamjenu:
  - postoji inicijativa prenamijene u muzej eparhije osječko-poljske i baranjske, jednim dijelom, a u drugim prostorijama bila bi sala za predavanja, koja za sada stoji prazna i propada, ili
  - i prenamjena toga prostora u srednju školu, a postojeći objekt škole prenamijeniti u dom za umirovljenike.
- Rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva na području Općine Erdut.
- Stvaranje **branda Aljmaš- ribarsko naselje** oživljavanjem starih zanata – izrada ribarskih alata, pletenje pruča i izrada drvenih *čiklova* uz gastro ponudu ribljih specijaliteta.
- U naselju Aljmaš planira se provesti uređenje centra naselja, te cesta od ulaza naselja prema Svetištu. Projekt je za tu svrhu izrađen.
- U planu je uređenje groblja u naseljima – uređenje staza i ozelenjivanje.
- Sanacija Erdutske kule kao spomenika nulte kategorije u suradnji s Ministarstvom kulture.
- Podnesen je projekt za malu komunalnu infrastrukturu – adaptacija i sanacija pješačke staze.
- Provodi se projekt sanacije cesta u naseljima i vikend-naseljima: Erdut, Aljmaš, Dalj i Bijelo Brdo i Dalj Planina.
- Vodovodna mreža i crpilište Dalj je u rekonstrukciji, planirana je izgradnja magistralnog cjevovoda (tzv. Erdutski prsten) kojim će se sva naselja opskrbiti prerađenom vodom iz crpilišta Dalj. U Bijelom Brdu stanovnici koriste vodu iz vlastitog vodovoda izgrađenog '80-tih godina koja je zagađena prevelikom količinom sumpora, željeza, nitrata i nitrita. Do sada je izgrađeno oko 13 km vodovodne mreže. Ukupna vrijednost investicije je oko 10 milijuna kuna. Priključenje vodovoda u Bijelom Brdu na vodovod Osijeka – spojni cjevovod Sarvaš – Bijelo Brdo, investicija vrijedna oko 2,5 milijuna kuna. Započeto je prošle, a planira se završetak ove godine.
- Izgradnja glavnog opskrbnog cjevovoda Dalj-Erdut, dionica kroz naselje Dalj. Započeli su radovi izgradnje vodovoda prema Erdutu, te se ima namjera spajanje Erdutskog prstena prema Bijelom Brdu.
- Uređenje Patrijaršijskog parka (spomenik parkovne arhitekture).
- Izgradnja kanalizacijskog sustava s odvodnjom – u izradi su idejna rješenja za izgradnju kanalizacijskog sustava u svim naseljima i vikend-naseljima dokle je doveden vodovodni sustav. Investicija vrijedna cca 85 milijuna kuna.
- Izrada dokumentacije i izgradnja/nabava hladnjače za neškodljivo zbrinjavanje uginulih životinja. Postoji plan izgradnje *Kafilerije* u Markušici.
- Nabava i postavljanje kontejnera za razvrstavanje kućnog smeća (Zeleni otoci) i kanta za smeće za domaćinstva.
- Izrada projekta za reciklažu otpada. Planira se provesti uređenje deponije Studenac i izgraditi reciklažno dvorište. U planu je sanacija deponije u Erdutu; do svibnja 2007. godine sanirane su dvije deponije.

- Sa Županijom i Hrvatskim vodama provodi se projekt uređenja kanala III. i IV. reda. Projekt je započeo prošle godine, a namjerava se završiti ove godine.
- U suradnji s Općinom Bač, Općina Erdut planira stvoriti zajednički radio; radijski program bi se održavao na dva jezika, postoji mogućnost povezivanja turističkih zajednica tih dviju općina.
- Novoosnovana Udruga korisnika bežičnih sustava i Interneta *Dalj Wireless* koji djeluju na području Dalja rade na povezivanju svih naselja Općine putem interneta.
- Udruživanje Općine Erdut i okolnih općina radi prikupljanja financijskih sredstava za financiranje projekta tretiranja komaraca na području koje obuhvaćaju općine.
- U narednih 10 godina planira se provesti pročišćavanje korita Stare Drave.
- Izgradnja luke u Aljmašu.
- Program održavanja oko 20% napuštenih kuća u kojima nitko ne živi, ili u njih dolaze povremeno, kao i problem kuća u kojima živi staračko stanovništvo bez značajnih prihoda, pa se kuće i okućnice ne održavaju.
- Izrada *cost benefit* analize za izgradnju robnog terminala kod prijelaza Bogojevo (usmjeravanje tereta s kamiona na kontejnere i željeznicu, na čvorište Vinkovci i Vrpolje).
- Izrada preinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza za kapitalna ulaganja Općine Erdut.
- Prihvatiti *Program obrazovanja dužnosnika, vijećnika i službenika lokalnih samouprava* u okviru projekta ADUT.

JPP Općine Erdut s potencijalnim investitorima:

- Centar za održivi ruralni razvoj u Općini Erdutu pokrenuti u okviru programa JPP.
- U okviru gospodarske zone u Bijelom Brdu i Prkosu na površini od 8,9 ha pokrenuti razvoj poduzetništva programom JPP.
- Kulturnu baštinu općine Erdut pomoću programa JPP staviti u funkciju ruralnog razvoja.
- JPP Projekt rekonstrukcije rodne kuće Milutina Milankovića u Dalju s namjerom otvaranja zavičajnog muzeja, kulturno-znanstvenog centra, te informatičko-tehnološkog centra.
- Pokrenuti projekt sanacije Erdutske kule kao spomenika nulte kategorije u suradnji s Ministarstvom kulture, u okviru JPP i razvoja turizma.
- Programom JPP urediti staru srpsku vjeroispovjednu školu, Ulica bana Jelačića 1. u Dalju – zgrada u vlasništvu Općine, koju je podigao patrijarh Georgije Branković 1906. godine. Ta škola ima posebno značenje kulturno-spomeničke baštine, površine 600 m² Želi se prenamijeniti u muzej eparhije osječko-poljske i baranjske, jednim dijelom, a u drugim prostorijama bila bi sala za predavanja ili u objekt srednje škole. Za sada stoji prazna i propada.
- Projekt za reciklažu otpada pokrenuti JPP.
- Projekt partnerske suradnje i umrežavanja lokalne samouprave s NVO, poduzetnicima i osobama zainteresiranim za sudjelovanje u razvoju.
- Otvaranje partnerske suradnje za izradu *cost benefit* analize izgradnje robnog terminala kod graničnog prijelaza Bogojevo (usmjeravanje tereta s kamiona na kontejnere i željeznicu, na čvorište Vinkovci i Vrpolje).

21.2. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Borovo

21.2.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Borovo

- Izrada Pravilnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije.
- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja Mikroregije .
- Edukacija i osposobljavanje kadrova obiteljskih gospodarstava koji se žele uključiti u organizirani partnerski odnos proizvodnje i turističke ponude (*clusteri* i poljoprivredne zadruge).
- Poticanje i razvoj malog i srednjeg poduzetništva:
  - kompletirati s potrebnom infrastrukturom gospodarsku zonu ukupne površine oko 12 ha i ući u uređenje druge gospodarske zone s JLS Trpinja;
  - financijski i informacijski podržati poduzetnički centar na razini Mikroregije radi kontakta s poduzetnicima i povezivanja u poduzetničku info – točku.
- Razvoj poljoprivrede i stočarstva u duhu partnerske suradnje i udruživanja u *cluster* i poljoprivredne zadruge i to za:
  - uzgoj povrća u staklenicima
  - sadnju aromatičnog bilja i
  - otvaranje farmi mliječnih krava, svinja i peradi.
- Razvoj prerađivačkih kapaciteta:
  - izgradnja sušare za aromatično bilje
  - izgradnja mini plastenika za povrće
  - izgradnja ribnjaka
  - izgradnja mini mljekara.
- Razvoj turizma i ugostiteljstva:
  - izgradnja hotela u centru Borova
  - izgradnja šetnice uz Dravu i Dunav
  - izgradnja ugostiteljskih objekata uz šetnicu
  - izgradnja biciklističke staze uz Dravu i Dunav
  - izgraditi izletišta na Dunavu zvan Poretak s kompletnim sadržajem: kupalište, prostor za rekreaciju, zimovnik za brodice i čamce i dr.
  - razvoj vjerskog turizma u partnerstvu s Općinom Erdut – pravoslavni manastir u Dalj Planini Uspenja presvete Bogorodice
  - razvoj seoskog turizma u obiteljskim gospodarstvima
  - ponuda etno vrijednosti, etno kuća sa mlinom starim 150 godina i zaštićeni prostor arheološkog lokaliteta *Gradac*
  - izrada panoa s planom znamenitosti i kulturne baštine ispred općinske zgrade
- Ulaganje u kapitalne investicije radi razvoja gospodarstva:
  - investicije u infrastrukturu za završetak drugog dijela gospodarske zone
  - izgradnja ceste do druge poduzetničke zone koja je planirana u partnerstvu s Općinom Trpinja
  - investicije u izgradnju zajedničke gospodarske zone s Općinom Trpinja
  - izgradnja javne rasvjete u vikend-naselju Savulja, Borovo
  - uređenje preostalih 5 % sporednih cesta
  - izgradnja kanalizacijske mreže i mreže odvodnje
  - rekonstrukcija pločnika i izgradnja na pojedinim mjestima
- U privatnim obiteljskim kućama motivirati ljude za preorijentaciju na turističku djelatnost kreditnim linijama; oko 40 OPG-a mogu se odmah uključiti u razvojni program Općine. (Županija stimulira otvaranje privatnih turističkih odredišta, Općina će subvencionirati kamate 3-4 %).

- Stimulirati gastro ponudu u OPG-ima.
- Izgradnja kulturnog centra za društvena događanja koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti čiji su radovi u tijeku
- Izgraditi prilaze do lovačkog doma i arheološkog nalazišta Gradac.
- Radi razvijanja turističke ponude otvoriti školu jahanja i sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora.
- Angažirati stručnjake, arheologe koji bi vršili iskapanja arheološkog nalazišta Gradac.
- Izvršiti učvršćivanje obale Dunava zbog velike aktivnosti vode Dunava koja narušava obalu. Kako je najveći vodostaj Dunava 720 m, planira se sagraditi *obalo utvrda* i nasipanje obale na 820 m. U zadnjih 20-ak godina 15-17 metara obale je nestalo djelovanjem Dunava.
- Sagraditi mostić za trim stazu i jedan veći most.
- Zajedno s udrugama i poduzetnicima staviti u funkciju razvoja turizma: prirodna bogatstva vezana za Dunav, 194 ha pašnjaka od kojih je ¼ površine predviđena za športsko rekreacijsko izletišta Poretak na kojem se planiraju sadržaji: zimovnik, šetnica i kupalište, trim staza, ponuda uslužnih djelatnosti sa ribnjakom (bogatstvo šuma, različitih vrsta ptica i riba), vožnja turista čamcem i dr.
- Poraditi na umrežavanju udruga na programu razvoja turizma kao što su lovačko i ribolovno društvo, Udruga ukrasnih životinja «Feniks».
- Kulturno-umjetničke manifestacije, sve manifestacije različitih sadržaja (koje privuku 5 – 6 tisuća turista) staviti u funkciju turističke ponude i razvoja.
- Uređenje kuća tradicionalnog graditeljstva u svrhu razvoja turizma.
- Izrada predinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza za planirana kapitalna infrastrukturna ulaganja.
- Prihvatiti *Program obrazovanja dužnosnika, vijećnika i službenika lokalnih samouprava* u okviru projekta ADUT.

Javno privatno partnerstvo Općine Borovo s potencijalnim investitorima:

- Partnerstvo s Općinom Trpinja u pogledu izgradnje gospodarske zone na površini 43 ha. U tu svrhu je potrebno izgraditi i cestu do gospodarske zone.
- Partnerstvo s američkom tvrtkom koja želi izgraditi tri tvornice etanola, projektu doprinosi prostorni položaj Općine Borovo (potencijal: Dunav, željeznica i cesta).
- Partnerstvo s VUPIK-om u pogledu izgradnje benzinske crpke i trgovine.
- Gradnju hotela s oko 30 soba s restoranom u centru Borova - lokacija je za tu namjenu određena.
- Razvoj turističke djelatnosti: ribolovstvo, lovstvo na nisku divljač, ugostiteljska ponuda, izletišta, zimovnik i drugo na prostoru područja dunavskih ada u državnom vlasništvu s djelomično uredenom pješčanom plažom površine oko 47 ha i izgrađenim sojenicama umrežavanjem i partnerskom suradnjom lokalne zajednice, udruga i potencijalnih investitora.
- Uređenje športsko-rekreacijskog prostora na obali Dunava.
- Organiziranje turističko-ugostiteljske ponude s kvalitetnim sadržajem i razvoj ruralnog turizma na prostoru arheološkog nalazišta Gradac.
- Izgradnja ribnjaka na kojem bi se obavljao športski ribolov.
- Odvoz kućnog otpada kako bi se izbjeglo stvaranje divljih deponija.
- Izgradnja kulturnog centra za društvena događanja koji bi umrežavao sve kulturne, tradicijske i športske aktivnosti čiji su radovi u tijeku.
- Radi razvijanja turističke ponude otvoriti školu jahanja i sagraditi konjičku stazu, te provesti vanjsko uređenje prostora u JPP.

- JPP s udrugama, poduzetnicima i pravnim osobama koje se žele uključiti u ruralni razvoj.

21.3. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Markušica

21.3.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Markušica

- Izrada Pravilnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije.
- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske.
- Izgradnja infrastrukture u tri gospodarske zone i to: u naselju Markušica dvije gospodarske zone od 6 ha i 5,65 ha i naselju Gaboš oko 5 ha.
- Izgradnja Kafilerije. Građevinsko područje gospodarske zone Kaliferija planirano je u blizini građevinskog područja naselja Markušica kč. br. 1251 k.o. Markušica, ukupne površine 5,65ha, a namijenjeno je isključivo za potrebe gradnje kaliferije.²¹⁶ Zapošljavali bi oko 70 ljudi. Investicija vrijedna cca 25 milijuna eura. Provodile bi se sljedeće aktivnosti:
  - prikupljanje klaoničkog otpada i uginulih domaćih životinja s područja pet županija,
  - ekološko zbrinjavanje ovih otpada u pogonu kafilerije (termička obrada)
  - proizvodnja koštanog brašna
  - proizvodnja hrane za pse
  - lumbrikultura (uzgajanje glista) i proizvodnja humusa.
- Poticanje razvoja poduzetničkih aktivnosti u gospodarskoj zoni naselja Gaboš na površini od oko 5 ha uz pripadajuću infrastrukturu, na kojoj bi se odvijale aktivnosti skladištenja, prerade žitarica i proizvodnje stočne hrane.
- Gradnja silosa kapaciteta 800 vagona u okviru gospodarske zone u naselju Markušica, te izgradnja skladišta i sušare.
- Provođenje edukacija za:
  - stočarstvo
  - pokretanje poduzetničkih pothvata i
  - ekološku poljoprivrednu proizvodnju.
- Udruživanje proizvođača poljoprivredne proizvodnje u zadruge i *cluster*.
- Program razvoja lovnog turizma (postoji pet otvorenih lovišta).
- Javnu rasvjetu treba obnoviti u Markušici, Gabošu i Ostrovo.
- Izgradnja ceste u naselju Karadžičevo, sanacija ceste u naselju Ostrovo, u naselju Podrinje sanirati i izgraditi cestu do mjesnog nogometnog igrališta, u naselju Gaboš izgraditi cestu do veterinarske stanice dužine oko 200 m.
- Sanacija i/ili izgradnja pločnika u svim naseljima.
- Obnova lokalnog vodovoda i izgradnja vodovodne mreže u naselju Karadžičevo; u izradi je projektna dokumentacija za priključenje lokalnih vodovodnih mreža Općine na regionalni vodovod.
- Izgradnja kanalizacijske mreže u svim naseljima Općine.
- Obnova područne škole u Ostrovo koju pohađa 25-ero djece jer je u lošem stanju.

²¹⁶ Prostorni plan uređenja općine Markušica, Osijek, prosinac 2005. godine, str. 70

- Sanacija divljih odlagališta koja su registrirana, nisu uređena i predmet su sanacije od Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost i to: 30% Markušica, a 70% fond.
- Sanacija divljih deponija i odlagališta otpada i u Gabošu, Ostrovu Podrinju i Kardžićevu prema istom principu kao i sanacija u naselju Markušica.
- Rješavanje problema za oko 20% napuštenih kuća u kojima nitko ne živi, ili se dolazi povremeno, kao i problem kuća u kojima živi staračko stanovništvo bez značajnih prihoda, pa se kuće i okućnice ne održavaju.
- Rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva.
- Izrada *cost benefit* analiza za kapitalne investicije.
- Prihvatiti *Program obrazovanja dužnosnika, vijećnika i službenika lokalnih samouprava* u okviru projekta ADUT.

Javno privatno partnerstvo Općine Markušica s potencijalnim investitorima:

- Partnerstvo Općine i gospodarskih subjekata u pogledu izgradnje gospodarske zone Kafilerija na površini od 6,56 ha.
- Izgradnja gospodarskih zona u blizini naselja Markušice i Gaboša ukupne površine oko 11 ha. Lokacija je za tu namjenu određena.
- Uređenje etno zbirke u naselju Ostrovo za što je izrađen projekt.
- JPP za vodovodnu mrežu i odvodnju kanalizacijskog sustava s pročišćivačem.

Partnerstvo lokalne samouprave s NVO i privatnim sektorom u svrhu gospodarskog održivog razvoja Općine.

21.4. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Negoslavci

21.4.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Negoslavci

- Izrada Pravilnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije.
- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske.
- Nužna preorijentacija s poljoprivredne proizvodnje na dohodovnije kulture koje osiguravaju veću novostvorenu vrijednost.
- Potrebna je edukacija poljoprivrednika za ratarsku i stočarsku proizvodnju.
- Izgradnja sušare, prerađivačkih kapaciteta, hladnjače za voće i povrće, mini mljekare za proizvodnju sira i namaza od sira na prostoru gospodarske zone.
- Rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva.
- Planira se izgradnja 7 farmi muznih krava - jednu farmu je izgradila PZ «Negoslavci», dvije se grade, a ostale se planiraju izgraditi. Investitori za izgradnju preostalih farmi su obiteljska poljoprivredna gospodarstva.
- Izgradnja školske športske dvorane, osigurana je lokacija i projektna dokumentacija.
- Postaviti zahtjev za istraživanje arheoloških lokaliteta u svrhu otkrivanja nasljeđa i razvoja turizma.
- Izgradnja tribine na školskom igralištu malih športova.
- Izgradnja zgrade općinske uprave s pratećim prostorijama, u fazi je izrada projektne dokumentacije.

- Izgradnja mrtvačnice na mjesnom groblju - izrađen ID-e projekt za izgradnju kapele.
- Projekt kanalizacijske mreže s pročišćivačem – za sada je stanje alarmantno zbog nivoa podzemnih voda te sabirnih jama.
- Urediti javnu rasvjetu – planirana je izgradnja betonskih stupova za javnu rasvjetu i električnu mrežu; neophodno je dislociranje voda visokog napona iz Ul. oslobođenja i Ulice Milorada Šerbića; dio radova je završen, a nastavak se predviđa realizacijom Projekta socijalno-gospodarskog oporavka upućenog Ministarstvu mora, turizma, prometa i razvitka čija je vrijednost cca 1,000.000,00 kuna,
- Osposobljavanje niskonaponske mreže – projektnu dokumentaciju izradit će HEP Vinkovci tijekom 2007. godine.
- Saniranje i izgradnja ceste D-57 Negoslavci – Vukovar jer je u lošem stanju.
- Adaptacija i dogradnja veterinarske ambulante koja je neophodna u Negoslavcima s obzirom na postojeću stočarsku proizvodnju i planiranu gradnju novih farmi mliječnih krava. Veterinarska ambulanta je postojala, ali je zbog ruševne zgrade i loših uvjeta prestala s radom 2006. godine; u vlasništvu je Veterinarske stanice Vukovar.
- Opremanje postojećih prostorija u novoj zgradi zdravstvene ambulante radi otvaranja zubne ambulante.
- Sanacija deponije Grabovo, koja je udaljena 4 km istočno od Negoslavaca; potrebna je izrada projektne dokumentacije.
- Izrada *cost benefit* analiza za kapitalne investicije.
- Prihvatiti *Program obrazovanja dužnosnika, vijećnika i službenika lokalnih samouprava* u okviru projekta ADUT.

Javno i privatno partnerstvo Općine Negoslavci s potencijalnim investitorima ulaskom u izgradnju:

- pogona na prostoru gospodarske zone:
  - sušare
  - prerađivačkih kapaciteta
  - hladnjače za voće i povrće
  - mini mljekare za proizvodnju sira i namaza od sira
- javne rasvjete (mogućnost koncesije)
- tribina na igralištu malih športova
- mrtvačnice na groblju za što je potpisan ugovor o partnerstvu - koncesija
- kanalizacijske mreže (mogućnost koncesije)
- korištenje športske dvorane
- veterinarske ambulante (mogućnost koncesije)
- sanacija deponije Grabovo te dovršetak radova na uređenju kanala III. i IV. reda ukupne dužine oko 4.000 m, čime će se ujedno i riješiti problem podzemnih voda na području Općine
- JPP s civilnim sektorom, poduzetnicima i osobama koje se žele uključiti u program održivog ruralnog razvoja.

21.5. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Šodolovci

21.5.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Šodolovci

- Izrada Pravilnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije.
- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja Mikroregije i turističku ponudu istočne Hrvatske.
- Obnova crkve i uređenje crkvenog dvorišta u naselju Koprivna – razvoj ponude sakralnog turizma.
- Izgradnja vodovodne mreže u mjestu Šodolovci, Koprivni i Paulin Dvoru. Vodovodna mreža u Paulin Dvoru bit će povezana na Vodovod Osijek preko Ernestinova. Potpisan je sporazum s Vodovodom Osijek, izrađen je glavni projekt te se ove godine kreće u njegovu izgradnju.
- Razminiranje dijela zemljišta. Veliki broj mina na poljoprivrednom zemljištu, 200 ha privatnog poljoprivrednog zemljišta pod minama; ponuditi privatnom sektoru razminiranje uz besplatno korištenje zemljišta na 40 god.
- Kanalska mreža u zapuštenom i neodržavanom stanju. Potrebno uređenje kanala III. i IV. stupnja.
- Uklanjanje divljih deponija. Investicija vrijedna 700.000,00 kuna.
- Potrebno provesti plinifikaciju u svim naseljima.
- Projekt odvodnje i izgradnje kanalizacijskog sustava u svim naseljima.
- Izrada cost benefit analiza za kapitalna ulaganja.
- Prihvatiti *Program obrazovanja dužnosnika, vijećnika i službenika lokalnih samouprava* u okviru projekta ADUT.

Javno i privatno partnerstvo Općine Šodolovci s potencijalnim investitorima se preporuča za:

- izgradnju vodovodne mreže u naseljima, dobivena građevinska dozvola za vodovodnu mrežu u Paulin Dvoru; za Koprivnu i Šodolovce nema projekta
- plinifikaciju svih sedam naselja općine Šodolovci
- izgradnju kanalizacijske mreže u svih sedam naselja općine Šodolovci
- suradnju s NVO i privatnim sektorom
- za državno zemljište pod minama ponuditi privatnom sektoru razminiranje zemljišta uz korištenje za ekološku proizvodnju i najam na 40 godina korištenja.

21.6. Projekti koji su u tijeku i koje će pokrenuti lokalna samouprava Trpinja

21.6.1. Projekti koje pokreće lokalna samouprava Trpinja

- Izrada Pravilnika o vizualnom identitetu Općine i Mikroregije.
- Uključivanje u program održivog ruralnog razvoja Mikroregije.
- Obnova i uređenje potrebne infrastrukture u svim mjestima Općine Trpinja.

- Uređenje i osposobljavanje poduzetničke zone predviđene prostornim planom za razvoj gospodarstva i to: u naselju Trpinja cca 6 ha, naselju Boboti 3,5 ha, naselju Bršadin cca 2 ha i naselju Veri cca 6 ha namjenjeno za građenje raznih sadržaju u svrhu pokretanja gospodarskih aktivnosti.
- Planirano uređenje agro-zone površine cca 200 ha na području općine Trpinja i to: u naselju Bobota 40 ha, naselju Vera 20 ha, naselju Pačetin 35 ha, naselju Bršadin 47 ha, naselju Trpinja 43 ha. Na tom prostoru planiraju se graditi: skladišta, sušare, objekti za preradu poljoprivrednih proizvoda, hladnjače, pogoni za proizvodnju bio-dizela, farme i dr.
- Pristupiti uređenju svih naselja za održivi ruralni razvoj.
- Sve prostore u okviru Općine istražiti za uređenje i prenamijenu za rekreaciju i šport
- za napušteni prostor stare ciglane s bajerima ponuditi koncesiju poduzetnicima s najboljom ponudom uređenja i osmišljavanja sadržaja,
- pristupiti uređenju biciklističkih staza za rekreaciju turista
- Uređenje i obnova društvenih domova u kojima bi se smjestili:
  - muzej
  - čitaonice
  - galerije
  - prostor za kulturno-umjetničke sadržaje
  - prostor za djelovanje udruga
- Objekte ruralne stambene arhitekture i tradicionalnog graditeljstva u dogovoru s Konzervatorskim zavodom spomeničke baštine zaštititi i namijeniti ih u kvalitetan turistički proizvod.
- Napuštene zgrade u vlasništvu Općine privesti svrsi.
- Izgradnja nove ambulante u centru sela Trpinja (prostor je određen pored Vatrogasnog doma).
- Izrada projektne dokumentacije za izgradnju kanalizacije u svim naseljima Općine.
- Izgradnja dječjeg vrtića u naselju Trpinja.
- Izgradnja zdravstvenih ambulanti u naseljima Trpinji i Boboti.
- Proširenje školskog objekta u naselju Bršadin.
- Izgradnja športskog doma u naselju Trpinja.
- U skladu s odrednicama Županije o komunalnom redu riješiti pitanje saniranja prostora i napuštenih kuća u naseljima.
- Izgradnja ljetne lenije koja su u županijskoj mreži cesta:
  - cesta Trpinja - Bobota u dužini 2,5 km
  - cesta Bršadin – Lipovača u dužini 1,7 km.
- Aktivirati Info-točku, centar za poduzetništvo u Trpinji na postojećoj lokaciji za:
  - izradu predinvesticijskih studija i *cost benefit* analiza, zajedno sa stručnim timovima
  - organiziranje edukacije za potrebe lokalne samouprave
  - informatičko obrazovanje odraslih
  - radionice za ruralni razvitak
  - pripreme programa za korištenje poticaja od strane Vlade RH i Županije za sadnju novih nasada voćnjaka
  - pružanje potrebnih informacija za sve zainteresirane potencijalne poduzetnike na području Općine Trpinja
  - koordiniranje rada s udrugama
  - rad na projektima zajedno sa stručnim timovima na korištenju pretpripravnih i kohezijskih fondova EU
- Poticaj i razvoj malog i srednjeg poduzetništva:

- na prostoru poduzetničke zone
- za preorijentaciju s klasičnih na dohodovnije kulture proizvodnje
- za sadnju nasada voćnjaka
- Povezivanje i udruživanje OPG-a u zadruge ili *cluster*
- Ulaganje u kapitalne investicije radi razvoja gospodarstva:
  - izgradnja kanalizacijske mreže s pročišćivačem
  - obnova javne rasvjete, u nekim mjestima polovično je provedena
  - rekonstrukcija nerazvrstanih cesta
  - uređenje pločnika u svim naseljima
  - izgradnja mrtvačnica u Veri Boboti, Pačetinu i Čelijama, te pristupa groblju u Ludvincima
  - uređenje kanala trećeg i četvrtog reda (kada dođe do kiše oranice su pod vodom, primjer Vera, Bobota, Ludvinci)
  - adaptacija i uređenje društvenih domova u mjestima
  - stočna groblja u Veri, Boboti i ostalim naseljima Općine urediti prema Zakon o zbrinjavanju uginulih životinja i životinjskog otpada dok se ne izgradi kafilerija u gospodarskoj zoni Markušica
  - uređenje seoskih vodovoda u mjestima, vodovodna mreža je stara i u mjestima gdje je uveden regionalni vodovod
  - uređenje uličnih kanala
- Orijeantacija na održivi ruralni razvoj s obzirom na prirodne potencijale Općine s naglaskom na:
  - lovni turizam
  - posjete kućama tradicionalnog graditeljstva
  - arheološke lokalitete
  - kulturno-umjetnička događanja, KUD
  - sakralne objekte
  - spomenike kulture
- Izgradnja poslovne zone autodrom za *cataring club* na prostoru naselja u Trpinji, vlasništvo Općine.
- Izgradnja kafilerije za uginule životinje i životinjski otpad zajedno u partnerskom odnosu s Općinama Markušica, Negoslavci, Šodolovci, Borovo i Erdut.
- U privatnoj investiciji Europa Mill d.o.o., Zagreb (kupljeno privatno zemljište) pri samom ulasku u Trpinju. U 2008. godini izgraditi će se benzinska crpka sa terminalom za kamione, praonicom, restoranom i trgovinom.
- U privatnom poduzetničkom pothvatu otvara se Biljemerkanat trgovina u centru mjesta (kupljeno zemljište u privatnom vlasništvu).
- Izrada *cost benefit* analiza za kapitalna ulaganja.
- Prihvatiti *Program obrazovanja dužnosnika, vijećnika i službenika lokalnih samouprava* u okviru projekta ADUT.

Javno i privatno partnerstvo Općine Trpinja s potencijalnim investitorima:

- Postoji vizija osnivanja komunalnog poduzeća za obavljanje poslova uređenja okoliša i zbrinjavanje otpada od strane Općina Trpinja, Borovo i Markušice (s mogućnošću priključivanja Općina Erdut i Šodolovci), te privatnog poduzeća. Taj oblik javno-privatnog partnerstva omogućavao bi davanje koncesije privatniku od strane navedenih Općina.
- Izgradnja kafilerije za Općine Trpinja, Markušica, Borovo, Šodolovci, Negoslavci i Erdut na prostoru poduzetničke zone Markušice.
- JPP za vodovodnu mrežu i odvodnju.

- JPP za poduzetničke poduhvate na području poduzetničke i agro zone.
- Državno zemljište pod minama ponuditi privatnicima za ekološku i organsku poljoprivrednu proizvodnju hrane, s tim da sami snose troškove razminiranja i ponuditi na korištenje od 40 godina bez naknade.
- Zapušteni prostor razrušene ciglane s bajerima dati na korištenje potencijalnom investitoru za razvoj rekreacijskog i ribolovnog turizma.
- Stvaranje partnerstva s NVO i privatnim sektorom u svrhu razvoja Općine.
- Za izgradnju poslovne zone autodrom za *cataring club* na prostoru naselja u Trpinji, vlasništvo Općine.
- U turističke svrhe obnoviti vojnu bolnicu *Drveni Beč*, koja je postojala na ovim prostorima za vrijeme Austro-ugarske. Općina će dati zemljište, a privatni investitor bi trebao sagraditi objekat (nekada je bolnica *Drveni beč* imala provedenu kanalizaciju i uvedenu struju).

Predstavnici lokalne samouprave Borova, Erduta, Markušice, Negoslavaca, Šodolovaca i Trpinje zatražit će službeno od Zavoda zaštite spomenika kulturne i spomeničke baštine Vinkovci i Osijek uređenje kuća tradicijskog graditeljstva radi pokretanja ruralnog razvoja Mikroregije.

22. RAZVOJNA KAMPANJA

Jedinice lokane samouprave poduzimale su do sada značajne aktivnosti za poboljšanje uvjeta života i rada svojih stanovnika.

To se prvenstveno odnosi na aktivnosti oko uređenja komunalne infrastrukture, struje, vodovoda, uređenje cesta, mrtvačnica u selima, uvođenje plinske mreže, pločnika, čišćenje divljih deponija i odvoz smeća.

U sve ove projekte bila su uključena sredstva područne i regionalne samouprave, sredstva Fonda za regionalni razvoj, sredstva Hrvatskih voda, ako je u pitanju vodovod, Hrvatska elektroprivreda za električnu energiju, Hrvatske ceste ako su rađene ceste, manjim dijelom sredstva stanovništva i jedinice lokalne samouprave.

S obzirom na nedostatna proračunska sredstva (tablica 1.) pretežno se sve svodi na financiranje socijalno ugroženog i starački nezbrinutog stanovništva i pomažući udruge koje se bave športskim i drugim aktivnostima s onoliko sredstava koliko im ostaje u proračunu.

Jedinice lokalne samouprave su radi pokretanja razvoja svojih naselja pristupile izradi Prostornog plana uređenja općina i izradi Programa ukupnog razvoja kako bi se napravila kvalitetna analiza postojećeg stanja i odredile smjernice daljnjeg razvoja.

U razvojnu kampanju uključeni su:

- načelnici, pročelnici i drugi predstavnici lokalne samouprave
- predsjednici mjesnih odbora naselja u okviru lokalne samouprave
- sve udruge s provedenom edukacijom, radi shvaćanja potrebe za međusektorskom suradnjom i partnerstva horizontalna i vertikalna
- značajniji poduzetnici koji svojim aktivnostima mogu znatno utjecati na razvoj jedinice lokalne samouprave i Mikroregije
- ravnatelji škola kako bi svoje aktivnosti s učenicima povezivali s drugim školama i udrugama i razvijali suradnju
- crkvene organizacije da u svojim edukacijskim programima uključe mlade stanovništvo i motiviraju ih na kvalitetan rad i udruživanje u udruge, a staračko stanovništvo, kako bi se organizirali u aktivnostima oko sačuvanih svojih etno vrijednosti, (obnavljanjem kućne radinosti, njegovanjem običaja i tradicije)
- velike korporacije koje imaju svoje pogone u okviru Mikroregije.

Općine Mikroregije su posebno zainteresirane za realizaciju od strane resornih ministarstava:

- uvođenje kanalizacijskog sustava odvodnjom otpadnih voda uz ugradnju pročišćivača kako bi se spasilo zagađenje rijeka Drave, Dunava, Vuke i Bobotskog kanala, rječice Osatina, ribnjaka u Negoslavcima i Šodolovcima, arteških bunara s kojih se stanovništvo snabdijeva vodom na području Mikroregije;
- uređenje vodovodnog sustava od strane Hrvatskih voda;
- obnova javne rasvjete u naseljima gdje je to potrebno od strane Hrvatske elektroprivrede;

- čišćenje kanala i vodotokova Vuke i rječice Osatina kao i kanala III. i IV. reda koja su u nadležnosti Hrvatskih voda;
- razminiranje površina pod minama 1400 ha u Šodolovcima i 19 ha površine zemljišta u Trpinji;
- obnova državnih cesta u Erdutu koje danonoćno uništavaju teretni kamioni koji dolaze i prolaze međunarodnim graničnim prijelazom Erdut – Bogojevo;
- prenamjena teretnog prijevoza na željeznički promet;
- izgradnja terminala kod graničnog prijelaza Erdut;
- obilaznica u Borovu, jer im kamioni uništavaju cestu;
- izgradnja tvornice za preradu otpada u reciklažne sirovine;
- stimulaciju Vlade RH za izradu pogona električne energije od alternativnih izvora;
- stimulaciju Vlade RH za proizvodnju bio plina od otpadnih organskih tvari iz farmi;
- istraživanje arheoloških lokaliteta na području cijele Mikroregije;
- rad na zaštiti kuća tradicionalnog graditeljstva od strane Konzervatorskog odjela županije.

U PUR-u lokalne samouprave po pitanju nove razvojne kampanje predviđa se:

- uređenje poduzetničkih zona s kompletnom infrastrukturom kako bi se omogućilo poduzetnicima otvaranje novih pogona i poduzetničkih poduhvata;
- stimuliranje potencijalnih investitora na ulaganje u nove proizvodne pogone, hladnjače, sušare, otvaranjem mogućnosti partnerstva;
- pristupiti zajedničkoj aktivnosti organiziranja turističke djelatnosti na nivou Mikroregije kako bi se postigao željeni održivi ruralni razvoj;
- izgradnja kafilerije za uginule životinje i životinjski otpad;
- organizirati i pružiti adekvatnu edukaciju stanovništva za provođenje reciklaže svih vrsta otpada, a biološki otpad pretvarati u kompost i humus (s kalifornijskim glistama) radi kvalitetne gnojide zemljišta i proizvodnje zdrave hrane, naročito u povrtlarstvu;
- edukacija stanovništva za ulazak u organsku poljoprivrednu proizvodnju;
- stimulacija stanovništva za sadnju dugogodišnjih nasada vinograda i voćnjaka;
- potaknuti partnersku suradnju s udrugama, poduzetnicima i drugim osobama u svrhu pokretanja ruralnog održivog razvoja;
- u sklopu organizacija civilnog društva poraditi na objedinjavanju malih projekata u veće kako bi bili u mogućnosti koristiti sredstva svjetskih novčarskih institucija.

Da bi se mogle provoditi započete aktivnosti i planirana razvojna kampanja u naselju Erdut otvoren je

Centar za održivi ruralni razvoj

zajedno u partnerstvu s lokalnom samoupravom Općine Erdut.

U okviru Centra djeluju AGENCIJA LOKALNE DEMOKRACIJE, udruga SLAP i udruga CREDERE, Centar za razvoj, istraživanja i reinženjering. Centar je započeo sa radom sredinom 2007. godine.

U Općini Borovo planira se otvoriti

Centar za kulturu, koji bi umrežavao sve kulturne, tradicionalne i športske aktivnosti.

U PUR-u Općina Trpinja planira aktivirati u postojećem prostoru uređen za tu namjenu
Info- točku «Centar za poduzetništvo i regionalni razvoj» u Trpinji.

U Dalju se planira otvoriti

Poduzetničko-razvojni centar,

a u kući Milutina Milankovića

Kulturno-znanstveni centar.

U okviru PUR-a predloženo je:

- povezivanje udruga na nivou Mikroregije u FORUM udruga, kako bi mogle kvalitetnije djelovati, objediniti male projekte, raditi na partnerstvu s lokalnom samoupravom, poduzetnicima i osobama koje se žele uključiti u program održivog ruralnog razvitka općine;
- ponuditi JPP s potencijalnim investitorima za gradnju proizvodnih pogona, silosa, hladnjača na području poduzetničke zone;
- raspisivanje natječaja privatnim investitorima za razminiranje državnog zemljišta, uz djelomičnu pomoć resornih ministarstava, koju bi nakon toga mogli koristiti za proizvodnju organske proizvodnje i ekološki zdrave hrane besplatno na 40 godina;
- raspisivanje natječaja za korištenje napuštenog zemljišta u vlasništvu lokalne samouprave, davanjem koncesije na duži rok najboljem ponuđaču, za rekreacijske sadržaje, razvoj turizma i održivi ruralni razvitak.

Sredstva za izradu projekata s kompletnom dokumentacijom i realizacijom projekta jednim dijelom će se izdvojiti iz jedinice lokalne i regionalne samouprave, (prema svojim financijskim mogućnostima), a jednim dijelom s udjelom resornih ministarstava i Vlade Republike Hrvatske uz korištenje sredstava pretpristupnih i kohezijskih fondova EU.²¹⁷

---

²¹⁷ Vodič kroz fondove Europske unije, pristup najvećem europskom donatoru, 11. izdanje, ECAS, 2005.

23. ZAKLJUČAK

Program ukupnog razvoja Mikroregije u okviru koje se nalaze jedinice lokalne samouprave Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci i Trpinja, predstavlja dokument koji je rađen u dogovoru s predstavnicima lokalne samouprave, mjesnih odbora, civilnog društva, gospodarstvenika, obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, škola, crkvenih, formalnih i neformalnih organizacija. Program je rađen prema propozicijama Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, Ureda za regionalni razvoj, a na osnovi dokumenata lokalne samouprave, statističkih izvještaja i biltena, stručne literature, dokumenata o regionalnom razvoju RH, dokumenata Delegacije europske komisije u RH, te praktičnih i stručnih iskustava voditelja projekata i suradnika.

U Programu su prikazane analize postojećeg stanja Mikroregije, snage, slabosti, prilike i opasnosti, a na osnovi prirodnih resursa, koji je prikazan u područnom kapitalu, bližeg i daljeg okruženja, prometne povezanosti i socijalne kohezije, predloženi su projekti koji su usklađeni Strategijom razvoja²¹⁸ prijedlozima za razvoj iz Okruglog stola Strategije razvoja²¹⁹ i Operativnim razvojnim programom²²⁰ Vukovarsko-srijemske županije, kao i Strategijom razvoja i Operativnim programom Osječko – baranjske županije.

Ovaj Program je osnova za izradu mikro i makro projekata razvoja i ostvarivanje potpore područne i regionalne samouprave, Vlade Republike Hrvatske, sa svrhom kandidiranja za korištenje sredstava donatora, svjetskih novčarskih institucija, pretpristupnih i kohezijskih fondova EU.

²¹⁸ A. Mašek i suradnici, Strategija razvoja Vukovarsko srijemske županije, Vukovar 2005. g.

²¹⁹ A. Mašek i suradnici, Okrugli stol, Strategija razvoja Vukovarsko srijemske županije, Vukovar, 2005. g.

²²⁰ Regionalni operativni program Vukovarsko-srijemske županije, Vukovar 2006. g.

24. PRIJEVOD NA ENGLLESKI JEZIK: IZVOD IZ PROGRAMA UKUPNOG RAZVOJA MIKROREGIJE BOROVO-ERDUT-MARKUŠICA-NEGOSLAVCI-ŠODOLOVCI-TRPINJA

Foreword

When accepting the making of Overall development programs for six municipalities, Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci and Trpinja, whose population is in majority of the orthodox religion, I accepted a challenge and approached to the making of the project with great enthusiasm. All these municipalities belong to the first group of priority regions. For, there have been great human sufferings here, hundreds of killed or disappeared, hundreds of homes plundered, burnt and devastated. Municipal infrastructure has been completely destroyed in certain settlements and in some settlements partially. In any case, the whole municipal infrastructure has to be restored, and somewhere even rebuilt. There are villages here which were entirely depopulated and destroyed, such as Aljmaš and Čelije, but there are also those where great battles were led, houses were destroyed, people were being killed and fled away, terrible and unforgettable crimes were being done, but also villages where people decided to stay and wait for the new times, which had to come after this Sodom and Gomorrah. Borovo, Trpinja road, Čelije and Aljmaš will remain deeply written into the history of our civilization, and finally Erdut, a place where an agreement was signed on peaceful reintegration with the vision of future with people coming back and continuing their lives. These are all living monuments of past events, but also the monuments of the present life reality with a new vision of human coexistence.

These are the places which have gone through a catharsis. Exactly for this reason, like awoken from a dream of all terrors, they will experience a metamorphosis which will bring them a happy future, because they live in a time of democracy and with the possibilities of creating their own entrepreneurial activities, which will allow them a dignified life.

It was my intention to realize the true values of the whole area I studied, so I entered all aspects of lives of the people living in these areas with maximal ambition. Aware of the situation that there will be various events and conversations, analyses according to the bottom-up system, which will point to various specificities and characteristics related to political, economic, cultural, religious, sport and other situations, I necessarily took them in account and realistically assorted everything with the goal to achieve a complex and realistic Overall development programme.

One is surely clear – each road which leads through the settlements, or the plough fields (cultivated and those under mines), vineyards, or grooves, each drive along the river Vuka, each crossing over a small bridge on the small river of Osatina, each view of Drava nad Danube rivers, provide an image of a great area of God-given beauty and various possibilities. These are surely realistic chances, that this area becomes a well-developed area of rich, happy and joyous people.

A social capital which is constantly present in all analyses and conversations, directs toward people who wish to work, and achieve wealth for them and their families through their work, who wish to be useful, organized, connected or associated, who wish to succeed in life.

Part of them emerged from the mass and became well-known and successful, such as the “Vuković Company”, that got a Gazelle award for advancing from 137th place to the high-ranking fifth place in the second year, which is a leading generator of Micro-region metamorphosis (they give funds to associations, help the young and support all cultural, religious and other affirmative activities and manifestations); or the “Protein”, a manufacturer of animal feeding stuffs and fatling breeder from Bobota, a company that proposes how other family farms could work networked with their production and also become successful.

Municipalities were studied each for themselves, and in the summary of the Overall development programme activities that should be conducted were displayed.

A next step remains to be done, to build a visual identity of the Micro-region, and then put all the summaries on a web site and thus make them computer-networked in order to be transparent and accessible to everyone who is interested in investments into these areas.

Eco-system contents – landscapes, gazebos, bird habitats, wild game, rich fish stock, Drava, Danube and marshlands, fish ponds and pools, autochthonous parts of Slavonian oak forests and other types of trees (that don't exist anymore in many parts of the world), sacral objects, cultural monuments, old and abandoned mansions of European provenance, tower in Erdut, traditional houses, archaeologically unexplored sites, the largest wine barrel in the world, having a capacity of 67 000 litres of wine which is in the function in the Erdut wine-cellar, and other attractive features – should be processed in a highly sophisticated way to a multimedia and digital form and made dynamically accessible to potential tourist visitors via high-bandwidth Internet portals.

This is an actual road to globalization networking of all the Micro-region potentials, and at the same time the best and most efficient protection against plagiarists, unkindly and inexpert communicators:

„Ako laže koza ne laže rog“

Prof. Anka Mašek, Ph.D.

Message of the author

In accordance with the economic policy of the Republic of Croatia, certain activities necessary for drafting of Development Strategy, Regional operational development programs and Overall development programmes for regional and local authorities, in order to reach a quality notion on strengths and weaknesses, possibilities and threats, and propose necessary solutions.

“Foundations of local and regional self-government have been set up in the Constitution of the Republic of Croatia in the 1990, and the Local Self-government and Regional Self-government Act (NN 33/01) which was declared in 2001. However, in the first ten years of Croatian independence and the experience with democratically organized local self-government, local and regional potentials did not develop to the full because of several factors – highly centralized system, immature democratic processes, as well as the impacts of war and occupation of parts of the country.”²²¹

The Overall development programme for local self-government units of Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci and Trpinja will represent a basis for drafting of feasibility studies and projects in order to make an organized approach towards rural development of local self-government units, whilst contributing to development of Eastern Croatia, and Republic of Croatia, respectively. The purpose of this document is to get, based on the “bottom up” analysis, a better perspective of this region’s characteristics and development problems. Based on the understanding of the possibilities of these local self-government units regarding the social capital and natural resources, quick realisation of the projects planned in the Overall development programme, as well achieving quality life standards for people who live and work in this region, are more than possible.

Each separate region has its own characteristics, ethnic and ecological values, which we tried to recognize, and then propose new development programs besides the existing ones, and put into function all these forgotten values that this municipalities has got. All newly anticipated activities request the involvement of all political and economic structures, inter-sector cross-linked with organizations and other associations of the civil sector. Only in the mutual action, besides the desire for profit, other desires can be expressed, a desire for preservation of the existing values of cultural and monumental heritage, a desire for nourishing the tradition which makes the landscapes and people who used to live here and those who live here today. There are still unexplored archaeological sites, in the area of municipalities of Borovo, Erdut, Markušica, Negoslavci, Šodolovci and Trpinja, abandoned traditional houses, which should be put to purpose and into the function of rural development of the analyzed Micro-region. A civil sector in all these municipalities is particularly engaged in preservation of its traditions, they cherish their monumental heritage, ethnic traditions are still nourished, antiques and sacral monuments kept, religious events preserved, out of which famous 300-years-old shrine *Our Lady of Sanctuary* in Aljmaš is especially significant. All these values need to be protected by new projects with the purpose of rural development in order not to vanish in the winds of various turmoil and globalization processes.²²²

---

²²¹ *Strategy and strengthening of capacities for regional development* (CARDS 2002, Programme for Croatia); *Analysis of the situation in the regional development of the Republic of Croatia*; ECORYS; Zagreb; September 24, 2004; p. 19;

²²² Thomas Friedman: *The Lexus and the Olive Tree*. 2000; p. 249;

A part of this Micro-region lies on two significant rivers, Drava and Danube, which provides special prerequisites for development of tourism and cross-border cooperation.

In order to initiate quickly and in a quality manner the projects with the purpose of rural development of the Micro-region, in the settlement of Erdut in Erdut municipality it will be opened a

Centre for sustainable rural development.

Within the Centre there will be active: a Local Democracy Agency, *Slap* association, and *Credere* association - the centre for development, research and reengineering.

Since these Micro-regions have numerous cultural clubs, cultural and sport manifestations, organized ethnic events, such as the old sports and crafts, presentation of cottage industry in the open, exhibitions and gastronomic offers, in Borovo municipality they plan to form a

Cultural Centre, which would connect all cultural, traditional and sport activities

The Overall development program is a document based on making a quality economic and sociological analysis of local self-government units. During the making process, the following documentation was used: Strategy for development of Vukovar-Srijem County²²³, Regional operative program of Vukovar-Srijem County, Strategy for development of Osijek-Baranya County, Regional operative program of Osijek-Baranya County, statistical bulletins, reports, analyses, various presentations; there was also the participation in various traditional Slavonian manifestations, doing interviews and workshops with the representatives of:

- local authorities,
- agricultural cooperatives,
- companies and crafts,
- associations,
- school principals,
- church organizations and
- other informal groups.

In direct conversations with the municipal prefects, heads of municipality office and other associates of the LSU, information were acquired on the existing situation, problems and development programs. Conversations with the entrepreneurs and craftsmen have brought up the issue of collection of debts and the problem of the state always imposing new taxes.

A small entrepreneur invests his own resources, all his estate, risks all of that, and cannot develop because the levies are very big, “various payment slips which have to be paid come all the time”. They think that working off the books is more advantageous than working as a formal craft or company.

However, in spite of that, in the settlements of Dalj and Bijelo Brdo in Erdut municipality, a very successful construction company *Vuković Company d.o.o.* with headquarters in Vukovar develops, which unites numerous small entrepreneurs/craftsmen from these areas with the purpose of joint activities. It is characteristic for accelerated growth and development. Besides this company, there are private companies in the area of agricultural production (animal

---

²²³ A. Mašek and others: *Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije*, University of J. J. Strossmayer, Faculty of Economics in Osijek; 2005;

feedingstuffs, livestock farms) like *PROTEIN* in Bobota, which offered cooperation to family farms for breeding of gilts and pigs according to modern production technology, agricultural cooperatives in all municipalities and significant cooperation of family farms with the *ŽITO* company from Osijek.

They suggest to the Government of the Republic of Croatia to introduce a legal regulation which would declare a law according to which “production materials, materials for further processing and finishing could be bought only by a registered craftsman or a registered company introducing their trade license, or a special card given, and not private persons who buy production materials in order to work off the books. By establishing order in business activities through obeying laws and regulations, the Government of the Republic of Croatia would get an organized market, content entrepreneurs, registered employees, and more funds in the budget. Working off the books is tightly connected to the so called unemployment and social fees. For, there is a registered number of unemployed, but if you are looking for a worker for any kind of a job, you cannot get one, because they aren’t really unemployed, but only registered as unemployed and getting a fee, and they actually work illegally. This problem is met in each settlement of the local self-government.

In order to change the existing situation, it is necessary to initiate several important activities:

- demand the functioning of the rule of law, de-bureaucratize certain segments of the local judiciary system in order to speed up the resolution of disputes,
- disable by regulations opening and closing of companies without a previous audit and settling all the duties, with radical penalties prescribed by law,
- within the HITRO.HR project, the registry of “unfit” entrepreneurs in Croatia should be introduced
- rigorous control of the “black markets” and underground economy
- conduct a quality check on those who are registered as unemployed in HZZ (Croatian Employment Service).

In accordance to the aforementioned remarks, in the Strategic framework for development of the Republic of Croatia there is, among other, an indication of “judiciary system reform with the following goals set”:

- a complete, lawful and efficient judiciary system,
- protection of the creditors, rule of law and obeying of contracts,
- constant improvement of judges and other judiciary occupations in knowledge of the European judiciary practice,
- coordination with the legal heritage of the EU”²²⁴

Until the justice system becomes independent, impartial and above all efficient, there cannot be any development of small and medium-sized entrepreneurship, and until then no economic development.

By organizing a legal framework and obeying legal regulations, an accelerated development of the local self-government unit can be planned.

In the Overall development program, the main characteristics, strengths and weaknesses are named, as well as a proposition for new investments based on a public and private partnership, cluster organizing, development of an entrepreneurial zone, and the construction

---

²²⁴ *Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.* a draft; Republic of Croatia - Central State Administrative Office for the Development Strategy and Coordination of the European Union Funds; in Zagreb, May 12 2006; p. 64;

of production facilities within it, which would initiate the employment, and through that the rise of the living standard of the people here.

Considering the low budget incomes (table 1, LSU in numbers), present budget resources are inadequate for initiation of any more significant activity. Each new program, each new investment has its own price for which the resources have to be found. In order to initiate the development quicker, it is recommended to invite tenders, make inter-sector connections, and create partnerships with domestic and foreign investors. "One form of partnerships are public and private funds of the venture capital which are specialized in territorial (eg. Regional venture funds), or industrial sense (eg. Ecological productions), and which are stimulated by the state for the accordance of their specialization and the public interest, investing money directly into them."²²⁵

Besides, we are aware that the development of local self-government units "can only be based on mutual striving, efforts, and joint resources of public, business and civil sector". The purpose is the joining of small, fragmented projects into one development Program. "Only the major Programs have a chance to attract the resources of European pre-accession funds and only by a coherent action it is possible to achieve visible and measurable effects in a short term"²²⁶.

It is suggested to immediately create a catalogue of all proposed projects, with a short description of the investment, for public and private partnership, to put the catalogue on a web site and to invite the funds on cooperation.

Everything will become a reality much sooner if an

Info Point – Centre for entrepreneurship in Trpinja

is activated at the existing location, where the Centre manager would work together with expert teams on organized education, networking of associations and partnership. In the Centre they would make development programmes, prepare and merge, connect and create an infrastructure for larger, regional development projects in the area of rural development. Only large programs have a chance to attract resources of international financial institutions, pre-accession and cohesion funds of the EU.

Prof. Anka Mašek, Ph.D.

---

²²⁵ Ibidem, p. 46.

²²⁶ *Okvir za ruralni razvitak. Slap*, in Osijek, 2005; p. 10;

Municipality of Borovo – summary

LSU NAME AND HEADQUARTERS	MUNICIPALITY OF BOROVO Glavna 3, 32 227 Borovo Phone: (032) 439 598 E-mail: opcina.borovo@inet.hr
LSU LAND AREA	28.13 km ²
LSU POPULATION	5360 people (according to the Municipality's dana, 5880 people)
POPULATION DENSITY	190.5 people/km ²
SETTLEMENTS IN THE LSU	Borovo
MAYOR OF THE LSU	Rado Bosić; phone: 098 496 103
BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF BOROVO	<p>BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF BOROVO</p> <p><i>Natural characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • The Municipality of Borovo consists of the settlement of Borovo with population of 5360 people according to the 2001 census. It is situated on the right bank of Danube River which is a specific area rich with Danubian aits with partially arranged sand beaches. The Danube River is a significant development factor for the whole Municipality. • Total municipality area is 28.13 km² out of which 2023 hectares is agricultural area, further divided into: plough-fields 1844 hectares, pastures 161 hectares, forest land 274 hectares, while the infertile land spreads on 516 hectares. • There are three ponds in the Municipality area: a marsh rich fish and two more ponds which are the natural fish spawning. In this area sports fishing is well developed, so the path was constructed alongside the ponds. • There is an area, so called <i>Wind rose</i> – where the air currents are intertwined, which is suitable for resting. There is a possibility of including it into the tourist offerings. • There is a natural habitat of white storks in the Municipality, with as many as 23 nests, regarding which a project called <i>White stork</i> has been initiated. • Sand exploitation fields in the east and south-east part of the municipality of Borovo. <p><i>Sociological characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Young population (up to 19 years of age) has a share of 21.25% of the total population, that is, there are 1153 of them, and year by year a number of pupils registered in the 1st grade is increasing – a significant social capital of the Municipality. • Regarding the social infrastructure, there are: <i>Borovo</i> primary school, reading room and library, <i>Zlatokosa</i> kindergarten, <i>Vukovar</i> medical centre, municipal government, registry, <i>HP-PS</i>

	<p><i>Vukovar</i> post office, local cemetery, radio-station, publishing activity, associations.</p> <ul style="list-style-type: none"> • There is an old people's home with the capacity of 20 people. • Along the main road there are specially emphasized and organized premises for the gallery of visual arts, made by academic painters, naïve painters and original painters, illuminated all night for the passers-by to see them and experience the atmosphere of the place. • Emphasized need of the population to initiate a sustainable rural development, and offerings of rural, hunting, fishing, sacral and other kinds of tourism. • According to the registrar of associations there are 13 active associations. • There is a special care of the municipality leadership for management of municipal infrastructure and management of the settlement. <p><i>Significant citizens of Borovo</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Grigorije Jezdimirović (1745 – 1822), a notable artist who painted iconostases at the end of the 18th century in Batajnica, Bačka Palanka, Šašinci, Čortanovci, and his home place Borovo • Petar Šarkić (1804 – ?), a teacher • Andreja Vuković (1812 – 1884), a civil construction engineer. He constructed some significant buildings in Belgrade, such as: <i>London</i> and <i>Balkan</i> hotels, Monopole directorate building, building of the contemporary Ethnographic museum, a series of private houses in Belgrade and Serbia. • Vasa Bulić (1827 – 1893), a physician • Konstantin Pečić (1802 – 1882), a physician. He was the forerunner of the modern social security, and a member of the Serbian medical society.²²⁷ <p><i>Significant manifestations in Borovo</i></p> <p>“The place is known for its numerous sport and social manifestations such as the <i>Borovo Days</i> which consist of: <i>International Folklore Festival, and Traditional indoor soccer tournament.</i>”²²⁸</p> <ul style="list-style-type: none"> • April 13 - Association of pensioners: Borovo pensioners day; Association of anti-fascists: memorating the Liberation day of Borovo • May 22 – Municipality day of Borovo • June 23-25 – Cultural club <i>B. Nušić</i>, 2006 – 7th <i>International Folklore Festival</i> • June – Serbian Cultural Society <i>Prosvjeta</i> – a public forum commemorating the 130-year-anniversary of Boro Stanković's birth and his work
--	---

²²⁷ Municipality of Borovo: *BOROVO 770 godina (1231.-2001.)*. in Borovo, 2001/2002, p. 13;

²²⁸ <http://www.opcina-borovo.hr/opcinaborovo.html>

	<ul style="list-style-type: none"> • June 30 – Borovo Radio, 15 years of activity (2006) • July 8-30 – <i>Sloga</i> football club - indoor soccer tournament • July 14-16 - Cultural club <i>B. Nušić</i>, 2006 – 15th international art colony • July 23-30 – <i>Sloga-Planum</i> chess club – international chess tournament • July 29 – Association of pensioners – Poetry night • August 18 – <i>Sloga</i> basketball club – Overnight basketball tournament • September 8 – Cultural club <i>B. Nušić</i> – 11th traditional international <i>Fišijada</i> • October 1 – Association of pensioners – Senior citizen’s day <p><i>Significance of the year 2001 to Borovo.</i>²²⁹</p> <ul style="list-style-type: none"> • 770 years of Borovo • 240 years since the beginning of construction of an Orthodox temple of St. Stephen the Martyr and Archdeacon • 80 years of hunting in Borovo • 75th anniversary of <i>Sloga</i> FC, Borovo • 70th anniversary of <i>Bata</i> coming to Borovo • 65th anniversary of electricity in Borovo • 50 years of Cultural club <i>Branislav Nušić</i> from Borovo • 25th anniversary of <i>Sloga</i> BC, Borovo • 20 years of pensioners’ association in Borovo • 10th anniversary of Borovo Radio <p><i>Economic characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Municipality belongs to the 1st group of priority regions. • According to the Office of State Administration, Service for Economy, 74 registered crafts were active in the Municipality of Borovo in 2006. According to the court register there were 10 companies and one cooperative; 157 registered family farms, 19 of which within the VAT system. • There are three dairy cow farms, two pig farms, two sheep farms and one poultry farm. • The first economic zone is being built, at the area of 11.83 hectares. • 50% of the economic zone has been restored with complete infrastructure and a part of it has been put to function – a mini-zone at the area of approximately 2.5 hectares – driers, silos, and two pig and dairy cow farms. • The second economic zone has been planned within the partnership with the Municipality of Trpinja at the area of 43 hectares situated between these two municipalities. • The Municipality has got a constructed road infrastructure as well as the railways. • As a part of tourist offerings, a hunting lodge with 12 beds on the
--	--

²²⁹ Municipality of Borovo: *BOROVO 770 godina (1231.-2001.)*, in Borovo, 2001/2002, p. 23;

	<p>Danube River bank is decorated.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fragmented family farms which are willing to organize themselves for the purpose of tourist offerings. • Family farms associated into an Agricultural cooperative <i>Brestove međe</i>. • Negotiations with the municipalities from Hungary, Bosnia, and Serbia, with the purpose of achieving cross-border cooperation, have already started. • Decoration of green areas is undergoing. <p>Archaeological characteristics:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Archaeological site <i>Gradac</i> from the 8th century – a field 2 kilometres away from the settlement, a large number of objects has been found, such as the pottery handles, and Celtic money from the year 762 (stored in the Museum of Vukovar). <p>Cultural-artistic and sacral contents:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specially decorated parochial centre of St. Stephen the Martyr for gathering of worshippers. • Sacral objects: <ul style="list-style-type: none"> - the church of St. Stephen the Archdeacon • Other sacral and monumental heritage: <ul style="list-style-type: none"> - An inventory of the parochial church of St. Stephen the Archdeacon - An iconostasis from the 18th century with a special artistic value - A memorial to the killed soldiers and victims of fascist terror, and the members of the <i>Sloga FC</i>, depository of the football club - A memorial to the killed soldiers and victims of fascist terror in the village - A memorial to the killed soldiers and victims of fascist terror at the school <i>B. Maslarić</i> - A memorial at the house where the first meeting of the Communist Party of Borovo was held, in 1941, at the address: <i>Željeznička ulica 26</i> - A monument in memoriam of 12 police officers killed in 1991. • Organized small game hunting associations in the areas of Danube aits. • Well-developed fishing associations – four registered fishermen. • Ethnic houses with original contents characteristic for the region they are in. • There is a gallery of visual arts in which original painters and academic painters from Borovo expose their works of art. • A very active association KUD <i>Branislav Nušić</i>, within which there is a tamburitza orchestra. • The place is known for many manifestations: <ul style="list-style-type: none"> - folklore – <i>International Folklore Festival, Poetic and</i>
--	--

	<p><i>music nights of SKUD Prosvjeta</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 12th <i>Fišijada</i> – an international manifestation - visual art manifestations – 17th <i>visual art colony</i> - sport manifestations – <i>International chess tournament, Overnight basketball tournament, Traditional indoor soccer tournament.</i> - drama group. <ul style="list-style-type: none"> • Extraordinary active association of anti-fascism soldiers of Croatia – they continue the tradition from the times of NOB (National Liberation Struggle), celebrating the memories on liberation of Borovo from fascism. • Association of pensioners <i>Zapadni srem</i> - subsidiary Borovo, is especially recognized in the domain of culture and improvement of pensioners' living conditions. • Traditional houses <p>Natural tourist features</p> <ul style="list-style-type: none"> • Danube aits • Natural resources related to the Danube, 194 hectares of pastures out of which one quarter is a winter harbour, a promenade and a bathing area, Danube aits, 150-year-old mill, dovecots (rich forests, variety of bird species etc.) • A <i>Wind rose</i> – where the air currents are intertwined, suitable for rest centres and recreation • Traditional houses • Archaeological site <i>Gradac</i> • Monumental, sacral and cultural heritage • Areas along the Danube for hunting and fishing
<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF BOROVO</p>	<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF BOROVO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making a Book of regulations on the visual identity of the LSU and the Micro-region • Involvement in sustainable rural development programme of the micro-region • Educating and training the people from family farms who want to be involved in organized partnership relationship between the production and the tourist offerings (clusters and agricultural cooperatives) • Stimulation and development of small and medium-sized enterprises: <ul style="list-style-type: none"> - to complete, with the necessary infrastructure, the economic zone of the total area of approximately 12 hectares, and to begin the construction of the second economic zone together with LSU Trpinja - financially and with information support the entrepreneurial centre on the micro-region level, in order to make contact with entrepreneurs and to connect into an enterprise info-point.

	<ul style="list-style-type: none"> • Development of agriculture and livestock farming in the spirit of partnership cooperation and connecting into clusters and agricultural cooperatives, especially for: <ul style="list-style-type: none"> - growing vegetables in greenhouses - planting of aromatic plants - opening the dairy cow, pig and poultry farms • Development of processing capacities: <ul style="list-style-type: none"> - building a driers for aromatic plants - building of small greenhouses for vegetables - building a fish pond, - building of small dairy plants • Development of tourism and catering industry: <ul style="list-style-type: none"> - building a hotel in the centre of Borovo, - constructing a promenade alongside the Danube, ○ building the catering objects along the promenade ○ building a cycle track along Drava nad Danube ○ building an excursion site near the Danube called <i>Poretak</i> with the complete infrastructure: bathing area, recreational area, winter harbour for boats etc. ○ development of religious tourism in partnership with the municipality of Erdut – an orthodox monastery in the mountain of Dalj, dedicated to the Our Lady’s Holy Ascension. ○ development of rural tourism on family farms ○ ethnic values offering – preserved area of <i>Gradac</i> ○ building a billboard with the map of sites and cultural heritage and putting it in front of the town hall. • Investing into capital investments in order to help the development of economy <ul style="list-style-type: none"> - Investments into infrastructure in order to finish the second part of the economic zone - Constructing a road to other economic zone which is planned in partnership with the municipality of Trpinja - Investments into the construction of joint economic zone with the municipality of Trpinja - Restoration of streetlight system in the municipality of Borovo, and construction of the former in the weekend settlement of Savulja - Organization of the remaining 5% of side-roads - Construction of sewage and drainage systems - Reconstruction of the gym and the kindergarten and the equipment of the kitchen area - Reconstruction of the catwalk, and the construction of the former on certain places • Motivate the people in private houses to change their orientation towards tourist activity using the credit lines (the municipality will subsidize the interest rates, 3 to 4 %) • Stimulate the gastronomic offer in family farms • Form a Culture centre which would connect all cultural, traditional and sport activities • Construct the access roads to the hunting lodge and the
--	---

	<p>archaeological site <i>Gradac</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • In order to develop a tourist offer, open a horse-riding school and build a horse-racing track, and conduct a decoration of the exterior • To engage experts, archaeologists which would conduct the excavations at the Gradac archaeological site • Reinforce the Danube river bank due to the high activity of the Danube waters which disturb the bank. Since the highest water-level of the Danube is 720 meters, it is planned to construct a river bank fortress and to build it up to 820 meters. In the last 20 years or so, 15 to 17 meters of the river bank has vanished due to Danube activities. • Construct a small bridge for a trim track, and one larger bridge. • Together with associations and entrepreneurs put into function of tourist development: natural resources related to the Danube, 194 hectares of pastures out of which one quarter is a winter harbour, a promenade and a bathing area, Danube aits, 150-year-old mill, dovecots (rich forests, variety of bird species etc.), tourist boat sails and others. • Work on connecting the associations for the programme of tourist development, such as the Hunting and fishing association, and <i>Feniks</i> association for decorative animals. • Cultural and artistic manifestations; put all manifestations of various contents (which attract 5 to 6 thousands of tourists) into the function of tourist offer and development. • Managing the traditional houses for the purpose of tourist development. • Making the pre-investment studies and Cost-benefit analyses for planned capital infrastructure investments. <p>Public and private partnership of the municipality of Borovo with the potential investors:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Partnership with the municipality of Trpinja regarding the construction of the economic zone on the area of 43 hectares. In that purpose, it is necessary to construct a road to the economic zone. • Partnership with the American company that wishes to build three ethanol factories, the project to which the spatial location of the municipality of Borovo largely contributes (a potential: the Danube, railroad, and road). • Partnership with VUPIK regarding the construction of a gas station and a supermarket. • Construction of a hotel with approximately 30 rooms with a restaurant in the centre of Borovo – a location for this is already set. • Development of tourist activities: fishing, small game hunting, catering industry offerings, excursion site, winter harbour and other on the area of the Danube aits, owned by the state, with partially arranged sand beach on the area of approximately 47
--	---

	<p>hectares and built houses on stilts, by connections and partnership cooperation between the local community, associations and potential investors.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Construction of a sport and recreational area on the Danube bank. • Construction of a Cultural centre for social events. • Organization of a tourist and catering offerings with high quality contents and the development of rural tourism in the area of <i>Gradac</i> archaeological site. • Construction of a fish pond where sport fishing activities would be done. • In a public and private partnership form a Culture centre which would connect all cultural, traditional and sport activities. • In order to develop a tourist offer, open a horse-riding school and build a horse-racing track, and conduct a decoration of the exterior, in a PPP. • PPP with associations, entrepreneurs and legal entities that wish to be involved in rural development.
--	--

Municipality of Erdut - summary

LSU NAME AND HEADQUARTERS	MUNICIPALITY OF ERDUT B.J. Jelačića 4 31 226 Dalj Phone: 031/ 590 111 Fax: 031/ 590 150 E-mail: opcinaer@inet.hr
LSU LAND AREA	157.78 km ²
LSU POPULATION	8.417
POPULATION DENSITY	53.3 people/km ²
SETTLEMENTS IN THE LSU	Erdut, Dalj, Aljmaš, Bijelo Brdo
MAYOR OF THE LSU	Jovan Jelić
BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF ERDUT	<p>BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF ERDUT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Municipality of Erdut consists of the settlements Aljmaš, Bijelo Brdo, Dalj, Daljska Planina and Erdut, with population of 8417 people according to the 2001 census. • Overall area of this municipality covers a total of 157.78 square kilometers, where agricultural land takes up 10,898 hectares and forest land 2,319 hectares. • Well-known vinegrowing area with 550 hectares of planted vineyards. • Geothermal and sulphur water source in Aljmaš and Erdut (insufficiently researched till now). • Church of <i>Our Lady of Sanctuary</i> in Aljmaš, a famous 300-years-old pilgrimage site.

- Significant cultural heritage in Erdut Municipality are *Medieval Erdut*, tower ruins from the late 1400s and *Kurija Admović–Cseh* castle, dating from mid-1800s; there are also two archeological sites – two medieval necropolis tracking origins in so-called Bijelo Brdo culture, birth house of Milutin Milanković, patriarchal court and patriarchal park. St. Nicholas church in Bijelo Brdo was built in 1764, and it is declared a cultural heritage.
- Water source by the chapel *Lady by the Lime-tree* in Aljmaš
- Drinking water source in Dalj Mountain by the monastery of *Our Lady's Holy Ascension*, better known as *Dalj water*. The water reserves here are not large; therefore this source is used only by a local spa.
- There are some mineral reserves, such as brick clay (near Bijelo Brdo) and construction sand.
- A bird habitat at the old Drava and the marshes at the foot of the Bijelo Brdo gardens, further continued by Kopački rit.

Sociological characteristics:

- Emphasized age structure of the population.
- No young experts; highly educated personnel goes to larger settlements because of the employment and creation of their existence.
- Lack of initiative for starting their own enterprise venture, as well as starting new modern forms of agricultural production.
- Aversion towards creation of partnerships, connecting and networking.
- Care for pre-school children (a kindergarten in Bijelo Brdo was opened in June 2007), existing kindergarten in Dalj.
- Secondary agricultural school in Dalj in its educational programme supports sustainable rural development.
- There are initiatives for opening a museum, a gallery and reading rooms.
- Nurturing the tradition, monumental, cultural and sacral heritage.
- Significant and well-known religious events, pilgrimages to the *Our Lady of Sanctuary* in Aljmaš.
- Other sanctuaries are being gradually renewed, such as the monastery of *Our Lady's Holy Ascension* in Dalj Mountain, better known as *Dalj water*.
- According to the registrar of associations there are 47 associations.
- Associations are active in creation of a tourist product.

Economic characteristics:

- Municipality belongs to the 1st group of priority regions.
- Water – rivers Danube and Drava flow through the edge of the municipality, property of which are 36 kilometers of Danube's bank and 13 kilometers of Drava's bank, which enables:

	<ul style="list-style-type: none"> - development of fishing tourism - development based on river waterways • Mountainous land suitable for planting vineyard and the development of wine production (famous Erdut wines) and wine cellars. • Quality soil suitable for the development of farming, planting of long-standing vineyards and orchards. • High school in Dalj as the regional vocational agriculture school with a vision of <i>agricultural entrepreneurship</i>. • An economic zone in Bijelo Brdo and Prkos (a farm situated between the settlements of Dalj and Erdut) with a total area of 8.9 hectares. • According to business registry, there are 88 active businesses, and according to court registry 10 companies and 1 cooperative. • In Erdut Municipality there are 412 registered agricultural family businesses – 58 in Erdut, 26 in Aljmaš, 192 in Dalj, 136 in Bijelo Brdo. <p>Archaeological characteristics:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In Erdut Municipality there are total of 8 individually preserved civic and sacral buildings, 12 archeological sites, 2 ethnological buildings and numerous monuments tied to workers’ movement and the World War 2. • Significant cultural heritage in Erdut Municipality are <i>Medieval Erdut</i>, tower ruins from the late 1400s and <i>Kurija Admović–Cseh</i> castle, dating from mid-1800s; there are also two archeological sites – two medieval necropolis tracking origins in so-called Bijelo Brdo culture, birth house of Milutin Milanković, patriarchal court and patriarchal park with area of 161.22 hectares. St. Nicholas church in Bijelo Brdo was built in 1764, and it is declared a cultural heritage. <p>Cultural-artistic and sacral contents:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A well-known Mariana shrine <i>Our Lady of Sanctuary</i> in Aljmaš, founded over 300 years ago, visited annually by more than 100,000 pilgrims. There is a newly built church in Aljmaš, since the old one was torn down during the Independence War. • Traditional houses. • In Erdut municipality, with 4 villages, there are seven churches: <ul style="list-style-type: none"> - Church of <i>Our Lady of Sanctuary</i> in Aljmaš, - Church of <i>St. Nicholas</i> in Bijelo Brdo, - Cathedral church of <i>St. Dimitri</i> in Dalj, - Catholic church of <i>St. Joseph</i> in Dalj - Catholic church of <i>St. King Stephen</i> in Dalj Mountain, - <i>All Saints</i> church in Erdut and - Orthodox church of <i>Holy Archangel Gabriel</i> in Erdut - Patriarchal court – summer residence of Serbian
--	--

	<p style="text-align: center;">patriarchs in Dalj, - Monastery of <i>Our Lady's Holy Ascension</i> in Dalj Mountain.</p> <p><i>Development of tourist offer:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • In cooperation with the Municipality of Erdut Tourist office, the municipality has conducted a programme of tourist signalization. • Currently there is a process undergoing of arrangement of Erdut tower which is under the protection of the Conservatory Institute for Protection of Cultural Monuments. • A Centre for sustainable rural development has been opened in Erdut (project carried out by Local Democracy Agency, <i>Slap</i> association from Osijek, and <i>Credere</i> association from Osijek). Within the Centre for rural development, an education for tourist guides will be organized, as well as inter-sector connections, partnerships, and networking with the purpose of creating a complete tourist offer. • <i>IPK Erdutska vinarija, d.o.o.</i> from Erdut enters the new programme of sustainable rural development in order to create a tourist product by: <ul style="list-style-type: none"> - renovation of Kurija Admović – Cseh castle, as well as the premises inside for a museum, a gallery and a school for peace, - adaptation of the existing management building into a four stars hotel with 25 rooms, - arrangement of a building for a high category conference tourism, with its own restaurant. • Old hospital building, currently owned by Saponija d.d. Osijek will be adapted by 2008 for education and recreation of employees, with a pretension of including it into a tourist offer. • Within the Municipality, there is an Association of winemakers whose goal is to develop wine roads which would expand the tourist offer of the Erdut municipality. • Municipality is active in protection of monumental, cultural and sacral heritage with the purpose of creating a complete tourist product. • Construction of a cycle track along the Danube. • Within the activities of hunting and fishing associations, a tourist offer programme is being developed. • Traditional houses with their economic contents and traditions will be put into function of tourist development, according to the ODP. • Management of the complete infrastructure (electricity, water, sewage, telephone network, side roads, and gas network) is currently undergoing in the municipalities, settlements and weekend cottage settlements, with the purpose of enabling a higher quality life for the inhabitants, and creating conditions for tourist development and sustainable development of the Erdut municipality.
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Associations and local self-government are acting to arrange the derelict, and at the same time protected natural areas within the Municipality; significant landscape in Erdut and park architecture monument in Dalj (patriarchal park). Total area of these monuments is 161.22 hectares. • With the purpose of tourist development, considering the first group of priority regions, within the Centre for rural development, in partnership with the local self-government, non-governmental organizations, entrepreneurs and people particularly interested in rural development, they are preparing an education for making projects for application to the world financial institutions, donators, and preaccession and cohesion funds of the EU. • Within the ODP, a workshop has been conducted with the associations, local self-government, representatives of family farms and people particularly interested in rural development. During the selection of ideas, specific propositions were made to make projects for tourist offer and sustainable rural development (propositions of the workshop participants are appended).
	<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF ERDUT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making a Book of regulations on the visual identity of the LSU and the Micro-region. • Entering the sustainable rural development programme for the Micro-region. • Rural Development Center in Erdut (project carried out by Local Democracy Agency, <i>Slap</i> association from Osijek, and <i>Credere</i> association from Osijek). • Development of sacral tourism regarding the well-known shrine in Aljmaš (renovation and decoration of the entire Square, benches, litter bins, horticultural decoration of the entire area, foot path leading from village entrance to the square) and shrine of Our Lady's Holy Ascension in Dalj, better known as <i>Dalj water</i>. Necessary to make the access road. • Development of rural tourism within the rural development programme. • Planting vineyards and long-standing orchards, by planting autochthonous fruit species. • Construction of a promenade along the Danube River. • Construction of a cycle track from Erdut Tower to <i>Mišino brdo</i>. • Construction of a small playground for summer sports in 2007, and achieving a project by which Erdut would become a centre for preparations and training of sport clubs. • Economic zones in Bijelo Brdo and Prkos (agricultural area located between Dalj and Erdut), total area of 8.9 hectares. The zone has been built and the project for applying for necessary

<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF ERDUT</p>	<p>funds is being made.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stimulate the planting of long-standing vineyards and orchards in the area between Aljmaš and Erdut where characteristics (soil composition and a number of sunny days) are favourable for it. • Setting up the sign for <i>Erdut vineyards</i> at the entrance to the vineyards area. • Construction of a wine road from <i>Mišino brdo</i> to <i>Erdut Tower</i>. Currently, this is only a dirt path. • Stimulate all households which contain wine-cellar to be involved in the tourist offer of wine roads. • development of tourist offer of the Erdutska Vinarija: <ul style="list-style-type: none"> - renovation of the old castle, with the premises inside for a museum, a gallery and a school for peace, - a hotel with approximately 25 rooms, - an object with a high category kitchen, restaurant and conference halls – possibility for development of conference tourism. • Reconstruction of low-voltage network in cooperation with HEP. • Renovation of mechanical roadways – dirt paths (in settlements and weekend cottage settlements). • Introduction of a gas network in all settlements and weekend cottage settlements. • Enforcement of environment and cultural heritage protection measures in cooperation with the Ministry of Environmental Protection; green plan of Erdut Municipality, ZEO Nobilis. • Put the Erdut Tower premises in use, and construct a wire-bridge to connect the Tower to the summer house. • Reconstruction of birth house of Milutin Milanković and reallocation into a regional museum, and informational-technological center. This project is conducted in cooperation with Ministry of Culture and Education, Osijek department, and Ministry of Science and Environmental Protection of Republic of Serbia. Value of the project is approximately € 220 000. • Reconstruction of birth house of Božidar Maslarić and reallocation into a kindergarten, for which all licenses and documentation are already prepared. • The following micro-projects are planned to conduct in the settlements of Erdut municipality: <ul style="list-style-type: none"> - building a living crèche in Aljmaš, - construction of recreational centre <i>Jama</i> in Dalj, - making tourist picture postcards of Erdut, - renovation of old wine-cellar in Dalj mountain, and conduction of education for „old winegrowers“, - building a fishermen's cottage at the Old Drava in Bijelo Brdo, in order to broaden the tourist offer. • Renovation of old Serbian religious school, 1 Ban Jelačić Street in Dalj – owned by the Municipality, founded by patriarch Georgije Branković in 1906. This school is a significant cultural
---	--

	<p>monument, with an area of 600 square meters. There are two possibilities of this object's reallocation:</p> <ul style="list-style-type: none"> - there is a wish of reallocating one of its parts into a museum of Osijek and Baranya Eparchy, and the rest of it into a congressional hall; - there is a possibility of reallocation into a high school, whereas present school would be turned into a nursing home. <ul style="list-style-type: none"> • Preserving traditional housing units in Erdut Municipality. • Creating an "Aljmaš – a fishing settlement" brand, by reviving old crafts – making of fishing tools, wattle braiding and making wooden <i>čiklovi</i>, together with an offer of gastronomic fish specialties. • In the settlement of Aljmaš it is planned to conduct a reconstruction of the village centre, and the roads from village entrance to the Sanctuary. Project has already been made. • Reconstruction of cemeteries in the settlements are also planned – managing the foot paths and introducing greenery. • Recovery of Erdut Tower as a Zero-Category monument in cooperation with the Ministry of Culture • A small infrastructural project is submitted – adaptation and renovation of foot paths. • A project of road recovery in the settlements and weekend cottage settlements of Erdut, Dalj and Aljmaš is conducted. • Water network and well field in Dalj under reconstruction, planned construction of regional water pipeline (so-called Erdut Ring) which will supply processed water from wells in Osijek and Dalj. In Bijelo Brdo residents drink water from their private water works, which is polluted with large amounts of sulphur, iron, nitrates and nitrites. Up until today, about 13 kilometers of pipe network are finished. Total investment exceeds 10 million Kuna. Connection of Bijelo Brdo water works with Osijek water works through binding pipeline Osijek – Sarvaš – Bijelo Brdo, is an investment worth over 2.5 million Kuna. The construction started last year, and is planned to be finished by the end of this year. • Construction of main water supply pipeline Dalj – Erdut, Dalj section. Construction of the water pipeline towards Erdut and Bijelo Brdo has begun. • Renovation of patriarchy park (park architecture monument). • Construction of sewage system with drainage – concept designs of construction of sewage system with drainage in all villages of Erdut Municipality where the water supply was brought, worth over 85 million Kuna, are in the making. Pre-investment study is worth approximately 85 million kuna. • Preparing of documentation and construction/acquisition of cold storage for safe storage of dead animals, until <i>Kafilerija</i> in the economic zone of Markušica is put into function. • Acquisition and setup of classification containers for domestic waste (green areas) and household receptacles.
--	--

- Project draft for waste recycling. Renovation of “Studenac” landfill and construction of recycling yard is planned. It is also planned to recover a landfill in Erdut; two landfills recovered till May 2007.
- Together with county government and “Hrvatske vode”, renovation project of 3rd and 4th category irrigation canals is being enforced. Project was started last year, and is planned to be finished by the end of this year.
- In cooperation with the municipality of Bač, Erdut municipality plans to create a joint radio station; radio program would be broadcasted on two languages, and there is a possibility of connecting tourist offices of these two municipalities.
- Newly founded Youth association which is active in Dalj area works on connecting all settlements of the Municipality through the Internet.
- Alliance of Erdut municipality with surrounding municipalities in order to collect financial resources to finance a project of treating mosquitoes on the area which encompasses the municipalities.
- Within the next 10 years it is planned to conduct the cleaning of the Old Drava river bed.
- Building a river port in Aljmaš.
- Maintenance programme for approximately 20% of abandoned houses in which nobody lives or they come from time to time, as well as the problem of houses in which old people without substantial income live, so the houses and their courtyards are not being maintained.
- Making a Cost-benefit analysis of construction of a commercial terminal near the Bajakovo border crossing (redirection of cargo from trucks to containers and railways, towards the junction points in Vinkovci and Vrpolje).
- Making the pre-investment studies and Cost-benefit analyses for capital investments of the Erdut municipality.

Public and private partnership of the municipality of Erdut with the potential investors:

- Initiate the Centre for Rural Development in the municipality of Erdut within the framework of Public and private partnership (PPP) programme.
- Within the economic zone in Bijelo Brdo and Prkos, on the area of 8.9 hectares, initiate the development of enterprises using the PPP programme.
- Put the cultural heritage of LSU Erdut into the function of rural development, using the PPP programme.
- PPP Project for reconstructing the birth house of Milan Milanković in Dalj, with intention of opening the regional museum, and information-technological centre.
- Initiate the project of repairing the Erdut tower, as a monument

	<p>of zero category, in cooperation with the Ministry of Culture, within the framework of PPP and development of tourism.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Using the PPP programme, arrange the old Serbian religious school, 1 Ban Jelačić Street in Dalj – building owned by the Municipality, which was erected by the patriarch Georgije Branković in 1906. This school has a special significance for cultural and monumental heritage, with an area of 600 square meters. One part of the building should be redesigned into a museum for the Osijek and Baranya Eparchy, and in other part there would be a congressional hall, or the building would be redesigned into a high school object. For now, it stands empty and deteriorates. • Through the PPP initiate the Project draft for waste recycling. • Project of partnership cooperation and networking of local self-government with non-governmental organizations, entrepreneurs and people interested for participation in development. • Opening a partnership cooperation for making a Cost-benefit analysis of construction of a commercial terminal near the Bogojevo border crossing (redirection of cargo from trucks to containers and railways, towards the junction points in Vinkovci and Vrpolje)
--	---

Municipality of Markušica - summary

LSU NAME AND HEADQUARTERS	MUNICIPALITY OF MARKUŠICA V.S. Karadžića 3 32213 Markušica Phone: 032/ 563 921 Fax: 032/ 563 377 E-mail: opcina-markusica@vk.htnet.hr
LSU LAND AREA	73.45 km ²
LSU POPULATION	3053 people
POPULATION DENSITY	41.7 people/km ²
SETTLEMENTS IN THE LSU	Markušica, Ostrovo, Karadžičevo, Podrinje and Gaboš
MAYOR OF THE LSU	Budimir Drača
BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF MARKUŠICA	<p>BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF MARKUŠICA</p> <p><i>Natural characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Municipality of Markušica consists of the settlements of Gaboš, Karadžičevo, Markušica, Ostrovo and Podrinje in which there were 3053 people according to the 2001 census. It is situated along the right bank of river Vuka, in the micro-region of Vinkovci-Vukovar loess plateau in East-Croatian basin, 25km to the west from the town of Vukovar.

- The municipality of Markušica is surrounded by two large towns, Vinkovci and Osijek, to which the residents of this municipality have always been gravitating.
- Total municipality area is 73.45 km², out of which agricultural land spreads over 6,469.44 hectares, forest land 331.03, whilst infertile land spreads over 530.14 hectares.
- Rivers Vuka and Vučica flow through all of the settlements in this municipality, whilst Vuka also determines the northern border of the municipality.
- Mineral resources – the area of this municipality sits on layers of quaternary loess, which is the basic resource for production of brick products.
- Geothermal source in the vicinity of economic zone *Kafilerija*, with water temperature of 80 degrees Celsius.
- Protected natural heritage:
  - Protected countryside of Vuka, with land area of 106.99 hectares

Sociological characteristics:

- The majority of population, 53.78% of residents is older than 60 years.
- The number of enrolled first graders is getting smaller each year.
- Low level of education among people, together with that a low level of social capital.
- Lack of young experts.
- There is one primary school in Markušica and two branch schools in Gaboš and Ostrovo, which are in bad condition because the buildings, furniture and equipment are outdated.
- Pre-school education is conducted within the primary school in accordance with the pre-school education programme.
- There are 10 registered citizen groups (according to the Group registry).

Economic characteristics:

- Municipality belongs to the 1st group of priority regions.
- The main branch of industry among the population is farming of classic agricultural cropping.
- Distinctively agricultural area with emphasis on animal husbandry.
- According to the Office of State Administration, Service for Economy, 14 registered crafts are active in the Municipality of Markušica in 2006, 9 companies (according to the court registry) and 4 agricultural cooperatives (according to the municipal data).
- Planned area for economic zones in settlements of Gaboš and Markušica, and for the economic zone *Kafilerija* near the settlement of Markušica, where it is necessary to set infrastructure on the area of approx. 18 hectares.

- There are 369 family farms in the municipality, whose basic activities are milk production and fatling breeding. 39 family farms are included in the VAT system, namely 9 in the settlement of Markušica, 5 in Karadžićevo, 15 in Ostrovo, 4 in Podrinje and 6 family farms in the settlement of Gaboš.
- There are 5 organized hunting grounds, which is a realistic precondition for development of hunting tourism.

Archaeological characteristics:

- Archaeological sites:
  - Gaboš – Mišljenovci, prehistoric archaeological site
  - Markušica – Gradina, prehistoric archaeological site
  - Ostrovo – Žankovac, ancient archaeological site
  - Ostrovo – Henrikovci, ancient archaeological site.

Cultural-artistic and sacral contents:

- Rich cultural, sacral and monumental heritage:
  - Markušica – Parochial church of Descent of Holy Spirit,
  - Gaboš – Parochial church of Birth of Our Lady,
  - Ostrovo – Parochial church of Saint John the Baptist,
  - Markušica – A memorial to Fallen Soviet Airmen; there is a memorial to Russian female pilot Evgenia Chernisheva at the local graveyard,
  - Gaboš – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror in front of the social hall,
  - Gaboš – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror at the primary school,
  - Gaboš – A memorial to Stevan Palić,
  - Markušica – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror,
  - Markušica – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror at the primary school,
  - Markušica – A memorial to Evgenia Chernisheva at the local graveyard,
  - Markušica – A memorial fountain with the memorial to Noble Kosta Rakin in the town centre,
  - Ostrovo – A memorial to SKOJ members, Vladimir Nazor street,
  - Ostrovo – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror in town centre,
  - Traditional houses.

Tourist features of the municipality of Markušica:

- Protected natural heritage:
  - protected landscape of Vuka, area of 106.99 hectares,
- A geothermal spring near the location of the economic zone, of 80 °C.
- Richness of cultural (sacral and archaeological) and monumental heritage, and protected natural heritage:

	<ul style="list-style-type: none"> - traditional houses - Markušica – Parochial church of Descent of Holy Spirit, - Gaboš – Parochial church of Birth of Our Lady, - Ostrovo – Parochial church of Saint John the Baptist, - Gaboš – Mišljenovci, prehistoric archaeological site - Markušica – Gradina, prehistoric archaeological site - Ostrovo – Žankovac, ancient archaeological site - Ostrovo – Henrikovci, ancient archaeological site. - Markušica – A memorial to Fallen Soviet Airmen; there is a memorial to Russian female pilot Evgenia Chernisheva at the local graveyard, - Gaboš – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror in front of the social hall, - Gaboš – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror at the primary school, - Gaboš – A memorial to Stevan Palić, - Markušica – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror, - Markušica – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror at the primary school, - Markušica – A memorial to Evgenia Chernisheva at the local graveyard, - Markušica – A memorial fountain with the memorial to Noble Kosta Rakin in the town centre, - Ostrovo – A memorial to SKOJ members, Vladimir Nazor street, - Ostrovo – A memorial to fallen soldiers and victims of fascist terror in town centre - protected environment of Vuka, area of 106.99 hectares <ul style="list-style-type: none"> • Existence of realistic prerequisites for development of rural, hunting and fishing tourism, because there are five organized hunting grounds, which are already well known to the foreigners. • Good traffic connections.
<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF MARKUŠICA</p>	<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF MARKUŠICA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making a Book of regulations on the visual identity of the LSU and the Micro-region. • Involvement in sustainable rural development programme of the Micro-region and involvement into tourist offer in Eastern Croatia. • Building of infrastructure in three economic zones: two zones in Markušica with area of 6 hectares and 5.65 hectares, respectively, and one in Gaboš with area of approx. 5 hectares. • Construction of <i>Kafilerija</i> – the construction area of

	<p>economic zone <i>Kafilerija</i> is situated near the construction area of settlement of Markušica, house number 1251 in the cadastre of Markušica, with total area of 5.65 hectares, and is assigned strictly for construction of <i>Kafilerija</i>.²³⁰ There would be 70 new jobs. The total investment value is approx. 25 million euros. These activities are to be conducted within the zone:</p> <ul style="list-style-type: none"> - collecting of shamble waste and dead domestic animals within the five-county area, - ecological waste management within the knackery plant (thermal processing), - production of bone meal, - production of dog food, - lumbriculture (worm breeding) and hummus production. <ul style="list-style-type: none"> • Promotion of development of entrepreneurial activities within the economic zone in Gaboš on the area of approx. 5 hectares with related infrastructure, suitable for activities of storage, grain processing and production of cattle food. • Construction of silo, with a capacity of 800 wagons within the economic zone in Markušica, together with the construction of a warehouse and driers. • Enforcement of education in areas of:<ul style="list-style-type: none"> ○ Animal husbandry, ○ Starting of entrepreneurial ventures ○ Ecologic agricultural production. • Merging of agricultural manufacturers into cooperatives and/or clusters. • Development programme for hunting tourism (there are five existing open hunting grounds). • Streetlights in Markušica, Gaboš and Ostrovo should be renewed. • Road construction in the settlement of Karadžičevo, improvement of the road in the settlement of Ostrovo, improve and construct the road to the local football ground in the settlement of Podrinje, construct 200 meters of road to the veterinary station in the settlement of Gaboš, • Improvement and/or construction of pavements in all the settlements, • Renewal of the local water supply system and construction of the water supply network in the settlement of Karadžičevo; project documentation for connecting the municipality's local water supply networks to the regional water supply system is currently under development, • Construction of sewage systems in all settlements of the municipality, • Restoration of subsidiary elementary school in Ostrovo, attended by 25 children, because it is in a bad condition, • Management of illegal landfills which have been registered,
--	---

²³⁰ Regional physical plan for the municipality of Markušica. in Osijek, December 2005, p.70;

	<p>not organized, and are under improvement by the Fund for Environmental Protection and Energy Efficiency, in the following shares: 30% Markušica, 70% the Fund.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Management of illegal landfills in Gaboš, Ostrovo, Podrinje and Karadžićevo according to the same principle as in the settlement of Markušica, • Dealing with the problem of approximately 20% of abandoned houses in which nobody lives or they come from time to time, as well as the problem of houses in which old people without substantial income live, so the houses and their courtyards are not being maintained, • Work on preservation and conservation of traditional houses, • Making a Cost-benefit analysis for capital investments; <p>Public and private partnership of the municipality of Markušica with the potential investors:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Partnership between the municipality and economical subjects in the area of construction of economic zone <i>Kafilerija</i>, on the area of 6.56 hectares. • Construction of economic zones in Markušica and Gaboš, with a total area of approx. 11 hectares. The location for this purpose has already been approved. • Arrangement of ethno-collection in Ostrovo, for which the project has already been made (detailed description of the project can be found in chapter 11.12) • Public and private partnership for water supply line and drainage system with a water-treatment facility. • Partnership of local self-government with NGOs and private sector with the purpose of sustainable development of the municipality.
--	---

Municipality of Negoslavci- summary

LSU NAME AND HEADQUARTERS	MUNICIPALITY OF NEGOSLAVCI Braće Nerandžić 2 32 239 Negoslavci Phone: 032/ 517 054 e-mail: opcina-negoslavci-op@vk.htnet.hr
LSU LAND AREA	21.21 km ²
LSU POPULATION	1466 people
POPULATION DENSITY	69.1 people/km ²
SETTLEMENTS IN THE LSU	Negoslavci
MAYOR OF THE LSU	Dušan Jeckov
BASIC CHARACTERISTICS OF THE	BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF NEGOSLAVCI

<p>MUNICIPALITY OF NEGOSLAVCI</p>	<p>Natural characteristics:</p> <ul style="list-style-type: none"> • The municipality of Negoslavci consists of one settlement – Negoslavci, where 1466 people live according to the 2001 census. The municipality is a part of Vukovar – Srijem County, located in the southeast part of Eastern Croatia. Within Vukovar – Srijem County, this municipality is located in its northeast part, and it is bordered by Town of Vukovar in north, the municipality of Bogdanovci in west and southwest, and by municipality of Tompojevci in southeast and east. • Total municipality area is 21.21 km², out of which 1,965.74 hectares is agricultural land, 7.12 hectares is forest land, and 147.95 hectares is infertile land. • Special natural areas – area along the Savak creek in the southern part of municipality. • Area of the <i>Dobra voda</i> fish pond, 3.1 hectares in size, owned by the Agricultural cooperative <i>Negoslavci</i>. • Surrounding area which is a swamp land and well known as a hunting area, 16.2 hectares in size. The fish pond has been given for usage and management to the Sport-fishing association <i>Dobra voda</i> from Negoslavci. It is used for sport and recreational purposes. <p>Sociological characteristics:</p> <ul style="list-style-type: none"> • According to the 2001 Census, there are 1466 people living in this municipality, presenting a 15% decrease in comparison with the 1991 Census. • Emphasized age of the population. • There is only one primary school (8-grade school) with a total of 99 students; Pre-school education is conducted within the primary school in accordance with the pre-school education programme, there are 15 children enrolled in total. • According to the Registrar of associations there are 7 active associations. <p>Economic characteristics:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Municipality belongs to the 1st group of priority regions. • Planned economic zone – farm zone, approx. 10 hectares. • Production of classic agricultural cropping in small family farms. • Economic activities in this municipality are mostly agriculture and animal husbandry. • Up until today, there are more than 300 registered family farms, out of which 22 farms are in the value added tax (VAT) system. • According to the Office of State Administration, Service for Economy, 9 registered crafts are active in the Municipality of Negoslavci in 2006, 1 company (according to the court registry) and 1 agricultural cooperative (according to the municipal data). <i>Negoslavci</i> agricultural cooperative
-----------------------------------	---

	<p>represents the backbone of development for the entire municipality.</p> <ul style="list-style-type: none"> • As a potential for sustainable rural development and development of tourism, emphasis is put on <i>Dobra voda</i> fishing ponds, with total area of 3.1 hectares, owned by <i>Negoslavci</i> agricultural cooperative, as well as the surrounding swampy area, which is a well known hunting ground that spreads over 16.2 hectares. The pond is currently given in concession to sports-fishing society <i>Dobra voda</i>, Negoslavci. It is used for sports and recreation. Fishing society conducts regular ranching and maintenance work in the pond and its environment. • There is one tourism-related object, hunters-fishermen hall located in the former railway station, with an area of approx. 150 m², which needs to be renovated and adapted. • To achieve sustainable economic development, traditional houses could be restored so they could be used for tourism purposes in accordance with the overall development programme of this micro-region. <p><i>Cultural-artistic and sacral contents:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Some local annual events could be seen as great tourist potentials, whose character attracts visitors. These events include folklore festival and indoor soccer tournament, which attract up to 300 visitors, • A new parochial hall is under construction. • Traditional houses. • Cultural heritage: <ul style="list-style-type: none"> - The church located in town centre was built in 1759. It is dedicated to Our Lady's Ascension, and it is a cultural monument, - The Graveyard chapel, dedicated to Saint John, which was built in 17th century, - Primary school building in the centre of Negoslavci is the oldest building in LSU, built in 1761 and restored in 1909, - Municipal building in Negoslavci, built in 1901, - Two group graves of 4 fallen fighters during the National Liberation Struggle, - Memorial fountain dedicated to fallen fighters and victims of fascist terror, - Mass grave of seven shot fighters in Dudik, Church of Holy Ascension, town centre - A memorial to Dušan Plećaš. <p><i>Tourist potentials of the Negoslavci area:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • valuable agricultural land, • waters, specific vegetation along the canals and swamps, • hunting game animals, • Area of the <i>Dobra voda</i> fish pond, 3.1 hectares in size, as well
--	---

	<p>as the surrounding swampy area, which presents a significant hunting area, and provides possibilities for development of recreational, hunting and fishing tourism.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Numerous traditional houses, • Gastronomic specialties which make this area recognizable. • Cultural, sacral and monumental heritage, • Cultural-artistic events, sport events and various cultural manifestations.
<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF MARKUŠICA</p>	<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF NEGOSLAVCI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making a Book of regulations on the visual identity of the LSU and the Micro-region • Involvement in sustainable rural development programme of the micro-region and involvement into tourist offer in Eastern Croatia • The necessary re-orientation of agricultural manufacturing towards more lucrative cultures which ensure larger value and profit. • It is necessary to educate farmers in the fields of agriculture and animal husbandry. • Construction of driers, processing capacities, cooling facility for fruits and vegetables, small dairy for production of cheese and cheese spread within the economic zone. • Preservation and conservation of traditional houses. • There are plans for construction of seven dairy farms – one farm has already been built by <i>Negoslavci</i> agricultural cooperative, two are under construction, while others are still in process of planning. The investors in other farms are family farms. • Construction of a school gymnasium, location and project documentation have been provided, • Issue a request for researching on archaeological sites with the purpose of discovering heritage and developing tourism, • Construction of stands at the “school” small sports playing field, • Construction of municipal building with accompanying objects, project documentation is in a development phase, • Construction of a mortuary within the local graveyard – concept design project for the construction of the chapel has been made, • Project for a sewage network with water treatment facility – currently the situation is alarming because of the underground water levels, and collective pits, • Manage the streetlights – planned construction of concrete posts for streetlights and electrical network; necessary dislocation of the high-voltage transmission line from the <i>Ulica oslobođenja</i> and <i>Ulica Milorada Šerbića</i> streets; works are partially over, and the continuation is planned by

	<p>realization of the Project for social and economical recovery which has been sent to the Ministry of the Sea, Tourism, Transport and Development, and value of which is approximately HRK 1 000 000.00.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Recovery of the low-voltage network – project documentation to be made by HEP Vinkovci during the year 2007, ● Improvement and construction of D-57 road, Negoslavci – Vukovar, because the former is in a bad condition, ● Adaptation and upgrade of the veterinary clinic which is necessary in Negoslavci considering the existing livestock breeding and planned construction of new dairy farms. The veterinary clinic owned by the Veterinary station of Vukovar existed earlier, but it stopped working in 2006 due to the ruinous building and poor conditions. ● Equipment of the existing facilities in the new building of the health clinic in order to open a dental clinic. ● Management of <i>Grabovo</i> landfill, situated 4 km to the east of Negoslavci, necessary making of the project documentation. ● Making Cost-benefit analyses for capital investments. <p>Public and private partnership of the municipality of Negoslavci with the potential investors:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Plants within the economic zone: <ul style="list-style-type: none"> - driers, - processing capacities, - cooling facility for fruits and vegetables, ● small dairy for production of cheese and cheese spread ● street-lights (possibility of concession), ● construction of stands in the playground, ● construction of a mortuary within the graveyard, for which a partnership contract has been signed – concession ● sewage network (possibility of concession), ● usage of the gymnasium ● veterinary clinic (possibility of concession), ● recovery of landfill <i>Grabovo</i>, together with construction of group 3 and group 4 storm drains, with a total length of approx. 4,000 meters, which will also solve the problem with ground water in the entire municipality. ● Public and private partnership with the civil sector, entrepreneurs and persons willing to involve into the programme of sustainable rural development.
--	--

Municipality of Šodolovci – summary

LSU NAME AND HEADQUARTERS	MUNICIPALITY OF ŠODOLOVCI Ive Andrića 3 31 215 Ernestinovo Phone: 031/ 296 083 Fax: 031/ 296 082 E-mail: opcina-sodolovci@os.t-com.hr
LSU LAND AREA	78,32 km ²
LSU POPULATION	1955 people
POPULATION DENSITY	25,0 people/km ²
SETTLEMENTS IN THE LSU	Šodolovci, Ada, Koprivna, Petrova Slatina, Palača, Paulin Dvor, Silaš
MAYOR OF THE LSU	Pero Kličković; mobile phone: 091 595 98 81
BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF ŠODOLOVCI	<p>BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF ŠODOLOVCI</p> <p><i>Natural characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Municipality of Šodolovci consists of the settlements of Ada, Koprivna, Palača, Paulin Dvor, Petrova Slatina, Silaš and Šodolovci in which there were 1955 people according to the 2001 census. It is a part of the wider area of Eastern Croatia, that is, a part of the natural-geographic unit of Eastern Croatia. • The total area of the LSU is 78,32 km², out of which 5,762 hectares are agricultural areas, 1,473 hectares are forest areas and 48 hectares are water areas. There are about 1,800 hectares of state-owned land in the municipality's area. Part of it was given in concession (to the former IPK-farming or its successors), and one part is under mines. About 1,400 hectares of land is under mines, state-owned, private-owned, agricultural areas, forests, parts of the fish ponds and pastures. • 45 hectares of fish ponds area (spawning, fish farming, 6 to 7 winter storages) well-known for farming and exporting of catfish, owned by <i>Vuka water community</i> (parts of the fish ponds under mines). • Soils are acidic, adequate for growing tobacco and peppers. • Considering the soil quality there is a possibility for bringing up the permanent plantations of walnuts, hazelnuts and other similar cultures. <p><i>Sociological characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Predominantly elderly population and young people leaving the municipality in their search for better existence. • There is no elementary school, but there are three subsidiary elementary schools for seven settlements of the municipality. • Approximately 20% of abandoned houses in the settlements

	<p>of Šodolovci municipality.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 8 registered associations. <p><i>Economic characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • It belongs to the 1st group of priority regions. • According to the crafts registrar, there are 9 crafts active in the municipality of Šodolovci; according to the court registrar 1 company and 2 cooperatives are active in Silaš and Šodolovci, • Existing cold-storage with the capacity of 500 m² which is privately owned but out of the function because the owner didn't organize the cold-storage activities nor solved the ownership issues. • Traditional watermelon cultivation in the settlement of Silaš, and recently inhabitants of Petrova Slatina also cultivate it. <p><i>Archaeological characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • There are two registered archaeological sites in the settlement of Koprivna, which are: <ul style="list-style-type: none"> ○ <i>Vodenčina</i> – prehistoric heritage, ○ <i>Udovičko polje</i> – medieval site, as well as numerous monuments of local significance from the time of national liberation struggle. <p><i>Cultural-artistic and sacral features:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • The church has been destroyed during the war and it hasn't been restored so believers do their service in temporarily organized chapel. • In the settlement of Koprivna there is an Orthodox church/Cemetery chapel dedicated to the Nativity of the Virgin Mary, a registered monument of architectural heritage. The Chapel is a remarkably valuable specimen of medieval architecture (18th century baroque style). Other sacral objects are: orthodox worship places in the settlements of Silaš and Petrova Slatina, as well as the started construction works on the church of St. Ilija the Prophet in Silaš. • There is an ethnological monument <i>Čardak</i> in the settlement of Silaš. • Traditional architecture houses. <p><i>Tourist offering and features:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 45 hectares of fish ponds area (spawning, fish farming, 6 to 7 winter storages) well-known for farming and exporting of catfish, owned by <i>Vuka water community</i> (parts of the fish ponds under mines). • Traditional houses. • Archaeological deposits and sites. • Cultural and sacral monumental heritage. • Cultural clubs, cultural and sport manifestations.
--	---

<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF ŠODOLOVCI</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ethnological monument <i>Čardak</i> in the settlement of Silaš. <p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF ŠODOLOVCI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making a Book of regulations on the visual identity of the LSU and the Micro-region. • Entering the programme of sustainable rural development of the Micro-region and the tourist offerings of the Eastern Croatia. • Restoration of a church and decoration of a church yard in the settlement of Koprivna – development of the sacral tourism offerings. • Construction of water supply network in the settlements of: Šodolovci, Koprivna and Paulin Dvor. Water supply system in Paulin Dvor will be connected to the Osijek water supply network via Ernestinovo. An agreement with <i>Vodovod Osijek</i> (a water supply company) has been enclosed, the main project has been made, and this year the construction will begin. • Restoration of foot paths in Šodolovci. • Demining of parts of the land. A large number of mines on agricultural land, 200 hectares of private agricultural land is under mines, offer to the private sector to clear it of mines, and give them in free concession for 40 years. • Construction of new morgue in Paulin Dvor, for which all documentation has been completed. • Canal network is in derelict condition and not maintained. Necessary organization of 3rd and 4th level canals. • Recovery of illegal landfills. • Necessary to introduce natural gas pipelines in all settlements. • A project of drainage and construction of sewage system in all settlements. • Making a Cost-benefit analysis for capital investments. <p>Public and private partnership of the municipality of Šodolovci with potential investors is recommended for:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Construction of water supply network in the settlements of: Šodolovci, Paulin Dvor (building permit already acquired) and Koprivna, • Construction of natural gas pipeline in all seven settlements of LSU Šodolovci, • Construction of sewage system in all seven settlements of LSU Šodolovci, • Partnership of the municipality of Šodolovci with NGOs and private sector, • For the state-owned land under mines – offer to the private
---	---

	sector to clear it of mines, with partial help of the Government of Croatia, and give them in free concession for 40 years to produce organic and ecological food.
--	--

Municipality of Trpinja– summary

LSU NAME AND HEADQUARTERS	Municipality of Trpinja Gajčanska 2 32 224 Trpinja Phones: 032/ 564 050, 564 217 Fax: 032/ 564 212 E-mail: opcina-trpinja@vk.t-com.hr
LSU LAND AREA	120.7 km ²
LSU POPULATION	6466 people
POPULATION DENSITY	53.6 people/km ²
SETTLEMENTS IN THE LSU	Trpinja, Bobota, Bršadin, Pačetin, Ludvinci, Čelije and Vera
MAYOR OF THE LSU	Đorđe Čurčić
BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF TRPINJA	<p>BASIC CHARACTERISTICS OF THE MUNICIPALITY OF TRPINJA</p> <p><i>Natural characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Trpinja municipality consists of the settlements Bobota, Bršadin, Čelije, Ludvinci, Pačetin, Trpinja and Vera, where there were 6466 people according to the 2001 census. It is situated in the north-western part of the Vukovar-Srijem County, 14 km to the North-West of the town of Vukovar, near the traffic routes Vukovar – Osijek and Vukovar – Vinkovci which ensures it good traffic connections. • Vuka River and Bobot Canal (1st level canal) flow through a part of the municipality's territory. According to the water management structure, LSU Trpinja belongs to the water regions of Drava and Danube catchment areas, and according to the decision of the Government of Croatia, it is wholly situated in the "Vuka" catchment area. • LSU's land area is 12 378 hectares out of which: 10 466 hectares are plough-fields, 105 hectares are orchards, 43 hectares are vineyards, 19 hectares are meadows, 489 hectares are pastures, 340 hectares of forests, and 916 hectares of arid land. • 197 hectares are still under mines, out of which 182 hectares of state-owned land and 15 hectares of privately-owned land. • Vicinity of the towns of Vukovar, Vinkovci and Osijek. • Vicinity of the Klisa airport. <p><i>Sociological characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Municipality belongs to the 1st group of priority regions.

	<ul style="list-style-type: none"> • Prevalence of elderly population in all settlements except Vera, where the average age is 43. • Apathy is noticed within the population, as well as indifference for decoration of the village, squalid canals, plants, community centres, houses, lack of decoration plants to give the place some distinctiveness, everything seems sad and ruinous. The impression is gained that people think it's someone else's job to do that. • There is an apparent unemployment, many stream towards social welfare and community's care. • According to the Registrar of associations, there are 28 associations. <p><i>Economic characteristics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • High-quality agricultural land. • Production of mainly classic crops on larger estates, and on smaller estates there is a gradual transition to more lucrative crops, long-standing plantation are being set, vegetable crops being bred, greenhouses being set up for the production of vegetables and flowers. • Tradition of agricultural production for years related to agricultural conglomerate VUPIK d.d., which still ensures cooperative relationships and buying up surplus production for agricultural subjects. • Well-developed stock farms, a distinctive feature of this area (pig farming and cattle breeding). • Tradition of pig farming production in the place of Bobota which used to be known during the former Yugoslavia as a place with biggest pig farming production. • Municipality of Trpinja has got the largest number of family farms registered in the Registrar of family farms in the area of Vukovar-Srijem County. It counts 743 <i>family farms</i>, out of which 87 in the VAT system. • According to the Central crafts registrar, there are 67 active crafts in the municipality area, and according to municipality's documentation there are 10 companies and 2 cooperatives. • An entrepreneurial zone has been planned in the area of 43 hectares, for processing capacities, agricultural zone for farms, and a race track for catering club in the settlement of Trpinja, property of the municipality. • Danube – Sava water canal will pass through the municipality, that is, the river port is planned in its territory, in the settlement of Bršadin. • There is a possibility for development of hunting tourism, and numerous cultural and sport manifestations, existing traditional architecture houses, archaeological sites, sacral objects, monuments, and recreational areas provide an opportunity for creation of a quality tourist offering and sustainable rural development.
--	---

Archaeological characteristics:

- There are numerous archaeological sites in settlements:
- Bobota, “Savulja”, prehistoric archaeological site, “Staro Ljeskovo”, antique archaeological site, “Markovo Brdo”, prehistoric archaeological site, “Stari Siget” in Stara Bobota, medieval archaeological site.
- In Bršadin, there are remains of a military hospital from the period of Austria-Hungary, known as The Wooden Vienna.
- Trpinja, “Staro Selo”, prehistoric archaeological site.
- Pačetin, “Parcela PIKa IV”, prehistoric archaeological site.
- Ludvinci, “Barvala”, prehistoric archaeological site.

Cultural-artistic and sacral features:

- Activities of the young population reflect in their active participation in the association, as well as their participation in the Youth Club association situated in Bršadin.
- There are numerous manifestations being held almost throughout the whole year (since February to October):
  - cultural manifestations (folklore festivals and festivals of amateur cultural creation),
  - sport manifestations,
  - *Dani vina* manifestation (*Vine days*);
- Traditional architecture houses (streets in Trpinja: Gajčanska ulica, Velika ulica, Gavrilova ulica, ulica Novi šor, Manojlova ulica and others)
- Numerous sacral objects:
  - Parochial church of Our Lord’s Ascension in Trpinja,
  - Parochial church of St. George the Great Martyr in Bobota,
  - Catholic church of Christ’s heart in Čelije,
  - Orthodox church community of Bršadin,
  - Church of St. Nicholas in Pačetin, and
  - Orthodox church community of Vera.
- Numerous monuments to anti-fascism.
- There are a number of active associations promoting cultural, sport and other activities:
  - Cultural club Đoko Patković which participated in the organization of St. Vitus’s Day assembly.
  - Football clubs NK “Sindelić” Trpinja, NK “Borac” Bobota, NK “Bršadin” Bršadin» and NK “Sloga” Pačetin.
  - Chess clubs from Trpinja, Bobota, Bršadin and Pačetin.
  - Senior citizens associations which employs 13 workers and takes care of the elderly and unable persons.
  - The most active association in the municipality is the Association of retired persons from Bršadin whose president is Đorđe Mitrović. The association is the initiator of activities in the village; they organize numerous trips for their members and closely cooperate with the municipality and the church.

	<p><i>Tourist features of Trpinja municipality:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Traditional houses. • Cultural monuments, sacral objects. • Archaeological sites in Bobota, Bršadin, Trpinja, Pačetin and Ludvinci. • Untended area of the old brick-yards with ponds, for recreation and sport activities. • Danube – Sava waterway, river port in Bršadin. • Fishing and hunting tourism. • Organic agricultural production. • Gastronomic specialties. • Nourishing of old arts, crafts, and events. • Numerous cultural manifestations. • Planned business zone - a racing track for the catering club in the settlement of Trpinja, owned by the municipality. <p><i>Infrastructure:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • In most of the settlements there are empty, vacated houses with untended environment, • Existence of illegal landfills (bulky waste is not being disposed, dead animals and animal waste are being uncontrollably thrown away) • Animal cemeteries in Vera, Bobota and other settlements of the municipality should be organized according to the Act on management of dead animals and animal waste, until the knackery in the economic zone of Markušica is constructed. • Access roads and pavements need to be restored • Electricity is not properly organized, the street lights only partially implemented • Untended street canals • Community centres need restoration • No sewage systems, • No mortuaries in Bobota and Vera, and no access roads to the cemetery in Ludvinci, • No library • Water coming from village water supply lines in the settlements, water supply network old even in the places where regional water supply line has been implemented • Unorganized 3rd and 4th level canals, problems with flooding (Vera, Ludvinci)
<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF TRPINJA</p>	<p>OVERALL DEVELOPMENT PROGRAMME OF THE MUNICIPALITY OF TRPINJA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making a Book of regulations on the visual identity of the LSU and the Micro-region. • Entering the programme for sustainable rural development of the Micro-region. • Restoration and organization of the necessary infrastructure in all

	<p>settlements of the municipality of Trpinja.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organization and equipment of entrepreneurial zone stipulated by the regional plan for economic development, <ul style="list-style-type: none"> - construction of processing capacities, - silos, driers and others. • Initiate the organization of all settlements for sustainable rural development. • Explore all areas within the municipality that could be organized and redesigned for recreation and sports, <ul style="list-style-type: none"> - for abandoned area next to the old brick-yards offer a concession to the entrepreneurs with best offer for organization and preparation of facilities, - initiate the organization of bike tracks for tourist recreation. • Management of community centres to accomodate: <ul style="list-style-type: none"> - a museum, - reading rooms and libraries, - galleries, - premises for cultural and artistic needs, - premises for activities of associations • In agreement with the Historical Monuments Authority, objects of rural residential architecture and traditional architecture should be protected and put into purpose of a quality tourist offering. • Put into purpose the abandoned buildings owned by the municipality. • In accordance to the County's directives on municipal organization, solve an issue of recovery of space and abandoned houses in the settlements. • Activate an Info-point – a centre for enterprise in Trpinja, in its current location, for: <ul style="list-style-type: none"> - making pre-investment studies and cost-benefit analyses together with expert teams, - organization of education for the needs of local self-government, - informational (computer science) education of adults, - workshops for rural development, - preparing programmes for using the subsidies given by the Government of Croatia and the County for planting new orchards - providing the needed information to all the interested potential entrepreneurs from the territory of the municipality of Trpinja, - coordination of activities with the associations, - working together with the expert teams on projects of using the pre-accession and cohesion funds of the EU. • Stimulation and development of small and medium-sized enterprise. <ul style="list-style-type: none"> - In the area of the economic zone - For re-orientation from classic towards more lucrative agricultural products, - Planting orchards - Connecting and association of family farms into cooperatives or
--	--

	<p>clusters</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forming the agricultural zone according to the regional plan in the area between the settlements of Bršadin and Pačetin. • Investing into capital investments for the development of economy. • Construction of sewage system; • Reconstruction of water supply line; • Restoration of street-lights, in some settlements this has been partially conducted; • Reconstruction of unclassified roads; • Construction of a gas station on the traffic route Trpinja-Bobota-Vera. • Arrangement of foot paths in all settlements; • Construction of mortuaries in Vera and Bobota and access road to the cemetery in Ludvinci • Management of 3rd and 4th level canals (when the rain falls, plough-fields are under water, example of Vera, Bobota, and Ludvinci) • Adaptation and decoration of community centres in the settlements. • Animal cemeteries in Vera, Bobota and other settlements of the municipality should be organized according to the Act on management of dead animals and animal waste, until the knackery in the economic zone of Markušica is constructed; • Organization of local water supply systems in the settlements, water supply network is old even in the places where regional water supply system has been implemented. • Management of street canals; • Orientation on the sustainable rural development regarding the natural potentials of the municipality, with emphasis on: <ul style="list-style-type: none"> - Hunting tourism, - Visits to traditional architecture houses, - Archaeological sites, - Cultural and artistic events, Cultural clubs - Sacral objects, - Cultural monuments. • Construction of a business zone - a racing track for the catering club in the settlement of Trpinja, owned by the municipality. • Construction of a knackery for dead animals and animal waste in a joint partnership relationship with the municipalities of Markušica, Negoslavci, Šodolovci, Borovo and Erdut. • Making a Cost-benefit analysis for capital investments. <p>Public and private partnership of the municipality of Trpinja with potential investors:</p> <ul style="list-style-type: none"> • There is a vision for establishing utility services in order to do the activities regarding the arrangement of the environment and disposal of waste by the municipalities of Trpinja, Borovo and
--	---

	<p>Markušice (with the possibility of including municipalities of Erdut and Šodolovci), and a private company. This form of public and private partnership would allow the giving of a concession to a private subject by these municipalities.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Construction of a knackery for municipalities of Trpinja, Markušica, Borovo, Šodolovci, Negoslavci and Erdut in the area of enterprise zone in Markušica. • for water supply line and drainage. • for entrepreneurial ventures in the area of enterprise and agricultural zones. • Offer the state-owned land under mines to the private subjects for ecological and organic agricultural production of food, with the condition that they pay for mine clearance, and offer them to use it 40 years for free. • Give the untended area of the old brick-yards with ponds for usage to the potential investor to develop recreational and fishing tourism. • Create partnerships with NGOs and private sector with the purpose of development of the municipality. • To construct a business zone - a racing track for the catering club in the settlement of Trpinja, owned by the municipality.
--	---

Development campaign

Local self-government units have been carrying out significant activities so far to improve the living and working conditions of their inhabitants.

This is primarily applicable to the activities on organization of communal infrastructures, electricity, water supply system, road regulation, construction of morgues in the villages, introduction of gas network, walking paths, cleaning the illegal landfills, and waste disposal.

All these projects involved the resources of regional self-government, resources of the Regional development fund, resources of Croatian Waters when the water supply line is concerned, resources of Croatian Electrical Utility for electricity, resources of Croatian Roads when roads are concerned, and in lesser extent resources of the population and of the local self-government unit.

Considering the insufficient budget resources (table 1), the budget is mostly reduced to financing the socially handicapped and old abandoned people, and helping the organizations that pursue sport and other activities with only so much resources that are left in the budget.

In order to initiate the development of their localities, local self-government units have started to make a Regional plan of municipal organization and the Overall development program in order to make a quality analysis of the present situation and to determine guidelines for further development.

This development campaign involves:

- Municipal prefects, department heads and other representatives of local self-government;
- Sub-district office chairmen of the settlements within the local self-government;
- All the organizations with conducted education, in order to understand the need for cooperation between sectors and horizontal and vertical partnerships;
- More significant entrepreneurs whose activities could significantly influence the development of local self-government unit and the Micro-region;
- School headmasters, in order to connect their student activities with other schools and organizations, and to develop cooperation;
- Church-related organizations, which should involve young population in their educational programs, and motivate them for a quality work and associating with the senior citizens' organizations, in order to organize the activities for keeping their ethnic values (restoration of cottage industry, nourishing the customs and traditions);
- Big corporations which have their production plants within the Micro-region.

LSUs of the Micro-region are especially interested in realization by relevant ministries:

- Implementation of sewage system by drainage of waste waters with the instalment of an aquatron in order to prevent pollution of the rivers Drava, Danube, Vuka and Bobota canal, small river Osatina, fish ponds in Negoslavci and Šodolovci, and artesian wells used for water supply by the population in Micro-region area.
- Putting in order the water supply system, by Croatian Waters;
- Restoration of streetlights in settlements where necessary, by Croatian Electrical Utility;
- Cleaning the canals and water courses of Vuka and the small river Osatina, as well as the canals of 3rd and 4th category which is under jurisdiction of Croatian Waters;
- Demining of areas under mines, 1400 hectares in Šodolovci and 19 hectares of land in Trpinja;
- Restoration of state roads in Erdut which are being damaged day and night by heavy trucks which come and pass through international border crossing Erdut – Bogojevo;
- Redirection of cargo transport to railways;
- Construction of a terminal near the Erdut border crossing;
- Construction of a ring-road in Borovo, since the heavy trucks damage the road.
- Building a factory for processing waste into recycled raw material;
- Stimulation by Croatian Government to build a power plant which uses alternative energy sources;
- Stimulation by Croatian Government to produce a bio-gas from organic waste coming from the farms;
- Researching archaeological sites on entire Micro-region area;
- Protection of traditional houses by the County's Conservatory department.

Overall Development Programme of the local self-government, regarding the new development campaign, provides:

- Organization of entrepreneurial zones with a complete infrastructure, in order to enable the entrepreneurs to open new production plants and enter new ventures;
- Stimulation of potential investors to invest into new production plants by creating a possibility for partnership;

- Initiating the joint activity of organizing the tourist business on the Micro-region level, in order to achieve the wanted rural development;
- Construction of a knackery for dead animals and animal waste;
- Organizing and providing an adequate education to population for implementation of recycling of all waste types, and conversion of biological waste into a compost and humus (with red California worms) for quality fertilization of land and production of healthy food, especially in vegetable growing;
- Educating the population to start organic agricultural production;
- Stimulating the population to plant long standing vineyards and orchards;
- Stimulate the partnership cooperation with associations, entrepreneurs, and other people with the purpose of initiating sustainable rural development;
- Within the civil society organizations work on joining small projects into bigger ones in order to be able to use funds of world financial institutions.

In order to be able to implement the started activities and planned development campaign, a

Centre for sustainable rural development

was opened

jointly in partnership with the local self-government of the Erdut municipality.

Within the Centre, there is a Local Democracy Agency, *Slap* association, and *Credero* association - the centre for development, research and reengineering.

In Borovo municipality it is planned to open a

Cultural Centre, which would connect all cultural, traditional and sport activities.

Within the ODP, Trpinja municipality plans to activate the dedicated and arranged premises for a

Info Point – Centre for entrepreneurship and regional development in Trpinja

Within the Overall Development Programme, it was proposed to:

- Connect the associations on the Micro-region level into a FORUM of associations so they could act more efficiently, merge small projects, work on a partnership with local self-government, entrepreneurs and people who want to involve into a programme of sustainable rural development of the municipality;
- Offer a PPP (Public and Private Partnership) to potential investors for construction of production facilities, silos, and cold storage capacities in the area of the economic zone.
- Invite private investors to tender for Demining of state-owned land, with partial help of relevant ministries, which they could then use for free 40 years for conducting an organic production and producing ecologically healthy food;
- Starting a tender for usage of abandoned land owned by the local self-government, by giving it for a long-term concession to the best bidder, for recreational facilities, development of tourism and sustainable rural development.

Resources for design of the projects with complete documentation and for realization of the projects will come partly from the regional and local authorities (according to their financial abilities), and partly from the funds of the relevant ministries and the Government of the Republic of Croatia, with usage of resources from the pre-accession and cohesion funds of the EU.²³¹

---

²³¹ *Vodič kroz fondove Europske unije, pristup najvećem europskom donatoru*. 11th edition; ECAS, in 2005;

***IV DIO
RAZVOJNOG
PROJEKTA***

25. LITERATURA

I. Knjige:

1. Barabasi, A. L., U mreži, Zašto je sve povezano i kako misliti mrežno u znanosti, poslovanju i svakodnevnom životu, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2006.
2. Edvinsson L., Corporate Longitude, Navigating the knowledge Economy, BookHouse Publishing Sweden AB, of Grevgatan 20. 2002.
3. Ekonomski leksikon, Zagreb, 1995.
4. Enciklopedija Jugoslavije, tom 3. Zagreb, JLS MCMLVIII
5. Friedman T. L., The Lexus and The Olive Tree, 1999, by T.Friedman
6. Gore, A., Neugodna istina, ALGORITAM, Zagreb, 2007.
7. Grupa autora, Sustav financiranja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, Novi informator, Zagreb, 2005.
8. Grupa autora, Okvir za ruralni razvitak, Slap, Osijek, 2005.
9. Hart, S., «Capitalism at the Crossroads, Wharton School Publishing, 2005.
10. HILS – Hrvatski institut za lokalnu samoupravu, Graditi da traje, Partnerska rješenja u pružanju usluga u području socijalnih, zdravstvenih, i obrazovnih potreba, Priručnik pripremljen u okviru Projekta Cards 2003.
11. Hrvatska enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2001.,
12. Institut građevinarstva Hrvatske, Poslovni centar Osijek, Osijek, 1998.
13. Keating, M., Skup o Zemlji, Program za promjenu, Ministarstvo graditeljstva i zaštite okoliša RH, Zagreb, 1994.
14. Klaić, B., Rječnik stranih riječi, Nakladni zavod MH Zagreb, 1984.
15. Leksikon naselja Hrvatske, Mozaik knjiga, Zagreb, 2004.,
16. Mašek, A., Uvod u društveno planiranje, Ekonomski fakultet u Osijeku, 1986.
17. Mašek, A. i suradnici, Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije, Sveučilište J. J. Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2005.
18. Mašek, A. i suradnici, Okrugli stol, Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije, Sveučilište J. J. Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2005.
19. Mašek, A., Lokalna samouprava, Hrvatski institut za lokalnu samoupravu Interkkelj Vredesberaad, „Poduzetništvo u lokalnoj samoupravi” i „Kako voditi investicije”, Lokalna samouprava, hrvatska i nizozemska iskustva, CIP Katalogizacija u publikaciji, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Osijek, 2001.
20. Mašek A., Globalizacija i svjetski koridori „Vukovar središnje raskrižje Europe i Svijeta”, GIS, International conference, Croatian, 2004.
21. Mašek, A., Turkalj, Ž., 1. Međunarodni znanstveni simpozij, «Koridor Vc kao euroregionalna poveznica, Baltik-Središnja Europa-Jadran», Ekonomski fakultet Osijek, Osijek, 2004.
22. Mašek, A., Uspješnost u proizvodnji obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, 1987.
23. Opća enciklopedija, JLS, tom 2. Zagreb 1977.
24. Općina Borovo, BOROVO 770 godina (1231.-2001.), Borovo, 2001./2002.
25. Porter, M. E., «Harvard Business Manager» 3/99
26. Radermacher, F. J., Ravnoteža ili razaranje, Eko-socijalno-tržišno gospodarstvo kao ključ svjetskog održivog razvoja, INTERCON, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2003.
27. Regionalni operativni program Osiječko-baranjske županije 2006.-2013., Osijek, 2006.
28. Regionalni operativni Program Vukovarsko-srijemske županije, Vukovar, 2006.
29. Rifkin J., Biotech Centry, Penguin Putnam Inc. New York, 1999.

30. Rifkin J., EUROPSKI SAN, kako europska vizija budućnosti polako zasjenjuje američki san, Školska knjiga, 2006.
31. Rifkin J, „Doba pristupa, Nova kultura hiperkapitalizma u kojoj je cijeli žiot iskustvo za koje se plaća., Biblioteka Click and Point, Zagreb 2005.
32. Seidler, Oskar H., dipl. ing MBA, direktor Karnten Technologie GmbH, Zbornik predavanja Sammelwerdker Vortrage, INTERCON, 10. Oktober 2002.
33. Skupina 128 stručnjaka i znanstvenika: Ekonomski leksikon, MASMEDIA i Leksikografski zavod "MIROSLAV KRLEŽA", Zagreb, 1995.
34. Stina, Lokalna samouprava pred reformskim izazovima, Vodič kroz lokalnu demokraciju, Split, 2005.
35. Strategija razvoja Osječko-baranjske županije, Sveučilište J. J. Strossmayera, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2005.
36. Vuković, S., Vodič kroz međusektorsku suradnju, Slap, Osijek, 2004.
37. Zbirka propisa iz obrta, malog i srednjeg poduzetništva, Zagreb, listopad 2003.
38. Župni ured i Svetište MB Aljmaške, Aljmaš – 300 godina Svetišta Gospe od Utočišta (1704.-2004.)
39. Yourcenar, M., Hadrijanovi Memoari, II. izdanje, «Otokar Keršovani» d.o.o. Rijeka, 1997.

II. Korišteni dokumenti:

1. Brošura KUD «Branislav Nušić» Borovo, Likovna sekcija «Sava Šumanović» - Borovska kolonija 2006.
2. COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES; WHITE PAPER ON FOOD SAFETY, Bruxelles, 12.01.2000. godina
3. Ćorić, G., Tematski izvještaj, Ekonomski razvoj, osnaživanje i razvoj zajednice u Hrvatskoj u sklopu programa Mobilizacije i razvoj zajednice, MAP savjetovanja, veljača 2005.
4. Dokument IPK Erdutski vinogradi d.o.o. Erdut 15. 05. 2007.
5. Dokument OBŽ, 2007.
6. Dopis od 07.11.2006. godine župnika i upravitelja Svetišta Ante Markića
7. Dopis predsjednice Udruge Slap, Osijek, Sonje Vuković, dipl. oec., 2007.
8. Ivanović, M., Poslovna zona “Kafilserija” – Markušica, predinvesticijska studija, Osijek, 2007.
9. Ivanović, M., Projekt *Etno zbirka istočne Slavonije u selu Ostrovo*, Osijek, 2007.
10. Ivanović, M., Idejni projekt socijalne kohezije, Osijek, 2007.
11. Izvor – list zajedničkog vijeća općina br. 1, rujan 2006.
12. List novinarske radionice Kolonije mladih – “Kolonius”, Ernestinovo, broj 3, svibanj 2006.
13. Grupa autora, Metodologija izrade projekata ukupnog razvoja JLS ili dijelova PUR (projekata ukupnog razvoja), MMTPR, Sinergija, Zagreb, 2005.
14. Lokalna samouprava pred reformskim izazovima, Vodič kroz lokalnu demokraciju, STINA, 2005.
15. Mjesečni statistički bilten, HZZ , Područna služba Vinkovci, 2007.
16. N. N. 53/00
17. NN 36/95. Zakon o zadrugama, 23. svibnja 1995
18. Narodne novine 59. 16. lipnja 2000. god
19. Odluka o komunalnom redu VSŽ 11/97
20. Općina Borovo
- Dokumentacija općine Borovo

- Prostorni plan uređenja Općine Borovo, Neseck, d.o.o., Zagreb, 2004.
- 21. Općina Erdut
  - Dokumentacija općine Erdut
  - Prostorni plan uređenja Općine Erdut, Zavod za urbanizam i izgradnju d.d. Osijek, 2006.
- 22. Općina Markušica
  - Dokumentacija općine Markušica
  - Prostorni plan uređenja općine Markušica, Osijek, prosinac 2005. godine
- 23. Općina Negoslavci
  - Dokumentacija općine Negoslavci
  - Prostorni plan uređenja općine Negoslavci, Osijek, studeni 2005. godine
- 24. Općina Šodolovci
  - Dokumentacija općine Šodolovci
  - Prostorni plan uređenja općine Šodolovci, Osijek, travanj 2006.
- 25. Općina Trpinja
  - Bilten općine Trpinja
  - Crkveni zapisi Prvoslavne crkvene opštine Pačetin
  - Dokumentacija općine Trpinja
  - Prostorni plan uređenja općine Trpinja, Osijek, lipanj 2006. godine
  - Službeni vjesnik općine Trpinja, Broj 9
- 26. Operativni plan provedbe, Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2007 do 2011. godine, Zagreb, veljača 2007.
- 27. OŠ Negoslavci, Godišnji plan i program rada škole, školske godine 2004./2005.
- 28. OŠ Trpinja, Godišnji plan i program rada škole za školsku 2006/2007. godinu, rujan, 2006.
- 29. Privredni vjesnik, broj 3467, HGK, 20. veljače
- 30. Privredni vijesnik 3454/ 27. studeni 2006.
- 31. Program Europske unije CARDS 2002. za Republiku Hrvatsku, Tehnička pomoć središnjim državnim institucijama zaduženim za regionalni razvoj
- 32. Program revitalizacije poljoprivrednog zemljišta, Integralni informatički inženjering IPK- Osijek
- 33. Proračun 2007. godine: Za ravnomjerniji razvoj Hrvatske, Ministarstvo financija RH, Zagreb, 2006.
- 34. Prostorno planiranje poljoprivredne proizvodnje, Osijek, 2005. godine
- 35. Radna zajednica podunavskih regija 1990.-2000.
- 36. RH, Ministarstvo financija, Porezna uprava, Područni ured Vukovar, dopis 05. 06. 2007.
- 37. RH Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 17. svibnja 2007.
- 38. Službeni vjesnik, odluka o komunalnom redu, br 11/97.
- 39. Strategija i jačanje kapaciteta za regionalni razvoj (CARDS 2002 Program za Hrvatsku), ECORYS, Zagreb, 24. rujna 2004.
- 40. Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. radna verzija, RH Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, Zagreb, 12. svibanj 2006
- 41. Višenamjenski kanal Dunav – Sava, Ministarstvo pomorstva, prometa i veza, Zagreb, prosinac 2002.
- 42. Vjesnik, 8. 9 srpnja 2006
- 43. Zbirka propisa iz malog i srednjeg poduzetništva, Poticaji za razvoj malog i srednjeg gospodarstva, Zagreb, listopad 2003.

44. Županijski zavod za prostorno uređenje Vukovarsko-stijemske županije u suradnji s Arhitektonskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za urbanizam i prostorno uređenje: Prostorni plan Vukovarsko-srijemske županije, travanj 2002. godine

III. Statistički ljetopis

1. Statistički ljetopis RH, dokumenti Vukovarsko-srijemske županije, HZZ, područna služba Vinkovci, 2006.
2. Ured državne uprave, Služba za gospodarstvo, Odsjek za statistiku
3. Statistički bilten, HZZ, Područna služba Vinkovci, 2007.

IV. Internet stranice:

1. <https://sudreg.pravosudje.hr/SUDREG3/SudregController>
2. <http://www.opcina-borovo.hr/opcinaborovo.html>
3. <http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jpg>
4. <http://sor.mingorp.hr/listForm.php>
5. www.mmtpr.hr
6. <http://erdut.hr>
7. www.dzs.hr
8. <http://www.poslovniforum.hr/poljoprivreda/>
9. <http://www.negoslavci.hr/statistika.htm>
10. www.netcafe.hr
11. www.psihijatrija.com/vukovar/karta-vsz.gif
12. www.glas-koncila.hr

26. PRILOZI

26.1. Popis gospodarskih subjekata na području općine Borovo

Tablica 32. Popis pravnih osoba na području općine Borovo

MATIČNI BROJ	NAZIV	STATUS	SJEDIŠTE
030062132	OSNOVNA ŠKOLA BOROVO	AKTIVAN	BOROVO, TRG PALIH BO ...
030065585	DJEČJI VRTIĆ ZLATOKOSA BO ...	AKTIVAN	BOROVO, NIKOLE TESLE ...

Izvor: <https://sudreg.pravosudje.hr/SUDREG3/SudregController>

Tablica 33. Popis udruga s područja općine Borovo

REGISTARSKI BROJ	NAZIV	SJEDIŠTE
16001000	BOROVSKA ORGANIZACIJA ŽENA U RAZVOJU	BOROVO, PARTIZANSKA 78
16000703	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO BOROVO BOROVO	BOROVO, GLAVNA 3
16000875	KUGLAČKI KLUB "HRVATSKA SLOGA" BOROVO	BOROVO, TESLINA 1
16000390	KOŠARKAŠKI KLUB "SLOGA" BOROVO	BOROVO, ŠKOLSKA
16000120	KULTURNO UMJETNIČKA UDRUGA BRANISLAV NUŠIĆ BOROVO	BOROVO, GLAVNA 3
16000435	LOVAČKO DRUŠTVO "BOROVO" BOROVO	BOROVO, JNA 3
16000323	NOGOMETNI KLUB SLOGA BOROVO	BOROVO, ŠKOLSKA
16000442	PČELARSKA UDRUGA "MILENA" BOROVO	BOROVO, TRG PALIH BORACA 2
16000694	SPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO "SLOGA" BOROVO	BOROVO, TRG PALIH BORACA 2
16000674	UDRUGA ANTIFAŠISTIČKIH BORACA I ANTIFAŠISTA OPĆINE BOROVO	BOROVO, TRG PALIH BORACA 2
16000590	ŠAHOVSKI KLUB "SLOGA" BOROVO	BOROVO, TRG PALIH BORACA 2
16000517	ŠPORTSKA UDRUGA UZGAJIVAČA GOLUBOVA SRPSKOG VISOKOLETAČA «LETAČ» BOROVO	BOROVO, ŠKOLSKA 21

Izvor: <http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jpg>

Tablica 34. Popis obrta s područja općine Borovo

BR.	BROJ OBRTNICE	NAZIV POGONA
1.	16010100721	OBRT ZA PROIZVODNJU OBUČE " MI - NI " VL. NIKOLA MIHELČIĆ, VUKOVAR - BOROVO NASELJE, BOROVO
2.	16010000006	PEKARSKO - TRGOVAČKI OBRT "SOTORIVA" VL. LAZAR ŽIVKOVIĆ, BOROVO, LENJINOVA 30, BOROVO
3.	16010000052	TRGOVAČKI OBRT "SAVIĆ" VL. UROŠ SAVIĆ, BOROVO, VINOGRADSKA 1, BOROVO
4.	16010000196	TRGOVAČKI OBRT "DJURDJEVAK" VL. SMILJKA MOMIROVIĆ, BOROVO, OZRENSKA 84, BOROVO
5.	16010000241	MESARSKI OBRT "IKO" VL. IVAN MIJATOVIĆ, BOROVO, BOROVO
6.	16010000244	PRIJEVOZNIČKO-TRGOVAČKI OBRT "P.S." VL. PETAR SAMARDŽIJA, BOROVO, BOROVO

7.	16010000248	TRGOVAČKI OBRT "DUKI" VL. ZLATKO DUVNJAK, BOROVO, NOVA 15, BOROVO
8.	16010000279	TRGOVAČKI OBRT "13. APRIL" VL. ŽIVOJIN POPOVIĆ, BOROVO, PARTIZANSKA 12 A, BOROVO
9.	16010000372	TRGOVAČKI OBRT "A R K A " VL. LJUBICA PALAŠTI, BOROVO, BOROVO
10.	16010000399	FRIZERSKI OBRT FRIZERSKI SALON "J A S E N K A" VL. RUŽICA SREMAC, BOROVO, ŽELJEZNIČKA 033, BOROVO
11.	16010000448	OBRT ZA PROIZVODNJU, PRERADU I KONZERVIRANJE MESA I MESNIH PROIZVODA " B O Đ I R K O V I Ć " VL. ŽIVOJIN BOĐIRKOVIĆ, BOROVO, BOROVO
12.	16010000462	TRGOVAČKI OBRT " O L I M P " VL. MILAN PERIŠIĆ, BOROVO, BOROVO
13.	16010000499	PRIJEVOZNIČKI OBRT "S A V I Ć I Ć" VL. PERO SAVIČIĆ, BOROVO, BOROVO
14.	16000100540	ELEKTROINSTALACIJSKI OBRT " L A T E S " VL. DRAGAN SMOLJAK, BOROVO, BOROVO
15.	16010000558	UGOSTITELJSKI OBRT CAFFE BAR "T I H O" VL. TIHOMIR JAKOVLJEVIĆ, BOROVO, BOROVO
16.	16010000608	OBRT ZA SLATKOVODNI RIBOLOV "M A J A" VL. LAZAR RADIGOVIĆ, BOROVO, BOROVO
17.	16010000657	UGOSTITELJSKI OBRT CAFFE BAR "KOD LOLE" VL. RADOJKA NIKOLIĆ, BOROVO, BOROVO
18.	16010000685	TRGOVAČKI OBRT " N E V E N " VL. DRAGAN POZNAKOVIĆ, BOROVO, BOROVO
19.	16010000688	UGOSTITELJSKI OBRT "TRG" VL. VLADIMIR SMILJANIĆ BOROVO, BOROVO
20.	16010000706	KNJIGOVODSTVENI OBRT " L I P A " VL. LJILJANA ĐUKIĆ, BOROVO, BOROVO
21.	16010000812	KLESARSKO-KAMENOREZAČKI OBRT " I M P A L A " VL. JOVAN BOŠNJAK, BOROVO, BOROVO
22.	16010000813	RIBARSKI OBRT " S M U Đ " VL. JOVICA OSTOJIĆ, BOROVO, BOROVO
23.	16010000816	KLESARSKO - KAMENOREZAČKI OBRT " M E R M E R " VL. DUJKO IVANČEVIĆ BOROVO, BOROVO
24.	16010000820	UGOSTITELJSKI OBRT- OBJEKT BRZE PREHRANE TIP II " S I M S " VL. DEJAN SAVIĆ, BOROVO, BOROVO
25.	16000100911	TRGOVAČKI OBRT " N I L " VL. ESAME EL AYDY, BOROVO, BOROVO
26.	16000100916	ELEKTROINSTALATERSKI OBRT " MARKO " VL. MARKO GOSTOVIĆ, BOROVO, BOROVO
27.	16000100930	UGOSTITELJSKI OBRT CAFFE BAR "A R M A N I" VL. VELIBOR NEDIĆ, BOROVO, BOROVO
28.	16000100944	AUTOMEHANIČARSKO-TRGOVAČKI OBRT "E R C E G" VL. DUŠAN ERCEG, BOROVO, BOROVO
29.	16000100961	TRGOVAČKI OBRT " BIJELI LABUD " VL. MILOVAN BORIĆ, BOROVO, BOROVO
30.	16000101008	TRGOVAČKI OBRT " D A V I D " VL. ĐORĐE MARKOVIĆ, BOROVO, BOROVO
31.	16000101029	UGOSTITELJSKI OBRT " P A R E N Z Z O " VL. MILAN ČEŠNOVAR, BOROVO, BOROVO
32.	16000101031	TRGOVAČKI OBRT "G O R A N" VL. VLATKO HUSKIĆ, BOROVO, BOROVO
33.	16000101106	RIBARSKI OBRT " ZLATNA RIBICA " VL. NENAD BRKIĆ, BOROVO, BOROVO
34.	16000101109	TRGOVAČKI OBRT " U M A " VL. DUŠICA VOLIĆ, BOROVO, BOROVO
35.	16000101146	PROIZVODNO-TRGOVAČKI OBRT CVJEČARNA "J A S M I N" VL. MILENA JOVIĆ, BOROVO ŠKOLSKA 94, BOROVO
36.	16000101149	GRAFIČKI OBRT " F I S T " VL. GORAN COHA, BOROVO, GLAVNA 130, BOROVO
37.	16000101152	UGOSTITELJSKI OBRT " F O N T A N A " VL. LJILJANA ALEKSIĆ, BOROVO, BOROVO
38.	16000101214	TRGOVAČKI OBRT " D R A G A N A " VL. DRAGAN NEDIĆ, BOROVO, OZRENSKA 60, BOROVO
39.	16010001272	UGOSTITELJSKI OBRT "S & M" VL. MLADENKO ILIĆ, BOROVO, TRG PALIH BORACA 17, BOROVO
40.	16010001354	TRGOVAČKI OBRT " J E L E N A " VL. MILKA VUKOVIĆ, BOROVO, GLAVNA 137, BOROVO
41.	16010001370	TRGOVAČKI OBRT " K R I Z A N T E M A " VL. JOZO BIRČIĆ, BOROVO, OZRENSKA 19, BOROVO
42.	16010001424	PROIZVODNO-TRGOVAČKI OBRT "M. D." VL. DEJAN MAKSIMOVIĆ, BOROVO, ŠKOLSKA 10, BOROVO
43.	16010001450	PROIZVODNI OBRT " G U M I S " VL. ŽELJKO ŠAULA, BOROVO, NIKOLE KOVAČEVIĆA 8, BOROVO
44.	16010001481	TRGOVAČKO - USLUŽNI OBRT " S J E N A " VL. ŽELJKA ROMIĆ, BOROVO, GAJIĆEVA 71, BOROVO
45.	16010001531	USLUŽNO-PROIZVODNI I TRGOVAČKI OBRT " S I M O N A " VL. ŽELJKO MILANOVIĆ, BOROVO, ŽELJEZNIČKA 124, BOROVO
46.	16010001580	TRGOVAČKI OBRT " M I N J A " VL. MAJDA POPADIĆ, BOROVO, VLADIMIRA NAZORA 26, BOROVO
47.	16010001587	TRGOVAČKI OBRT " F L A M I N G O " VL. SLAĐANA NIKIĆ, BOROVO, RATARSKA BB, BOROVO
48.	16010001603	OBRT ZA REKREACIJU I UGOSTITELJSTVO "M. & Z." VL. MIJODRAG ZEC, BOROVO, BOŽIDARA MASLARIČA 46, BOROVO
49.	16010001660	TRGOVAČKO - USLUŽNI OBRT " J O T I G O " VL. JOVO PETKOVIĆ, BOROVO, OZRENSKA 129, BOROVO
50.	16010001668	TRGOVAČKI OBRT " B O S K E " VL. RADE BOSIĆ, BOROVO, OZRENSKA 37, BOROVO
51.	16010001682	TRGOVAČKI OBRT " D E J A N " VL. DEJAN MEDAKOVIĆ, BOROVO, RATARSKA 35, BOROVO

52.	16010001686	KLESARSKI OBRT " GRANIT KOMERC " VL. DINKA PETRAŠINOVIĆ, BOROVO, GROBLJANSKA 1, BOROVO
53.	16010001743	POLJOPRIVREDNI OBRT "FARMA KIŠVALUBAC" VL. DEJAN KIŠVALUBAC, BOROVO, TRG PALIH BORACA 27, BOROVO
54.	16010001760	AUTOMEHNIČARSKO-TRGOVAČKI OBRT PSC " G R E B I Ć " VL. GORAN GREBIĆ, BOROVO, PARTIZANSKA 90, BOROVO
55.	16010001796	UGOSTITELJSKI OBRT " DVA KOTLIĆA " VL. VELJKO PETRIČEVIĆ, BOROVO, GLAVNA 88C, BOROVO
56.	16010001798	TRGOVAČKI OBRT " B A J A " VL. JELENA LONČAR, BOROVO, BOŽIDARA MASLARIĆA 29, BOROVO
57.	16010001799	USLUŽNI OBRT " K O J O " VL. SAŠA KOJIĆ, BOROVO, JOSIPA CAZIJA 15, BOROVO
58.	16010001837	TRGOVAČKI OBRT " I D I L A " VL. MILE STJEPANOVIĆ, BOROVO, GLAVNA 128, BOROVO
59.	16010001848	BRAVARSKO-ZAVARIVAČKI OBRT " EUROMETAL " VL. NEDILJKO STEVANOVIĆ, BOROVO, ĐURE PUCARA 6, BOROVO
60.	16010001863	USLUŽNI OBRT " P E T R O V I Ć " VL. LJUBOMIR PETROVIĆ, BOROVO, VINOGRADSKA BB, BOROVO
61.	16010001891	PROIZVODNI OBRT " G U M I S " VL. ŽELJKO ŠAULA, BOROVO, NIKOLE KOVAČEVIĆA 8, BOROVO
62.	16010001893	TRGOVAČKI OBRT " MIMI & LENA " VL. NEBOJŠA VUČINIĆ, BOROVO, SREMSKA 5, BOROVO
63.	16010001894	TRGOVAČKI OBRT " O B L A K " VL. LJUBINKA DANGUBIĆ, BOROVO, SREMSKA 5, BOROVO
64.	16010001909	PEKARSKO TRGOVAČKI OBRT " V I L A " VL. RADE VILA, BOROVO, ŽELJEZNIČKA 132, BOROVO
65.	16010001927	USLUŽNI OBRT ZA ZABAVNE IGRE I AUTOMATE ZA ZABAVU "JOCKER COBRA" VL. NIKOLA TODOROVIĆ, BOROVO, VINOGRADSKA 24, BOROVO

Izvor: <http://sor.mingorp.hr/listForm.php>

26.2. Popis gospodarskih subjekata na području općine Erdut

Tablica 35. Popis pravnih osoba na području općine Erdut

MATIČNI BROJ	NAZIV	STATUS	SJEDIŠTE
<u>030073368</u>	ERDUT D.O.O. ZA USLUGE	AKTIVAN	ERDUT, I.HORVATA BEČARA 56
<u>030041336</u>	ERDUTČANKA TRADE D.O.O. ZA TRGOVINU, ŠPEDICIJU I UGOSTITELJSTVO	AKTIVAN	ERDUT, ORAŠJE 2
<u>030063789</u>	IPK ERDUTSKI VINOGRADI DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU	AKTIVAN	ERDUT, TRG BRANKA HERCEGA 1
<u>030076196</u>	VINO ERDUT D.O.O. ZA PROIZVODNJU I TRGOVINU	AKTIVAN	ERDUT, IVANA BAKIĆA 19
<u>030063981</u>	IPK DALJSKA POLJA DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU	AKTIVAN	DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 159
<u>030001572</u>	OSNOVNA ŠKOLA DALJ	AKTIVAN	DALJ, ZAGREBAČKA BB
<u>030060774</u>	SREDNJA ŠKOLA DALJ	AKTIVAN	DALJ, BRAĆE RADIĆA 7
<u>030072347</u>	NARODNA KNJIŽNICA DALJ	AKTIVAN	DALJ, ULICA BANA JOSIPA JELAČIĆA 12
<u>030078313</u>	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA STARI DALJ	AKTIVAN	DALJ, JOSIPA GLIBUŠIĆA 23/A

030001492	OSNOVNA ŠKOLA BIJELO BRDO	AKTIVAN	BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 71
03008924	GAMACOMMERC ERDUT DRUŠTVO ...	AKTIVAN	BIJELO BRDO, KRALJA ...
030051856	ALJMAŠ-TRANS D.O.O. ZA PRIJEVOZ, TRGOVINU I USLUGE	AKTIVAN	ALJMAŠ, ZLATNA 33

Izvor: <https://sudreg.pravosudje.hr/SUDREG3/SudregController>

Tablica 36. Popis udruga s područja općine Erdut

REGISTARSKI BROJ	NAZIV	SJEDIŠTE
14001051	"VINOGRADARSKO RATARSKO STOČARSKA UDRUGA ERDUT	ERDUT, JOSIPA BANA JELAČIĆA 15
14001176	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO ERDUT	ERDUT, JOSIPA KRAŠTEKA
14001087	HRVATSKO KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO "PODUNAVLJE» OPĆINE ERDUT	ERDUT, JOSIPA KRAŠTEKA 4 A
14001146	LOVAČKO DRUŠTVO "SRNJAK" ERDUT	ERDUT, PODUNAVLJE 2
14001706	SLAVONIJA - GIS	ERDUT, IVANA BAKIĆA 86
14001492	UDRUGA LJUBITELJA LIKOVNIK UMJETNOSTI "ERDUT"	ERDUT, IVANA HORVATA BEČARA 22
14001710	UDRUGA ZA ZAŠTITU EGZOTIČNIH VRSTA ŽIVOTINJA BENGALSKI TIGAR-MAJMNUN-MEDVJED-KONJ	ERDUT, ANTE STARČEVIĆA 7
14000758	ŠPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO "KEČIGA" ERDUT	ERDUT, IVANA HORVATA BEČARA 9
14000388	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO ALJMAŠ	ALJMAŠ, MLADENA PALINKAŠA 5
14001286	DRUŠTVO "NAŠA DJECA" ALJMAŠ	ALJMAŠ, TRG. BRAČERADIĆA 12
14000672	LOVAČKO DRUŠTVO "VEPAR" ALJMAŠ	ALJMAŠ, ZLATNA
14001422	NOGOMETNI KLUB "DUNAV" ALJMAŠ	ALJMAŠ, PODUNAVLJE 20/C
14001929	PAINTBALL KLUB "OSIJEK"	ALJMAŠ, BALINAC 33
14000332	STOČARSKO, RATARSKO, MEHANIZACIJSKA UDRUGA ALJMAŠ	ALJMAŠ, ZLATNA ULICA 33
14001209	UDRUGA "PLAVI DUNAV" ALJMAŠ	ALJMAŠ, TRG. B. RADIĆA 25
14002085	UDRUGA ŽENA "DORA"	ALJMAŠ, MLADENA PALINKAŠA 25
14001258	ŠPORTSKO RIBOLOVNI KLUB "DUNAV" ALJMAŠ	ALJMAŠ, ZLATNA 50
14001076	BIJELOBRDSKO ALTERNATIVNO SPORTSKO I KULTURNO DRUŠTVO	BIJELO BRDO, A.STEPINCA 69
14001385	BIJELOBRDSKI ŠAHOVSKI KLUB BIJELO BRDO	BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 69
14001568	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO BIJELO BRDO	BIJELO BRDO, ŠKOLSKI TRG 0
14001868	KARATE KLUB BIJELO BRDO	BIJELO BRDO, KOLODVORSKA 24
14002061	KLUB UMIROVLJENIKA BIJELO BRDO	BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 69
14000405	LOVAČKO DRUŠTVO "SOKOL" BIJELO BRDO	BIJELO BRDO, BIJELO BRDO
14000987	NOGOMETNI KLUB "BSK" BIJELO BRDO	BIJELO BRDO, ALOJZIJA STEPINCA 69
14001355	SRPSKO KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO "JOVAN JOVANOVIĆ ZMAJ» BIJELO BRDO	BIJELO BRDO, KARDINALA ALOJZIJA STEPINCA 69
14002137	UDRUGA GRAĐANA TEA	BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 69
14001296	KULTURNO-UMJETNIČKO DRUŠTVO "PETOFI SANDOR" DALJ	DALJ, JANOSA TOTHÁ 37
14000053	LOVAČKO DRUŠTVO "FAZAN" DALJ	DALJ, HRVATSKE REPUBLIKE 78
14001456	NEVLADINA UDRUGA "DANICA"	DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 16

14000762	NOGOMETNI KLUB "DUNAV"	DALJ, J. B. JELAČIĆA
14000964	NOGOMETNI KLUB "RADNIČKI" DALJ	DALJ, 30. SVIBNJA 68
14002104	NOGOMETNI KLUB VETERANA DALJA - "DALJ"	DALJ, JOSIPA BANA 106
14000129	SPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO "SMUĐ"	DALJ, ŠETALIŠTE J. K. JOCE 1
14001754	UDRUGA UMJETNIKA I LJUBITELJA LIKOVNIH UMJETNIKA «LEONARDO»	DALJ, HRVATSKE REPUBLIKE 28
14002020	UDRUGA ZA UZGOJ MALIH ŽIVOTINJA "KING" DALJ	DALJ, SLAVKA PUTNIKA 15
14001332	UDRUGA ŽENA DALJ	DALJ, PLANINSKA 47/A
14000310	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO DALJ	DALJ, KARDINALA A. STEPINCA 3
14001540	GRAĐANSKA ORGANIZACIJA RAZVOJA DALJ	DALJ, B. J. JELAČIĆA 12
14001836	HRVATSKA UDRUGA MAJPAN	DALJ, ZDRAVKA KOVČALIJE 14/A
14001544	HRVATSKA UDRUGA MALIH I SREDNJIH PODUZETNIKA PARTNERA EUOPSKOG TRENTA «PET»	DALJ, BRAČE RADIĆA 7
14001249	HRVATSKO KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO "STJEPAN PENIČ» DALJ	DALJ, JOSIPA BANA JELAČIĆA 12
14001980	INFO KLUB DALJ	DALJ, JOSIPA BANA JELAČIĆA 12
14001963	KICKBOXING KLUB "DALJ"	DALJ, GORANA MIHALJEVIĆA 37
14001729	KLUB MLADIH DALJ	DALJ, K.A.STEPINCA 6

Izvor: <http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jpg>

Tablica 37. Popis obrta s područja općine Erdut

BR.	BROJ OBRTNICE	NAZIV POGONA
1.	14010000211	LIBELA MONTAŽA I PODIZANJE KONSTRUKCIJA NA GRADILIŠTU, VL. ANTUN MOLNAR, ERDUT, NASELJE Z. FRANKOPANA 28, ERDUT
2.	14010000267	TUCKOTRANS USLUGE U PRIJEVOZU, VL. JOSIP TUCAK, ERDUT, ORAŠJE 25, ERDUT
3.	14010000657	GROJ GRAĐEVINSKI RADOVI, VL. JOSIP MOŠKOVIĆ, ERDUT
4.	14010000697	ELA OBRT ZA UVODENJE ELEKTRIČNIH VODOVA, TURIZAM I USLUGE VL. JOSIP ĐURKOV, ALJMAŠ, MLADENA PALINKAŠA 21, ERDUT, ALJMAŠ
5.	14010000804	AUTO BRKO OBRT ZA ODRŽAVANJE VOZILA. VL. IČICA BRČIĆ I SLAVEN BRČIĆ, DALJ, JOSIPA ASTALOŠA 93, ERDUT, DALJ
6.	14010001234	METAL PROIZVODNJA METALNE GRAĐEVINSKE KONSTRUKCIJE, VL. TEODOR ILINČIĆ, ERDUT, DALJ
7.	14010001395	VID PEKARSKI OBRT, VL. MIROSLAV VID, DALJ, HRVATSKE REPUBLIKE 10, ERDUT, DALJ
8.	14010001527	DADO PROIZVODNJA TJESTENINE I TRGOVINA, VL. ŽELJKO ŽIVKOVIĆ, BIJELO BRDO, ALOJZA MOOKA 12, ERDUT, BIJELO BRDO
9.	14010001560	BOJANIĆ OBRT ZA TRGOVINU NA MALO, VL. MIRA BOJANIĆ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 60, ERDUT, BIJELO BRDO
10.	14010001585	DVOJKA TRGOVINA NA MALO, VL. ALEKSANDAR VOLAREV, VL. ALEKSANDAR VOLAREV, DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 67, ERDUT, DALJ
11.	14010001660	VLADISLAVA FRIZERSKI OBRT, VL. VLADISLAVA VUKOVIĆ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 100, ERDUT, BIJELO BRDO
12.	14010001662	ORHIDEJA TRGOVINA NA MALO I VELIKO, VL. MILAN KOVAČEVIĆ, BIJELO BRDO, KARDINALA A. STEPINCA 90, ERDUT, BIJELO BRDO
13.	14010001666	LOVAC UGOSTITELJSTVO, VL. DRAGO DUMANČIĆ, ALJMAŠ, TRG BRAČE RADIĆA 25, ERDUT, ALJMAŠ
14.	14010001681	KROVOLIM LIMARSKI RADOVI, VL. MILE BULIĆ, ERDUT, ALJMAŠ
15.	14010001756	ŽELJKA FRIZERSKI SALON, VL. BRANKA STOJANOVIĆ, ERDUT, DALJ
16.	14010001791	MINAS PRŽIONICA KAVE, VL. NIKOLA BOŠKOVIĆ, BIJELO BRDO, KARDINALA A. STEPINCA 47, ERDUT, BIJELO BRDO

17.	14010001878	MIHA UGOSTITELJSKI I PRIJEVOZNIČKI OBRT, VL. JANDRO MIHALJEVIĆ, ERDUT, IVANA H. BEČARA 8, ERDUT
18.	14010001922	DIKA PROIZVODNJA KRUHA I PECIVA, VL. FRANJO VULIĆ, DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 22, ERDUT, DALJ
19.	14010001966	DRAGO TRGOVINA NA MALO, VL. DRAGO NOVAKOVIĆ, ERDUT, DALJ
20.	14010002000	ŽERAVICA MLINARSKI OBRT, VL. DOMAGOJ ŽERAVICA, ALJMAŠ, ZLATNA 2 A, ERDUT, ALJMAŠ
21.	14010002115	PAVIĆ GRAĐEVINSKO TRGOVAČKI OBRT, VL. DUŠAN PAVIĆ, DALJ, JOSIPA GLIBUŠIĆA 69, ERDUT, DALJ
22.	14010002141	STANIĆ UGOSTITELJSTVO, VL. VERICA STANIĆ, BIJELO BRDO, KARDINALA A.STEPINCA 48, ERDUT, BIJELO BRDO
23.	14010002273	STEKA TRGOVAČKI OBRT, VL. RADICA BORKOVIĆ, DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 8, ERDUT, DALJ
24.	14010002288	TRI D UGOSTITELJSKO-POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. MILE BAŽDAR, BIJELO BRDO, KADINALA ALOJZIJA STEPINCA 56, ERDUT, BIJELO BRDO
25.	14010002349	TNT MARIĆ UGOSTITELJSKI OBRT, VL. DRAGAN MARIĆ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 69/A, ERDUT, BIJELO BRDO
26.	14010002355	MALAKA UGOSTITELJSKI OBRT, VL. MARKO FOGADIĆ, BIJELO BRDO, TRŽNICA, ERDUT, BIJELO BRDO
27.	14010002359	HRŠAK UGOSTITELJSKI OBRT, VL. KREŠIMIR HRŠAK, DALJ, ŠETALIŠTE JOSIPA KEMENJI- JOCE, ERDUT, DALJ
28.	14010002372	1001 NOĆ UGOSTITELJSKI OBRT, VL. DARKO LUČAN, ERDUT, NASELJE ZRINSKIH FRANKOPANA 2, ERDUT
29.	14010002441	RONALD TRANSPORTI, PRIJEVOZNIČKI OBRT, VL. RONALD PAVOŠEVIĆ, DALJ, HRVATSKIH ŽRTAVA DOMOVINSKOG RATA14, ERDUT, DALJ
30.	14010002453	ENDERIĆ TRGOVAČKI OBRT, VL. SLAVICA ENDERIĆ, DALJ, JOSIPA ASTALOŠA 25, ERDUT, DALJ
31.	14010002478	ŠANDRO OBRT ZA PROIZVODNJU PILJENE GRAĐE, VL. DRAGAN ŠANDRO, DALJ, JOSIPA ASTALOŠA 106, ERDUT, DALJ
32.	14010002489	ĐOMLIJA UGOSTITELJSKI OBRT, VL. ĐORĐE ĐOMLIJA, DALJ, BANA J. JELAČIĆA 17, ERDUT, DALJ
33.	14010002512	VLADIĆ PEKARSKI OBRT, VL. SINIŠA VLADIĆ IZ ALJMAŠA, TRG BRAČE RADIĆA 12, ERDUT, ALJMAŠ
34.	14010002514	KLAJIĆ TRGOVAČKI OBRT, VL. JAGODA KLAIĆ, BIJELO BRDO, KARDINALA A. STEPINCA 14, ERDUT, BIJELO BRDO
35.	14010002518	PROIZVODNJA OBUĆE ŠUTALO, VL. DOBRO ŠUTALO, ERDUT, ŽRTAVA DOMOVINSKOG RATA 4, ERDUT
36.	14010002520	VUKI TRGOVAČKI OBRT, VL. VELIBOR OČIĆ, DALJ, JOSIPA GLIBUŠIĆA 23, ERDUT, DALJ
37.	14010002572	ĐURKOV TRGOVAČKI OBRT, VL. PAVLE ĐURKOV, DALJ, HRVATSKE REPUBLIKE 52/A, ERDUT, DALJ
38.	14010002613	KOVČALIJA UGOSTITELJSKI OBRT, VL. MARIJA KOVČALIJA, DALJ, HRVATSKE REPUBLIKE 78, ERDUT, DALJ
39.	14010002770	ROMIĆ GRAĐEVINSKI OBRT, VL. GEZA ROMIĆ, ALJMAŠ, KALVARIJA 9, ERDUT, ALJMAŠ
40.	14010002982	BAČIĆ PROIZVODNO TRGOVAČKI OBRT, VL. LUKA BAČIĆ, DALJ, HRVATSKE REPUBLIKE 8, ERDUT, DALJ
41.	14010003043	MARI FRIZERSKI OBRT, VL. MARIJA GIZELA KAJAN, ERDUT, IVANA BAKIĆA 26, ERDUT
42.	14010003070	ŽIZOMA OBRT ZA TRGOVINU I USLUGE, VL. ZORAN IVAN, DALJ, KARDINALA A.STEPINCA 24, ERDUT, DALJ
43.	14010003074	SUNČANA STRANA OBRT ZA POLJOPRIVREDNU I TISKARSKU DJELATNOST, VL. TOMISLAV SAHULA, DALJ, RUDINA LIPOVAČA 4, ERDUT, DALJ
44.	14010003096	TRAG OBRT ZA PROIZVODNJU, TRGOVINU I POSREDOVANJE, VL. DANJELA SAHULA, DALJ, RUDINA LIPOVAČA 4, ERDUT, DALJ
45.	14010003101	REDREX OBRT ZA ROLETARSKE RADOVE, VL. ATTILA DIERDJ, ALJMAŠ, ALJMAŠKA PLANINA 35, ERDUT, ALJMAŠ
46.	14010003113	ŠKATULA OBRT ZA UZGOJ STOKE, VL. ZLATKO TOMAS, BIJELO BRDO, ŽELJEZNIČKA 4, ERDUT
47.	14010003115	NINA PEKARNA PEKARSKI OBRT, VL. LAZER PREKPALAJ, DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 5, ERDUT, DALJ
48.	14010003149	JAKOVAC OBRT ZA UZGOJ, PROIZVODNJU I PRODAJU VINA, VL. DRAŽENKO JAKOVAC, DALJ, BUSIJA BB, ERDUT, DALJ

49.	14010003409	SANELA GRAĐEVINSKI OBRT, VL. ŠABAN ZAHIRI, DALJ, JOVICE MATINA 2 B, ERDUT, DALJ
50.	14010003433	PEGAZ OBRT ZA ZASTUPANJE U OSIGURANJU, VL. SLAVKO ŠOKČEVIĆ, DALJ, ŽELJKA SVALINE 22, ERDUT, DALJ
51.	14010003486	MALAT RIBARSKI OBRT, VL. MIRKO SUŠAC, ERDUT, IVANA BAKIĆA 71, ERDUT
52.	14010003628	HELIKS OBRT ZA UZGOJ PUŽEVA, VL. BRANKA LEŠ, BIJELO BRDO, DOBRO POLJE 29, ERDUT, BIJELO BRDO
53.	14010003708	ŠMIDERER GRAĐEVINSKI OBRT, VL. VJEKOSLAV ŠMIDERER, DALJ, HRVATSKE REPUBLIKE 30, ERDUT, DALJ
54.	14010003752	MA PE TI TRGOVAČKI OBRT, VL. MARIJA STRGANAC, DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 79, ERDUT, DALJ
55.	14010003761	BEŠLIĆ GRAĐEVINSKI OBRT, VL. ZLATKO BEŠLIĆ, ALJMAŠ, MARIJANA MATIJAŠEVIĆA 27, ERDUT, ALJMAŠ
56.	14010003792	JANUŠ GRAĐEVINSKI OBRT, VL. FRANJO JANUŠ, DALJSKA PLANINA, DOLOVA 12 A, ERDUT, DALJ
57.	14010003883	NG TRGOVAČKI OBRT, VL. GORAN BOJANIĆ, BIJELO BRDO, M. MILANKOVIĆA 11, ERDUT, BIJELO BRDO
58.	14010003902	SAVIĆ TRGOVAČKI OBRT, VL. LJUBICA SAVIĆ, DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 21, ERDUT, DALJ
59.	14010004006	BINGULA USLUŽNI OBRT, VL. DARIO BINGULA, ERDUT, LAZAREV ČOT 8, ERDUT
60.	14010004021	AGROTEKA OBRT ZA RAZVOJ POLJOPRIVREDE, VL. SENAD DUPLJAK, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 2 F, ERDUT, BIJELO BRDO
61.	14010004036	SLAVONSKA POLJA OBRT ZA UGOSTITELJSTVO I POLJOPRIVREDU, VL. ŽELJKO KRNIJAČ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 6, ERDUT, BIJELO BRDO
62.	14010004060	IVADAM USLUŽNI OBRT, VL. DAMIR FRANCEZI, DALJ, HRVATSKE REPUBLIKE 54, ERDUT, DALJ
63.	14010004106	ŠKOBIĆ POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. DOMAGOJ ŠKOBIĆ, ALJMAŠ, BALINAC 33, ERDUT, ALJMAŠ
64.	14010004162	ROMANSA UGOSTITELJSKI OBRT, VL. ŽELJKO STANIĆ, DALJ, D. DUMOVIĆA 38, ERDUT, DALJ
65.	14010004167	ČAKVARI GRAĐEVINSKI OBRT, VL. STJEPAN ČAKVARI, ERDUT, JOSIPA KRAŠTEKA 2 E, ERDUT
66.	14010004170	DRVOMIL OBRT ZA PROIZVODNJU I TRGOVINU PROIZVODIMA OD DRVA, VL. SVJETLANA MARCIUŠ-PAP, DALJ, ŽELJEZNIČKA 34A, ERDUT, DALJ
67.	14010004211	MIKER OBRT ZA PROIZVODNJU, TRGOVINU I ZAVRŠNE RADOVE U GRAĐEVINARSTVU, VL. RADE MIKEREVIĆ, BIJELO BRDO, KOLODOVORSKA 82, ERDUT, BIJELO BRDO
68.	14010004252	SOJA PROIZVODNO GRAĐEVINSKI OBRT, VL. ZORAN MANDIĆ, DALJ, ŽELJKA SVALINE 23, ERDUT, DALJ
69.	14010004276	NBB PROIZVODNO-TRGOVAČKI OBRT, VL. BOJKA NEŠIĆ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 65 A, ERDUT, BIJELO BRDO
70.	14010004282	PDS PEKARSKI OBRT, VL. PETAR SARATLIJA, DALJ, IVANA HORVATA BEČARA 16, ERDUT, DALJ
71.	14010004334	VULIĆ PRIJEVOZ OBRT ZA PRIJEVOZNIČKE USLUGE, VL. IVICA VULIĆ, DALJ, M. GUPCA 11A, ERDUT, DALJ
72.	14010004394	TAKTRONIK OBRT ZA PROIZVODNJU IGARA I IGRAČAKA, VL. MIROSLAV POPOVIĆ, DALJ, HRVATSKIH GARDISTA 1, ERDUT, DALJ
73.	14010004400	JECA TRGOVAČKO - USLUŽNI OBRT, VL. MARA KOSIJER, DALJ, HRVATSKIH GARDISTA 10, ERDUT, DALJ
74.	14010004438	DDT OBRT ZA TRGOVINU I USLUGE, VL. ZVONKO TEŠANAC, ERDUT, ORAŠKI PUT BB, ERDUT
75.	14010004467	ZORIĆ POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. STJEPAN ZORIĆ, ERDUT, BANA JOSIPA JELAČIĆA 15, ERDUT
76.	14010004468	ŠULER POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. BRANKO ŠULER, DALJ, BOŠKA PARADŽIKA 47, ERDUT, DALJ
77.	14010004490	AGROKLAS POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. JOVO BOJANIĆ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 88, ERDUT, BIJELO BRDO
78.	14010004494	KELJO UGOSTITELJSKI OBRT, VL. MOMČILO PETKOVIĆ, DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 7, ERDUT, DALJ
79.	14010004517	AGRO B.B. POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. MILENKO RANKOVIĆ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 127, ERDUT, BIJELO BRDO
80.	14010004530	FRUK TRGOVAČKI OBRT, VL. ZORAN FRUK, DALJ, PETRA PERE KOVČALIJE 29, ERDUT, DALJ

81.	14010004536	SIGNO UNO TRGOVAČKO-UGOSTITELJSKI OBRT, VL. ZORAN MIKLEUŠEVIĆ, DALJ, ALOJZIJA STEPINCA 18, ERDUT, DALJ
82.	14010004545	LULIĆ POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. NEBOJŠA BOGDANOVIĆ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 2, ERDUT, BIJELO BRDO
83.	14010004549	BOŠKOVIĆ POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. BILJANA BOŠKOVIĆ, BIJELO BRDO, NIKOLE TESLE 47, ERDUT, BIJELO BRDO
84.	14010004555	STOLARIJA ČALOŠEVIĆ STOLARSKI OBRT, VL. BRANKO ČALOŠEVIĆ, DALJ, SLAVKA KOLARA 29, ERDUT, DALJ
85.	14010004560	SLUŽEK POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. STANISLAV SLUŽEK, DALJ, SADOVI 13, ERDUT, DALJ
86.	14010004568	GRUBOR TRGOVAČKI OBRT, VL. MILE MITIĆ, DALJ, KARDINALA A. STEPINCA 8, ERDUT, DALJ
87.	14010004590	LACTARIUS POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. NIKOLA BOJANIĆ I DARKO BOJANIĆ, DALJ, BUSIJA 15, ERDUT, DALJ
88.	14010004599	STAKLENI STAKLARSKI OBRT, VL. DANIEL PAVIĆ, DALJ, BANA JOSIPA JELAČIĆA 15, ERDUT, DALJ

Izvor: <http://sor.mingorp.hr/listForm.php>

26.3. Popis gospodarskih subjekata na području općine Markušica

Tablica 38. Popis pravnih osoba na području općine Markušica

MATIČNI BROJ	NAZIV	STATUS	SJEDIŠTE
030059891	MARKUŠICA POLJOPRIVREDNA ZADRUGA	AKTIVAN	MARKUŠICA, VUKA KARADŽIĆA 3
030062116	OSNOVNA ŠKOLA MARKUŠICA	AKTIVAN	MARKUŠICA, SAVE POPOVIĆA 15
030057291	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA OSTROVO	AKTIVAN	OSTROVO, KOLODVORSKA 85

Izvor: <https://sudreg.pravosudje.hr/SUDREG3/SudregController>

Tablica 39. Popis udruga s područja općine Markušica

REGISTARSKI BROJ	NAZIV	SJEDIŠTE
16000528	DOBOVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO MARKUŠICA	MARKUŠICA, PODVUČANSKA 2
16000507	LOVAČKO DRUŠTVO "LOVAC" MARKUŠICA	MARKUŠICA, SAVE POPOVIĆA 21
16000346	NOGOMETNI KLUB "SREMAC" MARKUŠICA	MARKUŠICA, V.KARADŽIĆA
16000715	ŠAHOVSKI KLUB MARKUŠICA	MARKUŠICA, V.S.KARADŽIĆA 5
16000558	DOBOVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO OSTROVO	OSTROVO, MATIJE I LJUBINKA 1
16000486	LOVAČKO DRUŠTVO "JELEN" OSTROVO	OSTROVO, OSTROVO
16000719	NOGOMETNI KLUB OBILIĆ OSTROVO	OSTROVO, MATIJE I LJUBINKA 1
16000336	ŠPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO "VUČICA" OSTROVO	OSTROVO, KOLODVORSKA 46
16000502	LOVAČKO DRUŠTVO "JELEN" GABOŠ	GABOŠ, V.S.KARADŽIĆA 47
16000503	NOGOMETNI KLUB "ČELIK" GABOŠ	GABOŠ, BRANKA RADIČEVIĆA 22

Izvor: <http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jpg>

Tablica 40. Popis obrta s područja općine Markušica

BR.	BROJ OBRTNICE	NAZIV POGONA
1.	16010101581	TRGOVAČKO - UGOSTITELJSKI OBRT " A B C " VL. STANISLAV KOJČINOVIĆ, GABOŠ, MARKUŠICA, GABOŠ
2.	16010102181	UGOSTITELJSKI OBRT - CAFFE BAR " M A " VL. JOSIP ANTINAC, MARKUŠICA, MARKUŠICA
3.	16010102802	UGOSTITELJSKI OBRT - CAFFE BAR " P I N K " VL. BOJAN OLUJIĆ, MARKUŠICA, MARKUŠICA
4.	16010103230	UGOSTITELJSKI OBRT - ZDRAVLJAK "MLADOST" MARKUŠICA, VL. HAMIT REDŽEPI, MARKUŠICA
5.	16010103262	UGOSTITELJSKI OBRT CAFFE BAR "QUEN" VL. JELENA SOKOLOVIĆ, OSTROVO, MATIJE I LJUBINKA 3, MARKUŠICA, OSTROVO
6.	16010103428	POLJODJELSKI OBRT "TOMANIĆ" VL. PAVLE TOMANIĆ, MARKUŠICA, V.S. KARADŽIĆA 88-A, MARKUŠICA
7.	16010103433	STROJOBRAVARSKI I TOKARSKI OBRT " BVS " VL. SLOBODAN BOŠNJAK, GABOŠ, MARKUŠICA, GABOŠ
8.	16010103443	TOKARSKI OBRT " VOJNOVIĆ " VL. ILIJA VOJNOVIĆ, GABOŠ, MARKUŠICA, GABOŠ
9.	16010103474	PROIZVODNO-USLUŽNI OBRT "MEČIĆ" VL. JOSIP MEČIĆ, OSTROVO, N. DEMONJE 90-A, MARKUŠICA, OSTROVO
10.	16010103483	JEDNOSTAVNE UGOSTITELJSKE USLUGE I PEČENJE I PRODAJA PLODINA "DENI" VL. LEONIDA PADROV, MARKUŠICA, S. POPOVIĆA 70, MARKUŠICA
11.	16010103503	KERAMIČARSKI OBRT - "BRANA" VL. BRANKO DOMINOVIĆ, OSTROVO, KOLODVORSKA 130, MARKUŠICA, OSTROVO
12.	16010103613	POLJODJELSKO-TRGOVAČKI OBRT "BOŠNJAK" VL. ALEKSANDAR BOŠNJAK, OSTROVO, N. DEMONJE 36, MARKUŠICA, OSTROVO
13.	16010103629	TRGOVAČKI OBRT " RENA " VL. NATAŠA REHOROVAC, OSTROVO, N. DEMONJE 36, MARKUŠICA, OSTROVO
14.	16010103637	TRGOVAČKI I UGOSTITELJSKI OBRT I PEČENJE I PRODAJA PLODINA " DENI " VL. SVETLANA ZJALAC, MARKUŠICA, V.S. KARADŽIĆA 11, MARKUŠICA

Izvor: <http://sor.mingorp.hr/listForm.ph>

26.4. Popis gospodarskih subjekata na području općine Negoslavci

Tablica 41. Popis pravnih osoba na području općine Negoslavci

MATIČNI BROJ	NAZIV	STATUS	SJEDIŠTE
<u>030062296</u>	OSNOVNA ŠKOLA NEGOSLAVCI	AKTIVAN	NEGOSLAVCI, PETROVAČKA 2
<u>030055382</u>	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA NEGOSLAVCI	AKTIVAN	NEGOSLAVCI, VUKOVARSKA 1
	GATINA D.O.O.		
	GOSTIMIROVIĆ D.O.O.		
	S. O. S. D.O.O.		
	DVADESET D.O.O.		

Izvor: <https://sudreg.pravosudje.hr/SUDREG3/SudregController>

Tablica 42. Popis udruga s područja općine Negoslavci

REGISTARSKI BROJ	NAZIV	SJEDIŠTE
16000829	KLUB MLADIH NEGOSLAVCI	NEGOSLAVCI, VUKOVARSKA 3
16000505	LOVAČKO DRUŠTVO "FAZAN" NEGOSLAVCI	NEGOSLAVCI, ŽELJEZNIČKA
16000447	NOGOMETNI KLUB "NEGOSLAVCI" NEGOSLAVCI	NEGOSLAVCI, BRAĆE NERANDŽIĆ
16000461	OMLADINSKI KLUB DIZAČA UTEGA NEGOSLAVCI	NEGOSLAVCI, M.TITA 45
16001018	SPORTSKO RIBOLOVNI KLUB "ŠARAN" NEGOSLAVCI	NEGOSLAVCI, ŽELJEZNIČKA 37
16000611	ŠAHOVSKI KLUB NEGOSLAVCI NEGOSLAVCI	NEGOSLAVCI, STADION
16000548	ŠPORTSKO RIBOLOVNA UDRUGA "DOBRA VODA" NEGOSLAVCI	NEGOSLAVCI, BRAĆE NERANDŽIĆ 2

Izvor: <http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jpg>

Tablica 43. Popis obrta s područja općine Negoslavci

BR.	BROJ OBRTNICE	NAZIV POGONA
1.	16010000193	PRIJEVOZNIČKI OBRT "MIŠANOVIĆ" VL. RAJKO MIŠANOVIĆ, NEGOSLAVCI, OSLOBOĐENJA 55, NEGOSLAVCI
2.	16000100948	TRGOVAČKI OBRT "N I N A " VL. MILANA PETRUŠIĆ, NEGOSLAVCI, VUKOVARSKA 79, NEGOSLAVCI
3.	16000101250	UGOSTITELJSKI OBRT "DVADESET" VL. DRAŽENKO DJOKIĆ, NEGOSLAVCI, BRAĆE NERANDŽIĆ BB, NEGOSLAVCI
4.	16010001560	PROIZVODNO-KLESARSKI OBRT "GAVRILOVIĆ" VL. BRANISLAV GAVRILOVIĆ, NEGOSLAVCI, MILORADA ŠERBIČA 21, NEGOSLAVCI
5.	16010001695	TRGOVAČKI OBRT "V A V A " VL. ĐORĐE VUČINIĆ, NEGOSLAVCI, VUKOVARSKA 38, NEGOSLAVCI
6.	16010001705	USLUŽNI OBRT "S.O.S." VL. BLAGOJE BOŽIČKOVIĆ, NEGOSLAVCI, ŽELJEZNIČKA 47, NEGOSLAVCI
7.	16010001717	TRGOVAČKI OBRT "A D A M O V" VL. ZLATA ADAMOV, NEGOSLAVCI, VUKOVARSKA 38, NEGOSLAVCI
8.	16010001774	UGOSTITELJSKI OBRT "Q U E N" VL. MILAN VUKOBRATOVIĆ, NEGOSLAVCI, VUKOVARSKA 79, NEGOSLAVCI
9.	16010001869	USLUŽNI OBRT "T A N J A" VL. TANJA LAZAREVIĆ, NEGOSLAVCI, STARCA VUJADINA 1, NEGOSLAVCI

Izvor: <http://sor.mingorp.hr/listForm.php>

26.5. Popis gospodarskih subjekata na području općine Šodolovci

Tablica 44. Popis pravnih osoba na području općine Šodolovci

MATIČNI BROJ	NAZIV	STATUS	SJEDIŠTE
030078292	ŠODOLOVCI D.O.O. ZA POLJOPRIVREDU	AKTIVAN	ŠODOLOVCI, EKONOMIJA BB
030024882	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA PALAČA	AKTIVAN	PALAČA, BRAĆE KRUNIĆ 9
030055245	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA SILAŠ	AKTIVAN	SILAŠ, BORISA KIDRIČA 1

Izvor: <https://sudreg.pravosudje.hr/SUDREG3/SudregController>

Tablica 45. Popis udruga s područja općine Šodolovci

REGISTARSKI BROJ	NAZIV	SJEDIŠTE
14000656	LOVAČKO DRUŠTVO "KOBAC" ŠODOLOVCI	ŠODOLOVCI, TRG. JNA 12
14002180	NOGOMETNI KLUB "HAJDUK" ŠODOLOVCI	ŠODOLOVCI, SPORTSKA
14001730	UDRUGA "KLUB MLADIH ŠODOLOVCI"	ŠODOLOVCI, SPORTSKA
14001277	LOVAČKO DRUŠTVO "JASTREB" PALAČA	PALAČA, MIROSLAVA ODAVIČA 1
14001508	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO SILAŠ	SILAŠ, BORISA KIDRIČA 1
14002231	KULTURNO - UMJETNIČKA UDRUGA "ZORA" SILAŠ	SILAŠ, BORISA KIDRIČA 1
14001257	LOVAČKO DRUŠTVO "ORAO" SILAŠ	SILAŠ, B. KIDRIČA 1
14001907	NOGOMETNI KLUB "SILAŠ 1922" SILAŠ	SILAŠ, DRAGOSAVLJEVIČEVA

Izvor: <http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jpg>

Tablica 46. Popis obrta s područja općine Šodolovci

BR.	BROJ OBRTNICE	NAZIV POGONA
1.	14010001718	ŽUČO TRGOVINA NA MALO MJEŠOVITOM ROBOM, VL. NADA VOJVODIĆ, SILAŠ, DRAGOSAVLJEVIČEVA 2, ŠODOLOVCI, SILAŠ
2.	14010001896	MARINČIĆ PRIJEVOZ, VL. MIROSLAV MARINČIĆ, ŠODOLOVCI, KOPRIVNA
3.	14010002026	PALAČA TRGOVINA NA MALO, VL. MILAN STARČEVIĆ, PALAČA, M. ODAVIČA 6, ŠODOLOVCI, PALAČA
4.	14010002365	ĐUNIOR OBRT ZA UZGOJ VOČA I POVRČA I TRGOVINU NA MALO, VL. VLADIMIR TURKOVIĆ, KOPRIVNA, M. ALAPOVIČA 12, ŠODOLOVCI, KOPRIVNA
5.	14010002702	RADIĆ TRANSPORTI PRIJEVOZNIČKI OBRT, VL. MIODRAG RADIĆ, ŠODOLOVCI, BRANKA RADIČEVIČA 12, ŠODOLOVCI
6.	14010002861	LANKA OBRT ZA KNJIGOVODSTVENE USLUGE, VL. SVJETLANA JURIĆ, PETROVA SLATINA, KORDUNAŠKA 4 B, ŠODOLOVCI, PETROVA SLATINA
7.	14010004318	PJELE TRGOVAČKI OBRT, VL. NENAD NENADOVIĆ, ADA, BOSANSKA 14, ŠODOLOVCI, ADA
8.	14010004531	MAGNUS TRGOVAČKI OBRT, VL. DALIBOR KOLAR, SILAŠ, PETRA VUKŠE 18, ŠODOLOVCI, SILAŠ
9.	14010004571	ŠPIKI UGOSTITELJSKO POLJOPRIVREDNI OBRT, VL. NIKOLA BORJAN, SILAŠ, DRAGOSAVLJEVIČEVA 1, ŠODOLOVCI, SILAŠ

Izvor: <http://sor.mingorp.hr/listForm.php>

26.6. Popis gospodarskih subjekata na području općine Trpinja

Tablica 47. Popis pravnih osoba na području općine Trpinja

MATIČNI BROJ	NAZIV	STATUS	SJEDIŠTE
<u>030062077</u>	OSNOVNA ŠKOLA TRPINJA	AKTIVAN	TRPINJA, VELIKA 2
<u>030064226</u>	DJEČJI VRTIĆ LILIPUT TRPINJA	AKTIVAN	BOBOTA, MITROVIĆEVA BB
<u>030053055</u>	BOBOTA D.O.O. ZA POLJOPRIVREDU, USLUGE U POLJOPRIVREDI I TRGOVINU	AKTIVAN	BOBOTA, PETKOVIĆEVA BB
<u>030062069</u>	OSNOVNA ŠKOLA BOBOTA	AKTIVAN	BOBOTA, MITROVIĆEVA 8
<u>030072120</u>	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA PAČETIN	AKTIVAN	PAČETIN, BRAČE NUDIČA BB
<u>030073413</u>	POLJODJELJSKA ZADRUGA ČELIJE	AKTIVAN	ČELIJE, ZAGORSKA 8
<u>030051090</u>	BRŠADIN PROMET D.O.O. ZA PROIZVODNJU, PRIJEVOZ, UNUTARNJU I VANJSKU TRGOVINU	AKTIVAN	VUKOVAR, TRG REPUBLIKE P-5/II

Izvor: <https://sudreg.pravosudje.hr/SUDREG3/SudregController>

Tablica 48. Popis udruga s područja općine Trpinja

REGISTARSKI BROJ	NAZIV	SJEDIŠTE
16000968	CENTAR ZA PODUZETNIŠTVO "INFOING" TRPINJA	TRPINJA, GAJČANSKA 2
16000667	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO TRPINJA	TRPINJA, GAJČANSKA 3
16000448	KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO "MLADOST" TRPINJA	TRPINJA, VELIKA 1
16000449	LOVAČKA UDRUGA "TRPINJA" TRPINJA	TRPINJA, GAJČANSKA 3
16000475	NOGOMETNI KLUB "SINĐELIĆ" TRPINJA	TRPINJA, NOVI ŠOR
16000492	OMLADINSKA UDRUGA OPĆINE TRPINJA	TRPINJA, VELIKA 1
16000951	UDRUGA "TREĆA ŽIVOTNA DOB"	TRPINJA, VELIKA 1
16000716	UDRUGA ANTIFAŠISTIČKIH BORACA NOR-A I ANTIFAŠISTA OPĆINE TRPINJA	TRPINJA, VELIKA 1
16000842	ZAJEDNICA PODRUŽNICA UMIROVLJENIKA OPĆINE TRPINJA	TRPINJA, VELIKA 1
16000656	ŠAHOVSKI KLUB TRPINJA TRPINJA	TRPINJA, BRŠADINČIĆ 25
16000653	DOBROVOLJNO VATROGASNO DRUŠTVO BOBOTA	BOBOTA, MITROVIĆEVA 37
16000491	KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO "ĐOKO PATKOVIĆ" B...	BOBOTA, MITROVIĆEVA
16000474	NOGOMETNI KLUB "BORAC" BOBOTA	BOBOTA, MITROVIĆEVA
16001061	UDRUGA "OPSTANAK I DRUŠTVENE IGRE"	BOBOTA, VUKAJLOVA 11
16000622	UDRUGA POLJOPRIVREDNIH PROIZVOĐAČA KLAS BOBOT...	BOBOTA, MITROVIĆEVA
16000670	ŠAHOVSKI KLUB PROTEIN BOBOTA	BOBOTA, MITROVIĆEVA

REGISTARSKI BROJ	NAZIV	SJEDIŠTE
16000868	KLUB MLADIH BRŠADIN	BRŠADIN, VASE ĐURĐEVIĆA 0
16000493	KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO "VASO ĐURĐEVIĆ" BRŠADIN	BRŠADIN, VASE ĐURĐEVIĆA
16000481	NOGOMETNI KLUB "BRŠADIN" BRŠADIN	BRŠADIN, ĐURE MITROVIĆA
16000615	ŠAHOVSKI KLUB BRŠADIN BRŠADIN	BRŠADIN, VASE ĐURĐEVIĆA
16000581	KLUB ZAJEDNICE SRBA	PAČETIN, BRAČE NUDIĆA 13
16000612	KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO BRANKO RADIČEVIĆ PAČETIN	PAČETIN, B.NUŠIĆA
16000841	NOGOMETNI KLUB "SLOGA" PAČETIN	PAČETIN, PANDUREVIĆEVA 0
16000722	ŠAHOVSKI KLUB SLOGA PAČETIN	PAČETIN, BRAČE NUDIĆA 13
16000637	KULTURNO UMJETNIČKO DRUŠTVO LJUBOMIR RATIĆ-BUBA VERA	VERA, STEPE STEPANOVIĆA 2
16000496	STOČATSKO, RATARSKO .MEHANIZACIJSKA UDRUGA "BIOPROTEIN» VERA	VERA, MILOŠA OBILIĆA 1

Izvor: <http://www.uprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jpg>

Tablica 49. Popis obrta s područja općine Trpinja

BR.	BROJ OBRTNICE	NAZIV POGONA
1.	1601000025	TRGOVAČKI OBRT "POLET" VL. RADOMIR KOVAČEVIĆ, LIPOVAČA, TRPINJA, LIPOVAČA
2.	1601000040	LIMARSKI OBRT "GAGULIĆ" VL. GAGULIĆ ĐORĐE, BOBOTA, MITROVIĆEVA 60, TRPINJA, BOBOTA
3.	1601000092	OBRT ZA PROIZVODNJU OSVJEŽAVAJUĆIH NAPITAKA I MINERALNE VODE, UZGOJ USJEVA I STOKE "ŠANDAR KOMERC" VL. ŽELJKO RADIŠIĆ, TRPINJA, J. PERAJLIĆA 28, TRPINJA
4.	16010000214	TRGOVAČKI OBRT "CRVENA ZVEZDA" VL. ĐORĐE TODORČIĆ, TRPINJA, VELIKA 26, TRPINJA
5.	16010000219	PRIJEVOZNIČKI OBRT "N.L." VL. MILORAD NARANČIĆ, TRPINJA, TRPINJA
6.	16010000268	KNJIGOVODSTVENO RAČUNOVODSTVENI OBRT "MARIĆ" VL. JELICA MARIĆ, TRPINJA, GAJČANSKA 59, TRPINJA
7.	16010000322	TRGOVAČKI OBRT "K L A J I Ć" VL. RUŽICA KLAJIĆ, TRPINJA, VELIKA 045., TRPINJA
8.	16010000338	PRIJEVOZNIČKI OBRT "POJATIĆ" VL. MOMIR POJATIĆ, TRPINJA, J. PERAJLIĆA 29, TRPINJA
9.	16010000345	TRGOVAČKI OBRT " S E K A I B O B O " VL. PETAR MUSIĆ, PAČETIN, B. NUDIĆA BB, TRPINJA, PAČETIN
10.	16010000370	TRGOVAČKI OBRT "SAVIĆ" VL. JOVAN SAVIĆ, BRŠADIN, V. ĐURĐEVIĆA 69, TRPINJA, BRŠADIN
11.	16010000379	TRGOVAČKI OBRT "K I S S " VL. ANĐELKO POPOVIĆ, TRPINJA, VELIKA 001, TRPINJA
12.	16010000392	TRGOVAČKI OBRT "DRVENI BEĆ" VL.RAJKO TANACKOVIC, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
13.	16010000419	TRGOVAČKI OBRT " K O L E " VL. STJEPAN KOLAR , BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
14.	16010000467	UGOSTITELJSKO - TRGOVAČKI OBRT " VIM - MARKET" VL. ŽELJKO NEDIĆ, BOBOTA, TRPINJA, BOBOTA
15.	16010000497	KAMENOREZAČKI OBRT "Ž I V K O V I Ć" VL. LJUBIŠA ŽIVKOVIĆ, LIPOVAČA, TRPINJA, LIPOVAČA
16.	16010000597	UGOSTITELJSKI OBRT CAFFE BAR "L I O N" VL. RADOSLAV POPOVIĆ, TRPINJA, TRPINJA
17.	16010000684	SVIJEČARSKO-MEDIČARSKI OBRT " D E D I Ć " VL. SLAVKO DEDIĆ, TRPINJA, TRPINJA
18.	16010000693	UGOSTITELJSKI OBRT BUFFET "ZLATNA DOLINA" VL. VASILJE PETRAŠEVIĆ BOBOTA, TRPINJA, BOBOTA
19.	16010000729	TRGOVAČKO - USLUŽNI OBRT " EURO - GLASS" VL. LJUBOMIR VUKIČEVIĆ, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN

20.	16010000792	KLESARSKI OBRT " BRAČA MARKOVIĆ " VL. MOMIR MARKOVIĆ, PAČETIN, TRPINJA, PAČETIN
21.	16010000843	POLJOPRIVREDNI OBRT " L A Z I C ", VL. SINIŠA LAZIĆ, TRPINJA, TRPINJA
22.	16000100882	OBRT ZA PROIZVODNJU TJESTENINE " T J E S T O P R O M " VL. NIKOLA HORNJAK, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
23.	16000100892	UGOSTITELJSKI OBRT CAFFE BAR "TUBORG" VL. ALEKSANDAR RISTIĆ, BOBOTA, TRPINJA, BOBOTA
24.	16000100920	PROIZVODNO - ARANŽERSKI OBRT " O M O R I K A " VL. STOJAN MIKANOVIĆ TRPINJA, TRPINJA
25.	16000100923	PROIZVODNO - TRGOVAČKI OBRT " JASEN - COMMERCE " VL. NIKOLA HADĐIĆ BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
26.	16000100924	UGOSTITELJSKI OBRT "P A L M B I Č" VL. NOVAK PETKOVIĆ, TRPINJA, TRPINJA
27.	16000101023	TRGOVAČKI OBRT " M L A D O S T " VL. MARIJA POPEK, ČELIJE, TRPINJA, ČELIJA
28.	16000101104	TRGOVAČKI OBRT " D O L A " VL. ILIJA RADMANOVIĆ, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
29.	16000101174	TRGOVAČKI OBRT " D A D O " VL. MILKA SAVIN, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
30.	16000101180	TRGOVAČKI OBRT " M Ž " VL. ŽIVKO MILIJAŠEVIĆ, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
31.	16000101198	TRGOVAČKI OBRT " R U Ž I Č " VL. PETRA RUŽIĆ, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
32.	16000101217	UGOSTITELJSKI OBRT BISTRO "A" VL. MILORAD LIČINA, TRPINJA, JOVANA PERAJLIĆA 88, TRPINJA
33.	16000101232	UGOSTITELJSKI OBRT "CASTELLO CLUB" VL. BORISLAV ALEKSIĆ, TRPINJA, TRPINJA
34.	16000101240	AUTOPRIJEVOZNIČKI OBRT " M A L I N O V I Č " VL. DALIBOR MALINOVIĆ, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
35.	16000101252	UGOSTITELJSKI OBRT "P I M" VL. PERO ŠIJAKOVIĆ, BRŠADIN, TRPINJA, BRŠADIN
36.	16010001315	PROIZVODNO-TRGOVAČKI OBRT "K E T A" VL. LJILJANA LAZIĆ, BOBOTA, PATKOVIĆEVA 105, TRPINJA, BOBOTA
37.	16010001332	PRIJEVOZNIČKO-TRGOVAČKI OBRT "M E T E O R" VL. ALEKSANDAR MILJEVIĆ, BRŠADIN, RIBARSKA 15, TRPINJA, BRŠADIN
38.	16010001341	AUTOMEHANIČARSKO - TRGOVAČKI OBRT " P A N T I Č " VL. STEVO PANTIĆ, TRPINJA, JOVANA PERAJLIĆA 49, TRPINJA
39.	16010001413	POLJOPRIVREDNI OBRT " B R U N E R " VL. BRANISLAV BRUNER, VERA, TRPINJA, VERA
40.	16010001420	KNJIGOVODSTVENI OBRT " R A J I Č " VL. SLOBODAN RAJIĆ, TRPINJA, JOVANA PERAJLIĆA 24, TRPINJA
41.	16010001447	TRGOVAČKI OBRT " M I M A " VL. MILICA MARIĆ, TRPINJA, BRAĆE LAZIĆ 18, TRPINJA
42.	16010001555	VULKANIZERSKI OBRT " J O C O " VL. JOVICA BIJELIĆ, TRPINJA, VELIKA 13, TRPINJA
43.	16010001566	TRGOVAČKO - PROIZVODNI OBRT " Š I M R A K " VL. MIROSLAV JOCIĆ, PAČETIN, BRAĆE NUDIĆA 14, TRPINJA, PAČETIN
44.	16010001599	UGOSTITELJSKI OBRT "D A N Č I" VL. DUŠAN LAĐAREVIĆ, PAČETIN, PANDUREVIĆEVA 1, TRPINJA, PAČETIN
45.	16010001626	STOLARSKI OBRT " Č V O R " VL. PETAR BABIĆ, BRŠADIN, M.MILANKOVIĆA 55, TRPINJA, BRŠADIN
46.	16010001635	POLJOPRIVREDNI OBRT "AGROŽIV" VL. BRANKO KOSTIĆ, VERA, S. STEPANOVIĆA 26, TRPINJA, VERA
47.	16010001651	TRGOVAČKI OBRT "B L A G O J E V I Č" VL. MILENA BLAGOJEVIĆ, TRPINJA, NOVI ŠOR 71, TRPINJA
48.	16010001653	TRGOVAČKO - USLUŽNI OBRT " DEX - TEL " VL. ANĐELKA MATIJEVIĆ, BRŠADIN, VASE ĐURĐEVIĆA 161A, TRPINJA, BRŠADIN
49.	16010001683	TRGOVAČKI OBRT " INTER-COM BSW " VL. VLADO RISTIĆ, BOBOTA, VUKAJLOVA 80, TRPINJA, BOBOTA
50.	16010001684	INSTALATERSKO-TRGOVAČKI OBRT " I M P U L S " VL. NEVENA VARGA, BRŠADIN, V. ĐURĐEVIĆA 73, TRPINJA, BRŠADIN

51.	16010001687	UGOSTITELJSKI OBRT "D E N I" VL. GORAN ARIZANOVIĆ, BOBOTA, MITROVIĆEVA 17, TRPINJA, BOBOTA
52.	16010001688	AUTOMEHANIČARSKO-TRGOVAČKI OBRT " AUTO LAKI " VL. GORAN LATKOVIĆ, TRPINJA, GAVRILOVA 29, TRPINJA
53.	16010001694	TRGOVAČKI OBRT "V. D." VL. BILJANA VASIĆ, BRŠADIN, MILANA MILANKOVIĆA 9, TRPINJA, BRŠADIN
54.	16010001736	KAMENOREZAČKI OBRT "G R A N I T" VL. MILOŠ ĐURĐEVIĆ, PAČETIN, PANDUREVIĆEVA 12, TRPINJA, PAČETIN
55.	16010001745	PEKARSKO-UGOSTITELJSKI OBRT "Ž I V A N O V I Ć" VL. MILENKO ŽIVANOVIĆ, TRPINJA, VELIKA 22, TRPINJA
56.	16010001793	PROIZVODNI OBRT "PEKARNA BOBOTA" VL. DIN DAQAJ, BOBOTA, MITROVIĆEVA 27, TRPINJA, BOBOTA
57.	16010001817	TRGOVAČKI OBRT "S & J" VL. JOVO ŠLJOKIĆ, BOBOTA, KLAJICEVA 1A, TRPINJA, BOBOTA
58.	16010001835	POLJOPRIVREDNO-TRGOVAČKO-PROIZVODNI OBRT " B A R U Z " VL. ZDRAVKO IVKOVIĆ, BOBOTA, PATKOVIĆEVA 36, TRPINJA, BOBOTA
59.	16010001839	USLUŽNI OBRT "ROLETARSKI SERVIS M.D.M." VL. DAVOR KOSANOVIĆ-TURKOVIĆ, BRŠADIN, KALAMUNJINA 11, TRPINJA, BRŠADIN
60.	16010001840	POLJOPRIVREDNO-TRGOVAČKI OBRT "S.D.P. - PATKOVIĆ" VL. ŽARKO PATKOVIĆ, BOBOTA, PATKOVIĆEVA 24, TRPINJA, BOBOTA
61.	16010001847	TRGOVAČKI OBRT " CRVENA JABUKA " VL. DRAGANA PALIĆ, TRPINJA, GAJČANSKA 9, TRPINJA
62.	16010001889	POLJOPRIVREDNI OBRT " L A Z I Ć " VL. GORAN LAZIĆ, BOBOTA, PATKOVIĆEVA 102, TRPINJA, BOBOTA
63.	16010001890	POLJOPRIVREDNI OBRT " MARJANOVIĆ" VL. CVIJETA MARJANOVIĆ, BOBOTA, MITROVIĆEVA 67, TRPINJA, BOBOTA
64.	16010001895	POLJOPRIVREDNI OBRT "P A R A B U C K I" VL. ĐORĐE PARABUCKI, BOBOTA, MITROVIĆEVA 68, TRPINJA, BOBOTA
65.	16010001904	AUTOMEHANIČARSKI OBRT " Ž E L J O " VL. ŽELIMIR TOMA, BOBOTA, VUKAJLOVA 89, TRPINJA, BOBOTA
66.	16010001910	TRGOVAČKI OBRT " J A N K O V I Ć " VL. STANIMIR JANKOVIĆ, TRPINJA, NOVI ŠOR 5, TRPINJA
67.	16010001921	UGOSTITELJSKI OBRT " L & M" VL. MILJAN LATKOVIĆ, TRPINJA, VELIKA 75, TRPINJA

Izvor: <http://sor.mingorp.hr/listForm.php>

26.7. Socijalno gospodarski oporavak općine Borovo

Potprojekt – SOCIJALNA UKLJUČENOST

SOCIJALNO GOSPODARSKI OPORAVAK OPĆINE BOROVO²³²

Trošak projekta = 720.000,00 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 648.000,00 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Ciljevi

Temeljni cilj

Razvoj socijalne kohezije kod stanovništva kao preduvjeta za privredni razvoj u općini Borovo

Posebni ciljevi

1. Educirati stanovništvo o građanskom društvu i međuetničkoj toleranciji, o europskoj uniji i socijalnoj koheziji
2. Osigurati psihosocijalnu i pravnu pomoć osjetljivim skupinama stanovništva (raseljene osobe, povratničke obitelji, invalidi, žene i starije osobe)
3. Osnovati Koordinacija lokalnih udruga građana na području općine
4. Osnovati Centar mladih i pokrenuti programe za mlade
5. Organizirati informatičke radionice za mlade
6. Pokrenuti mjesnu čitaonicu
7. Osnovati udrugu za ruralni razvoj i ekologiju
8. Osnovati udrugu žena
9. Organizirati seminar za nezaposlene (informatika i priprema za zapošljavanje)
10. Nastavak rada na prikupljanju predmeta za etnološku zbirku Borova

Identificiranje uočenih potreba i ograničenja u ciljanom području

Identificiranje uočenih potreba u lokalnoj zajednici preko službenih podataka (popis stanovništva, evidencije Zavoda za zapošljavanje) i putem procjena službenika, vijećnika i dužnosnika lokalne zajednice te lidera lokalnih udruga građana.

Ciljane skupine i procijenjeni broj

Ratom pogođene osobe	= svi stanovnici općine (cca 5500)
Prognanici	= 450
Izbjegllice	= 200
Povratnici	= 300
Doseljene osobe	= 50
Nezaposleni	= 744
Dugoročno nezaposleni	= 500
Invalidne osobe	= 55
Starije osobe	= 1450

²³² Projekt su pripremili Udruga «Albert E» Osijek i Poglavarstvo općine Borovo te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke br. 7283-HR) PSGO – socijalna uključenost

Djeca i mladi = 780
Žene = 2800

Razlog izbora ciljanih skupina, identifikacija njihovih potreba

- Svi građani su bili pogođeni ratom;
- Nezaposlenost u mjestu je velika (bivši radnici Kombinata «Borovo»)
- Kod mladih su izraženi problemi organiziranog slobodnog vremena
- Položaj žene je nepovoljan u obitelji i društvu.
- Invalidne i starije osobe trebaju društvenu pomoć
- Potprojekt pridonosi potrebama svih ciljanih skupina kroz veću pažnju JLS i lokalne zajednice (većina stanovnika) na rješavanju njihovih problema.

Direktnu korist koju će korisnik primiti

- *Korisnik-podnositelj - JLS će dobiti jaču socijalnu koheziju na području općine čime će se stvoriti uvjeti za kvalitetniji privredni razvoj općine.*
- *Korisnici iz ciljnih grupa - Preko 80 posto osjetljivih skupina stanovništva (raseljene osobe, povratničke obitelji te žene) dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć; Preko 80 posto mladih bit će informatički opismenjeno; - Udruge građana će biti udružene u Koordinaciju udruga te osposobljene za suradnju s JLS; - Osnovan Centar mladih koji će organizirati društvene aktivnosti i slobodno vrijeme mladih na području općine; - Osnovana udruga za ruralni razvoj i ekologiju i educirani građani; - Osnovana udruga žena i organizirane aktivnosti žena; - Provedeni seminari za nezaposlene o informatici i zapošljavanju; - Nastavljena rad na prikupljanju etnografskih predmeta za etno-zbirku*

Očekivani utjecaj na ciljane skupine

- *Stanovnici će bit informirano o građanskom društvu, međuetničkoj toleranciji i europskim vrijednostima.*
- *Osjetljive skupine stanovništva*
- *raseljene osobe, povratničke obitelji te žene - dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć*
- *Mladih će biti informatički opismenjani*
- *Lokalne udruge građane bit će educirane (prema modelu Foruma udruga Slavonije) i udružene u lokalnu*
- *Koordinaciju udruga te osposobljene za međusobnu suradnju i suradnju s JLS.*
- *Utemeljen Centar za mlade – koji će organizirati aktivnosti i slobodno vrijeme mladih.*
- *Bit će osnovana udruga za ruralni razvoj i ekologiju koja će u građanski aktivitet uključiti nove stanovnike*
- *Bit će osnovana udruga žena i održane radionice za podršku ženama*
- *Bit će organiziran seminar za nezaposlene (informatika i priprema za zapošljavanje*
- *Stanovnici općine prikupljaju etnografske predmeta.*

Konkretni rezultati

- 1.Preko 75 % radno aktivnih stanovnika i preko 85 % učenika mjesta Borovo educirano o građanskom društvu i međuetničkoj toleranciji, o europskim vrijednostima i socijalnoj koheziji
- 2.Preko 90 % osjetljivih skupina stanovništva (raseljene osobe, povratničke obitelji, invalidi, žene i starije osobe) dobilo psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć
- 3.Preko 75 % mladih informatički opismenjeno
- 4.Osnovana Koordinacija udruga građana na području naselja Borovo
- 5.Osnovan Centar mladih – Borovo i pokrenut program za mlade
- 6.Organizirani informatički tečajevi za mlade

7. Pokrenuta mjesna čitaonica
8. Osnivana udruga za ruralni razvoj i ekologiju
9. Osnovana udruga žena
10. Educirani nezaposleni
11. Nastavljen rad na prikupljanju predmeta za etnološku zbirku Borova

Višestruki utjecaj

Kroz realizacijom projekta i svih aktivnosti kod stanovnika u naselju Borovo bit će stvorena bolja atmosfera i zavladat će veće povjerenje u društvo, u lokalnu samoupravu i tako će ojačati socijalna kohezija a to će, onda, omogućiti da lakše pokretanje razvoja u mjestu). Bit će aktivirani društveni potencijali lokalne zajednice, a međuetnička tolerancija će biti na višem nivou kao i komunikacija građana.

Održivost

Po isteku darovnice sve će se aktivnosti u općini Borovo nastaviti i to kroz financiranje lokalne samouprave, kroz javne natječaje u zemlji i inozemstvu, i lokalni poduzetnici će ojačani financirati dio projekata, a mnoge će aktivnosti biti odrađene volonterski

Institucionalni aspekt

Prema modelu Foruma udruga Slavonije - Koordinacije lokalnih udruga pridonijet će većoj mobilizaciji građana za civilno društvo i za kvalitetniju suradnju s lokalnom samoupravom i to će osigurati da društvene aktivnosti i djelovanje udruga bude u okviru i u «vlasništvu» lokalne zajednice

Strukturni utjecaj projekta

Kroz viši nivo društvene mobiliziranosti stanovnika i snažnije djelovanje nevladinih udruga pridonijet će se snažnoj socijalnoj koheziji i to će pridonijeti napretku u poštivanju zakona i pravne države.

Potprojekt – MALA KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

SANACIJA ZGRADE AMBULANTE U OPĆINI BOROVO ²³³

Trošak projekta = 460.000 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 414.000 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Ciljevi

Sveukupni cilj

Sanacija zgrade ambulante u općini Borovo.

Specifični ciljevi

Poboljšanje uvjeta primarne zdravstvene za sve stanovnike u općini Borovo, a posebno invalida, starih i nemoćnih te djece i žena.

Identifikacija uočenih potreba

Postojeća zgrada ambulante je izgrađena prije pedeset godina i sada je u lošem stanju i nema mogućnosti za kvalitetnu primarnu zdravstvenu što posebno pogađa invalide, stare i nemoćne te žene, djecu i mlade.

Ciljane skupine i procijenjeni broj

Ratom pogođene osobe = svi stanovnici općine (5500) i posebno invalidne osobe (55), starije osobe (1450), djeca i mladi (780) i žene (2800).

Razlog izbora ciljane skupine

Ciljana skupina – svi stanovnici: Kvalitetna i dostatna primarna zdravstvena zaštita za sve stanovnike je prvi uvjet za egzistenciju. Socijalno-ekonomsko stanje u općini ne omogućuje stanovnicima da koriste zdravstvenu zaštitu u drugim mjestima u županiji

Očekivani rezultati

Realizacija projekta će kod ciljane skupine (svih stanovnika u općini) poboljšati:

- (a) primarnu zdravstvenu zaštitu i stanje zdravlja
- (b) kvalitetu života,
- (c) mladi neće u tako velikom broju napuštati sela,
- (d) društveni razvoj u općini
- (e) gospodarski razvoj u općini.

Očekivani utjecaj

Realizacija projekta će rezultirati:

1. Saniran zgrada ambulante u općini
2. Nastavlja se praksa šireg predlaganja projekata kao i selekcije najvažnijih projekata za lokalno stanovništvo;
3. U pripremu i realizaciju projekta uključuju se sve društvene snage (tijela JLS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.
4. Jača stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje, provedbu i kontrolu složenih projekata.

233 Projekt su pripremili Udruga «Agrocentar» Osijek i Poglavarstvo općine Borovo te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke) Mala komunalna infrastruktura.

Višestruki utjecaj

Višestruki je utjecaj i doseg utjecaja potprojekta, a to se ogleda u slijedećem:

- Snaženje javnosti rada tijela JLS kroz primjenu postupaka predlaganja projekata te izbora najvažnijih projekata za stanovništvo;
- U pripremu projekta uključuju se sve društvene snage (tijela JLS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.
- Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.
- Kod stanovništva se na području općine snaži povjerenje u državnu upravu i Vladu RH.
- S izvođačima radova će se ugovoriti obveza zapošljavanja (na poslovima investicije, ali bez utjecaja na kvalitetu radova) lokalnog stanovništva koje je nezaposleno. To će pridonijeti sezonskom smanjenju nezaposlenosti i poboljšati kvalitetu života toga broja stanovnika na određeno vrijeme.

Održivost

Procjenjuje se da posebnih troškova za upravljanje infrastrukturom neće biti, jer će se to realizirati u okviru redovitih poslova poglavarstva u općini i stručnih službi.

Procijenjeni trošak održavanja infrastrukture od cca 8.000 kn godišnje past će na teret općinskog proračuna i neće predstavljati poteškoću u realizaciji.

Procjenjuje se da posebnih troškova za upravljanje infrastrukturom neće biti, jer će se to realizirati u okviru

Institucionalni aspekti

Upravljanje ovom objektom će biti u nadležnosti JLS (Općine) i to će biti uključeno u okvire redovitih poslova poglavarstva u općini i njenih stručnih službi kao i do sada.

Lokalna zajednica je bila i ostati će vlasnik objekta.

26.7.1. Potprojekt – MALA KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

SANACIJA OBJEKATA ZA MLADE U OPĆINI BOROVO²³⁴

Trošak projekta = 967.738 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 870.964 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Ciljevi

Sveukupni cilj

Sanacija prostorija Info centra za mlade i sportskog igrališta u Borovu.

Specifični ciljevi

Poboljšanje uvjeta za društvene, edukativne i sportske aktivnosti za mlade u općini Borovo.

Identifikacija uočenih potreba

Postojeće prostorije predviđene za uređenje informatičkog centra mladih kao i školsko sportsko igralište u lošem su stanju i nema mogućnosti za kvalitetno organiziranje društvenih, edukativnih i sportskih aktivnosti mladih.

Ciljane skupine i procijenjeni broj

Djeca i mladi (780)

Razlog izbora ciljane skupine

Nedovoljno organizirano slobodno vrijeme mladih i opasnost od pojave apatije i/ili pojave ovisnosti o drogama među mladima zbog loše socijalno-ekonomske situacije te slabih uvjeta za kvalitetno organiziranje društvenih, edukativnih i sportskih aktivnosti mladih.

Izgrađenost (sanacija postojećih) prostora za kvalitetno organiziranje društvenih, edukativnih i sportskih aktivnosti mladih usmjerilo bi njihove aktivnosti na sadržajno bavljenje u slobodnom vremenu te onemogućilo razvoj nepovoljnih stanja (alkohola i droge).

Očekivani rezultati

- Izgrađenost (sanacija postojećih) prostora za kvalitetno organiziranje društvenih, edukativnih i sportskih aktivnosti mladih usmjerilo bi njihove aktivnosti na sadržajno bavljenje u slobodnom vremenu te onemogućilo razvoj nepovoljnih stanja (alkohola i droge).
- To će pridonijeti kvalitetu života mladih, ali i njihovih roditelja i obitelji,
- Mladi neće u tako velikom broju napuštati selo,
- Takvo stanje će pridonijeti društvenom i gospodarskom razvoju općine.

Očekivani utjecaj

Implementacija darovnice imat će niz rezultata:

- Sanirane prostorije Info centra za mlade
- Sanirano školskog sportskog igrališta u Borovu;
- Poboljšani uvjeti za društvene, edukativne i sportske aktivnosti za mlade u općini Borovo..
- Nastavlja se praksa šireg predlaganja projekata kao i selekcije najvažnijih projekata za lokalno stanovništvo;
- U pripremu i realizaciju projekta uključuju se sve društvene snage (tijela JLS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.
- Jača stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje, provedbu i kontrolu složenih projekata.

234 Projekt su pripremili Udruga «Agrocentar» Osijek i Poglavarstvo općine Borovo te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke) Mala komunalna infrastruktura.

Višestruki utjecaj

Višestruki je utjecaj i doseg utjecaja potprojekta, a to se ogleda u slijedećem:

- Snaženje javnosti rada tijela JLS kroz primjenu postupaka predlaganja projekata te izbora najvažnijih projekata za stanovništvo;
- U pripremu projekta uključuju se sve društvene snage (tijela JLS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.
- Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.
- Kod stanovništva se na području općine snaži povjerenje u državnu upravu i Vladu RH.
- Mladi će biti društveno angažiraniji i aktivniji
- S izvođačima radova će se ugovoriti obveza zapošljavanja (na poslovima investicije, ali bez utjecaja na kvalitetu radova) lokalnog stanovništva koje je nezaposleno. To će pridonijeti sezonskom smanjenju nezaposlenosti i poboljšati kvalitetu života toga broja stanovnika na određeno vrijeme.

Održivost

Procjenjuje se da posebnih troškova za upravljanje infrastrukturom neće biti, jer će se to realizirati u okviru redovitih poslova poglavarstva u općini i stručnih službi. Procijenjeni trošak održavanja infrastrukture od cca 20.000 kn godišnje past će na teret općinskog proračuna i neće predstavljati poteškoću u realizaciji.

Institucionalni aspekti

Upravljanje ovom objektom će biti u nadležnosti JLS (Općine) i to će biti uključeno u okvire redovitih poslova poglavarstva u općini i njenih stručnih službi kao i do sada.

Lokalna zajednica je bila i ostati će vlasnik objekta.

26.8. Socijalno gospodarski oporavak općine Markušica

Potprojekt – Socijalna uključenost

SOCIJALNO GOSPODARSKI OPORAVAK OPĆINE MARKUŠICA²³⁵

Trošak projekta = 720.000,00 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 648.000,00 Kn

Trajanje projekta = 16 mjeseci

Ciljevi

Temeljni cilj

Socijalna revitalizacija kroz potporu razvoja društvenih odnosa na jačanju socijalne kohezije kao preduvjeta za privredni razvoj u pet sela općine Markušica.

Posebni ciljevi

1. Educirana većina radno aktivnih stanovnika i učenika o građanskom društvu, nacionalnom identitetu i međuetničkoj toleranciji.
2. Educirana većina radno aktivnih stanovnika i učenika o europskim vrijednostima i značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvoj svake zajednice.
3. Zadovoljavanje nužnih potreba osjetljivih skupina stanovništva - obitelji branitelja, raseljenih osoba, povratničkih obitelji, invalida, žena i starijih osoba - kroz pružanje psihosocijalne potpore.
4. Zadovoljavanje nužnih potreba osjetljivih skupina stanovništva - obitelji bivših branitelja, raseljenih osoba, povratničkih obitelji, invalida, žena i starijih osoba - kroz pružanje pravne pomoći koja se tiče njihovog statusa i reguliranja socijalnog položaja.
5. Društvena mobilizacija mladih kroz informatičko opismenjivanje..
6. Utemeljenje Koordinacije lokalnih udruga građana na području općine Markušica u cilju veće mobilizacije građana za civilno društvo i za kvalitetniju suradnju s lokalnom samoupravom.
7. Utemeljenje Centra za razvoj građanskih inicijativa Markušica (CRGIM) – kao registrirane udruge građana u općini Markušica koja će djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata društvenih aktivnosti na području općine. Od strane CRGIM-a:
  - 7a. organizirane mjesne čitaonice u svim naseljima općine
  - 7b. utemeljena ekološka udruge i provedena edukacija o ekološkoj proizvodnji.
  - 7c. utemeljenja udruge žena i organizirane radionice grupne podrške ženama.
  - 7d. edukacija za nezaposlene o poduzetništvu i informatici.
  - 7e. pokreće se dvogodišnji projekt utemeljenja lokalne etnološke zbirke; prva etapa je mobilizacija građana za prikupljanje (starih) predmeta iz seoskog života i lokalne tradicije.²³⁶
  - 7f. pokreće se dvogodišnji projekt - izdavanje knjige «Povijest naselja općine Markušica». Prva etapa je mobilizacija građana za prikupljanje fotografija, tekstova i podataka o nastanku te kulturnoj i privrednoj prošlosti svih naselja u općini.²³⁷

Identificiranje uočenih potreba i ograničenja u ciljanom području

Identificiranje uočenih potreba u ciljnim područjima obavljeno je na temelju: (a) raspoloživih statističkih podataka (popis stanovništva), (b) službenih evidencija (Hrvatski zavod za zapošljavanje), (c) anketa i procjena stručnjaka u suradnji sa službenicima, vijećnicima i dužnosnicima JLS i lokalne zajednice - mjesni odbori te voditeljima lokalnih udruga građana (socijalno osjetljive skupine stanovništva). Kao važno ograničenje u ciljnim područjima ističe se problem broja radno sposobnih

²³⁵ Projekt su pripremili partneri - Udruga «Albert E» Osijek i Poglavarstvo općine Markušica te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke br. 7283-HR) PSGO – socijalna uključenost

²³⁶ U kasnijim etapama slijedit će izrada studije o utemeljenju lokalne etnološke zbirke, selekcija etnološkog materijala, uređenje izložbenog etnološkog prostora i otvorenje za javnost.

²³⁷ U kasnijim etapama slijedit će obrada rukopisa i fotografija, grafička oprema i prijelom knjige, pronalaženje financijskih sredstava za tisak, te tisak i promocija knjige.

stanovnika sa statusom – nezaposlen; naime - mnogi radno sposobni stanovnici koji su stvarno nezaposleni nisu u evidencijama Zavoda za zapošljavanje iz više razloga: (a) zbog apatije (nevjerece da mogu dobiti posao) odustaju od prijave, i k tome (b) im teško pada i obveza svako-mjesečne prijave Zavodu za zapošljavanje, jer je to povezano putovanjem za Osijek, a prometna povezanost je vrlo loša i skupa za njihove prilike.

Ciljane skupine i procijenjeni broj

1. Ratom pogođene osobe = svi stanovnici općine	= 3.000
2. Prognanici	= 97
3. Izbjegllice	= 130
4. Povratnici	= 52
5. Dosljane osobe	= 27
6. Nezaposleni	= 450
7. Dugoročno nezaposleni	= 300
8. Invalidne osobe	= 25
9. Starije osobe	= 400
10. Djeca i mladi	= 520
11. Žene	= 900

Razlog izbora ciljanih skupina, identifikacija njihovih potreba i ograničenja.

- Sva naselja na području općine Markušica svrstavaju se u područje pogođeno ratom: Markušica, Gaboš, Karadžičevo, Podrinje i Ostrovo.
- Tijekom proteklih deset godina iselilo se 508 osoba, vratilo 100, doselilo 27.
- Nezaposleno je 450 radno sposobnih osoba; stopa nezaposlenosti je stalno iznad prosjeka Županije i Republike Hrvatske.
- Invalidne osobe imaju poteškoća zbog prometne izolacije.
- Starije osobe koje žive same i to od socijalne pomoći (koja iznosu u prosjeku oko 500 Kn) imaju egzistencijalne probleme i potrebna im je pomoć u kući; dio ovih problema rješava se uz pomoć projekta Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
- Djeca i mladi uz egzistencijalne probleme imaju i problem organiziranog slobodnog vremena (opasnosti od pojave ovisnosti) .
- Žene imaju probleme zbog tradicionalne društvene isključenosti te posebne probleme kao samohrane majke ili žrtve obiteljskog nasilja.

Direktnu korist koju će korisnik primiti

Korisnik-podnositelj

- Direktna korist koju će korisnik-podnositelj kao JLS dobiti nalazi se u socijalnoj revitalizaciji društvenih odnosa i jačoj socijalnoj koheziji na području općine čime se stvaraju preduvjeti za kvalitetniji privredni razvoj u pet sela općine Markušica. Tako će preko 80 posto svih radno aktivnih stanovnika i preko 90 posto učenika osnovnih i srednjih škola u svih pet naselja općine informirano o građanskom društvu te educirano o nacionalnom identitetu i međuetničkoj toleranciji kao i o europskim vrijednostima i značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvitak zajednice. To će kasnije omogućiti lakše i brže pokretanje i realizaciju projekata društvenih aktivnosti, odnosno još kasnije i poduzimanje razvojnih privrednih aktivnosti.

Korisnici iz ciljnih grupa

- Preko 85 posto osjetljivih skupina stanovništva - obitelji branitelja, raseljene osobe, invalidi, starije osobe, povratničke obitelji te žene dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć .
- Preko 80 posto mladih (učenici završnih razreda osnovne škole te učenici srednjih škola i mladi do 27 godina starosti) bit će informatički opismenjeno.
- Lokalne udruge građane bit će educirane i udružene u lokalnu Koordinaciju udruga te osposobljeni za kvalitetniju suradnju s JLS te prijavu projekata na javne natječaje..

- Utemeljen Centar za razvoj građanskih inicijativa – kao registrirana udruga građana u općini Markušica će djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata na području općine.
- Od strane novo-osnovanog Centra za razvoj građanskih inicijativa Markušica.
  - (a) utemeljenje ekološke udruge i edukacija o ekoloških proizvodnji,
  - (b) utemeljenje kluba žena i organizacija radionica grupne podrške ženama,
  - (c) provedena edukacija za nezaposlene o informatici i poduzetništvu.,
  - (d) pokrenuta mobilizacija stanovnika na prikupljanju etnografskih predmeta te fotografija i drugih materijala za knjigu o povijesti njihova naselja.

Očekivani utjecaj na ciljane skupine

- *Radno aktivni stanovnici i mladi u svih pet naselja općine bit će informirano o građanskom društvu te educirano o nacionalnom identitetu i međuetničkoj toleranciji kao i o europskim vrijednostima i značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvitak zajednice. Na taj način oni će spoznati važne procese tranzicije i EU integracija, neće biti više zbunjeni, neće imati nevjericu prema EU, prema državnim vlastima i lokalnoj samoupravi. Razvit će se povjerenje u društvene institucije (udruge i političke stranke) i razvit će se povjerenje u zakone i pravnu državu.- Socijalno osjetljive skupine stanovništva*
- *obitelji branitelja, raseljene osobe, povratničke obitelji te žene će nakon dobivene psihosocijalnu potpore i pravne pomoći riješiti svoje višegodišnje egzistencijalne i/ili statusne probleme i imat će kvalitetniji život. To će - opet - u lokalnoj zajednici stvoriti atmosferu povjerenja u društvo, lokalnu samoupravu i državnu upravu.*
- *Mladi (učenici završnih razreda osnovne škole te učenici srednjih škola i mladi do 27 godina starosti) će nakon informatičkih radionica biti informatički opismenjeno; to će mladima (a) omogućiti pristup informacijama preko novih tehnologija; (b) imat će bolje organizirani slobodno vrijeme (c) to će biti i prevencija ovisnosti, (d) bit će snažniji kapaciteti za organizacije civilnog društva te (d) to će pomoć mladima da se pripreme za svijet rada.- Lokalne udruge građane bit će educirane i udružene u lokalnu Koordinaciju udruga te osposobljene za međusobnu suradnju i suradnju s JLS. Te pisanje projekata za javne natječaje.*
- *Utemeljen Centar za razvoj građanskih inicijativa – kao registrirana udruga građana u općini Markušica će u budućnosti kvalitetno djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata na području općine.*
- *Od strane novo-osnovanog Centra za razvoj građanskih inicijativa Markušica bit će proveden niz projekata koji će dodatno društveno aktivirati stanovnike kroz: (a) pokretanje mjesnih čitaonica. (b) utemeljenje ekološke udruge i edukacija o ekoloških proizvodnji, (c) utemeljenje kluba žena i organizacija radionica grupne podrške ženama, (d) provedenu edukaciju za nezaposlene o informatici i poduzetništvu., (e) pokrenuta mobilizacija stanovnika na prikupljanju etnografskih predmeta te (f) fotografija i drugih materijala za knjigu o povijesti njihova naselja.*

Konkretni rezultati

- *Preko 80 posto svih radno aktivnih stanovnika i preko 90 posto učenika osnovnih i srednjih škola u svih sedam naselja općine bit će informirano o građanskom društvu te educirano o nacionalnom identitetu i međuetničkoj toleranciji kao i o europskim vrijednostima i značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvitak zajednice.*
- *Preko 85 posto osjetljivih skupina stanovništva - obitelji branitelja, raseljene osobe, povratničke obitelji te žene dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć.*
- *Preko 80 posto mladih (učenici završnih razreda osnovne škole te učenici srednjih škola i mladi do 27 godina starosti) bit će informatički opismenjeno .*
- *Lokalne udruge građane bit će educirane i udružene u lokalnu Koordinaciju udruga te osposobljene za međusobnu suradnju i suradnju s JLS. te pisanje projekata za javne natječaje.*
- *Bit će utemeljen Centar za razvoj građanskih inicijativa – kao registrirana udruga građana u općini Markušica koja će u budućnosti kvalitetno djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata na području općine.*
- *Bit će pokrenute javne čitaonice u svih pet sela općine Markušica.*

- Bit će utemeljena lokalna ekološka udruga i provedena edukacija o ekološkoj proizvodnji za 20 agropoduzetnika.
- Bit će 8 utemeljen klub žena i organizirane 3 radionice grupne podrške ženama,
- Bit će provedena edukacija za nezaposlene o poduzetništvu.
- Bit će organizirano prikupljanje etnografskih predmeta za lokalnu etno-zbirku
- Bit će organizirano prikupljanje fotografija i tekstova te priprema i tisak izdana knjiga «Povijest naselja općine Markušica».

Višestruki utjecaj

Realizacijom navedenih aktivnosti na ovom projektu kod svih stanovnika u svih pet naselja općine Markušica bit će

- (a) Stvorena atmosfera povjerenja u društvo, lokalnu samoupravu i državnu upravu. – bit će snažnija socijalna kohezija koja će omogućiti lakše pokretanje razvojnih projekata i njihov kvalitetniji život.
- (b) Aktivirani i testirani lokalni društveni potencijali te strukturirana modernija lokalna zajednica (nasuprot sadašnjoj koja je tradicionalna sa značajnim traumama iz rata).
- (c) Međuetnička tolerancija će biti na višoj razini i bit će razvijeniji oblici građanske komunikacije i suradnje.

Održivost

Tri su osnovna pravca financijske održivosti društvenih aktivnosti u budućnosti na području općine Markušica

1. Veća zastupljenost volonterskog rada u djelovanju udruga građana u društvenom životu
2. Sve će udruge biti osposobljene za pisanje, prijavu i provedbu projekata – tako da će se javljati na javne pozive i natječaje nacionalnih i međunarodnih fondova. Centar za razvoj građanskih inicijativa – Markušica će pomagati udrugama na prijavi projekata
3. Lokalna zajednica (poduzetnici i JLS) će redovito putem javnoga natječaja (povelja o suradnji) financirati dio aktivnosti udruga.

Institucionalni aspekt

- Utemeljenje i rad Koordinacije lokalnih udruga pridonijet će većoj mobilizaciji građana za civilno društvo i za kvalitetniju suradnju s lokalnom samoupravom.
- Utemeljenje Centra za razvoj građanskih inicijativa Markušica će djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata na području općine.
- Ovo će osigurati nastavak aktivnosti i nakon završetka ovog potprojekta.
- Isto tako to će osigurati da društvene aktivnosti i djelovanje udruga bude u okviru i u «vlasništvu» lokalne zajednice

Strukturni utjecaj projekta

- Viša razina društvene mobiliziranosti stanovnika i mladih u općini Markušica i snažnije djelovanje udruga na različitim projektima pridonijet će većoj integraciji građana, snažnijoj socijalnoj koheziji i socijalnom kapitalu što će pridonijeti napretku u poštivanju društvenih normi i zakonodavstva, i drugim metodama pravne države.
- Bit će razvijenija lokalna javnost te će JLS morati biti aktivnija u odnosima s javnošću i poštivanja društvenih normi i zakona pravne države.

26.8.1. Potprojekt – MALA KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Sanacija domova kulture u općini Markušica ²³⁸

Trošak projekta = 1,425.616 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 1,283.054 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Ciljevi

Sveukupni cilj

Sanacija domova kulture u mjestima Markušica i Ostrovo

Specifični ciljevi

Stvaranje uvjeta za razvoj i provedbu kvalitetnije kulturno-umjetničkog i društvenog života za sve stanovnike ova dva sela, ali i susjednih mjesta, a posebno mladih. Realizacijom investicije stvoriti bolje uvjete za rad kulturno-umjetničkih društava i udruga građana te društvene aktivnosti i zabavni život mladih u selima Markušica i Ostrovo te susjednih mjesta.

Identifikacija uočenih potreba

Postojeća dva doma kulture su izgrađena prije tridesetak godina i sada su u lošem stanju; U općini i u ovim mjestima (Markušica i Ostrovo) nema dvorana za održavanje većih skupova društvenih događaja, kulturno-umjetničkih priredaba ni zabavnih događanja. To posebno pogađa mlade ljude i omladinu te učeničku populaciju.

Stanje ne zadovoljava sadašnje ni buduće potrebe stanovništva koje ne može koristiti predmetne domove

Ciljane skupine i procijenjeni broj

- Mladi u mjestima Markušica i Ostrovo te cijeloj općini (520)
- Svi stanovnici mjesta Markušica i Ostrovo (1200)
- Članovi 12 udruga u općini
- Za neke aktivnosti i svi stanovnici općine Markušica (važnije priredbe i svatovi npr.) 3000 st.

Razlog izbora ciljane skupine

Ciljana skupina – svi stanovnici:

- *Zbog nedovoljne direktne komunikacije i slabog druženja ljudi na selu slabi i socijalna kohezija;*
- *Stvoreni uvjeti za razvoj i provedbu kvalitetnije kulturno-umjetničkog i društvenog života za sve stanovnike ova dva mjesta, a posebno mladih.*
  - Stvoreni bolji uvjeti za rad kulturno-umjetničkih društava i udruga građana te društvene aktivnosti i zabavni život mladih u mjestima Markušica i Ostrovo, a za neke aktivnosti i stanovnike svih mjesta u općini Markušica (npr. velike priredbe ili organiziranje svatova)

Ciljana skupina - mladi:

- *Zbog slabe kvalitete ukupnog života, a pored ostalog i kulturno-zabavi život) mladi napuštaju sela.*

Očekivani rezultati

- Sanirani domovi kulture u općinskom središtu Markušica i u selu Ostrovo
- Stvoreni uvjeti za razvoj i provedbu kvalitetnije kulturno-umjetničkog i društvenog života za sve stanovnike ova dva mjesta, a posebno mladih.
- Stvoreni bolji uvjeti za rad kulturno-umjetničkih društava i udruga građana te društvene aktivnosti i zabavni život mladih u mjestima Markušica i Ostrovo, a za neke aktivnosti i stanovnike svih mjesta u općini Markušica (npr. velike priredbe ili organiziranje svatova)

238 Projekt su pripremili partneri - Udruga «Albert E» Osijek i Poglavarstvo općine Markušica te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvika RH (zajam Svjetske banke) Mala komunalna infrastruktura.

Očekivani utjecaj na ciljane skupine

Realizacija projekta će kod ciljane skupine (svih stanovnika svih sela u općini) poboljšati:

- (a) društveni i kulturni život; to je u biti temelj za program ukupnog razvoja;
- (b) kvalitetu života; uz bolju socijalnu koheziju i kulturni standard će tako poboljšati kvalitetu života svih stanovnika
- (c) mladi neće u tako velikom broju napuštati sela; kada bude veća kvaliteta života na selu – mladi će u manjem postotku napuštati sela i odlaziti u grad
- (d) društveni razvoj u općini; veća kvaliteta života će pospješiti i bolji društveni i kulturni život u selima
- (e) gospodarski razvoj u općini.; konačno – veća kvaliteta života i bolji društveni život će stvoriti uvjete za bolji razvoj gospodarstva i poduzetništva – koji je opet dati novi poticaj za još bolji i kvalitetniji život u ovim selima.

Višestruki utjecaj

Višestruki je utjecaj i doseg utjecaja potprojekta, a to se ogleda u slijedećem:

- Snaženje javnosti rada tijela JLS kroz primjenu postupaka predlaganja projekata te izbora najvažnijih projekata za stanovništvo;
- *U pripremu projekta uključuju se sve društvene snage (tijela JLS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.*
- *Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.*
- Kod stanovništva se na području općine snaži povjerenje u državnu upravu i Vladu RH.
- S izvođačima radova će se ugovoriti obveza zapošljavanja (na poslovima investicije, ali bez utjecaja na kvalitetu radova) lokalnog stanovništva koje je nezaposleno. To će pridonijeti sezonskom smanjenju nezaposlenosti i poboljšati kvalitetu života toga broja stanovnika na određeno vrijeme.

Održivost

Procjenjuje se da posebnih troškova za upravljanje infrastrukturom neće biti, jer će se to realizirati u okviru redovitih poslova poglavarstva u općini i stručnih službi.

Korištenje infrastrukture (el.energija, voda, grijanje, čišćenje) teretit će u jednom dijelu programske aktivnosti udruga i stanovništva – već prema projektnim aktivnostima, a drugi dio će se financirati iz proračuna općine.

Procijenjeni trošak održavanja infrastrukture od cca 30.000 kn godišnje (2% od vrijednosti investicije) past će na teret općinskog proračuna i neće predstavljati poteškoću u realizaciji.

Institucionalni aspekti

Upravljanje ovom domovima će biti u nadležnosti JLS (Općine)

Poslovi upravljanja domovima su. uključeni u okvire redovitih poslova poglavarstva u općini i njenih stručnih službi kao i do sada.

Lokalna zajednica je bila i ostati će vlasnik i korisnik domova kulture.

26.9. Socijalno gospodarski oporavak općine Negoslavci²³⁹

Potprojekt – SOCIJALNA UKLJUČENOST

Trošak projekta = 720.000,00 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 648.000,00 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Ciljevi

Temeljni cilj

Razvoj socijalne kohezije u općini Negoslavci

Posebni ciljevi

- Edukacija stanovništva o tranziciji u građansko društvo, o međuetničkoj toleranciji i procesima EU-integracija.
- Psihosocijalna i pravna pomoć za osjetljive skupine stanovništva
- Seminari za nezaposlene (informatika i priprema za zapošljavanje)
- Organizirati informatičke radionice za mlade
- Konsolidirati Klub mladih
- Utemeljiti udrugu za ekologiju
- Utemeljiti udrugu žena
- Utemeljiti Forum udruga građana općine Negoslavci

Identificiranje uočenih potreba i ograničenja u ciljanom području

Identificiranje uočenih potreba u ciljnim područjima obavljeno je na temelju: analize i procjena stručnjaka u suradnji sa službenicima, vijećnicima i dužnosnicima JLS i lokalne zajednice (mjesni odbori te voditelji lokalnih udruga građana).

Ciljane skupine i procijenjeni broj

Ratom pogođene osobe	=	1460
Izbjeglice	=	10
Nezaposleni	=	250
Dugoročno nezaposleni	=	220
Invalidne osobe	=	20
Starije osobe	=	363
Djeca i mladi	=	350
Žene	=	780

Razlog izbora ciljanih skupina, identifikacija njihovih potreba i ograničenja.

- Svi su građani pogođeni ratom. Invalidne i starije osobe trebaju pomoć. Nezaposlenost u mjestu je velika, posebno mladih, kod kojih su izraženi i problemi organiziranog slobodnog vremena. Položaj žene je nepovoljan kako u obitelji tako i u društvu. Projekt pridonosi potrebama svih ciljanih skupina kroz veću pažnju lokalne zajednice (većina stanovnika) na rješavanju njihovih problema.

Direktnu korist koju će korisnik primiti

- *JLS će dobiti jaču socijalnu koheziju na području općine čime će se stvoriti uvjeti za kvalitetniji društveni i privredni razvoj općine.*

²³⁹ Projekt su pripremili - Udruga «Albert E» Osijek i Poglavarstvo općine Negoslavci te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke br. 7283-HR) PSGO – socijalna uključenost

- Preko 80 posto osjetljivih skupina stanovništva (raseljene osobe, povratničke obitelji te žene) dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć
- Preko 80 posto mladih bit će informatički opismenjeno
  - Udruge građana će biti udružene u Koordinaciju udruga te osposobljene za dobru suradnju s JLS
  - Konsolidiran Klub mladih koji će organizirati društvene aktivnosti i slobodno vrijeme mladih na području općine.
  - Osnovana udruga za ruralni razvoj i ekologiju i educirani građani,
  - Osnovana udruga žena i organizirane aktivnosti žena,
  - Provedeni seminari za nezaposlene o informatici i zapošljavanju,
  - Nastavljena rad na prikupljanju predmeta za lokalnu etno-zbirku

Očekivani utjecaj na ciljane skupine

- *Stanovnici će biti informirani o građanskom društvu, međuetničkoj toleranciji i europskim vrijednostima.*
  - Osjetljive skupine stanovništva - raseljene osobe, povratničke obitelji te žene - dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć .
  - Mladi će biti informatički opismenjani.
  - Lokalne udruge građane bit će educirane (prema modelu Foruma udruga Slavonije) i udružene u lokalnu Koordinaciju udruga te osposobljene za međusobnu suradnju i suradnju s JLS.
  - Konsolidiran Klub mladih koji će organizirati društveni život i programe za mlade u općini .
  - Bit će osnovana udruga građana za ekologiju koja će u građanski aktivitet uključiti nove stanovnike .
  - Bit će osnovana udruga žena i održane radionice za podršku ženama
  - Bit će organiziran seminar za nezaposlene (informatika i priprema za zapošljavanje).

Konkretni rezultati

1. *Oko 75 % radno aktivnih stanovnika i oko 85 % učenika mjesta Negoslavci educirano o građanskom društvu, međuetničkoj toleranciji i o europskim vrijednostima.*
2. *Oko 90 % osjetljivih skupina stanovništva (raseljene osobe, povratničke obitelji, invalidi, žene i starije osobe) dobilo psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć*
3. *Oko 75 % mladih informatički opismenjeno*
4. *Osnovan Forum udruga na području naselja Negoslavci*
5. *Konsolidiran Klub mladih – Negoslavci i pokrenuti programi*
6. *Organizirana informatička škola za mlade*
7. *Osnovana udruga za ekologiju*
8. *Osnovana udruga žena*
- 9 *Educirani nezaposleni*

Višestruki utjecaj

Realizacijom projektnih aktivnosti kod stanovnika općine Negoslavci bit će stvorena bolja atmosfera i zavladat će veće povjerenje u društvo, u lokalnu samoupravu: na ovaj način će se osnažiti socijalna kohezija u mjestu, a to će omogućiti da se lakše pokrene razvoj mjesta. Bit će aktivirani društveni potencijali lokalne zajednice, a međuetnička tolerancija će biti na višem nivou kao i komunikacija građana.

Održivost

Po isteku darovnice sve će se aktivnosti nastaviti i to kroz financiranje lokalne samouprave, kroz javne natječaje u zemlji i inozemstvu. Isto tako će se nastojati da i lokalni poduzetnici financiraju dio nekih projekata u zajednici, a mnoge će aktivnosti biti volonterski realizirane.

Institucionalni aspekt

Prema modelu Foruma udruga Slavonije - Forum lokalnih udruga će pridonijet većoj mobilizaciji građana za civilno društvo i za kvalitetniju suradnju s lokalnom samoupravom, a to će osigurati da društvene aktivnosti i djelovanje udruga bude u okviru i u «vlasništvu» lokalne zajednice

Strukturni utjecaj projekta

Kroz viši nivo društvene mobiliziranosti stanovnika i snažnije djelovanje nevladinih udruga pridonijet će se snažnoj socijalnoj koheziji i to će pridonijeti napretku u poštivanju zakona i pravne države.

26.9.1. Potprojekt – MALA KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Izgradnja javne rasvjete na području općine Negoslavci ²⁴⁰

Trošak projekta = 891.000 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 801.900 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Ciljevi

Sveukupni cilj

U cilju sigurnijeg prometovanja (pješačka i vozila) u općini Negoslavci izgraditi javnu elektroinstalaciju za javnu rasvjetu u dužini od 7.000 metara

Specifični ciljevi

- Stvoriti pretpostavke za bolje uvjete života stanovništva, a time i veći ostanak osoba mlade životne dobi na području općine.
- Stvaranje preduvjeta za gospodarski razvoj općine, a time i smanjenje stope nezaposlenih i povećanja životnog standarda stanovništva.

Identifikacija uočenih potreba

U općini Negoslavci nije izgrađena javna rasvjeta u pravom značenju toga pojma; samo u glavnoj ulici postojala je razvedena je mreža rasvjetnih tijela (od prije 30-tak godina) sistemom kablova «s krova do krova» tako da u osnovi nema pravih učinaka javne rasvjete. Tako se javlja problem sigurnosti pješačkog i cestovnog prometa posebno za djecu, invalide i stare osobe

Ciljane skupine i procijenjeni broj

- Svi stanovnici općinskog mjesta Negoslavci 1460
- posebno: invalidne osobe (20), starije osobe (363), djeca i mladi (350) i žene (780).

Razlog izbora ciljane skupine

Sigurniji uvjeti kretanja pješačka i cestovnih vozila u mjestu.

Očekivani rezultati

Implementacija darovnice donosi niz konkretnih rezultata:

1. Izgradnja 7000 m javne rasvjete u mjestu
2. Nastavlja se (utvrđuje) primjena procesa šireg predlaganja projekata te dogovora i selekcije najvažnijih projekata za lokalno stanovništvo;
3. U pripremu i realizaciju projekta uključuju se sve društvene snage (tijela JLS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.
4. Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.
5. Sigurniji uvjeti prometovanja pješačka (za sve stanovnici općinskog mjesta Negoslavci = 1460, a posebno: invalidne osobe (20), starije osobe (363), djeca i mladi (350) i žene (780).
6. Sigurniji uvjeti prometovanja u mjestu u smjeru buduće poslovne zone, a time i stvaranje jednog od bitnih preduvjeta za gospodarski razvoj .
7. To znači da će se: (a) smanjiti štete kod javnih infrastrukturnih dobara, (b) smanjiti mogućnosti prometnih nezgoda, (c) smanjiti štete na vozilima kod stanovništva, javnih organizacija, udruga građana i privatnih poduzetnika.

240 Projekt su pripremili Udruga «Agrocentar» Osijek i Poglavarstvo općine Negoslavci te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvika RH (zajam Svjetske banke) Mala komunalna infrastruktura.

Očekivani utjecaj na ciljane skupine

- Svi stanovnici općinskog mjesta Negoslavci (1460) imat će sigurnije pješački i cestovni promet i bolju kvalitetu života, a posebno: invalide osobe (20), starije osobe (363), djeca i mladi (350) i žene (780).
- Mladi neće u tako velikom broju napuštati sela - Kada bude veća kvaliteta života na selu – mladi će u manjem postotku napuštati sela i odlaziti u grad
- Društveni razvoj u općini - Veća kvaliteta života će pospješiti i bolji društveni i kulturni život u selima
- Gospodarski razvoj u općini - veća kvaliteta života i bolji društveni život će stvoriti uvjete za bolji razvoj gospodarstva i poduzetništva – koji je opet dati novi poticaj za još bolji i kvalitetniji život u ovim selima.-

Višestruki utjecaj

Višestruki je utjecaj i doseg utjecaja Potprojekta, a ogleda se u sljedećem:

- *U pripremu i realizaciju projekta uključuju se sva društvena tijela u lokalnoj zajednici (LS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.*
- Snaženje javnosti rada tijela LS kroz primjenu postupaka predlaganja projekata te dogovora i selekcije najvažnijih projekata za lokalno stanovništvo;
- Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.
- Kod stanovništva na području općine snaži se povjerenje u lokalnu samoupravu, državnu upravu i Vladu Republike Hrvatske.
- S izvođačima radova će se ugovoriti obveza zapošljavanja (na poslovima realizacije investicije, a koji to dozvoljavaju bez utjecaja na kvalitetu radova) lokalnog stanovništva koje je evidentirano kao nezaposleno na Zavodu za zapošljavanje. To će, svakako, pridonijeti sezonskom smanjenju nezaposlenosti i bar u jednom manjem dijelu poboljšati kvaliteti života toga dijela stanovništva.

Održivost

Posebni troškovi za upravljanje ovom infrastrukturom neće biti, jer se upravljanje lokalnom infrastrukturom provodi u okviru redovitih poslova poglavarstva u općini i stručnih službi.

Procijenjeni trošak održavanja infrastrukture od cca 24.000 kn godišnje teretit će općinski proračun.

Institucionalni aspekti

Upravljanje ovom infrastrukturom je u nadležnosti JLS te će taj proces biti uključen u okvire redovitih poslova poglavarstva u općini i njenih stručnih službi.

Lokalna zajednica je bila i ostati će vlasnik javne rasvjete (provedenog projekta).

26.10. Socijalno gospodarski oporavak općine Šodolovci

Potprojekt – SOCIJALNA UKLJUČENOST

SOCIJALNO GOSPODARSKI OPORAVAK OPĆINE ŠODOLOVCI²⁴¹

Trošak projekta = 720.000,00 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 648.000,00 Kn

Trajanje projekta = 16 mjeseci

Ciljevi

Temeljni cilj

*Socijalna revitalizacija i potpora razvoju društvenih odnosa za jačanje socijalne kohezije te stvaranja preduvjeta za privredni razvoj i kvalitetniji život stanovnika
sedam sela općine Šodolovci*

Posebni ciljevi

1. Educirana većina radno aktivnih stanovnika i učenika o građanskom društvu, nacionalnom identitetu i međuetničkoj toleranciji.
2. Educirana većina radno aktivnih stanovnika i učenika o europskim vrijednostima i značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvoj svake zajednice (a posebno voditelji lokalnih udruga i vijećnici JLS).
3. Zadovoljene nužne potrebe osjetljivih skupina stanovništva - obitelji branitelja, raseljene osobe, povratničke obitelji, invalidi, žene i starije osobe - kroz pružanje psihosocijalne potpore.
4. Zadovoljene nužne potrebe osjetljivih skupina stanovništva - obitelji branitelja, raseljene osobe, povratničke obitelji, invalidi, žene i starije osobe - kroz pružanje pravne pomoći koja se tiče njihovog statusa i reguliranja socijalnog položaja.
5. Društvena mobilizacija mladih kroz informatičko opismenjivanje.
6. Utemeljena Koordinacija lokalnih udruga građana (KLUK) na području općine Šodolovci u cilju veće mobilizacije građana za civilno društvo i za kvalitetniju suradnju s lokalnom samoupravom.
7. Utemeljen Centar za razvoj građanskih inicijativa Šodolovci (CRGIŠ) – kao registrirana udruga građana u općini Šodolovci koja će djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi društvenih projekata na području općine.
  - 7a. Od CRGIŠ-a organizirane mjesne čitaonice u svim naseljima općine.
  - 7b. Od CRGIŠ-a utemeljena ekološka udruge i provedena edukacija o ekološkoj proizvodnji.
  - 7c. Od strane CRGIŠ-a - utemeljen klub žena i organizirane radionice grupne podrške ženama.
  - 7d. Od strane CRGIŠ-a – provedena edukacija za nezaposlene o poduzetništvu i informatici.

²⁴¹ Projekt su pripremili partneri - Udruga «Albert E» Osijek i Poglavarstvo općine Šodolovci te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke br. 7283-HR) PSGO – socijalna uključenost

- 7e. Od CRGIŠ-a – pokrenut višegodišnji projekt utemeljenje lokalne etnološke zbirke; prva etapa je mobilizacija građana za prikupljanje (starih) predmeta iz seoskog života i lokalne tradicije.²⁴²
- 7f. Od strane CRGIŠ-a pokrenut višegodišnji projekt - izdavanje knjige «Povijest naselja općine Šodolovci». prva etapa je mobilizacija građana za prikupljanje fotografija, tekstova i podataka o nastanku te kulturnoj i privrednoj prošlosti svih naselja u općini.²⁴³

Identificiranje uočenih potreba i ograničenja u ciljanom području

Identificiranje uočenih potreba u ciljnim područjima obavljeno je na temelju: analize i procjena stručnjaka u suradnji sa službenicima, vijećnicima i dužnosnicima JLS i lokalne zajednice (mjesni odbori te voditelji lokalnih udruga građana). Kao važno ograničenje u ciljnim područjima ističe se problem broja radno sposobnih stanovnika sa statusom – nezaposlen; naime, mnogi radno sposobni stanovnici koji su stvarno nezaposleni nisu u evidencijama Zavoda za zapošljavanje iz više razloga: (a) zbog apatije (nevjerice da mogu dobiti posao) odustaju od prijave, i k tome (b) im teško pada i obveza svako-mjesečne prijave Zavodu za zapošljavanje, jer je to povezano putovanjem za Osijek, a prometna povezanost je vrlo loša i skupa za njihove prilike. Ovo pitanje postaje još značajnije kada se uzme u obzir da je više u ataru sela Šodolovci, Paulin Dvor i Koprivna pod minama od 35 do 45 % obradivog zemljišta (u Adi i Petrovoj Slatini oko 5%) i ne obrađuje se već 15 godina.

Ciljane skupine i procijenjeni broj

Ratom pogođene osobe	=	svi stanovnici općine (2.000)		
Prognanici	=	68	Izbjegllice	= 75
Povratnici	=	45	Doseljene osobe	= 48
Nezaposleni	=	280	Dugoročno nezaposleni	= 200
Invalidne osobe	=	31	Starije osobe	= 520
Djeca i mladi	=	400	Žene	= 660

Razlog izbora ciljanih skupina, identifikacija njihovih potreba i ograničenja.

- Sva naselja na području općine Šodolovci svrstavaju se u područje pogođeno ratom: Šodolovci, Ada, Koprivna, Palača, Paulin Dvor, Petrova Slatina i Silaš.
- Tijekom proteklih deset godina iselilo se 502 osobe, vratilo se 80, doselilo se 70.
- Nezaposleno je 280 radno sposobnih osoba; stopa nezaposlenosti je stalno iznad prosjeka Županije i Republike Hrvatske.
- Invalidne i starije osobe imaju poteškoća u zaštiti zdravlja zbog slabe prometne povezanosti sela te nepostojanja ljekarne (najbliža je u Ernestinovu).
- Starije osobe koje žive same i to od socijalne pomoći (koja iznosi u prosjeku oko 500 Kn) imaju egzistencijalne probleme i potrebna im je pomoć u kući
- Djeca i mladi uz egzistencijalne probleme imaju i problem organiziranog slobodnog vremena (opasnosti od pojave ovisnosti) .
- Žene imaju probleme zbog tradicionalne društvene isključenosti te posebne probleme kao samohrane majke ili žrtve obiteljskog nasilja.

²⁴² U kasnijim etapama slijedit će izrada studije o utemeljenju lokalne etnološke zbirke, selekcija etnološkog materijala, uređenje izložbenog etnološkog prostora i otvorenje za javnost.

²⁴³ U kasnijim etapama slijedit će obrada rukopisa i fotografija, grafička oprema i prijelom knjige, pronalaženje financijskih sredstava za tisak, te tisak i promocija knjige.

Direktnu korist koju će korisnik primiti

- *Direktna korist koju će korisnik-podnositelj kao JLS dobiti nalazi se u socijalnoj revitalizaciji društvenih odnosa i jačoj socijalnoj koheziji na području općine čime se stvaraju preduvjeti za kvalitetniji privredni razvoj u sedam sela općine Šodolovci.*
- *Tako će preko 80 posto svih radno aktivnih stanovnika i preko 90 posto učenika osnovnih i srednjih škola u svih pet naselja općine informirano o građanskom društvu te educirano o nacionalnom identitetu i međuetničkoj toleranciji kao i o europskim vrijednostima i značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvitak zajednice.*
- *To će kasnije omogućiti lakše i brže pokretanje i realizaciju projekata društvenih aktivnosti, odnosno još kasnije i poduzimanje razvojnih privrednih aktivnosti.*
- *Preko 85 posto osjetljivih skupina stanovništva - obitelji branitelja, raseljene osobe, invalidi, starije osobe, povratničke obitelji te žene dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć .*
- *Preko 80 posto mladih (učenici završnih razreda osnovne škole te učenici srednjih škola i mladi do 27 godina starosti) bit će informatički opismenjeno.*
- *Lokalne udruge građane bit će educirane i udružene u lokalnu Koordinaciju udruga te osposobljeni za kvalitetniju suradnju s JLS te prijavu projekata na javne natječaje..*
- *Utemeljen Centar za razvoj građanskih inicijativa – kao registrirana udruga građana u općini Šodolovci će djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata na području općine.*
- *Od strane novo-osnovanog Centra za razvoj građanskih inicijativa Šodolovci*
  - a) *utemeljenje ekološke udruge i edukacija o ekoloških proizvodnji,*
  - b) *utemeljenje kluba žena i organizacija radionica grupne podrške ženama,*
  - c) *provedena edukacija za nezaposlene o informatici i poduzetništvu.,*
  - d) *pokrenuta mobilizacija stanovnika na prikupljanju etnografskih predmeta te fotografija i drugih materijala za knjigu o povijesti njihova naselja.*

Očekivani utjecaj na ciljane skupine

- *Radno aktivni stanovnici i mladi u svih sedam naselja općine bit će informirano o građanskom društvu te educirano o nacionalnom identitetu i međuetničkoj toleranciji kao i o europskim vrijednostima i značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvitak zajednice. Na taj način oni će spoznati važne procese tranzicije i EU integracija, neće biti više zbunjeni, neće imati nevjericu prema EU, prema državnim vlastima i lokalnoj samoupravi. Razvit će se povjerenje u društvene institucije (udruge i političke stranke) i razvit će se povjerenje u zakone i pravnu državu.*
- *Socijalno osjetljive skupine stanovništva - obitelji branitelja, raseljene osobe, povratničke obitelji te žene će nakon dobivene psihosocijalnu potpore i pravne pomoći riješiti svoje višegodišnje egzistencijalne i/ili statusne probleme i imat će kvalitetniji život. To će - opet - u lokalnoj zajednici stvoriti atmosferu povjerenja u društvo, lokalnu samoupravu i državnu upravu.*
- *Mladi (učenici završnih razreda osnovne škole te učenici srednjih škola i mladi do 27 godina starosti) će nakon informatičkih radionica biti informatički opismenjeno; to će mladima (a) omogućiti pristup informacijama preko novih tehnologija; (b) imat će bolje organizirani slobodno vrijeme (c) to će biti i prevencija ovisnosti, (d) bit će jači kapaciteti za organizacije civilnog društva te (d) to će pomoć mladima da se pripreme za svijet rada.*
- *Lokalne udruge građane bit će educirane i udružene u lokalnu Koordinaciju udruga te osposobljene za međusobnu suradnju i suradnju s JLS. Te pisanje projekata za javne natječaje.*
- *Utemeljen Centar za razvoj građanskih inicijativa – kao registrirana udruga građana u općini Šodolovci će u budućnosti kvalitetno djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata na području općine.*
- *Od strane novo-osnovanog Centra za razvoj građanskih inicijativa Šodolovci bit će proveden niz projekata koji će dodatno društveno aktivirati stanovnike kroz – (a) pokretanje mjesnih čitaonica. (b) utemeljenje ekološke udruge i edukacija o ekoloških proizvodnji, (c) utemeljenje kluba žena i*

organizacija radionica grupne podrške ženama, (d) provedenu edukaciju za nezaposlene o informatici i poduzetništvu., (e) pokrenuta mobilizacija stanovnika na prikupljanju etnografskih predmeta te (f) fotografija i drugih materijala za knjigu o povijesti njihova naselja.

Konkretni rezultati

- Preko 80 posto svih radno aktivnih stanovnika i preko 90 posto učenika osnovnih i srednjih škola u svih sedam naselja općine bit će informirano o građanskom društvu te educirano o nacionalnom identitetu i međuetničkoj toleranciji kao i o europskim vrijednostima i značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvitak zajednice.
- Preko 85 posto osjetljivih skupina stanovništva - obitelji branitelja, raseljene osobe, povratničke obitelji te žene dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć.
- Preko 80 posto mladih (učenici završnih razreda osnovne škole te učenici srednjih škola i mladi do 27 godina starosti) bit će informatički opismenjeno .
- Lokalne udruge građane bit će educirane i udružene u lokalnu Koordinaciju udruga te osposobljene za međusobnu suradnju i suradnju s JLS. te pisanje projekata za javne natječaje.
- Bit će utemeljen Centar za razvoj građanskih inicijativa – kao registrirana udruga građana u općini Šodolovci koja će u budućnosti kvalitetno djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata na području općine.
- Bit će pokrenute javne čitaonice u svih sedam sela općine Šodolovci.
- Bit će utemeljena lokalna ekološka udruga i provedena edukacija o ekološkoj proizvodnji za 20 agropoduzetnika.
- Bit će utemeljen klub žena i organizirane 3 radionice grupne podrške ženama,
- Bit će provedena edukacija za nezaposlene o poduzetništvu.
- Bit će organizirano prikupljanje etnografskih predmeta za lokalnu etno-zbirku
- Bit će organizirano prikupljanje fotografija i tekstova te priprema i tisak izdana knjiga «Povijest naselja općine Šodolovci».

Višestruki utjecaj

Realizacijom navedenih aktivnosti na ovom projektu kod svih stanovnika u svih sedam naselja općine Šodolovci bit će

- (a) stvorena atmosfera povjerenja u društvo, lokalnu samoupravu i državnu upravu. – bit će snažnija socijalna kohezija koja će omogućiti lakše pokretanje razvojnih projekata i njihov kvalitetniji život.
- (b) Aktivirani i testirani lokalni društveni potencijali te strukturirana modernija lokalna zajednica (nasuprot sadašnjoj – tradicionalnoj sa značajnim postratnim traumama).
- (c) Međuetnička tolerancija će biti na višoj razini i bit će razvijeniji oblici građanske komunikacije i suradnje.

Održivost

- Tri su osnovna pravca financijske održivosti društvenih aktivnosti u budućnosti na području općine Šodolovci
  1. Veća zastupljenost volonterskog rada u djelovanju udruga građana u društvenom životu
  2. Sve će udruge biti osposobljene za pisanje, prijavu i provedbu projekata – tako da će se javljati na javne pozive i natječaje nacionalnih i međunarodnih fondova. Centar za razvoj građanskih inicijativa – Šodolovci će pomagati udrugama na prijavi projekata
  3. Lokalna zajednica (poduzetnici i JLS) će redovito putem javnoga natječaja (povelja o suradnji) financirati dio aktivnosti udruga.

Institucionalni aspekt

- Utemeljenje i rad Koordinacije lokalnih udruga pridonijet će većoj mobilizaciji građana za civilno društvo i za kvalitetniju suradnju s lokalnom samoupravom.
- Utemeljenje Centra za razvoj građanskih inicijativa Šodolovci će djelovati na mobilizaciji i edukaciji građana te provedbi projekata na području općine.
- Ovo će osigurati nastavak aktivnosti i nakon završetka ovog potprojekta.
- Isto tako to će osigurati da društvene aktivnosti i djelovanje udruga bude u okviru i u «vlasništvu» lokalne zajednice

Strukturni utjecaj projekta

- Viša razina društvene mobiliziranosti stanovnika i mladih i snažnije djelovanje udruga građana na različitim projektima pridonijet će
  - a) ***većoj integraciji građana u društvo,***
  - b) ***snažnijoj socijalnoj koheziji*** i socijalnom kapitalu
  - c) to će pridonijeti napretku u ***poštivanju društvenih normi*** i zakonodavstva, i drugim metodama pravne države.
- Bit će razvijenija lokalna javnost te će JLS morati biti aktivnija u odnosima s javnošću i poštivanja društvenih normi i zakona pravne države.

26.10.1. Sanacija prometnica na području općine Šodolovci ²⁴⁴

Potprojekt – MALA KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Trošak projekta = 1,057.690 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 951.921 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Ciljevi

Sveukupni cilj

U cilju eliminiranja rizika smrtnih slučajeva i tjelesnih povreda uslijed kretanja pješaka cestom - svim građanima u svih sedam naselja općine sanirati nogostupe kako bi se građani kretali nogostupima umjesto cestom.

Specifični ciljevi

- Poboľjšati kvalitetu života kroz veću sigurnost u pješačkom prometu svih stanovnika.
- Osigurati bolje uvjete za cestovni promet.
- Omogućiti bolje uvjete za ostanak stanovništva mlađe životne dobi na području općine.

Identifikacija uočenih potreba

- Sanacija nogostupa se planira u svim naseljima općine i to u selima: Šodolovci, Ada, Koprivna, Palača, Paulin Dvor, Petrova Slatina i Silaš.
- Postojeći nogostupi su u iznimno lošem stanju zbog vremenske dotrajalosti i zbog slabog održavanja; izgrađeni su (od cigle ili betona) prije 50 godina i do danas su gotovo uništen ili je značajan dio ploča je izdignut zbog raslinja.
- Nogostupi nisu sigurni za kretanje stanovništva a posebno u večernjim satima i zimi. Stanovništvo se zbog toga kreće cestom i izlaže se riziku prometnih nezgoda s tragičnim posljedicama. Samo u protekle tri godine zabilježena je više prometnih nezgoda i čak dva smrtna slučaja upravo iz tih razloga. Problem je još veći s obzirom da se djeca osnovnoškolske dobi na putu do/iz škole kreću cestom. Isto tako, i vozačima predstavlja problem kretanja stanovništva cestom, naročito u večernjim satima.

Ciljane skupine i procijenjeni broj

-Ratom pogođene osobe = svi stanovnici općine (2.300), a posebno: - invalidne osobe (31); starije osobe (520); djeca i mladi (400); žene (660) - u selima: Šodolovci, Ada, Koprivna, Palača, Paulin Dvor, Petrova Slatina i Silaš.

Razlog izbora ciljane skupine

- Sigurniji uvjeti prometovanja pješaka za sve stanovništvo u svim naseljima u općini, a posebno za ranjive skupine - invalidne osobe; starije osobe; djeca i mladi i žene.

Očekivani rezultati

- Sanacija 6.900 m² nogostupa u 7 naselja općine
- Sigurniji uvjeti prometovanja pješaka u naseljima
- Stvaranje uvjeta za kvalitetniji život svih stanovnika
- Nastavlja se (utvrđuje) primjena procesa šireg predlaganja projekata te dogovora i selekcije najvažnijih projekata za lokalno stanovništvo;
- U pripremu i realizaciju projekta uključuju se sve društvene snage (tijela JLS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.

244 Projekt su pripremili Udruga «Agrocentar» Osijek i Poglavarstvo općine Šodolovci te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke) Mala komunalna infrastruktura.

- Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.

Realizacija projekta će kod ciljane skupine (svih stanovnika svih sela u općini) poboljšati:

(a) Sigurnost prometa pješaka,

Stanovnici sela (a posebno djeca i stari) neće više biti ugroženi pješačenjem po cesti – jer će imati izgrađen kvalitetan nogostup (pješačku stazu)

(b) Sigurniji cestovni promet

Vozači motornih vozila će imati bolje uvjete za prometanje po cesti, bez pješaka, naročito u večernjim satima

(b) Kvaliteta života,

Sigurnije prometanje (pješačko i cestovno) će tako poboljšati kvalitetu života svih stanovnika

(c) Mladi neće u tako velikom broju napuštati sela,

Kada bude veća kvaliteta života na selu – mladi će u manjem postotku napuštati sela i odlaziti u grad

(d) Društveni razvoj u općini

Veća kvaliteta života će pospješiti i bolji društveni i kulturni život u selima

(e) Gospodarski razvoj u općini.

Konačno – veća kvaliteta života i bolji društveni život će stvoriti uvjete za bolji razvoj gospodarstva i poduzetništva – koji je opet dati novi poticaj za još bolji i kvalitetniji život u ovim selima.

Očekivani utjecaj

Višestruki je utjecaj i doseg utjecaja Potprojekta, a to se ogleda u slijedećem:

- Snaženje javnosti rada tijela LS kroz primjenu postupaka predlaganja projekata te dogovora i selekcije najvažnijih projekata za lokalno stanovništvo;
- *U pripremu i realizaciju projekta uključuju se sve društvene snage (tijela LS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.*
- Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.
- Kvalitetniji uvjeti života potaknut će ostanak mladih ljudi u selima te poduzetničku inicijativu
- Kod stanovništva općine snaži se povjerenje u lokalnu samoupravu te državnu upravu i Vladu RH.
- S izvođačima radova će se ugovoriti obveza zapošljavanja (na poslovima investicije, a koji to dozvoljavaju bez utjecaja na kvalitetu radova) lokalnog stanovništva koje je nezaposleno – što će pridonijeti sezonsko smanjenje nezaposlenosti i u tom dijelu poboljšati kvalitetu života tih stanovnika.

Održivost

Procjenjuje se da posebnih troškova za upravljanje infrastrukturom neće biti, jer će se to realizirati u okviru redovitih poslova poglavarstva u općini i stručnih službi.

Procijenjeni trošak održavanja infrastrukture od cca 20.000 kn godišnje (2% od vrijednosti investicije) past će na teret općinskog proračuna i neće predstavljati poteškoću u realizaciji.

Institucionalni aspekti

Upravljanje ovom infrastrukturom je u nadležnosti JLS te taj proces .biti uključen u okvire redovitih poslova poglavarstva u općini i njenih stručnih službi. Lokalna zajednica je bila i ostati će vlasnik nogostupa (provedenog projekta)

26.11. Socijalno gospodarski oporavak općine Trpinja ²⁴⁵

Potprojekt – SOCIJALNA UKLJUČENOST

Trošak projekta = 720.000,00 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 648.000,00 Kn

Trajanje projekta = 16 mjeseci

Ciljevi

Temeljni cilj

Razvoj socijalne kohezije kod stanovništva kao preduvjeta za privredni razvoj u općini Trpinja.

Posebni ciljevi

1. Obrazovati stanovništvo o građanskom društvu, etničkim odnosima i europskoj uniji
2. Dati psihosocijalnu i pravnu pomoć tzv. ranjivim skupinama stanovništva
3. Nastaviti projekte pomoći starim, i nemoćnim osobama kroz udrugu «Treća životna dob»
4. Osnovati Koordinacija lokalnih udruga građana na području općine i početi djelovanje
5. Osnovati Centar za ruralni razvoj i početi projekte ruralnog razvoja
6. Organizirati informatičke radionice za mlade
7. Osnovati mjesne čitaonice u svim mjestima općine Trpinja
8. Osnovati udrugu građana za ruralni razvoj i ekologiju općine Trpinja i početi djelovanje
9. Osnovati udrugu žena općine Trpinja i početi djelovanje
10. Organizirati tečaj za nezaposlene općine Trpinja
11. Započeti osnivanje etnološke zbirke općine Trpinja

Identificiranje uočenih potreba i ograničenja u ciljanom području

Identificiranje uočenih potreba u lokalnoj zajednici preko službenih podataka (popis stanovništva, evidencije Zavoda za zapošljavanje) i putem procjena službenika, vijećnika i dužnosnika lokalne zajednice te lidera lokalnih udruga građana.

Ciljane skupine i procijenjeni broj

Ratom pogođene osobe	6600
Prognanici	300
Izbjegllice	300
Povratnici	270
Doseljene osobe	100
Nezaposleni	960
Dugoročno nezaposleni	600
Invalidne osobe	54
Starije osobe	1200
Djeca i mladi	1300

²⁴⁵ Projekt su pripremili partneri - Udruga «Albert E» Osijek i Poglavarstvo općine Trpinja te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke br. 7283-HR) PSGO – socijalna uključenost

Žene

1560

Razlog izbora ciljanih skupina, identifikacija njihovih potreba i ograničenja.

- Sva su naselja na području općine direktno Trpinja pogođena ratom:
- Invalidnim i starijim osobama je potrebna pomoć - jer mnoge žive same i socijalni su slučajevi.
- Djeca i mladi uz egzistencijalne probleme imaju i problem korisno organiziranog slobodnog vremena .
- Žene imaju probleme zbog tradicionalne društvene isključenosti.
- Potprojekt pridonosi potrebama ciljanih skupina kroz veću pažnju lokalne zajednice (općina, stručne službe, udruge građana) na rješavanju njihovih problema.

Direktnu korist koju će korisnik primiti

Korisnik-podnositelj

- *JLS će dobiti jaču socijalnu koheziju na području općine čime će se stvoriti uvjeti za kvalitetiji privredni razvoj općine.*

Korisnici iz ciljnih grupa

- Preko 80 posto osjetljivih skupina stanovništva (raseljene osobe, povratničke obitelji te žene) dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć
- Stare i nemoćne osobe dobit će pomoć u kući
- Preko 80 posto mladih bit će informatički opismenjeno
- Udruge građana će biti udružene u Koordinaciju udruga te osposobljene za suradnju s JLS
- Osnovan Centar mladih koji će organizirati društvene aktivnosti i slobodno vrijeme mladih na području općine.
- Osnovana udruga za ruralni razvoj i ekologiju i educirani građani,
- Osnovana udruga žena i organizirane aktivnosti žena,
- Provedeni seminari za nezaposlene o informatici i zapošljavanju,
- Nastavljen rad na prikupljanju etno-predmeta za lokalnu etno-zbirku

Očekivani utjecaj na ciljane skupine

- Preko 80 posto stanovnika i preko 90 posto učenika osnovnih i srednjih škola u općini bit će informirano o građanskom društvu i međuetničkoj toleranciji kao i o europskim vrijednostima i socijalnoj.
- Preko 85 posto osjetljivih skupina stanovništva - raseljene osobe, povratničke obitelji te žene dobit će nužnu psihosocijalnu potporu i pravnu pomoć.
- Stare i nemoćne osobe dobit će pomoć u kući
- Preko 80 posto mladih (učenici završnih razreda osnovne škole te učenici srednjih škola i mladi do 27 godina starosti) bit će informatički opismenjeno
- Lokalne udruge građane bit će educirane i udružene u lokalnu Koordinaciju udruga te osposobljene za međusobnu suradnju i suradnju s JLS.
- Utemeljen Centar za ruralni razvoj – kao ekspertna udruga koja će pokretati i provoditi projekte razvoja na području općine..
- Osnovana udruga za ekologiju, novi građani uključeni u građanski aktivitet
- Osnovana udruga žena i održane radionice grupne podrške ženama,
- Organizirana 2 seminar za nezaposlene o informatici i pripremi za zapošljavanje
- Stanovnici općine prikupljaju etnografske predmeta.

Konkretni rezultati

1. Preko 80 % radno aktivnih stanovnika i preko 85 % učenika u svih 7 naselja općine educirano o:
(a) građanskom društvu, (b) o nacionalnom identitetu, (c) međuetničkoj toleranciji, (d) o europskim vrijednostima i (e) o značaju socijalne kohezije za privredni, društveni i kulturni razvoj zajednice.
To znači da će radno aktivni stanovnici i učenici edukacijom i društvenom mobilizacijom biti

socijalno integrirani u hrvatsko društvo te motivirani za buduće društvene projekte i akcije kojima će konačni cilj biti viša kvaliteta života.

2. *Preko 85 % osjetljivih skupina stanovništva (obitelji bivših branitelja, raseljene osobe, povratničke obitelji, invalidi, žene i starije osobe) dobit će psihosocijalnu potporu. To znači da će ove socijalno osjetljive skupine biti integrirane u lokalnu zajednicu i postići višu kvalitetu života.*
3. *Preko 85 % osjetljivih skupina stanovništva (obitelji bivših branitelja, raseljene osobe, povratničke obitelji, invalidi, žene i starije osobe) dobit će pravnu pomoć koja se tiče njihovog statusa. To znači da će ove socijalno osjetljive skupine biti integrirane u lokalnu zajednicu i postići višu kvalitetu života.*
4. *Preko 80 % mladih (učenika završnih razreda osnovnih škola, učenika srednjih škola i mladih do 27 godina starosti) bit će informatički opismenjeno; ova aktivnost u podlozi ima više značenja: (a) otvara pristup informacijama putem novih tehnologija što zatvorenu seosku zajednicu više integrira u suvremeno društvo; (b) u jednom dijelu ove su aktivnosti i prevencija ovisnosti kod mladih; pojava ovisnosti više nije samo «privilegija» velikih gradova, (c) osnaživanje lokalnih kapaciteta za organizacije civilnog društva te (d) pomoć mladima u pripremi za svijet rada.*
5. *Osnovana Koordinacija lokalnih udruga građana na području općine kao registriran savez udruga građana u općini Trpinja – koja okuplja sve registrirane udruge građana u općini - u cilju veće mobilizacije građana za civilno društvo i za kvalitetniju suradnju s lokalnom samoupravom.*
6. *Osnovan Centar za ruralni razvoj - Trpinja koji će ekspertno djelovati na pokretanju i provedbi projekata razvoja na području općine i provedena edukacija o ekološkoj proizvodnji za 20 agropoduzetnika.*
7. *Osnovana lokalna ekološka udruga i počete aktivnosti među mladima.*
8. *Osnovana udruga žena i organizirane 3 radionice grupne podrške ženama,*
9. *Provedena edukacija za nezaposlene o informatici i poduzetništvu.*
10. *Organizirano prikupljanje etno-predmeta (besplatno i volonterski).*

Višestruki utjecaj

Realizacijom navedenih aktivnosti na ovom projektu kod svih stanovnika u svih sedam naselja općine Trpinja bit će stvorena atmosfera povjerenja u društvo, lokalnu samoupravu i državnu upravu (bit će jača socijalna kohezija koja će omogućiti da se lakše pokrenu razvojni projekti). Aktivirani lokalni društveni potencijali te moderna lokalna zajednica (nasuprot sadašnjoj koja je tradicionalna sa puno ratnih trauma). Meduetnička tolerancija će biti na višem, nivou i bit će razvijeni oblici građanske komunikacije i suradnje

Održivost

Po isteku financiranja iz ovog projekta (darovnice) na području općine Trpinja će sve aktivnosti biti nastavljene; troškovi će se financirati iz više izvora: - lokalna samouprava i lokalna privreda, - javni natječaji ministarstava i Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva (Zagreb), kao i od županije. Mnoge će aktivnosti obavljati volonteri.

Institucionalni aspekt

Strukture koje podržavaju ove aktivnosti i dalje će biti aktivne po završetku potprojekta. Koordinacija lokalnih udruga će koordinirati rad lokalnih udruga da bude više u službi građana i za civilno društvo. I lokalna samouprava će pomagati rad udruga. To će onda osigurati nastavak aktivnosti i nakon završetka ovog potprojekta. Isto tako to će osigurati da društvene aktivnosti i djelovanje udruga bude u «vlasništvu» lokalne zajednice.

Strukturni utjecaj projekta

- Viša razina društvene mobiliziranosti stanovnika i mladih i snažnije djelovanje udruga na različitim projektima pridonijet će većoj integraciji građana, snažnijoj socijalnoj koheziji i socijalnom kapitalu što će pridonijeti napretku u poštivanju društvenih normi i zakonodavstva, i drugim metodama pravne države.

- Bit će razvijenija lokalna javnost te će JLS morati biti aktivnija u odnosima s javnošću i poštivanja društvenih normi i zakona pravne države.

26.11.1. Potprojekt – MALA KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

SANACIJA PROMETNICA NA PODRUČJU OPĆINE TRPINJA ²⁴⁶

Trošak projekta = 1.200.000 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 1,080.000 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Ciljevi

Sveukupni cilj

U cilju sigurnijeg prometovanja sanirati razvrstanu cestu u Trpinji - koja vodi prema mjesnom groblju, a smjera i prema ulici gdje se nalazi lokacija planirane poslovne zone

Specifični ciljevi

Stvaranje preduvjeta za gospodarski razvoj općine, a time i smanjenje stope nezaposlenih i povećanja životnog standarda stanovništva.

Ostvarivanjem ovih ciljeva stvoriti će se pretpostavke boljih uvjeta života stanovništva, a time i veći ostanak osoba mlade životne dobi na području općine.

Identifikacija uočenih potreba

Postojeća cesta je u iznimno lošem stanju; izgrađena je prije tridesetak godina, puna je udarnih rupa, a na pojedinim mjestima ne postoje asfaltni slojevi. Iz tih razloga voda od oborina se zadržava na cesti te istovremeno podiže postojeći asfalt i pogoršava trenutno stanje ceste.

Također, javljaju se dodatne štete na cesti nakon zimskog perioda, kao i uslijed prometovanja istom zbog postojećih napuklina i rupa.

Stanje ne zadovoljava sadašnje ni buduće potrebe stanovništva kao i gospodarskih subjekata koje koristi predmetnu prometnicu, jer ne pruža sigurnost u prometu. Stanje tako loše ceste tijekom vremena se progresivnije pogoršava zbog utjecaja vremenskih uvjeta kao i zbog prometovanja istom.

Ciljane skupine i procijenjeni broj

- Svi stanovnici mjesta Trpinja (1950)
- Članovi 200 kućanstava koji žive u predmetnoj ulici,
- Djelatnici 12 poduzeća i 67 obrta,
- Članovi 743 obitelj. poljoprivrednih gospodar. susjednih mjesta.
- Članovi 26 udruga

Razlog izbora ciljane skupine

Sigurniji uvjeti prometovanja u mjestu za svo stanovništvo - prema mjesnom groblju – i sve poslom vezane ljude i prema poslovnoj zoni.

Očekivani rezultati

Implementacija projekta donosi niz konkretnih rezultata:

1. Sanacija 1200 m ceste u mjestu Trpinja
2. Nastavlja se (utvrđuje) primjena procesa šireg predlaganja projekata te dogovora i selekcije najvažnijih projekata za lokalno stanovništvo;
3. U pripremu i realizaciju projekta uključuju se sve društvene snage (tijela JLS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.

246 Projekt su pripremili Udruga «Agrocentar» Osijek i Poglavarstvo općine Trpinja te prijavili na natječaj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH (zajam Svjetske banke) Mala komunalna infrastruktura.

4. Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.
5. Sigurniji uvjeti prometovanja u mjestu prema mjesnom groblju za sve stanovnike mjesta Trpinja (1950):
6. Sigurniji uvjeti prometovanja za sve stanovnike ulice: članovi 200 kućanstava koji žive u predmetnoj ulici, članovi 26 udruga građana , djelatnici 12 poduzeća i 67 obrta, članovi 743 obiteljskih poljo-privrednih gospodarstava susjednih mjesta.
7. Sigurniji uvjeti prometovanja u mjestu u smjeru buduće poslovne zone, a time i stvaranje jednog od bitnih preduvjeta za gospodarski razvoj .
8. To znači da će se: (a) smanjiti štete kod javnih infrastrukturnih dobara (dalje propadanje ceste), (b) smanjiti mogućnosti prometnih nezgoda na toj cesti, (c) smanjiti štete na vozilima kod stanovništva, javnih organizacija, udruga građana i privatnih poduzetnika

Očekivani utjecaj

Višestruki je utjecaj i doseg utjecaja Potprojekta, a ogleda se u sljedećem:

- U pripremu i realizaciju projekta uključuju se sva društvena tijela u lokalnoj zajednici (LS, lokalne udruge, mjesni odbori, lokalne tvrtke i lokalno stanovništvo) čime se jača socijalna kohezija na području općine.
- Snaženje javnosti rada tijela LS kroz primjenu postupaka predlaganja projekata te dogovora i selekcije najvažnijih projekata za lokalno stanovništvo;
- Snaži se stručna sposobnost jedinstvenog upravnog odjela u Općini za pokretanje i provedbu složenijih projekata.
- Kod stanovništva na području općine snaži se povjerenje u lokalnu samoupravu, državnu upravu i Vladu Republike Hrvatske.
- S izvođačima radova će se ugovoriti obveza zapošljavanja (na poslovima realizacije investicije, a koji to dozvoljavaju bez utjecaja na kvalitetu radova) lokalnog stanovništva koje je evidentirano kao nezaposleno na Zavodu za zapošljavanje. To će, svakako, pridonijeti sezonskom smanjenju nezaposlenosti i bar u jednom manjem dijelu poboljšati kvaliteti života toga dijela stanovništva.

Održivost

Posebni troškovi za upravljanje ovom infrastrukturom neće biti, jer se upravljanje lokalnom infrastrukturom provodi u okviru redovitih poslova poglavarstva u općini i stručnih službi. Procijenjeni trošak održavanja infrastrukture od cca 20.000 kn godišnje teretit će općinski proračun.

Institucionalni aspekti

Upravljanje ovom infrastrukturom je u nadležnosti JLS te će taj proces biti uključen u okviru redovitih poslova poglavarstva u općini i njenih stručnih službi. Lokalna zajednica je bila i ostati će vlasnik ceste (provedenog projekta)

26.11.2. Projekt LOKALNA ZAJEDNICA KAO OBITELJ²⁴⁷

- socijalna skrb za staračka domaćinstvima i ljude u potrebi na području općine Trpinja

Trošak projekta = 1,238.000 Kn; iznos zatražen od Ministarstva = 575.000 Kn

Trajanje projekta = 12 mjeseci

Koncepcija projekta

Polazi se od 5 temeljnih načela:

- **Oснаživati korisnike da ostanu ili se ponovno uključe u život svojih obitelji i lokalne zajednice (koliko je to moguće),**
- Pri tome pomaže se korisnicima da povrate i/ili zadrže svoju neovisnost, odlučuju o svojim životima, uključujući i odluke o načinu i vrsti usluge koju primaju,
  - **Iskoristi što je moguće više lokalne potencijale na volonterskoj osnovi i postojeće lokalne izvore socijalne potpore,**
- Razvijati lokalnu mrežu socijalne potpore sastavljenu od građana-pojedinaca, udruga i ustanova kao specifični model socijalne skrbi pod naslovom «Lokalna zajednica kao obitelj»,
- U okviru projekta pružati ciljanu, kvalitetnu i učinkovitu uslugu osobama u lokalnoj zajednici koje se nalaze u stanju najveće potrebe.

Navedena načela se primjenjuju u ovom projektu i već su u osnovnim elementima realizirani u aktivnostima i djelatnostima udruge «Treća životna dob» u protekle dvije godine; u ovom projektu nastojat će se izgraditi i primijeniti naš model socijalne potpore koji smo nazvali «Lokalna zajednica kao obitelj» u pružanju socijalne potpore ljudima koji se nalaze u teškim socijalnim prilikama i potrebi za pomoć izvan obitelji (koje najčešće nemaju).

Razlozi za pokretanje projekta

Socijalno stanje na području općine Trpinja (sedam sela) nije zadovoljavajuće; mnogo je starih domaćinstava, prognanika, povratnika, i izbjeglica, a mladi napuštaju selo. Strukturu stanovništva prikazuje tablica 1.

Tablica 2 **Struktura stanovništva u sedam sela općine Trpinja**

- Ratom pogođene osobe	6600	- Invalidne osobe	54
- Prognanici	300	- Prima socijalnu pomoć	150
- Izbjeglice	300	- Starije osobe	1200
- Povratnici	270	- Starije osobe iznad 65.g.	870
- Doseljene osobe	100	- Djeca i mladi	1300
- Nezaposleni	960	- Žene	1560
- Dugoročno nezaposleni	600		

Izvor: Socijalna evidencija općine Trpinja

Ratne traume iskazuju se kroz povećani postotak stanovništva sa zdravstvenim tegobama i bolestima, nezaposlenost je velika, agrarna proizvodnja nije rentabilna i teško se naplaćuje; u takvim uvjetima nastala je udruga «Treća životna dob» koja je svoje djelovanje počela na susjedskoj solidarnosti i građanskom humanizmu. U cilju zadovoljavanja narastajućih potreba za socijalnom skrbi udruga je počela kombinirati volonterski rad, susjedsku pomoć i razvoj profesionalnog bavljenja pružanja socijalnih usluga izgrađujući vlastiti model djelovanja u ovom važnom segmentu života ljudi u lokalnoj zajednici.

Projektom će se pokriti dosadašnji broj potreba (usluga) starih i nemoćnih osoba, no – s rastom potreba (po vrsti usluga i po broju korisnika) djelovanje će se proširiti na nove socijalne usluge, a postojeće će se podići na višu razinu

²⁴⁷ Projekt su pripremili udruge «Treća životna dob», Trpinja i «Agrocentar» Osijek u suradnji s Poglavarstvom općine Trpinja te prijavili na natječaj Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi u okviru Programa za inovacije i učenje.

* U okviru projekta odgovorit će se na najvažnije potrebe ljudi u socijalnoj nevolji - nemoćni, invalidi, teško bolesni i starije osobe (samohrana ili staračka domaćinstava bez rodbine) ili kad određena socijalna usluga prelazi mogućnosti obitelji (koja je često i sama - socijalni slučaj) u svih sedam sela općine, i to:

a) podmirenje *elementarnih* potreba korisnika *u zaštiti zdravlja*:

- 1) Priprema hrane u kući,
- 2) Pomoć u zagrijavanju prostorija (priprema ogrjeva),
- 3) Donošenje lijekova,
- 4) Pratlja do ambulante u selu,
- 5) Prijevoz na liječničke preglede u ambulantu izvan sela,
- 6) Prijevoz na specijalističke preglede u Vukovar, Vinkovce i/ili Osijek;

b) Podmirenje *elementarnih higijenskih* potreba korisnika (da se ne ugrozi zdravlje) kao što su:

- 1) Pranje rublja,
- 2) Kupanje u mjesnom objektu,

3) Šišanje i brijanje;

c) Podmirenje *specifičnih kućanskih* potreba korisnika koji poboljšavaju kvalitetu života; (pomoć u kući) kao što su:

- 1) Pospremanje stambenih prostorija,
- 2) Njega cvijeća i uređenje okućnice;

e) Podmirenje potreba *u komunikaciji i slobodnom vremenu* kao što su:

- 1) Pisanje/čitanje pisama,
- 2) Druženje i razgovor u kući,
- 3) Druženje u društvenim prostorijama sela,
- 4) Kulturno-umjetničke priredbe u selu;

* Članovi udruge *volonterski* će obavljati:

- Obilazak starih i nemoćnih (kratki posjet radi uvida postoji li posebna potreba);
- **Manji poslovi na pomoći u kući (kupovina kruha i mlijeka, novine, kratko druženje);**
- Pratlja do ambulante u selu;
- Pratlja do društvenih prostorija u selu za dnevni boravak.

* Zaposlenici (*profesionalno*) obavljaju:

- Prikupljanje, prijevoz i pranje rublja te peglanje;
- Prijevoz na liječničke specijalističke preglede u Vukovar, Osijek i Vinkovce;
- Priprema hrane u kući;

- Palijativne mjere (višeputne posjete u jednom danu kod teško bolesnih ili umirućih te svi poslovi oko organizacije sahrane (troškove snosi Lokalna samouprava, ako se radi o socijalnom slučaju);

* Korisnici usluga su stari i nemoćni ljudi te invalidne osobe i druge osobe u socijalnoj nevolji, a najčešće bez obitelji ili se radi o staračkim obiteljima ili

* Stvaranje liste korisnika (baze podataka o ljudima u socijalnoj nevolji

- Postojeća evidencija će se doraditi u elektronskom obliku kao baza podataka.

- Kod novih slučajeva nošenje u bazu podataka započet će s intervjuom i savjetodavnim razgovorom te popunjavanjem registracijskog lista (RL).

* **Interna kontrola kvalitete** obavljanja preuzetih obveza u projekta postavljena je u četiri vida: (a) Kontrolom voditelja projekta na terenu (popunjava se kontrolni obrazac KO-1p), (b) Pismenom ocjenom usluga koju mjesečno popunjava korisnik i u zatvorenoj kovrti šalje voditelju projekta; (d) Primjedbe na telefonski na broj SOS telefona, i (d) Razgovorom na mjesečnom sastanku korisnika te anonimnom anketom u prostorijama dnevnog boravka u selu.

* **Eksterna kontrola** (liste korisnika) i posjetima korisnicima predviđena je od strane donatora.

Opći i specifični ciljevi projekta

Opći cilj:

Izvori za procjenu potreba

Kao izvor informacija i okvira za strukturiranje socijalnih us-luga poslužili su: (a) iskustvo članova i zaposlenika udruge u prethodne dvije godine realizacije projekta «Pomoć u kući», (b) rezultati provedene ankete na području općine Trpinja (2006.) u suradnji s HILLS-om Osijek, (c) Liste i prijedlozi mjesnih odbora iz sedam sela općine Trpinja, (d) Konkretne prijedlozi pojedinih korisnika i njihovih susjeda, (d) prijedlozi zaposlenika i suradnika na projektu te (e) konzultacije s ekspertima.

- **Saniranje nepovoljne socijalne situacije u sedam sela općine Trpinja pružanjem socijalnih usluga ljudima u socijalnoj nevolji - zbog starosti, poteškoća vezanih uz tjelesno ili mentalno zdravlje ili zanemarivanje - na volonterskoj, polu-volonterskoj i profesionalnoj osnovi. Pri ostvarenju općeg cilja nastojat će se do kraja razviti specifičan model pružanja usluga socijalne skrbi na razini lokalne zajednice za osobe pogođene socijalnim problemima.**

Specifični ciljevi:

- Postaviti i razviti aktivnosti mladih u pomoći ljudima u nevolji u lokalnoj zajednici na susjedskoj i volonterskoj osnovi u svim selima općine Trpinja;
- Uspostaviti elektronsku bazu podataka o ljudima u socijalnoj nevolji;
- Uspostaviti SOS telefonsku liniju za 24 satno dežurstvo stručnih osoba (medicinske sestre) na usluzi za savjete ili hitne intervencije prema stanovnicima u socijalnoj nevolji iz svih sedam sela općine Trpinja ili pritužbe na uslugu;
- Selektirati (po javnom pozivu) osoblje za profesionalni rad u mobilnim timovima za pružanje socijalnih usluga u svih sedam sela općine Trpinja;
- Educirati sve zaposlenike, volontere i suradnike na ovom projektu o stručnim zahtjevima pri pružanju socijalnih usluga, modernoj organizaciji djelovanja u području socijalne skrbi te građanskom sustavu društvenih vrijednosti;
- Nabaviti te instalirati opremu za pranje i peglanje rublja, obučiti osoblje za rad na tome poslu i propisati pravila rada i raspored pranja, a za potrebe socijalno ugroženih osoba u svih sedam sela općine Trpinja;
- Urediti javno kupatilo (5 tuš kabina) u selu Pačetin, obučiti osoblje za rad na tome poslu i propisati pravila rada i raspored, a za potrebe starih i nemoćnih osoba;
- Urediti prostore i osmisliti sadržaje dnevnog, ili jednom tjedno, boravka starih i nemoćnih osoba u svim selima općine Trpinja;
- Organizirati kulturne priredbe (folklor i prigodne svečanosti) za stare i nemoćne osobe u svim selima općine Trpinja;

Broj korisnika

U prosjeku je dnevno u obradi (različitim vrstama pomoći) oko 200 korisnika; promatrajući tjedno broj korisnika različitih vrsta potpore raste na više od 300 osoba, a mjesečno je uključeno više od 500 osoba. Prema anketi – struktura socijalne potpore nemoćnima i starima iz staračkih domaćinstava je sljedeća (tablica 2):

Na temelju ankete (1. provedena u svibnju 2006.g. u suradnji s HILS-om i 2. provedena u rujnu 2006.) dobivena je struktura socijalne ugroženosti i iskazane su potrebe dosadašnjih i potencijalnih korisnika potpore - koji je broj korigiran iz iskustva mobilnih timova na pružanju socijalne skrbi - u okviru projekta «Pomoć starim i nemoćnim osobama». Korisnici će u sustav primanja socijalnih usluga u okviru ovog projekta biti uključeni na osobni zahtjev (potpisan obrazac izjave, obrazac IKSS), a koji će razmotriti i pismeno odobriti stručni tim projekta sastavljen od stručnjaka – po jednog predstavnika projekta (udruga «Treća životna dob»), lokalnih zdravstvenih ambulanti te lokalne samouprave.

Korisnici će sami kreirati programe društvenih aktivnosti u dnevnom boravku (uz asistenciju u provedbi volontera i zaposlenika projekta. Na kraju svakog mjeseca (mjesečno druženje u društvenim prostorijama) provodit će se anonimna anketa svih korisnika socijalnih usluga koju će provesti i obraditi neovisna stručna osoba (udruga) iz Osijeka i te će nalaze (redovito tromjesečno i odmah u hitnoj situaciji) razmotriti Savjet projekta i donijeti odgovarajuće odluke.

Tablica 2

Plan broja korisnika socijalnih usluga u općini Trpinja u 2007. g.

R/b	Naziv usluge	Br. korisnika	Br. Intervencija <i>mjesečno</i>
1.	Redovni dnevni obilazak nemoćnih i starih		70 2100
2.	Redovni tjedni obilazak starih		130 520
3.	Manji poslovi na pomoći u kući (dnevno)	70	2100
4.	Manji poslovi - pomoć u kući (tjedno)		50 200
5.	Pratnja do ambulante u selu		60 60
6.	Pratnja do društvenih prostorija za dnevni boravak		50 200
7.	Priprema hrane		30 900
8.	Pomoć u pripremi ogrjeva		90 90
9.	Donošenje lijekova		60 60
10.	Prijevoz na liječničke preglede u ambulantu izvan sela		50 50
11.	Prijevoz na specijalističke preglede u Vu, Vk, i/ili Os :		50 50
12.	Pranje rublja (tjedno)		200 800
13.	Kupanje u mjesnom objektu (tjedno)		120 480
14.	Šišanje i brijanje		80 110
15.	Pospremanje stambenih prostorija (tjedno)		30 120
16.	Pospremanje stambenih prostorija (mjesečno)		100 100
17.	Njega cvijeća i uređenje okućnice (mjesečno)		25 25
18.	Pisanje/čitanje pisama (tjedno)		20 80
19.	Druženje i razgovor u kući (tjedno)		40 200
20.	Druženje u društvenim prostorijama sela (tjedno)		120 480
21.	Kulturno-umjetničke priredbe u selu (u tri mjeseca)		100 300
22.	Palijativne intervencije (teško bolesni i/ili umirući)		20 60
23.	SOS telefon (savjeti u vezi bolesti/zdravlja; dnevno)		10 300
		Ukupno:	1.575 9.385

Izvor. Anketa udruge «Treći životni put» (rujna 2006.) godine

Svaki volonter ili zaposlenik na projektu imat će svoj broj i svoju knjižicu s ovlaštenjem za pružanje pojedine socijalne usluge – tako da će svaki korisnik imati priliku da popunjavanjem posebnog obrasca upiše svoje primjedbe/pohvale po nekom događaju. U tu svrhu (reklamacije i pritužbe) poslužiti će i SOS telefon udruge i projekta. Djelatnici SOS telefon predavat će mjesečni izvještaj voditelju projekta, a ovaj će redovno tromjesečno (ili odmah u hitnoj situaciji) izvještavati Savjet projekta koji će donositi odluke.

Na kraju prve godine provedbe projekta načinit će se evaluacije projekta koju će obaviti neovisna stručna osoba (ili udruga) po prijedlogu (ili odobrenju našeg prijedloga) od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi.

Utjecaj projekta na korisnike i lokalnu zajednicu za 3 – 5 godina

Utjecaj projekta na korisnike i lokalnu zajednicu za 3 – 5 godina – prema našim nastojanjima rezultat će:

- 1. Ljudi koji su u socijalnoj nevolji (korisnici ovog projekta) će kroz pomoć biti integrirani u lokalnu zajednicu koja im zamjenjuje obitelj (ako je više nemaju ili zbog starosti ne može odgovoriti obiteljskom pomoći); oni koji su radno sposobni vratit će se na svoje poslove;**
- 2. U selima na području općine će se razviti viša razina socijalne solidarnosti; u praksi će biti vladajući građanski sustav društvenih vrijednosti i građanske solidarnosti u socijalnoj skrbi prema ljudima u nevolji;**

3. U lokalnoj zajednici bit će više međusobnog povjerenja (socijalna kohezija) kao i više povjerenja u institucije društva i institucije države;
4. U praksi će biti razrađen i proveden model socijalnih usluga osobama u socijalnoj nevolji na području općine Trpinja - nazvan «Lokalna zajednica kao obitelj» .

Suradnja s lokalnom zajednicom

U provedbi projekta surađivat će se Lokalnom samoupravom, kulturno-umjetničkim društvima, Udruga umirovljenika općine Trpinja, osnovnim školama, zdravstvenim ambulantama te ostalim udrugama građana – tako da će se svaki subjekt iz svojega djelovanja-poslovanja uključiti u realizaciju aktivnosti projekta, a prema potrebama i zajedničkom planiranju aktivnosti. Potpisanim partnerskim sporazumom stvorena je mreža lokalnih udruga i ustanova koja će zajedničkim djelovanjem realizirati projekt. U mrežu su uključeni (osim udruge «Treća životna dob» kao vodeća organizacija) i:

1. Lokalna samouprava - Općina Trpinja,
2. Kulturno-umjetnička društva (5x),
3. Udruga umirovljenika općine Trpinja s podružnicama (5x) ,
4. Osnovne škole (2x) s područnim školama (4x),
5. Ugovorne zdravstvene ambulante (2x) s ispostavama (3x)
6. Udruge građana (1x)

Svaki partner imenuje po jednog predstavnika u Savjet projekta koji donosi sve strateške i važnije taktičke odluke u zajedničkoj provedbi odobrenoga (definiranog) projekta. Tako će se na rješavanje konkretnih lokalnih problema stvoriti mreža lokalnih društvenih subjekata i ojačati njihova suradnja.

Sporazum je otvoren za sve lokalne partnere iz javnog, civilnog i profitnog sektora; kada se projekt razvije i pokaže dobre rezultate – planira se proširenje partnerstva na rečene sektore i druge ustanove (eventualno i na institucije na županijskoj razini ili s nekom od susjednih općina. Tako se planira provedba akcija na mjerenu tlaka i šećera za sve stanovnike u svih sedam sela koji su stariji od 65 godina; to bi bilo realizirano volonterskim radom, a materijalne troškove snosili bi lokalni poduzetnici.

Predstavljanje projekta u lokalnoj zajednici

1. Bit će organizirana konferencija za medije na početku i na kraju projekta;
2. Lokalne medije (radiostanice, novine i TV) će biti pozivani na značajnija događanja ili će se davati prijedlozi (teme) za objavljivanje reportaža o aktivnostima na ovom projektu;
3. Kreiranje i tiskanje plakata (likovno rješenje s oznakama Ministarstva i Svjetske banke) kojima se promovira projekt; plakat će biti istaknut na svim javnim mjestima u svih sedam sela općine Trpinja;
4. Kreirat će se i tiskati letak (prospekt) projekta koji će biti dijeljen po kućama u svih sedam sela općine Trpinja;
5. Postavit će se oglasne ploče u svim naseljima (u blizini trgovina u centru sela) na kojima će se objavljivati programi aktivnosti projekta;
6. Na sjednicama upravnih tijela i lokalne samouprave i partnera u projektu te skupovima građana u mjesnim odborima podnositi će se informacije o projektu;
7. Na Internetu (Web stranica udruge i projekta).

Mogućnosti da se provedba projekta nastavi i nakon isteka potpore

Strateškim planom razvoja udruge - planira se postizanje samo-održivosti uključivanjem svih lokalnih potencijala lokalne zajednice (sedam sela) uključivanjem sva četiri sektora (obitelj, civilni, javni i gospodarski sektor). Naime, dosadašnje djelovanje udruge i suradnja s lokalnom samoupravom, uz potporu Ministarstva branitelja i međugeneracijske solidarnosti te (sada) Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi dali su (i dat će) dobre rezultate koji u značajnoj mjeri jamče da će se strateški planovi razvitka djelatnosti na području socijalne skrbi u općini Trpinja razviti do samo-održivosti. U tome

cilju uvest će se i novi oblici pružanja usluga socijalne skrbi (kao npr. model *udomiteljske obitelji*) ili novi oblici su-financiranja (plaćanja dijela usluga od mirovine korisnika (ako je to moguće, ili plaćanje od strane skrbnika).

Održivost projekta i udruge «Treća životna dob» nije upitna – budući da ima izraženi profil udruge iz područja socijalne skrbi i budući da ima: članove, aktiviste i zaposlenike koji su pokazali kvalitetan rad te da postoji izražena dugoročna potreba za djelovanjem ovakve udruge.

U planovima razvoja udruge važno mjesto ima lokalna samouprava – s kojom se ostvaruje dobra suradnja u protekle dvije godine. Lokalna samouprava će u jednom dijelu – koliko to sredstva dozvoljavaju - financirati rad udruge, jer će na taj način najefikasnije riješiti probleme socijalne skrbi za ranjive skupine stanovništva. Kako ekonomski razvoj općine i županije bude snažniji – tako će se neke vrste socijalnih usluga početi naplaćivati - bilo od direktnih korisnika, njihovih obitelji ili lokalne, regionalne, zajednice. Na taj način postići će se i veća učinkovitost., a kvaliteta djelovanja udruge i kvaliteta usluga, osnažit će i samo-održivost.

Krajem veljače 2007. godine potpisan je Sporazum o partnerstvu na provedbi projekta «*LOKALNA ZAJEDNICA KAO OBITELJ* - socijalna skrb za staračka domaćinstvima i ljude u potrebi na području općine Trpinja» sa:

1. Lokalnom samoupravom - Općina Trpinja,
2. Kulturno-umjetničkim društvima - Mladost», Trpinja; «Branko Radičević», Pačetin; «Đoko Patković», Bobota; «Ljubomir Ratić–Bubo», Vera i «Vaso Đurđević», Bršadin.
3. Udrugom umirovljenika općine Trpinja s podružnicama u Boboti, Bršadinu, Pačetinu i Veri
4. Osnovnim školama u Trpinji i Boboti (+ područne škole u Bršadinu, Čelijama, Ludvincima, Pačetinu i Veri);
5. Ugovornim zdravstvenima ambulantama u Trpinji i Boboti (+ ispostave u 3 sela) te
6. Udrugom građana – «Klub mladih», Bršadin

* Sporazum je otvoren za pristupanje i drugih subjekata; u narednom razdoblju će se pojačati nastojanja da projektu pristupe i privatni sektor (poduzetnici, zadruge i poduzeća) koji bi donacijama (u robi i novcu)

pomagali aktivnosti na pružanju socijalnih usluga na području općine Trpinja.

27. KRATICE

POPIS KRATICA

JLS – jedinica lokalne samouprave
JPP – javno-privatno partnerstvo
JL i PS - jedinica lokalne i područne samouprave
JL i RS – jedinica lokalne i regionalne samouprave
OPG – obiteljska poljoprivredna gospodarstva
PUR – program ukupnog razvoja
KUD – kulturno-umjetnička društvo
RH – Republika Hrvatska
SWOT – Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats (snage, slabosti, prilike i prijetnje)
EU- Europska unija
VSŽ – Vukovarsko-srijemska županija
OBŽ – Osječko-baranjska županija
PSŽ – Požeško-slavonska županija
VPŽ – Virovitičko-podravska županija
GIS – geoinformacijski sustav
FRR – Fond za regionalni razvoj
HOK – Hrvatska obrtnička komora
FINA – Financijska agencija
USAID - The United States Agency for International Development
CARDS - Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization
ISPA - Instrument for Structural Policies for Pre-accession
SAPARD - Special Accession Program for Agriculture and Rural Development
IPA – Instrument for Pre-Accession Assistance
PHARE - Pologne et Hongrie - Aide á Restructuration Economique
OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development
NOB- narodno-oslobodilačka borba
DHMZ – državni hidrometeorološki zavod
USD – dolar Sjedinjenih Američkih Država
EEZ – Europska ekonomska zajednica
NUTS – europska statistička nomenklatura
DZS – državni zavod za statistiku
HZZ – Hrvatski zavod za zapošljavanje
HGK – Hrvatska gospodarska komora
INA – Industrija nafte
FAO - FOOD AGRICULTURAL ORGANIZATION
PIF – privatizacijski investicijski fondovi
ZIF – zatvoreni investicijski fondovi
HBOR – Hrvatska banka za obnovu i razvoj
NK – nogometni klub
PIK – poljoprivredno-industrijski kombinat
MMTPR – Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka
MPŠVG – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva
PDV – porez na dodanu vrijednost

Ha – hektar

kWh – kilovat sati

NN – narodne novine

Čl. – članak

Tzv. – takozvani

EIB – Europska investicijska banka

EBRD – European Bank of Reasearch and Development

IFOAM – International Federation of Organic Agriculture Movements

EFSA – Europska uprava za sigurnost hrane

WHO – WORLD HUMAN ORGANIZATION

DVD – Dobrovoljno vatrogasno društvo

OŠ – osnovna škola